
LUYCK
LUXEMBURG
GENUA
S. MAURA
BUDA
PEST
OFFEN
HOLLANDSCHE
MERCURIUS
Aº. 1685
TOT HAERLEM
BY ABRAHAM CASTELEYN

HOLLANDSE MERCURIUS,

Verhalende de voornaemste

SAKEN van STAET,

En andere

VOORVALLEN,

Die, in en omtrent de

Vereenigde Nederlanden,

En elders in EUROPA,

In het Jaer 1684,

Zijn geschiet.

Het Vijf-en-Dertigste Deel.

TOT HAERLEM,
Gedruckt by ABRAHAM CASTELEYN, Stadts-Drucker, op de Marckt, in de Blye Druck. Anno 1685.

Goedgunstige Leser:

E overvloet van delicate stof heeft den geenen, die dit Jaer de Penne gevoert heeft, genootsaeckt, het Verhael wat langer te maecken, als de voorledene Jaren. Hy heeft echter getracht, alle buytenlandse en sulcke Voorvallen, die verkorting konden lijden, over al na gelegentheyt te verminderen, of maer even aen te roeren.

In de Titul siet men Mercurius, wysende op de Republijck van Venetien, ter rechterhant geseten, met de Leeuw van St. Marcus op de Schoot, en met het geconquesteerde St. Maura zegenpralende. In het midden staen een Christen en Turck, over de Overwinningh en Lauwerkrans, beyde twijffelachtigh, en tusschen hoop en vrees, vechtende: onder hare Voeten vertoont sig een Kaertje van den Donauw, en daer in de Steden Buda, Pest ende Weytzen na haer eygentlijcke situatie afgemaelt: en boven haer, ter rechterhandt, de bloedige Belegering van de Hooft-Stad van 't Koninckrijck Ongaryen, Offen.

Ter

Ter linckerhandt ſiet men den twintig-jarigen Treves geſloten ; ende daer boven Genoua , van de Franſſe Zee-Vloot met het inwerpen van Bomben jammerlijck geruineert ; Luxemburgh door den Mareſchal de Crequi belegert en ingenomen ; en Luyck van haren Prince, den Ceurvorſt van Ceulen, geſubjugeert.

Het

Het vijf-en-dertigste Deel

Van den

HOLLANDSEN MERCURIUS,

Van den Jare 1684.

GElijck alle Vrede-lievende gewenscht / en nu eenige tijdt herwaerts met meerder apparentie als voor heenen te gemoet gesien hadden / zijn eyndelijck de differenten tusschen de hoogh-strijdende Partyen bygelept; waer toe veel geholpen heeft de Constitutie / waer in alle Coningrijcken en Landen in den aenvang van dit Jaer sig bevonden. Den Keyser had (niet tegenstaende de Ottomannise Macht min verschrickbaer als voorleden Jaer scheen) sonder ontrustiging van een andere kant te verwachten / genoeg in Ongaryen te doen; Engelant had met binnenlantse saken de handen vol; In Vranckrijck stonden de Finantien niet euvel; Spangien bekende / sonder sijne Geallieerden onmachtig te zijn; Sweden socht de Vrede; Denemarcken armeerde meest uyt vrees voor andere/ en soude somwijlen wel iets voornaems willen ondernomen gehad hebben / indien hy sig selfs sonder vreemde hulp niet te machteloos geoordeelt had. De meeste Vorsten en Princen van Duytslandt waren in geen staet / om den Oorlog uyt te voeren / en die eenigsints in staet waren / lieten over-al / om tot een Accommodement te geraecken / yverigh arbeyden. De Geunieerde Provintien gevoelden noch de ongevallen van den voorgaenden Oorlogh / en dienvolgende was niets wenschelijcker voor haer / als de continuatie van de Vrede. Haer Hoog Mog: lieten oock in alle gelegentheden blijcken / dat sy niets meer ter herten namen / als d'algemeene Rust in Europa. Sy hadden in 't voorgaende Jaer aen de Hoven van de Geallieerden laten proponeren / om tegens den 10 January een generael Congres in 's Gravenhage aen te stellen / om te overleggen / door wat middelen men best tot een generael Accommodement soude konnen geraken / en / soo dit niet wilde gelucken / wat

wegen men / om gewelt met gewelt af te keeren / soude moeten en behooren in te slaen.

Dese Propositie wiert by verscheyde Potentaten soo billijk geoordeelt/dat sy hare Ministers derwaerts sonden; maer deselve konden door de felte van de Winter / die dit Jaer buyten-gemeen scherp was / en andere oorsaken / hare Reys niet spoedig genoeg vervorderen / soo dat self eenige 3 a 4 Weecken later / als men gedacht had / gekomen zijn.

Over de Werbingh van 16000 Man / op den 29 September 1683 door den Raedt van State voorgestelt / wiert midlerwijl wel aldermeest hier te Lande gedelibereert. De Gedeputeerden van de Provintie van Gelderlandt brachten den 1 February deses Jaers het Consent van die Provintie ter Vergaderinge van haer Hoog Mog: in.

Extract uyt de Resolutie van haer Hoog Mog: de Heeren Staten Generael.

MARTIS I. FEBRUARII, 1684.

DE Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Gelderlant hebben ter Vergaderinge bekent gemaeckt het consent van de Heeren Staten van hooggem: Provintie, in de bewuste Wervinge van de 16000 Man, namentlijk, 4500 Paerden, 1500 Dragonders en 10000 Voet-knechten, en dat voor den tijt van vier Maenden op de ordinaris besoldinge, en met soodanige Aenritz-gelden, als in de jongste recruteringe zijn gegeven, monterende de Aenritz-gelden ter somme van 852500 Guldens; de besoldinge van 42 dagen ter somme van 277000 Guldens, en over vier Heeren Maenden 1108000 Guldens, en in 't geheel 1960500 Guldens, te repartieren na de ordinaris Quote, onder de Provintien gebruyckelijk, hebbende haer Ed: Mog:, na genomen serieuse reflexie op de jegenwoordige constitutie van tijden en nootsaeckelijckheyt, dat den Staet door alle mogelijcke præcautien tegens alle periculeuse inconvenienten en te bevreesen onheylen werden gepræmunieert, in de Wervinge van de voorsz. 16000 Man, met gevolgo van de andere Provintien en Bontgenooten, geconsenteert, gelijck haer Ed: Mo: daer in consenteren mits desen; te weten, indien de Provintie van Gelderlandt en de Quartieren en Leden van dien in staet blijven, en met geen aggressie en invasie van vyandtlijcke Troupen, of sware doortochten en logeeringe van eygen of auxiliaire Militie ten platten Lande, waer door 't selve onbequaem gemaeckt en buyten staet gestelt soude werden, om te contribuëren, werden geincommodeert; en in dat vaste vertrouwen, dat dese Provintie en de Steden van dien, leggende op de Frontieren, en tot noch toe van alle nootsaecklijckheyt, dienende tot defentie, onvoorsien, ten eersten met de nodige Magazijnen, en verbeteringe der vervallene Fortificatie-wercken, mitsgaders genoegsame Militie, soo veel mogelijck, in staet van bevrydinge mogen werden gestelt; als mede, dat de Provintien, die tot noch toe defectueus in de recruteringe zijn gebleven, daer toe

mo-

mogen werden gehouden, om deselve oock effective mede te doen, en het albereyts daer door geprofiteerde te lossen.

Waer op gedelibereert zijnde, is goedt gevonden en verstaen, dat van 't geen voorsz. is by Missive kennisse sal werden gegeven aen de Heeren Staten van de andere Provintien, welckers consenten op de voorsz. Wervinge noch niet zijn ingekomen, met versoeck, dat deselve insgelijcks, hoe eerder hoe liever, hare respective Consenten daer op alhier willen doen inbrengen.

In de Provintie van Hollant ging 't soo voorbarig niet; want na dat de Besendingh na Amsterdam voorleden Jaer vruchteloos afgelopen was / poogden de Heeren Regeerders dier Stadt op alle bedenckelijcke middelen haer Ed: Groot Mog: van haer sentimenten voor de Werving af te brengen / en lieten ten dien eynde dickwils door haer Gedeputeerden nieuwe voorstellen doen / gelijck dan oock den 13 January de volgende:

Summier Vertoogh van nader Redenen door de Heeren Gedeputeerden der Stad Amsterdam, uyt den naem en van wegen de Heeren hare Principalen ter Vergaderinge van haer Ed: Groot Mog: bygebracht, zedert het overleveren van de gene, die voor de Spaensse Declaratie van Oorlogh tot voortsettinge van Vrede is gededuceert, om aen te wijsen de noodwendigheydt van een prompt en onverwijlt Accommodement tusschen Vranckrijck en Spangien, en daer nevens oock de onnodigheydt, ende in seeckere respecten schadelijckheyt van de geprojecteerde Wervinge van 16000 Man, daer op wel-gedachte Heeren Gedeputeerden versocht hebben door de Leden geësclaircisseert te mogen werden.

DEwijle om de jongst-gedane Oorlogs-Declaratie wegens sijn Coninglijcke Majesteyt van Spangien, buyten præallable kennisse, communicatie en concert met haer Hoog Mog:, de deliberatien in de Staet voortaen tot haer oogmerk niet konnen hebben het voorkomen van een gevreesden Oorlogh in de Spaensse Nederlanden, maer hoe de gene, dewelcke jegenwoordigh aldaer en elders gevoert wert, ten spoedigsten en meest bequamelijck sal konnen werden getermineert, soo dient voor af in aendachtige opmerckinge te werden genomen, dat, indien de Leden noch langer blijven declineren het besoigne, by Resolutie van haer Ed: Groot Mog: van den 6 November laetstleden gedecreteert, op de Memorie van den Heer Grave d'Avaux, des daegs te voren aen haer Hoogh Mog: overgegeven, en sulcks over 't gene dienen kan tot bevorderinge van een spoedige Vrede tusschen Vranckrijck en Spangien, sonder aenschouw te nemen op alle de instantien, daer toe door meer-gedachte Heeren Gedeputeerden der Stadt Amsterdam van tijdt tot tijdt gedaen, en dat daer mede versuymt wordende de geprolongeerde Termijn tot het afdoen van de Differenten tusschen de twee Kroo-

nen, aen Vranckrijck occasie werdt gegeven, om, mits de voorsz. Oorloghs-Declaratie door Spangien, tot verbreyding van sijne Conquesten in de Spaensse Nederlanden, sigh te dienen van de occasie, die sigh aldaer voor hem soo schoon vertoont, het niet min als evident is, dat de Spaensse Nederlanden in hare jegenwoordige toestant van saecken niet sullen konnen werden bewaert voor een totale oppressie, die andersints door middel van een tijdelijck Verdragh soude konnen werden voorgekomen.

En indien nevens het verschuyven van de Besoignes op de voornoemde Memorie van den Heere Grave d'Avaux, en dies over de middelen tot Vrede gevoegt wert de gedane verklaring, van dat de Spaensse Nederlanden, alwaer jegenwoordig Oorlogh is, moeten werden aengesien, en gedefendeert, als de Frontieren van de Staet, en dat zedert drie Maenden met soo veel empressement gedurighlijck geurgeert is, op 't arresteren van een nieuwe Wervinge van 16000 Man, om daer toe te meer bequaem te zijn, soo schijnt voor vast te moeten werden gestelt, dat het opvolgen van de Consilia, die op die voet werden geformeert, gesien is, den Oorlog in de Spaensse Nederlanden te sullen doen continueren, en oock den Staet daer in te sullen engageren.

Dewijl nochtans sulcks niet geacht kan werden over-een te komen met de verklaerde intentie van alle de Leden van hare uyterste aversie van den Oorlog, soo kan niet wel werden begrepen, dat deselve niet eyndelijck goet vinden sullen met allen ernst en de vereyste applicatie te laboreren tot het eyndigen van den Oorlog, welcke in de nabuurschap van de Staet ontsteecken is, en dat sy om de noch duerende discrepantien op het subject van de Werving niet souden willen by der hant nemen de middelen, die daer toe konnen strecken, maer liever gevaer loopen van oock in den selven Oorlog te werden geinvolveert.

Tot uytblussinge van het vuur des voorsz. Oorloghs konnen alleen in consideratie komen twee middelen, of een Verdrag te maken, op alsulcke Conditien, als in der minne konnen werden verkregen, of van het employ van Wapenen, tot bereyckingh van een beter Vrede, als door de wegh van minnelijckheydt kan werden geobtineert; en nadien tot het employ van Wapenen geen toevlucht behoort te werden genomen, soo lange het middel van Verdragh open staet, niet alleen, om de notoire reden van voorsichtigheydt, maer oock om de verklaerde genegentheydt van de Leden tot de Vrede, en dat ten tijde van het affenden van 't Secours na de Spaensse Nederlanden, en sulcks langh voor dato van de aengestelde deliberatien over een nieuwe Werving, by de Resolutie van Staet over-een-komende met de Letter van de Ligue defensijf, met Spangien goet gevonden is, dat incessanter soude werden gewerckt op een Accommodement, en dat de besoignes dien conform oock zijn geëntameert geweest, deselve geinterrompeert, en vervolgens verschoven geworden zijnde, om de deliberatien over de Wervinge, en tot dat daer op een conclusie soude wesen genomen, onaengesien de voortgangh van de besoignes over een Accommodement niet konde geacht werden eenige præjuditie te geven aen de deliberatien over de Werving, noch

oock

oock om redenen nader te deduceren, naer 't oordeel van gedachte Heeren Gedeputeerden van Amsterdam gesustineert, dat sonder een præallable conclusie op de Werving de besoignes over een Accommodement met geen vrucht voortgeset konden werden.

Tot het Verdrag is van de zijde van Vranckrijck aenleyding gegeven door Memorien van den Heer Grave d'Avaux, van den 5 November en December laetstleden, by dewelcke sijn Coninglijcke Majesteyt van Vranckrijck verklaert heeft, tot een Accommodement genegen te zijn, mits hem voor 't eynde van January 1684 werden gecedeert de Landen van Aelst en andere, door sijn Majesteyts Procureur Generael op de Conferentie tot Kortrijck gepretendeert, of in plaetse van dien een van de Equivalenten, in de voorsz. Memorie van den 5 November breeder vermelt. En kan dienvolgens omtrent de bevorderinge van een Accommodement geen andere reflexie vallen, dan of het selve sal werden gemaeckt op een van de Fransse Postulata, dan of het verkrijgen van Conditien van minder beswaernisse voor Spangien op eenige goede gronden kan werden verhoopt, en of een conclusie op de voorn. geprojecteerde Wervingh, tot facilitatie van dien, sal konnen strecken.

Dat de voorsz. Postulata voor een ultimatum moeten werden aengesien, en sijne Coninglijcke Majesteyt van Vranckrijck niet gesien is tot toegevenheyt in deselve te sullen konnen werden gedisponeert, is niet alleen af te nemen uyt de bekrompenheyt van de gegeven tijt tot het inwilligen van deselve door Spangien, soo verre afgelegen, maer wel insonderheyt uyt de groote macht van Vranckrijk, en dessels appuy van notable Vrunden en Geallieerdens, en particulierlijck, om dat sijn Coninglijcke Majesteyt van Groot-Brittannien al van over lang verklaert heeft, dat een van de voorseyde Postulata aen de Vrede behoort te werden opgeoffert, met bedreyging, dat, indien de Spaenssen daer over in verder extremiteyten met Vranckrijck mochten vallen, sijne Majesteyt sig deselve niet sal konnen aentrecken, en dat vorders sig meer en meer sware bekommeringen opdoen over de Engagementen van Vranckrijck en het Duytse Rijck, en insonderheydt van dessels heymelijcke intelligentie met den Heer Ceurvorst van Ceulen en Bisschop van Munster, en over de groote diligentie in Denemarcken, aengewent tot het voortsetten van groote Armatures te Water en te Lande, en van nieuwe concerten tusschen die Kroon en Vranckrijck; dat daer-en-tegen door de jongst-gepleegde devastatien door de Fransen van meest alle het platte Landt in de Spaensse Nederlanden, en de geringe Remises uyt Spangien, aen den Heer Marquis de Grana over gemaeckt, de gebreckelijckheden van 't gene aldaer tot een goede defentie wert vereyscht, dagelijcks vermeerderen, en dat deselve niet alleen werden bespeurt aen Fortificatien en Magazijnen, alomme en particulierlijck aen de Steden Mons en Charleroy, beyde meest geëxposeert aen vyandlijke Attacques, maer oock aen 't getal van de Troupes, als dewelcke niet alleen niet gebracht zijn tot op 40000 Man, soo als by Memorie van de Heer Envoyé van Spangien, in September laetstleden aen haer Hoog Mog: overgegeven, was be-

belooft, dat als-doen binnen twee Maenden ſoude geſchieden, maer in der ſelver origineele begrootinge van 17000 Man notabel zijn vermindert.

Dat boven dien hooghſtgedachte ſijn Coninglijcke Majeſteyt van Vranckrijck ſig albereyts in beſetting van een van de voorſeyde Poſtulata heeft geſtelt, en door een nieuwe Wervingh van 40000 Man aengenomen en voltrocken, 't zedert de deliberatien in den Staet gevallen over de vermeerderingh van hare Militie met 16000 Man, ſig heeft geſterckt, en verders tot in 't herte van de Spaenſſe Nederlanden doorgeboort, en door de voorſeyde devaſtatien van het platte Landt, en dies door het affnijden van de middelen van ſubſiſtentie van de Steden aldaer, deſelve gebracht heeft in onmacht, en in ſtaet, om by het uytblijven van een ſpoedig Accommodement lichtelijck vermeeſtert te konnen werden.

Dat dien volgende de voorſz geprojecteerde Wervingh niet gedacht kan werden Vranckrijck tot verſachting in de voorſz. ſijne Poſtulata te ſullen konnen bewegen, en te min, om de Difficulteyten, welcke ſigh in de executie van deſelve Wervingh onfeylbaerlijck ſouden opdoen, dewijle 1. de concluſie van deſelve verſcheyden obſtaculen vind in eenige van de andere Vereenigde Provintien, en dies ſchoon daer in by haer Ed: Groot Mog: al mochte werden bewillight, niet dan ſeer tragelijck, en mogelijck noyt, daer op een eenparige concluſie van alle de Bontgenooten ſal konnen werden geformeert; dat 2. om de ſobere conſtitutie van de Finantie, de overmatige beſwaerniſſe van de Gemeente, de geremarqueerde defecten in de Contributien van de Provintien, tot verval van de geconſenteerde laſten, en de bevindingh van alſulck een gebreckelijckheydt, ſelfs ten reſpecte van de Provintie van Holland, veel moeyelijckheden en tijdt-ſpillingh ſoude moeten te gemoete geſien werden in het uytvinden en opbrengen van gelt-middelen, tot verval van de voorſeyde Werving gerequireert; en 3. inſonderheyt, om dat deſelve Werving geen applicatie ſullende konnen vinden, als in den Oorlogh, vervolgens nevens het uytvinden van de koſten van de Wervingh oock ordre ſoude moeten werden geſtelt op de Securiteyt van de ſtaet ter Zee, en van menigvuldige andere Laſten, die in den Oorlogh onvermijdelijck ſouden zijn; en 4. om dat de voorſeyde Werving, ſchoon daer toe al een eenparig conſent gedragen, en de middelen tot verval van deſelve promptelijck uytgevonden mochten werden, echter niet dan na verloop van drie of vier Maenden ſoude konnen geaccompliceert zijn, en het oogmerck van de Leden in 't voorſetten van deſelve bereyckt werden, en dat inmiddels voor den eerſten February 1684 het voorſeyde Accommodement, onder inwilliging van een van de voorſeyde Poſtulata, niet werdende gemaeckt, de Franſſen ſigh ſullen konnen ſtellen in de voorbaet, en de ſchoonheyt van de occaſie tot vermeeſtering van de Spaenſſe Nederlanden capteren, al eer den Staet, indien ſy ſig daer tegens al wilde ſtellen, van de voorſz. geprojecteerde Werving ſig ſoude konnen bedienen.

En blijkt derhalven uyt het voorſeyde, dat de hope op verſachting in de voorſz. Poſtulata ydel is, en dat daer toe nietwes ſoude konnen contribuëren de voorſeyde Wervinge; en meynen meer-gedachte Heeren Gedeputeerden, dat, indien

ſijn

ſijn Coninglijcke Majeſteyt van Vranckrijck ſoo genegen was tot een vredige afkomſt, als eenige Leden ſupponeren, deſelve, om koſten te ſparen, en om meer contentement te geven aen de Coning van Engelant, en om een reputatie van billickmatigheyt meer te eſtabliſſeren, en een eynde te maken van de ellendige oppreſſie van ſoo veel arme Luyden in de Nederlanden, ſig dien aengaende op de inſtantie van ſijn Coninglijcke Majeſteyt van Groot-Brittangien ſoo verre poſitive alrede ſoude hebben verklaert, dat men ſoude konnen weten, waer op ſtaet te maken is, dan ſulcks is niet geſchiet, immers niet haers wetens, en vertoont ſig geene apparentie, dat het geſchieden ſal, en het moet oock by de Spaenſſe gelooft werden, niet te ſullen geſchieden, dewijle ſy anderſints, ſoo ſy de Vrede begeerden, daer op onder de handt directelijck, of door middel van de Coningh van Engelandt, ſouden gearbeydt hebben.

Het komt oock aen meer-gedachte Heeren Gedeputeerden van Amſterdam onbegrijpelijck voor, dat de Coning van Vranckrijck in een en de ſelve tijdt, in de tegenwoordige deliberatie, ſoo ſeer verſcheydentlijck wert geconſidereert, dat het niet ſchijnt een en deſelve Perſonagie te weſen, maer liever twee verſcheyde Potentaten, die van geheel andere maximen zijn, dewijle op haer bekommerniſſen, van dat ſijn Alderchriſtel: Majeſteyt niet geſien is te ſullen deſiſteren van ſijn pretentien op Landen en Plaetſen, die hy in handen heeft, en daer in hy by de Coning van Engelandt wert geadſtipuleert, men haer wil doen geloven, dat vreſe voor quaet, of liefde tot Juſtitie, of conſideratie voor den Coning van Engelandt, of een Wervingh van 16000 Man, die Majeſteyt ſal bewegen, om ſijn pretentien te modereren; en wanneer by haer geallegeert is, dat de Vrede, naer een jegenwoordig Verdrag met afſtant van Luxemburg, 't welck buyten de Barriere is, of wel van Kortrijck en Dixmuyden, &c., gemaeckt ſal zijn, deſelve Vrede om de favorable te verhopen veranderingen in de ſaken van Spangien en van deſſelfs mede-geintereſſeerden voor tamelijck beſtendig kan werden aengeſien, ſoo wert haer deſelve Coning wederom gerepreſenteert, als die niet als met gewelt tegen gewelt te ſetten ingebonden kan werden, en door een contre-balance van ſijn groote macht tot ſtil ſitten, en tot een vredige Conſilia, kan werden bewogen.

Maer hoe kan die verſachtinge werden verhoopt, naer dat de Coningh van Vranckrijck, naer de voorſeyde voorſlagen tot Vrede gedaen, en tijdt tot inwilliging van deſelve aen Spangien gegeven te hebben, niet alleen gene het aldergeringſte Dorp door de Spaenſſen by wegen van minnelijcke aenbieding heeft konnen obtineren, maer in tegendeel van dien eerſt door een ſcherpe Memorie van den Heer Marquis de Moncajo, den 12 November laetſtleden aen haer Hoog Mog: overgegeven, en naderhandt door een formele Oorlogs-Declaratie, afſnijdende alle apparentie van hope tot Vrede, is bejegent geworden.

Buyten dat een ſoodanige verbeelde verſachting, die in allen gevalle aen de Spaenſſen niet meer ſoude geven, als wat meerder ruymte in't platte Lant, niet van die nuttigheyt ſoude zijn, dat deſelve de koſten van de voorſeyde nieuwe Werving, be-

begroot op omtrent vier Millioenen voor het eerſte Jaer, ſoude konnen opwegen; en dat het gants ongeraden is op een ydel vertrouwen van een ſoodanige verſachting te laten ecouleren de tijt, tot een Accommodement gepreſigeert, en ſich in gevaer ſtellen van in den voorſz. Oorlog geſleept te werden, om nu niet te melden, dat met te minder ſcrupule geinſteert kan worden op de abſolute aenneming van een van de voorſz. Poſtulata, om dat de aenporring daer toe by Spangien op deſe voet te doen geen Reſolutien zijn van ſijn Catholijcke Majeſteyt, ende dat eygentlijck van hem en niet van deſen Staet moeten voort komen Propoſitien, op dewelcke tot verſachting in de voorſz. Poſtulata gewerckt ſoude konnen werden.

En gelijck als de Leden ſich op de forme van onderhandeling van een Accommodement hebben geëxpliceert, namentlijck, dat daer over met de ſoo genaemde Geallieerdens ſoude behooren te werden geconcerteert, daer mede nochtans gedachte Heeren Gedeputeerden hun niet konnen conformeren, dewijle de Staet noch uyt de natuere van de ſaeck, noch uyt krachte van de gemaeckte Tractaten, en genomen Reſolutien, tot ſoodanige concerten is geobligeert; ende dat de bekrompenheyt van de tijdt niet toelaet in een wijtluftige diſcuſſie over een Accommodement te treden, genoeg weſende, dat de nootwendigheydt van dien aen de aenweſende Keyſerlijcke, Spaenſſe en Sweedſe Miniſters, met dewelcke men op dit ſubject voor deſen in Conferentie is geweeſt, werde gerepreſenteert, ſoo wenſchten ſy Heeren Gedeputeerden het geluck te mogen hebben van uyt de Leden te vernemen, welcke hare gedachten zijn omtrent de materie van een Accommodement, en dat ſy dies ſig gelieven te expliceren, of en wat aen Vrankrijk, om tot een vredige uytkomſt te geraecken, ſoude behooren te werden gelaten of aengeboden, op dat ſy door verwiſſeling van redenen op dat ſubject of geconvinceert mogen werden van ongegrontheyt in hare opinie, als ſy inſteren op de Ceſſie van een van de voorſeyde Poſtulata, of van de rechtmatigheyt van de andere Leden mogen verwachten, dat ſy ſig in deſen met haer ſullen voegen.

Immers en in allen geval de gene, die op een ſoodanige verſachtinge hoopen, behooren niet vruchteloos te laten doorſlippen de tijdt, die als noch tot bevorderingh van een Accommodement tuſſchen de twee Kroonen reſteert, en dien volgende in Conferentien, met de Franſſe en Spaenſſe Miniſters aen te ſtellen, daer op te wercken, ende ten dien eynde oock te concerteren met ſijn Coninglijcke Majeſteyt van Groot-Brittannien, en, des noots, prolongatie van de gegeven Termijn te verſoecken, bewerckende inmiddels een ceſſatie van Hoſtiliteyten ten wederzijden.

Om te oordeelen, of door middel van het employ van Wapenen een beter Vrede ſal konnen werden verkregen, als jegenwoordigh door de wegh van der minne is te bereycken, en een ſoo veel beter, als met alle de koſten, laſten en rampen van een Oorlogh ſoude konnen werden gecompaſſeert, dient te werden aengemerckt niet alleen het ware Intreſt van den Staet, inſonderheyt gegrontveſt op de Koophandel, Scheepvaert, Viſſcheryen, Manufacturen, Neeringen en Handteeringen, door welckers verſperring by een komende Oorlog de Staet kan wer-

werden vernietigt, onaengesien deselve geene vermindering in hare Landtpalen mocht komen te lijden, en daer nevens oock des selfs declinatie, in, en t'sedert den jongsten Oorlog, maer wel insonderheyt, dat den Staet, sig benevens de Spaensſen sullende engageren in een Oorlog tegens Vranckrijck, en des selfs Geallieerdens te Water en te Lande, genootsaeckt soude zijn, om sich eeniger mate in goet postuur te stellen, te dragen een nieuwe belasting van 12 of 14 Millioenen jaerlijcks, boven de gene, daer mede de Gemeente albereyts is beswaert, en dat naer de opinie van meer-gedachte Heeren Gedeputeerden van Amsterdam absolutelijck impossibel soude zijn, die te konnen trecken uyt de goede Ingesetenen, insonderheyt, als sy daer nevens souden considereren, dat die sware Contributien, door afstant van een van de voorsz. Postulata, geprevenieert hadden konnen werden; dat met alle dese toebereytselen ten Oorlog evenwel geen ordre soude konnen werden gestelt op de onlijdelijcke Kaperyen ter Zee, en investatien te Lande, en op de Rivieren; en dat, indien den Coning van Denemarcken sich in deselve nevens Vranckrijck quame te voegen, de gantsche Vaert op de Oost-zee, en dies de voornaemste source van het wel-wesen van den Staet, soude werden verspert, en dat insonderheyt dien Oorlog niet soude konnen werden gecontinueert, tot dat men eenige aenblick van goede hope soude konnen krijgen, om tot een meer voordeelige Vrede met Vranckrijck te geraken, en dat dies alle demonstratien van vigeur, nu de Spaensſe Nederlanden by-na tot destructie zijn gebracht, en de ongelegentheydt van den Staet kenbaer is geworden, het aensien van deselve meer souden krencken, als vermeerderen.

De hoop tot een beter Vrede door een Oorlog verdwijnt te meerder, als in de jegenwoordige constitutie van saecken geen by-val van buyten is te verwachten, Engeland sich daer omtrent met relatie tot de verwerring van die Majesteyts saecken binnens Rijcks te meermalen rondelijck hebbende geëxpliceert, en sijne Keyserlijcke Majesteyt om de verachtering van de hoope tot Vrede met de Turk, en de groote toestellen van de Ottomannische kant tot de aenstaende Campagne, en de difficulteyten, welke den Keyser ontmoet in 't recruteren van sijne Troupen, en in 't bewercken van assistentie uyt het Rijck, voor dat een conclusie van de handelingh over de Duytse differenten met Vranckrijck is gemaeckt, door de instantien van de Spaensſe Ministers niet gebracht hebbende konnen werden, om tot voldoening van sijne Engagementen met sijne Catholijcke Majesteyt eenige mouvementen van Wapenen tot des selfs hulpe te doen; om nu niet te melden, dat sijne Keyserl: Majesteyt, al voor dato van den Turckſen Oorlogh, verklaert heeft, sulcks niet te konnen doen sonder betalingh van Subsidien, daer toe de Spaensſe Finantien onvermogen zijn, en dat vorders om vele redenen, in voorige Deductien breeder aengetogen, en niet naer behooren wederleyt, geene secoursen uyt het Duytse Rijck zijn te verwachten, en te min, om dat de Spaensſen, soo veel meer-gedachte Heeren Gedeputeerden bekent is, daerom aen geene Duytse Hoven aengehouden hebben, uytgesondert aen die van Lunenburg, dewelcke schoon soo wel als desen Staet, en selfs noch meer strictelijck tot prestatie

van Auxilia aen Spangien zijnde verbonden, tot noch toe aen den Heer Marquis de Grana geen het minste secours hebben gesonden, en 't geen hier omtrent alle bedenckelijckheyt wegh neemt, is, dat sijn Cathol: Majesteyt en gedachte Heere Marquis de Grana, in gevolge van haer Ed: Gr: Mo: Resolutie van den 15 Mey laetstleden, versocht zijnde, den Staet te willen esclaircisseren van de assistentien, waer op men by het ontstaen van nieuwe Oorlogs-mouvementen in de Spaensse Nederlanden sigh volkomentlijck soude konnen verlaten, tot op desen huydigen dagh daer in gebreeckig zijn gebleven, en dat dienvolgende uyt het Duytse Rijck alsoo weynigh hulp is te wachten, als van de Kroon Sweden, welckers Ratificatie van het bewuste Tractaet van denombrement van forces met Spangien noch niet uytgewisselt is, en dat boven dien die Kroon selfs by-na in statu Belli schijnt te wesen om de contrarie Engagementen en notable Armatures van Denemarcken en Brandenburg.

En meynen dies meer-gedachte Heeren Gedeputeerden der Stad Amsterdam, dat noyt meer klaerlijck sal konnen werden ontdeckt de absolute impossibiliteyt, om in dese conjuncture door de wegh van Wapenen tot een goede uytkomst te geraken, dan soo wanneer men met relatie tot het gene voorseydt is in een particuliere besoigne, daer toe aen te stellen, toe treed tot het formeren van een naeukeurig plan van den Oorlogh, en vervolgens, dat niet het employ van Wapenen, maer de tijdelijcke inwilligingh van een van de voorseyde Postulata kan strecken tot bereycking van de Vrede, en tot behoudenisse van het overige van de Spaensse Nederlanden voor een totale oppressie.

En zijn d'instantien, ten desen eynde aengewent, niet alleen seer gelegitimeert door de jongst ingekome tijdingen, van dat het Collegie der Ceurvorsten tot Regensburg conform de schriftelijcke instantien van den Ceurvorst van Brandenburg soude hebben geresolveert de Treves, soo wel in Quæstione quo modo als in Quæstione an, op de voorstel van Vranckrijck te voltrecken, maer insonderheyt geappuyeert op de sentimenten van de hooge Regeering en de eenparige declaratoiren van alle de Leden, dewijle men voor desen verklaert heeft, de Spaensse Nederlanden voor niet helpbaer aen te sien, indien se niet voorsien wierden van een Militie van 40000 Koppen, en de daer toe nodige Gelt-middelen, en dat deselve Nederlanden, sonder machtige hulpe uyt het Duytse Rijck of van Engelandt, niet konden werden beschermt, (alle welcke Casus jegenwoordigh extéren) en dat dien volgende in soodanige gelegentheyt in de bevordering van een Accommodement tusschen het Huys van Oostenrijck en Vranckrijck niet alleen moest werden gereflecteert op de behoorlijckheydt en rechtvaerdigheydt, maer wel insonderheyt op de mogelijckheydt.

De conduite, welcke de Leden gemeynt hebben te moeten houden in den Jare 1678, tot het eyndigen van den jongsten Oorlogh, legitimeert oock merckelijck de jegenwoordige instantien van meer-gedachte Heeren Gedeputeerden van Amsterdam, dewijle men in die tijdt, boven de geprojecteerde Vredens-Conditien door Vranckrijck, raetsaem geoordeelt heeft Yperen aen die Kroon

af

af te ſtaen, niet tegenſtaende een groot aental Engelſche Militie tot ſouſtien var de gemeene ſaeck in de Spaenſſe Nederlanden overgebracht, en een ſeer notable Vloot van Engelſſe Oorlogh-ſchepen uytgeruſt was, en dat daer-en-boven den Oorlogh tegens Vranckrijck gevoert wiert oock by den Keyſer, en meeſt alle de Leden van het Duytſe Rijck, eenige weynige, die ſig neutrael hielden, uytgeſondert, en dat Denemarcken doenmaels in de goede Party was, en dat in de jegenwoordige toeſtant van ſaken alle de aſſiſtentien ſouden ontbreecken, en de Staet alleen tegens Vranckrijck met het weynige, dat de Spaenſſen in de Nederlanden noch overig hebben, tot een totael verlies van deſelve Nederlanden, en ons verderf, ſouden werden geëngageert.

En dewijle uyt alle het voorſeyde evident is, dat de voorſz. geprojecteerde Wervingh niet kan aengeſien werden te ſullen dienen tot uytwerckingh van een Accommodement op min beſwaerlijke Conditien, als door afſtant van een van de voorſeyde Poſtulata kan werden geobtineert, en van ſoo veel minder, als geproportioneert ſoude zijn met de koſten van de voorſz. Werving, en het gevaer, om door een ydel toeverlaet op ſoodanige minder Conditien oock in een Oorlog te werden geinvolveert, ſoo meynen meer-gedachte Heeren Gedeputeerden van Amſterdam, in den naem van wel-gemelte Heeren hare Principalen, dat deſelve Werving, als t'eenemael onnoodig, behoort te werden gedeclineert, en dat de Gemeente, albereyts ſoo overmatigh beſwaert, van een ſoodanige groote inutile belaſting behoort verſchoont te werden.

Boven dien is hier omtrent te conſidereren, dat de Spaenſſen, die in het declareren van den Oorlogh tegens Vranckrijck niet ſoo ſeer ſchijnen gereflecteert te hebben op haer eygen vermogen,als wel op de aſſiſtentie van de gantſche Macht van den Staet, en die by het aenvangen van de hoſtiliteyten door de Franſſen zedert het laetſt van de voorleden Maend Auguſtus, in de Spaenſſe Nederlanden gepleegt, ſeer retenue zijn geweeſt, om deſelve feytelijck tegens te gaen, onaengeſien den Heer Marquis de Grana op de eerſte denuntiatie daer van, door de Franſſen aen ſijn Excellentie gedaen, verklaert hadde gelaſt te zijn, om gewelt met gewelt te bejegenen, om dat haer noch in verſche geheugeniſſe was de aen haer gedane verklaring in Mey laetſtleden, op de voet van haer Ed: Groot Mog. Reſolutie van den 15 des ſelven Maends, en mogelijck oock het geen voor meer dan Jaer en Dagh aen de Ooſtenrijckſe Miniſters was bekent gemaeckt, van dat ſy, mits men ſonder Engelant verſtont niet te konnen oorlogen, haer Accommodement met Vranckrijck moſten maken, het beſt ſy konden, een geheel andere conduite hebben begoſt te houden, als ſy hebben geremarqueert de promptitude van den Staet, en het affenden van een ſecours, vroeger en grooter, als de Tractaten vereyſten, en de groote yver, met dewelcke men t'zedert op een nieuwe Wervingh heeft gedrongen, en dat men de Spaenſſe Nederlanden voor Frontieren van den Staet heeft willen doen aenſien, en een Accommodement heeft willen pouſſeren naer de preciſe regulen van rechtvaerdigheyt en ſeeckerheyt, ſonder eygentlijck te reflecteren op die van mogelijckheydt, dat men heeft gepro-

projecteert met de soo genaemde Geallieerdens te concerteren over een Accommodement, selfs naer verloop van de tijdt, by Vranckrijck tot inwilligingh van een van de Postulata geprefigeert, en dat by voorname Leden de voorgeroerde Spaensse Declaratie van Oorlogh, welcke naer het oordeel van meer-gedachte Heeren Gedeputeerden soo informelijck en tegens den teneur van de Tractaten is gedaen, hare voorspraeck heeft gevonden, en onraetsaem geoordeelt is, Spangien te disponeren, 't zy per modum fortiorem, 't zy amicabiliter, en op de voet van de Tractaten, en van de voorseyde Resolutie van den 15 Mey laetstleden, tot inwilligingh van een van de voorsz. Postulata, deselve door alle dese demarches van den Staet te meer schijnen gesterckt en opgeset in hare opinie, dat haer Hoog Mog:, hoe nalatigh sy oock mogen werden bevonden tot het stellen van ordre op haer eyge defentie, niet nalaten sullen hare Querellen op te nemen, en sig in dien Oorlogh tegens Vranckrijck te engageren, en dien volgende profluëert hier uyt oock de schadelijckheydt van de voorsz. Wervingh, en dies een ander, doch niet minder argument als het voorgaende, om deselve te declineren.

Op de objectien van dat de voorseyde Werving soude moeten dienen tot securiteyt van den Staet, is by vorige Deductien ampel geantwoort, en dient summierlijck gerepeteert, dat d'apprehentie van de fatale Resolutien van den Oorlog kan werden wegh genomen door een spoedigh Accommodement, en met vry meerder gerustheyt, als door het arresteren van de voorseyde Wervingh, en dat by het maken van een Vrede den Staet, op het exempel van meest alle andere Potentaten in Europa, Vranckrijck uytgesondert, niet van nooden heeft een grooter aental van Militie, als deselve tegenwoordig soldoyeert; en dat eygentlijck de securiteyt van den Staet niet alleen moet bestaen in haer eyge Armatures, maer in een nauwe verbintenisse met veel andere notable Geallieerdens, die tot blussing van een opgaende Oorlogs-vlamme met gemeene macht toelopen.

Op de objectien van dat het te maken Accommodement, en 't gene uyt kracht van dien soude moeten werden gecedeert aen Vranckrijck, niet en is in de macht van haer Hoog Mog:, maer alleen staet aen Spangien, is geantwoordt, dat de geene, die deselve objectie formeren, niet konnen weygeren, en mits de bekrompenheydt van tijdt oock niet behooren te dilayeren het aenwenden van alle nadruckelijcke middelen, om de Spaensen tot een spoedige afkomst van hare differenten met Vranckrijck te disponeren, met vernieuwing van soodanige Declaratoiren en Resolutien, als voor desen op dat subject gedaen en genomen zijn, in verwachting, dat deselve van een gewenste operatie sullen zijn alsoo wel, als de devoiren wegens desen Staet by het Spaensse Hof en hare Ministers, ten tijde van de Akense en Nimweegse Vrede aengewent, succes hebben gehad; en indien nochtans buyten alle vermoeden de Spaensen mochten opiniatreren, en niet willen luysteren naer goeden raedt, dat dan op andere expedienten soude konnen werden gedacht, om echter de Spaensse Nederlanden voor oppressie te bewaren.

Op de geobjicieerde weynigh versekertheyt van de zyde van Vranckrijck naer een te maken Accommodement, is insgelijcks voor desen in het breede geant-
woort

woort en aengewesen, dat daer omtrent niet in consideratie kan komen de voorseyde Werving, maer dat het Tractaet met Vranckrijck aen te gaen, en een generale Guarantie tot bevestiging van dien, soo verre die uytgewerckt sal konnen werden, de vereeniging van Consilia met sijne Coninglijcke Majesteyt van Engelandt, en veele te verhoopen veranderingen ten goeden in 't Christenrijck, de gedesireerde gerustheyt konnen geven, en een soodanige, als naer een langduerigen Oorlog soude konnen verkregen werden.

En meynen dien volgende meer-gedachte Heeren Gedeputeerden van Amsterdam, by conclusie van alle het gene voorseyt is, dat, met ter syde-stellingh van de deliberatien over de Wervingh, de Staet eeniglijck behoort te laboreren, om Spangien tot het aennemen van een van de voorseyde Postulata te disponeren, dewijle het notoirlijck soo wel buyten exempel, als buyten reden soude zijn, dat een Staet, welcke soeckt buyten Oorlogh te blijven, niet soude aenraden aen sijn Bueren, of Geallieerden, door welckers attacque sy daer inne soude konnen werden getrocken, alle het geen dient, om de Vrede te bevorderen, latende aen deselve haer Geallieerden de faculteyt, om beter Conditien te bedingen, is 't doenlijck, als aengeboden werden, om tot een vredige afkomst te geraken, en sullen de devoiren, welcke de Staet sal goet vinden ten voorsz. eynde aen te wenden, te meer krachtig en prangende dienen te zijn, soo om d'eer van Spangien, in 't cederen van een van de Postulata, dadelijck naer de Declaratie van den Oorlog, door de Spaenssen gedaen, te meer te salveren, als voornamentlijck, om dat de Spaensse fierheyt door minder officien, als die van de uytterste nadruck, niet gesurmonteert soude mogen werden, en dat, om d'informaliteyt by de Spaenssen, in het doen van de voorseyde Oorlogs-declaratie begaen, de conduite van den Staet in haren reguarde juyst soo delicaet niet behoeft te zijn, als voor desen by eenige Leden wel is gesustineert.

Dat oock daer over magh werden geconcerteert met sijn Coninglijcke Majesteyt van Engelant, en dat men verders op de meest energique wijse doet verklaren en protesteren, sig te willen voegen met sijn Majesteyt en dessels sentimenten, en sijnen goeden raedt te willen amplecteren en opvolgen, en sijne Majesteyt in alle voorvallen de meest convainquante bewijsen van respect, deference, en van een inseparabel attachement aen sijne interessen wil geven, en dat men dit tot een fondament geleyt hebbende, vervolgens serieuselijck en instantelijck versoecke, dat sijne Majesteyt sijn goede officien, vermogen en credit gelieve te employëren, ten eynde een cessatie van Hostiliteyten te weeg werde gebracht, en voor al, dat na 't verloop van dese Maent niet nieuws door Vranckrijck werde ondernomen, noch door de Wapenen, noch door 't verswaren van de gedane Postulata, maer dat die eerder werden verlicht; dat oock sijn Majesteyt gelieve het sijne te contribuëren, om een generale Vrede te bevorderen, en om die te helpen guaranderen, ende de meest-krachtigste guarantie, om die te doen observeren, by andere Potentaten te helpen uytwercken, en sonderling, dat sijn Majesteyt oock sijn werck wil maken, om den Coning van Denemarken tot vredige gedachten te disponeren,

met byvoeging van 't geen omtrent de acceptatie van de Postulata, en op de Memorie van den Marquis de Moncayo, tot intreckingh van de gedane Declaratie van Oorlogh, en tot weering van verder onheylen, by haer Ed: Groot Mog: sal werden geresolveert.

Dit niet tegenstaende hebben echter alle andere Leden van Hollant (Delf en Schiedam uytgesondert / dewelcke verklaerden/ geensints daer toe te konnen verstaen) goedt gevonden / by meerderheyt van Stemmen tot het voortsetten van de Wervingh te resolveren / en het onderstaende Consent ter Generaliteyt te laten inbrengen.

Martis 1. *Februarij*, 1684.

DE Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Hollant en West-Vrieslant hebben ter Vergaderinge bekent gemaeckt, dat de Heeren Staten van de hoog-gemelte Provintie, hare Principalen, hadden bewilligt en geconsenteert in de bewuste Wervinge van 16000 Man, breeder vermelt in de Petitie van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie en den Raet van State, gementioneert in haer Hoog Mog: Resolutie van den 29 September laetstleden, volgende het voorsz. Consent hier naer van woorde te woorde geinsereert.

Extract uyt de Resolutien van de Ed: Groot Mog: Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant, in haer Ed: Groot Mog: Vergaderinge genomen, op Maendagh, den 31 *Januarij*, 1684.

BY resumptie gedelibereert zijnde op het advys van de Heeren haer Ed: Groot Mog: Gecommitteerden, hebbende in gevolge en tot voldoeninge van verscheyde der selver Resolutien Commissoriael geëxamineert 't subject van de bewuste Wervinge, hebben de Heeren van de Ridderschap en Edelen, mitsgaders de Gedeputeerden van de respective Steden, in den name en van wegen Burgermeesteren en Vroedschap van deselve Steden, geconsenteert en bewilligt, gelijk haer Ed: Groot Mog: consenteren en bewilligen mits desen, in de bewuste Wervinge van 16000 Man; en voorts goedt gevonden en verstaen, dat het voorsz. Consent ter Generaliteyt ingebracht en werckstellig gemaeckt sal werden, en dat wijders van wegen haer Ed: Groot Mog: de saecke ter Generaliteyt daer heenen sal werden gedirigeert, ten eynde by haer Hoog Mog: te gelijck, door alle betamelijcke wegen en middelen, alle meest-krachtige debvoiren mogen werden aengewent, om met overleg en concert van de hooge Geallieerden van den Staet, en wel specialijck van sijn Coninglijcke Majesteyt van Spangien, die de sake principalijck is raeckende, uyt te vinden een Accommodement, dat naer de jegenwoordige constitutie van tijden en saecken eerlijck, redelijck, behoorlijck en eeniger-maten seker soude konnen werden geacht, omme door middel van dien te doen cesseren en ophouden de verwijderingen, daer inne de twee Kroonen

met den anderen zijn vervallen, en voor te komen de onheylen, die daer op verder ſtaen te volgen.

Waer op gedelibereert zijnde, is goet gevonden en verſtaen, dat van 't gunt voorſz. is by Miſſive ſal werden kenniſſe gegeven aen de Heeren Staten van de andere Provintien, welckers Conſenten op de voorſz. Petitie noch niet zijn ingekomen, met verſoeck, dat deſelve insgelijcks hoe eerder ſoo liever hare reſpective Conſenten alhier ter Vergaderinge willen doen inbrengen.

De Heeren Regeerders van Amſterdam lieten daer tegens de volgende Aentekening overleveren:

Aentekening van de Heeren Burgermeeſters en Vroedſchap der Stad Amſterdam, tegens haer Ed: Groot Mog: Reſolutie, op 't Conſent van Werving van 16000 Mannen, den 31 January, genomen.

DE Heeren Burgermeeſteren en Vroedſchap der Stad Amſterdam, uyt rapport van de Heeren hare Gedeputeerden ter Vergadering van de Ed: Groot Mog: Heeren Staten van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt, verſtaen hebbende, dat op den 31 January laetſtleden, by meerderheyd van Stemmen, en onaengeſien d'oppoſitie van drie Leden van de hoog-gemelde Vergadering, is geformeert een pretenſe Concluſie, en dies by deſelve by meerderheyt vaſt geſtelt, dat van wegen deſe Provintie in de Generaliteyt ſoude werden geconſenteert in de bewuſte Werving van 16000 Mannen, en dat deſelve ten ſpoedigſten werckſtellig ſoude gemaeckt werden, hebben haer genoodſaeckt gevonden, op de voorſz. Concluſie, tot ontdecking, beyde van de onbehoorlijckheyt en informaliteyt van deſelve, nader te doen aentekenen, dat, onaengeſien haer Ed: Achtb:, door gedachte Heeren Gedeputeerden ter Vergadering, tot verſcheyde-malen by monde en in geſchrift hebben gededuceert, ende met veele klare en krachtige redenen gedemonſtreert, dat nadien tot bereycking van een ſpoedig Adjuſtement van de openſtaende differenten tuſſchen Vranckrijck en Spangien, 't welck aen den Staet ſoo noodigh, en aen 't Chriſtendom, inſonderheyt ſtaende den Oorlogh met de Turcken, ſoo important is, en tot het welk alle de Leden ſig ſoo menigmael genegen verklaert hebben, naer 't negligeren van andere middelen en wegen, daer toe dienende, op nieuws aenleydingh was gegeven, door de Memorie van den Heer Grave d'Avaux, van den 5 November, en dat tot facilitatie van 't ſelve Adjuſtement met geen fondament geſeyd konde werden te ſullen ſtrecken het aenſtellen van de voornoemde nieuwe Wervingh, en dat derhalven deſelve, als t'eenemael onnoodig, hebben gedeclineert; en te meer, als ſy die in ordre tot een Accommodement voor ſchadelijck moſten aenſien, in relatie van Spangien, die door deſelve te meer ſoude werden geſtijft en opgeſet in hare opgevatte opinie van Oorlog in de Spaenſſe Nederlanden, niet uyt inſichte van 't beſte van deſelve Nederlanden, maer van de geheele Spaenſſe Monarchie, en generalijck van het

Huys Oostenrijck, te continuëren, en deselve, volgens ingekomen narichtinge, desen Staet, en by vervolg oock Engelant, genoegsaem aen te besteden; en niet tegenstaende haer Ed: Achtb: verders hebben gemeent, om de jegenwoordige constitutie van saken van buyten en van binnen, en particulierlijck van Spangien, in hare instantien tot een Accommodement geappuyeert te zijn, door de verklaringe wegens den Staet aen 't Hof van Spangien en aen de Oostenrijckse Ministers voor heen gedaen, en particulierlijck door haer Ed: Groot Mog: Resolutie van den 15 Mey 1683, en op alle het selve versocht hebben door de Leden, van haer dissentierende, geësclaircisseert te mogen werden, men nochtans, sonder de Conferentien, tot dien eynde meermalen versocht, te hebben konnen obtineren, goet gevonden heeft, de voorsz. conclusie te formeren, ongeacht hare oppositien en voornoemde verklaringen en resolutien, die haer in desen appuyeren, en insonderheyt sonder acht te geven op de Gront-wetten van de Regeeringe, volgens dewelcke, conform de aloude maximes en usantien, selfs ten tijde van de Graven van Hollant, gepractiseert, en met de uytterste fermeté tegens die gene, die se wilden infringeren, staende gehouden, en specialijck volgens het Reglement op het beleyt van de Vergaderinge van haer Ed: Groot Mog:, op den 17 Martii, 1581, by onderlinge over-een-komste van alle de Leden, vast gestelt; onder anderen dicterende, dat het eene Lit of andere, 't zy Edel of Steden, niet sal werden tegens sijn wille overstemt, of met Stemmen overwonnen, in materie van consent te dragen tot beden of subventien, of van eenige Partyen, of gedeelte van Contributien onder malkanderen te maken, en dat ingevolge van de voorsz. over-een-komste, na het gemeene Recht en confirmative Privilegien van dien, ten tijde van de Regeeringe van de Graven van Hollant, aen den Lande van Hollant vergunt, in materie van belastinge, en dies ten respecte van het aenstellen van de voornoemde nieuwe Wervinge, het minder getal van Leden tegens het meerder in gelijckheydt staet, zijnde dese saecke van geen overstemminge t'admitteren in de voorsz. geëxcipieerde gevallen, en insonderheyt in materie van belastinge, by de Predecesseuren van haer Ed: Achtb: altoos van soo groote importantie geoordeelt, dat sy die, selfs in de allergevaerlijckste tijden van de Republijcke, niet alleen niet hebben willen admitteren, maer selfs oock niet gedisponeert hebben konnen werden, wat moeyten en middelen van inductie men daer toe heeft geëmployeert, om sig het oordeel van iemant, selfs als twee derdeparten van de Leden van de Vergaderinge mochten concurreren, t'onderwerpen, ja selfs verklaert hebben geen Sessie meer te konnen nemen in de hoog-gemelte Vergaderinge, indien men haer niet ongemoeyt liet in het genot van de voorsz. over-een-komste, en dies van de volkomen liberteyt van hare Consenten, in materie van belastinge, als geoordeelt hebbende, dat, nademael van soodanige dependeert het welvaren en subsistentie van de Ingesetenen van hare Stadt, niemandt daer van beter konde oordeelen, als sy selven, en dat de Regenten van de andere Steden of min bequaem of niet gevoeligh zijnde van de interessen der voorsz. Ingesetenen, deselve seer geincommodeert, ja geruineert souden konnen wer-

werden, indien aen de meerderheyt van de Leden wiert gelaten de faculteyt, om haer,ongeacht d'oppositie van hare eygen Regenten,te mogen belasten,gelijck alsdan oock haer Ed: Achtb: onbewust is, dat, in materie van notable belastinge, van de Gemeente over het aennemen en onderhouden van een aensienlijck getal Krijghsvolck, van het aenvaerden van een Oorlogh, en generalijck van eenige andere saken, die een vervolg van merckelijck nadeel, of belastinge van de Gemeente, soude konnen hebben, selfs alschoon de noot en beschermingе van het Landt sulcks mochte hebben gerequireert, eenige conclusie by overstemminge van de voornoemde Stadt is genomen, ja dat in tegendeel veel en verscheyde exempelen van minder importantie, als het Poinct in quæstie, konnen werden geallegueert, daer inne met d'uytterste delicatesse geprocedeert is, om niet te concluderen by pluraliteyt van Stemmen, in saken, die een eenparige bewilling van alle de Leden vereysten, tegens d'oppositie van soodanig Lit of Leden, dewelcke haer Recht, van niet te werden overstemt in de voorsz. geëxcipieerde gevallen, altoos hadden staende gehouden, en insonderheyt, om een soodanige pretense conclusie, by meerderheyt van Stemmen genomen, niet werckstelligh te maken tot laste van dat Lit, of Leden, die daer in niet hadden bewilligt. Dat de voorsz. over-een-komste en Reglement van den Jare 1581, by een explicite verklaringe van alle de Leden, van dato den 2 en 3 October 1671, seer krachtiglijck is gecorroboreert, met die ampliatie, dat het in de faculteyt van de meeste Stemmen niet is, voor recht te verklaren, dat in een sake, op dewelcke, volgens het voornoemde Reglement, geen overstemming plaets heeft, by pluraliteyt van Stemmen geconcludeert kan werden. Dat de contrarie maximes klaerlijck strecken tot veranderinge, of subversie van de fundamentele Wetten van de Regeeringe deser Provintie, en dat sulcks van te meer onlijdelijcke consequentie is, niet alleen, om dat in alle andere saecken van gelijcke of verscheyde natuur, als dese, welcke by overstemming niet konnen werden geconcludeert, men op dese voet by de pluraliteyt eene Resolutie soude konnen formeren; maer indien men sulcks wilde vervolgen tot het opdringen van verkiesinge van Middelen en Schattingen, om in Lasten te vervallen, oock dese particulierlijck soude konnen werden geinvolveert in Lasten, daer in deselve soo veel of meer soude moeten dragen, als alle d'andere Steden, door dewelcke sy soude werden overstemt, en dat het dies altoos soude dependeren van de pluraliteyt van de Leden, om dese Stadt of andere Steden in soodanige Lasten te trecken, als van hare meeste convenientie, en tot merckelijcke prejuditie, ja verderf van de Ingesetenen alhier soude strecken. Dat derhalven gedachte Heeren Burgermeesteren en Vroedschap de voorsz. Conclusie niet anders als voor nul en onwaerde konnen aensien, en dat sy dies deselve nimmermeer sullen konnen respecteren voor een Wettige Resolutie van haer Ed: Groot Mogende, maer alleen voor een Conclusie, gelijck waerlijck is, van de Heeren van de Ridderschap, en 15 Leden van de hoogh-gemelte Vergaderinge, ende daer nevens van nu af aen moeten verklaren, dat sy niet gesint zijn, yetwes tot verval van de

kosten der voornoemde Wervinge te contribuëren. Aldus gearresteert den 10 February, 1684.

Geteeckent

MUNTER.

En de Heeren Regeerders van Schiedam dese Aentekening:

Aentekeninge van de Heeren Burgermeesteren en Vroedschappen der Stede Schiedam, te doen tegens de Conclusie en de Resolutie van den 31 January, 1684.

DE Heeren Gedeputeerden der Stede Schiedam hebben niet konnen nalaten, volgens speciale last van de Heeren hare Principalen, ter Vergaderinge van haer Ed: Groot Mog:, bekent te maecken, dat deselve Heeren de Resolutie van den 31 January 1684, by haer Ed: Groot Mog: met 16 Stemmen genomen, behelsende de Wervinge van 16000 Mannen, soo te Voet, als te Paert, houden voor invalide en krachteloos, even of deselve noyt genomen was geweest; verstaen oock niet, dat deselve voor een Resolutie van Hollant ter Generaliteyt sal werden ingebragt en gehouden, als zijnde informeel en tegens het al-out gebruyk, protesteerende vorders van alle onheylen en verwijderingen, die daer uyt in tijden en wijlen souden mogen komen te resulteren, als zijnde onder andere Leden mede tegens haer advys geconcludeert. Actum desen 7 February, 1684.

Geteeckent

JAN VAN DER MEYDEN.

Terwijl de saecken wegens de Werving soo stonden/ gevielder iets anders/ 't welck groote gevolgen na sig sleepte. 't Was/ dat op den 16 February/ ter tijdt als haer Ed: Groot Mog: vergadert waren/ (na dat alvoorens de Eed van Secretesse van alle Leden afgenomen was) de Deuren van de Vergader-kamer en 't Vertreck van de Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt gesloten wierden/ en sijn Hoogheyt de Heeren Hooft en Hop/ twee van de Gedeputeerdens der Stadt Amsterdam/ versocht in het Vertreck te willen gaen/ alsoo hy haer Ed: Groot Mog: eenige saecken voor te dragen had/ die oock voornamentlijck haer raeckten/ 't welck sy deden/ waer na sijn Hoogheyt notificeerde/ dat den Heer Marquis de Grana/ Gouverneur van de Spaensse Nederlanden/ aen hem gesonden had een geintercipieerde Brief van den Heer Grave d'Avaux/ Ambassadeur van Vranckrijck/ aen den Coningh/ sijn Meester/ den 9 January/ in 's Gravenhage/ geschreven/ en dat hy geoordeeld had/ daer van aen haer Ed: Groot Mog: kennisse te moeten geven. Den Brief wiert daer op gelesen/ zijnde van de volgende inhout:

Copye

Copye van een Brief, van den Heer d'Avaux, aen den Alderchristelijckſten Coningh, in den Hage den 9 January, 1684; ſoo als deſelve in de Steden is omgeſonden.

ICk hadde de eere van eergiſteren aen Uw Majeſteyt te doen weten, dat de Heeren van Amſterdam verſochten, dat ick door een Memorie aen de Staten Generael ſoude bekent maken de goede ſentimenten van Uw Majeſteyt voor de Ruſt van de Republique, indien de Spaenſſen vruchteloos lieten verloopen de Maent van Januarius, en dat ick hadde geweygert, ſoodanige Memorie te preſenteren; ondertuſſchen, Sire, konnen de Heeren van Amſterdam door haer expreſſe Declaratien de Staten Generael niet brengen, om te delibereren op eenige ſaken; om dat te doen, is noodig, dat ——— ——— ende de Gedeputeerden in de Staten Generael daer in bewilligen, eer ſy haer vinden ——— ——— door een preſentatie van een Memorie, evenwel als het was ——— ——— om te doen reuſſeren ——— ——— de Heeren van Amſterdam het daer toe te brengen, dat de Staten Generael ſouden treden tot de deliberatie over de meſures, die ſy te nemen ſouden hebben, indien het Accommodement niet wierde gemaeckt tuſſchen Uw Majeſteyt en Spangien voor het eynde van deſe Maent.

Wy hebben dan geſocht naer alle de expedienten, die ſouden ſuppleren het defect van een Memorie; ſy hebben my daer toe voorgeſlagen, dat ick haer ſoude toelaten, dat de Gedeputeerden in de Staten Generael haer ſouden engageren in een Conferentie met my, op dat vertrouwen, dat een Vriendt van Amſterdam, die van de Hollandtſe Gedeputeerden is, van my ſoude vorderen eſclairciſſementen op het geene, dat ſoude konnen gebeuren, ingevalle de Spangiaerts niet aennamen eenige van Uw Majeſteyts Propoſitien voor het eynde van Januarius, waer op hy materie genoegh ſoude vinden, omme deliberatie aen te ſtelien by de Staten Generael: Ick hebbe daer inne bewilligt, en de Heeren van Amſterdam gingen aenſtonts verſoecken twee Gedeputeerden in de Staten Generael van die geene, die meeſt zijn geattacheert aen den Prins van Orange, om te willen doen reſolveren tot eene Deputatie, daer by men van my eyſſchen ſoude een præcijs antwoort op de klachten, raeckende het *a* ——— de Regle; deſe waren hier op aenſtonts gereet, verblijt, dat ſy ſagen, dat de Heeren van Amſterdam wilden klagen over *b* ——— maer de andere verreſiender, als ſy, merkten wel, dat het oogmerck van de Heeren van Amſterdam niet anders was, als om te bevorderen een Conferentie met my; dit was haer ſuſpect, en dat expedient manqueerde, maer de neceſſiteyt, daer in de Staten Generael haer vonden, om my te doen doen een Compliment over de kenniſſe, die ick aen haer hadde gegeven van de Geboorte van mijn Heer den Hertogh van Anjou, ——— *c d* tot een ander middel, 't welck door de vigilantie van de Heeren van Amſterdam niet minder heeft gedient, als het eerſte gedaen ſoude hebben; want alſoo men in ſoodanige occaſien niet meer als drie Gedeputeerden ſendt, is het t'allen geluck voorgevallen, dat het was de beurte van die van Hollant *e* ——— en van *f* ——— om by my te komen, ſoo dat de Heeren van Amſterdam van de gantſche ſaken hebben geinformeert de Heeren Gedeputeer-

a Schip. b Vranckrijck. c d heeft ons verſtreckt. e van Vrieſlant. f Groningen.

den van *g* ------ en van *h* ------ en die twee Heeren hebben versocht, om met my te spreken, op deselve maniere, als de Gedeputeerden van Amsterdam met my gesproocken souden hebben, indien de Deputatie van de Staten Generael compleet was geweest; die drie Gedeputeerden quamen dan gisteren namiddagh aen my bekent maken het deel, dat de Staten Generael namen aen de geluckige Geboorte van mijn Heer den Hertog van Anjou, waer na de Gedeputeerden van Vrieslant en Groningen begonnen een discours over de gerustheydt, die men aen de een en de andere zijde soude konnen nemen, in gevalle de Spangiaerts vruchteloos lieten door loopen de Maendt van Januarius; de Gedeputeerde van Hollandt, die het woordt voerde, betuygde, dat 't geen wy met den anderen gesproken hadden, hem important genoeg toescheen, om gerapporteert te werden aen de Staten Generael, en dewijl hy sulcks niet konde doen, indien ick het hem niet gaf by Geschrifte, dat hy my versocht, dat ick het wilde vervatten in een Memorie; ick gaf te kennen, dat hy gelijck soude hebben, om my dat voor te houden, indien ick hem eenig voorstel dede, of yets versochte, van wegen Uw Majesteyt, maer dat ick niets voorstelde, en dat ick alleen beantwoorde 't geen de Heeren sijn Colleguen my hadden voorgedragen, dat dat een saecke was, die sijn Majesteyt niet sochte; en dat het haer genoeg behoorde te zijn, dat sy wisten, dat deselve soude konnen gedisponeert werden, om haer dat toe te staen, als de Staten Generael souden oordeelen, dat het voor haer een avantagieuse saecke was, en dat ick mits dien aen haer liet te examineren, wat meest van haer convenientie was, en dat ick by vervolgh haer verder soude konnen voldoen, als sy breeder souden willen zijn geinformeert van de sentimenten van Uw Majesteyt, en soo zijn die Heeren wederom vertrocken; een uur daer naer zijn de Heeren van

devoiren

Amsterdam my komen sien, om my te informeren van de neerstigheden, die sy hadden gedaen, en sy hebben my onderricht, dat men geen saken in deliberatie brengt

gepresenteerde

by de Staten Generael, als op geteeckende Memorien; evenwel dat ------ een ------ hadde gesproocken met de Gedeputeerden in de Staten Generael; dat die Gedepu-

disputeerden

teerden decideerden met ------ of het geen men haer geseydt hadde, behoorde te maken een poinct van deliberatie, en dat sy hadden het woort van ------ *i* en van *k*, van dat sy daer in d'accord souden zijn, dat men most delibereren op alles, daer van

onse

wy gesproocken hadden in de laetste Conferentie, en dat sy het soo souden te boven komen, tegens die van Hollandt . . . dat de vreese, die dese heeft voor de Prins van Orange, hem soude doen . . . niet tegenstaende alle dese præcautien; *Sire*, derven de Heeren van Amsterdam haer niet versekeren, dat de Staten Generael sullen delibereren over dese saecke, oock is *l* ------ van de Prins van Orange, en de directie van de *m* ------ groot; men siet het genoeg, dewijl de Heeren van Amsterdam niet hebben konnen verkrijgen, dat men gedelibereert heeft op de Memorien van den vijfden November en negen-en-twintigsten December, die ick aen de Staten Generael hebbe gepresenteert; oock hebben deselve my betuygt, dat het niet expres is, om

g Vrieslant. h Groningen. i Vrieslant. k Groningen. l d'authoriteyt. m Raedt-Pensionaris.

om de Staten Generael te doen delibereren, datſe wenſchen, dat ick een Memorie preſenteere, maer om de goede intentie van Uw Majeſteyt voor de Republijcq publijck te maecken, dat de kenniſſe, die men daer van al heeft, ſeer conſiderable effecten heeft gedaen, en dat ſy luyden, als het ſelvige ſig ſal komen te verſpreyden, daer van noch *n* —— verhopen; ſy hebben my geinſinueert, dat men verſachtingh ſoude konnen vinden in een Memorie, om niet te ſchijnen de voorſz. ſaeck ſoo vlack uyt voor te ſtellen (—— men gemackelijck konde ſien, dat de Propoſitie nergens anders om gedaen was, als tot een voorwerp van de Staten Generael), dat men ſoude konnen ſtellen by exempel, dat ick, gemerckt hebbende door de diſcourſſen van ver-

Republijcq

ſcheyde Leden van de Regeeringe de apprehenſie, dieſe hadden voor de Wapenen van Uw Majeſteyt, indien de Spaenſſen haer voor het eynde van January niet accommodeerden, my de eere hadde gegeven aen Uw Majeſteyt daer van reeckenſchap te doen, en dat deſelve my hadde belaſt aen de Staten Generael te betuygen, dat ſoo wanneer deſelve bleven in die ſtaet, daer in datſe zijn, en datſe de Troupes, dieſe aen de Spaenſſen geſonden hebben, belaſtede anders te ageren, als tot defenſie van de Spaenſſe Plaetſen, Uw Majeſteyt, om de apprehenſie van de Staten Generael te geneſen, haer wel ſoude willen beloven geene te attaqueren, ende doende ſijne Wapenen elders ageren, ſig ſoude te vreden houden, om de Spaenſſen in de Nederlanden, door inlogeringe van Troupes en invorderinge van Contributien, te preſſeren.

Wat aengaet de verſeeckeringe, die Uw Majeſteyt van haer wil hebben, datſe geen nieuwe Wervinge ſullen doen, dat het ſelvige zijn ſaecken, om by monde te ſeggen, en niet, om in een Memorie te ſtellen, dat het ſoude zijn ſigh met de Regeeringe van binnen te bemoeyen, maer dat het ſoude genoegh zijn te ſeggen, dat de Staten Generael ſouden blijven in dien ſtaet, waer in ſy zijn, en anderſints, ſoo men ſigh over al het verdere kan verdragen, ſoo ſullen ſy lieden alhier eer dencken om Troupes te caſſéren, als om nieuwe aen te nemen.

De Heeren van Amſterdam hebben my ten uytterſten gepreſſeert, om die permiſſie van Uw Majeſteyt te obtineren, en dat ſy haer beſt doen, om de voorſz. ſaeck te doen reuſſeren; ſy hebben my verſeeckert, dat ſy alle —— *o* eenige Stadt van Hol —— in haer ſentiment trocken, ende datſe ſoo even noch een van de principaelſte hadden gewonnen; datſe krachtelijck arbeyden, omme het ſoo te maecken, dat men de Spaenſſen bracht tot een accommodement, ende indien dat niet weſen konde, dat men dan trad tot het middel voorgeſlagen, om de Ruſte te mainctineren in de Nederlanden; ſy hoopen, dat de Provintien van —— *p* ende van —— *q* in haer ſentiment ſullen komen, en hebben my gebeden, met der ſelver Gedeputeerdens te ſpreecken, om haer noch te verſtercken.

Eyndelijck, Sire, kan ick Uw Majeſteyt verſeeckeren, dat de Heeren van Amſterdam niets naer en laten van al het geene, dat van haer dependeert, ende dat ſy by de andere Steden wercken met een ongelooflijcke hitte ende applicatie.

Ick en magh niet naerlaten, Sire, aen Uw Majeſteyt te ſeggen, dat Leden van den Staet al difficulteyten hebben gemaeckt, om toe te ſtaen, dat Uw Majeſteyt het geheele.

n meerder. o Dagen. p Vrieſlandt. q Groningen.

heele platte Landt van de Spaenssen soude executeren; dat het selvige geschiedende,
Steden
het onmogelijck soude zijn, dat de Provintien haer souden konnen mainctineren, als niet hebbende, waer uyt sy haer subsistentie souden konnen trecken, ende dat het soude strecken, om indirectelijck hare Barriere weg te nemen.

Indien de Wegen over Vlaenderen veyligh waren, ick en soude de vryigheyt niet nemen, om een Courier over dese saecke af te vaerdigen, maer dewijl ick niet voor Dingsdagh 's avonds over de Wegh van Luyck sal konnen schryven, soo hebbe ick gemeynt, dat ick tot dien dagh niet en moeste uytstellen oock aen Uw Majesteyt reeckenschap te geven van den staet der saecken hier te Lande, om dat het my schijnt van een groote vrucht te zijn, dat Uw Majesteyt van deselve exactelijck is geinformeert.

Indien de dispositien, die ick hier in al de gemoederen sie, niet haest veranderen, soo sullen de saecken binnen weynigh dagen gebracht zijn tot groote extremiteyten: Uw Majesteyt heeft gesien, dat den Prince van Orange in het begin de Heeren van Amsterdam tot de Wervinge heeft willen winnen, ende niet tot dat oogmerck hebbende konnen komen, heeft hy deselve in de Vergaderinge van Hollandt, niet jegenstaende de oppositie van de Heeren van Amsterdam, willen doen resolveren; daer is in het begin maer eene Stadt geweest, dewelcke verklaerde, datse niet en konde lijden, dat men in een saecke van soodanigen importantie een Resolutie soude nemen, anders als met gemeene bewilliginge; de Prins van Orange heeft sig geflatteert, dat hy die Stadt soude konnen doen komen in het sentiment van de andere, en alsoo de saeck doen concluderen; de Heeren van Amsterdam van hare zyde, geanimeert door de goedtheyt, die Uw Majesteyt haer heeft betuyght, ende gesterckt door de middelen, die men haer voordraeght, zijn niet te vreden geweest met de Wervinge te weygeren, sy gaen daer heftig tegens aen, ende sy hebben verscheyde brigues gemaeckt in de Steden, sulcks, datse veel hebben getrocken in haer sentiment.

Op die wijse hebben de saecken den geheelen tijdt getraineert, gelijck Uw Majesteyt heeft gesien; maer eyndlijck den Prins van Orange dat affront niet langer konnende verdragen, heeft, naer dat hy sig geretireert hadde, een desperate Resolutie genomen; hy heeft geconsidereert, dat'er noch meer Steden in Hollandt zijn, die consenteren in het doen van de Wervinge, niet tegenstaende de oppositie van Amsterdam, als'er zijn, die daer toe weygeren de handt te leenen, ten zy Amsterdam sigh mede komt te voegen; hy heeft dan het middel genomen, om al de Steden te laten stemmen, ende of 'er schoon ses of seven mochten zijn van het advys van Amsterdam, des niet tegenstaende de Wervinge te laten concluderen met meerderheyt van stemmen.

Men gelooft, dat desselfs voornaemste intentie is, sijn eer buyten 's Landts te salveren, als men sal vernemen, dat hy eyndlijck in weerwil van de Stadt van Amsterdam de Wervinge sal hebben doen resolveren; want men weet hier te Lande genoeg, dat den *r*———— een conclusie kan nemen, soodanigh, als 't hem belieft, selfs tegens de Wetten van de Republijcque, soo wanneer hy is geappuyeert met het vermogen

r Raed-Pensionaris.

mogen van den Prins van Orange; ende ten is niet minder onbekent, dat hy van de selvige Resolutie geen groot voordeel sal trecken *f* ------ ------ aen de Solliciteurs *t* ------ ------ soude derven avanceren omme de Wervinge te doen; dit is het sentiment van den Prins van Orange, men weet het, ende hy heeft selfs aen van Haren in vertrouwelijckheyt geseydt, dat hy van *v. w.* ------ ------ weeck dese Resolutie soude doen nemen; maer dewijle dese Resolutie, van hoe weynig nuttigheyt deselve oock in effect soude mogen wesen, de Prins van Orange, om ------ ------ ------ ------ 't zy om de groote verdeeltheden, die hy in den Staet sal brengen, of om het prætext, dat hy den Marquis de Grana sal behagen, om aen Spangien te doen geloven, dat de ------ ------ groote ------ *x* aen de Spaenssen, soo doen de Heeren van Amsterdam haer best, om sulcks te beletten.

Voor my, Sire, ick hoope, om deselve reden, waerom ick vreese, dat de Heeren van Amsterdam in weerwil van de Prins van Orange niet sullen konnen verkrijgen, dat de Staten Generael haer by Uw Majesteyt niet sullen beklagen over de verseeckeringen, die men begeert; dat de Prins van Orange oock niet sal konnen komen tot het oogmerck van de Wervinge te doen in weerwil van Amsterdam, ende soo hy die Resolutie doet nemen, sal men datelijck sien, dat die Resolutie is een stuck Papier, dat nergens nut voor is, of iets diergelijcks, om dat het haer lichter is, soo wel aen de eene als de andere zyde, elckanderen te traverseren, in haer sentimenten, als haer eygen onderneming te doen reusseren.

Ick moet noch seggen aen Uw Majesteyt, dat ------ Paes, ende de andere wel Geintentioneerde
Vrienden
weer couragie hebben genomen, ende geseydt aen haer Geallieerden, dat sy haer niet hadden geflatteert, dat Uw Majesteyt soo veel saecken soude hebben willen doen, als men nu doet van goedt ------ en noch minder, dat de Heeren van Amsterdam stijf heyt genoegh gehadt souden hebben, soo dat sy haer alle wederom voegen met Amsterdam, ende seeckerlijck, indien de Prins van Orange yets onderneemt door violente wegen, sal hy meer obstacul vinden, als hy meynt.

Dit is het, Sire, dat my obligeert, Uw Majesteyt te representeren, dat ick nu noch soo ras, noch soo licht, als wel voor desen, niet kan hebben de eere van Uw Majesteyts ordre op het geen hier kan voorvallen; ende indien deselve oordeelde, dat het was van sijn dienst, my eenige te geven, met permissie van die te mogen executeren, indien de noodt het vereyst, dat selve soude van een groot gewicht konnen zijn, om de Heeren van Amsterdam te ondersteunen; te treden, by exempel, in de expedienten, die sy my voorstellen sullen, in dewelcke Uw Majesteyt niet soude werden vervangen; te præsenteren een Memorie, indien de noodt het soude eysschen, indien niet, te versoecken een conferentie aen de Staten Generael, die aen my ten eersten sullen senden Gedeputeerden, met dewelcke ick soude spreecken over die saecke, ende in vervolgh van de Conferentie soude ick haer geven by Geschrifte, 't geen wy souden hebben geseydt, het welck een versachtinge soude wesen, want de Heeren van Amsterdam zijn weynigh gealarmeert over de gepretendeerde overkomste van ------ die versekert, dat het niet anders is, als om haer te
amu-

f niemandt. t Geldt. v. w. uytgaende. x Secourssen.

amuseren, dat ick begeerig ben dese Propositien te doen; en daer is niets soo avantagieus voor den dienst van Uw Majesteyt, als haer te doen sien, dat men t'haren reguard met franchise procedeert, en dat is het, daer van men haer persuadeert, als men treet in alle expedienten, die Uw Majesteyt niet al te veel engageren.

Ick bidde Uw Majesteyt gantsch ootmoedig, dat deselve my wille doen bekent maecken, of 'er eenige saecken souden mogen zijn, omtrent dewelcke ick my in de uytterste extremiteyt soude mogen relacheren, sonder dat dat soude konnen beletten te doen, wat Uw Majesteyt soude mogen begeeren, oock omtrent de ruine van het platte Landt van Spangien, waer in ick veel swarigheden voorsie, als de saecke al tot daer toe soude mogen komen, daer aen ick noch twijffele.

Ick geef my de eere niet van aen Uw Majesteyt te vragen, wat ick moet doen op de verseeckeringe, die men soude mogen begeeren van de Heeren van Amsterdam, in gevalle die de Staten Generael niet soude konnen brengen, om Uw Majesteyt toe te staen die geene, dewelcke men my voorgeschreven heeft, om dat ick niet weet, wat daer omtrent zijn de intentien van Uw Majesteyt; ick kan hem alleen seggen, dat de Heeren van Amsterdam haer daer op met my noch niet hebben geëxpliceert, en dat sy my expressselijck hebben geseydt, dat dit oock zijn remedien, tot dewelcke men geen recours moet hebben, als in de uytterste extremiteyt; sy sullen my daer van niet spreecken voor en aleer sy sullen verliesen alle hope, van door de Staten Generael te doen hebben de asseurantie, die billick is, dat men Uw Majesteyt toestaet, 't welck sy haer flatteren, van noch te sullen obtineren.

Op dusdanige manier wiert de Brief oock aen alle Steden gesonden; maer alsoo naderhandt 't meeste/ dat eerst noch niet ontcijffert was geweest/ ontcijffert wiert/ is deselve op dese manier in 't licht gekomen:

Copye van een Brief van den Heer d' Avaux aen den Alderchristelijckften Coningh, in den Hage, den 9 January, 1684.

SIRE;

ICk hadde de eere van eergisteren aen Uw Majesteyt te doen weten, dat de Heeren van Amsterdam versochten, dat ick door een Memorie aen de Staten Generael soude bekent maken de goede sentimenten van Uw Majesteyt voor de rust van de Republique, indien de Spaenssen vruchteloos lieten verloopen de Maent van Januarius, ende dat ick hadde geweygert soodanige Memorie te presenteren; ondertusschen, Sire, konnen de Heeren van Amsterdam door haer authoriteyt alleen de Staten Generael niet brengen, om te delibereren op eenige saecken; om dat te doen, is nodigh, dat de Pensionaris Fagel ende de Gedeputeerden in de Staten Generael daer in bewilligen, eer sy haer vinden geobligeert door een presentatie van een Memorie; evenwel als 't was 205 33 om te doen reussseren het desseyn van de Heeren van Amsterdam, het daer toe te brengen, dat de Staten Generael souden treden tot deliberatie over de mesures, die sy te nemen souden hebben, indien het Accommodement niet wierde gemaeckt tusschen Uw Majesteyt ende Spangien voor het eynde van dese Maent.

Wy

Wy hebben dan gesocht naer alle de expedienten, die souden suppleren het defect van een Memorie; sy hebben my daer toe voorgeslagen, dat ick haer soude toelaten, dat de Gedeputeerden in de Staten Generael haer souden engageren in een Conferentie met my, in dewelcke een Vriend van Amsterdam, die van de Hollandtse Gedeputeerden is, van my soude vorderen esclaircissementen op het geene, dat soude konnen gebeuren, in gevalle de Spangiaerts niet aennamen eenige van Uw Majesteyts Propositien voor het eynde van Januarius, waer op hy materie genoegh soude vinden, omme deliberatien aen te stellen by de Staten Generael: Ick hebbe daer inne bewilligt, ende de Heeren van Amsterdam gingen aenstonts versoecken twee Gedeputeerden in de Staten Generael van die geene, die meest zijn geattacheert aen den Prins van Orange, om te willen doen resolveren tot eene Deputatie, daer by men van my eysschen soude een præcijs antwoordt op de klachten, raeckende het Schip de Regle; dese waren hier op aenstonts gereet, verblijdt, dat sy sagen, dat de Heeren van Amsterdam wilden klagen over Vranckrijck; maer de andere, verresiender, als sy, merckten wel, dat het oogmerck van de Heeren van Amsterdam niet anders was, als om te bevorderen een Conferentie met my; dit was haer suspect, en dat expedient mancqueerde; maer de necessiteyt, daer in de Staten Generael haer vonden, om my te doen doen een Compliment over de kennisse, die ick aen haer hadde gegeven van de Geboorte van mijn Heer den Hertogh van Anjou, heeft ons verstrekt tot een ander middel, het welck door de vigilantie van de Heeren van Amsterdam niet minder heeft gedient, als het eerste gedaen soude hebben: want alsoo men in soodanige occasien niet meer als drie Gedeputeerden sendt, is het t'allen geluck voorgevallen, dat het was de beurte van die van Hollandt, van Vrieslandt ende van Groningen, om by my te komen, soo dat de Heeren van Amsterdam van de gantsche saecke hebben geinformeert de Heeren Gedeputeerden van Vrieslandt ende van Groningen, ende die twee Heeren hebben versocht, om met my te spreecken op deselve maniere, als de Gedeputeerden van Amsterdam met my gesproocken souden hebben, indien de Deputatie van de Staten Generael compleet was geweest: Die drie Gedeputeerden quamen dan gisteren namiddagh aen my bekent maecken het deel, dat de Staten Generael namen aen de geluckige Geboorte van mijn Heer den Hertogh van Anjou; waer na de Gedeputeerden van Vrieslandt ende Groningen begonnen een discours over de gerustheyt, die men aen de een ende de andere zyde soude konnen nemen, in gevalle de Spangiaerts vruchteloos lieten doorloopen de Maent van Januarius; de Gedeputeerde van Hollandt, die het woordt voerde, betuyghde, dat 't geen wy met den anderen gesproocken hadden, hem important genoeg toescheen, om gerapporteert te worden aen de Staten Generael; en dewijl hy sulcks niet konde doen, indien ick het hem niet gaf by Geschrifte, dat hy my versochte, dat ick het wilde vervatten in een Memorie: ick gaf te kennen, dat hy gelijck soude hebben, om my dat voor te houden, indien ick hem eenig voorstel dede, of yets versochte van wegen Uw Majesteyt, maer dat ick niets voorstelde, ende dat ick alleen beantwoorde, 't geen de Heeren sijn Colleguen my hadden voorgedragen; dat dat een sake was, die sijn Majesteyt niet sochte, ende dat het haer genoeg behoorde te zijn, dat sy wisten, dat deselve soude konnen gedisponeert worden, om haer dat toe te staen, als

als de Staten Generael souden oordeelen, dat het voor haer een avantagieuse saecke was, en dat ick mits dien aen haer liet te examineren, wat meest van haer convenientie was, en dat ick by vervolgh haer vorder soude konnen voldoen, als sy breder souden willen zijn geinformeert van de sentimenten van Uw Majesteyt, en soo zijn die Heeren wederom vertrocken; een uyr daer na zijn de Heeren van Amsterdam my komen sien, om my te informeren van de devoiren, die sy hadden gedaen, en sy hebben my onderricht, dat men geen saecken in deliberatie brengt by de Staten Generael, als op gepresenteerde Memorien; evenwel dat, als een Minister hadde gesprocken met de Gedeputeerden in de Staten Generael, dat die Gedeputeerden decideerden onder haer, of het geen, men haer geseyt hadde, behoorde te maecken een poinct van deliberatie, en dat sy hadden het woordt van Vrieslandt ende van Groningen, van dat sy daer in d'accord souden zijn, dat men moest delibereren op alles, daer van wy gesprocken hadden in de laetste Conferentie, ende dat sy het soo souden te boven komen tegens die van Hollandt, want de vreese, die dese heeft voor den Prins van Orange, hem soude doen zijn van een contrarie advys; niet tegenstaende alle dese præcautien, Sire, derven de Heeren van Amsterdam haer niet verseeckeren, dat de Staten Generael sullen delibereren over dese saecke, oock de authoriteyt van de Prins van Orange ende de directie van den Raedt-Pensionaris Fagel zijn seer groot; men siet het genoeg, dewijle de Heeren van Amsterdam niet hebben konnen verkrijgen, dat men gedelibereert heeft op de Memorien van den vijfden November, en negen-en-twintigsten December, die ick aen de Staten Generael hebbe gepresenteert; oock hebben deselve my betuygt, dat het niet expres is, om de Staten Generael te doen delibereren, datse wenschen, dat ick een Memorie presenteere, maer om de goede intentie van Uw Majesteyt voor de Republijcq publijck te maecken; dat de kennisse, die men daer van al heeft, seer considerable effecten heeft gedaen, ende dat sy luyden, als het selvige sig sal komen te verspreyden, daer van noch meerder verhoopen; sy hebben my geinsinueert, dat men versachtinge soude konnen vinden in een Memorie, om niet te schijnen de voorsz. saeck soo vlack uyt voor te stellen, (dat men gemackelijck konde sien, dat de Propositie nergens anders om gedaen was, als tot voordeel voor de Staten Generael) dat men soude konnen stellen, by exempel, dat ick gemerckt hebbende, door de discoursen van verscheyde Leden van de Regeeringe, de apprehensie, diese hadden voor de Wapenen van Uw Majesteyt, indien de Spaenssen haer voor het eynde van January niet en accommodeerden, my de eere hadde gegeven, aen Uw Majesteyt daer van reeckenschap te doen, ende dat deselve my hadde belast, aen de Staten Generael te betuygen, dat soo wanneer deselve bleven in die staet, daer in datse zijn, ende datse de Troupes, diese aen de Spaenssen gesonden hebben, belastede anders te ageren, als tot defensie van de Spaensse Plaetsen, Uw Majesteyt, om de apprehensie van de Staten Generael te genesen, haer wel soude willen beloven, geene te attacqueren, ende doende sijne Wapenen elders ageren, sig soude te vreden houden, om de Spaenssen in de Nederlanden door inlogeringe van Troupes en invorderinge van Contributien te presseren.

Wat aengaet de verseeckeringe, die Uw Majesteyt van haer wil hebben, datse geen nieuwe Wervinge sullen doen, dat het selvige zijn saecken, om by monde te seg-

seggen, ende niet, om in een Memorie te stellen, dat het soude zijn, sig met de Regeeringe van binnen te bemoeyen; maer dat het soude genoeg zijn, te seggen, dat de Staten Generael souden blijven in dien staet, waer in sy zijn, en andersins, soo men sigh over al het verdere kan verdragen, soo sullen sy lieden alhier eer dencken, om Troupes te cassëren, als om nieuwe aen te nemen.

De Heeren van Amsterdam hebben my ten uyttersten gepresseert, om die permissie van Uw Majesteyt te obtineren, ende dat sy haer best doen, om daer door de voorsz. saeck te doen reusseren; sy hebben my verseeckert, dat sy alle dagen eenige Stadt van Hollandt in haer sentiment trocken, ende datse soo even noch een van de principaelste hadden gewonnen; datse krachtelijck arbeyden, omme het soo te maecken, dat men de Spaenssen bracht tot een Accommodement, ende indien dat niet wesen konde, dat men dan trad tot het middel, voorgeslagen, om de Ruste te maintineren in de Nederlanden; sy hopen, dat de Provintien van Vrieslant ende van Groningen in haer sentiment sullen komen, ende hebben my gebeden, met der selver Gedeputeerdens te spreecken, om haer noch te versterckcn.

Eyndelijck, Sire, kan ick Uw Majesteyt verseeckeren, dat de Heeren van Amsterdam niets naer en laten van al het geene, dat van haer dependeert, ende dat sy by de andere Steden wercken met een ongelooflijcke hitte ende applicatie.

Ick en magh niet naerlaten, Sire, aen Uw Majesteyt te seggen, dat eenige van de Leden van den Staet al difficulteyten hebben gemaeckt, om toe te staen, dat Uw Majesteyt het geheele platte Land van de Spaenssen soude executeren; dat 't selvige geschiedende, het onmogelijck soude zijn, dat de Provintien haer souden konnen maintineren, als niet hebbende, waer van sy haer subsistentie souden konnen trecken, ende dat het soude strecken, om indirectelijck hare Barriere-wegh te nemen.

Indien de Wegen over Vlaenderen veyligh waren, ick en soude de vryigheyt niet nemen, om een Courier over dese saecke af te vaerdigen; maer dewijle ick niet voor Dingsdagh 's avondts over de Wegh van Luyck sal konnen schrijven, soo hebbe ick gemeynt, dat ick tot dien dagh niet en moeste uytstellen, oock aen Uw Majesteyt reeckenschap te geven van den staet der saecken hier te Lande, om dat het my schijnt van een seer groote vrucht te zijn, dat Uw Majesteyt van deselve exactelijck is geinformeert.

Indien de dispositien, die ick hier in al de gemoederen sie, niet haest veranderen, soo sullen de saecken binnen weynig dagen gebracht zijn tot groote extremiteyten; Uw Majesteyt heeft gesien, dat den Prince van Orange in het begin de Heeren van Amsterdam tot de Wervinge heeft willen winnen, ende, niet tot dat oogmerck hebbende konnen komen, heeft hy deselve in de Vergaderinge van Hollant, niet jegenstaende de oppositie van de Heeren van Amsterdam, willen doen resolveren; daer is in het begin maer eene Stadt geweest, dewelcke verklaerde, datse niet en konde lijden; dat men in een saecke van soodanigen importantie een Resolutie soude nemen anders, als met gemeene bewilliginge; den Prins van Orange heeft sig geflatteert, dat hy die Stadt soude konnen doen komen in het sentiment van de andere, ende alsoo de saeck doen concluderen; de Heeren van Amsterdam van hare zyde geanimeert door de goetheyt, die Uw Majesteyt haer heeft betuygt, ende gesterckt door

de middelen, die men haer voordraegt, zijn niet te vreden geweeft met de Wervinge te weygeren; ſy hebben daer heftig tegens aen gegaen, en ſy hebben verſcheyde brigues gemaeckt in de Steden, ſulcks, datſe veele hebben getrocken in haer ſentiment.

Op die wijſe hebben de ſaecken den geheelen tijdt getraineert, gelijck Uw Majeſteyt heeft geſien; maer eyndlijck den Prins van Orange, dat affront niet langer konnende verdragen, heeft naer vier dagen een deſperate Reſolutie genomen; hy heeft oock geconſidereert, dat'er noch meer Steden in Hollandt zijn, die conſenteren in het doen van de Wervinge, niet tegenſtaende de oppoſitie van Amſterdam, als'er zijn, die daer toe weygeren de handt te leenen, ten zy Amſterdam ſig mede komt te voegen; hy heeft dan het deſſeyn genomen, om al de Steden te laten ſtemmen; en, of 'er ſchoon ſes of ſeven mochten zijn van het advys van Amſterdam, des niet tegenſtaende de Wervinge te laten concluderen met meerderheyt van ſtemmen.

Men gelooft, dat des ſelfs voornaemſte intentie is, ſijn eer buyten 's Landts te ſalveren, als men ſal vernemen, dat hy eyndlijck in weerwil van de Stadt Amſterdam de Wervinge ſal hebben doen reſolveren; want men weet hier te Lande genoeg, dat den Raed-Penſionaris Fagel een concluſie kan nemen ſoodanigh, als het hem belieft, ſelfs tegens de Wetten van de Republique, ſoo wanneer hy is geappuyeert met het vermogen van den Prins van Orange; ende ten is niet minder onbekent, dat hy van de ſelvige Reſolutie geen groot voordeel ſal trecken, om dat niemandt aen de Sollicíteurs Geldt ſoude derven avanceren, omme de Wervinge te doen; dit is het ſentiment van den Prince van Orange; men weet het, ende hy heeft ſelfs aen van Haren in vertrouwelijckheyt geſeydt, dat hy van de aenſtaende Weeck deſe Reſolutie ſoude doen nemen; maer dewijle deſe Reſolutie, van hoe weynigh nuttigheyt deſelve oock in effect ſoude mogen weſen aen den Prins van Orange, hem ſoude konnen toebrengen ſeer groote voordeelen, het zy om de groote verdeeltheden, die hy in den Staet ſal brengen, of om het prætext, dat hy den Marquis de Grana ſal behagen, om aen Spangien te doen geloven, dat de Hollanders groote Secourſſen aen de Spaenſſen ſullen geven, ſoo doen de Heeren van Amſterdam haer beſt, om ſulcks te beletten.

Voor my, Sire, ick hope, om deſelve reden, waerom ick vreeſe, dat de Heeren van Amſterdam in weerwil van den Prins van Orange niet ſullen konnen verkrijgen, dat de Staten Generael haer by Uw Majeſteyt niet ſullen beklagen over de verſeeckeringen, die men begeert; dat den Prins van Orange oock niet ſal konnen komen tot het oogmerck, van de Wervinge te doen in weerwil van Amſterdam, ende ſoo hy die Reſolutie doet nemen, ſal men datelijck ſien, dat die Reſolutie is een ſtuck Papier, dat nergens nut voor is, of yets diergelijcks, om dat het haer lichter is, ſoo wel aen de eene als aen de andere zyde, elckanderen te traverſeren in haer ſentimenten, als haer eygen onderneminge te doen reuſſeren.

Ick moet noch ſeggen aen Uw Majeſteyt, dat Monſieur Paes en de andere welgeintentioneerde weer couragie hebben genomen, ende geſeydt aen haer Vrienden, dat ſy haer niet hadden geflatteert, dat Uw Majeſteyt ſoo veel ſaecken ſoude hebben willen doen, als men nu doet in Vlaenderen, van goedt 186 en noch minder, dat de Heeren van Amſterdam ſtijfheyt genoeg gehadt ſouden hebben, ſoo dat ſy haer alle wederom voegen met Amſterdam; ende ſeeckerlijck, indien den Prins

van

van Orange yets onderneemt door violente wegen, ſal hy meer obſtacul vinden, als hy meynt.

Dit is het, Sire, dat my obligeert Uw Majeſteyt te repreſenteren, dat ick nu noch ſoo ras, noch ſoo licht, als wel voor deſen, niet kan hebben de eere van Uw Majeſteyts ordre op het geen hier kan voorvallen; ende indien deſelve oordeelde, dat het was van ſijn dienſt, my eenige te geven met permiſſie, van die te mogen executeren, indien de noodt het vereyſt, dat ſelve ſoude van een groot gewicht konnen zijn, om de Heeren van Amſterdam te onderſteunen; te treden, by exempel, in de expedienten, die ſy my voorſtellen ſullen, in dewelcke Uw Majeſteyt niet ſoude worden vervangen; te preſenteren een Memorie, indien de nood het ſoude vereyſſchen, indien niet, te verſoecken een Conferentie aen de Staten Generael, die aen my ten eerſten ſullen ſenden Gedeputeerden, met dewelcke ick ſoude ſpreken over die ſaecke, ende in vervolgh van de Conferentie ſoude ick haer geven by Geſchrifte, 't geen wy ſouden hebben geſeydt, het welck een verſachtinge ſoude weſen, want de Heeren van Amſterdam zijn weynigh gealarmeert over de gepretendeerde overkomſte van 136, die verſeeckert, dat het niet anders is, als om haer te amuſeren, dat ick begeerigh ben deſe Propoſitien te doen, en daer is niets ſoo avantagieus voor den dienſt van Uw Majeſteyt, als haer te doen ſien, dat men t'haren reguard met franchiſe procedeert, en dat is het, daer van men haer perſuadeert, als men treed in alle expedienten, die Uw Majeſteyt niet al te veel engageren.

Ick bidde Uw Majeſteyt gantſch ootmoedig, dat deſelve my wille doen bekent maecken, of,'er eenige ſaecken ſouden mogen zijn, omtrent dewelcke ick my in de uytterſte extremiteyt ſoude mogen relacheren, ſonder dat dat ſoude konnen beletten te doen, wat Uw Majeſteyt ſoude mogen begeeren, oock omtrent de ruine van het platte Land van Spangien, waer in ick veel ſwarigheden voorſie, als de ſaecke al tot daer toe ſoude mogen komen, daer aen ick noch twijffele.

Ick geef my de eere niet van aen Uw Majeſteyt te vragen, wat ick moet doen op de verſeeckeringe, die men ſoude mogen begeeren van de Heeren van Amſterdam, in gevalle die de Staten Generael niet ſouden konnen brengen, om Uw Majeſteyt toe te ſtaen die gene, dewelcke men my voorgeſchreven heeft, om dat ick niet weet, wat daer omtrent zijn de intentien van Uw Majeſteyt; Ick kan hem alleen ſeggen, dat de Heeren van Amſterdam haer daer op met my noch niet hebben geëxpliceert, ende dat ſy my expreſſelijck hebben geſeydt, dat dit oock zijn remedien, tot dewelke men geen recours moet hebben, als in de uyterſte extremiteyt; ſy ſullen my daer van niet ſpreecken voor en aleer ſy ſullen verlieſen alle hoope, van door de Staten Generael te doen hebben de aſſeurantie, die billick is, dat men Uw Majeſteyt toeſtaet, 't welck ſy haer flatteren van noch te ſullen obtineren, &c.

Hier by waren deſe Brieven gevoegt:

Extract uyt ſeecker Brief van Monſieur de Sainct Diſdier, aen Monſieur de Meſmes.

DAer en is alhier geen veranderingh, zedert dat ick de eere hebbe gehadt aen U E. te ſchrijven door Caſtel, ick hadde eergiſteren noch deſe eere over

Luyck; de Heeren van Amſterdam doen haer devoir, ende Monſieur d'Avaux draegt ſigh in ſoodanigen wijſe, om alles te doen reüſſeren; ende ſoo de ſaecken niet komen in dien ſtant, daer men deſelve in wenſcht, dat ſal niet komen, als van de groote macht, die 'er is, om tegens te gaen; men kan ſig ondertuſſchen beloven, dat de ſaecken ſig niet verre ſullen vinden geëſloigneert van 't gene men wenſcht; voor my, ick neme daer te veel intereſt in, ſoo van de zyde van den dienſt, als die van d'eere van Monſieur d'Avaux, om niet te wenſchen, dat alles geluckig magh eyndigen.

U E. alderootmoedigſte en gehoorſaemſte Dienaer

SAINCT DISDIER.

Extract uyt ſeeckeren Brief aen Monſieur de Meſmes, den negenden January, ſesthien-hondert vier-en-tachtigh.

DE ſaecken zijn alhier gebracht tot groote extremiteyten, ende ick voorſie, dat deſelve noch daer-en-boven ſullen verſwaren; het is niet waerſchijnelijk, dat men in deſe dis-ordre eenige ſaecke ſal konnen verkrijgen tegens den wille van den Prince van Orange; Maer de Heeren van Amſterdam ſullen nöyt haer conſent tot de Wervinge geven: Men gelooft, dat Hy het ſal willen doen in weerwil van haer; dat is 't geen wy ſullen moeten ſien.

Extract uyt ſeeckeren Brief van Pere Limojon, aen den eerwaerden Vader Grenier, tot Marſeille, in den Hage, den 2 January, 1684.

Mijn eerwaerde Vader en Meeſter:

DE affaires van Staet in deſe Quartieren zijn, om de ſeven Geunieerde Provintien de Wervinge te beletten, op dat den Coningh in de aenſtaende Campagne alle de Spaenſſe Nederlanden wegh neemt; men flatteert haer met illuſoire beloften; want naer alle mogelijcke apparentie ſal 'er binnen vier Maenden een bloedigen Oorlogh zijn.

U E. alderootmoedighſte en gehoorſaemſte Dienaer

LIMOJON.

Niet lang na de Lecture quamen de Heeren Hooft en Hop weder in de Vergadering van haer Ed: Groot Mog: / namen Seſſie op haer plaets / en wierden wel ten tweede-mael verſocht / nochmaels in 't Vertreck te willen gaen / maer excuſeerden ſulcks / als achtende/ daer toe niet gehouden te zijn. En alſoo geoordeelt wierdt / dat de Papieren van de Stad Amſterdam groot licht ſouden konnen geven / om te ontdecken / of oock van de Regeering of Gedeputeerden van die Stad met den Franſſen Ambaſſadeur eenige Correſpondentie onderhouden wiert / wierden deſelve bezegelt. Deſe Heeren Gedeputeerden van Amſterdam vertrocken noch die ſelve nacht na Huys / en deden van

van alles aen de Heeren Burgermeesteren rapport/ die daer op de Vroetschap by een deden komen/ in welck besloten wiert de navolgende Missive aen alle Steden/ in de Staten van Hollant Sessie hebbende/ te senden.

Copye van een Missive, door de Heeren Burgermeesteren en Raed der Stad Amsterdam geschreven aen d'andere Steden, sessie hebbende in de Vergaderingh van de Ed: Groot Mog: Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant.

EDELE:

WY hebben uyt het rapport van de Heeren onse Gedeputeerdens, die geassisteert hebben de Vergaderinge van haer Ed: Groot Mog: den 16 deses, met de uyterste bevremding vernomen, hoe dat ten selven dage, na dat op ordre alleen van den Heer Raed-Pensionaris van Hollandt, sonder prealable omvrage van de Leden, de Deuren, soo van de Vergader-kamer, als van het Vertreck van haer Ed: Groot Mog:, waren gesloten, met injunctie, dat niemant daer uyt soude mogen werden gelaten, en dat op het versoeck van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange, twee van ged. Heeren onse Gedeputeerdens, namentlijck den Heer Gerard Hooft, Oud-Schepen en Vroedschap deser Stad, en den Heer Raed-Pensionaris Hop, opgestaen, en sig begeven hadden in het voorsz. Vertreck, terwyl men pretendeerde, dat haer de sake onder andere raeckte, sijn Hoogheyt aen haer Ed: Groot Mog: heeft voorgedragen, dat, aen hem door den Heer Marquis de Grana toegesonden zijnde geintercipieerde Brieven van den Heer Ambassadeur van Vranckrijck in den Hage, aen den Koning sijn Meester den 9 January jongstleden geschreven, bevattende, soo gesegt wiert, een circumstantiële Relatie van gehouden Concerten tusschen ged. Heer Ambassadeur van Vranckrijck en Ons, hy gemeynt had, daer van kennisse aen haer Ed: Groot Mog: te moeten geven, en dat vervolgens deselve Brieven door ged. Heer Raed-Pensionaris de Vergadering voorgelesen zijnde, sijn Hoogheyt verders hadde gesupponeert, dat die voorsz. Correspondentie door ged. twee Heeren onse Gedeputeerdens, welcke sig in het Vertreck hadden begeven, was gepractiseert, en niet en wist, of sy daer toe ordre hadden gehad. Dat vervolgens getreden wesende tot de Advysen, en immediate, daer te voren de voorn. Heeren onse Gedeputeerdens sig wederom in de Vergaderinge, en op Onse plaetse begeven hebbende, men eerst getracht heeft, haer wederom te doen gaen in het Vertreck, sonder dat nochtans daer aen is gedefereert, dewyl de Heeren onse Gedeputeerdens met recht verstonden, daer toe niet gehouden te zijn, ende specialijck, dewyl by haer in desen niet gedaen was als op ordre, ende dat verders by haer Ed: Groot Mog: is goetgevonden, dat Copyen van de voorsz. Brieven aen de Heeren van de Ridderschap en Edelen, mitsgaders Burgermeesteren en Vroedschappen van de respective Steden, souden werden toegesonden, om te vernemen, wat in desen ten principalen soude behoren gedaen te werden, en dat tot Onse uyterste verwondering, als of men wilde maecken een begin van Crimineele Proceduren tegens een integrerent Lid van de

Ver-

Vergadering, niet tegenstaende de ernstige oppositie van ged. Heeren onse Gedeputeerdens, ende hare presentatie van sig aenstonts te expurgeren tegens alle beschuldiging, welcke tegens Ons uyt de voorsz. Missiven abusivelijck oude konnen werden geformeert, immiddels Onse Papieren, en die van Onse Pensionaris, souden werden verzegelt door twee Heeren van de Vergadering, benevens de Secretaris van Beaumont, en alsoo gelaten, tot dat de Leden, naer communicatie van de voorsz. Brieven aen de Heeren hare Principalen, souden hebben geoordeelt, of deselve Papieren souden behoren te werden geëxamineert, en dat die voorsz. verzegeling oock in diervoegen is in het werck gestelt. Als wy reflecteren aen de eene zyde, dat de voorsz. beschuldigingen van onbehoorlijcke Correspondentie, tusschen ged. Heer Ambassadeur van Vranckrijck en Ons, enkelijck en alleen voortkomen uyt desselfs geintercipieerde Brieven aen den Koningh sijn Meester, geschreven, soo als het aen een uytheems Minister heeft gevallen, en met sijn oordeel of gedachten mag hebben geaccordeert, en daer-en-boven in Cijffer, 't welck wy niet weten, of by ontcijffering tot sijn ware en volle sin is gebracht, en dat aen d'andere zyde daer op gefundeert zijn alle de voorsz. harde Proceduren, eerst van het sluyten van de Vergadering op een ongewoone wyse, als gemelt; alleen door den Heer Raedt-Pensionaris geordonneert; daer na tegens gedachte twee Heeren onse Gedeputeerdens, die in de voorsz. Brieven van ged. Heer Ambassadeur van Vranckrijck niet sijn gerept, en die niet alleen aenstonts geprobeert hebben, gelijck de waerheyt is, met ged. Heer Ambassadeur van Vranckrijck niet anders dan op Onse ordre te hebben gesproocken, maer die oock de abusive beschuldiging van ged. Heer Raed-Pensionaris, van dat sy, ten dage van 't afgaen der voorsz. Brieven van ged. Heer Ambassadeur van Vrankrijk, ten sijnen Huyse waren geweest, hebben wederlegt, met aenwysing, d'een van sijn alibi, en den ander, van dat hy dien dag ons Logement in den Hage niet hadde gequiteert, en dat eyndelijk, en wel voornamentlijck, men heeft konnen goetvinden de voorsz. Papieren te verzegelen, en daer mede tot sulcken uytspoorige kleynigheyt, en kreucking van dese Stadt, met sodanige voorbarigheyt en gerucht binnen en buyten 's Lands, heeft willen procederen, niet tegenstaende de Heeren onse Gedeputeerdens een en andermael hebben versocht, dat de voorsz. Missive in presentie van ged. Heeren, die gedurende de lecture van de selve in het Vertreck waren geweest, soude mogen werden herleesen, met aenbieding, om aenstonts daer op te antwoorden, waer door dan ontwijffelijck, onsens verwachtens, de voorsz. verzegeling van de voorsz. Onse Papieren soude zijn achter gebleven, ende by het aenwys van onschult, het vervolg van dese vreemde Proceduren soude zijn afgebroken, ofte ten minsten de behoorlijcke billickmatigheyt getoont, van niet te willen, dat een materie van beschuldiging soude werden gebracht aen alle de Vroedschappen van de Steden, sonder dat te gelijck wierde geweten, 't geen tot bewys van Onse onschult diende; en gelieven U Ed: daer uyt te considereren, hoe weynig reflexie daer benevens gemaekt is op de versekertheyt, die ons ten reguarde van de Personen van de Heeren onse Gedeputeerdens ter Daghvaert, als van hare Papieren, volgens de Gerechtigheden van den Lande, en de Resolutien, dien conform genomen, notoirlijck toekomt. Soo en konnen wy niet nalaten daer over hooglijck ontstelt te zijn, en ons hertelijck te bekla-

beklagen; en te meer, als wy de voorseyde Proceduren aensien, als directelijck aenlopende, niet alleen tegens alle forme van betamentlijck en rechtveerdigheyt omtrent een integrerent Lid van de Vergadering van haer Ed: Groot Mog:, maer oock tegens de waerdigheyt, vryheyt en verseeckertheyt van de Leden, die Vergadering composerende; en hoe aenstootelijck moet voorkomen, en van wat nadeligen uytslag soude konnen zijn, dat de voorseyde beschuldigingen werden gehaelt uyt geintercipieerde Brieven van een Ambassadeur van Vranckrijck, aen den Koning sijn Meester geschreven, en apprehenderen met knagende droefheyt en bekommernisse de onheylen en swarigheden, welcke den Staet door dusdanige schandael en commotien van binnen konnen overkomen in een tijdt, dat alle de Leden even yverig behoren te zijn, om met t'samen-gevoegde herten en sinnen sorgvuldelijck te overwegen en resolveren, over 't gene nodig is, om het Christenrijck in 't gemeen, en desen Staet in het bysonder, voor een verderffelijcken Oorlogh te bevryden, daer toe wy heyliglijck konnen verklaren, dat onse Conduiten en Advysen eeniglijck gestreckt hebben.

Niets bekommert ons minder, als het bewys van Onse onschult op de voorsz. insimulatien, en wy sullen deselve U Ed: klaerlijck doen blijcken, als ons de voorsz. Brieven van ged. Heer Ambassadeur van Vranckrijck sullen toegekomen zijn, en versoecken inmiddels U Ed: seer gedienstelijck, in consideratie van de seer nadelige consequentie, die voor het aensien van de Vergadering van haer Ed: Groot Mog: en yder Lid van deselve is, hier in te doen of te resolveren, dat met de gesonde reden en ordre van Politie, niet en is accorderende, dat de selve gelieven af te wachten ons bericht op de voorsz. Brieven van den Heer Ambassadeur van Vranckrijck, alvorens in dese eenige Resolutien tot ons nadeel of anders, als tot voorstant van het Recht van 't Land of yder Lid in 't particulier, te nemen, met versekering, dat wy hier omtrent in het minste niet suymig sullen gevonden werden.

Wy konnen alvorens dese te eyndigen niet wel voorby gaen, hoe seer wonderlijck het ons is voorgekomen, dat in de Advysen van verscheyde Leden is geinflueert, dat de verzegeling van de Papieren van den Raed-Pensionaris Hop in 't particulier behoorde te geschieden, ter oorsake sijn E: van tijd tot tijd ontfangen hadde Missiven van den Heere van Beuningen, regeerend Burgermeester deser Stad, dewyle onuytdenckelijck is, dat tot eenige suspitie van Crimen, ja van argwaen, kan werden getrocken, dat een regeerend Burgermeester schrijve aen een Minister ter Dagvaert, en dat in Rechten iemant voor seer Crimineel most wesen bekent, eer Correspondentie met hem soude konnen doen saiseren Papieren onder iemant ter werelt, men late staen van Gedeputeerdens ter Dagvaert, door hem geschreven.

Na dat dese was geëyndigt, is ons toegekomen een afdrucksel van de voorgeroerde geintercipieerde Brief van den Heer Ambassadeur van Vranckrijck, daer op wy in haest niet konnen nalaten te remarcqueren: Eerstelijck, datse schijnt te moeten werden aengesien meer een Extract uyt een Missive, als een vol afschrift van deselve, dewyl daer inne niet alleen hier en daer uytgelaten werden woorden, die tot goet verstant van de sin niet hadden behoren te werden geomitteert, maer dat daer in sijn een groot getal van Hiatus of open plaetsen, welcke klaerlijck te ken-

kennen geven, dat den Marquis de Grana hier te Lande niet heeft laten voorkomen alle het geen de voorseyde Missive heeft bevat, en echter geweten sal moeten werden, eer men een wel-gefundeert oordeel in desen kan formeren, ofte ons voldoen ten opsichte van de verdediging, die men van ons soude willen vorderen. Dat vorders deselve niet anders ten principalen inhoud, dan dat wy gewerckt hebben, om aen den Staet te doen bekent worden, en tot een subject van deliberatie te laten voorkomen het geene ged. Heer Ambassadeur van Vranckrijck ons in 't particulier bekent gemaeckt hadde, ende 't gene wy, als de eerste ouverture in December daer van onverwacht aen eenige van onse Gedeputeerdens gedaen was, aenstonts hebben doen communiceren aen den Raed-Pensionaris en verscheyde Leden, en dewyl het selve niet anders en was streckende, als om de Spaenschen te bewegen tot een prompt Accommodement van haer differenten met Vranckrijck, en tot behoudenisse van de Spaensche Nederlanden, met uytblussing van het vuur des Oorlogs, dat aldaer was ontsteken, soo heeft ons noyt anders als dienstig geschenen, noch oock voorgekomen, dat het anders als gevallig was aen de Leden, dat'er oorsaeck wierde gegeven, om daer op te delibereren. Het geene vorders buyten dese materie in de voorsz. Missive werd gemelt, zijn saken buyten Onse kennisse, en zijn wy soo verre geweest van eenig concert of engagement voor Ons particulier met den Ambassadeur van Vranckrijck te maecken, of eenige belofte aen deselve te doen, dat Onse retenue en omsichtigheyt daer omtrent sal blijcken sodanigh te zijn geweest, dat het hertelijck te wenschen ware, datse by die geene, die nevens ons part aen de Regeering hebben, altijd waren en wierden geobserveert.

Waer mede, &c. Den 19 Febr. 1684.

Den Grave d'Avaux had tzedert eenige tijt al gemerckt / dat de Brieven / die hy over de Spaensse Nederlanden sondt / dickwijls niet te recht quamen / en daerom goet gevonden door andere wegen Expressen te senden / gelijck hy oock den 9 January deed / maer deselve wiert gespolieert / so hy meende / door Ruyters van de Regimenten van Berlau en Tilly / tot Maestricht in Guarnisoen leggende; waer over hy sijne klachten oock in tijts gedaen / en 't geen van den Heer Zobel aen de Heeren Staten Generael geschreven was / tot refutatie van dese gedachten / tot antwoordt bekomen had. Nu verstont hy soo dra niet / dat sijn Brief in de Vergadering van Hollandt gelesen was / of hy versocht / in een Conferentie aen haer Hoog Mog: Gedeputeerden / en 's anderen daeghs by Memorie aen haer Hoog Mog: / sijn Brief wederom te mogen hebben; maer kreeg tot antwoort / dat haer Hoog Mog: den Brief niet hadden. Sijn Excellentie presenteerde kort daer na een tweede Memorie / van inhout; Dat het antwoort, dat haer Hoog Mog: hem gegeven hadden, sijn versoeck niet beantwoorde. Dat hy niet gesegt had, dat de Staten Generael sijn Brief hadden, maer datse was in handen van eenige der voornaemste Leden van Staet, en gelesen in de Vergadering van de Staten van Hollant; en verder sijn voorige versoeck reitererende. Den 25 was den Ambassadeur / soo als hy haer Hoog Mog: nader

Antwoort ontfangen had / by geval / over het lichten van Fransse Goederen uyt Hollandtse Schepen door de Spaenssen / in een Conferentie met haer Ho: Mo: Gedeputeerden; tegens welcke hy in de volgende woorden uytberste:
Ick hebbe ontfangen d'antwoort, die haer Hoog Mog: hebben gegeven op mijn antwoort. Op de voorige heeft men my geseydt, dat men den Brief niet hadde, dewelcke ick wederom had geëyst, en nu, dat men daer over sal spreecken met de Staten van Hollant. Ick ben soo seer geen Kint, of soo weynig kundig van dese Regeering, dat ick my soude paeyen met soodanigen antwoort. Alsoo mijn Heer den Prins en den Raed-Pensionaris, die Leden van Staet zijn, den Brief hebben gehad, is dat niet genoeg, en dat is u bekent. Nu, daer op sal ick my niet verder élargeren, voor dat ick nader ordre sal hebben van den Coningh, mijn Meester, die daer over hebbe geschreven, en die sal oordeelen, wat dat sal willen doen; en ick geve u selfs in bedencken, of het niet is tegens 't Recht der Volckeren. Maer omtrent den Brief selfs moet ick seggen, dat ick geen Persoon hebbe genoemt, dat daer oock werden gedebiteert onwaerheden, soo veel ick heb konnen sien uyt den gedachten Brief, die niet secreet is, dat in de mijne souden staen, dat de Heeren van Amsterdam soude hebben gegeven eenige engagementen of beloften. Ick versta my al te wel op de forme van uw Regeering, om niet te weten, dat een particulier Lit die niet kan geven, en oock soo hebben die Heeren niets aen my belooft of verseeckert: oock soo is het een Brief, geschreven aen den Coningh, mijn Meester; aen dewelcke ick die moet verantwoorden, en die raeckt geen derden, noch die is daer by niet geinteresseert, en daer aen kan ick dien tour of draey geven, als ick 't best oordeele, om den Coning te brengen tot mijn sentiment, of tot het geen ick voor hebbe, sonder dat het juyst in der daet soo is. Den Oncijfferaer van den Brief verstaet uw Regeering niet, en is oock een Ignorant, of een Imposteur, want daer zijn dingen, die niet waer zijn, en by exempel: Dat ick in deselve klaer uyt, of buyten cijffer geschreven hebbe, dat twee Heeren hadden geavanceert de saecke, aengaende het voorbrengen van sekeren voorslag; dat is soo niet. Die Heeren hebben het niet gedaen, dat verseker ick u; en daer zijn Heeren, die daer van konnen getuygen. Ick heb het selfs voorgestelt, en dat magh ick doen, soo als ick het verstae. Ick schrijve en stelle voor de saecken aen mijn Meester, soo als het my goed dunckt, en dat kan niet werden getrocken tot beswaernisse van een ander: oock hebben de Heeren op de voorstel van my geantwoort, gelijck oock den Heer Raed-Pensionaris en andere Heeren hebben gedaen, dat ick het moeste vervatten by een Memorie, indien ick wilde, dat men daer op soude delibereren En aen den Heer Ambassadeur zijnde geantwoort / daer van niets te konnen seggen, repliceerde deselve: Ick eysse maer uw ooren, en ick hebbe dat moeten seggen, om u t'informeren van de waerheydt. Doch sijn Excellentie / siende alles vergeefs te zijn / presenteerde den 28 de volgende Memorie:

Memorie van sijn Excellentie den Heer Grave van Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van den Alderchristelijckften Coning, gepresenteert aen de Heeren Staten Generael.

GElijck den Grave van Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van den Alderchristelijckften Coning, wel weet, dat hy aen niemant reeckenschap behoeft te doen, van 't geen hy sig d'eer geeft aen den Coning, sijn Meester, te schrijven; en dat hem oock niet onbekent is, dat alle de verstandige Lieden gepersuadeert zijn, dat de saken, daer hy sijn Majesteyt af informeert, geen prejudicie konnen toebrengen aen de geenen, van dewelken hy, als 't raedsaem vind, mentie maeckt; soude hy sig seer weynig bekommeren, wat 'er van sijn Brief, dien men sijn Courier heeft doen ontweldigen, op de wijse, daer hy Uwe Heerlijckheden af geinformeert heeft, gesegt wiert; maer dewijl den gemelten Ambassadeur siet, dat men de Brief, welke hy d'eer heeft gehad van op den 9 January laetstleden aen den Koning, sijn Meester, te schrijven, heeft doen drucken, in verscheydene Talen oversetten, en onder 't Volck debiteren, kan hy sig niet ontslaen van sijn eer en sijn conscientie te voldoen, met Uwe Heerlijckheden te doen sien de schelmsheyt en 't bedrog der geenen, die desen Brief ontcyffert, en die aen verscheydene plaetsen een soo boosaerdige als barbarische sin gegeven hebben, om'er crimineele consequentien uyt te trecken, welke, hoedanigh sy oock mogen wesen, openbaerlijck om ver gestooten worden door de kracht des waerheyts, die op soo veel andere Plaetsen van dese Brief blijckt.

Den gemelden Ambassadeur maeckt sig lichtelijck vroed, dat de meeste Personen, selfs van de geenen, welcke d'eer hebben, van rang onder Uwe Heerlijckheden te voeren, hebben gelooft, eer sy den inhout van desen Brief hadden gesien, dat, dewijl men 'er een soo groot gerucht af maeckte, en dat men se op de Pers ging leggen, om se voor 't gemeen ten toon te stellen, men 'er ongetwijffelt eenigh schrickelijck Verraed tegen den Staet in soude sien: 't geen dan veroorsaeckt heeft, dat d'eenen door onwetenheyt, en d'anderen door boosaerdigheyt, of roekeloosheyt, al voor af verbreyd hebben, dat men 'er saken in soude vinden, welcke de hayren te berge souden doen rysen. Maer den gemelden Ambassadeur moet sig hier mede niet ophouden, gelijck oock niet met alle de particulariteyten van sijn Brief: hy sal Uwe Heerlijckheden maer alleenlijck doen remarqueren:

Dat het eenigste onderwerp van dese Brief geweest heeft de nootsakelijckheyt, van aen Uwe Heerlijckheden door een Memorie te kennen te geven de goede gevoelens, van sijn Majesteyt tot de rust van de Republijck; en dat men de Staten Generael niet konde brengen tot in deliberatie te treden over d'aenbiedingen van sijn Majesteyt, hoe voordeelig sy den Staet oock mogen wesen; dan alleenlijck door d'inleveringh van een Memorie.

Dat dit het sentiment der Heeren van Amsterdam was, gelijck het antwoordt van Uwe Heerlijckheden was; en dat het raedsaem was, dat den gemelden Ambassadeur dese demarche deed, die tot de herstelling van de rust soo nootsakelijck was; dewijl men hoopen konde, dat, indien men dese materie eenmael aenbond, men tot een goede en vaste Vrede soude konnen geraken.

Dat

Dat den gemelden Ambassadeur, wetende de demarches, welcken de goede Republijcks-lieden tot de Vrede doen, daer over, sonder iemant te verkorten of te beledigen, aen den Coning, sijn Meester, heeft konnen schrijven, op deselve wijse, als of dese goede Republijcks-lieden selve het hem gesegt hadden, gelijck hy gedaen heeft, rakende de Conferentie, dien hy met de Gedeputeerden van Holland, Vriesland en Groningen, heeft gehad, welcke hy soodanigh, als hy geloofde, het te moeten doen, aen sijn Majesteyt heeft gerapporteert. Van gelijcken heeft hy oock alsoo gedaen, ten opsichte der circumstantie van het Schip la Regle, waer van de particulariteyt, die hem door de Heeren van Amsterdam niet gesegt is, niet in sijn Brief geweest soude hebben, als zijnde van geen importantie, indien niet een der Gedeputeerden ter Staten Generael hem dese tyding was komen vertellen, toen hy sijn Brief schreef: 't geen d'oorsaeck was, dat hy, willende niets vergeeten, van alles, 't geen den Coningh, sijn Meester, konde doen sien de naerstigheden, welcken de Heeren van Amsterdam aenwenden, om de bekrachtingh der Vrede te procureren, dese saeck aen sijn Majesteyt bekent maeckte, hebbende by dese consideratie veele andere motiven gevoegt, om deselve altemael te gelijck aen sijn Majesteyt te representeren, op dat hy in de Spaensse Nederlanden geenige entreprise maeckte, welke de Staten Generael in den Oorlog konde engageren; maer dat hy hem ter contrarie wel wilde vereeren met sijn ordres, om een nieuwe Memorie te presenteren, die Uwe Heerlijckheden baerblijckelijck deed kennen de goede dispositien, in dewelcke sijn Majesteyt sig vind, om de rust van Europa te bevestigen.

Den geseyden Ambassadeur moet Uwe Heerlijckheden eyndelijck doen remarqueren, dat, hebbende geen antwoord van deselve gehad op de twee voorgaende Memorien, wegens de middelen, aengeboden van de kant des Conings, sijns Meesters, om op 't spoedigst te geraken tot een goed Accommodement der differenten, die tusschen sijn Majesteyt en den Catholijcken Coning zijn, en die de Republijck een seer groote ongerustheyt veroorsaken, sijn gedachte Majesteyt niet meer van voornemen was, eenige andere Memorie te doen presenteren, en noch minder te cesseren van sijn rechtvaerdige satisfactie, welcke Spangien hem moet geven, te vervolgen, indien Uwe Heerlijckheden niet krachtiglijck arbeyden, om de herstelling der Vrede te procureren: en dewijl den gemelten Ambassadeur van nader by siet, of 'er in den Staet de dispositien zijn, welcke sijn Majesteyt van Uwe Heerlijkheden tot de Vrede moet verwachten, heeft hy sig, ter executie der sincere intentien van sijn Majesteyt, en conform de begeerte, welcke hy alhier algemeenlijck bemerckt heeft, om de saecken liever in der minne, als door de Wapenen, beslecht te sien, by gevolg moeten dienen van alles, 't geen hy raedsaem geoordeelt heeft, aen sijn Majesteyt te seggen, ten eynde daer d'ordres van t'obtineren, welcke hem noodsaeckelijck zijn, om Uwe Heerlijckheden door een nieuwe Memorie te kennen te geven de goede dispositien, daer hy in is, om de Vrede te herstellen, of om ten minsten de rust der Nederlanden, in faveur van dese Republijck, te procureren.

Den gedachten Ambassadeur twijffelt niet, of Uwe Heerlijckheden hebben geremarqueert, met welck een sinceriteyt hy sig geauthoriseert heeft door eenige Leden van den Staet, welcke hy niet gelooft, te moeten noemen, om aen den Coning, sijn Mee-

Meester, te kennen te geven, dat men hier d'executien, welcke in de Nederlanden gedaen wierden, niet consenteren konde; vermits de Steden, die van het platte Land hun subsistentien niet meer konden trecken, sig oock niet meer souden konnen maintineren; en dat door dese reden de Barriere, welcke sijn Majesteyt aen Uwe Heerlijckheden toegestaen heeft, verlooren soude werden. Gelijck den geseyden Ambassadeur de sincere intentie van sijn Majesteyt wegens de maintinering van dese Barriere kent, konde hy hem geen krachtiger reden allegeren, om sijn Majesteyt te brengen, tot hem wel nieuwe ordres en middelen te willen geven, welcke eyndelijck de Staten Generael engageren konden, om eenigen der tot een Accommodement geproponeerde wegen t'embrasseren, eer de saken arger wierden, insonderheyt na de declaratie van Oorlog, die Spangien aen Vranckrijck quam te doen.

Wie soude sig, na het geen, 't welck den gemelden Ambassadeur Uwe Heerlijckheden heeft doen remarqueren, oyt hebben konnen inbeelden, dat het detail, of d'ontleding, in dewelcke den geseyden Ambassadeur met den Coning, sijn Meester, getreden is, om hem te doen sien de hoop, die 'er noch in desen Staet was, van differenten, welcker gevolgen soo seer te vreesen en soo schrickelijck zijn, in der min te konnen doen beslechten, soude konnen dienen, om, wie 't oock in den Staet soude mogen wesen, tot een crimen te gedyen? Wat Politijck, of wat Rechtsgeleerde, heeft oyt van dit sentiment geweest? en wie siet niet, dat, niet tegenstaende de verkeerde interpretatie, welcke men geensints vermag te geven aen 't geen, 't welk hy d'eer heeft gehad, van aen den Coning, sijn Meester, bekent te maken, de waerheyt van alles, wat hy hier segt, in d'oogen van al de werelt schittert?

Den gemelden Ambassadeur soude aen Uwe Heerlijckheden verscheydene preuven konnen toonen, van de valsche en boosaerdige sin, die men aen een menigte passagien van sijn Brief heeft willen geven; maer d'ongerijmtheydt alleen, welcke de roekeloose byvoeging van sekere woorden, d'uytlating der negatien, of der prepositien, op verscheydene Plaetsen veroorsaken, geeft dit quaed desseyn te kennen aen alle de geene, die Frans genoeg verstaen, om t'oordeelen, dat 'er selfs geen constructie in dusdanige interpretatien is. Ondertusschen, hoe schijnbaer dit bedrog zy, siet den gemelden Ambassadeur klaerlijck genoeg, dat het oogmerck, 't welck men sig voorgestelt heeft, niet anders is, als de geesten onrechtvaerdiglijck te voorkomen, sonder sigh veel te bekommeren, of men 't bedrogh in 't gevolgh openbaer make. Maer dewijl den geseyden Ambassadeur niet oordeelt, in een soo groote ontleding te moeten treden, sal hy sigh contenteren met eenigen deser boosaerdige trouwloosheden te toonen.

Men segt in op een na 't laetste Articul van dese soo qualijck ontcijfferde Brief, dat *de Heeren van Amsterdam weynig gealarmeert zijn over dese gepretendeerde over-komst van 136; welke versekert, dat ick geen Propositien tracht te doen, als om hen op tuyl te houden, enz.* Den gemelden Ambassadeur siet tegenwoordigh, dat men door dese missselijcke interpretatie heeft willen te verstaen geven, dat dese gepretendeerde over-komst van 136 den Heer Heinsius was, nieuwelings uyt Vranckrijck gekomen; *en dat, hoewel men hem daer mede heeft willen doen seggen, dat alles, 't geen men van Vranckrijcks wege deed, niet en geschiede, als om de Staten Generael op tuyl te houden, de Heeren van Amsterdam over*

dit

dit discours echter weynigh gealarmeert waren. Dit is in der daed de sin, welcke den geseyden Ambassadeur verneemt, dat men aen dese woorden geeft, hoewel het geen, dat 'er terstont na volgt, het t'eenemael om ver stoot; dewijl den gemelden Ambassadeur ter selver tijd den Koning, sijn Meester, versekert, dat'er alhier niets voordeeliger voor sijn dienst kan wesen, als Uwe Heerlijckheden te doen sien, dat men ten hunne opsichte met d'uyterste openhertigheyt handelt. Dit is soo waerachtig, dat den gemelden Ambassadeur het stelt voor het vaste fondament van al het succes, 't geen men verhopen moet van d'aenbiedingen, welcke sijn Majesteyt tot de herstelling der Vrede, of tot de securiteyt der Nederlanden, doet.

Den geseyden Ambassadeur heeft maer de rechte sin van dese soo quaedaerdige als twijffelachtige en dubbelsinnige uytlegging te geven, om Uwe Heerlijkheden t'overtuygen van het bedrog, 't geen sig uyt sig selve daer genoegsaem in doet bemercken: maer hy moet hen alvorens doen observeren, dat hy al over lang geweten heeft, dat, als 'er eenige importante Resolutie in de Staten genomen moet werden, sommige Luyden altijd verdichte tydingen uytstroyen, sodanigen, als sy in der daed moesten wesen, om de Staten daer toe te doen besluyten, 't welck met d'interesten der genen, die particuliere insichten hebben, over-een komt. Dit remarqueerde den geseyden Ambassadeur in dese gelegentheyt: want doen men van Vranckrijcks wege propositien sag doen, die soo redelijck waren, supposeerde men terstont een Brief, gekomen van Parijs, in de welcke men (soo men seyde) schreef, dat alles, 't geen Vranckrijck deed, niet en geschiede, als om de Staten op tuyl te houden. Dit advys wierd aen den geseyden Ambassadeur gegeven door een Persoon van deselve Staten, dien hy niet noemen wil, en die'er hem dickwils al soo quaedaerdigen heeft doen geven; maer gelijck hy sag, dat desen Brief, hoe verdicht sy oock wesen mocht, niet na en liet impressie op de geest der Heeren van Amsterdam gedaen te hebben, geloofde hy gehouden te zijn in dese eygene termen aen den Koning, sijn Meester, te schrijven: *De Heeren van Amsterdam sijn niet weynig gealarmeert over dese gepretendeerde Brief, gekomen van Parijs, welcke segt, dat ick geen order heb, om hen dese aenbiedingen te doen, dan om hen op tuyl te houden.*

Wie siet hier uyt niet de puure boosaerdigheyt der Onteyfferaers, die verscheydene Woorden gesupprimeert, en verandert hebben, om te trachten een crimineele sin te maken, seggende, *de Heeren van Amsterdam sijn weynig gealarmeert, enz.* op dat men daer uyt begrijpe, dat, hoewel sy geweten hebben, dat men de Staten bedriegen wilde, sy echter altijd in hun desseyn hebben gepersisteert; 't geen de snoodste laster, en het schelmachtigst bedrog is, 't welck men oyt kan versinnen, en waer van Uwe Heerlijckheden, door de continuatie van de natuurlijcke sin, die dit Articul eyndigt, baerblijckelijk de quaedaerdigheyt sien konnen. Den geseyden Ambassadeur gelooft, Uwe Heerlijckheden noch een streeck van het bedrog, 't geen de voorgaende overtreft, te moeten doen observeren. Men leest in het Articul: 'k Moet Uw Majesteyt noch seggen, enz. *dat de wel-geintentioneerden weer couragie gevat, en tegen hun Vrienden gesegt hebben, dat sy sich niet gevleyd en hadden, dat Uwe Majesteyt saken genoeg sou willen doen, welcke men tegenwoordig doet in Vlaenderen van het goed 186, en noch minder, enz.* Indien 'er maer duysterheyt in dese woorden was, den gemelden Ambassadeur soude

sig

ſigh niet bekommert hebben met die wegh te nemen; maer dewijl de malitie daer meer deels in heeft, als d'ignorantie, gelooft hy, eer hy 'er de valsheydt af toone, gehouden te zijn, aen Uwe Heerlijckheden te ſeggen, dat, zedert dat den Coning, ſijn Meeſter, begonnen had, tegen Spangien t'ageren, om de ſatisfactie, die hem toekomt, t'obtineren, hy verſcheyde malen aen ſijn Majeſteyt ontbooden heeft, dat alle de wel-geintentioneerden, dat 's te ſeggen, die de Vrede begeeren, wanhoopten, van de ruſt der Republijck te ſien bekrachtigen, indien ſijn Majeſteyt Plaetſen in de Nederlanden veroverde; 't geen voor al te vreeſen ſtond, zedert dat Spangien den Oorlog aen Vranckrijck gedeclareert had: maer dat tegenwoordig, nu men ſoo veel diſpoſitien tot de Vrede van ſijn Majeſteyts zyde, en ſoo veel repugnantie tegen den Oorlog van de zyde der voornaemſte Leden des Staets, begon te ſien, hy ſijn Majeſteyt moeſt ſeggen, *dat de wel-geintentioneerden weer courage gevat hebben; dat ſy tegen hun Vrienden hebben geſegt, dat ſy ſig noyt gevleyt hadden,* (Siet hier, daer 't op draeyt) *dat Uw Majeſteyt ſoo veel ſaecken ſou willen doen, als Hy tegenwoordigh doet, in faveur van de goede Party, en noch minder, enz.*

Indien Uw Heerlijckheden in deſe Paſſagie conſidereren, dat de veranderingen van verſcheydene woorden, en d'expreſſe ſuppoſitie van dat van Vlaenderen, een gantſch andre ſin, als die van den Brief, maken, gelijkſe een puure ongerijmtheyd maken, ſullen ſy met den geſeyden Ambaſſadeur bekennen, dat men hier ter plaetſe geen ander deſſeyn heeft gehad, als in de plaets van alle d'avancen, welke ſijn Majeſteyt in faveur van de Vrede doet, te ſuppoſeren de Hoſtiliteyten, die in Vlaenderen geſchieden. Men heeft hen dan boosaerdelijck willen doen geloven, *dat de Heeren van Amſterdam en de goede Republijcqslieden niet alleenlijck toeſtonden, maer oock noch dat ſy ſigh noyt gevleyt hadden, dat men genoeg ſou willen doen, dat 's te ſeggen, meer doen, als ſy begeeren konden,* in plaets van te ſeggen, *dat ſy ſig nooyt gevleyt hadden, dat ſijn Majeſteyt in faveur der eerlijcke lieden ſoo veel ſaecken ſou willen doen,* tot ſoo ver, dat Hy de begeerte, van de ruſt aen de Republijcq te geven, en de ſecuriteyt in de Nederlanden te beveſtigen, wel prefereren wil boven alle d'advantagien, welcke de ſwackheyt der Spangiaerden hem geeft.

Daer zijn weynig plaetſen in de Brief des gem. Ambaſſadeur, daer niet verſcheydene geſuppoſeerde woorden in zijn: maer inſonderheyt heeft men'er in het laetſte Artykel veel verandert, en men heeft getracht, 'er een ſin af te maecken, daer men niet mee te recht heeft konnen komen, dewyl het eynd het begin tegenſpreekt. Men heeft ſelfs termen gaen ſoecken, die in ſijn gantſche Brief niet en ſtaen, gelijk als die van *expreſſelijck* of *uytdruckelijck,* en die van *Uw Majeſteyt behagen,* welcke t'eenemael verſierde woorden zijn, waer uyt men ondertuſſchen geforceerde en boosaerdige conſequentien heeft willen doen trecken: maer den gem. Ambaſſadeur heeft daer over alreets aen Uw Heerlijkheden geſegt, dat hy van den ſtaet Uwes Gouvernements ſo weynig niet geinſtrueert is, of hy weet wel, dat een particulier Lid geen verſekering kan geven, ſo wel, als hy weet, dat den Koning, ſijn Meeſter, geen van die natuur ſou willē aennemē.

Den geſeyden Ambaſſadeur contenteert ſig, met Uw Heerlijckheden genoegſaem te hebben doen kennen d'onrechtvaerdigheyt van een ſoo temeraire procedure, en ſijn eer en ſijn conſcientie voldaen te hebben, met het getuygenis te geven, 't geen de rechte intentien der geenen, welcke geen demarche gedaen hebben, als om, in-
dien

dien het mogelijck was, tot een spoedigh Accommodement te geraken, toe komt: waerom hy sigh niet op sal houden met alhier alle d'andere valsheden aen te wijsen, waer mede soo veel additien, soo veel suppressien, of soo veel veranderingen van woorden, en van eygene namen, de Copye van sijn Brief hebben vervult.

Den geseyden Ambassadeur kan sigh niet beletten, aen Uw Heerlijckheden te betuygen, hoe seer hy verwondert is, over dat hy soo even komt te verstaen, dat men pretendeert, consequentien te trecken uyt het Extract eens Briefs van een Geestelijck Persoon, niet alleenlijck tot prejuditie der sinceriteyt van alle sijns Majesteyts intentien, welcke op alle de Plaetsen van des geseyden Ambassadeurs Brief blijckt; maer oock tot prejuditie van alle de publijcke aenbiedingen, die sijn Majesteyt alhier tot de herstelling der Vrede, daer hy na haekt, zedert soo lange tijt heeft doen doen, en die voornamelijck gesien worden in de laetste Memorie, welcke hy aen Uwe Heerlijckheden gepresenteert heeft.

Den gemelden Ambassadeur gelooft, niet te moeten antwoorden op sulcke frivole redeneringen; want hy weet wel, dat Uwe Heerlijckheden reden hebben, om gantsch geen acht te geven op het geen, 't welck desen Religieus geschreven heeft, die niet meer en weet, wat 'er in des Conings affaires passeert, als de minste Domestijck van sijn Huys, en die, om eenige diensten te genieten van een anderen Religieus, welke 300 Mylen hier van daen is, in het hol van sijn inbeelding wel Nouvelles heeft willen smeeden, die in een soo ver afgelegen Land curieus konnen schijnen. Gedaen in den Hage, den 28 February, 1684.

Den Grave d'Avaux.

Gelijck in de Staten van Hollandt over de geintercipieerde Brief by wat misnoegen tegens de Regeering van Amsterdam opgenomen wiert / zijn de Heeren Burgermeesteren van Rotterdam niet minder malcontent geweest over de Heer Mr. Adriaen Paets / Raed en Vroetschap dier Stad: want de Gedeputeerden / die ter Dagvaert waren geweest / t'huys gekomen zijnde / aen haer kennisse van het gepasseerde gegeven hebbende / lieten sy over dese saecken de Vroetschap aenleggen; maer den Heer Paets door de Pensionarissen Beyer en Schepers versoecken / sig voor die tijt t'absenteren; waer over die Heer geweldig vreemt toehoorde / te meer / om dat hem geen de minste reden geseydt wiert / als dat sijn presentie maer ongemack soude konnen veroorsaecken: hy bleef / om alle onheylen voor te komen / dien dagh wel uyt de Vroetschap / maer dede / alsoo hy sig door dese Proceduren gelædeert oordeelde / aen de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant dese Remonstrantie:

Remonstrantie van de Heer Adriaen Paets, Raedt en Vroetschap der Stadt Rotterdam, gedaen aen haer Ed: Groot Mog: de Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt.

GEeft met schuldige eerbiedigheyt te kennen Adriaen Paets, Raed en Vroetschap der Stadt Rotterdam, dat, niet tegenstaende hy Vertoonder, gedurende den tijd,

tijd, dat hy d'eer heeft gehad, van aen de Regeeringe te participeren, ſig daer in, door Godes genade, ſoodanig heeft gedragen, dat hy ſijne Actien aen het alderſeveerſte oordeel onbeſchroomt derft onderwerpen, en ſig voor Uw Ed: Groot Mog: vrymoedigh beroemen, dat hy in waerachtigen yver voor het weſentlijcke belangh van ſijn Vaderland, naer de mate van ſijn Talent en geringe gaven, aen niemant van ſijne Mede-Regenten en behoeft te wijcken, en mitsdien niet verdient heeft, uyt eenige publijcke deliberatien van de Vroedſchap der voorſz. Stad geëxcludeert te worden, het de Heeren Burgermeeſters der ſelver Stad nochtans gelieft heeft, hem Vertoonder op Maendag laetſtleden, door de Penſionariſſen Beyer en Schepers, buyten laſt van Uw Ed: Groot Mog:, en ſonder eenige præallable kenniſſe met de Vroedſchap, en ſulcks op haer eygen authoriteyt, tot drie malen, met groot empreſſement, te doen verſoecken, dat hy ſigh voor die tijd uyt de Vroedſchap ſoude willen abſenteren, met byvoeginge, dat ſijne preſentie aldaer ongemack en confuſie ſoude baren, ſonder nochtans aen hem Vertoonder de reden van het voorſz. verſoeck verder bekent te maecken, als in generale termen, dat men over ſaken, ſijn Vertoonders Perſoon concernerende, en uyt de jongſte deliberatie van Uw Ed: Groot Mog: profluërende, in de Vroedſchap ſoude delibereren, daer by voegende iets particuliers, daer van hy Vertoonder nochtans de rechte ſin niet en konde begrijpen; gelijck hy naderhand, niet tegenſtaende de inſpanninge van alle ſijne gedachten, en het herdencken van alle het geene in vier of vijf Jaren herwaerts was voorgevallen, daer in hy Vertoonder eenigh deel ſoude mogen hebben gehad, niet en heeft konnen uytvinden, wat in Uw Ed: Groot Mog: Vergaderinge, tot laſte van ſijn Perſoon, ſoude mogen weſen voortgebragt: en ſoude hy Vertoonder in die deſperate blindheyt tot noch toe gebleven zijn, ſonder langs de weg van conjecturen en giſſingen ietwes te konnen uytdencken, indien eenige Perſoonen, geen deel aen de Regeeringe hebbende, hem Vertoonder niet en hadden t'huys gebraght, dat'er eenige Depeſches van den Ambaſſadeur van Vranckrijck aen ſijn Coning ſouden weſen geintercipieert, daer in eenige Regenten ſouden zijn gemelt, die men daer op van Correſpondentie met gem. Ambaſſadeur hadde geſuſpecteert en verdacht gehouden, en dat'er wierde gemompelt, dat ſijn Vertoonders naem daer in mede was geſpelt.

De Vertoonder, Ed: Groot Mog: Heeren, kan Uw Ed: Groot Mog: aen d'eene zyde verſekeren, dat hy niet alleen ignoreert, wat namen in de voorſz. Depeſches ſouden weſen gemelt, maer dat hy oock niet en kan begrijpen, op wat wijſe de ſijne daer in ſoude konnen influëren: en acht ſig aen d'andere zyde, tot ſtuytinge van alle quade naduydingen en ſiniſtre gedachten van ſijn Perſoon, verplicht, voor Uw Ed: Groot Mog: heyliglijck, en onder engagement van alle het gene hem lief en waert is, te verklaren, dat hy met den Heer Ambaſſadeur d'Avaux, of iemand van de ſijnen, of van ſijn Huys, niet alleen egeene Correſpondentie en onderhoud, noch by Monde noch by Miſſiven, maer dat hy den ſelven Heer d'Avaux in de tijd van omtrent vier Jaren niet en heeft geſien, noch aen den ſelven geſchreven, als over twee Jaren eene Miſſive van Danckſeggingе op ſijne Excellenties beleefde Condoleantie over de Doot van ſijn Vertoonders Huysvrouw, en noch een Brief, in faveur van ſijn Neef, die in Vranckrijck gevangen ſat: de commercie, van hoedanige menſchelijcke plichten, hy

hy Vertoonder niet en soude schromen met het allergeringste subject van mensche-lijckheydt te onderhouden, men late staen met een Ambassadeur van den Coningh van Vranckrijck.

En moet den Vertoonder by dese occasie betuygen, dat het hem van herten leet is, dat hy omtrent dese defensie sijne genië heeft moeten forceren, en dat hy van sigh moet amoliëren het nabedencken van een conversatie met een Heer, daer in hy, ten tyde van deliberatie op het subject van de Fransse Alliantie, door een kortwijligen ommegang, boven een natuurlijck Talent, ontdeckt heeft een fonds van goedaerdigheyt, van candeur, van civiliteyt, en van meer ongeveynsde oprechtigheyt, als men gemeenlijck gewoon is in de Wereld met sijn Character te allieren: met hoedanige qualiteyten, nadien notoirlijck niet soude konnen worden gecompasseert het overschrijven van een manifeste onwaerheyt, dat is van eenige Correspondentie met sijn Vertoonders Persoon, die hy in vier Jaren niet en heeft gesien, en met welcken hy, zedert het afwijsen van de aengebodene Fransse defensive Alliantie, alle commercie, op sijn Vertoonders versoeck, heeft moeten affnyden, kan hy Vertoonder niet vertrouwen, dat in eenige Brieven van den Heer d'Avaux van eenige Correspondentie met sijn Vertoonders Persoon soude wesen gemelt; doch heeft echter hy Vertoonder op de mogelijckheyt der selve, en de grond van de voorsz. mompeling nader speculerende, konnen uytdencken, dat het soude konnen zijn, dat den Heere d'Avaux uyt anderen, buyten sijn Vertoonders toedoen, verstaen hebbende, dat hy Vertoonder, in het poinct van de overstemminge omtrent de bewuste Wervinge, met die Leden, die deselve hebben tegengesproocken, van een sentiment was, daer uyt sal hebben besloten, en mogelijck overgeschreven, (gelijck de Menschen haer lichtelijck verbeelden, 't geen sy gaerne hebben) dat den Vertoonder, omtrent het gantsche beslag van de Vrede, in het gevoelen van de Heeren van Amsterdam, en der selver gantsche conduite, was overgegaen; konnende hy Vertoonder verklaren, dat hy daer omtrent van sentiment niet alleen niet en is verandert, maer dat hy van de gronden van sijne voorgaende raisonnementen nu soo sterck, als immers, is gepersuadeert, en mitsdien als noch even krachtig overtuygt blijft, dat de staet van onsekerheyt, waer in de Republijck sig, zedert het maken van de Fransse Vrede, heeft bevonden, is een hachelijcke staet, en by continuatie in gevaer de naeste aen die van een bekommerlijcken Oorlog; en dat het mitsdien te wenschen was, dat de stand van incertitude, door een verseeckerde Vrede, konde worden verandert in de staet van een volkome veyligheyt; dat, hoewel den Oorlog in het algemeyn schadelijck is aen een Republijck van Commercie, een defensiven Oorlogh echter, van groote uytstreckinge in societeyt van veele en machtige Geallieerden, die veyligheyt misschien soude konnen uytwercken: doch dat een Oorlog buyten soodanigen gemeynschap fatael soude wesen voor de Republijck, en dat mitsdien by desen Staet, in gemeynschap van de Spaensse Monarchie alleen, geen Oorlogh tegens de Fransse Mogentheyt soude konnen werden ondernomen, als met de apparente ondergang van den Staet: dat, tusschen soodanigen Oorlog en de staet van onsekerheyt geen ander onderscheyd zijnde, als tusschen een uytteerende Sieckte en een haestige en gewisse Doodt, de stand van onveyligheyt in soodanigen Oorlog niet en soude konnen worden verandert, als uyt

een desperatie, waer door een doodelijcke Koorts soude worden gepræfereert voor een quynende Sieckte, die, hoewel van een difficile Cure zijnde, voor t'eenemael ongeneessselijck niet en kan worden aengesien; en dat het over sulcks voor den Staet, vermits de præsente onmogelijckheyt van een aensienlijcke en redoutable gemeynschap van Oorlog, geraden is, den Coning van Spangien, door alle raisonnable middelen, tot een Accommodement te disponeren; en dat op soodanige minst-schadelijke Conditien, als by handelinge, buyten het lot der Wapenen, te bekomen sullen zijn. Welcke geringe consideratien hy Vertoonder vertrouwt, dat Uw Ed: Groot Mog. niet qualijck sullen opnemen, als het deselve sal gelieven te begrijpen, dat die by hem niet geavanceert en zijn, om wijsheyt te schaffen, of om over het werck van de Vrede onversocht sijn gevoelen te seggen, maer alleen om te doen sien, dat hy nu niet anders en gevoelt, als hy voor desen heeft gesproken en geschreven; en dat hy mitsdien niet en meriteert anders aengesien te werden, als hy geconsidereert is geweest, ten tyde hy konde goed vinden in de Vroedschap der voorsz. Stadt, uyt een vredelievend gemoedt, voor sijn advys, in de Werving te consenteren.

Gelijck hy Vertoonder mede vastelijck vertrouwt, dat Uw Ed: Groot Mog: haer niet qualijck sullen laten gevallen, dat hy tot verdediging van sijn goede naem, die door de voorsz. conduite van de Heeren Burgermeesters der voorsz. Stadt niet weynig is gequetst, alles in het werck stelt, 't geen dienen kan, om den hoon, hem Vertoonder buyten kennisse van Uw Ed: Groot Mog: aengedaen, soodanig te repareren, als hy sal bevinden te behooren; en tot dien eynde, tot sijnder tyd, aen den dag en tot kennisse van al de Wereld te brengen, ofte te doen brengen, 't geen de Heer Ambassadeur d'Avaux, aengaende sijn Vertoonders Persoon, soude mogen hebben geschreven; in welcke defensie hy Vertoonder sig altijt sal houden binnen de palen van een onderdanig respect, 't geen hy aen Uw Ed: Groot Mog: schuldig is, en binnen de bornes van de diepste veneratie, die hy heeft, en altijdt sal behouden, voor de Persoon van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange, die hy Vertoonder weet, dat incapabel is, om eenige ongenegentheyt te betuygen voor iemand, die sijn goede naem verdedigt, en een constante professie maeckt, van in alle sijne advysen de leydinge van sijn gemoet op te volgen; met een volkomen resignatie van sijn Persoon, en de fortuyn van sijne Familie aen de Goddelijcke Providentie, en een volslage bereydwilligheyt, om de Regeeringe te verlaten, als hy sal sien, dat sijne geringe devoiren, tot bevorderinge van het ware Heyl van sijn Vaderland, van geen nuttigheyt meer en zijn.

Dit soo verre tot sijne particuliere defentie geschreven hebbende, kan hy Vertoonder sig niet dispenseren van Uw Ed: Groot Mog: ootmoedig te versoecken, dat dese sijne verantwoordinge, alleen by hem gefundeert op de simpele ontkentenisse van het gene hem, aengaende de Correspondentie met den Heer Ambassadeur d'Avaux over het werck van de Vrede, of eenige andere saken van Staet, tot sijnen laste soude mogen wesen voortgebracht, soodanig by Uw Ed: Groot Mog: niet en moge worden opgenomen, als of hy Vertoonder stilswygende toestond, dat het feyt van Correspondentie met een vreemd Minister, tot laste van een Onderdaen van den Staet, bewesen zijnde, daer uyt een recht soude profluëren, volgens het welcke soodanigen Onder-

Onderdaen daerom voor Crimineel soude moeten worden aengesien, welcke sake, nadien van importantie is, en by veelen qualijck word begrepen, acht hy Vertoonder sig by dese gelegentheyd geobligeert, hier kortelijck by te voegen, dat het notoir is, dat, alhier te Lande egeene Wetten zijnde, die aen de Onderdanen van de Republijck de communicatie, ommegang en correspondentie, met d'Uytheemsche Ministers in het algemeen verbieden, soodanige communicatie voor niet ongeoorloft kan worden aengesien, als deselve niet gedirigeert en word tot nadeel van den Staet; hoedanigen directie notoirlijck Crimineel is, niet om dat het by sig selve ongeoorloft is, met vremde Ministers om te gaen, maer om dat het in alle gevalle Crimineel is aen sijn Vaderland, by directie en destinatie (*dolo malo*) eenig nadeel toe te brengen; sonder dat oock de materie van de conversatie met een Uytheemsch Minister deselve uyt den staet van indifferentie kan doen overgaen tot het geene Crimineel soude moeten worden opgenomen; nadien selfs de publijcke saecken van Oorlog en Vrede het subject konnen zijn van een innocent discours met een Uytheemsch Minister, gelijck soodanige conversatien dagelijcks voorvallen, niet alleen met den Heer Grave d'Avaux, maer oock en veel meer met den Heer Envoyé van Spangien en andere vremde Ministers, sonder dat sulcks iemant tot misdaed is toegerekent; en kan het mitsdien, volgens deselve gronden, naer sijn Vertoonders oordeel, met geen reden misdnyd, immers tot geen misdaed nageduyd worden, dat een Lit van den Staet sig in soodanige discoursen soude inlaten, schoon soodanigen entretien niet en soude mogen gericht zijn tot voldoeninge van curieusheyd en enckel tijd-verdrijf, (gelijck het ooghmerck van de meeste conversatien niet verder en gaet) maer oock als het selve entretien met desseyn soude mogen wesen gedestineert tot bevordering van het welwesen van den Staet; gelijck het notoir is, dat, indien eenig Lit door communicatie met den Ambassadeur d'Avaux hadde konnen uytwercken een totale renunciatie van den Coning van Vranckrijck aen sijne pretentien op de Spaensse Nederlanden, sonder vorderinge van eenige Æquivalent, soodanigen Lit soude hebben ontfangen de generale benedictie van den Staet, en het applaudissement van de gantsche Natie; waer uyt dan evidentelijck volgt, dewijle de saken naer de uytkomst niet en moeten worden geëstimeert, dat als een aenspraeck dat succes niet en heeft gehad, maer niet meer als een nader offere heeft konnen voortbrengen, deselve aenspraeck daerom voor Crimineel niet en kan worden opgenomen, schoon oock de nader aenbiedinge aen het Lichaem van den Staet onbehagelijck soude mogen zijn; nadien doch notoir is, dat den Staet daer door in vryheyt van sijne deliberatie niet en kan worden verkort. Van alle het welcke gelijck hy Vertoonder seer krachtig gepersuadeert is, soo bekent hy echter niet ongaerne, dat de communicatie met de vreemde Ministers van soodanige omstandigheden soude konnen wesen geaccompagneert, (waer van echter geen Lit van den Staet geacht behoort te werden capabel te zijn) dat deselve aen de Republijck nadeelig, en mits dien ongeoorloft soude zijn; het welcke nadien hem Vertoonder niet en concerneert, als dewelcke met den Heere Grave d'Avaux, of iemand van dessels wegen, over het werck van de Vrede, en de tegenwoordige swevende deliberatien, nimmer eenige communicatie heeft gehouden, noch by Monde noch by Missive, sal hy dese eyndigen met een ootmoedige bede, dat het Uw Ed.

Groot Mog: gelieve dese Remonstrantie aen te sien, als een afgeperste defensie,en daer op, volgens hare gewoonelijcke goedertierentheyt, soodanige reflexie te maken, als deselve in æquiteyt sullen bevinden te behooren. 't Welck doende, &c.

A. PAETS.

Doch kort daer na vernomen hebbende de reden / om welcke de Heeren Burgermeesteren der Stad Rotterdam hem versocht hadden/sig uyt de Vroetschap te absenteren / dede aen haer Ed: Groot Mog: de volgende nader Remonstrantie:

Aen de Ed: Groot Mog: Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant.

DEn ondergeschreven Raed en Vroedschap der Stad Rotterdam, zedert het presenteren van sijne Remonstrantie aen Uw Ed: Groot Mog: op Donderdag laetstleden, gesien hebbende extract uyt sekere, soo gesegt werdt, geintercipieerde Missive van den Heer Ambassadeur d'Avaux, rakende de Periode, die hem Vertoonder soude concerneren, sodanig als deselve in Uw Ed: Groot Mog: Vergaderinge is voortgebracht, en waer van hem by Burgermeesters der voorsz. Stadt, door een studieuse directie, de kennisse is onthouden, vind sig genootsaeckt te verklaren, dat, indien hy, voor het opstellen van de voorsz. Remonstrantie, visie en lecture of de minste kennisse van de voorsz. Periode hadde gehad, hy sig de moeyte, en Uw Ed: Groot Mog: het ennuy soude hebben bespaert van soo opereusen en wijdluftigen Remonstrantie, en dat hy in eenvoudigheyt niet anders soude hebben gesegt ('tgeen hy by desen geobligeert is te doen) dat hy van de voorsz. Periode niet meer en begrijpt, als of deselve in de Arabische Tael ware gecoucheert, die hy Vertoonder niet en verstaet, en dat hy sig derhalven niet kan verbeelden,dat deselve kan gevloeyt zijn uyt de Penne van een Heer, die ten minste zijn moederlijcke Tael verstaet, en mitsdien niet gepresumeert kan werden in deselve soo ongeluckig en averechts te schrijven. Dat wyders, indien de voorsz. Periode waerlijck soo gecoucheert, en oversulckx niet qualijck ontcyffert en was, (daer van hy Vertoonder echter anders gepersuadeert is) hy Vertoonder sodanigen schrijven, 't welck geen anderen grond kan hebben als des Schrijvers phantasyen, of ten hoogsten een deel zotte geruchten, soude moeten opnemen voor een inexcusable imprudentie,daer over hy Vertoonder reden soude hebben, sig te beklagen, en die in der daed met d'andere goede qualiteyten van dien Heer niet en soude konnen werden over-een gebracht. Dat het verders notoir is, dat, indien men iemant op het bloot schrijven van een Ambassadeur, die geen andere Censeur en heeft als sijn Meester, een querel soude willen maecken, niemant in den Staet, van de grootste tot de geringste, de calange soude konnen echapperen, en sijn goede naem onbevleckt houden: en dat het derhalven aen al de werelt onbegrijpelijck moet voorkomen, dat de Burgermeesters der voorsz. Stad

Stad door een ongehoorde conduite, en een choquant versoeck, 't geen hy Vertoonder weet, dat men hem in de Vroedschap, indien hy hadde gecompareert, door outrages soude hebben doen gehoorsamen, een opschuddinge hebben gemaeckt, daer van niet alleen de Stadt van Rotterdam, maer genoegsaem het gantsche Landt is bewogen, doch die echter omtrent eerlijcke Luyden van dat effect niet en is geweest, 't geen men sig daer van beloofde: konnende hy Vertoonder, tot volkomen genoegen van Uw Ed: Groot Mog:, niet alleen nochmaels verklaren, dat hy in de tijd, by sijne voorgaende Remonstrantie gemelt, met de voorn. Heer d'Avaux egeene personeele en sulckx directe communicatie heeft gehouden, maer dat hy deselve oock niet en heeft gehad op eenige indirecte wyse door iemant anders, wie het oock soude mogen zijn, en dat hy mitsdien over saecken van Staet met hem niet en kan hebben gecorrespondeert, directelijk of indirectelijck, gelijck oock in de voorsz. Periode van geenderhande soort van correspondentie met hem Vertoonder en wort gesproken, of oock gesegt, dat het geene by deselve word ter neder gestelt, soude gehoort zijn uyt hem Vertoonder, of iemant van sijnentwegen. En dat eyndelijk hy Vertoonder niet alleen met de Heeren van Amsterdam over egeene saecken van Staet en heeft geconcerteert, gelijck uyt de voorsz. zotte periode schijnt te konnen werden geinfereert, maer dat hy oock met deselve, over de tegenwoordige saken van Staet, egeene correspondentie heeft gehouden: Versoeckende hy Vertoonder, dat Uw Ed: Groot Mog: het selve voor waerheyt gelieven aen te nemen, en te voegen by sijne voorgaende defentie. 't Welck doende, &c.

A. PAETS.

Hy liet oock / om de sinceerheyt en oprechtigheyt van sijn Conduite aen de Werelt te openbaren / een korte Verdediging in 't licht komen / als volgt:

HEt is my leet, bescheyde en onzijdige Leser, dat ick my, buyten alle verwachtinge, en by occasie van het wonderlijckste voorval, dat iemand soude konnen bejegenen, geëngageert vinde in een indispensabel noodsakelijckheyt van de verdediging van mijn goede naem, die niet weynig is gequetst, eerst door de offensante en aenstootelijcke Conduite, die de Heeren Burgermeesteren der Stad Rotterdam, ten mijnen aensien, hebben gehouden, en vervolgens door sekere Missive, die men segt, by den Heere Ambassadeur van Vranckrijck, aen den Coning, sijn Meester, geschreven, en op wegh, door het affetten van sijn Courier, geintercipieert te zijn, en waer in my, met de uyterste bevremdinge, is voorgekomen, dat mijn naem mede gespelt wordt, met byvoeginge van soodanige woorden, die, hoewelse geen gesonde sin konnen uytmaken, echter capabel souden zijn, om in het gemoet van de Menschen vremde gedachten te verwecken, en aen deselve quade impressien te geven van mijn Persoon, indien ick niet en arbeyde, om, door een spoedige en verhaeste defensie, te beletten, dat geen het alderminste na-bedencken mogte overblijven in de gedachten van de geene, die niet gewoon en zijn haer oordeel tot nadeel

van iemand te præcipiteren, of by haer selven daer over eenige sententie te vellen, soo lang sy de verdediging niet en hebben gehoort: En vertrouwe ick, dat ick by de soodanigen volkomentlijck sal worden gejustificeert, als sy boven de Remonstrantie, die ick op den 24 van dese loopende Maend aen haer Ed: Groot Mog: hebbe overgegeven, sullen sien, 't geene ick by desen tot mijne nadere defentie door den druck gemeyn maecke: Waer uyt ten genoegen van alle redelijcke Menschen sal blijcken, dat 'er selfs voor d'argwaen egeene de minste stoffe van bedenckelijckheyt is overgebleven: En dat het mitsdien van een volslage onmogelijckheydt is, dat den Heer Ambassadeur d'Avaux, die ick in de tijd van omtrent vier Jaren niet en hebbe gesien, en met den welcken ick egeene directe of indirecte correspondentie hebbe onderhouden, ietwes aen den Coning, sijn Meester, soude hebben konnen overschrijven, 't geen hy uyt my, of uyt iemant anders van mijnent wegen, soude hebben gehoort: Waer uyt dan wederom by een klaer en onwedersspreeckelijck gevolg, als van selfs, moet vloeyen, dat het geene in de voorsz. onderschepte Missive, my aengaende, soude mogen wesen ter neder gestelt, geen andere grond kan hebben, als sijne bloote gedachten, of ten hoogste eenige geruchten, en misschien oock rapporten van anderen, die ick niet en moet verantwoorden. Edoch gelijck ick volgens het dictamen van de reden aen een ander de Justitie moet doen, die ick voor my selve prætendere, soo vinde ick my bewogen, om te vertrouwen, en uyt dat vertrouwen alhier te verklaren, dat aen den Heere Grave d'Avaux redenen konnen voorgekomen zijn, die hem hebben konnen doen gelooven, dat mijn sentiment, omtrent de swevende differenten van Staet, aen dat van de Regeeringe van Amsterdam in alles niet en was geopposeert; waer omtrent ick my, tot onderrichtinge van den goedwilligen Leser, nader moet expliceren.

Als den Coning van Vranckrijk in de na-tijd van het voorleden Jaer sijne Wapenen hadde gebracht in de Spaensse Nederlanden, om langs de weg van militaire executien sijne prætentien te vorderen op dat gedeelte van deselve Nederlanden, 't geen hy sustineerde in den laetsten Oorlog op den Coning van Spangien met de Wapenen geconquesteert, en aen den selven by het Tractaet van Vrede niet wederom gecedeert te hebben, wierd den Staet niet lang daer na van wegen den Catholijcken Coningh gesommeert, om, gelijck van die zyde wierde gesustineert, in voldoeninge van de defensive Alliantie met die Majesteyt, in den Jare 1673 opgerecht, tot conservatie van de gemelde Nederlanden, te senden een Secours van acht-duysent Man; welck Secours, volgens het goedvinden van de meerderheyt, na de Spaensse Nederlanden gesonden zijnde, heeft men niet lang daer na in Holland, en oock in andere Provintien, op præallable petitie van den Raed van Staten, gedelibereert op een Wervinge van 16000 Man, welcke deliberatie de gemoederen niet weynig heeft verdeylt, en in der daed, vermits de daer op gevolgde contestatien de oorsprong is van de tegenwoordige onlusten, dewelcke zedert de conclusie op het subject van de voorsz. Wervinge, by meerderstemmigheyt genomen, soodanig zijn vermeerdert, dat alle eerlijcke Luyden reden hebben, om over den uytslag bekommert te zijn; te meer, nadien de voorsz. geintercipieerde Missive een nieuwe stoffe aen de hand geeft, om de voorn. onlusten te konnen verdubbelen. Ick hebbe my, aengaende de Wervinge,

kon-

konnen voegen by die geene, die daer in bewilligden, doch hebbe van gemoed niet konnen verkrijgen, om tot de overstemminge van Amsterdam mijn stem te geven: Nadien ick altijt hadde vast gestelt, dat in saken van die natuur geen besluyt konde worden genomen, als met eenparigheyt van alle de Leden, immers niet tot sulcken effecte, dat het Lit, 't geen daer in niet en hadde bewilligt, echter in de gevolgen van soodanigen conclusie, dat is, in de lasten van de Wervinge soude moeten gelden; waer omtrent ick my niet verder sal extenderen, maer sal alleenlijck seggen (om tot mijn oogmerck te keeren) dat, gelijck de Heer d'Avaux te voren hadde gehoort, dat ick my voor de Wervinge hadde verklaert, en daer uyt, hoewel verkeerdelijck, sal hebben besloten, dat ick in alle de sentimenten van die geene, die deselve beyveren, sonder eenige reserve, was overgegaen, naderhand uyt mijn gevoelen omtrent het recht van overstemminge ('t geen aen hem by anderen buyten my sal wesen aengebracht) met deselve bondigheyt sal hebben geconcludeert, dat ick niet alleen en was verandert, maer dat ick my aengaende de bevorderinge van de Vrede in alles hadde gevoegt met de Stad van Amsterdam; en gelijck die geenen, die de Wervinge wederhielden, by sijn Excellentie wierden gehouden voor wel-geintentioneerde, en Voorstanders van de Vrede, kan het zijn, dat hy my mede onder de soodanigen sal hebben gerekent: Waer omtrent ick my by dese gelegentheyt, of liever ongelegentheyt, tot bevorderinge van de Rust van binnen, wat breeder moet extenderen.

Het is in der daed een beklagelijcke saeck, dat de discrepantie omtrent de Wervinge niet alleen de tegenwoordige onlusten heeft voortgebracht in de Regeeringe, maer dat daer uyt noch een oordeel word geformeert, dat voor d'een en d'anderen niet en is van deselve avantage: en vinde ick my daerom verplicht, tot onderrichtinge van mijne Lands-luyden, en wegneminge van een ongeluckig misverstant, te verklaren, dat ick van geen saeck in de Wereld stercker ben gepersuadeert, als van de aversie en afkeerigheyd, die den gantschen Staet in het algemeyn, dat is, soo wel de Leden van de Unie, als yder Lid van de respective Provintien, (egeen geëxcipieert) heeft van den Oorlogh, die by alle niet alleen voor bekommerlijck, maer daer-en-boven voor verderffelijk word aengesien, als deselve buyten een vermogende gemeynschap van veele en machtige Geallieerden soude moeten worden aengevangen, gecontinueert en geëyndigt: sulcks dat de verscheydenheyd van sentimenten niet en is geweest over het heyl of onheyl van den Oorlog, (waer omtrent alle de Leden zijn geweest van een volkomen eenparigheyd) maer enckelijck alleen over de middelen, om tot deselve niet te komen, hebbende de meeste Leden van Holland gemeynt, dat een stercke Armature daer toe niet alleen seer veel soude contribuëren, maer dat deselve den Oorlog tusschen Vranckrijck en desen Staet soude wederhouden, en de Rust in de Nabuurschap herstellen; en die van Amsterdam in het tegendeel, dat een nieuwe Wervinge Spangien soude opsetten, en den Oorlog verhaesten: uyt welcke bekommeringe dan niet alleen voort gekomen is de swarigheyd, die sy hebben gemaeckt, om in de Wervinge te bewilligen, maer uyt welcke vrees, verzelt met een groote genegentheyd voor de Vrede, ontstaen is alle den yver, die sy tot behoudenisse van deselve hebben aengewent. En het soude waerlijck aen alle eerlijcke Luyden smertelijck moeten voorkomen, dat de Regenten van de voorsz. Stad, om sekere omstandig-

digheden van haren yver, voor die geenen souden worden aengesien, die tot nadeel van haer Vaderland ietwes souden hebben ondernomen; van hoedanigen nabedencken de soo groote considerable interessen, die sy hebben in de conservatie van de Republijck, haer soo verre vry-spreken, dat sy niet konnen geacht worden capabel en bequaem te zijn, om ietwes tegen deselve te molieren: hoedanigen oordeel my alleen de kracht van de persuasie afperst, en geensints eenige de minste gemeynschap van particuliere interessen, die ick in en met de welgemelte Heeren soude hebben; konnende alhier in oprechtigheyd verklaren, dat ick met de Regeeringe van de voorschreve Stadt, over de beleydinge van het werck van de Vrede, egeene correspondentie en hebbe gehad: en verhoope ick daerom, dat dese kortwijlige digressie alleen aen de force van de voorsz. persuasie sal worden toegeschreven, en geensints geattribueert aen de lust en genegentheyd, om buyten nood de actien van de voorsz. Heeren te verdedigen, 't geen sy selfs moeten, en, ten aensien van hare bequaemheyt, soo wel konnen doen, als iemand in den Staet.

Aengaende de voorsz. onderschepte Missive, en speciael de periode, die mijn Persoon soude raken, die blijcken sal seer abusivelijck ontcijffert te zijn, sal ick my refereren tot den Brief van den Heere Grave d'Avaux, in antwoord op de mijne van den 27. February laetstleden, mitsgaders tot de Memorie, die sijn Excellentie aen haer Hoog Mog:, nopende de ontcijfferinge van de voorsz. geintercipieerde Missive, heeft overgelevert; en sal ick dese aenspraeck eyndigen met een hertelijcke bede tot God Almachtigh, dat het sijne Majesteyt gelieve alle onheyl van den Staet van ons lieve Vaderland af te weeren, en mitsdien niet te gehengen, dat de tegenwoordige onlusten souden strecken tot nadeel van de Republijck, maer dat hy, de selve aensiende met de oogen van sijne goedheyd, na de tegenwoordige duysternissen, een licht doe voort komen, waer door de rechtschape eerlijcke Luyden van alle booswichten en schijndeugden mogen werden onderscheyden.

En voegde daer achter een Brief/ die hy aen den Heer Grave d'Avaux/ Extraordinaris Ambassadeur van Vranckrijck/ over dese saecken geschreven had/en een andere/die hem tot antwoort van sijn Excellentie gerescribeert was.

Missive aen den Heer Grave d'Avaux, Ambassadeur van Vranckrijk.

MIJN HEER,

GElijck ick my selve al over lang hebbe gestelt boven den reik van lasteringen, die men, behoudens sijn reputatie, kan in de wind slaen, soo bekenne ick niet ongevoelig te zijn van de sodanige, die mijn eer souden konnen quetsen: gelijck ick oock niet en meen, dat een eerlijck Man, insonderheyt die deel aen de Regeering heeft, sig onverschillig kan toonen omtrent calumnien, die nergens toe konnen strecken, als om sijn naem te besoetelen, die hem soo dierbaer behoort te zijn als sijn leven. En, gelijck ick my versekere, dat Uw Excell: al te veel genereusheyt heeft, als dat deselve, voor soo veel in hem is, niet en soude willen beletten den loop van de nadeelige geruchten, die men alomme van mijn Persoon heeft

heeft verspreyt, soo vinde ick my gantschelijck genootsaeckt, om aen Uw Excell: kennisse te geven van de klachten, die ick aen haer Ed: Groot Mog: hebbe voortgebracht, ter sake van de conduite, die de Burgermeesters van dese Stadt, ten mijnen aensien, hebben gehouden, in een sake, daer in mijn eer geraeckt, en Uw Excell: gemengt is.

Op Maendag laetstleden, albereyts uytgegaen zijnde, om by te wonen de Vroedschap van dese Stadt, die ten elf uren van dien morgen moeste vergaderen, wierde ick ontmoet van de twee Pensionarissen van de Stadt, dewelcke my versochten, dat ick na mijn Huys wilde te rug gaen, om aldaer aen te horen, 't geen zy my, van wegen de Burgermeesters, hadden voor te stellen, het gene ick seer gaerne dede, om dat ick my verbeelde, dat men my over Stadts saecken wilde consuleren: edoch ten mijnen huyse weder gekeert zijnde, verselt met de voorsz. Pensionarissen, seyde my de eerste, die het woord voerde, met een gefronste Tronie, en een nare Stem, dat zy van de Burgermeesteren gelast waren, om te versoecken, dat ick my uyt de Vroedschap, alleen voor dat mael, soude willen absenteren, om dat men aldaer soude delibereren over saken, mijn Persoon betreffende, als dewelcke beschuldigt was, van met Uw Excell: te hebben gecorrespondeert tot nadeel van den Staet, sonder my nochtans te seggen, waer op sulcx was gefondeert; daer by voegende, dat, indien ick, onaengesien dat versoeck, in de Vroedschap wilde verschijnen, het selve voor my ongemack, en in de Vroedschap confusie soude baren. Soo haest als de voorn. Pensionarissen waren vertrocken, hebbe ick op soo wonderlijcken boodschap mijne gedachten laten gaen, te meer, nadien ick Uw Excell: in de tijd van omtrent 4 Jaren niet en hadde gesien, noch met deselve eenige de minste gemeynschap onderhouden, noch by monde, noch door brieven directelijck, noch oock door de tusschenkomste van een derde indirectelijck; en, steunende op het getuygenisse van mijn Gewisse, 't gene, in plaets van my oock het allergeringste verwijt te doen, in het tegendeel my vertrooste in een ongemack, dat men door alle bedenkelijke voorzichtigheyt niet en heeft konnen voorkomen, hebbe ick my, op Donderdag laetstleden, geaddresseert aen haer Ed: Groot Mog:, en voor deselve gebracht mijne klachten over de conduite van Burgermeesters, die, door hare handelinge omtrent mijn Persoon, niet alleen al de wereld hadden verbaest, maer daer-en-boven alle eerlijcke Gemoederen met een rechtvaerdige verontwaerdiginge vervult; verklarende voor haer Ed: Groot Mog: op mijn eer, en onder verband van alle het gene my alderdierbaerst was, dat ick Uw Excell:, gedurende den voorsz. tijd, niet en hadde gesien, of met deselve de alderminste gemeenschap onderhouden, noch directelijk noch indirectelijck, en dat ick in al dien tijd aen Uw Excell: niet en hadde geschreven, als alleen twee Brieven, d'eene om deselve te bedancken voor sijne Condoleantie over de dood van mijn Huysvrouw, en d'andere in faveur van mijn Neef, die tot Parijs gevangen sat: maer als my des anderen daegs, te weten op Vrydag laetstleden, een Copye voor quam van een passagie, die men segt, dat gevonden soude zijn in een Brief, die Uw Excell: aen den Koning sijn Meester soude hebben geschreven, en dewelcke men segt onderschept en onteyffert te zijn, was ick niet weynig verwondert daer in mijn Naem te sien, en expressien, daer van ick niet meer en

verstond, als of de periode was ter neder gestelt in de alderbarbaerste tael; waer over ick my dan voor de tweede mael wederom aen haer Ed: Groot Mog: hebbe geaddresseert, aen deselve representerende, hoe seer my de voorsz. periode hadde verset, met protestatie, dat ick van deselve niet meer en verstond, als of se in de Arabische Tael ware geschreven, en met reïteratie van de verklaringe, die ick in mijn eerste Remonstrantie hadde gedaen: En alhoewel; mijn Heer, op het schrijven van een Ambassadeur, die daer van alleen aen sijn Meester heeft te verantwoorden, niemand eenige moeyte kan werden aengedaen, soo soude ick nochtans, tot mijne verdeding, seer gaerne weten, of de periode sodanig is, als men se ontcyffert heeft: En nadien d'eer en plicht Uw Excell: obligeren, der waerheyt getuygenisse te geven, en te repareren het ongelijck, 't geen men my aendoet, en waer van het deselve ongetwijffelt leet soude zijn, d'oorsaeck te wesen, soo versoecke ick Uw Excell: dese twee dingen; dat deselve met d'uyterste oprechtigheyt, en als voor God, verklare, wat gemeynschap ick met deselve hebbe gehouden; en daer nevens, dat Uw Excell: met gelijcke oprechtigheyt sigh gelieve te expliceren omtrent de periode, die my soude raken. Ick blyve,

Mijn Heer,

Rotterdam den 27 Februarii 1684.

Uw Excells. seer ootmoedigen en gehoorsamen Dienaer,

A. PAETS.

Antwoort op de voorgaende Missive.

MIJN HEER:

EVen voor den ontfang van Uw Ed: Missive van gisteren avond, hebbe ick een Memorie aen de Staten Generael overgegeven, rakende de ontcyfferinge van mijnen Brief, welcke Memorie Uw Ed: omtrent een groot gedeelte van sijne twijffelingen sal konnen verlichten, nadien het articul, daer Uw Ed: van spreeckt, een van de voornaemste is, 't geen men met de uyterste quaetwilligheyt heeft vervalst, insonderheyt ter plaetse, daer ick hadde gestelt, dat de eerlijcke Luyden de moet hadden hervat, en dat zy niet hadden gelooft, dat sijne Majesteyt soo veel soude gedaen hebben, in faveur van de goede Partye, &c. dat is, voor de Partye, die de Vrede wenscht, sulcx dat ick daer door doe sien, dat de Heeren van Amsterdam, en alle eerlijcke Luyden, wenschen, dat de Koning de Spaensche Nederlanden niet en soude mogen aentasten, en dat zy, siende, dat de Koning sulcx niet en doet, weder moet hebben gegrepen, die zy hadden verloren, als zy geloofden, dat den Koning Vlaenderen soude gaen aentasten, en dat zy voornamentlijck de moet hebben hervat, als zy sien, dat de Koningh, in faveur van de Republijck, noch tijd en gelegentheyt geeft, om de differenten tusschen hem en Spangien te konnen afdoen.

Aengaende de gemeinschap, die wy te samen souden hebben gehad, kan ick, als een Man van eer en deugd, op mijn Conscientie verklaren, dat wy elkanderen noch gesien noch gesproken hebben, zedert de tijd van omtrent 4 Jaren, en dat ick in alle die

die tijd met Uw Ed: egeene gemeenschap en hebbe gehad, noch directelijck, noch indirectelijck, (uytgesondert over de dood van Mevrouw Uw Ed: Huysvrouw, en over de gevangenisse van iemant van uwe Maegschap tot Parijs) gelijck ick oock dien aengaende aen sijne Majesteyt niet en hebbe geschreven, of daer van een woord aengeroert in den Brief, die men gerooft heeft. Ick verheuge my, van dese occasie te konnen profiteren, om Uw Ed: te verseeckeren, dat ick altijt sal verblijven,

Mijn Heer,

Hage, den 28 February, 1684.

Uwen Ootmoedige en Toegenegene Dienaer

D'AVAUX.

Niet lang/ na dat dit alles in 't licht gekomen was/ wiert den Heer Paets wederom/ als voor heenen/ versocht/ in de Vroetschap te compareren/ en dese Verschillen geassopieert.

Maer de Differenten met de Stad Amsterdam hadden meer voeten in de aerd; want de Regeerders oordeelden/ geen Gedeputeerden meer ter Dagvaert te konnen senden/ soo lang de oneenigheden niet bygelegt souden wesen/ soo/ om deselve niet t'exponeren aen eenigh affront/ als/ om dat sy eerst en voor al hare bezegelde Papieren te rugh wilden hebben; en vonden derhalven goedt/ alleen twee Secretarissen/ de Heeren Geelvinck en Munter/ na 's Gravenhage te deputeren/ om haer Intrest aldaer waer te nemen; dewelcke den 24 Februarij/ in de Vergaderingh gekomen zijnde/ om de Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt t'ontlasten van alle gedachten/ als of die Stad eenige ongeoorlofde Correspondentie met den Grave d'Avaux onderhouden soude gehad hebben/ het volgende Geschrift over gaven:

Verhael, van het geene voorgevallen is in verscheyde Conversatien, tusschen den Heer Ambassadeur van Vranckrijck in den Hage, ende de Heeren Gedeputeerden der Stadt Amsterdam, als daer toe by de Heeren hare Principalen specialijck gelast, zedert den 24 December 1683, als wanneer haer Ed. met sijn Excellentie, op last van Principalen, voor de eerste mael, op desselfs aensoecking, hebben gesproken; streckende tot verantwoording van dese Stadt, tegens het ongegrondt nabedencken over onbehoorlijcke Correspondentie met gedachte Heer Ambassadeur, getrocken uyt des selfs geintercipieerde Missive, soo gesegt werdt, aen den Coning, sijn Meester, op den 9 des voorleden Maents geschreven.

ALs den Heer Ambassadeur van Vranckrijck op den 22 December jongstleden, voor welcke tijdt de Heeren Burgermeesteren en Raedt deser Stadt, ofte de Heeren hare Gedeputeerden ter Daghvaert, in Jaer en Dagh geene de minste

Communicatie hebben gehad, ofte met sijn Excellentie, of iemant van sijnent wegen, tot geener Plaetse, directelijck of indirectelijck, versocht hadde, acces by de Heeren Gedeputeerdens der Stad Amsterdam, en dat deselve, alvoorens die te accorderen, goed-gevonden hadden, daer op te vernemen het sentiment van de Heeren, hare Principalen, en daer toe vervolgens van deselve waren gelast, en dat sijn Excellentie op den 24 dito, ten tijde, als ged. Heeren Gedeputeerdens, mits het scheyden van de Vergaderingh van haer Ed: Groot Mog:, vaerdig stonden tot hun vertreck na Amsterdam, gelijck oock sijn Hoogheyt en den Heere Raed-Pensionaris van Hollant dien morgen uyt den Hage waren vertrocken, voor de tweede-mael een Visite hadde versocht, hebben ged. Heeren Gedeputeerdens goed-gevonden, te committeren twee van haer, om sigh ten huyse van den Heer Ambassadeur te vervoegen, en 't Voorstel van sijn Excellentie te vernemen, om daer van vervolgens aen mijn Heeren Burgermeesteren rapport te doen.

De gemelte twee Heeren haer dan ten huyse van ged. Heer Ambassadeur vervoegt hebbende, heeft deselve aen haer geklaegt over eenige ongeregeltheden, welcke tot Amsterdam wierden gepleegt, in 't aenleggen en observeren van de Beurten, tusschen de Fransse en Amsterdamse Schippers, varende van dese Stad op Rouaen en St. Vallery, met disadvantage voor de eerste, en versocht, dat sulcks ten spoedigsten soude mogen werden geredresseert: meerged. Heeren hebben aengenomen, van dese klachte van sijn Excellentie aen de Heeren, hare Principalen, rapport te sullen doen, in vertrouwen, dat deselve aen hem hier op souden laten toekomen soodanig antwoort, als bevonden soude werden, met de Justitie en billickmatigheyt meest over-een te komen; en daer mede willende opstaen en sig retireren, heeft ged. Heer Ambassadeur van Vranckrijck verders gesegt, hun te moeten onderhouden over saecken van meerder importantie, en vervolgens gecommuniceert, dat den Coning, sijn Meester, altoos gehad, en zedert lange betuygt hadde een oprechte genegentheyt tot de Vrede, en oock by opentlijke Declaratoiren en Memorien daer toe aenleydinge hadde gegeven, en dat sijne Majesteyt, om daer van overvloedige Preuven te geven, alhoewel de Spaensse jegens hem den Oorlog hadden gedeclareert, en een groot saisissement van Fransse Effecten in Biscayen gedaen, en eenige Casteelen in 't Land van Luxemburgh aengetast hadden, aen hem Heer Ambassadeur ordre hadde gesonden, om op een nieuw by Memorie aen haer Hoog Mog: bekent te maecken, dat sijne Majesteyt de Termijn, tot het aennemen van een van de Æquivalenten, in de Memorie van sijne Excellentie van den 5 November laetstleden vervat, hadde goet gevonden, te prolongeren tot den laetsten January; ged. twee Heeren hebben daer op gesegt, dit gecommuniceerde van sijne Excellentie aen de Heeren, hare Principalen, te sullen rapporteren; en verders gevraegt hebbende, wat de Coning van Vranckrijck voornemens soude zijn, te doen, indien de Spaensse, welcke den tijt, zedert de voorsz. 5 November tot dien dag toe, vruchteloos hadden laten doorslippen, oock de voorsz. Maent van January mochten laten verloopen, sonder immiddels haer Accommodement met Vranckrijck te bevorderen, heeft sijn Excellentie geseyd, in sulcken gevalle, gedurende dien tijd, met haer Hoog Mog: te willen concerteren over alle soodanige expedienten, als tot onderlinge gerustheyt souden konnen strecken, met by-

byvoeging, dat den Coning, ſijn Meeſter, genegen ſoude werden gevonden, den Oorlog van de Spaenſſe Nederlanden te eſloigneren, en ſijne Wapenen elders te gebruycken, indien hare Hoog Mog: van hare zijde aen ſijne Majeſteyt die geruſtheyt wilde geven, dat deſelve immiddels door hare Wapenen niet en ſoude werden geattaqueert, en dat den Staet ten dien eynde ſoude willen rappelleren de Troupen, die in de Spaenſſe Nederlanden, boven den innehoude van de Tractaten, waren geſonden, of immers deſelve niet anders te laten employeren, als tot bloote beſcherming van de Steden en Plaetſen, in dewelcke die in Guarniſoen ſouden zijn geleght, hoedanige ordre ſijn Excellentie ſeyde wel te weten, dat aen de voorſeyde Troupes originelijck waren gegeven, en dat ter dier oorſake oock querelle was ontſtaen geweeſt tuſſchen den Heere Prince van Vaudemont en den Heere Luytenant Generael Aylua; doch dat ſijne Excellentie echter niet en wiſt, of deſelve ordres naderhant waren verandert, vermits de Cavallerye van den Staet hadde bygewoont de plunderinge van Iſenguin, door de Spaenſſe gepleegt. Meer-gedachte twee Heeren, daer op nochmaels geſegt hebbende, van alles rapport te ſullen doen aen de Heeren hare Principalen, zijn daer op van ſijn Excellentie geſcheyden, en dien ſelven middag noch verreyſt na deſe Stadt, alwaer ſy des avonts gekomen zijnde, de volgende dagh, die geweeſt is de eerſte Kersdagh, 's morgens ten 11 uren, al het voorſeyde aen de Heeren Burgermeeſteren hebben gerapporteert, en daer op vervolgens by haer Ed: Groot Achtb:, met communicatie van de Heeren Commiſſariſſen van den Achtb: Raed, gedelibereert zijnde, is op den 28 der voorſz. Maend December goed gevonden en verſtaen, oock met opgevolgde approbatie van de gantſche Vroedſchap, dat, nademael na het oordeel van haer Ed: van de uytterſte importantie was, om vaſte meſures te nemen, in ordre tot het bereycken van een Vrede, dat de voorſz. Memorie van den Heere d'Avaux, om den Staet bekent te maken, dat ſijn Allerchriſtelijckſte Majeſteyt, niet tegenſtaende de denuntiatie van Oorlog, door de Spaenſſe gedaen, gereſolveert was, de Termijn, binnen welcke een van de voorſeyde Æquivalenten ſoude moeten werden ingewilligt en ingeruymt, te prolongeren tot den 1 February, niet mochte werden geimputeert aen verkeerde motiven, maer dat de Leden mochten zijn geimbueert van de ware oorſake, aen dewelcke die te imputeren was, en dat oock ſpecialijck mochte werden geweten, op wat gronden gefondeert was, 't geene hier boven vermelt is van het eſloigement van de Franſſe Wapenen, de Heeren deſes Stadts Gedeputeerdens, welcke wederom na den Hage, tot waerneminge van de Vergadering van haer Ed: Groot Mog:, ſouden vertrecken, datelijck op haer overkomſte aldaer welgemelte Grave d'Avaux ſouden hebben te begroeten, en verſoecken, dat ſijn Excellentie, of aen den Staet, of aen ſoodanige Leden van deſelve, als ſijn goede raed ſoude gedragen, gelieven mochte bekent te maken alle het geene hy van de diſpoſitie van den Coning, ſijn Meeſter, tot Vrede, en omtrent het afwenden van de Franſſe Wapenen na elders, aen haer Ed: hadde bekent gemaeckt, gebruyckende, om ſijn Excell: daer toe te induceren, deſe reden, dat, dewijle mijn Heeren van Amſterdam in 't particulier met ſijn Excell: in geen concert konden treden, over 't geene tot geruſtheyd van den Coningh, ſijn Meeſter, konde dienen, het noodig was, dat de voorſeyde Communicatie oock aen andere Leden van den Staet, en vervolgens aen den Staet ſelve, geſchiede

ſchiede, om daer op ordentlijck te reſolveren; remonſtrerende oock vorders aen ſijn Excellentie de neceſſiteyt, in dewelcke de Heeren van Amſterdam waren, om onder haer niet te konnen houden de kenniſſe van ſaken, van ſoo hooge importantie, de dienſt van 't Landt concernerende; en dies, by aldien ſijn Excell: buyten verwachting daer omtrent ſcrupule ſoude mogen maken, dat meer-gedachte Heeren Gedeputeerdens, om aen de Leden niet te onthouden, 't geen tot beter directie, in een ſake van ſoo hooge gewicht, konde dienen, aen den Heer Raed-Penſionaris, en aen de Leden, ſoo ſy 't beſt geraden ſouden vinden, kenniſſe ſouden hebben te geven van 't gene voorſeyt is, gebruyckende in dit alles de uytterſte ſpoet en applicatie, om het ſelve behoorlijck te doen apprehenderen.

Gedachte Heeren onſe Gedeputeerdens zijn daer op den 29 der voorſz. Maend December, des morgens vroegh, naer den Hage vertrocken, en aldaer op de middagh gearriveert zijnde, hebben ſy des namiddags verſocht, en oock aenſtonts bekomen Audientie by meer-gedachte Heere Grave d'Avaux, ende ſijne Excellentie gerepreſenteert, dat de Heeren hare Principalen haer gelaſt hadden, ſig op een nieuw by hem te voegen, en te verſoecken, dat, nademael het geen deſelve, door twee uyt de hare, aen gedachte Heeren hare Principalen op den voorſz. 24 December hadde gecommuniceert, niet deſelve Heeren hare Principalen in 't particulier, maer alle de Leden van den Staet generalijck concerneerde, ſijn Excellentie gelieven mochte, of aen den Staet, of aen de voornaemſte Leden van deſelve, bekent te maecken alle het geene hy van de goede diſpoſitie van den Coningh, ſijn Meeſter, tot Vrede, en omtrent het afwenden van de Franſſe Wapenen uyt de Nederlanden naer elders, by het uytblijven van de Vrede, haer hadde gecommuniceert, met allegatie, om ſijne Excellentie daer toe te induceren, van ſoodanige redenen, als aen haer daer toe by de voorſeyde Reſolutie waren aen de hant gegeven, waer op meer-gedachte Heer Ambaſſadeur van Vranckrijck verklaert heeft, geen ſwarigheyt te maken, om te communiceren de diſpoſitie van den Coning, ſijn Meeſter, tot bevordering van de Vrede, en conſervatie van de vrundſchap met den Staet, doch difficulteyt te maken, van ſig rondelijk te expliceren op de diverſie van ſijn Majeſteyts Macht naer elders, willende echter wel in generale termen aen de Leden van den Staet ſeggen, dat men, geduerende de gantſche Maend van January met hem ſoude konnen concerteren over expedienten, daer door aen d'eene zijde alle gevreeſde ombragie van nieuwe onderneminge der Franſſe Troupen, naer het eynde van deſelve Maend, wegh genomen, en aen d'andere zijde ſijne Majeſteyt tegens te plegen vyandlijkheden, door des Staets Militie, verſekert ſoude konnen werden, en aen haer Gedeputeerdens toe te laten, dit klaerder aen de Leden te expliceren, en ſoodanig te ſeggen, als ſijne Excellentie het door twee van haer aen de Regeeringh deſer Stad hadde bekent gemaeckt, ja dat oock ſijn Excellentie, dewelcke particulierlijck klaegde, dat de Heeren Gedeputeerdens ter Generaliteyt alle Conferentien met hem ſcheenen te willen vermijden, om aen hem geen occaſie te geven, van de intentie des Conings, ſijn Meeſter, mondeling te expliceren, en dat noch dien ſelven dag een van de voorſz. Heeren Gedeputeerdens ter Generaliteyt, welcke gecommitteert was, om hem uyt de naem van haer Hoog Mog: te antwoorden op ſijne gedane klachte, over het ophouden ſijner Brieven in de

Spaenſſe

Spaenſſe Nederlanden, in plaets van ſijne Excell: daer over in Perſoon te komen ſien, deſſelfs Secretaris ten ſijnen huyſe hadde ontboden, en alſoo het voorſeyde antwoort van hare Hoog Mog: bekent gemaeckt, indien eenige occaſie tot het houden van een Conferentie met Commiſſariſſen van haer Hoog Mog:, of wel van haer Ed: Groot Mog:, wierde gegeven, ſigh als-dan aen deſelve ſoo poſitivelijck ſoude verklaren, als hy door haer Gedeputeerden aen de Regeering deſer Stad dede, en heeft eyndelijk meer-ged. Heer Ambaſſadeur van Vranckrijck aengenomen, den volgenden dagh, ſonder eenig verder uytſtel, te ſullen gaen ſpreken den Heere Raed-Penſionaris, als Miniſter van de Heeren van de Ridderſchap, ende de voornaemſte Steden van het Zuyder en Noorder Quartier, en haer volkomentlijck te informeren van de vredige intentie van ſijne Majeſteyt, en van ſijne genegentheyt, om te ſpreken over expedienten, ſtreckende tot conſervatie van de overige Steden in de Spaenſſe Nederlanden, indien de Vrede op een van de voorgeſlage Condítien voor het eynde van January niet ſoude mogen werden getroffen. Waer mede gedachte Heeren onſe Gedeputeerdens van ſijne Excellentie zijn afgeſcheyden, en van dit gepaſſeerde kenniſſe hebben gegeven aen de Leden van de Vergaderingh, en noch dien ſelven avont aen de Heeren Burgermeeſteren deſer Stadt, daer op gevolgt is de ſchriftelijcke verklaring van welgevallen van wel-gedachte Heeren Burgermeeſteren, vervat in hare Ed: Groot Achtb: Miſſive, aen de Heeren hare Gedeputeerdens ter Dagvaert, in date den 30 der voorſz. Maend December, over de ſpoedige en goede devoiren by gemelte Heeren hare Gedeputeerdens aengewent, in voldoeningh van de voorgeroerde hare ende des Raeds Reſolutie van den 28 dito.

De volgende dagh heeft meer-gedachte Heere Grave d'Avaux by den Heere Raed-Penſionaris en de voornaemſte Leden van de Vergadering geweeſt, ſonder dat evenwel de Heeren deſes Stads Gedeputeerden ter Dagvaert pertinentelijk hebben konnen vernemen, hoe ſijn Excellentie by deſelve is ontfangen, uytgeſondert den Heere Raed-Penſionaris, die, als ſy Heeren Gedeputeerdens aen ſijne Edt. kenniſſe gaven van het gediſcoureerde van ſijn Excellentie met haer, oock vervolgens aen hun heeft bekent gemaeckt, het geen ged. Heere Ambaſſadeur hem hadde geſegt, en meerendeels over-een quam met het geene ſijne Excellentie aen gedachte Heeren deſes Stads Gedeputeerdens daer te vooren hadde gecommuniceert.

Meer-gedachte Heer Ambaſſadeur van Vranckrijck heeft, by occaſie van de voorſz. Viſite aen de Leden, oock de Heeren deſes Stads Gedeputeerdens in den Hage aen hun Logement beſocht, en haer onderhouden op deſelve wijſe in ſubſtantie, als ſijn Excellentie met den Heer Raed-Penſionaris hadde geſproocken; en als ged. Heeren deſes Stads Gedeputeerdens ſijn Excell: daer op verſochten, by Memorie aen haer Hoog Mog: te willen bekent maken de ſentimenten des Conings, ſijn Meeſter, omtrent het geen deſelve ſoude geſint zijn, te doen, indien de Spaenſſen ſigh met ſijne Majeſteyt voor het eynde van January niet mochten vergelijcken, ſeyde ſijn Excell:, dat hy insgelijcks door gedachte Heer Raed-Penſionaris tot het overleveren van een ſoodanige Memorie was verſocht, doch dat hy daer toe geen ordre hadde van ſijne Majeſteyt, en ſonder deſelve het niet raedſaem achtede, om de weynige inclinatie, die hy ſeyde, in den Staet te vinden, om op ſijne Memorien te beſoigneren, en dat, by aldien

aldien hy daer toe meer genegentheyd, als voor heenen, mochte bespeuren, sijne Excellentie in sulcken gevalle, oock sonder ordre, de voorsz. Memorie soude presenteren, aenbiedende inmiddels nochmaels, van desen aengaende in een Conferentie met Commissarissen van haer Hoog Mog:, indien hem daer toe gelegentheyd mochte gegeven werden, opening te sullen doen, met verdere verklaring, van by ontstentenissen van een soodanige Conferentie te mogen lijden, dat de ged. Heeren deses Stads Gedeputeerden het gecommuniceerde van sijn Excellentie, daer 't behoort, bekent souden mogen maken.

Immiddels in de Vergadering van haer Ed: Groot Mog:, soo door den Heer Raed-Pensionaris, als door gedachte Heeren deses Stads Gedeputeerdens, relatie gedaen wesende van het gecommuniceerde van gedachte Heer Ambassadeur van Vranckrijk, en by die occasie by eenige Leden levendig gemaeckt zijnde het affnijden van Correspondentie met Uytheemsche Ministers, daer toe op de Propositie van de Heeren van de Ridderschap op den 31 der voorsz. Maend December een Besoigne was gedecreteert, hebben de Heeren Burgermeesteren deser Stad dienstig geoordeelt, te doen verklaren hare intentie, om met de voorsz. Uytheemsche Ministers te spreken, soo lange noch prohibitive Wet, noch Vyandschap, haer het selve soude verhinderen, onder die belofte nochtans, dat, als deselve Heeren Ministers haer over saken, concernerende den gemeene Saet, mochten spreken, sy daer van souden geven, of doen geven, communicatie aen de verdere Leden van den Staet, en dat sy oock meynden, met gedachte Heer Ambassadeur van Vranckrijck soo wel te mogen spreken, als met andere aenwesende Uytheemsche Ministers, daer van de Sweedsche weynig tijds te vooren door den Heer Raed-Pensionaris aen de Heeren deses Stads Gedeputeerdens was gesonden, om geinformeert te werden van de toestant van de deliberatie over de Wervinge; en dat aen de Regeering deser Stad een soodanig gespreck met Uytheemsche Ministers immers soo wel behoorde gepermitteert te zijn, als aen andere Leden van den Staet, die sy dagelijcks en onophoudelijck met deselve sagen correspondereren. Meer-ged. Heeren Burgermeesteren hebben oock verscheyde insurmontable difficulteyten aengewesen, in het Verbodt van de voorsz. Correspondentie met Uytheemsche Ministers, en den Heere Raed-Pensionaris versocht, geinformeert te mogen werden van de Resolutien, die voorheen by haer Ed: Groot Mog: tegens het gespreck van deselve Ministers souden zijn genomen, en daer van door sijn Ed: eenige zijnde geëxhibeert, hebben haer Ed: Groot Achtb: geoordeelt, dat, als men al supponeerde, datse applicabel mochten zijn op dit geval, deselve nochtans geen verdere Obligatien aen de Leden imponeerden, als sy door de reden geoordeelt hadden te moeten doen, namentlijck, om de kennisse van saken, concernerende de Republijk in 't algemeyn, aen de Leden van den Staet generalijck te doen komen, en de Deliberatien daer over aen den Staet te renvoyeren, onder welcke verklaring sy dan gemeynt hebben, onstraf baerlijck te konnen continueren het gespreck met Uytheemsche Ministers indistinctelijck, ende dies oock met den Heer Ambassadeur van Vranckrijck, soo lang die Kroon en haer Hoog Mog: niet in vyandschap souden zijn.

Meer-ged. Heeren Burgermeesteren en Vroedschap hebben vervolgens gemeynt, dat de Leden, soo van Holland, als van de Generaliteyt, niet alleen door de Heeren deses

deses Stads Gedeputeerdens, maer oock door den Heer Ambassadeur van Vrankrijk, kennisse souden behooren te bekomen van het geen, sijn Excellentie aen haer in het particulier hadde doen weten, en ten dien eynde gemeynt, te konnen dienen het hervatten van de Conferentien met hem Heer Ambassadeur, op de klachte van de Ingesetenen deser Stadt, over seker Schip, alhier t'huys behoort hebbende, genaemt het Wapen van Amsterdam, en by de Franssen la Reigle, op de Reede van Alicanten door een Frans Oorlogh-schip genomen, en op welcke klachte gedachte Heer Ambassadeur noyt eenig antwoort, veel min eenige satisfactie gegeven hadde, en hebben sy ondertusschen oock aen de Leden van de Generaliteyt, en onder deselve aen die van Vriesland en Stad en Lande, kennisse doen geven van de ouvertures van ged. Heer Ambassadeur van Vranckrijck, en hoe sijn Excell: in een Conferentie met Commissarissen van haer Hoog Mog:, immiddels hy geen ordre hadde, omme een Memorie te presenteren aen den Staet, de voorgeroerde Sentimenten van den Coning, sijn Meester, gesint was te expliceren, alles met die intentie, dat men aen desen Staet niet en soude konnen imputeren, een sake van soo hooge importantie onder haer te hebben behouden, en die aen de Mede-leden in de Regeering niet gecommuniceert te hebben.

Daer op is wijders gevolgt, dat gedachte Heer Ambassadeur van Vranckrijck op den 8 January, des avonts, ged. Heeren deses Stads Gedeputeerdens versocht hebbende te spreken, deselve ten sijnen huyse sig hebben vervoeght, om te vernemen, wat sijne Excellentie haer soude willen seggen, en heeft hy als doen aen haer verhaelt, aen de Heeren hare Hoog Mog: Gedeputeerdens, die hem het Compliment hadde gemaeckt op de Geboorte des Heere Hertoge van Anjou, onder dewelcke oock geweest waren die van Vriesland, en Stad en Lande, gecommuniceert te hebben de gedachten van den Coning, sijnes Meesters, en als ged. Heeren deses Stads Gedeputeerdens sijne Excellentie daer op pressеerden, een Memorie te willen overleveren, om dat, volgens de bekende practijcque ter Generaliteyt, op mondelinge voorstellen van een Uytheemsch Minister niet en wert gedelibereert, heeft deselve geantwoord, daer toe geen ordre te hebben, maer aen de gemelte Heeren hare Hoog Mog: Gedeputeerden echter te hebben aengeboden, indien sy sijn voorstel selfs wilden schrijven, het haer te willen dicteren, 't welck nochtans, soo sijn Excellentie seyde, om haer onderlinge oneenigheden was achter gebleven, waer mede de gedachte Heeren deses Stads Gedeputeerdens sig van sijne Excell: gescheyden hebben, sonder dat in die visite, die seer kort is geweest, yetwes anders in het minste is voorgevallen.

By alle het voorseyde moeten gedachte Heeren Burgermeesteren en Vroedschap noch voegen, dat het soo verre van daer is geweest, dat sy in eenig particulier concert of engagement met gedachte Heer Ambassadeur van Vranckrijck souden hebben getreden, dat selfs sijne Excell: sulcks noyt aen haer heeft geproponeert, of versocht; en ten tegendeele te meermalen verklaert heeft, al te goede kennisse te hebben van de constitutie van de Regeering deser Landen, om van een Lid van deselve in 't particulier eenigh engagement te prætenderen, en dat alle de conduite van de Stad, omtrent meer-ged. Heer Ambassadeur van Vranckrijck, met soo veel circumspectie is gehouden, dat, als sijne Excellentie geprætendeert heeft, alleen mondeling te mogen wer-

werden versekert van de constante genegentheyd deser Regeering, tot bevordering van de Vrede, en van dat deselve souden willen treden in de boven-geroerde Expedienten, by hem voorgeslagen, men sulcks rondelijck, en te meermalen afgeslagen heeft, onaengesien deselve sijn ongenoegen daer over in scherpe termen betuygde, en daer nevens te kennen gaf, dat, nademael in de Staet geen passen wierden gedaen tot een Accommodement, en men sig niet versekeren konde, of niet eyndelijck de Wervinge met gemeene bewilligingh soude werden voort geset, dierhalven den Coning, sijn Meester, andere mesures soude moeten nemen.

Coll. J. GEELVINCK.

De Heeren Secretarissen versochten oock 1. De ontzegeling en restitutie van hare Papieren. 2. Versekertheyt en securiteyt voor de Gedeputeerden / die na die tijd weder ter Dagvaert souden komen. De Ridderschap en eenige Steden adviseerden op het eerste Poinct / dat de Papieren mosten versegelt blijven / soo lange noch niet geresolveert was / wat ten principalen daer omtrent behoorde te geschieden: maer veele andere verklaerden / dat sy noch niet gereet waren / om ten principalen nopende d'inspectie der Papieren t'adviseren. Op het tweede Poinct wierdt van alle de Leden geadviseert / dat de Heeren van Amsterdam voor de verseeckertheyt harer Persoonen sig konden bedienen van de generale Wetten en Placcaten van den Lande / daer toe geëmaneert / als sy haer selven / door sig te buyten te gaen / daer van niet priveerden. Delf scheen niet ongenegen / om beyde te consenteren. De Heeren Secretarissen seyden daer op / dat sy verwacht hadden / dat twee soo billijckmatige Postulata aen hare Principalen soude toegestaen zijn geworden; maer dat sy / siende 't contrarie / van dit antwoort rapport souden doen.

Veele Leden klaegden oock / dat die van Amsterdam de saecken / die onder den Eed van Secretesse waren / hadden gedivulgeert door het laten drucken van hare Brief / aen andere Steden geschreven / en haer in een particulier engagement van Oorlog en Vrede met den Ambassadeur van Vranckrijck tegens de Unie ingelaeten. Van alle het welcke de Heeren Secretarissen rapport gedaen hebbende / door de Vroetschap van die Stadt twee Resolutien genomen wierden / luydende als volgt:

Extract uyt de Resolutien van de Vroedschap der Stad Amsterdam.

Den 28 February, 1684.

IS gehoort het rapport van de Heeren Commissarissen van d'Achtb. Raet, hebbende ingevolge van voorige Resolutien Commissoriael geëxamineert het schriftelijck Rapport van de Secretarissen Mrs. Dirck Geelvinck en Cornelis Munter, van het gepasseerde ter Vergaderinge van haer Ed: Gr: Mo: den 24 en 25 deser. Waer op gedelibereert zijnde, is met eenparigheydt goedt gevonden en verstaen, ged. Heeren Commissarissen voor haer genome moeyte te bedancken, gelijck haer Ed: bedanckt werden mits desen, en dat voorts conform haer Ed: Advys ter Vergaderinge van haer Ed:

Ed: Gr: Mo: ſal werden geremonſtreert, dat Burgermeeſteren ende Vroedſchap met ſonderlinge bevremdinge ende droefheyt uyt het bovenſtaende gerapporteerde hebben vernomen, dat niet tegenſtaende de oprechtigheyt en onſchuldigheyt van hare conduite, in 't voorgevallene met den Heer Ambaſſadeur van den Coning van Vrankrijck, (haer oordeels) onwederſprekelijck blijckt uyt het ſchriftelijck Verhael, by haer opgeſtelt, en ter Vergaderinge van haer Ed: Gr: Mo: voorgeleſen, ende dat ſig niemandt van de Leden ingelaten heeft, om 't ſelve in 't geheel ofte ten deele te wederleggen, ende dat dien volgende wel had behoort, dat men daer op aenſtonds had gereſolveert, de Zegels van deſes Stads Papieren te doen lichten, inſonderheyd dewijle niet ſoo veel, als een ſchaduwe van preſumtie, overbleef, van 't begaen van die hooge miſdaed, dat men deſe Stad konde priveren van 't gebruyck van de voorſeyde Papieren, ende haer laten in 't aenſien van alle de Wereldt onder de gedaente van ſeer Crimineel te zijn, ende in ſtaet, om in deſe bekommerlijcke tijden, noch met betamelijckheyd, noch met vrucht, de publijcke Deliberatien te konnen bywoonen; ende dat men immers behoorde te vrede te zijn geweeſt, om onſe juſtificatie in handen van Commiſſariſſen te ſtellen, ſonder iets anders te toonen, als goede genegentheyd, om die voldoende te mogen vinden; dat men in tegendeel de bovengeroerde diſcourſen van terreur heeft gevoert, ende de Stad heeft gelaten onder de beſwaerniſſe van voorſeyde verzegelinge, en vorders tot een nieuwe criminaliſatie heeft willen trecken, dat Burgermeeſteren en Vroedſchap haer beklag over de harde en onbehoorlijcke Proceduren, tegen haer gehouden, by ſchrijven aen haer Medeleden hebben gedaen, met intentie, ten eynde in deſen by haer niets by præcipitantie en op abuſive impreſſien, tot haer nadeel, ſoude mogen werden gereſolveert, ende dat alles onder voorgeven, van dat by deſe Stad, en oock by een Gedeputeerde van een andere Stad, niet ſoude zijn naergekomen den Eed van Secreteſſe omtrent het gepaſſeerde, aen de Gedeputeerdens ter Dagvaert afgevordert. Dat Burgermeeſteren en Raed wel hebben aengemerckt, dat, om niet t'eenemael ſonder ſchijn van grond de voorſz. invectiven te doen, deſelve zijn gepaſt op het maken van Concerten met uytheemſche Miniſters; maer dewijle uyt het gededuceerde van deſe Stad blijckt, dat men in geen Concert, 't welck impliceert een mutuële Verbinteniſſe tot het een of ander, of direct of indirect, is getreden, jae dat men niet ſoo veel, als eenige mondelinge verklaringen, tot præjuditie van de vrye deliberatien van deſe Stad, veel min tot nadeel van de deliberatien over de publijcke ſaken met de andere Leden, heeft gedaen, of gedacht te doen, ende dat ſelve niet het minſte project is voor-gebracht, of ſtoffe daer toe wegens deſe Stad is geſubminiſtreert, en dat dies alles ſig reduceert tot een ſimpele converſatie, in dewelcke ged. Heer Ambaſſadeur geuyt heeft ſoodanige ſentimenten van den Coning, ſijn Meeſter, met verklaring van ſijn particuliere genegentheyd, om goede officien toe te brengen, ten eynde die materie van deliberatie in den Staet ſoude mogen werden, als konden ſtrecken, om haer Hoog Mog: buyten verwijdering met ſijn Majeſteyt te houden, ende een vredige afkomſt over de differenten met Spangien te bevorderen, in dier voegen, als uyt de Memorie by ſijn Excellentie naderhand, te weten den 17 deſer ingelevert, is gebleken; gedachte Heeren Burgermeeſteren en Vroedſchap gemeynt hebben, dat men die aen de Leden niet

niet moest onthouden, om de importantie van deselve, en om datse bevatteden middelen en wegen, om den Coning van Vranckrijck noch een geruymen tijd te doen verblijven by sijne gedane præsentatie, ende daer op te tracteren, sonder iets tegens de vaste Steden in de Nederlanden te ondernemen, ende dat soodanige voorstellen konden strecken, om de Spaenssen te eerder tot Vrede te doen resolveren, alle groote revolutien in de Spaensse Nederlanden voor te komen, ende de Spaenssen te doen sien, hoe licht haer is het overige in de Spaensse Nederlanden te conserveren door de weg van een Accommodement, ende dies alle gedachten te laten varen, indiense eenige konnen hebben, dat men nochtans gantsch niet en meent, om deselve Nederlanden te abandonneren. Ende is het soo verre van daer, dat hier uyt eenige illatie soude konnen werden gemaeckt, als seer abusivelijck is geschiedt, van dat uyt het voorseyde soude konnen blijcken, op wat gronden dese Stadt, omtrent de Wervingh, difficil is geweest, dat niet alleen een ouverture, omtrent twee Maenden naer het nemen van de Resolutien op de Werving, hier ter Stede niet heeft konnen geconsidereert werden by de geene, die daer over delibereerden, ende niets van 't verwachten van soodanige ouverture bewust was, maer dat boven dat andere fondamentele redenen, tot difficilheyd omtrent de Werving, in groot getal zijn gegeven, en onder deselve seer veele zijn, welcke aenwijsen, dat Burgermeesteren en Raed gantsch niet in verwachting zijn geweest, dat, naer 't verloopen van de Termijnen, binnen welke de Postulata, volgens de verklaring van den Coning van Vranckrijck, moesten werden geacceptee rt, nieuwe Prolongatien souden werden gegeven, en veel min soodanige ouvertures souden werden gedaen, als by de voorsz. Memorie is geschied. En meenen Burgermeesteren en Raed, dat het niet noodig sal zijn, haer verder in te laten tot verdedigingh van hare goede conduite in desen, ende dat'er veel Heeren en Leden in de Regeering zijn, die noch haer Edele Achtb: noch d'andere Leden voor Crimineel willen aensien, alwaer het, datse omrrent publijcque saken met uytheemsche Ministers haer vry verder met goede intentie, om de dienst van den Staet te bevorderen, hadden uyt en in gelaten, als in desen is geschied, sonder evenwel te konnen voor-by gaen, dat dese Rigeur haer te meer smert, en onverwacht voor komt, dewijle het eynde van alle het geene, in desen beooght is, is het voort setten van de Vrede, ende het voor-komen van seer beswaerlijcke Revolutien, ende imminente swarigheden.

Coll: J. GEELVINCK.

Extract uyt de Resolutien van de Vroedschap der Stad Amsterdam.

Den 28 February, 1684.

IS gehoort het rapport van de Heeren Commissarissen van de Achtb: Raed, hebbende in gevolge en tot voldoening van vorige Resolutien Commissoriael geëxamineert het schriftelijck Rapport van den Secretaris Munter, van het gepasseerde ter Vergaderinge van haer Ed: Gr: Mo: den 24 deser. Waer op gedelibereert zijnde, is met eenparigheyd goed gevonden en verstaen, gemelte Heeren Commissarissen voor haer genomen moeyte te bedancken, gelijck haer Ed: bedanckt werden mits desen, en dat voorts conform der selver Advys, ten regarde van de secretesse in het voorsz.

voorsz. Rapport gemelt, ter Vergaderinge en in de Besoignes op dat subject te houden, sal werden gerepresenteert, dat de Heeren deses Stads Gedeputeerdens, welke den 16 deser de Vergaderinge hebben by-gewoont, verklaert hebben, dat op de instantien van de Heeren van de Ridderschap, en geensints op die van haer Ed:, als dewelcke seer ongaerne de voorsz. Secretesse hebben aengenomen, by de meeste Leden, beneffens de uytingh van haer Advysen op de verzegeling van de Papieren in 't Logement in den Hage, oock geoordeelt zijnde, dat dit moeste werden gesecreteert, sonder echter sig te expliceren, hoe verre ulks soude behooren te werden gepractiseert, daer naer als veele Leden albereyds waren opgestaen, en dies het gehoor van 't geene op dit subject door den Heer Raed-Pensionaris nader wierd gesegt, door het gedruys van de opgestane Leden, seer wierd verhindert, en confuselijck ingenomen, de voorsittende Leden, by omvrage, hebben moeten aennemen, hier van aen niemant kennisse te geven, dan aen de Heeren Burgermeesteren van hare respective Steden, uytgesondert, dat de Heeren deses Stads Gedeputeerdens verklaert hebben, oock daer van communicatie te sullen geven aen de Vroedschap, doch weten sy niet, dat de achter-sittende Leden daer op particulierlijck zijn gesummeert, en dat mogelijck oock deselve sullen opgestaen geweest zijn, of door het voorsz. gedruys niet sullen hebben vernomen het onderscheyd, 't welck in de belofte van Secretesse tusschen de andere Leden en de Heeren deses Stads Gedeputeerdens wierd gemaeckt. Dat vorders de Heeren deses Stads Gedeputeerdens door de voorsz. belofte, sig voor hun particulier wel hebbende willen verbinden, van de voorsz. verzegeling aen niemant, dan aen de Heeren Burgermeesteren en Raed deser Stad te sullen openbaren, maer noyt gedacht, en oock niet soo veel, als geremarqueert hebben, uyt yemant van de Leden, dat de intentie soude geweest zijn, om door die belofte oock de Heeren Burgermeesteren en Vroedschap tot een gelijcke Secretesse te obligeren, gelijck oock notoirlijk buyten voorgaende last van Principalen, in saken van dusdanigen natuere, niet konde geschieden, en als het al geschied ware, echter van onwaerde soude zijn, dewijle, indien Gedeputeerdens ter Dagvaert, sonder voorgaende ordre van hare Principalen, sig met effect souden konnen verbinden, om van dusdanige voorgevallene saken aen niemant kennisse te geven, dan aen den geenen, daer aen sy met een onderling Concert en gemeene bewilliging souden goed vinden, het selve te doen, op die wijse de geene, die de Hooge Regeering deser Provintie composeren, door hare Gecommitteerdens, welcke van haer dependeren, en die tot nietwes verders zijn gequalificeert, als de extensie van haer aenbevolen last kan lijden, van de communicatie en directie van de meest importante saken van de Republijck souden konnen werden uytgeslooten, 't welck, hoe seer tegens de gronden van de Regeering, en alle goede ordre van Politie, soude aenloopen, lichtelijck is te remarqueren: Dat hier omtrent te lichter heeft konnen werden gedwaelt, om dat daer van ten selven dage geen extensie is gemaeckt, veel min de Leden voorgelesen, en dat de geene, welcke daer van naderhand is opgestelt, eerst op den 18 deser aen de Heeren Burgermeesteren is ter hand gekomen, en sulcks daegs naer dat alles aen de Vroedschap alhier was gerapporteert. Dat gedachte Heeren Burgermeesteren en Vroedschap, om het voorseyde, en om dat de voorsz. geintercipieerde Brief van den Heere Grave d'Avaux tot kennisse gebracht

is

is van Burgermeesteren en Vroedschappen van alle de Steden van de Vergadering, en daer naer oock aen de Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerdens tot de buytenlandse saken, en dat daer van het geruchte aenstonds is verspreyd, niet alleen onder de Gemeente, maer dat oock de omstandigheden daer van aen de uytheemsche Ministers zijn bekent geworden, en dat dies de diffamatie van dese Stad oock in andere Landen sal zijn verspreyd, te min hebben konnen verstaen, sig in desen tot eenige secretesse te verbinden, om sig daer door het middel van hare justificatie niet te benemen.

Coll. J. GEELVINCK.

In de Vergadering was oock gedecerneert / om een Besoigne met de Heeren van Amsterdam te houden / en daer in te hooren / wat redenen deselve souden by brengen / om haer Ed: Gr: Mo: van haer onschult en oprechte handel en meeninge te persuaderen. Maer in plaets / dat deselve voort gaen soude / wiert op den 3 Maert in deliberatie gebracht / wat met de versegelde Papieren behoorde gedaen te werden; en alhoewel eenige van de eerste Leden van opinie waren / dat deselve mosten geëxamineert werden / soo oordeelden echter de meeste / dat de Besoigne diende voortgang te hebben / eer men ten principalen soude delibereren / wat men met de Papieren most te doen: hier op wiert echter geen Conclusie geformeert / weshalven de Regeering van Amsterdam kort daer na aen haer Ed: Groot Mog: het onderstaende Vertoogh lieten presenteren:

Vertoogh van Onschuld, van de Heeren Burgermeesteren en Vroedschap der Stad Amsterdam, en hoe men dien volgens ten onrecht hare Papieren in het generael, en die van den Heer Raed-Pensionaris Hop in 't particulier, gezegelt en verslooten houd; versoeckende derhalven vryheyt en ontslagingh van dien.

EDELE GROOT MOG: HEEREN:

BUrgermeesteren en Vroedschap der Stad Amsterdam, verstaen hebbende uyt het rapport van de Heeren, welcke in hare name jongst de eere gehad hebben, van by te woonen de Vergadering van Uw Ed: Groot Mog: van den 24 des voorleden Maends, goed gevonden is, in handen van Commissarissen te stellen de Resolutie van hun Burgermeesteren en Vroedschap van den 23 des selven Maends, onder anderen inhoudende klachten over de extraordinaris harde Proceduren, in en omtrent de Verzegeling van deses Stads Papieren, en van die van de Raed-Pensionaris Hop in 't particulier gepleegt, ende daer nevens het bericht, van 't geene voorgevallen is in verscheyde Conversatien, tusschen den Heer Ambassadeur van Vranckrijck en de Heeren Stads Gedeputeerdens, streckende tot verantwoording tegens het nabedencken over onbehoorlijcke Correspondentie, getrocken uyt desselfs geintercipieerde Missive, aen den Coning, sijn Meester, den 9 January laetstleden geschreven, omme, naer rijpe overwegingh van alles, Uw Ed: Groot Mog: te dienen van hare Consideratien

en Advys, en dat dien volgende ged. Burgermeesteren en Vroedschap in die sekere verwachting zijn geweest, dat het voorsz. gedecreteerde Besoigne, sonder eenige tijd-verlies, soude werden gehouden: nochtans naer een vruchteloos verloop van veele dagen, in dewelcke geen Vergadering is gehouden, gantsch onverwachtelijk, en sonder het voorsz. Besoigne voor af te houden, en veel min te vernemen, van wat gevoelen de Heeren Uw Ed: Groot Mog: Gecommitteerdens in het selve, of by rapport van haer Advys aen Uw Ed: Groot Mog:, de Leden van de Vergadering generalijck hier omtrent souden mogen zijn, op den 3 deses door den Heere Raed-Pensionaris van Holland in deliberatie gebracht is, wat Uw Ed: Groot Mog: souden gelieven goed te vinden, in regarde van de voorsz. verzegelde Papieren; en dat, alhoewel de Advysen van de meeste Leden doenmaels hebben gestreckt, dat alvoorens dien aengaende te resolveren, het Besoigne gehouden diende te werden, echter de Conclusie, conform de voorsz. meeste Advysen, niet en is genomen, niet tegenstaende de ernstige ende geraisonneerde instantien by de Heeren, die van deses Stads wegen de Vergadering bywoonden, tot dien eynde aengewend, ende dat de volgende dag, die geweest is den 4 deser, die sake *de novo* in deliberatie gebracht wesende, wederom by meest alle de selve Leden tot het præallabel Besoigne is geadviseert, ende dat des onaengesien evenwel daer toe wederom geen Conclusie heeft konnen werden uytgewerckt, ende de Leden versocht zijn, sigh daer op ten eersten dage van het jegenwoordigh Reces nader te verklaren; en hebben dien volgende gedachte Burgermeesteren en Vroedschap, sonder op een nieuws gewag te maecken van het geene, voor date van de voorsz. deliberatie, in haren regarde, is gepleegt, maer sig refererende tot het geene sy des aengaende de vryheyd hebben genomen, aen Uw Ed: Groot Mog: schriftelijck voor te dragen, niet konnen ledig staen, mits desen aen deselve, tot klaer bewijs van de vreemde onbehoorlijckheyd van de voorsz. handeling, soo wel in de materie, als in de forme nader te remonstreren, dat volgens de natuurlijcke reden, ende het gebruyck ter Vergaderingh van Uw Ed: Groot Mog: geobserveert, in 't verhandelen van saken van gewicht, ende sonderling van dien aert, dat het geen behoorlijck ofte onbehoorlijck, geraden ofte ongeraden is te achten, sigh buyten disquisitie niet klaer voordoet, alvoorens finalijck te resolveren, ende specialijck tot iemands læsie, directelijck of by gevolg, soodanige forme van deliberatien noodigh ende gerecipiëert is, volgens welcke alle de geene, die haer Advys hebben te geven, door 't hooren ende innemen van des anders consideratien ende redenkaveling soo veel bequaem werden gemaeckt, als doenlijck is, misslagen te vermyden, en dat op die gronden van oude is geintroduceert, dat soodanige saken niet, als na voorgaende besoignes, door Gecommitteerde Leden, daer over te houden, ende doorgaens, indien deselve materie van Rechten, Finantien, Zee-saken, ofte Domeynen raken, door Heeren uyt de Collegien, in die materien verserende ter Vergaderingh van Uw Ed: Groot Mog:, op het Tapyt werden gebracht, om daer op een besluyt te maken, ende dat om alle het geen, ter materie dient, te naeukeuriger te doen overwegen, de Gedeputeerden, soodanige Besoignes bywoonende, niet gehouden zijn, de last van haer Principalen precise te volgen, ende dat het niet alleen aen de meerderheyd van de Leden vry staet, maer oock aen yder Lid in 't particulier, welke acht,

dat de ſake meriteert ſoodanige præallable diſcuſſie, op 't houden van een Beſoigne, te inſteren, ſonder dat het is gewoon geweygert te werden, voornamentlijck in achting genomen weſende, dat een ſoodanig præallabel overleg aen de ſentimenten van de Leden, op de ſaken ten principalen, geen het minſte nadeel kan toebrengen, en alleen ſtrecken kan, om met volkomender kenniſſe ende goede opmercking te helpen diſponeren. Ende gelieven Uw Ed: Groot Mog: dien volgende in gelijckmoedigheyd te eſtimeren, hoe verre van alle behooren afgaet, dat het houden van een Beſoigne, alreede gedecreteert, in een ſake van dusdanig belang, in ſijn ſelf, ende in ſijn gevolg, als deſe, ſelf op de inſtantie van de meerderheyd van de Stemmen, geweygert is, en verſtaen, dat de Leden ten principalen, yder volgens ſijn laſt ofte goed-vinden, ſoude adviſeren, ſonder ſelf te weten, of al het geene tot inſtructie van de ſake is dienende, in de Vroedſchappen geſien ofte overwogen is; ende ſonder des anders conſideratien daer omtrent, veel min 't geen van deſes Stads wegen nader te ſeggen ſoude zijn, in te nemen; ende dewijle ſulcks in geenerhande manieren gebillickt kan werden, ende van alle ſchijn van onpartydigheyd is ontbloot, ten zy men præſupponere, dat, zedert het decreteren van het Beſoigne, 't geen men by 't aenſtellen van 't ſelve achte diſcuſſie te requireren, ſoo klaer ende evident is geworden, dat het gantſch geen onderſoeck, noch overleg, noch beraedſlaging noodig hadde: Soo konnen gedachte Burgermeeſteren en Vroedſchap niet twijffelen, of Uw Ed: Groot Mog:, regard nemende op het gepaſſeerde in deſen, ſullen onſe gantſch ernſtige klachten over deſe wonderbare irregulariteyt voor ſeer gegrond houden, ende niet ſonder indignatie aenmercken, dat deſer wijſe een Reſolutie Commiſſoriael, in een ſake, welcke om ſeer veel redenen op 't ſpoedighſte behoorde te werden by der hand gevat, eerſt veel dagen genegligeert is, ende eyndelijck geweygert is geworden ter executie te laten ſtellen, ſelf, als geſeyd, op de inſtantien, ofte op 't goed-vinden van de meerderheyd van de Leden. Ende op dat de grootheyd van de læſie ons, ende in ons alle de Leden van deſe Provintie, ende ſpecialijck aen de Vergaderingh van Uw Ed: Groot Mog: gedaen, aen haer te klaerder voorkome, ſoo werden deſelve dienſtelijck ende ernſtelijck gebeden, in ſerieuſe achtinge te nemen:

1. Het geen *ex jure publico*, ende uyt de Declaratoire Reſolutien ende Placcaten van Uw Ed: Groot Mog: bekent is, rakende de gerechtigheden ende immuniteyten van de Leden, de Vergaderinge van Uw Ed: Groot Mog: componerende, en dat deſelve gerechtigheden ende immuniteyten niet alleen concerneren haer Perſoonen, maer oock Papieren, als niet min noodigh tot het verhandelen van de ſaecken, haer aenbevolen.

2. Dat alle violatien, van ſoodanige gerechtigheden ende immuniteyten, gepleegt met toeſtemming van de geene, die in de Vergadering van Uw Ed: Groot Mog: ſitten, tot nadeel van haer ende van de Heeren hare Principalen, ende der ſelver Naſaten, ſtrecken moeten tot ſoodanige imminutie ende krenckinge daer inne, als uyt de toegeſtemde violatien, in gelijcke gevallen, hier na op nieuws ondernomen konnen werden, ende gelieven de Leden daer uyt te conſidereren, van wat belang, en van wat delicate ſpeculatie is het geene, hier inne onwettelijck gedaen ofte getolereert ſoude mogen zijn, ofte werden, ende van hoe difficile verantwoording het ſal

vallen

vallen voor de geene, die het defenderen ende conserveren, van soodanige gerechtigheden ende immuniteyten op haer Eed aen-bevolen is, daer inne iets averechts te decreteren.

3. Dat het verzegelen van deses Stads Papieren is een sake, (voor soo veel ons bewust is) sonder exempel, ende self niet gepleegt, wanneer men Gedeputeerden van Steden heeft gecriminaliseert, ende gelieven Uw Ed: Groot Mog: oock daer uyt te estimeren, hoe seer prangende redenen ende motiven souden behooren te zijn geweest, om daer toe te resolveren.

4. Dat echter de voorseyde verzegeling is gedecreteert, sonder last van Principalen, ende sonder daer over Besoigne te houden, op een simpele eens gedane lecture in de Fransse tale, van een Missive, welcke geseyd wierd, geschreven te zijn in cyffer van de Heer Grave van Avaux, Ambassadeur van Vranckrijck, aen den Coning, sijn Meester, ende geintercipieert, ontcyffert, ende over gesonden te wesen door den Marquis de Grana, met soodanigen precipitantie, dat men geweygert heeft, een tweede lecture te doen in 't bywesen van twee Heeren van onse Gedeputeerden, welcke de eerste niet hadden gehoort, ende haer sterck maeckten, aenstonds te sullen diluëren alle het geene, men over Correspondentie met gedachte Heere Grave van Avaux, tot haer ofte onsen laste, soude mogen allegeren, ende gelieven Uw Ed: Groot Mog: rypelijck te pondereren, van hoe groot nadeel het voor alle de Leden, en yder in 't particulier, zy, dat soo irreguliere Proceduren voor goed gekeurt souden werden, dewijle daer uyt notoirlijck, in 't vermogen van een yder uytheemsch Minister, soude zijn, mits in sijn Brieven gewag makende, van 't geene onbehoorlijck soude mogen werden gekeurt, tot nadeel van eenig Persoon ofte Lid van de Regeeringh, sonder nader bewijs op de simpele lecture van soodanigh schrijven, sonder voorgaende informatie, of het authentijcq, compleet ende wel, ende ter goeder trouwe ontcyffert is, ende sonder den geenen, die het aen gaet, daer op voor af te hooren, schoon sy het versoecken mochten, te verwecken na sijn wel-gevallen soodanige opschuddinge in den Staet, als dusdanige Proceduren nootwendelijck, ende sonderlinge in perplexe tijden, tot nadeel van 't Gemeene-best, moeten veroorsaken, ende de geene, die het aen soodanige Minister goed dunckt, te doen brengen onder soo enorme læsie, als dese goede Stad in haer goede naem ende faem, in de Persoonen van haer Gedeputeerden ende Papieren, noodig, om de Vergadering met vrucht by te woonen, altans is lydende.

5. Zijn Uw Ed: Groot Mog: verders instantelijck gebeden, voor al in achtingh te nemen, dat Burgermeesteren ende Vroedschap onder de voorsz. last ende læsie, tot groote prejuditie van haer ende van de gemeene sake, gelaten werden, ja dat men deselve in de twee laetste Sessien van Uw Ed: Groot Mog: Vergadering, door 't geene hier boven verhaelt is, ende hier na verder vermelt sal werden, in plaetse van se weg te nemen, ofte te versachten, merckelijck heeft geaggraveert, schoon aen Uw Ed: Groot Mog:, door mondeling ende schriftelijck bericht, van 't gepasseerde met ged. Heer Ambassadeur, ende door dessels Memorien, aen haer Hoog Mog. gepresenteert, op dit subject soodanige informatie is gegeven, tot bewijs van de onschuldigheyd van deses Stads wel-geintentioneerde conduite, dat het aen Burgermeesteren ende

 Vroed-

Vroedschap voornoemt onmogelijck is, uyt te dencken, wat stoffe daer over blijft, om haer verdacht te houden, ende veel meer, om haer als Criminele te handelen, gelijck dan oock haer tot noch toe van niet een eenig Lid iets is geobjicieert, dat daer heenen soude strecken, als echter soude behooren te geschieden, indien men haer onder de tegenwoordige vervolginge wilde houden, om daer op alvooren haer esclaircissement te vorderen, indien men sustineren wil, dat met dese Stadt eenigermate in billijckheyd ende redelijkheyd gehandelt werd. Maer hoe verre by sommige daer van is afgeweken, gelieven Uw Ed: Groot Mog: te oordeelen uyt het declineren van 't gedecreteerde besoigne, daer wy onse nader defensie hadden konnen doen, ende uyt de wonderbare Advysen van eenige Leden, tenderende, om onse Papieren te doen visiteren, ende daer na de sake aen de Justitie te senden, sonder iets ter wereld, tot wederlegging van onse Defensie, als geseyd is, te allegeren, als dat by een van deselve Leden is gemelt, dat die niet scheen alle nabedencken wegh genomen te hebben, ende echter ons, alvooren aen de Justitie gerenvoyeert te werden, met de uytterste injustitie op nieuws lederende, soo veel in haer is, met het te doen visiteren van onse Papieren, dat wy niet meenen, dat de minste Onderdaen in den Staet, op dusdanige informatien, ende op soodanige præallable Proceduren, soude konnen wedervaren, sonder hem te verongelijcken.

Burgermeesteren en de Vroedschap, meer genoemt, souden echter alle de voorseyde Proceduren tegens haer eenigsints konnen duldelijck achten, indien sy by de voorseyde Missive van den Grave van Avaux beschuldigt waren van eenig Verraed, vyandelijck Desseyn tegens den Staet, ofte van intentie, om die in Oorlogh te doen vallen; maer dewijle de voorseyde Missive niet anders melt, als dat tusschen welged. Heer Ambassadeur en haer Gedeputeerdens is gesproken, van 't geen tendeerde tot de Vrede, ende om, indien de Spaenssen daer toe de noodige Resolutien niet wilden nemen, ende, sonder ordre op haer saken te stellen, de last van den Oorlog wilden brengen op den Staet, een middel te hebben, om echter het overige in de Spaensse Nederlanden van overheersinge te bevryden, ende om aen de Spaenssen tijd te verschaffen, om te handelen, ende haer krachtelijck te obligeren, om een vredige afkomst te maken, gelijck sulcks aen een yder uyt de voorseyde Missive, ende de daer op gevolgde Memorie van de meer wel-ged. Heer Grave, consteert, ende te gelijck, dat onse intentie, voor soo veel se tot de Vrede tendeert, aen niemand scheen te konnen misvallen. Ende al waer 't, dat, in 't geene de voorseyde Missive vermeld, iets soude mogen schijnen te gaen buyten het spoor, van 't geene een Lid van de Regeering, sonder authorisatie, met een uytheemsch Minister soude behooren te spreken, soo behoorde de verschooning, welcke onder Mede-leden van een Vergaderingh de kennisse van de oprechtheyd van de intentie doet formeren, plaetse te vinden; maer daer-en-boven blijckt het ten overvloed uyt het boven-geroert deses Stads eenvoudig bericht, ende uyt de Memorien van ged. Heere Grave van Avaux, dat wy noyt in eenig Concert, Engagement, ja Project zijn getreden, ofte aen sijne Excellentie iets hebben gesuggereert ofte geavanceert, dat aen den Staet, ofte aen dese Provintie, nadeelig, ofte aen de vryheyd van de Deliberatien, self in de onse, prejudiciabel soude konnen zijn, ende dat sig alles reduceert tot het doen van instantien, om sijn Excell:

te

te disponeren tot het overleveren van een Memorie, vervattende, 't geene hy mondeling had geseyd, omtrent expedienten, welcke tot het bevorderen van de Vrede, en tot conservatie van de Spaensse Nederlanden, en tot bevrydingh van desen Staet, van alle oppressie, konden strecken, met wat meer yvers, als misschien door andere Heeren van de Regeering (welcke 't selve op hem begeert hadden) niet was geschied; maer Burgermeesteren en Raed willen niet hoopen, dat het geene de Liefde voor haer Vaderland, ende de vreese voor de voortgang van een Oorlog, ende voor de funiste uytkomst van deselve, haer sterck heeft doen beyveren, daer door Crimineel is geworden, ende bidden God, dat by uytval mag blijcken, dat haer apprehensien ongegrond zijn geweest, ende wy weten niet, dat het aen iemand van de Leden, als onbehoorlijck, is voorgekomen, wanneer door onse Gedeputeerdens, op onse ordre, aenstonds aen deselve is gecommuniceert, 't geen tusschen wel-ged. Heere Ambassadeur ende haer was voorgevallen; 't welck dan had behooren gewerckt te hebben, om de Missive van meer wel-gedachte Heer Grave d'Avaux met geheel andere oogen en gedachten te doen aensien, als is geschied. En vertrouwen derhalven ged. Burgermeesteren en Vroedschap, dat Uw Ed: Gr: Mo: geene de minste swarigheyd sullen maken, van sonder eenig uytstel de ontzegeling van de voorsz. Papieren te decreteren, en dat tot vermyding van alle quade illatien, die in tijden en wijlen hier uyt souden mogen werden getrocken, oock uyt de Registers van Uw Ed: Groot Mog: magh werden gelicht alle 't geene, op 't subject van de voorsz. Verzegeling, in deselve is geinflueert. Konnende sy Burgermeesteren en Vroedschap Uw Ed: Groot Mog: versekeren, dat sy altoos overbodig sullen werden gevonden, om, tot elucidatie van de Leden, welckers bedenckelijckheden, door het geen albereyds is by-gebracht, noch niet geheel en al souden mogen weg genomen zijn, op de meeste authentijcque wijse, en selfs, des nood, met het open leggen en exhibitie van de voorsz. Papieren, van haer onschuld noch meer volkomentlijck te doen blijcken. Waer mede, Ed: Groot Mog: Heeren, God Almachtigh biddende, Uw Ed: Groot Mog: te willen zegenen met voorspoedige Regeering; wy blijven

Uwer Ed: Groot Mog: Dienstwillige

Burgermeesteren en Vroedschap der Stad Amsterdam.

Ter Ordonnantie van deselve,

Den 8 Maert, 1684. J. GEELVINCK.

De Staten van Hollant en West-Vrieslant het boven-staende gelesen hebbende / waren eenige Leden van sentiment / dat men de Heeren van Amsterdam behoorde af te vorderen een positive verklaringe / wat haer eygentlijcke meeninge was van de presentatie in de laetste Periode van de Brief / en of sy daer door verstonden / de Papieren immediate by de ontzegelinge open te leggen / of eerst naderhant / en na dat de Papieren weder in haer macht soude zijn gestelt geworden? maer de Ridderschap en verscheyde Steden meenden / dat tot de Visie van de Papieren behoorde getreden te werden / daer toe voornament

mentlijck vijf Argumenten gebruyckende / tot welcker refutatie de Heeren Burgermeesteren en Raed van Amsterdam de volgende Missive aen de Steden / Sessie hebbende in haer Ed: Groot Mog: Vergadering / sont.

Copye van een Missive, geschreven door de Heeren Burgermeesteren van Amsterdam, aen de Heeren Burgermeesteren en Vroedschappen van de Steden, Cessie hebbende in de Vergaderinge van de Ed: Groot Mog: Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt.

Den 18 Maert, 1684, in Amsterdam.

EDELE;

WY vernemen uyt schrijven van onse Gedeputeerdens ter Daghvaert, dat de Heeren Edelen, voor-by gaende nader voorgaende discussie, in een Besoigne, tot visie van onse Papieren den 16 deser, hebben geadviseert, en in haer advys door Gedeputeerdens van verscheyde Steden zijn gevolgt, tot dien eynde gebruykende vyf Argumenten; ende dewijl die, onses oordeels, alle notoirlijck ongegrond zijn, hebben wy het geen dient, om sulcks aen te wijsen, Uw Ed: hier nevens willen laten toe komen, door Copye van onse rescriptie aen onse Gedeputeerdens, met dienstig versoeck, dat Uw Ed:, om ons geen ongelijck te doen, en haer selven niet op de hals te halen de consequentien, die voor haer daer in resideren, daer op behoorlijck regard gelieven te geven, en in desen niets te resolveren, soo ons antwoord haer niet voldoet, sonder door haer Gedeputeerdens ter Daghvaert te doen seggen waerom, en te gelijck te doen allegueren, het geen sy mochten meynen, buyten het geallegueerde van de Heeren Edelen noch nader solutie te vereysschen. Alle de Ingesetenen van den Staet, en misschien buytenlandsche Natien, hebben het oog op dit werck, en het dient gehandelt te werden, soo als het de rechtmatigheyd vereyscht, en op een wijse, die aen de Hollanders niet beneeme de opinie van candeur en oprechtigheyd, welcke haer soo wel betaemt, en in veele gelegentheden seer avantagieus is geweest, en geconserveert dient voor al in dese perplexe tijden. Wy sullen ons daer toe verlaten, en blijven, &c.

Volgt de Missive van de Heeren Burgermeesteren van Amsterdam, aen de Heeren haer Gedeputeerden ter Daghvaert.

18 *Maert*, 1684, *Amsterdam.*

MIJN HEEREN;

ALs wy nader geëxamineert hebben den inhoude van Uw Ed: Missive van den 16 deses, en particulierlijck het raisonnement van de Heeren van de Ridderschap en Edelen op onse beschuldiging, getrocken uyt de geintercipieerde Missive van den Heere Grave d'Avaux, en ons eenvoudig Bericht, en dat haer Ed: hare bedenckelijckheden daer omtrent *par le minu* hebben gelieft voort te brengen, en dat het selve conform is aen het versoeck, by ons voor-heen ter Vergaderinge gedaen, van

van dat de Leden hare remarques, indienſe naer een accurate overweging, van den inhoude van ons bericht en Juſtificatie, noch eenige ſouden mogen overig hebben, ons ſouden willen expliceren, om noch meer volkomentlijck van onſe onſchuld te doen blijcken, en dat ons door het voorſz. raiſonnement van gedachte Heeren van de Ridderſchap de gedeſireerde gelegentheyd werd gegeven tot onſe nader verantwoordingh, ſoo meenen wy verplicht te zijn, haer Ed: voor deſe hare deference te bedancken, ende daer nevens haer en de andere Leden van de Vergaderinge van haer Ed: Groot Mog:, by dewelcke noch eenige ſcrupule omtrent de oprechtigheyd van onſe conduite met den Heere Grave d'Avaux ſoude mogen reſideren, ſeer gedienſtelijck te verſoecken, dat deſelve voor ons niet en gelieven te verbergen, om haer niet te laten in eenige de alderminſte ongeruſtheyd over ons, en ons van niet naer behooren onſe onſchuld en onnoſelheyd verdedigt te hebben.

Wy en ſullen niet aenroeren, wat wy alreede tot onſe verdediging hebben geſeyd, en verder ſeggen konnen, en hoe vol onwaerheden en ongegronde illatien ende grove misſlagen is de Miſſive van een Regent, alomme gepubliceert, want ſulcks ſal in het korte aen een yder blijcken.

Maer ſullen nu alleen ſeggen, dat, volgens Uw Ed: Miſſive, de Heeren van de Ridderſchap in het voorſz. haer raiſonnement hebben geſegt, in ſubſtantie, dat de voorſz. Miſſive van gedachte Heer Grave d'Avaux ſoude melden van communicatie, die door ons ſoude weſen gegeven, van het ſwacke van de Republijcke, en van d'oneenigheden in deſelve, maer wy en hebben by Lecture van dien niet konnen vernemen, dat gedachte Heer Ambaſſadeur ergens in deſelve melt, dat by ons van de ſwackheyd van de Staet, of van de oneenigheyd in deſelve, iets is geſeght, gelijck oock in der daed niet en is geſchied; en hoe is het mogelijck, ſig te konnen verbeelden, dat ſijn Excellentie tot den 24 December laetſtleden, als wanneer de Heeren onſe Gedeputeerden op voorgaende onſe ordre voor de eerſte mael met hem op des ſelfs aenſoecking hebben geſprooken, en ſulcks nae dat de diſputen onder de Leden in Holland over de Werving ruym twee Maenden hadden geduurt, met ſoodanig een eſclat, ſoo buyten als binnens Lands, als aen een yder is bekent, die diſcrepantie ende daer uyt geinfereerde ſwackheyd van de Staet ſoude hebben geignoreert? en hoe is het dies met eenige ſchijn te bedencken, dat, indien hy die diſcrepantie in ſijn diſcours præſupponerende, en dat onſe Gedeputeerdens, die niet tegenſpreeckende, daer door voor als ontdeckers van de ſwackheyd ende oneenigheyd van den Staet werden beſchuldigt, ja gecriminaliſeert? en dat noch aen een Ambaſſadeur, die in verſcheyde gelegentheden preuve heeft gegeven van genoegſaem alles te penetreren, en van den welcken tot verſcheyde malen in de Vergaderinge van Holland lang voor dato, dat de Heeren onſe Gedeputeerden op onſe ordre met ſijn Excellentie voor de eerſte reyſe hebben geſprooken, door den Heer Raed-Penſionaris is geſegt, dat 'er niet wes en paſſeerde, 't gunt niet en quam tot kenniſſe van hem Heer Ambaſſadeur.

't Is ſoo verre van daer, dat wy aen gedachten Heer Ambaſſadeur op d'een of d'andere wijſe ſouden hebben geſegt, de voorſz. Werving te ſullen beletten, jae ſelfs te ſullen blijven weygeren ons conſent daer toe, daer over wy nochtans door gedachte Heeren van de Ridderſchap in haer voorſz. raiſonnement *ſecundo loco* zijn aengeklaegt,

klaegt, dat in tegendeel van dien, als gedachte Heer Ambassadeur aen ons soo wel, als aen eenige andere Leden, sijne bekommernisse betuygde, dat den Coningh, sijn Meester, by voortgang van de Werving hier te Lande, met verwerping van gewisse expedienten, om tot een Vrede te geraken, soude oordeelen, dat men de continuatie van den Oorleg wilde, en dat sijn Majesteyt daerom soude trachten te profiteren van de schoonheyd van de occasie, om in de voorbaet te zijn, ende sijn voordeel met de Wapenen soude doen, het best hy konde, wy noyt, noch direct noch indirectelijck, ons selven op het subject van de voorsz. Wervingh aen sijn Excellentie hebben geëxpliceert, waer door selfs wy in onse vrye deliberatie op dat Poinct maer eeniger mate souden konnen werden gepræjudiceert.

Dat wy ten derden aen gedachten Heer Ambassadeur souden hebben ouverture gegeven van devoiren, by ons aengewend, en veel min van brigues, by ons gemaeckt op het subject van de Werving, en van Leden, die wy souden aengesproocken, en in ons sentiment gewonnen hebben, meynen wy, dat buyten eenige particuliere wederlegging voor onaennementlijck geacht sal werden by alle de geene, die kennisse hebben van de toestant van de deliberatien over de Werving, in den beginne van dit lopende Jaer, als wanneer de voorsz. Missive is geschreven, en hoe wy doenmaels al het ongeluck gehad hebben, van ten dien respecte alleen door de Heeren van Schiedam, ende ten regarde van de te nemen conclusie op de Werving, ongeacht onse oppositie, door die Heeren en die van Delft alleen geappuyeert te zijn: maer wy en willen niet ontveynsen, dat, als meer-gedachte Heer Ambassadeur, op ons gedane versoeck, van het geene hy aen ons, nopende de bevordering van de Vrede, en de versekertheyd van de Spaense Nederlanden, als voren gemelt, hadde gecommuniceert, by Memorie aen haer Hoog Mog: te willen bekent maken, daer omtrent sig scrupuleus vertoonde, niet alleen uyt een gebreck van speciale last, maer oock op een voorwenden, dat alle sijne Memorien wierden verwaerloost, en dat de waerdigheyd van den Coning, sijn Meester, niet toeliet, sigh verder aen weygeringen te exponeren, wy hem daer op geantwoord hebben, dat voorname Leden nevens ons, gelijck oock, volgens sijn Excell: eygen getuygenisse, de Heer Raed-Pensionaris van Holland dat desireerden, en meynen wy dit na alle apparentie te zijn, het geen wy gesegt werden, gemelt te hebben, dat by ons verscheyde Leden waren gewonnen, en 't welck, als een Preuve van criminele Kuyperye omtrent deselve Leden, seer wonderlijck en apparentelijck by misverstandt tot verachteringh van de Wervingh werd geduyd.

En voor so veel ten vierden meer-gedachte Heeren van de Ridderschap oock hebben gededuceert, dat wy met gedachten Heer Ambassadeur van Vranckrijck souden hebben gesproocken van particuliere asseurantien, die men in extremiteyten soude geven, soo blijckt eerstelijck uyt de extensie van de laetste Periode van de Missive van gedachten Heer Ambassadeur, dat wy met deselve in geen engagement ter wereld zijn getreden; en het is boven dien waer, dat wy aen ged. Heer Ambassadeur niet de minste hoop gegeven hebben, van dat wy daer in oyt souden treden, of aen sijn Excellentie eenige particuliere asseurantie geven, en konnen wy dien volgende niet seggen, wat ged. Heer Ambassadeur soude mogen hebben gemoveert, om by

mis-

misverstand of andersints te schrijven, dat wy het spreecken dien aengaende souden hebben verschoven, tot dat wy alle hoope souden hebben verlooren, om onse intentie te bereycken.

Wy meenen, dat by de geene, die kennisse van saecken hebben, en behoorlijcke opmercking gebruycken, geen antwoord meriteert, 't geen ten vyfden en ten laetsten ged. Heeren van de Ridderschap hebben aengeraeckt, dat by ons inst...tien waren gedaen by gedachte Heer Ambassadeur tot het overleveren van een Memorie, niet soo seer, om daer op ter Generaliteyt te doen delibereren, als om dat het daer in vervatte ruchtbaer soude werden: want ons versoeck is simpelijck geweest, het overleveren van een Memorie, en dat die mocht komen tot kennisse van de geene, die daer over mochten hebben te delibereren; maer dewijle een Memorie van soodanig belang, moetende komen tot kennisse van alle de Provintien, en van alle de Leden in deselve, moest ruchtbaer werden, soo heeft het aen de gedachte Heer Ambassadeur vry gestaen, naer sijn goedvinden te schrijven, dat die kennisse goede opinie van de intentie van sijn Meester tot Vrede soude geven, en dat daer van geen quade effecten waren te wachten, om de continuatie van den Oorlog voor te komen, sonder dat wy konnen sien, hoe sulck schrijven van ged. Heer Ambassadeur ons tot nadeel, men late staen, tot een hoog Crimen kan werden geduyt.

Wy derven ons versekeren, van hier mede volkomentlijck beantwoord te hebben, het geen by meer-gedachte Heeren van de Ridderschap, by het voorsz. haer raisonnement, is gededuceert, en indien buyten vermoeden daer omtrent, of omtrent andere omstandigheden, by haer Ed: noch eenige de minste scrupule soude mogen resteren, ons sal geen middel ontbreecken, noch goede yver, om deselve wegh te nemen, en te gelijck oock alle het geene, by de andere Leden t'onsen laste soude mogen werden ingebracht; versoeckende deselve nochmaels, van daer omtrent nietwes te willen achterhouden, en vertrouwen wy vervolgens, die bescheydentheyd by meer-gedachte Heeren van de Ridderschap en verdere Leden te sullen vinden, dat, door ons volkomentlijck weg-genomen en wederleyt zijnde, alle het nabedencken en de insimulatien, tegens ons in den beginne uyt de voorsz. geintercipieerde Missive van ged. Heer Grave d'Avaux geformeert, en waer omtrent wy ter requisitie van de Leden ons noch nader sullen expliceren, en dat dies cesseren de redenen, welcke de Leden voor het meerder gedeelte tot het verzegelen van deses Stads Papieren souden mogen bewogen hebben, deselve geen de minste swarigheyd sullen maken, van sonder eenigh verder uytstel tot het ontzegelen van deselve Papieren te verstaen, en te meer, als wy by onse Remonstrantie aen haer Ed: Gr: Mo: van den 8 deses verklaert hebben, gereet te sullen werden gevonden, om naer de gedane voorsz. ontzegeling op de aller authentijcqste wijse, oock selfs des noods, met het open leggen van de voorsz. Papieren, daer toe appicabel, van onse onschuld te doen blijcken.

Waer mede, &c.

Ondertusschen wiert in 't licht gegeben een Boeckje / genaemt; *Missive van een Regent ter Vergaderinge van haer Ed: Groot Mog: de Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt, op den 16 February, 1684, present zijnde geweest, aen een ander Regent; over 't geene*

't geene aldaer ten selven dage voorgevallen is, by occasie van de Communicatie van sekere Missive van den Heere Grave d' Avaux, Ambassadeur van sijne Coninglijcke Majesteyt van Vranckrijck aen desen Staet, aen hoogst-gemelte Coningl: Majesteyt geschreven, in den Hage, den negenden January, 1684, onderteeckent met de naem van PHILALETHES: zijnde geheel en al ingestelt tegens de Regeering van Amsterdam; welcke kort daer na tegens dese Missive liet uyt komen: *Verantwoording van het Beleyd der Heeren van Amsterdam, tot bevordering van de Vrede, en het eyndigen van den Oorlog, tusschen Vranckrijck en Spangien, in de Nederlanden ontsteecken: met d' Aenmerckingen op de Missive van een Regent, soo hy sig noemt, over het gepasseerde ter Vergaderinge van haer Ed: Groot Mog:, op den 16 February, 1684*; beyde genoegsaem by yder bekent.

Naderhant insisteerden de Heeren Secretarissen meenigmael tot de ontzegelingh van de Papieren en verdere securiteyt voor de Gedeputeerden / maer alsoo veel tijt verliep/ eer men over die saken met ernst besoigneerde / sullen wy weder tot de Werving keeren.

In Zeelant vondt men meerder oppositie / als men verwacht had / zijnde die van Middelburg en ter Goes tegens de Werving; en alsoo men de Heeren Regeerders van d'eerste Stad op allerhande manieren tot de Wervingh socht te permoveren / lieten sy het onderstaende Advys ter Vergaderinge van haer Ed: Mog: exhiberen.

Advys, van de Heeren van Middelburg, ingebracht ter Vergaderingh van de Edele Mogende Heeren Staten van Zeelandt.

EDELE MOGENDE HEEREN:

DE Heeren Gedeputeerden van Middelburg, nu iterativelijck geadviseert hebbende over het vierde Poinct van beschrijvinge, nopende de Wervinge van 16000 Man, en haer niettemin de novo gesommeert vindende, om hare finale Resolutie dies aengaende ter Vergaderinge van Uw Ed: Mog: in te brengen, verklaren uyt den name van de Heeren hare Principalen, over het voorsz. Poinct veelvuldige en rijpe deliberatien gehouden hebbende, de bewuste Wervinge, by dese Constitutie van tijden en saken, te declineren.

Naer dien het in dese tijdt het hoogste interest van den gemeenen Staet is, alle verwijderinge tusschen sijn Alderchristel: Majesteyt voor te komen, en door alle bedenckelijcke wegen sig by den tegenwoordigen Vrede verder bevestigt te sien, waer toe wel het voornaemste, ja het eenigste middel is, dat, sonder het minste tijd-verlies, alle yverige devoiren, en meest-krachtigste intercessien, werden aengewend, om door een spoedig Accommodement, tusschen Vranckrijck en Spangien, de openstaende differenten, 't zy door inwilliginge van een der Fransse Postulata, ofte wel eenig ander Æquivalent, uyt de wegh te leggen en te beslissen, konnende de bewuste Wervinge, na de bevattinge van de Heeren van Middelburg, niet anders als Spangien difficielder maken, en trager tot eenige inschiekinge, in plaetse van Vranckrijck of tot een spoedig Accommodement of ten minsten tot versachtinge, ofte vermindering van sijn Postulata en Pretentien te permoveren, ende in cas de bewuste Wervinge, en demon-

demonstrantie van rigeur van desen Staet, al eenige apprehensie in de boesem van den Coning van Vrankrijk mochte verwecken, op aennemelijke Conditie met sijn Maj: van Spangien te handelen, soo sou'er immers geen gelegentheyd wesen tusschen de gehoopte versachtinge van de Fransse Postulata, mitsgaders het voordeel en intrest, dat de Republijck daer by vinden soude, en tusschen de excessive onkosten en lasten, sullende bedragen, na gissinge, omtrent de twaelf Millioenen, die desen Staet in het werven en onderhouden van de 16000 Man, de Equipagie ter Zee, en alle de gevolgen van dien, soude moeten supporteren, behalven dat niet sonder reden te duchten is, dat de voorsz. Wervinge Vranckrijck sijne Pretentien soude doen verswaren, te meer, siende, dat men nu soo veel tijds heeft laten voor-by loopen, om een secuur en redelijck Accommodement te vinden, soo niet selfs tot animositeyt verwecken, en door gewelt van de Wapenen, na langen uytstel, sig Meester te maken van sijn Pretentien, en soo de Kroon van Spangien in een formeele, en, na alle vrees, fatalen Oorlogh te verwecken en in te wickelen, in welcken geval desen Staet beswaerlijck deselve soude ontgaen; en al konde dese Republijck selfs buyten den Oorlog blijven, soo kan immers voor Spangien (alleen geassisteert zijnde van desen Staet, haer Macht met 16000 Man vermeerdert hebbende) geen goeden en geluckigen uytslag van een Oorlog in Nederlandt te wachten zijn, nadien Spangien niet alleen nalatig is in de Tractaten te voldoen, ende in alles de gerequireerde ordres, omtrent de saken in Nederland, te stellen, door de trage overkomste en onsekere toesegginge van geld-middelen, maer dat oock boven dien niet alleen geen Secours uyt het Noorden of Duytsland, de saken daer noch soo verwert staende, veel min uyt Engeland, volgens desselfs iteratyf declaratoir, voor Spangien te wachten is.

Zijnde voor desen Staet niet te hasarderen, de Macht van Vranckrijck met Spangien alleen tegen te staen, te meer, nadien, ten alderbesten genomen, nu soo veel periculen en de gedragen fataliteyten mogelijk op een beter voet den Vrede te treffen soude zijn, als die nu aengeboden word.

Soo de bewuste Wervinge alleen gerequireert is, om desen Staet tegens de groote Armature van Vranckrijck in noodig postuur van defentie te stellen, soo soude, na de gedachten van de Heeren van Middelburg, 't selfde konnen geschieden door omtrent de 50000 Man, welcke deselve tot noch toe betaelt, en soude in sulcken geval wel eerder noodig wesen (soo het anders mogelijck ware) op middelen te dencken, om de Frontieren van den Staet, welcke veel open leggen, en onvoorsien zijn, in securiteyt en behoorlijck postuur van defentie te brengen; en aengaende de noodige prompte betalinge, segge geld-middelen, tot de bewuste Wervinge, ende daer op de Equipagies, mitsgaders de andere ontallijcke behoeften, van tijd tot tijd gerequireert, is een yder bekent, hoe swaerlijck, ja by-na onmogelijck, in de Provintie van Zeeland, en bysonder de Stad Middelburg, te vinden en effective op te brengen soude zijn, nadien de Provintie, zedert den Jare 1672, door de Inundatien, Oorlog, excessive Lasten en Geld-somme, meest alle buyten de Provintien gediverteert, soodanig is gedruckt, dat duysenden van krijtende schulden, die Jaer op Jaer noch aengroeyen, tot op huyden toe onbetaelt zijn, en op de veelvuldige klachten, en smeekinge van de gemeene Ingesetenen, selfs geen Fonds tot de nodige voldoening der selver uyt te vinden is.

En behalven dat te gemoete gesien werd, dat op den ordinairen en extraordinairen staet van Oorlog groote Sommen noch sullen te kort komen, door het verminderen van de middelen, en het deelen van de Effecten van de Ingesetenen van dese Provintie, en dat het onvermogen selfs uyt de advysen van de andere Leden, die van contrarie gedachten in het stuck van de Wervinge zijn, genoegsaem af te nemen is, soo doet den elendigen en bekenden toestant van saken van de Admiraliteyt yder een geloven, in hoe slechten stant de Provintie van Zeeland, en bysonder Middelburg is, en moet zijn, welckers Ingesetenen zedert het Jaer 1672, en soo van tijd tot tijd, door een generale verminderinge van de waerdye van alle de Effecten, de meeste op een derde-part, mitsgaders door de diversie en verval in de Neeringe en Commercie, de eenige hert-ader, door welcke sy konnen leven, soodanig verarmt en selfs versmolten zijn, dat, sonder verlichtende Lasten, spoedig herstel in de vervallene Negotie, door alle middelen van nadruck en lang verwachte verquickinge, sekerlijck te vreesen is, dat deselve in toekomende niet in staet sullen zijn, om tot behoud en defensie van de Republijck op te brengen en te contribuëren, als voor heenen.

Welcke en andere swarigheden, die tot noch toe niet en zijn wegh genomen, de Heeren van Middelburg, uyt een oprechte liefde tot het wel-wesen van desen gemeenen Staet, en der selver goede Ingesetenen, gedwongen hebben, om de bewuste Wervinge voor desen tegenwoordigen tijd, en desen generalen toestant van saecken, te declineren.

Konnende echter haer Ed: Achtbare wel betuygen, dat sy, gelijck allesints genoegsaem betoont is, noyt en sullen manqueren, om, tot behoudenisse van den gemeenen Staet, by alle in-evitable voorvallen ende nootsakelijckheden, na, ja selfs boven haer vermogen, met alle bedenckelijcke promptitude, te contribuëren nevens yder Stad en Lid van de Provintie.

Sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie sondt daer op de volgende Brief aen de Staten van Zeelant:

Missive van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangien aen de Heeren Staten van Zeelandt.

EDELE MOG: HEEREN, BYSONDERE GOEDE VRUNDEN:

WY vernemen uyt Uwe Ed: Mog: Missive van den 10 deses, Ons huyden ter handen gestelt, met seer groot leetwesen, dat de discrepantien, die tusschen de Heeren Burgermeesteren en de Regeerders der Stad Middelburg ter eenre, ende de Heeren Burgermeesteren en Regeerders der Steden Zierickzee, Goes, Tholen en der Vere, aen de andere zijde, zijn geresen, over de proportie en egualiteyt te vinden in den ophef van de extraordinaire middelen gerequireert, tot verval van de Lasten van dit loopende Jaer, de conclusie van de voorsz. extraordinaire middelen heeft wederhouden, ende dat de gem. Heeren Burgermeesteren ende Regeerders der Steden Middelburg ende Goes voorn. niet hebben konnen werden gepermoveert, om consent te dragen in de bewuste Wervinge van 16000 Man, selfs niet volgens het concept

cept

cept tot een conciliatoir aen de Leden voorgedragen: Uwe Ed: Mog: ſullen ſeer licht begrijpen, hoe ſeer die diſcrepantie in deſes tijds gelegentheyd Ons bedroeven moet, ende Wy en konnen niet anders, dan voor een ſonderling oordeel van God over deſen Staet aenmercken, dat men in den tijd, die de aldermeeſte wijsheyd en cordaetheyd omtrent alle Patriotten vereyſcht, onder de Regenten kan vinden Menſchen, die liever door diſputen en oppoſitien ſwarigheden en difficulteyten willen doen voort komen, in ſaken, die van een abſolute nootſakelijckheyd zijn, niet alleen voor den dienſt, maer voor de behoudeniſſe van den Staet ſelfs, als daer omtrent aen de reden plaets geven: Wy en ſouden niet hebben nagelaten op Uwe Ed: Mog: verſoeck Ons derwaerts te begeven, indien het doyent We'er Ons niet in rechtveerdige bekommeringe bracht, dat Wy de reyſe derwaerts niet ſouden konnen voltrecken, veel min Ons verſekeren van een ſpoedige te rugge-komſte alhier, daer de jegenwoordige conſtitutie van tijden en ſaken Onſe preſentie ſeer nodig vereyſſchen. Wy ſullen Ons by deſen oock niet expliceren op de differenten, ontſtaen over de voorſz. egualiteyt van Contributien in de voorſz. extraordinaire middelen, dewijle Wy daer van niet zijn geinformeert; alleen ſullen Wy ſeggen, dat Wy hopen, dat de Leden van Uwe Ed: Mog: Vergadering in alle billijckheyd den anderen daer over ſullen verſtaen, als wel genegen zijnde, om door Onſe bemiddeling te helpen uyt de wege te ruymen de diſcrepantien, dien aengaende voort gekomen, ſoo haeſt Wy daer van behoorlijcke informatie ſullen hebben gekregen: maer Wy en konnen niet begrijpen, op wat fondamenten de Heeren Burgermeeſteren en Regeerders der voorſz. Steden Middelburg en Goes difficulteyt maken, omtrent het doen van de voorſz. Werving. Wy mogen voor God ende de Wereld wel ſinceerlijck betuygen, dat Wy niet liever ſouden ſien, dan dat de Vrede in de Nabuurſchap geconſerveert, ende de Ingeſetenen van den Lande, door de conſervatie van dien, van nieuwe Laſten en ongemacken bevryt ſouden mogen werden; Ende alle de geene, die kenniſſe hebben van de ſituatie van onſe Domeynen ende Goederen, ſullen moeten zijn overtuygt, dat niemand in de gantſche Republijcq, ja ſelfs veel Steden in de Provintien, daer inne niet hooger of meerder geintereſſeert zijn, als Wy: ende hoewel Wy ſeer wel weten, dat boosaerdige Menſchen, die niet dan verandering van Regeering in het Hooft hebben, op hoope, dat ſy daer door in meerder aenſien ſouden geraken, ſtuderen, en haer ten uytterſten beneerſtigen, om de goede Ingeſeten van den Lande in te boeſemen, dat men de Vrede kan hebben, als men wil, en dat Wy tot den Oorlog geſint zijn, en die door de voorſz. Werving ſoecken voort te ſetten, ſoo ſoude het Ons ſeer lief weſen, dat men Ons eens aenwees, wat voordeel Wy door het aenvangen van een Oorlog ſouden genieten: De diſtructie van verſcheyde van Onſe ſeer importante ende notabele Domeynen ende Goederen het eerſte zijnde, dat Wy by voortgang van den Oorlog, meer als iemant, ſouden moeten wachten, om dat die geene, met dewelke deſen Staet in verwijderinge ſoude vallen, ſoo als bekent is, ſig tegen Ons meeſt verbelgt houden, alleen om dat Wy blijven afraden, dat men het welvaren deſer Landen van der ſelver authoriteyt ſoude doen dependeren, ende dat mitsdien Ons eygen Intreſt, ſoo wel als Onſe jaerlijckſe gerechtigheyd, ons moeten doen af ſien van den Oorlog: Onſe intentie, Ed: Mog: Heeren, is alleen geweeſt, de Vrede te conſerveren;

indien het mogelijck is, te laboreren door alle eerlijcke ende bequame wegen en middelen, om dat goede oogmerck te bereyken, ende dat het te maken Accommodement, door een vredelijcke continuatie van Rust, aen de goede Ingesetenen soude mogen verschaffen tijd en gelegentheyd, om haer welvaren te besorgen; en hun in hare Lasten te subleveren; maer wy hebben daer nevens oock altijds geconsidereert, dat men sig door den soeten en lieffelijcken naem van Vrede niet moest laten verleyden, ende den Staet doen vervallen in erger ongelegentheden, dan men onder Godes zegen soude behoeven uyt te staen, indien men in den openbaren Oorlog was. Wy sullen nu niet spreecken van die Vrede, die in den Jare 1678 is gemaeckt; Uwe Ed: Mog: weten, hoe weynig vruchten niet alleen de Ingesetenen van sijne Coningl: Majesteyt van Spangien, in de Spaensse Nederlanden, maer ook die van desen Staet, door de continuële Alarmen, daer van hebben gesmaeckt, en hoewel die Majesteyt het eene Jaer nu hier een gedeelte sijner Landen, en het ander Jaer daer na wederom een gedeelte van deselve Landen heeft verlooren, en dat men daer nu zedert een tijt lang herwaerts, op een maniere, onder de Christenen ongehoort, aldaer heeft gebrandt ende geblakert, dat men evenwel seydt, de Vrede daer door niet te hebben verbroken; Indien dat een Vrede is te noemen, en niet eerder een seer swaren en harden Oorlog, ende een calamiteuse onderwerpingh aen een arbitraire Overmacht, soo weten Wy niet, hoe Wy de saken wel by haren rechten naem sullen noemen, ende Wy en weten niet, door wat tuymelgeest gedreven konnen werden die geene, die, siende de miserien, die de Nabueren lijden, door alderhande soorten van oppressien, onder pretext van Vrede, haer selven en andere soecken te bedriegen onder de benaming van dien, en haer lief Vaderland, onder dat pretext, buyten staet van defentie houden. Indien hier quæstie was over de keure van Oorlog of van Vrede, en dat desen Staet het termineren van dien in haer handen hadde, men soude eenige keure daer omtrent konnen doen; maer hoe veel dat nu den Staet gelegen leyt aen de conservatie van de Barriere in de Spaensse Nederlanden, die men in den Jare 1678 door een geprecipieerde Vrede maer al te swack heeft gemaeckt, en hoe veel den Staet echter daer omtrent noch soude willen toe geven, en Uw Ed: Mog: daer in souden willen concurreren met die geene, die de Fransse Desseynen aldermeest voort setten, schoon dat geen van alle de Provintien, over het verswacken of verminderen van de voorsz. Barriere in Vlaenderen, soo veel soude verliesen, of nader, als Uw Ed: Mog: met een machtigen en ongerusten Nabuur te confineren, soo weten Uw Ed: Mog: immers wel, dat de Conditien, die de voorsz. Vrede souden conserveren, niet dependeren van desen Staet, maer van sijn Coninglijcke Majesteyt van Spangien; en als die Majesteyt niet wil resolveren, om aen Vranckrijck te laten, wat die Majesteyt tot een Æquivalent pretendeert, dat desen Staet dan te vergeefs soude spreecken, of sig flatteren met een Vrede, welckers besluyt aen de wil van een derde dependeert, en noch van de wil van soo een derde, die selfs buyten alle schijn van Vrede, verongelijkt zijnde, met recht niet kan werden verobligeert, om op te volgen de wille van den Attaquant, en die nu soo veel uytgestaen hebbende, om dat hy niet heeft konnen goed vinden, sigh aen die wille te submitteren, verklaert heeft meer als eens, dat hy sulcks oock niet doen sal, ende dat het mits dien soo verre van daer is, dat het in de macht van

desen

desen Staet soude staen, den Vrede te konnen hebben, als die maer soude willen, dat deselve misschien eerder, als soo een Vrede, sullen sien het verlies der voorsz. Spaensse Nederlanden, en dat men niet heeft konnen goed vinden, op de defentie van dien naer behooren te vigileren; en als men de waerheyd sal seggen, Ed: Mog: Heeren, wie, die maer met eenig onpartijdig oordeel is voorsien, sal niet moeten bekennen, dat de voorsz. Wervinge niet alleenlijck niet en kan dienen, om de Vrede difficijlder te maken, maer dat die eenigsints dient, om Onse eygene bescherming te betrachten, en, soo het doenlijck is, de Vrede te helpen faciliteren; want wie weet niet, dat die geene, die een ander of heeft geattacqueert, of staet te attacqueren, veel eerder sal werden gedisponeert, om aen vreedsame gedachten plaets te geven, indien hy siet, dat de geattacqueerde sig stelt in staet, van sig, of selfs, of met hulpe van andere, te konnen verweeren, als wanneer hy siet, dat die verweering genegligeert werdende, den geattacqueerden genootsaekt werd, te moeten uytstaen alles, wat den attacquant ondernemen wil, ende dat mits dien de voorsz. Werving gedaen werdende, maer kan strecken, om de Conditien van Vrede, ten aensien van Spangien, dat is tot onsen nutte, te beter te maken; Ende in allen gevalle aen dese Landen, die of by uytblijven van een Vrede, (dewelcke, als geseyd is, gantsch niet hangt aen de wille van desen Staet) of by verlies van de voorsz. Spaensse Nederlanden, zijn in het uytterste pericul, eeniger maten te defenderen: Het is waer, dat by veele voorgegeven werd, dat een soodanige Resolutie tot de Werving den Oorlog sal onfeylbaer doen worden, om dat Vranckrijck daer door te meer sal werden geanimeert, sijn Conquesten te pousseren, en dat Spangien te minder sal werden bewogen, om de Fransse Postulatie in te willigen; maer het is seer licht te begrijpen, dat de voorsz. Werving daer van sekerlijck geen oorsake sal konnen wesen, indien men maer aen de gesonde reden eenigsints defereren wil, om dat, soo als geseyd is, Vranckrijck meer sal werden wederhouden, sijn Conquesten te pousseren, als hy sal sien, dat de executie van dien difficijlder soude mogen worden, als wel wanneer die Majesteyt sig daer omtrent alle faciliteyt beloven kan, en dat het seecker is, dat iemant eerder sal werden vermeestert, die sig niet prepareert tot defentie, als wel wanneer hy sig daer toe in postuur stelt. En wat Spangien belangt, dewijl de voorsz. Werving niet geschied met eenige relatie tot Spangien, immers daer op geen fundament konnen maken, om gesecoureert te werden, indien die Majesteyt soude difficulteren gehoor te geven aen een eerlijck en redelijck Accommodement; Ja de genegentheyd, die den Staet sal betoonen, van sig die Majesteyt te willen aentrecken, met intentie, om, soo het mogelijck is, een eerlijck Accommodement te bekomen, sal soo veel krachtiger zijn, om aennemelijck te maken den goeden Raed, die men soude mogen oordeelen, aen Spangien te konnen geven en toe te dienen, daer ter contrarie Spangien sal moeten affien, van eenige consideratien te hebben van de vriendschap van desen Staet, als men deselve soude willen houden ongewapent, enckel ende alleen, om Spangien daer door te obligeren, te moeten involgen de begeerte van Vranckrijck; Ende nademael Uw Ed: Mog: Provintie aen die kant meer, als eenige van de andere, periculiteert, en particulierlijck de Eylanden van Walcheren ende Goes, soo willen wy hoopen, dat Uw Ed: Mog: bewogen sullen werden, om niet langer de voorsz. Werving te difficulteren, maer door

door haer goed exempel de andere Provintien, en die noch difficiel zijn in de consenterende, te doen opwaken tot een Resolutie, over-een-komende met de Hertelijkheyd van de Voor-ouderen, die daer door, onder Godes zegen, de fundamenten van de Liberteyt, en conservatie van de Religie, hebben geleyt. Waer mede eyndigende, bevelen Wy Uw Ed: Mog: hier mede,

Edele Mogende Heeren, besondere goede Vrunden, in de beschermingh Godes. In 's Gravenhage, den 16. February, 1684. Onder stont, Uw Ed: Mog: Dienstwillige Vrunt; Was geteyckent,

G. H. Prince d'Orange.

Welcke de Regeeringe van der Goes met dese Rescriptie beantwoorde:

Missive van de Ed: Heeren van der Goes, aen sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange.

DOORLUCHTIG HOOG-GEBOOREN FURST EN HEER:

WY hebben met behoorlijck respect ontfangen Uw Hoogheyts Missive, van dato den 16 deser loopende Maent, aen ons gunstelijck geaddresseert, den welcken Wy serieuselijck in den Onsen hebben gelesen, en daer op gedelibereert. Het is Ons leet, Doorluchtige Furst en Heer, dat de bekommerlijcke affaires van desen Staet Uw Hoogheyt aller wegen soo veel moeyte komen te geven: Wy houden Ons ten vollen overtuygt, dat alle den ernst, yver en moeyte, welcke Uw Hoogheyt, in het wijsselijck bestieren van deselve, gelieft aen te wenden, geen ander oogmerck hebben, als het bevorderen van het beste en wel-wesen van desen Staet; Weshalven Wy Ons daer op altoos gerust stellende, al lang voor heen souden hebben getoont, Uw Hoogheyts goede meyninge in het projecteren en petitioneren der Wervinge van de 16000 Man, soo te Voet als te Paert, ten dienste van desen Staet op te willen volgen, en vervolgens daer in, beneffens d'andere Leden van dese Provintie, te consenteren, ten ware de veele en sware Lasten en Contributien, die d'Ingesetenen van dese Provintie, en Onse Stad en Quartier, in den jongsten Oorlogh hebben gedragen, en het sware oordeel, dat haer in den Jare 1682 uyt den Hemel heeft getroffen, deselve genoegsaem onmachtig en sulcks onbequaem hadde gemaeckt, van te konnen doen, 't geene deselve altoos voor heen goedwilligh, ten besten van het Vaderland, hebben betoont; geduerigh hopende, dat den tijd gelegentheyd soude hebben gegeven, waer door desen Staet gerust gestelt, en d'Ingesetenen van nieuwe Lasten bevryt hadden konnen blijven; Het welcke Wy bidden, Uw Hoogheyt voor de eenige en waerachtige reden gelieve op te nemen, waerom Wy dus lang swarigheyd hebben gemaeckt: Maer dewijle Wy uyt Uw Hoogheyts seer geëerde en sterk resonnerende Missive ondervinden, dat de Wervinge van de voorn. 16000 Man, en vervolgens het stellen van desen in een goede postuur van Wapenen, een seer goed middel is, om, onder Godes genadigen zegen, desen Staet en de Quartieren van Onse

Onse Nabueren, die den selven, en bysonder dese Provintie, decken, te brengen in een goede, vaste en versekerde Vrede, waer in Wy God bidden, dat deselve goede Ingesetenen verquickinge en adem-scheppinge sullen komen te genieten, soo hebben Wy oock ditmael alle voorgenoemde swarigheden overgestapt, en Onse Gedeputeerde ter Vergaderinge der Ed: Mog: Heeren Staten van dese Provintie gelast, Ons vruchtbaer Consent in te brengen, en daer door willen betoonen, hoe veel Wy altoos defereren aen Uw Hoogheyts hoogwijse Consideratien en goed-vinden, ten besten van Ons lieve Vaderland; aen de behoudenis van het welcke, mitsgaders Ons soo diergekochte Vryheyd en Godsdienst, Wy, op het spoor van Uw Hoogheyds hoogwijse bestieringe, Ons ten uyttersten laten gelegen zijn; Wy hoopen, dat dit nootsakelijck en onvermijdelijck gedragen Consent, niet van andere van diergelijcke natuur, sal moeten werden gevolgt: Wy weten, Doorluchtig Hoog-gebooren Furst en Heer, wat Wy aen de Unie en het onderhoud dessels verschuldigt zijn, maer Wy moeten en willen, in vertrouwtheyd, in den boesem van Uw Hoogheyt, als een wijs en getrouw Beschermer en Regeerder van het Vaderland, Onse nood uytstorten, en met een woord seggen, het vermogen ontbreeckt. Nu Godt, die machtig is, alle vervallen saken te herstellen, en de Ingesetenen van desen Staet alle heyl en voorspoet te doen sien, die gelieve tot dien eynde Uw Hoogheyts seer dierbaer en seer geachte Persoon te bewaren in een volkomen langduerigh Lijfs gesontheyd, wel-wesen en voorspoet, op dat Wy, onder des selfs hoog-wijse en voorsichtige Regeeringe blijvende woonen, in alle voorvallen en gelegentheden de eere mogen hebben, van te konnen betoonen, dat Wy waerlijck zijn

Doorluchtigh Hoogh-gebooren Furst en Heer,

Uw Hoogheyts onderdanige Dienaren,

Onderstont,

Burgermeesters en Schepenen, en Regeerders der Stadt Goes;

Goes den 25 Feb. 1684. *Ter Ordonnantie van deselve.*

Maer de Regeering van de Stad Middelburg stantvastig blijvende/ wiert van de Staten van Zeelant een Deputatie aen haer gedaen/ bestaende uyt den Heer van Odijck/ als Premier Noble, een Heer uyt yder Stad van de vijf/ die voor heen geconsenteert hadden/ en den Heer Raed-Pensionaris de Hubert: sy reden met twee Carossen na 't Stadhuys/ en wierden aen de Trappen ontfangen/ en geleydt in d'ordinaire Vergader-plaets/ alwaer den Heer Raed-Pensionaris de Hubert een Harangue dede van omtrent een half uur/ waer na de Gedeputeerden weder uytgeleyt wierden/ soo als sy gekomen waren. Des namiddags wiert de Vroetschap vergadert/ maer de meeste Heeren persisteerden in hare sentimenten tegens de Werving. Zijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange sont kort daer na den Heere Pesters na Zeelandt/ om te sien/ of deselve de saken tot een eynde konde brengen/ maer te vergeefs. Den 13 wiert tot Middelburg weder Vroetschap gehouden/ in dewelcke den Heer de Haze verhaelde/ dat hy 's Saturdags te vooren eenige quade bejegeningh

in de Staten van Zeelant door den Heer van Odijk geleden had/ verſoeckende/ dat de Heeren wilden adviſeren / hoe hy ſig in 't toekomende by ſoodanige voorval te dragen had/ en wat hy ſoude hebben te antwoorden; en ſeggende wijders/ dat het dien dagh de negentiende mael was / dat hy gedwongen was geweeſt / de Vroedtſchap over 't Poinct van de Werbingh te doen vergaderen: hier op wiert by meerderheyt van Stemmen geconcludeert / noyt de Werbing toe te ſullen ſtaen / noch wederom daer over by een te komen ; als mede in geen ordinaire Middelen te conſenteren / voor en al eer den Heer Burgermeeſter de Haze in ſijn Eer ſoude zijn herſtelt. 's Woensdaghs/ den Heer de Haze ter Vergadering komende / wiert door den Heer van Odijck gevraegt / waerom hy de Vroedtſchap niet dede vergaderen / volgens de Reſolutie van de Heeren Staten / hem toegeſonden? daer op hy antwoorde / dat deſelve nu ſoo menigmael was vergadert geweeſt / en dat ſy daerom in haer laetſte Vergaderingh gereſolveert hadden / noyt meer beroepelijck te weſen over dit Poinct: maer den Heer van Odijck toonde hier over ſeer ſijn misnoegen ; en liet dit voorgevallene alles in de Notulen inſereren / ten ſ waerſte en tot laſte van dien Heer / waer op die van Middelburg reſolveerden / ter Vergaderinge haer Reſolutie ſchriftelijck te ſenden / gelijck ſy oock aenſtonts deden / van inhout; Dat noyt wegens Middelburg ter Vergadering gekomen, noch in ordinaire of extraordinaire Laſten geconſenteert ſoude werden, voor dat de Reſolutie, ten laſte van den Heer de Haze, geroyeert ſoude zijn. 's Anderen daegs ſonden ſy / als noch geen antwoordt bekomen hebbende / twee Secretariſſen / om tegens alles te proteſteren.

Sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange / ſiende / dat alle aengewende debvoiren vergeefs waren / reſolveerde eyndelijck in Perſoon na Zeelant te vertreyſen. Hy arriveerde op Sondag den 19 Maert voor de middag/ omtrent ten 11 uren / tot Middelburg: 's Maendags aſſiſteerde hy ter Vergaderingh/ alwaer die van Middelburgh niet eer hare Gedeputeerden ſonden / voor dat het aengeteeckende / ten laſte van den Heer de Haze / uyt de Notulen gedaen en vernietight was. Sijn Hoogheyt dede een Harangue van omtrent een uur/ om de Leden te perſuaderen tot het toeſtaen van de Werving; de Gedeputeerden van Middelburg ſeyden / alles in de haren te ſullen communiceren / en de ſentimenten van haere Principalen ter naeſter Vergadering inbrengen/ waer op de Staten omtrent ten twee uren 's namiddags ſcheyden. Hier na ontboot ſijn Hoogheyt alle de Heeren / die tegens de Werving waren / apart by hem / en trachte deſelve op alle bedenckelijcke middelen en door veele raiſonnementen t'induceren / om mede haer ſtem tot de Wervingh te geven / maer deſelve bleven by hare ſentimenten. Dingsdag 's morgens verſcheen ſijn Hoogheyt in de Vroetſchap/en dede een Harangue van omtrent een groot quartier uurs; op welcke de Burgermeeſters beloofden / hare ſentimenten ter Vergadering van de Heeren Staten / dewelcke tegens de middagh aengeleyt was/ te ſullen inbrengen/'t welck oock geſchiede/zijnde van de volgende inhout.

Nader

Nader Advijs van Burgermeesters en Regeerders der Stad Middelburg, over de Wervinge van 16000 Man, ter Vergaderinge van de Edele Mogende Heeren Staten van Zeelandt overgebracht.

EDELE MOG: HEEREN:

DE Heeren van Middelburg, nu gehoort en rijpelijk overwogen hebbende alle de redenen en argumenten, van tijd tot tijd bygebracht, om haer Ed: te doen bewilligen in het Consent tot de Wervinge van 16000 Man, en niet te min deselve niet destructijf gevonden hebbende aen hare raisonnementen, voorheen gebruyckt, en vervolgens niet van dat overwigt, om hare iterative en op seer goede redenen en gronden geveste Resolutien tot het declineren van de bewuste Wervinge in te trecken, ofte te veranderen, hebben tot hare decharge, en om by d'andere Leden van geen stijf hoofdigheyt, drift ofte quaetaerdigheyt geinsimuleert te werden, nodig geacht U Ed: Mog: toe te dienen.

Dat geensints by haer Ed: Achtb: voor een gront gelegt is, dat die geene, welcke jegenwoordig op de nieuwe Wervinge aendringen, daer door souden voor hebben, den Staet in een Oorlog in te wickelen, die niet anders, dan ten hoogsten schadelijck, soo niet geheel ruineus, een yder kan voorkomen; maer is de Wervinge, om den toestant van saecken in Europa by haer Ed: Achtb: en veele verstandige Regenten opgenomen voor een pas en acheminement tot verwyderinge, en uyt het welcke lichtelijck een Oorlog soude konnen volgen, na dien deselve Wervinge het Accommodement tusschen de twee strydende Kroonen, sonder welcke den Oorlog schijnt onvermydelijck te zijn, na alle vrees sal difficielder maken, en te rug setten, om dat de ervarentheyt geleert heeft, dat Spangien in 't laetst van Augusti laetstleden, als Vranckrijck sijn Hostiliteyten in de Spaensse Nederlanden heeft aengevangen, geheel retenu is geweest, om die feytelijckheden door de Wapenen tegen te gaen, onaengesien den Marquis de Grana wel gelast was, om gewelt met gewelt af te weeren, waer door de hope tot inschickinge van de differenten doenmael groot was, daer, soo haest den selven ondervonden heeft de promptitude van desen Staet in het affsenden van vroeg en groot secours, men niet alleen een andere conduite wegens Spangien heeft beginnen te houden, en gewelt met gewelt te verdryven; maer dat den Marquis de Grana ter tijdt, als men op de Wervinge begonde te urgeren, informelijck en voorbariglijck een Oorlog tegens Vranckrijck heeft gedeclareert, en naderhand, de Wervinge verscheyde obstaculen in de Provintie ontmoetende, zich wederom stilder heeft gehouden, wanneer de saecken sigh eenigsints, en beter als voorheenen, tot een Accomodement geschickt hebben; of dan door een consent tot de Wervinge de hope tot inschickinge niet en soude werden geëlongeert, en vervolgens een verwyderinge, en daer door een Oorlog te gemoet te sien is, is seer bedenckelijck, te meer, na dien een Wervinge van 16000 Man niet en kan aengesien werden, als een middel compulsoir, om Vranckrijck met sijn nieu vermeerderde Militie van 40000 Man, in volle marsch staende, en zich konnende bedienen van een favorabel Saysoen,

mitsgaders van ſijne Alliantie met Denemarcken, Ceulen, Munſter, Savoyen, en andere, te bewegen tot een verſachtinge in ſijn voorgeſlagen Vredens-Conditie; daer boven dien maer al te bekent is, dat het Secours van de Geallieerden met Spangien, 't welck ſeer weynig ordre, noch nodige voorſieninge, omtrent ſijne ſaecken ſtelt, buyten dat van deſen Staet, gantſch onſeker is, en traeg ſoude by-komen, en geen Aſſiſtentie van Engelant, om de verwartheyd der ſaken binnen 's Rijckx, te wachten is; uyt welcke alles dan genoegſaem af te nemen is, dat deſen Staet, door een Wervinge, tegens haer wil, en ſelfs een goed oogmerck, echter ſoude konnen ingeſleept werden in een funeſten Oorlog, om den tegenwoordigen toeſtant van ſaken, daer in Europa ſig bevind.

Soo de Wervinge nodigh is, om dat Vranckrijck met ſijn Geallieerden armeert, en het eynde van deſelve is de ſecuriteyt en defentie van den Staet, ſoo dient daer toe immers het goet aental van Militie, 't welck deſe Republijcke betaelt, en behoorde als dan de meeſte ſorge gedragen te werden voor de gantſch onvoorſiene Magaſij nen en Frontieren, die de eenigſte Scheytmuur van deſe Provintie zijn; konnende de Spaenſſe Barriere niet eygentlijck gehouden werden voor de Frontieren van deſen Staet, en welcke deſelve ſoude moeten defenderen, nadien in ſulck geval deſen Staet door het onvermogen, ja ſelfs onwil van Spangien, geduriglijck ſoude geobligeert zijn, en geëngageert werden, ſelfs in Vredens-tijd, een laſt van groote Militie op de been te houden, waer door deſelve ſoude werden uytgeteert, en als in een continueele Oorlog blyven ſitten, ſonder in tijd van Vrede de vruchten van dien te konnen genieten.

Hoe ſeer het Intreſt van deſe Republijcq aen het behoud van de Spaenſſe Nederlanden geſchakelt is, kan niemandt onbewuſt zijn, waeromme het verre het beſte en raedſaemſt is, deſelve voor het meeſte gedeelte ſeker te behouden, dan in vrees te ſtaen, alles te verlieſen, ſoo Vranckrijk ſig maer van ſijne macht en avantagies ſoude willen bedienen.

Ende heeft deſen Staet door het toeſenden van vroeger en grooter ſecours, als het Tractaet ſelfs requireerde, immers nu voldaen aen Spangien, die ſelfs naerlatig zijnde, aen ſijn zijde de Tractaten en andere Conventien te voldoen, en ſig in noodig poſtuur van defentie te ſtellen, waer in deſen Staet was ten tijde, als ſijn Catholijcke Majeſteyt deſelve aſſiſteerde, geen hoope van goed ſucces hebben kan door het ſecours van deſen Staet alleen ſonder Engeland tegens de groote Macht van Vranckrijck en ſijne Geallieerden; en ſoude het mitsdien, om deſe Republijck en de Spaenſſe Nederlanden in ſoo groot gevaer niet te brengen, en van alle verdere ravages (die mogelijck in 't korte driemael meer noch ſoude importeren, als het geheel Different en Pretentie van Vranckrijck, ofte eenige ſijner Poſtulata, is) te bevryden, hoog noodig weſen, alle krachten in te ſpannen, om op de beſte Conditie een eerlijck ſecuur en redelijck Accommodement ten ſpoedigſten uyt te vinden; en hoewel het ſelve meeſt ſtaet in de macht van Spangien, ſoo kan echter deſe Republijcke, ſiende den jegenwoordigen toeſtant van ſaken, en dat die Kroon door een deſperatie ſig ſelve en deſen Staet lichtelijck ſoude expoſeren aen oneyndige gevaren en fataliteyten, door Declaratoiren, Reſolutien en andere Expedienten van nadruck, ſoodanig voorſien, dat Spangien moge-

mogelijck andere gedachten soude opnemen, en soo buyten Oorlogh met Vranckrijck, en in gerustheyt werden gestelt.

Ende hoewel den Treves van 8, 10 a 20 Jaren mochte geoordeelt werden, onaennemelijck te zijn, soo Vranckrijck inmiddels in Possessie bleef van de Plaetsen, van sijn Catholijcke Majesteyt geoccupeert, naerdien deselve dan meer Landen soude besitten, als hy pretendeert, en dat de Revenues van dien, gedurende sulcken Treves, verre souden excederen sijne Pretentien, so soude dies aengaende, ten contentemente van Spangien, nadere Conventien en Stipulatien konnen werden gemaeckt, ofte een der Postulata, welcke de Barriere niet en breken, en de Nederlanden minst buyten defentie stellen, ofte wel eenig ander Æquivalent, Vranckrijck konnen ingewilligt werden, en soo souden op die voet alle gevreesde swarigheden van sijne Allerchristelijkste Majesteyt, ofte desselfs Geallieerden, soo in de Nederlanden, als aen den Rhijn, waer mede desen Staet mochte gedreyght werden, selfs buyten de Wervinge en soo excessive Lasten, konnen wegh genomen werden.

En onaengesien de eenigheyt de Ziel ende het behoud van de Regeeringe is, en dat men daer toe op het krachtigste altoos behoorde te coöpereren, so kan echter deselve in soo gewichtigen sake niet t'aller tijd aengetroffen werden, en soude selfs een consent nevens d'andere Leden in de bewuste Wervinge by gevolge van alle de andere Provintien niet alleen schadelijck voor de Republijck, de saken soo in crisi staende, maer selfs voor de Ingesetenen van dese Provintie en Stad konnen wesen, al was het, dat deselve niet werckstellig en wierde gemaeckt; ja boven dien mogelijck onnut, ter oorsake, de niet consenterende Provintien en Steden in geene Lasten, tot de Wervinge gerequireert, moetende dragen, de consenterende, 't geene boven haer Quote was, buyten twijffel souden van den hals schuyven: behalven dat, dewijle geen Conclusie *per majora*, volgens de Unie en het Verdrag, tusschen de respective Provintien op den 29 January 1579 binnen Utrecht gesloten, Articul 6, 9 en 18, in een sake van die natuur, soude konnen geformeert werden, geen Wervinge oock volgen kan, nadien dat twee Provintien deselve declineren, en Vriesland en sijn eenstemmigheyt tot geen andere Resolutien apparentelijck staet overgebracht te werden.

Welcke redenen, gevoegt by de raisonnementen, in het schriftelijck Advys van haer Ed: Achtb:, mitsgaders de Responsive, aen sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange gededuceert, haer Ed: Achtb: oordeelen en vertrouwen, dat aen Uw Ed: Mog: satisfactoir sullen zijn, om wegh te nemen alle naerbedencken van verkeerde insichten, die haer Ed: Achtb: buyten dat van het wel-wesen van 't Gemeen, en de behoudenisse van Vryheyd en Religie, souden bewogen ende genootsaeckt hebben, om in de Consenten tot de Wervinge van Uw Ed: Mog. te discreperen.

's Woensdags den 23 beval sijn Hoogheyt aen den Heer Raed-Pensionaris de Hubert om te vragen / om met meerderheyt van Stemmen te concluderen; doch deselve seyde; sulcks tegens sijn Eed / Commissie en d'Unie te strijden. Sijn Hoogheyt colligeerde daer op selfs de Stemmen / en Zierickzee / Tholen / Vere en Vlissingen consenteerden tot de Resolutie per Majora; maer / alsoo de Gedeputeerden van ter Goes verklaerden / dit op haer niet te durven

 neemen /

neemen/ wiert een Besending aen die Stad gedaen/ welckers Regeerders/ op de Propositien/ haer voorgestelt/ antwoorden/ te hooren en te sien. Des Donderdaghs bracht sijn Hooghept/ den Heere Prince van Orangie/ een Geschrift in/ by form van accoort gestelt/ zijnde den inhoudt daer van/ dat de Steden waren over-een gekomen/ om met meerderhept van Stemmen de Werving vast te stellen/ gelijck by desen vast gestelt ende gesloten wiert. Alle Steden swegen/ behalven Middelburg/ dat daer tegens dit Protest over gaf:

Protest van de Heeren van Middelburgh.

DE Heeren Gedeputeerden van Middelburgh seggen uyt de naem van de Heeren hare Principalen, dat, nadien men op het stuck van de Werving tracht te concluderen by meerderheyt van Stemmen, haer Ed. in soodanigen pretense Conclusie, *per majora* op de bewuste Wervinge te nemen, niet en konnen consenteren, als aenlopende tegens de Gront-Wetten van de Regeeringe, en dat haer Ed. mitsdien Eedt en Amptshalven haer genootsaeckt vinden, tegens deselve pretense Conclusie te protesteren, gelijck sy protesteren by desen, van nulliteyt en informaliteyt; verklarende, deselve niet te sullen noch konnen respecteren voor een Resolutie van haer Ed. Mog.; maer alleen van de andere Leden van de Vergaderinge; en dat haer Ed. oock vervolgens geene Lasten, tot de voornoemde Wervinge gerequireert, sullen dragen, &c.

Sijn Hooghept vertrock dien selven achtermiddag noch na Antwerpen/ om met den Marquis de Grana te aboucheren.

Den 29 Maert wiert het Consent ter Vergaderingh van haer Hoog Mog: ingebracht: maer wy sullen/ als onse plaets wel van noden hebbende/ geen Consenten meer laten influëren.

Zierickzee maeckte kort daer na aen haer Ed: Mog: bekent/ t'improberen/ 't geen door haer Gedeputeerden gedaen was/ en sont op drie Missiven/ die van de Staten ontfangen hadde/ de volgende rescriptie:

Extract uyt de Notulen van den Raedt Ordinair der Stede Zierickzee, gehouden den 20 April, 1684.

VOor-gelesen zijnde drie distincte Missiven van de Ed: Mog: Heeren Staten van Zeeland, de eerste van den 31 voorleden, de tweede van den 11 deser, ende de laetste van den 18 dito, alle tenderende ten fine, de Heeren van den Rade mochten werden geinduceert, omme haer Missive van den 29 voorleden, aen haer Ed: Mog: geschreven, in te trecken, ende de twee laetste daer-en-boven, dat de Gedeputeerde van haer Achtb:, op 't consenteren van de noodige middelen, soodanig geinstrueert ende gelast mochten werden, als by dese conjuncture van tijden en saken, tot Securiteyt en defentie van 't gemeene Landt, souden oordeelen te behooren, ende ten laetsten noch sekere klachten en betooningen van misnoegen, dat

de voorgaende Brieven aen den Rade noyt en waren voorgedragen, veel min in deliberatie gelegt: waer op, na wettige Convocatie omvrage gedaen zijnde, by den Achtb. Rade goed gevonden ende verstaen is, haer Ed: Mog: te rescriberen, dat haer Ed: Achtb: met bevremdinge voor gekomen is, dat dit dilay ende uytstel soodanigh werdt opgenomen, als of 't selve, noch met d'importantie van saken, noch met het respect, dat men haer Ed: Mog: schuldig is, konde ingeschickt werden, daer nochtans haer Ed: Achtb: aller wegen hebben betoont, en altoos betoonen sullen, dat haer Ed: niet meer ter herten gaet, als de conservatie van de luyster, eere en aensien, de hooge Vergaderinge van haer Ed: Mog: in dese Provintie competerende, waer van sy d'eere hebben, het derde Lid te zijn; maer dat het eerste schrijvens alleenlijck aengesien zijnde, als een persuasie van vijf Leden van de Provinciale Vergaderinge, om de Stad van Zierickzee te mogen brengen tot hare sentimenten, onnoodig scheen, in nader omvrage gebracht te werden; een saecke, daer over den Raed sig onlangs te vooren soo categorijck en rondelijck hadde verklaert, dewijl het oogmerk van dien niet en moet strecken, als tot uytvindinge van de ware intentie van de Regeeringe, die hier klaerlijck quam te contesteren: maer daer op nader geinsteert werdende, verklaren haer Ed: Achtb:, dat haer Ed: Achtb: haer Resolutie van den 29 Martij deses Jaers, jegens de Conclusie by overstemminge, in 't stuck van de Wervinge, geformeert, meynen genomen te hebben uyt sincere bewegingen van een oprecht gemoet, tot conservatie van de vry- en gerechtigheden van den Lande, ende daerom by deselve nootsakelijck moeten blijven persisteren, sonder eenige de minste alteratie daer omtrent te konnen lijden, noch het selve op nader instantie, self van Besendinge, in verdere deliberatie te sullen brengen; ende aengaende de Belastingen, blijven haer Ed: Achtb: oock persisteren by de Resolutien, ten dien eynde van tijdt tot tijdt genomen, ende haer Ed: Gedeputeerde successivelijck toegesonden.

Het Consent van de Provintie van Utrecht / op den 22 December 1683 al gedragen / wiert den 4 Februarij 1684 ter Vergaderinge ingebracht.

Maer in de Provintie van Vrieslant was 't gantsch anders gestelt / want de Staten iteratívelijck door haer Hoog Mog: versocht zijnde / haer Consent te willen inbrengen / resolveerden eenparig / de Werving te declineren / en lieten door de Heeren hare Gedeputeerden de navolgende Resolutie exhiberen:

Extract uyt het Resolutie-Boeck van de Heeren Staten van Vrieslant.

Veneris den 15, 25 *February*, 1684.

DE Staten van Vriesland, gesien en geëxamineert hebbende twee Missiven van haer Hoog Mog:, in datis den . . . February 1684, tenderende, ten eynde haer Ed: Mog: met den eersten haer Consent tot de Wervinge van 16000 Man ter Generaliteyt believen in te brengen, hebben, na rijpe en serieuse deliberatien, met eenparige Stemmen der Leden van de Regeeringe, goetgevonden, voor Advys in te brengen, dat haer Ed: Mog: niet konnen beseffen, van wat nootsakelijckheyt en

nut

nut gemelde Wervinge kan geoordeelt werden te zijn, maer meenen, dat deselve behoorde te werden aengesien als een groot acheminement tot een funesten ja ruineusen Oorlog, die dese Provintie, ter oorsake van haer verachterende Finantien, afslag van Granen, vette Waren, en vaste Goederen, als andere ongelegentheden, niet machtig is te voeren, insonderheyt, dewyl den Staet schijnt gedestitueert van alle Bontgenoten, van dewelcke met seeckerheyt eenige Assistentie te verwachten is; dat daerom te swaerder moet werden geapprehendeert, om dat deselve van soo veele in den vorigen Oorlogh krachtiglijck bygesprongen, noch geen sonderlinge advantages op Vranckrijck heeft konnen halen: daer by komt, dat de Troupes, die geworven souden werden, seer beswaerlijck, indien al eenigsints, immers niet soo spoedig, te krijgen, of van die force sullen zijn, dewelcke nootsaeckelijck soude werden gerequireert, om een beter Vrede van sijn Majesteyt van Vranckrijck t'obtineren, als van deselve ultro werd aengeboden; werdende oock seer ende met groote reden geapprehendeert d'onbedenckelijcke desastres, dewelcke dese Provintie particulierlijck te duchten heeft van de Fransse Geallieerden, als zijnde alle de Forces van den Staet wel rijckelijck gerequireert, om alleen de Fransse Macht in de Spaensse Nederlanden te resisteren, en daer de Spaensse in hare conduite soo weynig ernst betonen, en by na geene vigoureuse ordres stellen, als alleen, dewelcke dienen konnen tot engagement van dese Republijck in den Oorlog, soo seer, dat naulijcx een derde part van die Troupes gereet hebben, diese mosten hebben, eer desen Staet gehouden was, eenige Assistentie te doen, veel min te dencken aen Rupture met Vranckrijck, om harentwille, zijnde oock notoir, dat geene van die alternativen soo considerabel zijn, datse eenigsints souden egaleren de grootheyd van 't gevaer, daer aen desen Staet niet alleen sig selfs, maer oock de Spaensse Nederlanden, soude exponeren door den Oorlog, hebbende niet alleen Engeland, maer selfs den Keyser, sijn misnoegen verklaert, gelijck oock aen desen Staet niet weynig gegeven is over het doen van Declaratie van Oorlog door sijn Cathol: Majesteyt, sonder kennisse van eenige Bondgenoten, gelijck oock den Coning van Engeland reede betuygt heeft, beter te zijn, eene van de alternativen t'accepteren, als sig soo roeckeloos te werpen in soo verderffelijcken Oorlog, met byvoeginge, van ongehouden te zijn, Spangien in soodanigen gevalle t'assisteren; dies niet heylsamer te doen is, als de Wervinge na te laten, en daer door de Spaensen te doen sien, dat desen Staet niet kan goed vinden, om een kleyn gedeelte van het geene, daer van sy het geheel soo weynig versorgen, sig te steken in soo grooten ongelegentheyd; voorts deselve op de meest-krachtigste maniere te persuaderen tot het aennemen van eene der alternativen, en alsoo met de meeste spoed en ernst ter hand te nemen, soodanige Onderhandelinge, Conferentie ende Tractaten, als daer toe eenigsints sullen konnen dienen, ten eynde desen Staet, en alsoo de gantse Christenheyd, moge gauderen van een goede en gewenste Vrede, en de Barriere bewaert blijven; konnende haer Ed: Mog: niet anders oordeelen, of, wanneer den Vrede al niet werde bereyckt, den Treves van 20 Jaren in desen tijd wenschelijcker soude zijn, als den jegenwoordigen Oorlog in de Spaensse Nederlanden, en wel bysonder, om dat by vervolg van tijd en sijn Keyserl: Majesteyt, en den Coning van Groot-Brittannien, d'eene van den Turcksen Oorlog, en d'ander

van

van de inwendige moeylijckheden ontlast, beter in staet sullen geraecken, om de Vrede te guaranderen. Aldus geresolveert op 's Landschaps Huys, den 15, 25 February, 1684.

Haer Hoog Mog: dese Resolutie gesien ende gehoort en daer over gedelibereert hebbende / maeckten by Missive aen de Heeren Staten van Vrieslandt bekent; Dat sy geresolveert waren, op 't selve subject een Besendinge te doen, en deselve ten spoedigsten te laten afgaen, met versoeck, dat de gemelde Heeren Staten van hooggemelde Provintie van Vrieslandt tot dien eynde der selver Vergaderinge noch voor een korten tijdt wilden continueren, ende dat haer Hoog Mog: de gem. Heeren Staten met den eersten van de komste van de Heeren der selve Gedeputeerdens nader souden informeren.

Op dese Missive rescribeerden de Heeren Staten van Vrieslandt:

Missive van de Heeren Staten van Vrieslandt, gesonden aen haer Hoog Mog: de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

HOOG MOGENDE HEEREN:

WY hebben ontfangen een Missive van Uw Ho: Mo:, in dato den 28 February 1684, waer in deselve ons te kennen gaven, dat een considerabele Besendinge uyt het midden van Uw Hoog Mog: aen ons stond gedaen te werden, en versochten, dat wy ten dien eynde dese onse Vergadering wilden continueren. 't Is ons leed, Hoog Mog: Heeren, dat wy dese Uwe Hoog Mog: Missive hebben ontfangen op een tijd, als, alle Besoignes van den tegenwoordigen Lands-dag afgedaen zijnde, wy op 't Poinct stonden, om deselve te scheyden, en reeds verscheyde Leden waren vertrocken; waeromme wy geresolveert hebben, Uw Hoog Mog: mits desen te bedancken voor de eere van de gedecreteerde Besendinge; dat deselve in dit ongemackelijcke Saysoen van 't Jaer de moeyte believen te besparen, te meer, dewijle deselve 't subject van de geprojecteerde Werving van 16000 Man is concernerende, *ende daer op reeds by eenparigheyd van alle de Leden der Regeering soodanig is geresolveert, dat daer in geen de alderminste veranderinge te verwachten staet.* Waer mede, Hoog Mog: Heeren, sullen wy Uw Hoog Mog: beveelen in de genadige Protectie van Godt Almachtigh.

Leeuwaerden den 22 February, oude Stijl, 1684.

Uw Hoog Mogende Vrienden,

De Staten van Vrieslandt.

Was geparaphreert

D. HERINGA van GROVESTINS.

Ter Ordonnantie der selver; Getekent

H. HUBER.

De Heeren Staten Generael wierden echter niet van haer voornemen afgetrocken / maer notificeerden andermael by Missive aen haer Ed: Mogende;

Dat haer Ho: Mo: geresolveert bleven, de Besending ten spoedigsten sijn voortgangh te laten hebben, en wijders versochten, haer Ed: Mog: haer Vergaderingh tegens den . . . Maert, nieuwe Stijl, te willen beschrijven, sullende de Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerden tegens dien dagh haer aldaer laten vinden, met die hoop en dat vertrouwen, dat de voorsz. saecken met den anderen, gelijck als andere goede Bondgenooten en Patriotten, in der minne souden werden ingeschikt. Op welcke Missive de Heeren Staten van Vrieslant weder beschreven wierden. Haer Hoog Mog: deputeerden tot dese Besending de Heeren Fabricius, van Haerlem, Voet van Winsen, van Utrecht, en Kuyper, van Over-Yssel; dewelcke in Vrieslandt gekomen zijnde, een mondelinge Propositie deden, die van de Heeren Staten van die Provintie met dese schriftelijcke Resolutie beantwoordt wiert.

Antwoort van de Staten van Vrieslant, aen haer Ho: Mo: Gedeputeerden.

DE Staten van Vriesland, gehoort hebbende de mondelinge Propositie, by de Heeren Fabricius, Voet van Windsen en Kuyper, haer Hoog Mog: Gedeputeerdens, in volle Vergaderinge gedaen, tot het dragen van consent in de Wervinge van 16000 Man, hebben na deliberatie goed gevonden, haer Hoog Mog: mits desen te bedancken voor de gedane soo extraordinaire Besendinge, en voorts geresolveert, te persisteren by de Resolutie, den 16 February laetstleden op dit Poinct genomen, en haer Hoog Mog: toe gesonden, gemerckt haer Ed: Mog: sig daer inne soodanig hebben geuyttet, als deselve tot dienst van den Lande en de conservatie van de algemeene Ruste oordeelen noodig te zijn, en worden de Heeren Gecommitteerden ter Generaliteyt gelast, alle devoiren aen te wenden, ten eynde de andere Leden van de Unie mogen treden in het sentiment van haer Ed: Mog:, op dat alsoo daer door alle gevreesde onheylen mogen voorgekomen worden, en een gewenste Vrede bereyckt.

Aldus geresolveert op 't Landtschaps Huys, den 15 Martij 1684. Was getekent voor Oostergoo, *Frans van Burmania*, *G. v. Broersma*. Voor Westergoo, *Wiglius ab Ayta de Zuichem*, *J. Thijssen*. Voor de Sevenwolden, *J. B. v. Bouricius*, *H. Harmanides*. Voor de Steden, *B. Burenstins*, *M. Hillebrants*.

In kennisse van my,

H. HUBER.

De Heeren Gedeputeerden, siende, dat haer Ed: Mog: by hare Resolutie persisteerden, vertrocken weder van Leeuwaerden na 's Gravenhage, en deden in 't begin van April van hare verrichtinge aen haer Hoog Mog: rapport, dewelke haer voor haer genome moeyte bedanckten.

In Over-Yssel waren de Staten niet seer voorbarigh, om over de Wervingh te resolveren; doch den Heer Kuyper, der selver Gedeputeerde,

teerde / verklaerde sigh genoeghsaem / waer over de Gemeente soo t'onvreden was / dat sijn Ed: / korts daer na tot Deventer komende / groot gevaer liep / om seer geaffronteert te werden / soo hy sigh niet in tijdts van daer geretireert had.

De Provintie van Stadt en Lande liet de volgende Resolutie ter Generaliteyt inbrengen:

Extract uyt de Resolutie van de Heeren Staten van Stadt en Lande.

MARTIS 11, 21. MARTII.

IN deliberatie gelegt zijnde het achtste Point van de Propositie, sprekende van de Petitie der Ed: Mog: Raden van State, in dato 29 September 1683, ten eynde 's Lands Militie door nieuwe Wervinge mochte werden gesterckt, ter nombre van 16000 Mannen, en geconsidereert, tot wat eminente trap van pouvoir de Wapenen van sijn Koninglijcke Majest: van Vranckrijck, gecombineert met die van des selfs Hooge Geallieerden, zijn gesteygert, sulckx, dat d'Armatures van den Staet, schoon die verre boven de 16000 Man wierden vergroot, ende effectivelijck gevoegt waren met de totale Macht van desselfs Hooge Geallieerden, echter, na menschelijcke apparentie, in geenen deele souden wesen suffisant, de redoutable Force van de Kroon Vranckrijck, en van die, die door Tractaten daer aen zijn verbonden, te konnen sustineren; en gelet, dat sijn Koninglijcke Majesteyt van Spangien, werdende geïnduceert tot het sentiment van een der Alternativen, by hoogstged. sijn Koningl: Majest: van Vranckrijck geprojecteert, aen te nemen, den Oorlogh daer door oogenschijnlijck geëviteert, de Barriere, waer aen den Staet ten hooghsten aen gelegen is, genoegsaem bewaert, ende de Vrede bestendig soude konnen werden geconserveert; ter contrarie, reguard genomen, dat meerhoogstged. sijn Majest: van Spangien, door den Staet werdende gelacteert met een nieuwe Lichtinge, ende vervolgens gevoed door de hoope van meerder Secours en Assistentie, evidentelijck sal werden gesterckt in desselfs voornemen, van niets aen een gewenschte Vrede te willen sacrifiëren; het vuur van Oorlog daer door seeckerlijck ontsteken, ged. Barriere, voor en al-eer eenige dadelijcke Wervinge sal konnen werden ondernomen, geheel en al gewisselijck geëmporteert, ende den Vereenigden Staet onfeylbaer in de uytterste perplexiteyt en aller dangereuse constitutie sal werden gebracht; hebben de Heeren Staten van Stadt en Lande in opgem. Wervinge, ter nombre van 16000 Man gedifficulteert, voort goet gevonden ende verstaen, dat meerhoogstged. sijn Koninglijcke Majesteyt van Spangien door alle mogelijcke ende bedenckelijcke middelen behoorde te werden gedisponeert, om een van de Alternativen, by meerhoogstgem. sijn Koninglijcke Majesteyt van Vranckrijck voorgeslagen, streckende tot een Vrede of Treves, aen te nemen, en by soo verre deselve daer toe onvermoedelijck niet te brengen mochte zijn, dat in sulcken gevalle den Geünieerden Staet met de Kroon Vranckrijck dieswegen niet behoorde te komen tot een Rupture.

Sy lieten ter selver tijdt oock haer Consent tot de Recrutering van de Militie / op hare repartitie staende / gelijck voorleden Jare van de andere Provintien geschiet was / inbrengen.

Dus stonden de saecken in de seven Provintien / blijvende yder Provintie / soo die voor als tegens de Werving waren / in die gedachten / dat sy het rechte / bequaemste en gereedtste middel / om de rust in Europa te herstellen / by der hant genomen hadden. De Provintie van Gelderlant / in geval van rupture / met Vranckrijck groot perijckel loopende / om van den Ceurvorst van Ceulen geinfesteert te werden / liet wel het yverigst aenhouden / om de Werving werkstellig te maken; gelijck der selver Gedeputeerden den 30 Maert seer ernstigh versochten / ten eynde / by die gevaerlijcke Conjuncturen van tijden en saecken, daer soo groote Wervingen en preparatien ten Oorlogh alom wierden ondernomen, de lang getraineerde Werving op het spoedigst, en sonder het minste tijdtverlies, effectivelijck mocht werden voortgeset, ofte soodanige andere middelen ende expedienten uytgevonden, waer door de goede Ingesetenen voor schadelijcke overvallen en vyantlijcke aggressien mochten werden secuur gestelt. En in de Provintie van Hollandt wierdt in 't begin van April gerapporteert; Dat de Heeren Staten van Vrieslandt door de Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerden niet hadden konnen werden gepermoveert, te consenteren in de Wervingh, en de Heeren Staten van Stadt en Lande mede haer Consent daer toe difficulteerden te geven, en dat daerom de Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Hollant ter Generaliteyt wel dienden geinformeert te werden, hoe sy haer omtrent de Werving te dragen hadden, of haer Ed: Groot Mog: begeerden, dat daer mede soude gesupercedeert, of met en nevens de Provintien van Gelderlant, Zeelant, Utrecht en Over-Yssel, een aenvang daer van gemaeckt werden, op hoope, dat de Heeren Staten van Vrieslant, en Stadt en Lande, siende, de noot en het gevaer meer en meer naderen, desgelijcks oock souden consenteren. 't Laetste vondt weynig ingressie by de Leden: en de Wervingh is soo allengskens van selfs / door tusschen-komen van den Treves / te niet geloopen.

Spangie had nu al eenige tijt getracht door alderhande middelen / en onder anderen door d'Oorlogs-declaratie / Engelant en desen Staet tegens Vranckrijck t'engageren. Soo dra was by den Coning voorleden Jaer niet vast gestelt / dit te doen / of een Hoer van den Raed maeckte aen den Heer van Heemskerck / haer Hoog Mog: Ambassadeur / sulcks bekent / om 't selve wijders aen de Heeren Staten Generael te communiceren / en seyde; Dat den Coning geresolveert was (liever als de geleden smaetheden goedertierentlijk te verdragen) desselfs gantse Monarchy op te setten, en in hazart te stellen. Dat het geen sedert de Nimweegse Vrede was voorgevallen, voor niemant souffribel was. Dat men den Coning van Spangie tracteerde, als een Heer van eenige Dorpen, die door een machtig Buurman onderdruckt wert. Dat het met de Spaensse Monarchy soo

noch

noch niet was gelegen, &c. Dat men wel genegen was tot Vrede, maer niet, om die met verlies van Spangies reputatie en een inkanckerent seer te kopen en te behouden. Den Ambassadeur antwoorde; Dat hy alles volgens de communicatie wel aen haer Hoog Mog: soude bekent maken, en haer goetvinden afwachten, maer dat hy echter uyt sig selven daer by wel konde voegen, dat de Declaratien van Oorlog het werck alleen niet deeden, maer de middelen, om die met eer en voorkominge van schade uyt te voeren. Dat hy niet sag, dat de veelvuldige representatien, die hy op ordre van sijne Heeren en Meesters tot het in postuyr brengen van de Nederlanden had gedaen, tot noch toe van groote vrucht waren geweest; en dat het exempel van de voorleden Oorlog geen voordeelige impressien omtrent beloften sonder te gelijck reële presteringe had gegeven: Dat voor eerst en voor al noodig scheen, dat den Marquis van Bourgomaneiro aenbevolen wiert, by alle wegen en middelen een Accommodement in 't Oosten en met de Porte te vervorderen en te verhaesten: Wijders, dat men by sig selven een Plan van Oorlog most formeren, soodanig, waer door men oordeelde, te sullen konnen bestaen; dat hier uyt soude devolveren, dat men Gelt-middelen most by een brengen, niet na 't gunt volgens ordinaris cours van de loopende middelen overschiet, maer geproportioneert na de presente noodt, en om sigh in postuur van defentie tegen een machtig Vyant te stellen: Hier op wiert gerepliceert; Dat desen Oorlog van den voorgaenden veel differeerde: Dat sijn Majesteyt toen niet direct in sijn eere was aengetast: Dat men 't werck met alle vigeur meende uyt te voeren: Dat men wel wist, dat sonder Gelt en Troupes geen swaren Oorlog aen te vangen was: Dat men t'zedert eenige korte tijdt considerabele Remises hadde gedaen: Dat men noch dagelijks besig was, sonder dat'er tijt tusschen beyden was geweest, om op een Fonds, daer toe gerequireert, te delibereren: Dat men hem in 't generael konde verseeckeren, d'intentie te zijn, om door alle wegen en middelen Gelt by-een en Volck op de been te brengen, om, onder Gods genadigen segen, op een rechtvaerdige saeck een goeden Oorlogh af te wachten. Maer den Heer van Heemskerck poogde sig nader t'informeren / hoe de Spaenssen haer mesures meenden te nemen / en versocht ten dien eynde aen verscheyde Heeren van den Raed / te weten; Wat middelen by de handt waren, om soo grooten saeck met reputatie, sonder schade, uyt te voeren; en seyde / dat niet afwesen konde, hier op krachtig te insisteren; en dat het den dienst van den Coning vereyste, dat hy daer af eenige versekeringe konde geven aen sijne Meesters. Dit socht men eerst met beleefde termen en generale beloften / van alles by te sullen brengen / wat mogelijck was / af te setten; doch den Ambassadeur representeerde haer daer op; Dat hy sig niet konde verbeelden, dat sy den Coning door haer Raed in soo grooten Labyrinth souden hebben gebracht, sonder te gelijck aen te wijsen middelen, om sigh met eere daer te konnen uytwickelen: Dat men verdacht most zijn, dat den Coningh van Vranckrijck vroegh in 't Jaer met twee considerabele Legers in de Nederlanden in 't Velt soude staen; dat daer mede twee Belegeringen te gelijck konden ondernomen werden: Dat, eer men in staet soude zijn, om

die op te slaen door hulp van de Geallieerden, de eene wegh soude zijn, ende dan die Armee capabel, om het aennaderende Secours te observeren, en alsoo de tweede en importantste Belegeringe te continuëren: Dat 'er in de Nederlanden niet veel Plaetsen meer over waren, om te verliesen: Dat sijn geheel wel-wesen van andere te moeten afwachten, (welckers Auxiliaire Volckeren, soo komen te overwinteren, seer kostbaer zijn, en dickwils niet in tijts haer in marsch begeven) een slechten troost is: Dat daerom den Coningh met de Declaratie in de necessiteyt was vervallen, van indispensabelijcken den Marquis de Grana met prompte en genoeghsame Geldt-middelen te voorsien, soo men niet wilde, dat Namen, Mons, ja 't geheele Nederlandt, in hazart gebracht soude werden: Dat men wel considereren konde, dat, staende den Turckse Oorlog, en Duytslant verdeelt, als het tot noch toe geweest was, geene, ten minsten geen krachtige, diversie van de kant van der Elsas, of van elders uyt het Rijck, te wachten was; en vervolgens, dat het Fort van den Oorlog op de Nederlanden soude afloopen, alwaer, soo het werck door Vrienden most uytgevoert werden, ten besten genomen, het gantse Landt opgegeten en geruineert stont te werden; daer ter contrarie, by aldien men sigh selven in een aensienelijck postuur stelde, eerst de Steden na behooren met Guarnisoenen voorsien zijnde, van deselve een vigoreuse resistentie te wachten was, en uyt die niet geattacqueert souden werden, een Leger by-een getrocken konde werden, om een secours te tenteren, ofte gevoegt by Troupen van Geallieerden, een andere Belegeringe by diversie te ondernemen: Enfin, dat tusschen eygen Troupes, en die van andere dependeren, groot onderscheyd is: Dat hy dit haer, en yder van 's Conings Ministers in 't particulier, ja den Coning selfs te gemoet soude voeren: Dat het nu geen tijt meer was, om den anderen met Complimenten en bedeckte Schotelen te dienen: Dat, by aldien men niet van den ordinaris Trant afsprong, en gants andere vigeurs, als hy tot noch toe niet hadde gesien, quam te toonen, niet alleen Nederlandt, maer wel licht een groot gedeelte van Europa stont verlooren te gaen: Dat hy dit niet seyde, op dat het onder haer soude blijven, maer dat hy versocht, dat dese sijne bekommeringe alomme, selfs by sijne Majesteyt, kenbaer gemaeckt mocht werden, hoe eer hoe liever; want dat sijns oordeels de Monarchie, ja beyde de Linien van het Auguste Huys, noyt indifficulteuser pas, als doen, waren geweest, met byvoeginge, dat het hem als onverantwoordelijck voor quam, dat om een Millioen Rijcksdaelders, die misschien het werck voor eerst souden konnen redden, men, den Oorlog gedeclareert hebbende, in die benautheyt soude willen verblijven. Hier op wierdt geantwoordt; Dat (den Oorlog buyten Declaratie doch levendig gevoelt werdende) men niet voor-by had gekonnen dese Demonstratie te doen: Dat men oock alles tot sijne defentie soude by brengen, wat mogelijck was: Dat de Armade kortelijk verwacht wierde: Dat met deselve 1000 Neapolitanen, voor de Nederlanden gedestineert, over quamen: Dat eerst daegs ten selven eynde 2000 Spangiaerden stonden geworven te werden: Dat daer-en-boven noch Wervingen tot 2000 Man in Spangien souden werden aengestelt, om gebruyckt te werden, daer het de noot
in

in tijden en wijen meest soude vereysschen: Dat men de Zee-macht meer en meer versterckte, in hoope, van weynigh min als 30 Schepen in Zee te sullen konnen brengen: Dat men van daer bleef remitteren, 't geene van de ordinaris Inkomsten vervallen konde werden, om het werck sachtjes in de Nederlanden gaende te houden; met bekenteniffe niettemin, dat het selve niet genoegh was, om te voldoen aen de presente noodt, en om daer door in goet postuur te geraecken; doch dat men sijn heyl van de Vloot van Nova Spania verwachtë: Dat men met de komste van deselve voor hadde, de Nederlanden considerabel te assisteren, ten minsten met een Millioen Rijcksdaelders: Dat sonder de komste van de Vloot niet wel te voorsien was, waer een Millioen, of 't geene daer by quam, van daen soude komen.

Dese Heeren verklaerden de reden niet / die haer bewegeht had / om den Coningh tot het declareren van den Oorlogh aen te porren / maer den Heer Marquis de Bourgomaneiro / Spaenssen Ambassadeur aen het Keyserlijcke Hof / (die oock by veele gemeent werdt / het verklaren van den Oorlogh de eerste door den Hertogh van Alba aen den Hertogh van Medina Celi / en door dien aen den Coning / voorgestelt te hebben) uyttede deselve wel naeckt aen den Keyser; want als hy de Declaratie bekent gemaeckt / en sijn Keyserl: Majesteyt hem gevraegt had / of den Coningh in staet was / om den Oorlog uyt te voeren? seyde / Neen; maer dat Engelant en Hollant genecessiteert souden zijn / de Nederlanden te secoureren: Doch als kort daer na Don Pedro de Ronquillo / Spaenssen Ambassadeur in Engelant / om secours sterck insisterende / deselve reden allegueerde / antwoorde sijn Majesteyt van Groot-Brittannien niet onaerdig; Dat hy verwondert was / dat den Coningh van Spangien / soo hy dit wist / sijn Differenten met Vranckrijck in handen van hem en haer Hoogh Mog: weygerde te stellen / alsoo sy / om sijns Heers en Meesters Intrest niet waer te nemen / het hare niet souden verwaerlosen.

Middelerwijl quam de Vloot uyt Nieuw Spangien t'arriveren / maer bracht soo veel Gelt niet mede / als men verwacht had / 't welck meerendeel door de Plonderingh van Vera Cruz toe quam; doch / 't geen daer mede verloren was / socht men met het confisqueren van de Fransse Goederen op de Vloot te vergoeden / hoewel naderhant gebleecken is / dat men weynig heeft konnen ontdecken.

De Nederlanden mosten echter met Geldt geassisteert werden / en Don Alonzo Carnero / Veador Generael van den Coning / die hierom door ordre van den Marquis de Grana overgekomen was / wierdt na veel moeyte met het geen men bekomen konde en omtrent 2000 Spangiaerden te rug gesonden: Hy arriveerde in 't laetst van Maert tot Oostende / en 't begin van April tot Brussel: de Baren Silver / die hy mede gebracht had / en waer van men seer divers sprak / wierden na de Munten van Brussel / Antwerpen en Brugge gebracht / en de Militie eens betaelt.

Gelijck de Spaenssen aen de eene zijde waenden / door haer vreemde ende extra-

extravagante Proceduren Engelandt en desen Staet / uyt kracht van de gemaeckte Tractaten / sonder aen haer kant iets te presteren / in den Oorlogh in te wickelen / alsoo sochten sy aen d'andere kant Vranckrijck / sonder aensien/ of sy hare Geallieerden self infesteerden / te degousteren ; en wijl sy sagen / te Lant/na alle apparentie/overal te kort te sullen schieten/sochten sy haer fortuyn ter Zee. Die van Fontarabie / eenige Scheepjes ter Roof geëquipeert hebbende / namen self omtrent half January het Hollands Schip de Waeg van Amsterdam / Schipper Albert Pooy / seer rijck geladen / van Amsterdam na Bayoene gedestineert / op pretext van Fransse Goederen / die in 't selve souden zijn geweest.

Den Grave d'Avaux presenteerde over dit en meer diergelijcke voorvallen twee Memorien kort na den ander / versoeckende / dat haer Hoog Mog: reparatie van Spangien souden eyssen / en sorgh dragen / dat sulcks in 't toekomende niet meer mochte gebeuren/ 't welck haer Hoog Mog: oock aenstonts lieten in 't werck stellen door den Heere van Heemskerck / die / na een langh en ernstigh aenhouden / de ontslagingh van dit Schip obtineerde. Maer de Spaenssen lieten daerom niet na / op de Schepen / die met Fransse Goederen geladen waren / te kruyssen / waer van wy in 't vervolgh meerder sullen seggen.

Sy ordonneerden boven dien / dat de Fransse Naturellen sonder eenige consideratie altemael uyt de Nederlanden souden vertrecken ; maer by den Marquis de Grana wiert echter op hare instantien eenig temperament daer in gemaeckt/ en geresolveert / dat de genaturaliseerde souden blijven ; aen die geene/ die het Recht van de Burgery hadden / de Naturalisatie toegestaen werden / mits een behoorlijcke en geproportioneerde Somme aen de Heeren van de Finantien gevende / doch de andere moeten vertrecken.

De Spaensse Ambassadeur retireerde sig oock in 't begin van January uyt Vranckrijck / en de Fransse uyt Spangien ; maer d'eerste wiert eenige Mijlen van 't Hof geëxileert / soo men voor gaf / om eenige Woorden/ ten tijde van sijn Ambassade gesproken.

Vranckrijck hielt een geheele andere Conduite / want den Coningh socht Spangien niet met ernst te attacqueren / maer door geweldt / en haer Hoog Mog: door alle bedenckelijke redenen tot het aennemen van een Vrede of Treves te bewegen. Van 't eerste had hy voorleden Jaer door 't innemen van Cortrijck en Dixmuyden / het ruineren van Luxemburgh en de buyten-gemeene swaere Contributien / die hy van 't platte Landt vorderde / en de strenge Executie / die aen die geene / die niet betaelden / gedaen wierdt / proefs genoegh gegeven. Hier mede liet hy sijn Troupen in 't laetst van 't voorgaende en 't begin van dit Jaer in meest alle de Provintien ten platten Lande continueren/ en door sijn Intendanten aen veel voorname Steden / als Gent / Brussel / Bergen in Henegouwen / Aeth / Audenaerden / Roermonde / &c. Uytschrijvingen senden / om over de Contributien te komen tracteren / met bedreyging/ van

van deselve andersints/ gelijk Luxemburg/ te handelen. De Uytschrijving aen die van Gent/ van hoedanige inhoudt sy meest alle waren/ luydt als volght:

MIJN HEEREN.

DE schade, die onlangs door de Bomben tot Luxemburgh is veroorsaeckt, schijnt My een genoegsaem voorbeelt voor U te wesen, om te vreesen; derhalven heb Ick gelooft, niet haest genoeg aen U deelachtig te konnen maken de ordres van den Coningh, die Ick ontfangen heb, door welcke My toegelaten is, U te doen weten, dat het noch in Uw macht is, om een diergelijck Tractement te vermijden, mits herwaerts ten eersten Gedeputeerden sendende, om U vry te kopen van het Vuur, dat men geresolveert heeft, in Uw Plaets te werpen; en, aengesien men niet sal nalaten, sulkx te doen, indien Gy van Uw kant in gebreken blijft, om U van mijn advys te bedienen, soo geef Ick U dat met soo veel yver, als my toegelaten werd, om tot Uw welwesen te hebben in dese tegenwoordige staet van saecken: Ick versoeck U dienvolgende seer instantelijck, dat Gy my in 't kort Antwoort op dit subject wilt geven, en My geloven, voor soo veel ick kan zijn, Mijn Heeren, Uw seer ootmoedigen en onderdanigen Dienaer.

Rijssel den 7 January 1684. *Geteeckent*

BRETEUIL.

Den 17 en 18 January branden sy/ volgens de Lijst van de Spaenssen/ Borne/ Basterode/ Lebbeke/ Assche/ St. Aman/ Hembeeck en Schuyt/ groot Willebroeck/ kleyn Willebroeck/ Hingen/ Bezrein/ Wintam/ Haesdonck/ Eyckevliet/ Pues/ Luppelo/ Callifort en meer andere Plaetsen voor een groot gedeelte af. Den Marquis de Bouffiers quam met een Corps van 4000 Man aen de Coukelbergh/ de Voorstad van Brussel/ na de zijde van Vlaenderen/ en leyde omtrent 30 Huysen in de assche; en 's anderendaeghs wierden in Jxelle/ de Voorstadt na de Naemsse kant/ van een andere Party vier Huysen geconsumeert. Den Marquis de Grana door 't Colijck/ waer aen hy menighmael omtrent die tijdt onpasselijck was/ het Bedde moetende houden/ sont den Prins van Vaudemont met eenige Spaensse Troupen/ en vijf Regimenten Hollanders/ die van Leuven ontboden wierden/ om de laetste Fransse Party te vervolgen; maer den Prince vergenoegde sigh/ half wegen Hal gekomen zijnde/ met het rapport/ dat hy van een Hollants Luytenant/ die hy met 80 Ruyters van de Guarde van sijn Hooghept den Heere Prince van Orangie/ om te recognosceeren/ had getascheert/ verstont/ als dat de Franssen 120 Man sterck by Halle/ en volgens rapport van 2 Gevangens/ seer afgemat/ waren; en reverteerde na Brussel: Maer de Franssen verlieten Halle niet/ voor dat sy/ na gewoonte/ haer lust versadigt hadden.

Na haer vertreck van die kant verbrande het Guarnisoen van Charleroy 4 Huysen in 't Frans Gebiedt/ waer van Monsr. de Montal nauwlijcks de tijdingh

tijdingh tot Maubeuge gekregen had / of verste in dese woorden uyt; Zijn de Spaenssen dwaes, dat sy my verplichten, om 400 Huysen af te branden, volgens d'ordres van den Coning, dewelcke begeert, dat Ick voor een 100 Huysen sal in de asse leggen? En sont aenstonts eenige Troupen uyt na verscheyde Dorpen in Henegouwen / die sy door het vuur meest consumeerden. Na dese hielden de Spaenssen sig vry stil / maer de Franssen gingen voort met hare feytelijckheden / welcke soo wreedt zijn geweest / als oyt Menschen gehoort hebben / afbrandende overal de Huysen / of de Fondamenten wegh gravende / gehuwde en ongehuwde Vrouwen schofferende / menigmael de Menschen / na dat sy se van alles berooft hadden / wegh jagende / en van koude latende sterven / en menigmael in tegendeel de Menschen / die haer Huysen / om de Brandt t'ontvluchten / verlaten wilden / daer in sluytende / en 't aufugieren belettende. De Spaensse vaste Steden waren overal oock soo opgepropt van Vluchtelingen / en gevlucht Vee / dat veele niet onder dack konden geraken / maer van koude en andere ongemacken op Straet storven. Dit verbaesde d'Inwoonders soo / dat veele resolveerden / met de Franssen t'accorderen; gelijck die van Roermonde voor 100000 Guldens / het Oudenburgse / de Noord-zijde van de Vaert / 't geheele Lant van Waes en het Dendermondse voor 400000 Guldens / Frans Gelt / 't Lant van Aelst voor 300000 Guldens / en meer andere voor een groote quantiteyt sig redimeerden; doch met veele wilden de Franssen niet contraheren / om continueel ergens haer woede te exerceren.

Terwijl de Nederlanden soo geëxtorqueert wierden / was den Termijn tot den laetsten January verstreken / sonder dat den Staet iets geresolveert had; en haer Hoog Mog: sagen wel te gemoet / dat het Haegse Congres van weynig nuttigheyt soude zijn / indien Vranckrijck ondertusschen met de Hostiliteyten voort ging; en vonden daerom goed / in 't begin van February aen den Heere Grave d'Avaux / eerst door den Heer Chudley / en daer na (alsoo sijn Excellentie aen den selven antwoorde / verwondert te zijn / dat de Heeren Staten Generael hem hier toe employeerden / daer hy / 't geen hy voor te stellen had / immediate of by Memorie / of in een Audientie / bekent maeckte) door hare Gedeputeerden tot de buytenlandtse saecken te versoecken / dat hy alle mogelijcke officien en debvoiren soude gelieven aen te wenden by den Coning / sijn Meester / op dat deselve noch 2 / 3 a 4 Maenden tijt mocht geven / in dewelcke alle Hostiliteyten en Oorloghs-actien in de Spaensse Nederlanden souden opgehouden / om middelerwijl te sien / dat men door 't een of 't ander middel de Differenten tusschen Vranckrijck en Spangien soude by-leggen: hier op antwoordde den Ambassadeur / dat hy haer Hoog Mog: het dilay van sijn Conings wegen konde verseekeren / soo sy haer sterck wilden maken / dat een van de Equivalenten by Spangien soude werden ingewilligt / of / by refuys van Spangien / met sijn Majesteyt concerteren / over 't geen tot versekertheydt der Spaensse Nederlanden en esloignement van den Oorlogh aldaer kon dienen / of beloven / in die staet / daer sy in waren / te blijven / sonder demarches te doen /

die de Spaenssen / in verwachtingh van nieuwe Secourssen van hier / soude stijven. Den 9 representeerde hy 't selve by Memorie / terwijl hy oock een Expressen aen sijn Heer en Meester / op haer Hoog Mog: versoeck / om nadere ordre / had afgesonden. Op dese Memorie wiert by de Heeren Staten Generael / noch by de Staten van Hollant en West-Vrieslant / niet tegenstaende de ernstige instantien van de Regeering van Amsterdam / niets bysonders gedaen / alsoo sy eerst wilden af wachten het antwoordt van den Coningh / 't welck den Grave d'Avaux den 17 door dese Memorie notificeerde.

Memorie van sijn Excellentie den Heere Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van sijn Alder-Christelijckste Majesteyt.

DEn Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van sijn Alder-Christel: Majesteyt, heeft de eer gehad, van aen den Koning, sijn Meester, bekent te maken de nieuwe verseekeringen, welcke Uwe Heerlijckheden aen hem hebben gegeven van d'oprechte begeerte, die zy hebben, om door haer vlyt, en door haer interpositie, te contribueren, tot alle de differenten, die'er zijn tusschen sijn Majest: en den Cathol: Koningh, by te leggen; en hy heeft oock aen sijn Majesteyt rekenschap gedaen van d'instantien, welcke Uwe Heerlijckheden aen hem gedaen hebben, op dat het sijn Majesteyt believen mocht, haer een termijn van 4, of ten minsten van 2 Maenden, toe te staen, en goet te vinden, dat ondertusschen alle daden van hostiliteyt komen te cesseren, ten eynde haer het middel en de tijt te geven, om haer goede intentien te doen gelucken. Waer op sijn Majest: aen den gem. Grave d'Avaux heeft belast, aen Uwe Heerlijkheden te betuygen, dat hy altijt de selve begeerte heeft, welcke hy al over langen tijt heeft doen blijcken, om de differenten, die hy, soo met Spangien, als met het Rijk, heeft, door een spoedig accommodement t'eyndigen.

Dat sijn Majesteyt ten dien eynde persisteert in d'aenbiedingen, welcke hy tot Regensburg heeft gedaen, van d'algemeene rust door een Treves van 20 Jaren te bevestigen, en op de Conditien, die meenigmael geëxpliceert zijn.

Dat sijn Majesteyt oock, ten opsichte van Spangie, sig wel contenteren wil met een der Æquivalenten, die hy door de Memorie, welcke op den 5 November laetstleden aen Uwe Heerlijckheden gepresenteert is, heeft doen proponeren: Doch, indien men daer over soo spoediglijck niet over-een kan komen, als voor het best van de Christenheyt wel te wenschen soude zijn, wil sijn Majesteyt noch wel, dat den Treves van 20 Jaren, welcke hy aen 't Rijck aenbied, oock voor Spangie zy: en den Grave d'Avaux heeft volle Macht, om'er in den Haegh het Tractaet af te tekenen, even gelijck den Grave van Crecy de Macht heeft, om het Regensburgh te teeckenen.

Indien Uwe Heerlijckheden sig tegenwoordig engageren door een Tractaet, steunende op de Guarantie des Konings van Engelandt, en selfs van alle de Vorsten in 't generael, die daer in gevolg van tijdt sullen willen intreden, om Spangien binnen 2 of 3 Maenden te doen goedkeuren een der Æquivalenten, welcke sijn Majesteyt op den gem. 5 November heeft doen proponeren, of wel den Treves van 20 Jaren,

ſal hy van nu af alle daden van hoſtiliteyt tegen de Landen, Steden en Plaetſen, behorende aen de Kroon van Spangien, waer deſelve oock gelegen mogen weſen, doen ophouden; op conditie echter, dat door het ſelve Tractaet geſtipuleert zy, dat, ingeval de Spangiaerden den gem. tijdt van 2 of 3 Maenden laten paſſeren, ſonder een der Æquivalenten, of de generale Treves van 20 Jaren, t'accepteren, Uwe Heerlijckheden beletten ſullen, dat de Troupen, welcke zy tegenwoordigh in Vlaenderen hebben, ergens anders toe gebruyckt werden, als alleenlijck tot de defentie der Plaetſen, die den Cathol: Koning beſit: dat zy hem oock nergens anders eenig nieu Secours ſullen mogen geven, noch tegen ſijn Majeſteyt, noch tegen des ſelfs Geallieerden. En ſijn Majeſteyt ſal ſig insgelijckx verbinden, geenige Plaets in de Nederlanden te belegeren, noch te vermeeſteren, om wat reden het oock ſoude mogen weſen, en oock daer-en-boven den Oorlog niet te mogen voeren ten platten Lande, indien de Spangiaerden ſig van haer zyde daer af abſtineren; behoudende ſijn Majeſteyt ſig de Macht, van ſijn Wapenen op alle andere Plaetſen, als in de Nederlanden, te mogen voeren, tot dat deſe Kroon de Vrede, welcke zy gebroocken heeft, herſtelt ſal hebben.

Doch, ſoo Uwe Heerlijckheden niet willen treden in het gem. Engagement, en dat zy, ſig vernoegende met alleenlijck haer preſſante inſtantien aen het Hof van Madrid aen te wenden, om het ſelve tot een amiabel Accommodement te diſponeren, met ſijn Majeſteyt de nootſakelijcke meſures willen nemen, om te beletten, dat'er eenige verandering in de Nederlanden geſchiede, wil ſijn Majeſteyt haer de middelen daer toe noch wel faciliteren. Maer gelijck de 2 Maenden, welcke Uwe Heerlijckheden verſoecken, ſijn Majeſteyt ſeer groote advantagien op de Spangiaerden ſouden konnen geven, en dat, met de ſelve ſoo nuttelijck te gebruycken, als hy verhopen kan, hy haer, volgens alle apparentien, brengen ſal tot de nootſakelijckheyt, van ſijn aenbiedingen t'accepteren, en ſelfs hem toe te ſtaen de rechtmatige ſchadelooshoudingen, welcke hy te pretenderen ſoude hebben, kan hy, gedurende de gem. tijdt, de vryheyt niet intrecken, van tegen de Kroon Spangien t'ageren.

Maer om te tonen, dat d'intentie van ſijn Majeſteyt niet is, te profiteren by de misſlag, welcke de Spangiaerden begaen ſouden hebben, met ſijn aenbiedingen niet t'accepteren, om de Barriere door nieuwe Conqueſten te verbreecken, wil hy, ſoo lang, als deſen tegenwoordigen Oorlog duren ſal, wel een Stilſtant van Wapenen in Vlaenderen toeſtaen, en geen Belegering ondernemen, noch, door wat wegen het oock ſoude mogen weſen, eenige der Plaetſen, die den Cathol: Koningh in de Nederlanden toebehoren, vermeeſteren; mits dat Uwe Heerlijckheden ſig van gelijcken engageren door een Tractaet, 't geen tegenwoordig in den Haeg door den gem. Grave d'Avaux met haer getekent, en geguarandeert ſal werden door den Koningh van Engelandt, en ſelfs door alle de Vorſten, die in gevolg van tijdt in de ſelve verbintenis ſullen willen treden; niet alleenlijck te beletten, dat de Troupen, welcke Uwe Heerlijckheden tegenwoordig in Vlaenderen hebben, elders, als tot de defentie der Plaetſen, die den Cathol: Koning in de Nederlanden beſit, gebruyckt mogen werden, maer ſelfs oock geen ander Secours aen de Kroon Spangien te mogen geven, in wat ander Land het oock ſoude mogen zijn; noch directelijck, noch indirecte-

rectelijck, tegen sijn Majesteyt, of tegen dessels Geallieerden t'ageren. Sijn Majesteyt wil sig oock wel obligeren, geenige andere Acte van Hostiliteyt in de Nederlanden te plegen, mits dat de Spangiaerden sig van gelijcken daer af onthouden; en als zy daer den Oorlog wilden continueren, sal hy beloven, die niet te voeren, als ten platten Lande, sulckx dat de Barriere daer geen verandering af sal konnen ontfangen.

Uwe Heerlijckheden sullen ongetwijffelt oordeelen, dat sijn Majesteyt, door soo veel redelijcke aenbiedingen, en door soo veel lichte expedienten, als men van hem vorderen kan, de begeerte, welcke hy heeft, om het algemeene best van de Christenheyt te procureren, t'eenemael voldaen heeft. Hy heeft dese begeerte soo veel t'openbaerder willen maecken, dewyl niemant twijffelen kan aen de groote avantagien, die de goede staet sijner Legers, sijner Plaetsen, en sijner Alliantien, hem beloven kan van de continuatie des Oorlogs, welcke Spangien aen hem heeft gedeclareert. Maer indien eyndelijck het Huys van Oostenrijck niet profiteren wil by de laetste aenbiedingen, welcke sijn Majesteyt door dese Memorie doet, sal men maer alleen aen haer konnen wijten alle de desolatien en ongelucken van een bloedigen Oorlog, die vermijd kan werden, door de middelen, daer hy haer opening af geeft: by weygering van dewelcke, sal hy sig, na dat men alle de faciliteyten, die men redelijcker wyse van hem soude konnen vorderen, uytgeput sal hebben, nuttelijcker konnen dienen van d'uyterste middelen, die hem Godt in handen heeft gestelt, om sijn rechten en sijn rechtvaerdige Pretentien te doen gelden. Gedaen in den Haeg den 17 February, 1684.

Geteeckent

Den Grave d'AVAUX.

De Spaensse Ministers meenden in tegendeel / dat de Fransse Feytelijckheden van Engelant en desen Staet met den Oorlogh beantwoort mosten werden. Don Pedro de Ronquillo presenteerde hier toe aen sijn Majesteyt van Groot-Brittannien de volgende Memorie:

Memorie van Don Pedro Ronquillo, Ambassadeur van Spangien, aen den Coningh van Groot-Brittannien, den 6 February 1684 overgelevert.

SIRE;

UW Majesteyt, zijnde volkomentlijk geinformeert van de wreetheden, die de Franssen in de Nederlanden bedrijven, van welcke de Historien der Barbaerste Natien nauwlijks exempelen souden konnen fourneren, sal Uw Maj: ook wel weten, dat Don Pedro Ronquillo, Ambassadeur van Spangien, sigh nochmaels geobligeert vint, hem uyt de naem van den Coning, sijn Meester, sijne instantien tot effectif accomplissement van de Defensive Alliantie te reitereren, confirmerende al het geene, hy aen Uw Majesteyt in sijn vier voorgaende Memorien en in de Brief, vervolgens aen den Secretaris van Staet Jenkins geschreven, gerepresenteert heeft.

En gelijck de artificien van Vranckrijck, of door geluck, of door verborgen middelen,

delen, eenige gepersuadeert hebben, en actuëlijck persuaderen, dat het gedurig de Vrede gewenscht ende begeert heeft, en dat de Extorsien, dewelcke het executeert, niet strecken, als om den Oorlog te beletten, (een pretext, 't welck noch klaerder desselfs enormiteyt ontdeckt) en sulcke impressien geven, dat eenige Geallieerden daer door gekomen zijn, tot te seggen, dat men ons behoorde te verlaten, soo wy niet tot eenige van de onredelijcke Propositien van Vranckrijck condescenderen willen. Den Ambassadeur verseeckert, tot voldoening van de Ordres van den Coningh, sijn Meester, Uw Majesteyt door dese Memorie, dat geen toeval, hoe violent het zijn magh, sijn Majesteyt van het Engagement, dat hy met sijn Geallieerden heeft, door een particuliere Vrede sal konnen separeren, en de Resolutie doen veranderen, die hy heeft, om door de Wapens de Nederlanden te defenderen, en tot de laetste voet aerde te conserveren, tot dat d: Troupen, dewelcke hy daer onderhout, en derwaerts sent, de laetste druppel bloets verspilt sullen hebben.

En hoewel sijn Majesteyt van de Goddelijcke Barmhertigheyt verwacht, datse sijn rechtvaerdige intentien seconderen en zegenen sal, soo sal sijn Cathol: Majesteyt echter, indien ondertusschen God onsen Heer door sijn groote en onbegrijpelijcke verborgentheden daer van anders quame te disponeren, in sulcken geval die vertroosting hebben, die misschien andere groote Coningen, die haer Landen verloren hebben, niet gehad hebben; dat hem dit in de Nederlanden over komt, door dien hy van die geene, die, om haer Eer, Devoir en eygen Interest, verplicht zijn, hem te helpen en beschermen, verlaten is geworden, en dat hy sijn reputatie gemaintineert heeft, hebbende de plicht van een Coning en verliefden Vader volkomentlijck volbracht; hazarderende de rest van sijn Monarchy, om soo goede Onderdanen en geliefde Kinderen te behouden.

En gelijck Uw Majesteyt, soo groot een Coningh zijnde, niet anders kan, als approberen soo prijsselijcke en rechtvaerdige Resolutien, hoopt den Ambassadeur, dat Uw Majesteyt al sijn vermogen tot accomplissement van de Alliantie, van de eer van sijn Woort en eygen Intrest, 't welk hy aen de Conservatie van de Nederlanden heeft, sal contribuëren.

Don Pedro Ronquillo.

Maer den Coning wees dit versoeck van de hant, voor reden gevende den verwarden stant van sijn binnenlandtse Affairen.

Den Marquis de Castel Moncayo gaf de volgende Memorie aen haer Hoog Mog: over.

Memorie, door den Marquis de Castel Moncayo, Envoyé Extraordinaris van Spangien, gepresenteert aen de Staten Generael, den 7 February, 1684.

DEn Marquis de Castel Moncayo, Envoyé Extraordinaris van Spangien, hadde wel gewenscht, verschoont te wesen, van aen uwe Heerlijckheden voor te stellen, en haer te embarasseren met soodanige saken, die hy seer wel weet, dat haer maer ongemackelijck en moeyelijck konnen wesen; maer, alsoo het perijckel meer

meer en meer toeneemt, en dat het verderf hoe langer hoe meerder is naderende, ende dat het selve haest onvermijdelijck sal wesen, sullen uwe Heerlijckheden sekerlijck, volgens hare gewoonelijcke voorsichtigheyt, ten goede nemen, dat den gesеyden Envoyé Extraordinaris haer kome de kennisse ververschen, en waerschouwen, dat men niet langer mag uytstellen die remedien, dewelcke noch eenigsints souden konnen dienen, om het gevolg van soo een groot quaet voor te komen, en tegen te houden. Uwe Heerlijckheden sullen sonder twijffel noch wel indachtigh wesen, hoe dat, den Alderchristelijckften Coning in den Jare 1672 haer besprongen hebbende met eenen Oorlog, die alleenlijck gegrontvest was op sijne eersucht, en op de glorie, met dewelcke hy pretendeerde, geëert te worden, en uwe Heerlijckhedens saecken door eene onverwachte overrompelinge gebracht zijnde in soo een quaden en beklaeglijcken staet, dat die, dewelcke selfs door Tractaten verobligeert waren, te hulp te komen en by te staen, uwe Heerlijckheden geheelijck abandonneerden, sijne Majesteyt, die door geen het minste Tractaet verbonden was, niet nagelaten heeft, van 't geene hy in soo een onverwachte uytkomst konde bybrengen tot haer hulp en bystant, en daer-en-boven by sijne Keyserl: Majesteyt, en sy te samen by de Princen van 'tRijk, geëmployeert hebben de alderkrachtigste diensten, op dat door de hulp van den Keyser en het Keyserrijck Uwe Heerlijckheden eenige verlichtinge in haer groot quaet mochten bekomen. Dat sijne Majesteyt in den Jare 1673, door uwe Heerlijckheden versocht en ten uyttersten gepresseert wiert, dat hy soude willen met haer treden in eene defensive Alliantie, hoewel sijne Majesteyt als-doen in vollen Vrede was, ende dat uwe Heerlijckheden niet alleenlijck waren in Oorlog, maer door soodanigen Oorlog gebracht tot eenen genoegsaem ongeluckigen staet, en dat sijne Majesteyt, wel wetende, hoe veel de bewaringe van uwe Landen hem was belangende, alle consideratien naerlatende, wel gewilt heeft, sig in dese Alliantie te engageren, en vervolgens oock in den geseyden Oorlog, ende dat dese Verbintenisse soo favorabel voor uwe Heerlijckheden heeft geweest, dat den Alderchristelijckften Coning geruymt heeft alle de Plaetsen, behalven Mastricht en de Grave, dewelcke hy op uwe Heerlijckheden verovert hadde, en soo ongeluckig ten opsichte van sijne Majesteyt, dat sy het Tonneel van Oorlog heeft doen passeeren niet alleenlijck op sijne Landen, grensende aen desen Staet, maer oock op die, dewelcke in andere Gewesten van de Werelt gelegen waren: Uwe Heerlijckheden sullen oock gelieven te gedencken, dat sy weynigh tijdts naer het sluyten van de geseyde Alliantie, door het toedoen van sijne Majesteyt, verkregen hebben den Vrede met den Coningh van Engelant ende met hare Gebueren, den Ceurvorst van Ceulen ende den Bisschop van Munster: Dat, sijne Majesteyt gesien hebbende, dat in sijn reguard den voorseyden Oorlogh een ongeluckig gevolg hadde gehadt, ende dat hy in 't midden van 't Jaer 1678 eenige veranderinge tot sijn voordeel konde verwachten, soo wel door het toedoen van sijne Geallieerde, die als-doen by naer hare Conquesten volbracht hadden, als oock door het geene, sijne Majesteyt van Engelandt opentlijck dede, ende geresolveert was, in 't toekomende te doen, tot verlichtinge van de geseyde Nederlanden, Uwe Heerlijckheden wel haestelijk verklaerden, van dien Oorlog niet te konnen langer continuëren; en, alhoewel desen Vrede niet konde

gemaeckt worden, als op seer nadeelige Conditien voor sijne Majesteyt, en deselve daer door ontblotende en berovende van een goet gedeelte van sijn liefste en getrouwste Onderdanen, sijne Majesteyt nochtans, om te toonen sijne liefde tot den Vrede, ende de deferentie, welcke hy hadde voor uwe Heerlijckheden, heeft sig laten brengen tot het aennemen van de Conditien, soo seer tot sijn nadeel, op een vaste verwachtinge, en seer stercke verseeckeringe, die uwe Heerlijckheden aen hem door eene expresse Deputatie hebben doen geven, van dat dese Vrede soude seecker en duursaem wesen, ende dat alle Princen en Staten van Europa deselve souden guaranderen, ende sijne Majesteyt in verseeckeringe stellen tegen alle toekomende overlasten; maer in plaets, dat desen Oorlog soude dienen, op dat sijne Majesteyt en sijne goede en getrouwe Onderdanen het effect en de vruchten van deselve souden genieten, en tegen alle toekomende overlasten soude versekert wesen, soo hebben uwe Heerlijckheden self swarigheyt gemaeckt, van sig te engageren in eene Guarantie, dewelcke hun voorgestelt is geweest, en tot dewelcke sy door sijne Majesteyt van Engelant seer instantelijck versocht zijn geweest; en den geseyden Vrede heeft tot geen ander eynde gedient, als om op sijne Majesteyt te halen alle soorten van onwaerdigheden, ende op sijne Onderdanen in Nederlant alle soorten van Outrages en quade onthalingen, sonder dat alle offres, tot noch toe gedaen, om daer eenige remedie toe te brengen, ende deselve te doen op houden, van eenigh effect zijn geweest, ende als het scheen, dat sijne Majesteyt van Engelandt ende uwe Heerlijckheden sigh daer tegen wilden stellen, en dat door dese Demonstratie het blocqueren van Luxemburg gelicht is, heeft sulks selfs nergens anders toe gedient, als om Vranckrijck een voet te geven, om aen sijn Catholijcke Majesteyt voor te schrijven Wetten, door dewelcke hy de Vrede moeste maken.

Uwe Heerlijkheden sullen noch sullen konnen vergeten hebben, hoe onrechtveerdiglijk sijne Majesteyt geoutrageert is geweest, en noch wort, onder pretext van differente soorten van boose en goddeloose Pretentien, dewelcke noch in recht noch in reden oyt of eenigsints gefondeert zijn geweest, en dewelcke met geene de minste schijn konnen verbloemt worden; ende dat den geseyden Envoyé Extraordinaris van Spangien uyt den naem en van wegen sijne Majesteyt verklaert hebbende, dat hy wel wilde dulden, dat uwe Heerlijkheden en de andere Geallieerden examineerden de rechtmatigheyt van sijne sake, en dat hy sekerlijck veel soude defereren aen het gevoelen van de Geallieerde, alsoo sijne Majesteyt sigh geensints wilde engageren in eenen onrechtvaerdigen Oorlogh, en noch veel minder sijne Geallieerden daer in trecken; en, dat alle sijne pogingen geen effect doende, sijne Majesteyt niet konde, noch om Eerens- noch om Gemoets-halven, sig blindelings onderwerpen aen 't believen en den wille van Vranckrijck: daer uyt zijn gevolght alle de invasien, en den Oorlog, die den Coning van Vrankrijk begonnen heeft in 't geseyde Nederlant, en die hy noch continueert door het innemen van Plaetsen, plonderingen, moorderyen, branden, schofferen, en ontheyligen selfs van die saken, dewelcke de natuur en de Religie voor het aldergeheyligste houd, sonder te sparen noch Persoonen noch Huysen, met soo weynige goede trouwe, dat men selfs geplondert en gebrant heeft die geene, dewelcke hare Contributien betaelt hadden, en oock na de betalinge geplon-

geplondert, dewelke haer Paerden en Beesten geredimeert hadden; dat, sijne Majest: vervolgens van Uwe Heerlijkheden versocht hebbende het Secours en d' Assistentie, by het geseyde Tractaet belooft, Uwe Heerlijckheden dat wel hebben willen toestaen, niet tegenstaende alle de listen van die, dewelcke het sochten te beletten, en Uwe Heerlijckheden persuaderen, dat het volbrengen en nakomen, van 't geene in het Tractaet belooft was, haer soude trecken in een droevigen Oorlog, van dewelcke sy door de genade Gods, niet tegenstaende alle de quade Voorspelders, ten minsten tot noch toe zijn bevrijt gebleven. Dat den ondergeschreven sig vastelijk gepersuadeert had, dat Uwe Heerlijckheden eenig middel souden hebben konnen uytvinden, om aen sijne Majesteyt satisfactie te doen geven van alle de geledene onwaerdigheden, van soo veel Millioenen in contant Geldt, als men sijne goede en getrouwe Onderdanen heeft afgeperst, en van soo veel andere Millioenen aen schade, die sy in hare Goederen en Persoonen geleden hebben. Dat sijne Majesteyt geen andere opinie van Uwe Heerlijckheden kan hebben, als dat sy sigh met een bysondere sorge daer toe souden geappliceert hebben, ten ware sy daer in seer sterck tegen gestaen waren geweest door die, dewelcke scheenen, niet anders te practiseren, als sijne Majesteyt te dwingen, te voldoen op alle de Eysschen, die Vranckrijck soude willen doen, en selfs meer, als Vranckrijck tot noch toe geëyscht heeft, sonder te willen toestaen, dat men soude treden tot de discussie van recht of onrecht, en sonder eenige reflexie op de Securiteyt van het toekomende. Den gesseyden Envoyé Extraordinaris heeft sig niet konnen onthouden, van sware klachten te doen, aengesien dat dese Conduite niet alleenlijck bekent is, maer oock veroorsaeckt een gerucht en schandael, ten hoogsten schadelijck aen den insicht van de gemeene saken, en aen den Vrede, van yder soo seer gewenscht; en, vermits de Usurpatien, de Hostiliteyten en soo blijckelijcke wercken van eenen openbaren Oorlog door Vranckrijck gecontinueert en van dag tot dag vermeerdert worden, en dat den termijn van drie Maenden, by het Tractaet geaccordeert, om een Accommodement te vinden, naer de begonnen rupture, verscheenen is, kan den gesseyden Envoyé sig niet onthouden, van Uwe Heerlijkheden seer instantelijck te versoecken, (gelijk hy by desen uyt de naem en van wegen sijne Majest: versoekt) dat Uwe Heerlijkheden sijne Majesteyt willen voldoen het effectif volbrengen van 't geene, aen 't gesseyde Tractaet noch resteert, en dat in gevolg van dien Uwe Heerlijckheden met den eersten willen treden tot den Oorlogh, en openbare rupture met Vranckrijck, sonder nochtans naer te laten, terwijlen Uwe Heerlijckheden alles tot de gesseyde rupture vervaerdigen, sijne Majesteyt te assisteren met alle hare Machten, soo te Water als te Lande, en deselve te vervoegen met de Machten van sijne Majesteyt, op dat men mag komen tot een eerlijck, redelijck en seker Accommodement; 't welcke moet wesen generael, en met inclusie van alle de Geallieerden. Den gesseyden Envoyé Extraordinaris sal Uwe Heerlijckheden de moeyte niet aen doen, van sig in te laten tot eene justificatie van eene soo bekende ongerechtigheyt, als men gedaen heeft, en noch continueert te doen aen sijn Majesteyt, of wel in 't belangen, dat Uwe Heerlijckheden hebben, in 't conserveren van de Spaensse Nederlanden, of in 't engagement, dat Uwe Heerlijckheden hebben aengegaen met sijne Majesteyt, door het gesseyde Tractaet van 't Jaer 1673, alsoo hy wel versekert

is, dat Uwe Heerlijkheden genoegsaem en volkomentlijck van alles onderricht zijn: Hy sal daer alleen by voegen, dat hy ten vollen gepersuadeert is, dat Uwe Heerlijkheden, sonder eenige uytstel, sullen nemen eene vigoureuse en prompte Resolutie, soo als de nootsakelijckheyt en de obligatie van 't selve Tractaet vereysschen, en dat sy met sijne Maj: sullen concurreren tot de bewaringe van de Spaensse Nederlanden, alsoo het verlies van deselve (dewelcke sonder een seer suffisante en prompte remedie blijckt, onvermijdelijck te wesen) haren Staet soude exponeren aen seer groote en blijckelijcke perijckelen, en dat Uwe Heerlijckheden sullen overtuygt wesen, dat in soodanigen grooten extremiteyt, en soo wel by d'een als d'ander kant te vreesen, sijne Majesteyt de schult niet sal hebben, van Uwe Heerlijckheden niet in tijts genoeg gewaerschouwt te hebben.

Hage, den 7 February, 1684.

Getekent

Den MARQUIS de CASTEL MONCAYO.

Hy reitereerde dit versoek kort daer na door een tweede Memorie / op welke beyde haer Hoog Mog: Gedeputeerden / na dat sy se geëxamineert hadden / ter Generaliteyt voordroegen; Of men niet aen sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie behoorde te defereren en op te dragen de macht en 't pouvoir, om op soodanigen tijdt, en soodanigen aental van Troupen, uyt de Frontieren van den Staet te mogen lichten, en tot defensie der Spaensse Nederlanden te senden, als sijn Hoogheyt soude mogen goet vinden, ende oordeelen, noodig te zijn. 't Welk van de respective Provintien wiert overgenomen.

Alles was midlerwijl geprepareert tot het Haegse Congres. Den Keyser / Ceurvorst van Beyeren en Vorsten van Saxen / Weymar en Gotha / deputeerden / om 't selve van harent wegen by te woonen / den Heer Chevalier Cramprich; den Coning van Spangien den Marquis de Castel Moncayo; den Coning van Sweden den Heer Guldenstolpe; het Huys Lunenburg den Heer Witsendorf; de uytschrijvende Fursten van de Franckise en Over-Rhijnse Creytzen den Baron Gortz / en den Hertogh van Lottharingen den Heer Canon. Veele hadden gedachten / dat de Coningen van Engelandt en Denemarcken / den Ceurvorst van Brandenburg en meer andere / ook ten dien eynde Ministers souden gesonden gehad hebben; doch naderhant is het contrarie gebleecken.

Haer Hoog Mog: committeerden op 't versoeck van den Chevalier Cramprich / den 4 Februarv by Memorie gedaen / van harent wegen de Heeren Gedeputeerden tot de buytenlandse saken / om de Conferentien met de aenwesende Ministers te beginnen. De eerste wierdt den 8 Februarv gehouden; waer in den Chevalier Cramprich / Marquis de Castel Moncayo en Heer Guldenstolpe / van wegen den Keyser / Coningen van Spangien en Sweden / en Ceurvorst van Beyeren / verklaerden; Voor eerst, de constante genegentheyt, die hare Keyserl: en Coningl: Majesteyten en sijne Ceurvorstel: Doorl: hadden, om

om de opgerechte Tractaten t'observeren ende naer te komen. 2. Dat deselve hare Keyserl: en Coningl: Majesteyten en sijne Ceurvorstel: Doorl: niet anders, dan een generale Vrede, ofte Accommodement, met inclusie van alle de Geallieerden, souden aengaen. 3. Dat de voorsz. Vrede, of Accommodement, also dat generalijck ende met inclusie van alle de voorsz. Geallieerden soude mogen werden gemaeckt, oock generalijck by alle de hooge Geallieerden soude behooren te werden geguarandeert; ende 4. Dat alle 't geene, 't welcke in 't Congres soude werden verhandelt, met de uytterste secretesse soude behooren te werden gemesnageert, ende dien volgende den anderen gerustheydt gegeven: **Waer op de Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerden dese Heeren Ministers uyt den naem ende van wegen haer Hoog Mog: insgelijcks verseeckerden;** Dat deselve geen andere intentie hadden, dan de Tractaten t'observeren ende naer te komen, en oock niet anders dan een generalen Vrede, of Accommodement, met inclusie van alle de Geallieerden, aen te gaen, ende de Vrede, of dat Accommodement, dat alsoo met inclusie van alle de Geallieerden soude werden gemaeckt, insgelijcks te helpen guaranderen; ende wat belangde het Poinct van Secretesse, dat daer van ter Vergaderinge van haer Hoog Mog: souden rapport doen, om daer omtrent tot hare gerustheyt nader gelast te werden. **Van 't welck rapport gedaen zijnde aen de Heeren Staten Generael / hebben haer Hoog Mog: het gerapporteerde / en de verklaringe ende reserve / daer by gedaen / haer wel laten gevallen / ende de Heeren Gedeputeerden voor de genomene moeyte bedanckt; ende voorts goet gevonden ende verstaen;** Te versoecken ende te committeren de gemelde Heeren Gedeputeerden, om hare gedachten te laten gaen, hoe en in wat voegen, 't gunt in de voorsz. Conferentie soude mogen voorvallen, best soude konnen ofte behooren te werden gesecreteert, ende de gem. Heeren Ministers daer omtrent gerust gestelt; tot dien eynde de Retroacta op het voorsz. subject applicabel na te sien, en daer op te hooren ende in te nemen de Consideratien ende 't hooghwijs Advys van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangien, ende van alles ter Vergaderinge rapport te doen.

De middelen / die uytgedacht wierden / kan men uyt het volgende sien.

DE Heer Raed-Pensionaris Fagel heeft ter Vergaderinge gerapporteert, dat de Heeren haer Hoog Mog: Gecommitteerden tot de buytenlandse saecken, hare gedachten hebbende laten gaen, hoe en in wat voegen, het geene in de aenstaende Conferentie met de alhier aenwesende Ministers van de Hooge Geallieerden van den Staet soude voorvallen, best soude konnen ende behoren te werden gesecreteert, ende gemelte Heeren Ministers daer omtrent gerust gestelt, van advyse waren geweest, dat het voor den dienst van den Lande merkelijck soude importeren, dat de voorsz. Negotiatie, die met de voorn. Heeren Ministers van de Hooge Geallieerden van den Staet, over d'ontstane differenten tusschen Vranckrijck en Spangien en 't Accommodement van dien, voorts alles, wat daer aen dependeert, soude mogen werden gesecreteert met de meeste secretesse, en niettemin met rijpe deli-

deliberatie van rade aen de zyde van den Staet gedirigeert en onderbout; en dat mits dien eenige Heeren van wegen de respective Provintien uyt haer Hoog Mog: Vergaderinge daer toe souden behoren te werden versocht ende gecommitteert, om met sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange, als mede met de gem. Heeren Ministers, by forme van deliberatie en beraetslaginge, t'overleggen, en t'overwegen, op wat wyse en maniere, en op wat conditien, de voorsz. differenten best ende bequamelijck souden konnen werden geaccommodeert en uyt de weg gelegt, sonder echter een finael besluyt te maecken van 't gunt, waer over aldaer gedelibereert sal wesen; en dat derhalven de voorsz. Heeren, daer toe te deputeren, by Eede solemneel verbonden souden behoren te werden, om aen niemant ter werelt eenige openinge te doen, van 't gunt in de voorsz. Conferentien of Deliberatien verhandelt sal zijn, of aen iemant, wie het oock soude mogen wesen, communicatie te geven, van 't gunt aldaer passeren sal, verders, of anders, als sulckx by de gem. Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerden sal werden geoordeelt te behoren; en dat als dan, soo wel by den eenen als by den anderen, geen verdere communicatie en kennisse aen sijne Principalen sal gegeven werden, als by onderling concert sal goetgevonden werden; behoudelijck, dat, soo wanneer op eenige saecken een finael besluyt soude moeten werden gemaeckt, daer van al voren aen haer Hoog Mog: rapport gedaen, ende by deselve voorts gedisponeert soude werden, soo als ten meesten dienste van den Lande bevonden sal werden te behoren. Dat voorts de Heeren Staten van de respective Provintien by Missive behoorden te werden versocht, te authoriseren eenige Heeren, by haer respective daer toe te nomineren, om de gem. Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerden, yder, voor soo veel aengaende de Provintien, daer uyt sy gecommitteert sullen werden, des noots, en daer toe by deselve Heeren Gedeputeerden versocht zijnde, met raet en daet t'assisteren, en by te staen, dewelcke insgelijcx by Eede solemneel verbonden souden werden, van 't gunt, in maniere voren verhaelt, geen openinge aen iemant ter werelt, niet van de voorsz. Deputatie zijnde, te mogen doen, soo nochtans, dat, wanneer eenig besluyt soude moeten werden gemaeckt op eenige saecken van importantie, op dewelcke de gem. Heeren Gedeputeerden van de intentien van de Heeren Staten, hare Principalen, niet souden mogen wesen geïnformeert of geïnstrueert, deselve saecken tot kennisse van de hooggem. Heeren Staten, of de Heeren, speciael daer toe geauthoriseert, met de meeste doenelijcke Secretesse sullen mogen werden gebracht, alvoren een finael besluyt daer van te maken. Waer op gedelibereert zijnde, hebben de Heeren Gedeputeerden van Amsterdam, en insonderheyt die van de kleyne Steden, daer op verklaert, dat sy daer in niet konden consenteren; dat het maer was, om malkanderen te blinthocken; dat sy mede kennisse van saecken wilden hebben; en dat men deselve, na ouder gewoonte, in de volle Vergaderinge moest inbrengen tot deliberatie, op dat een yder Lit sijn Advys daer op mocht openen; en is voort goetgevonden, de finale Resolutie hier op uyt te stellen tot nader deliberatie.

Des niet tegenstaende is de Secretesse / voor soo veel wy weten / volgens dese Conceptie voort gegaen.

Na

Na dat weynig dagen daer na den Heer Baron Goertz / Minister van de uytschrijvende Fursten van de Franckise en Over-Rhijnse Creytzen / gearriveert was / wierdt het Congres begonnen / en de Geallieerde Ministers van haer Hoog Mog: Gedeputeerden versocht / gelijck sy oock aennamen te doen / hare gedachten te willen laten gaen over dese navolgende Poincten. Voor eerst, over het aengaen van eene generale Vrede of Treves. Ten 2. op wat Conditien en Middelen de voorsz. Vrede of Treves best soude konnen werden bereyckt. Ten 3. door wie en hoedanig de voorsz. Vrede of Treves soude behooren te werden geguarandeert. Ende ten 4 en laetsten, wat yder van de Hooge Geallieerden, by ontstenteniffe van de voorsz. Vrede of Treves, tot eene mutuële assistentie en defentie gesint soude zijn, effectivelijck te doen ende te contribuëren.

Den Heer Witsendorf arriveerde in 't laetst van February / en den Heer Canon eenigen tijt daer na.

Den 29 Februarp wierdt een nader Conferentie met de Geallieerde Ministers gehouden / maer deselve weygerden hare sentimenten te uyten / voor dat haer Hoog Mog: Gedeputeerden de Secretesse belooft souden hebben / waer toe de Gedeputeerden van Vrieslandt en Stadt en Lande / welckers Heeren Principalen over dat Poinct noch niets geresolveert hadden / niet konden verstaen / so dat deselve vruchteloos scheyde, maer de Gedeputeerden van de andere Provintien quamen niet lang na haer vertreck weder by de Geallieerde Ministers / alwaer geresolveert wiert / een Propositie aen den Coningh van Engelant te laten doen.

De Gedeputeerden van de vijf Provintien deden van dit voorgevallene den 2 Maert dit rapport:

Extract uyt het Register der Resolutien van de Hoog Mog: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

JOVIS DEN 2. MAERT, 1684.

DE Heeren van Heeckeren ende andere haer Hoog Mog: Gedeputeerden tot de buytenlandse saecken hebben ter Vergaderinge gerapporteert, dat haer E:, in gevolge van der selver Resolutie Commissoriael van den 21 February laetstleden, in nader Conferentie waren geweest met de alhier aenwesende Heeren Ministers van de hooge Geallieerden van den Staet; dat de voorsz. Conferentie, vermits d'indispositie van den Heere Guldenstolpe, Extraordinaris Envoyé van sijn Koningl: Majesteyt van Sweden, en dat de gem. Heeren Gedeputeerden, en de gem. Heeren Ministers, seer ongeerne eenigen tijdt souden laten verloren gaen, die dienen konde, om het bewuste Accommodement te verhaesten, was gehouden ten Huyse van den gem. Heere Guldenstolpe, sonder dat sulckx in Consequentie getrocken soude mogen werden; dat in de voorsz. Conferentie, kortelijck voorgedragen zijnde, 't gene in de voorgaende was gepasseert, de gem. Heeren Ministers, alvoren haer te uyten over de middelen, die dienen konden tot het voorsz. Accommodement, waer over sy aengenomen hadden, haer gedachten te sullen laten gaen, hadden versocht, gerust

te mogen werden gestelt omtrent het Poinct van de Secretesse, daer toe sy haer van hare zyde bereytwillig toonden, en sulckx oock van de gem. Heeren haer Hoogh Mog: Gedeputeerden waren verwachtende; doch dat sy Heeren Gedeputeerden, daer omtrent niet zijnde van een en 't selve sentiment, in een Kamer apart waren gegaen, ende met den anderen nader daer over hadden gedelibereert, en oock in consideratie genomen, dat haer Hoog Mog: , ende de Heeren Staten van de respective Provintien, ongaerne souden sien, dat eenige, selfs, den minsten tijdt in een saeck van sodanigen importantie soude werden versuymt : dat dien avond de Post stont te vertrecken na Engelandt; dat de Voorslagen, die tot een generael Accommodement in de voorsz. Conferentie souden werden gedaen, principalijck dependeerden van de hooge Geallieerden; en dat de Secretesse, die versocht wierde, niet alleen geen prejuditie soude geven aen eenige deliberatien, 't zy van haer Hoog Mog:, 't zy van de Heeren Staten van de hooggem. Provintien, ende dat die niet langer wierde gerequireert, als tot aenstaende Saturdag, als wanneer sy te vreden waren, dat men daer van verder openinge soude doen, en dat de gem. Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerden in gelijcke saken meermalen voor eenige korten tijdt de Secretesse hadden aengenomen; dat mitsdien de Heeren Gedeputeerden van de Provintien van Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht en Overyssel haer hadden laten bewegen, om de voorsz. Secretesse te beloven, hoewel eenige van dien daer inne al swarigheyt maeckten, dan dat de Heeren Gedeputeerden van de Provintien van Vrieslandt en Stadt en Lande daer in hadden gedifficulteert, insonderheyt de laetste, om redenen, dat het Advys, geformeert op het Poinct van Secretesse, by haer was overgenomen, ende overgesonden aen de Heeren Staten, sijne Principalen, en dat daer omtrent noch niet was gelast, oock de Heeren Staten van de hooggem. Provintie van Stad en Lande sijne Principalen noch dese Weeck stonden te vergaderen, ende dat hy gehouden was, aen deselve bekent te maken, 't geene in de voorsz. Conferentie soude komen voor te vallen, om der selver goetvinden daer op af te wachten, alvoren hy soude konnen toestaen, dat daer op iets soude werden vast gestelt; dat den aenwesenden Heer Gedeputeerde van de Provintie van Vriesland, siende d'eenparigheyt van alle de Heeren van d'andere vijf Provintien, en dat die geene, die onder deselve in den beginne difficiel waren geweest, haer echter daer toe voor dat mael hadden laten bewegen, om de voorsz. sake soo veel te verspoedigen, als mogelijck mochte zijn, eyndelijck hadde verklaert, dat hy, wetende de serieuse intentie, die de Heeren Staten van Vrieslandt, sijne Principalen, hadden, om 't voorsz. Accommodement te bevorderen, insgelijcken voor dat mael tot de voorsz. Secretesse soude verstaen, indien de Heer Gedeputeerde van de Provintie van Stadt en Lande daer toe mede wilde resolveren; dat de gem. Heer Gedeputeerde van Stadt en Lande daer toe door geen redenen hadde konnen werden geïnduceert, of schoon men aen hem representeerde, dat d'ordinaris Post op Vrieslandt en Stadt en Lande al vertrocken soude zijn, eer de voorsz. Conferentie soude wesen geëyndigt, en dat hy aen de Heeren Staten van Stad en Lande met de volgende Post rekenschap soude konnen geven, van 't geene verhandelt soude zijn, en dat hy wel sag, dat niet alleen drie Post-dagen, in dewelcke men na Engelandt soude konnen schrijven, souden voor-by lopen, maer mis-

missichien noch meer, eer hy op sijn schrijven antwoort van de hooggem. Heeren Staten konde hebben, en dat hy wel sag, dat de hooggem. Geallieerden, sonder die belofte, niet gesint waren tot eenige verdere ouverture ofte opening te komen, dat, de voorsz. Conferentie dan daer op hebbende moeten werden afgebroken, de Heeren Gedeputeerden van de vijf andere Provintien, considererende de importantie van de saeck, en hoe seer de Heeren Staten van alle de Provintien verlangden, om te sien, of de ontstane differenten niet konden werden gevonden, ende niet dervende op haer nemen, te differeren den voortgang van een saeck, die yder soo seer scheen te behertigen, sonder langer uyt te stellen, geresolveert hadden, met de gem. Heeren Ministers van de hooge Geallieerden voortgang te laten gewinnen, onder belofte van Secretesse tot aenstaende Saturdag, als wanneer van 't gunt, dat aldaer, tot voortgang van 't voorsz. Accommodement, soude wesen gepasseert, ter Vergaderinge van haer Hoog Mog: rapport soude werden gedaen : Waer op gedelibereert zijnde, hebben haer Hoog Mog: de gem Heeren Gedeputeerden voor de genomen moeyte en goede conduite, in 't bevorderen van de voorsz. Conferentie gebruyckt, bedanckt, soo als deselve bedanckt werden mits desen : Ende is voorts goetgevonden ende verstaen, dat, tot voorkominge van alle misduydinge, van 't gunt voorsz. is, by Missive kennisse sal werden gegeven aen de Heeren Staten van de hooggem. Provintie van Vrieslandt en Stadt en Lande, en dat deselve daer nevens sullen werden versocht, sodanige ordre te stellen, ende die voorsieninge te doen, dat de Heeren der selver Gedeputeerden alhier ter Vergaderinge van haer Hoog Mog: niet alleen op het Poinct van Secretesse, maer oock tot alle andere saecken, die geen uytstel konnen lyden, en geen finael besluyt van haer Hoogh Mog:, of van de Heeren Staten van de respective Provintien, vereyschen, na behoren mogen werden geauthoriseert ende gelast, op dat de goede meeninge en intentie van de gesamentlijcke Bontgenoten in ordre, tot het spoedig bevorderen van 't voorsz. Accommodement, niet tot d'uytterste langwyligheyt mag vervallen, indien selfs, om geen de minste of geringste incidenten, als onder anderen is een Secretesse van 3 of 4 dagen, eenige Resolutien souden konnen werden genomen, maer daer op moeten werden ingehaelt ende afgewacht het sentiment van de Heeren Staten van de respective Provintien, of dat de Heeren Gedeputeerden van d'andere Provintien tot haer groote beswaernis en verantwoordinge, in absentie van de Heeren Gedeputeerden van andere Provintien, haer met het spoedigen van het voorsz. Accommodement alleen souden chargeeren.

Maer de Gedeputeerden van Vrieslandt en Stadt en Lande klaeghden daer tegens aldus:

Jovis den 2 Maert, 1684.

DE aenwesende Heeren Gedeputeerden van de Provintien van Vrieslandt ende Stadt en Lande vinden haer verplicht, haer Hoog Mog: voor te dragen, hoe dat eergisteren, den 29 February, der selver Gedeputeerden tot de buytenlantse saken hebben geëntameert een Conferentie met de Heeren Ministers van de Hooge Geallieerden, en aldaer de voornoemde twee Gedeputeerden van de Provintien van Vries-

Vrieslant en Stadt en Lande is voorgehouden, om het geen, aldaer soude voorkomen, voor 4 a 5 dagen te willen secreteren, en daer van geen kennisse aen hare Heeren Principalen geven, 't welck by haer afgewesen zijnde, om dat derselver Heeren Committenten het Poinct van de Secretesse, by de respective Provintien overgenomen, noch niet hadden gereguleert, en dat sy, alvoorens de Resolutie hadden ontfangen, niet in staet waren, om saken van soo groote importantie haer Ed: Mo: voor weynig dagen te verbergen; soo zijn echter de 6 andere Heeren Commissarissen, een van Gelderlant, twee van Hollant, een van Zeelant, een van Utrecht en een van Over-Yssel, na dat de Conferentie seyden, afgebroocken te hebben, weynig tijt daer na weder gekeert na 't Huys van den Heere Guldenstolpe, Envoyé van sijn Coningl. Majesteyt van Sweden, om de afgebroocken Conferentie te hervatten, met exclusie van gem. Heeren Gedeputeerden van Vrieslant en Stadt en Lande, die meenen, niet gequalificeert te zijn, om een Secreet te maken, en hare Heeren Principalen ietwes te konnen verbergen, en derhalven ront uyt mits desen verklaren, dat de gehoudene Conferentie, het verhandelde en al 't geen daer uyt sal profluëren, te zijn nul, onwettig en informeel, reserverende sig verder soodanige nader aentekeninge, als haer Ed:Mo:, hare Principalen, tot maintien van haer respect sullen oordeelen te behooren. De Heeren Gedeputeerden van de Provintien van Gelderlant, Hollant, Zeelant, Utrecht en Over-Yssel hebben gereserveert, daer tegens soodanige aenteeckeninge te doen, als te rade sullen werden.

De Staten van Vrieslant schreven aen haer Ho: Mo: de volgende Missive.

Missive van de Heeren Staten van Vrieslant, aen haer Hoog Mog: de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

HOOG MOGENDE HEEREN:

WY hebben niet sonder groote verwonderinge door de Heeren Gecommitteerde wegens dese Provintie, ter Vergaderinge van Uw Hoog Mog: comparerende, verstaen, hoe dat het Uw Hoog Mog: gelieft heeft, diverse Conferentien met de Ministers van de Hooge Geallieerden van desen Staet te doen aenstellen ende houden, met exclusie ende weygeringe van admissie tot deselve Conferentien, van deser Provintie ende die van Stadt ende Lande Heeren Gecommitteerden; een saecke ende maniere van doen, die ons in haer forme ende gestalte seer disrespectueus voorkomt, ende waer over wy ons genootsaeckt vinden, Uw Hoog Mog: ons miscontentement te laten vertoonen, als die niet begrijpen konnen, hoe volgens de Unie twee Provintien en Leden van deselve konnen worden geëxcludeert, en geweygert admissie in de Conferentien, alwaer over 't Poinct van Vrede of Oorlog volgens de gemaeckte Tractaten sal worden geconcerteert, ende waer inne niet als met eenparigheyt van alle de Bontgenoten kan noch magh worden geconcludeert, ten zy dat Uw Hoog Mog: mochten verstaen, dat, al wat by de vijf Provintien werde vast gestelt, 't selve by die van dese ende die van Stadt en Lande soude moeten worden opgevolgt; 't welcke, hoewel tot noch toe buyten practijcq ende observantie is, by dese manier van handelinge schijnt, by Uw Hoog Mog: te sullen werden in 't werck gestelt, ende dat

dat op een pretext, van dat alles, 't geene in deselve Conferentien gehandelt soude werden, volkomen gesecreteert diende te worden, sonder selfs by de Heeren Gecommitteerden aen hare Heeren Principalen daer van ouverture of kennisse te mogen geven, hoewel dat de Heeren Staten van de respective Provintien, daer over by Uw Ho: Mo: versocht zijnde, tot noch toe alle te samen hare bewillinge dien aengaende niet hebben ingebracht, ende vervolgens tot die Secretesse geconsenteert: Over sulks, Hoog Mog: Heeren, hebben wy niet konnen nalaten, Uw Hoog Mog: te verklaren, dat, ingevalle deselve niet believen nevens het gepasseerde de billijcke satisfactie te laten toekomen, ja verder soodanige Conferentien ende alle andere van die natuur gelieven te doen houden met exclusie ende weygering van admissie van deser Provintie Gecommitteerdens tot deselve, dat wy het selve moeten opnemen voor een seer groote kleynachtinge, aen dese Provintie bewesen, ende dat, der selver Gecommitteerden gesloten werdende buyten de deliberatien van den Staet, vervolgens geweygert, het gunt haer volgens de Unie is competerende, U Hoog Mog: alsdan niet vremt moet voorkomen, soo wy ons oock dispenseeren van de betalinge ende onttrecken van de Lasten, daer mede wy volgens de Unie ten behoeve van de gemeene sake zijn aengeslagen, want niet billijcker is, als dat die geene, die niet magh jouisseren van 't recht ende voordeel van de Unie, oock niet gehouden is, te supporteren die Lasten, die by deselve hem worden opgelegt; daeromme willen wy Uw Ho: Mo: versocht en gerecommandeert hebben, dat ons nopens 't gepasseerde alle billijke vergenoeginge mogen doen erlangen, en in 't toekomende de Heeren Gecommitteerden wegens dese Provintie niet geëxcludeert uyt eenige Conferentien en deliberatien, den Staet raeckende, op dat wy niet genootsaeckt mogen werden, te resolveren tot het geene, by dese conjuncturen van tijden wel voor den Staet niet al te dienstigh soude zijn, hoewel anders tot maintien van 't recht ende respect, dese Provintie ende des selfs Heeren Gecommitteerden ter Generaliteyt competerende, door de conduite, die Uw Hoog Mog: in desen hebben gelieven te houden, daer toe geformeert zijnde; waer op wy metten eersten Uw Hoog Mog: satisfactoire Rescriptie of Resolutie sullen te gemoet sien, en ondertusschen Uw Hoog Mog: bevelen in de genadige Protectie van Godt Almachtig, en blijven, &c. Leeuwaerden den ..... O. S., 1684.

Uw Hoog Mogende goede Vrienden,

De Staten van Vrieslandt.

Geteeckent

H. HUBER.

Haer Hoog Mog: beantwoorden die met de onderstaende.

Missive van de Hoog Mog: Heeren Staten Generael aen de Ed: Mog: Heeren Staten van Vrieslandt.

EDELE MOGENDE HEEREN:

WY hebben by resumptie gedelibereert op de Missive van de Heeren Gedeputeerde Staten van U Ed: Mog:, geschreven tot Leeuwaerden den 26 February laetstleden, houdende, dat deselve, niet sonder groote verwonderinge, door

door de Heeren, U Ed: Mog: Gedeputeerden, in Onſe Vergaderinge comparerende, hadden verſtaen, dat het Ons gelieft hadde, verſcheyde Conferentien met de Miniſters van de Hooge Geallieerden van deſen Staet te doen aenſtellen, ende te doen houden, met excluſie ende weygeringe van admiſſie tot de voorſz. Conferentie van de Heeren Gedeputeerden van U Ed: Mog: Provintie, en van die van Stadt en Lande; verſoeckende en recommanderende, dat aen deſelve, nopende het gepaſſeerde, alle billickmatige ſatisfactie mochte werden gegeven, ende in toekomende de Heeren Gedeputeerden van U Ed: Mog: Provintie niet geëxcludeert uyt eenige Conferentien ende Deliberatien, den Staet rakende: Ende hebben Wy daer op goetgevonden, U Ed: Mog: te reſcriberen ende bekent te maken, dat Wy by Onſe Miſſive van den 2 deſer ſeer omſtandig hebben verhaelt, hoedanig de ſaecke omtrent de Conferentie met de Heeren Miniſters van de Hooge Geallieerden van den Staet, den 29 February laetſtleden gehouden, ſig hadde toegedragen, en dat Wy vaſtelijck geperſuadeert zijn, dat de voorſz. Miſſive aen U Ed: Mog: niet moet weſen overhandigt geweeſt, ten tyde, als de Miſſive van de gem. Heeren Gedeputeerde Staten van U Ed: Mog: Provintie van den 26 van de voorſz. Maent February aen Ons is afgeſonden, het welcke Wy wel hadden gewenſcht, geenſints twijffelende, of U Ed: Mog: ſouden het omſtandig verhael, ende de redenen en inſichten, dewelcke de Heeren Onſe Gedeputeerden, hoewel gantſch ongeerne, geneceſſiteert hebben tot ſodanig een expedient te komen, geoordeelt hebben ſoo important ende krachtig te zijn, dat deſelve, nevens Ons, de conduite by deſelve Onſe Gedeputeerden, in de voorſz. ſaecke gehouden, ſouden hebben gelaudeert, immers 't geen by deſelve, ende by Ons daer omtrent is gedaen, met een heel ander oog hebben doen inſien: Derhalven ſullen Wy Ons als noch refereren tot den inhout van de voorſz. Miſſive, ende Ons van het rechtmatig oordeel en de gewoone beſcheydentheyt van U Ed: Mog: beloven, dat deſelve, conſidererende de importantie van de ſaecke, met alle d'omſtandigheden ende redenen van dien, ende dat die niet anders, als op die wyſe, heeft konnen gehandelt werden, ſonder aen een irreparabel nadeel te werden geëxponeert, ſullen t'eenemael gedeſabuſeert zijn geworden, en oock afgaen van die gedachten, als of omtrent het houden van de voorſz. Conferentie iet ſoude weſen geſchiet, tot kleynachtinge van U Ed: Mog: Provintie, en dat deſelve oock vervolgens over het gepaſſeerde ſullen nemen ſatisfactie ende contentement: Wy hebben wyders oock nodig geacht, hier by te voegen, dat voor het afgaen van Onſe Miſſive van den 2 deſer aen U Ed. Mo., maer eene Conferentie met de Miniſters van de Hoge Geallieerden is gehouden, en geen diverſche, ſoo als de Heeren Gedeputeerde Staten van U Ed: Mog: Provintie ſchijnen te weſen geïnformeert: Voorts hebben de Heeren Onſe Gedeputeerden, ter preſentie, en onder het acquieſceren van de Heeren U Ed: Mog: Gedeputeerden, en van die van Stadt en Lande, in Onſe Vergaderinge gerapporteert, dat deſelve de gem. Heeren U Ed: Mog: Gedeputeerden, en die van Stadt en Lande, van de voorſz. Conferentie niet en hebben geſecludeert, ſoo als in de voorſz. Miſſive van de gem. Heeren Gedeputeerde Staten van U Ed: Mog: wert gepreſupponeert; maer dat ter contrarie, alvoren te reſolveren, om ſonder de gem. Heeren, U Ed: Mog: Gedeputeerden, en die van Stadt en Lande, de voorſz. Conferentie te aſſiſteren, deſelve

ſelve ſeer inſtantelijck verſocht zijn, haer te willen verklaren op het ſecreteren van het geene, in de voorſz. Conferentie ſoude werden voorgeſlagen, en dat men meer, dan anderhalf uur, is beſig geweeſt, om de gemelte Heeren Gedeputeerden met allerhande redenen ende conſideratien t'induceren, ende op het vrundelijckſte te verſoeken, om door hare difficulteyten ende weygeringe niet te beletten een ſaecke, daer aen dependeerde het tenteren, ende miſſchien oock het ſucces van een Accommodement tuſſchen de Coningen van Vranckrijck ende van Spangie; want de Heeren Miniſters van de hooge Geallieerden abſolutelijck verklaerden, ſigh niet te ſullen inlaten tot een ouverture ofte overlegh, ſonder dat aen haer de Secreteſſe wiert belooft ende verſeeckert; dat het niet was voor altijdt, gelijck de gemelde Heeren Gedeputeerde Staten van U Edele Mog: ſchynen bericht te zijn, ofte ſulcks op te nemen, maer alleen voor drie ofte vier dagen, ende tot dat de Poſten van Donderdag ende Vrydag ſouden zijn vertrocken, ende dat overſulcks U Edele Mog: daer by in 't minſte niet konden zijn geprejudicieert, ende dat alle, het geene daer omtrent viel te conſidereren, maer was, om aen U Edele Mog. eene Poſt later de kenniſſe te geven, ende dat oock wel licht de Poſt ſoude zijn vertrocken, eer de Conferentie ſoude zijn ge-eyndigt, gelijck oock is gebeurt, ende dat in allen gevalle met die van Saturdag aen U Edele Mog: ſoude konnen werden geſchreven, gelijck dan oock de gemelde Heeren onſe Gedeputeerden op den ſelven Saturdag des morgens haer rapport in onſe Vergaderinge hebben afgeleydt, op dat ſoo wel U Edele Mog:, als de Heeren Staten van alle de andere Provintien, ſouden werden verwittigt van het geen, in de voorſz. Conferentie was voorgevallen, ende wat voorſlagh tot een Accommodement den Coning van Groot Brittanien verſocht was, aen ſijne Coninckl. Majeſteyt van Vranckrijck te willen voorſtellen, gelijck U Edele Mog: uyt de Notulen, ten ſelven dage gehouden, hebben konnen ſien: Wy konnen U Edele Mog: wel verſeeckeren; dat, gelijck het ons gantſch leet is geweeſt, dat de openinge ende bevorderinge van dat groote werck, vermits de difficulteyt van de gem. Heeren U Ed: Mog: Gedeputeerden, niet heeft konnen geſchieden in deſſelfs tegenwoordigheyt ende met ſijne participatie, wy oock hertelijck wenſchen, dat diergelijcke voorvallen niet meer mogen voorkomen; ende verſoecken derhalven oock ſeer inſtantelijck, dat U Edele Mog: believen goet te vinden, derſelver Gedeputeerden te authoriſeren, om in het verder beleyt ende voortſettinge van het ſalutair en ſoo wenſchelijck werk van het Accommodement, ſoo tuſſchen de twee Croonen, als met den Keyſer en het Rijck, en het beſtellen van de Vrede ende de ruſte in Europa, in ſecreteſſe te mogen beſoigneren, immers ter tijdt en wylen toe, dat een finale of poſitive Reſolutie in de voorſz. ſake ſtaet genomen te werden.

Waer mede

Edele Mog: Heeren, &c. In den Hage den veertienden Maert 1684. Onder ſtont, U Edele Mog: goede Vrunden de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden. Was geparapheert, *D. van Wijngaerden*, vt. Lager ſtont, Ter Ordonnantie van deſelve

Ende geteeckent,

H. Fagel.

De Gedeputeerden van Stadt en Lande notificeerden den 8 April / op expresse ordre van hare Principalen / ter Vergaderinge van haer Hoog Mog: ; Dat sy Heeren Gedeputeerden geauthoriseert waren, om ingevolge van haer Ho: Mo: concepte Resolutie, van den 8 February laetstleden, rakende de Secretesse in het houden der Congressen, met de Ministers van de Hooge Geallieerden aengestelt, den gerequireerden Eed te presteren, ende vervolgens nevens de andere Bontgenoten te besoigneren, met de modificatie nochtans, dat sy Heeren Gedeputeerden die vryheyt souden behouden, van de Poincten van deliberatie, en van al 't gene, in de voorsz. Congressen soude mogen voorvallen, communicatie en kennisse te geven aen eenige Heeren Gedeputeerden, daer toe van de hooggemelte Heeren Staten hare Principalen, onder Eed van Secretesse, albereyts gecommitteert, en dat sy Heeren Gedeputeerden daer nevens, mede op seer expresse en stricte laste van hooggem. hare Heeren Committenten, nochmaels protesteerden over het ongelijck ende de kleynigheyt, deselve in 't secluderen van hare Gedeputeerden uyt diversse albereyts gehoudene Besoignes gedaen, in seeckere verwachtinge, dat haer Hoog Mog: daer over soodanige Resolutien souden nemen, daer door hooggem. Heeren hare Principalen niet alleen van het gepasseerde satisfactie mocht toekomen, maer oock voor het toekomende diergelijcke informaliteyten geprecaveert. Waer op haer Ho: Mo: resolveerden / aen de Staten van Stadt en Lande by Missive bekent te maecken ; Dat sy by hare Missive, van den 2 Maert laetstleden, aen deselve seer omstandig hadden geschreven, hoedanig de sake omtrent de Conferentie, met de Heeren Ministers van de Hooge Geallieerden van den Staet, den 29 February laetstleden gehouden, sig hadde toegedragen, ende dat haer Hoog Mog: vastelijck gepersuadeert waren, en geensints twijffelden, of de gemelte Heeren Staten van Stadt en Lande souden het omstandigh verhael ende redenen en insichten, dewelcke de Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerden, hoewel gants ongaerne, genecessiteert hadden, tot soodanig een expedient te komen, geoordeelt hebben, soo important en krachtig te zijn, dat deselve neffens haer Hoog Mog: de conduite, by de gemelte Heeren der selver Gedeputeerden in de voorsz. saecke gehouden, souden hebben gelaudeert, immers, 't geen by deselve en by haer Hoog Mog: daer omtrent was gedaen, met een geheel ander oog hebben doen aensien. Dat derhalven haer Ho: Mo: haer als noch souden refereren tot den inhout van de voorsz. Missive, en haer van het rechtmatig oordeel en de gewoone bescheydenheyt van de Heeren Staten van de hooggem. Provintie van Stadt en Lande beloven, dat deselve, considererende d'importantie van de sake, met alle de redenen en omstandigheden van dien, en dat die niet anders, als op die wijse, konde gehandelt werden, sonder aen een irreparabel nadeel te werden geëxponeert, t'eenemael gedisabuseert souden zijn geworden, en oock afgaen van die gedachten, als of omtrent het houden van de voorsz. Conferentie iets soude wesen geschiedt tot kleynachtinge van de Heeren Staten van de hooggemelte Provintie van Stadt en Lande, en dat deselve oock vervolgens over het gepasseerde souden nemen satisfactie en contentement, &c.

De

De Propositie / die in de Conferentie geresolveert was / aen den Coning van Engelant te doen / sonden haer Hoog Mog: aen den Heer van Citters / haer Ambassadeur / om die aen sijn Majesteyt voor te stellen. Sijn Excellentie ontfing dese ordres den 4 Maert / en kreeg dien voormiddag noch een particuliere Audientie / in dewelcke hy aen sijn Majesteyt by monde opende sijn aenbevolen last / en voorhielt alle het geene / by de Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerden met de Heeren Ministers der Hooge Geallieerden / haer in den Hage bevindende / was geconcerteert / en hoe die verder verklaert hadden / op wat Conditien / die hy mede distinctelijck verhaelde / hare Heeren Principalen niet ongenegen souden zijn / een aengeboden Treves voor 7 of 8 Jaren aen te gaen / hoedanigh in het reguard van Spangie by haer ontworpen was een Project / waer op sy meenden / dat insgelijcks by de twee strijdende Kroonen een generale Treves voor gelijcke tijdt soude konnen getroffen werden ; en versocht vervolgens sijn Majesteyt / soo uyt haer Hoog Mogende als der Hooge Geallieerden naem / Spangie uytgesondert / ernstelijck / de voorgeslagene Conditien door sijn hooghwijse directie en aensienlijck credijt aen sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijk smakelijck te willen maken / (met seeckere toeseginge / dat haer Hoog Mog: met de verdere Hooge Geallieerden haer mede ten uyttersten souden bevlijtigen / om den Treves op de voorgeslagene Conditien / soo wel by d'andere Princen van het Duytse Rijck en de Diete tot Regensburg / als sijn Coningl: Majesteyt van Spangie / welgevallig te doen aennemen) en verder te willen bewercken een cessatie van de Hostiliteyten voor den tijt van drie Maenden / om dit alles te bequamer te konnen vorderen. Sijn Majesteyt / hem aendachtelijck gehoort hebbende / betuygde in het eerste ; Hoedanig hy tot een generale Vrede in Christenrijck genegen was ; dat sijne sorge, directie en uytterste wensch daer heenen ging , en altijt gegaen hadde, om die door convenable wegen en middelen bestendig te sien , maer dat hy , helaes ! de strijdende Partyen nu soo verre van den anderen sagh geësloigneert , dat nauwlijcks meer hope overig was , dat de Geschillen buyten Oorlog souden konnen werden geslist , die hy meende , dat hy met recht seggen konde , door sijne conduite tot noch toe alleen belet te hebben, en alle opgevolgde en noch nakende ongemacken door Arbitragie noch verder soude verhindert hebben, indien men hem niet hadde verdacht gehouden : waer op sijn Majesteyt sig dan in 't breede verder extendeerde / met beklagh in het eynde ; dat hy echter voor al te Frans by sommige noch moste passeren , en dagelijcks wierde aengesien , daer hy selve sijn eygen saeck meermalen hadde gehazardeert , om dien Coning in sijne desseynen te beletten. Dat hy ront uyt moste seggen , dat , sijns oordeels , de voorgeslagene Conditien in haer selven te hart en voor hem gants onuytwerkelijk waren. Dat Vrankrijk die noyt soude willen aennemen , te meer, dewijl het ongehoort en impracticabel is, in 't maken van Treves van restitutie en overgaef van Steden of Landen te spreecken , terwijle den Treves impliceert , dat de saken moeten blijven in dien staet en stant , daer sy als-dan in zijn. Dat hy oordeelde , dat, om van een Stilstant van

van Wapenen te spreecken, den tijdt verre was ingeschoten, en het saysoen voor Vranckrijck te favorabel, die genoegsaem in volle Marsch was, om sijne Wapenen te doen ageren, sonder dat by de Geallieerde van de andere zijde daer toe noch de minste bereydschap gemaeckt was, welcke advantagie hy hem niet soude laten ontschieten, en daerom, sijns oordeels, resteerde niet anders, als de voorgeslagen Treves, ofte een der Fransse Alternativen aen te nemen, wilde men den Oorlog voorkomen, die hy niet langer konde verhinderen, soo om dat sijn eygen hem belette, met volle nadruk daer omtrent te konnen ageren, als om dat hy ook by Vrankrijk gediscrediteert stont, die hy meermalen nu met ydele hoop geamuseert hadde, en alsoo sijne voorgenomene Desseynen doen verydelen, en daeromme nu oock tot het aennemen der voorgeslagene Conditien van Treves, die hy selver daer-en-boven te swaer oordeelde, niet wercken konde, maer te gelijck beloofde, dat het geene den Heer Citters in Geschrifte soude overgeven, hy dat aen Vranckrijck soude overhandigen, om sijn intentie daer op te verstaen. **Sijn Excellentie beantwoorde eerstelijck sijne Majesteyts sinceratien en klachten, en sijn gehouden conduite, en betweerde daer tegens die van haer Hoog Mog: en der selver Hooge Geallieerden, seggende verder daer by;** Dat, hoewel regulariter den Treves impliceert, dat alle saken sullen blijven in den selven stant, als die zijn, maer te verstaen is, soo lange, anders niet is geconvenieert, en dat het gants niet irregulier en even soo min contradictoir is, in het maken van den Treves dusdanige stipulatien en Conditien van wedersijts t'advanceren en accorderen, omtrent de Possessie, provisionele verwisselinge of overgave van Steden en Landen, als in het maken van Vrede omtrent de Cessie en Eygendom van deselve, en dat alle voorgaende gemaeckte Tractaten van Treves, soo die souden werden nagesien, tot exempel dienen konden, daer toe applicerende die van de Jaren 1607 en 1609, tusschen haer Hoog Mog: en Spangien gesloten; en, soo men by Tractaet van Treves van geen verwisselinge of provisionele restitutie van Steden ofte Landen konde spreecken, dat dan evident bleeck, dat Vranckrijcks aenbiedinge en voorslag selve ridicul was, en Spangien niet tot de Treves soude konnen verstaen, maer dat Vranckrijck meer by de Treves soude behouden, als waer mede hy in 't maken van Vrede selver aenbiet, contentement te willen nemen, te weten boven Cortrijck en Dixmuyden, die hem by dese geprojecteerde Linie provisionelijck mede souden volgen, en het jaerlijks Provenu, soude profiteren ook de Possessie en het 7 of 8 jarig Inkomen van alle de verdere geoccupeerde Plaetsen en Landen, dat ses-mael meer als Cortrijck en Dixmuyden, cum annexis, soude profiteren; en oock te meer, om dat de Stadt van Luxemburgh dan absoluyt verloren was, door dien alle de Landen daer rontom soodanig beslagen waren, dat geen uyt- of toegang tot de Stadt soude wesen, dan over het Territoir, by Vranckrijck geoccupeert. **Sijn Majesteyt betuygde voorts by omtrent en vervolgh van discours;** Dat omtrent het Spaens werck misschien wel eenig moderatie soude konnen gevonden werden: **en seyde den Heer Citters dan wijders op de verdere Conditien van Duytslant;** Dat, hoewel die hart en swaer scheenen, echter in haer selven

gants

de Vereenigde en Spaanse
PROVINCIEN
met de Franse conquesten.
N.B.
Merk waer door de Franse pretentien getoont werden
Merk waer door de overmeesterde Landen op de Spaense bodem onderscheiden werden
A° 1684.
GALLIÆ NORMANDIÆ PARS
OCEANUS BRITANNICUS
OCEANI GERMANICI PARS.
DE NOORT ZEE.
DE ZUYDER ZEE.
Linie der Propositie van de H. M. H. Staten en de Hooge Geallieerden
PICARDIÆ PARS
GALLIÆ chapelle PARS.
Pais de Boulongne
Comte de S. Paul
ARTESIA
FLANDRIA
Chastellenie de l'Isle
HANNONIA
BRABANTIA
LEODIENSIS DIŒCESIS
LUXEMBURGUM
DUCATUS
Iuliacensis
GERMANIÆ SUPERIORIS PARS
Lotharingiæ Pars
Episcopatus Trevirensis
Episcop. Monasteriensis
Comitatus Zutphania
TRANSISALANIA
Drente
FRISIA
Westergo
Sevenwolden
Oostergo
HOLLANDIA
ULTRAIECTUM
GELRIA
Walcheren
Schouwen
Zuyd Beveland
'tLant van Waes
'tLant van Ryen
Maesland
Texel
Vlielandt
Der Schelling
Brussel
Antwerpen
Mechelen
Leeven
Breda
Turnhout
Maestricht
Namen
Limburgh
Rotterdam
Amsterdam
Groningen
Emden
Militaria Germanica communia
Militaria Gallica communia

gants redelijk waren, als men reflexie nam, van wat consideratie Straetsburg en hoedanig die Stadt in tijdt van Vrede geoccupeert was, en waer op sijn Alderchristelijckste Majesteyt selfs moste bekennen, geen de minste pretentie te konnen maken, en daer-en-boven, als de Coning van Vranckrijck noch voor de reden, noch voor sijn Majesteyts hooge en aensienlijke intercessie geen de minste consideratie wilde hebben, maer het werck op sijn hoog vermogen en overmacht soude soecken t'emporteren, d'andere Princen en Staten, die hare conduite tot noch toe tot den Vrede hadden gereguleert, genootsaeckt souden wesen, op nadere middelen van wederstant en nadruck te dencken, en of Vrankrijk sig mochte verbeelden, in den beginne beter Spel te hebben, dat in 't eynde gants onseker was, of hy dan al soude winnē, en bysonder terwijl de saken in Hongarien en elders na wensch gingen: en daeromme versocht hy sijn Majesteyt de derdemael ernstelijk; Dat hy dese sake, tot voorkominge van soo een swaren en verderffelijcken Oorlogh, doch met ernst wilde beleyden, en omtrent Vranckrijck wercksaem stellen. Waer op/ naer eenige verwisselinge van discoursen/ sijn Majesteyt/ concluderende/ niet anders geliefde te seggen/ als; Geeft my over in Geschrifte, wat u gelieft, ick sal het aen Vranckrijck communiceren, om sijn intentie te verstaen.

De Heeren Thun en Lepenberg/ Keyserlijcke en Sweedtse aldaer aenwesende Ministers/ aen wien den Heer Citters van alles communicatie hadde gegeven/ hadden oock Sondags omtrent de middagh hier over aen den Coningh hare instantien gedaen/ aen wien sijn Majesteyt op gelijcke wijse bynа/ als aen sijn Exc:/ geliefde te antwoorden/ en haer verder met een Compliment/ van alles gedaen te hebben/ en noch te sullen doen/ wat in sijn vermogen was/ om den Vrede in Christenrijck te behouden/ te dimitteren.

Des Sondags den 5 gaf den Heer van Citters d'onderstaende Memorie met de Kaertjes */ volgens versoeck van den Coning/ over.

Memorie van den Heere van Citters, Ambassadeur van haer Ho: Mo:, aen sijn Koningl: Majesteyt van Groot-Brittannien, gepresenteert den 5 Maert, 26 February, 1684.

SIRE:

DEwyl, soo wel aen U Majesteyt, als aen de gantsche Werelt, seer evident is, dat de Heeren Staten Generael niets nagelaten hebben, 't welck soude konnen dienen, om de Differenten, die tusschen de Christene Princen van Europa zijn, te doen termineren, soo heeft den ondergeschreven Ambassadeur ordre, om aen U Majesteyt seer ootmoedelijck te representeren, dat haer Hoog Mog:, dagelijx haer officien ten deser effecte continuerende, haer Hooge Geallieerden seer gedisponeert vinden alles, wat in haer macht is, te contribuëren, ten eynde, op dat men door convenable expedienten een bloedige Oorlogh, waer mede gantsch Europa schijnt gedreygt te werden, op 't spoedigste mocht prevenieëren. Dat haer Hoog Mog:

* De Kaertjes zijn in 't nevensgaende in een getrocken.

Mog: door hare Gedeputeerden in seer serieuse Deliberatien met de Ministers van de voorsz. Hooge Geallieerden, die sig in 's Gravenhage bevinden, te weten, van sijn Keyserlijcke Majesteyt, van de Koningen van Spangien en van Sweden, van den Heer Ceurvorst van Beyeren, en van de Princen, Directeurs van de Circulen van Franckenlant en d'Opper-Rhijn, van de Heeren Hertogen van Saxen-Weymar en Gotha, en van Bruynswijck en Lunenburg, geweest zijn, om te concerteren over de middelen tot een prompt Accommodement van alle de bovengem. Differenten. Dat, in dese Deliberatien reflexie gemaeckt zijnde, op 't geene, dat U Majesteyt heeft laten proponeren, dat volgens 't sentiment van deselve sodanig Accommodement met meerder spoedigheyt soude konnen gemaeckt werden, door middel van een Treves, als door wege van een Vrede, de Ministers van de Hooge Geallieerden verklaert hebben, dat de Princen, hare Meesters, genoegen souden scheppen, dat de voorsz. Differenten door een Treves getermineert mochten werden, mits, dat deselve generael zy, en dat men, gedurende de gem. Treves, met sijn Alder-Christelijckste Majesteyt over een universeele Vrede soude handelen, en dat dese Treves, dewyl de intentie sodanig leyt, en dat de gantsche tijdt van 20 Jaren sekerlijck niet nodig is, om daer toe te komen, voor 7 of 8 Jaren gemaeckt soude konnen werden. Dat, gelijck alle Hooge Geallieerdens sig verobligeren souden, deselve religieuslijk t'observeren, de Geallieerden van sijn Alder-Christel: Majesteyt verplicht souden zijn, die van gelijcken t'observeren, sonder deselve te mogen contraveniëren, of sonder de Rust daer van te mogen storen, onder wat pretext het soude mogen wesen, al was 't self, om sig op eygen authoriteyt in de possessie van eenige gepretendeerde Plaetsen te stellen, en dat, voor soo veel aengaet d'andere Conditien, een van dese 3 Propositien geaccepteert soude konnen werden; te weten; dat, dewyl den Coning van Vranckrijck soo meenigmael verklaert heeft, te willen conserveren de natuurlijcke Bornes, dewelcke de Riviere de Rijn aen sijne Landen, daer deselve aen dese Rivier palen, geeft, de Hooge Geallieerden van 't Rijck, voor soo veel als haer aengaet, te vreden sullen zijn, dat sijn Alder-Christel: Majesteyt de Stadt Straetsburg behout, als zijnde gesitueert aen dees zyde van den Rhijn, ten reguarde van Vranckrijck, op conditie, dat sijn Alder-Christel: Majesteyt aen d'andere zyde resistituëre Brisacq, Fryburgh en de Keyler-Schans, of dat de Fortificatien van Straetsburgh, van Fryburgh, van Brisack, en van de Keyler-Schans geraseert; of dat alle dese Plaetsen gestelt ende gedeponeert sullen werden in handen van een derde Prins, en dat den Treves, op dese Conditien gemaeckt, geguarandeert sal werden door de Princen en Staten, die 't selve goet sullen vinden, te doen. Dat de Heeren Ministers van Spangie wel verklaert hebben, dat den Catholijcken Koning, haer Meester, oock seer gedisponeert is, om een billijck en eerlijck Accommodement t'embrasseren, indien het selve door wege van Negotiatie kon gemaeckt werden, in welcke de Rechtvaerdigheyt van wederzyds Pretentien voor af geëxamineert, en daer op de vereysche reflectie gemaeckt soude zijn in 't concerteren over 't voorsz. Accommodement, 't welck daer-en-boven generael soude moeten wesen, en contentement geven aen alle de Hooge Geallieerden : maer dat sy ondertusschen versocht hebben, dat het de voorsz. Hooge Geallieerdens mocht gelieven, met goede
ernst

ernst te reflecteren op 't geene, dat sijn Alder-Christel: Majesteyt na de Nimweegse Vrede gepretendeert heeft, hem door Spangie gecedeert te moeten werden, te weten, de Oudenburg van Gent, 't Land van Aelst, en d'andere Plaetsen en Landen, met blaeu aengeteeckent in de nevensgaende Caerte van Vlaenderen, onder Nomber 1. : remonstrerende ter selver tijdt, dat, dese Plaetsen en Landen zijnde alle gelegen in de Barriere, en selfs palende aen verscheyde kanten aen de Frontieren van den Staet van haer Hoog Mog:, 't seer evident is, dat sijn Alder-Christel: Majesteyt, hebbende self dese Barriere gestelt, niet had konnen pretenderen, dat hem toequamen eenige van de geoccupeerde Landen door sijne Wapenen, die in de voorsz. Barriere gelegen zijn; boven dien, dat daer door de Stad Gent, welcke sijn Alder-Christel: Majesteyt aen Spangie soude toestaen, gesitueert soude wesen in 't hert van de Landen, aen Vranckrijck toebehorende, en dat het dienvolgende onmogelijck soude zijn, in de voorsz, Stad te komen, of uyt te gaen, sonder over 't Territoir van Vranckrijck te passeren; dat men kan sien door de nevensgaende Caerten, onder de Nombers 2, 3, 4, 5, hoe veel Landen sijn Alder-Christel: Majest:, zedert de Nimweegse Vrede, geoccupeert heeft, welcke een van de beste en considerabelste gedeeltens van de Spaense Nederlanden uytmaken, en beletten gelijck als de gantsche Communicatie met de Steden, die sig daer in noch bevinden, en dat de rest van de voorsz. Nederlanden soo horribel verwoest is, dat de onkosten, die vereyscht sullen werden, om haer van de devastatien te releveren, gelijck als de menschelijcke Macht te boven gaen, boven soo veel Millioenen, die de Fransse uyt dese arme Landen hebben geënleveert; en dat Spangie, om de bovengem. redenen, niets cederen soude, maer dat Vranckrijck hem moet doen restituëren alle de Landen, welcke Vranckrijck na de Nimweegse Vrede ingenomen heeft, hem weder geven alle de Goederen, die geënleveert zijn geweest, en alle schaden repareren, die de Fransse Wapenen aldaer gedaen hebben. Dat de hooggem. Ministers en Gedeputeerden van de Hooge Geallieerdens, niet tegenstaende alle officien, die sy ten desen eynde geëmployeert hebben, de Ministers van Spangie niet hebben konnen disponeren, om eenige andere Propositien te doen, en dat sy, om dese redenen, onder haer eenige hadden geconcerteert, ten eynde, op dat ter selver tijdt, als d'andere Differenten sig sullen termineren, dese, die tusschen Vranckrijck en Spangien zijn, door een generael Accommodement soo oock souden konnen werden gedaen, en dat sy ten desen oogmerck accoort geworden zijn, dat het dienstig sal wesen, sijn Cathol: Majesteyt t'induceren, om de Propositie van een generale Treves voor 7 of 8 Jaren t'accepteren, en goet te vinden, dat een Linie sal getrocken werden van de Noort-Zee tot de Maze, op die manier, als de swarte Linie in de 4 nevensgaende Caerten, onder Nomber 2, 3, 4 en 5 gemaeckt, aenwijst, en dat het geene, dat aen d'eene zyde van dese Linie is, aen Vranckrijck sal blyven, en het geene, 't welck aen d'ander zyde is, aen Spangie, sonder eenige reflexien te maken op Appendentien of Dependentien, en dat, indien iets mochte voorkomen, 't welk de voorsz. Linie niet bequamelijck soude konnen deelen, dit geheel soude blyven aen d'een of d'andere Kroon. Sire, het is door expresse ordre, en uyt de naem, soo wel van haer Hoog Mog:, als de Hooge Geallieerden, Spangie alleen uytgesondert, dat den ondergeschreven

Ambassadeur van hooggem. haer Hoog Mog: alle het bovenstaende aen U Majesteyt representeert met dat respect, 't welck hem toekomt, en hem versoeckt van wegen deselve kant seer instantelijck, door sijn hooge en seer wyse directie de bovengem. Propositien aen sijn Alder-Christel: Majesteyt smakelijck te willen maecken, terwyl haer Hoog Mog: niets na sullen laten, om, soo d'andere Princen van 't Rijck en de Rijckx-Vergadering tot Regensburg, als sijn Cathol: Majesteyt, te doen aggreëren de voorsz. Treves, op de bovengem. Conditien, en, daer op wachtende, door sijn krachtig tusschenkomen te willen procureren een Cessatie van alle Acten van Hostiliteyt voor de spatie van 3 Maenden, ten eynde, dat haer Hoog Mog. sig van dese tijdt mogen bedienen, om den Treves op de bovengem. Conditien te doen aennemen. Gedaen tot Westmunster den 5 Maert, 26 February, 1684.

Geteeckent

ARNOLT van CITTERS.

Den Coning/ de Memorie en Stucken ontfangen hebbende/ vraegde/ wat den Heer van Citters wilde/ dat hy met de Stucken doen soude/ en of hy die aen den Heer van Barillon soude overgeven? Sijn Excellentie versocht sijn Majesteyt ernstelijck/ de saeck/ als van de uytterste importantie/ te willen behertigen/ en seyde/ dat het aen hem niet stont/ daer omtrent de Wet te geven; maer dat sijn Majesteyt/ de Memorie gelesen hebbende/ na sijn hooge wijsheyt/ daer in geliefde te handelen/ als hy soude meenen te behooren/ om dit hoogwichtig Poinct by Vranckrijck te konnen surmonteren. Den Coningh repliceerde; Wel, Ick sal de Memorie lesen, en de Stucken dan verder aen den Heer van Barillon overgeven, dewijl Ick hier in niet anders doen kan.

Sijn Majesteyt liet den 10 seer onverwacht door den Grave van Sunderlant dese schriftelijcke Antwoort geven:

Antwoort van sijn Koningl: Majesteyt van Groot-Brittannien aen den Heer van Citters, Ambassadeur van haer Hoog Mogende, gegeven den 29 February, 10 Maert, 1684.

DEn Coning gesien en geconsidereert hebbende de Memorie van den Heer Citters, Ambassadeur van de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, in dato 26 deser, Oude Stijl, heeft sijn Majesteyt geordonneert, daer op dese Antwoort te geven, dat, eenige dagen te voren, eer de Memorie sijn Majesteyt is gepresenteert geworden, hy al ordre gesonden had aen den Heer Chudleigh in den Hage, om de Propositie van den Grave d'Avaux te helpen apuyeren, nopende het maken van een Treves, en dat sijn Majesteyt geen reden vind, om eenige verandering te maken, als gelovende, dat het de kortste en sekerste weg is, om de Rust en Vrede in Europa te herstellen; het Saysoen soo verre geavanceert wesende, ende de tegenwoordige constitutie van saecken een prompter en efficatieuser remedie vereyschende,

eyschende, als de Propositie van den Heer Citters, in sijn Memorie gedaen, die meer tendeert tot een Negotiatie van Vrede als van Treves, en dat daer toe veel tijt soude nodig wesen, om 't selve te konnen adjusteren. Sijn Majesteyt is oock gepersuadeert, dat den Alder-Christelijckste Coning seer verre is, om sodanige conditie te consenteren, en daerom vind sijn Majesteyt sig geobligeert, om de Heeren Staten Generael te recommanderen den Treves t'accepteren, die den Grave d'Avaux op den 17, 7 deser haer geproponeert heeft. Sijn Majesteyt heeft oock de Ordres aen sijn Minister in den Hage vernieut, om by haer Hoog Mog: te arbeyden tot het accepteren van dien. Gedaen in 't Hof van Withal den 29 February, 10 Maert, 1684.

Onderteeckent

Den Grave van SUNDERLANT.

En den Grave seyde; Dat sijn Majest: daer omtrent niet verder doen konde, om redenen, daer in gemelt; dat in 't reguard van Duytslant sijn Majesteyt niet geëngageert stont, maer echter wenschte, dat het Rijck ten besten sijn vergelijk met Vranckrijck konde maecken, en ten reguarde van Spangien, hoewel benevens haer Hoog Mog: even gelijk verbonden stont, sijn Majesteyt, in consideratie nochtans van sijn eygen Affaires, de Brouilleries en sware onlusten in Hollant, onder den anderen ontstaen, en dat de Spaenssen in alle deelen harer Monarchie tot wederstant gantsch onvoorsien, ja ellendig waren, best oordeelde, ten aldersspoedigsten den Treves, by Vranckrijck voorgeslagen, t'accepteren, alsoo niet anders te dencken was, of Vranckrijck, tot voortsettingh van sijn eygen Intrest, soude ongetwijffelt blijven ageren, en sig soo goeden kans niet laten ontglippen. Welck raisonnement den Heer van Citters tegen sprak, seggende; Dat, hoe Vrankrijck sijn Wapenen meer dede ageren, hoe het werck te difficielder tot een Accommodement konde gebracht werden. Dat dese antwoort Vranckrijck niet weynig intractabel soude maken, en dat het in een woort soo veel was, als de Spaensse Monarchie ter discretie van Vranckrijck over te geven. Den Heer Grave van Sunderlant interrumpeerde dese wederlegginge, en seyde; Men kent de trage Consilia van Spangie, en hoe het in alle deelen met gewelt tot de reden dient gebracht, en in Hollant is men mede al te wel gepersuadeert, dat Vranckrijck de Vrede wil, en, soo Vranckrijck nu stil bleef, soude het werck aldaer mede niet weynigh vertragen, en Spangie des te meer te rug gehouden werden. Nu, Mijn Heer, ick heb geen order, om met U daer over te raisonneren; daer is des Conings Resolutie, en hy sal voor sijn vertreck apparentelijck u noch nader spreken; en vertrock daer mede. Den Heer van Citters socht wel gelegentheyt, om met den Coning voor sijn afreys na Newmarquet dien namiddag te aboucheren, doch te vergeefs.

Den Heer Chudley, Engelsse Envoyé, presenteerde aen haer Hoog Mog: den 17 Maert een Memorie van deselve contenu, als het Antwoordt van den Grave van Sunderlant.

Den Heer de Barillon, Fransse Ambassadeur, gaf in Engelant overal oock

voor / dat sijn Majesteyt van Groot-Brittannien aen den Coning / sijn Meester / geen kennisse gegeven had van de Memorie van haer Hoog Mog: Ambassadeur / en vervolgens geen antwoort daer op te verwachten stont / hoewel sijn Excellentie niet ontkende / dat hy een Copy daer van ontfangen en na Vranckrijck gesonden had.

Op de antwoort van den Coning / en de Memorie van den Heer Chudley / namen haer Hoog Mog: de volgende Resolutie:

Lunæ den 20 *Martii* 1684.

BY resumptie gedelibereert zijnde op de Missive van den Heer van Citters, haer Hoog Mog: Ambassadeur aen 't Hof van den Coningh van Groot Brittannien, geschreven tot Westmunster den 10 deser, en daer nevens een Bylage, geaddresseert aen den Griffier Fagel, houdende, dat den Heere Grave van Sunderlant, uyt den Name en van wegen den Coning, hem Heere van Citters hadde ter hand gestelt de schriftelijcke Antwoort van sijne Majesteyt, op de Memorie, by hem Heere van Citters aen deselve sijne Majesteyt overgegeven, breeder in de Notulen van den 17 deser vermelt, is goetgevonden en verstaen, dat de gem. Heer van Citters sal werden gerescribeert: Dat haer Hoog Mog:, gesien hebbende de voorsz. sijn Majesteyts Antwoort, en dat die alleen schijnt te wesen geaddresseert ofte te reflecteren op haer, niet konnen nalaten, sijn Majesteyt te representeren, dat de voorsz. Propositie niet is gedaen by of uyt haer Naem alleen, maer oock by en uyt de Naem van de Hoge Geallieerden, met dewelcke sy d'eere hebben, van in Tractaet en Verbintenisse te wesen, en dat sy het geluck hebben, dat de Hooge Geallieerden oock zijn en leven in een goede en confidente Vriendschap met meerhoogged. sijne Majesteyt, die oock aen deselve Hooge Geallieerden tot verscheyde malen sijne Majesteyts Vrundschap heeft doen betuygen ende contesteren; dat sy derhalven geerne hadden gesien, dat het sijn Majesteyt hadde mogen behagen, de voorsz. Antwoort t'addresseren, niet alleen aen haer, maer aen alle de hooggem. Geallieerden, soo op dat deselve niet souden mogen vallen in gedachten, dat sijn Majesteyt soude schijnen, avers te zijn, ofte t'improberen de Verbintenisse, die sy met den anderen eeniglijck tot hare defentie, en tot niemants offensie, hebben gemaeckt, als op dat haer Hoog Mog: niet souden mogen werden gedestitueert van het aensien en coöperatie van de hooggem. Geallieerden, om te willen helpen appuyeren dat geene, 't welck soude mogen dienen tot voortsettinge van een vredig besluyt, en om te stremmen de middelen, die den Oorlog verder souden mogen aensteken: dat sy en de hooggem. Heeren Geallieerden, aen dewelcke sy de voorsz. Antwoort hebben gecommuniceert, vastelijck zijn gepersuadeert, dat de voorsz. Antwoort, niet alleen aen haer Hoog Mog:, met exclusie van de hooggem. Heeren Geallieerden, maer aen haer, als by deselve Geallieerden versocht zijnde, om de voorsz. Propositie uyt aller Naem aen sijn Majesteyt te doen, is gegeven; en sy vertrouwen, dat hoogged. sijn Majesteyt de voorsz. hare persuasie wel seecker sal willen maken, door het nader Antwoort, die het deselve believen sal, hier op te geven. Dat haer Hoog Mog: aen sijne Majesteyt verders niet konnen ontveynsen, dat het haer en hare Hooge Geallieerden uytnemende seer heeft gesurpre-

neert

neert, uyt de voorsz. Antwoort te vernemen, dat sijn Majesteyt van de hand afwijst de Propositie, by haer gedaen, om aen sijn Majesteyt van Vranckrijck smakelijck te maken. Dat sy haer niet sullen inlaten, te spreken van d'Engagementen, daer inne sijn Majesteyt, ten opsichte van sijn Majesteyt van Spangie, selfs segt, te wesen; maer dat sy haer noyt hadden konnen inbeelden, dat, daer sijn Majesteyt soo meenigmael heeft verklaert sijne genegentheyt, soo wel tot conservatie van de Rust in Europa, als specialijck van de voorsz. Spaensse Nederlanden, en op haer Hoog: Mog: begeert, dat aen sijn Majesteyt iets aen de hant soude mogen werden gegeven, om aen sijn Koningl: Majest: van Vranckrijck voor te konnen slaen, deselve sijn Majesteyt, nu sy ende hare Hooge Geallieerden haer soo resolut verklaren, en een soo considerabele Voorslag doen, de Voorslag soo plotselijck van de handt soude gewesen hebben; dat sy niet konnen begrijpen, wat sijn Majesteyt begeert, dat sy, tot het bereycken van een Accommodement, souden toebrengen, en waer in deselve haer behulpig soude zijn, ten ware sijn Majesteyts meening was, dat men blindelijck soude moeten inwilligen, 't geen sijn Majesteyt van Vranckrijck quam voor te schrijven, want, indien dat hoogged. sijn Majesteyts intentie is, en dat deselve acht, dat op die wyse geprocedeert moet werden, dat het dan immers niet meer nodig soude wesen, dat sy en hare Hoge Geallieerden sijn Majesteyt meer moeyte en ontrustinge souden toebrengen; maer, dewyl sy altoos in gedachten zijn geweest, en noch zijn, dat sijn Majesteyt de saecken in sulcker voegen niet soude willen abandonneren, en laten heen dryven, dat sy daeromme nodig hebben geacht, aen deselve, soo uyt haer, als uyt de Name van hooggem. hare Geallieerden, nader voor te stellen: Dat sijn Majesteyt, altoos hebbende betuygt, seer te wenschen, dat d'ontstane Differenten door een generael Accommodement souden mogen werden getermineert, en sijn Koningl: Majest: van Vranckrijck sig op een generael Accommodement selfs hebbende geëxpliceert, en mits dien daer omtrent tusschen die geene, die met den anderen in different zijn, geen strydigheyt overig zijnde, sy niet konnen geloven, dat sijn Majesteyt by desselfs Antwoort, schijnende minder reflexie te maken op de Propositien, het Roomsse Rijck concernerende, om dat tusschen sijn Majesteyt en het selve geen engagementen intercederen, sig daer aen te minder soude laten gelegen wesen, en op een en deselve tijt niet bewercken een Accommodement, soo wel ten aensien van 't Rijck als van Spangien. Dat, voor soo veel de Conditien aengaen, de Hooge Geallieerden, die waerlijck in 't selve Rijck zijn seer geïnteresseert, en seer hoog aensienlijcke, dewyl die bestaen uyt het Hooft van 't Rijck, en seer machtige Princen en Leden van het selve Rijck, vermeent hebben, haer omtrent de Conditien van een Treves seer verre te hebben geëxpliceert, en dat de Justitie van de sake hare aenbiedingen soo legitimeert, dat het haer onbegrijpelijck schijnt, dat sijn Majesteyt daer op soo weynig reflexie komt te maken: dat haer Hoog Mog: en de gem. Hooge Geallieerden niet konnen loochenen, dat sijn Coninckl. Majesteyt van Vranckrijck seer sterk, ende seer machtig, oock in staet is, om op haer groote Desseynen te konnen ondernemen, maer dat sy niet konnen geloven, dat sijn Majesteyt soude verstaen, dat in de onderhandelingh van een Accommodement eeniglijck soude moeten werden reflexie gemaeckt op de macht van die geene, met dewelcke men te handelen heeft,

 en

en niet mede op de justitie van de saecke, en op 't gevolg van soo een geëyste overgifte, ofte dat sijn Majesteyt soude begeeren, dat die geene, die d'eere hebben, van met sijn Majesteyt te zijn geallieert, oock in seer rechtveerdige saken haer souden moeten buygen onder de wille van die geene, die de machtigste soude wesen, sonder dat, of d'eere van die vruntschap, of oock selfs van die Alliantie, haer eeniger maten tot een appuy soude konnen dienen: Dat haer Hoog Mog:, die beter van de constitutie der voorsz. Spaensse Nederlanden, als van de constitutie der saken in Duytslant, hebben konnen oordeelen, met seer veel sorgvuldigheyt hebben geëxamineert, die van de Spaensse Nederlanden ende van de Barriere, dewelcke hoogged. sijne Majesteyt van Groot-Brittannien in deselve Nederlanden by de Nimweegse Vrede wel heeft willen bewercken, en hoogstged. sijn Majesteyt van Vranckrijck niet alleen aen sijne Majesteyt van Spangien, maer oock aen desen Staet accorderen ende toestaen: Dat sy, om den Vrede te mogen conserveren en behouden, haer wel hebben willen inlaten, om sijn Coningl: Majesteyt van Spangien te helpen raden en disponeren, om die Barriere te besnoeyen en te verswacken, en aen sijn Coningl: Majest: van Vranckrijck te laten, wat noch eenigermaten gemist soude konnen werden, ende daer inne soo verre te gaen, dat sijne Majesteyt van Vranckrijck soude behouden de Plaetsen, die deselve, in den Jare 1678 by het maken van de Nimweegse Vrede hebbende willen bedingen, dat aen sijn Majesteyt souden werden gecedeert, echter aen Spangien by deselve Vrede heeft gelaten, als daer zijn Beaumont, Chimay, de Dorpen, nu composerende een gedeelte van de Castellanye van Aeth, en voor de Nimweegse Vrede geannexeert geweest zijnde aen de Castellanye van Doornick, en noch daer-en-boven de Steden van Cortrijck, Dixmuyden, een gedeelte van de Steden, de Barriere gemaeckt hebbende, behalven soo veel andere Plaetsen, die in Vlaenderen, Henegouw, Namen en Luxemburgh, onder de macht van sijne Coningl: Majesteyt van Vranckrijck werden gelaten, en soo veel importante Sommen, die de Ingesetenen van sijn Coningl: Majesteyt van Spangien in de Nederlanden in baren Gelde hebben betaelt, ettelijcke Millioenen bedragende, en soo veel schade, als haer op een ongehoorde manier van Oorlogen is toegebracht, ende de hooggem. hare Geallieerden met soo veel moeyten te permoveren, om met haer daer in te concurreren, indien hoogstged. sijn Majesteyt van Groot-Brittannien hadde konnen werden bewogen, om sijn Majesteyt van Vranckrijck t'induceren, om daer aen gehoor te geven. Dat haer Ho: Mo: en hare Hooge Geallieerden dese saecke noch soo veel te onverwachter voorkomt, doordien het gunt, aen hoogstged. sijne Majesteyt van Vranckrijck nu soude werden gelaten, een étendue van Landen, veel meer importeert, als al het gunt, dat die Majesteyt op Spangie, in kracht van de Nimweegse Vrede, heeft gepretendeert, en dat mitsdien die Majesteyt consequeert een Æquivalent, veel meer, als sijne originele Pretentien, ende in welck Æquivalent dan noch zijn twee Steden, daer in het Lant, by sijn Majesteyt van Vranckrijck gepretendeert, geen Steden met allen, dat is, die eeniger-maten waren gefortificeert, gelegen waren. Dat sijn Majesteyt oock wel sal considereren, dat op de voet, by dessels antwoort voorgeslagen, geen rust ter werelt is te hoopen, of te verwachten, dewijle aenstonts daer over tusschen de twee Kroonen souden ontstaen veel nieuwe Dispuyten en Geschillen, wat yder hadde

geoccupeert

geoccupeert en gepossideert, dewijle de meeste quæstie valt over 't platte Landt, of ongefortificeerde Steden en Plaetsen, en dat door een soo generalen voorslagh daer omtrent niets positijfs vastgestelt soude werden. Dat haer Hoog Mog: en hare Hooge Geallieerden, 't geluck gehadt hebbende, van met sijn Majesteyt te hebben konnen concurreren tot het aengaen van een Treves, niet van eenige Maenden, maer van veel Jaren, immers sijn selven wijst, dat gereguleert moet werden, waer naer yder, geduurende den voornoemden Treves, sigh sal hebben te gedragen en te schicken. Ende dat mitsdien, 't gunt wel ordinaris gebruyckelijck is in een Stilstant van Wapenen voor eenigen weynigen tijdt, te weten, dat men noch Possessien noch sekerheyt reguleert, op een Treves van soo veel Jaren niet kan werden geappliceert, dewijle een Treves van soo veel Jaren seer naer approcheert aen een Vrede, en dat daerom alle Tractaten van Treves, die voor eenige Jaren oyt of oyt zijn gemaeckt, alleen wederzijts Possessien en Securiteyten hebben gereguleert: ende dat sulcks in desen te meer plaets behoort te hebben, om dat 't gunt, by sijne Majesteyt van Vranckrijck soo wel op het Rijck, als op Spangien, is genomen, ten reguarde van 't Rijck in het geheel is genomen in volle Vrede sonder eenigen Oorlogh, en voor Spangien voor 't meeste gedeelte op deselve wijse; en dat by den gedanen voorslag van den Treves aen Vranckrijck werden gelaten de Steden van Cortrijck en Dixmuyden, die die Majesteyt, geduurende den Oorlog, genomen heeft: Ende dat de Heeren Ministers van hare Hooge Geallieerden, in het Rijck geinteresseert, hebben verklaert, in den voorslagh, waer op den Treves in het Duytse Rijck soude werden aengegaen, niet anders te hebben laten influëren, dan 't geen sijn Majesteyt van Vrankrijk voor desen heeft verklaert, sijne intentie te zijn, namentlijck, niets te willen pretenderen op 't gunt aen de Oost-zijde van den Rhijn was gelegen, en dat de Steden, die gepretendeert werden, dat geduurende den Treves souden werden gerestitueert, gelegen zijn aen geens zijde van den Rhijn, of soo sulcks niet behaeglijck mocht wesen, dat dan de Fortificatien, soo wel van het eene als van het andere, souden werden gedemolieert, of de Plaetsen gelaten in bewaringe van een Neutrale, dat immers maer Regulen van mutuële Securiteyt zijn: ende dat by haer Hoog Mog: en hare Hooge Geallieerden, en dat ten opsichte van de Spaensse Nederlanden, niets heeft konnen werden uytgedacht, dat soude konnen strecken tot een Accommodement, als 't gunt, dat in de voorsz. voorslag is begrepen, ten ware men begeerde, dat de Barriere t'eenemael inutil gemaeckt, soo niet wegh genomen soude werden; dat haer Hoog Mog: en de hooggem. hare Geallieerden d'uytterste sorge en applicatie sullen moeten hebben, en de aldersterckste persuasien gebruycken, om sijne Coningl: Majesteyt van Spangien tot het aennemen van de voorsz. Conditien te permoveren, dewijl niet alleen de Heeren, desselfs Ministers alhier, haer daer van toonen soo avers, dat sy haer daer op niet verstaen t'expliceren, en sigh nergens anders, dan op d'executie van gemaeckte Tractaten beroepen, maer dat oock de Heeren Ministers, die eenige van de hooggem. Geallieerden aen 't Hof van Spangie zijn hebbende, continuëlijck adverteren, dat'er weynig hoope is, dat Spangie sig tot diergelijcke Conditien sal inlaten; meynende, met te groote ongelijck te zijn bejegent, als dat het soude behooren, iets toe te geven, ja dat men aldaer capabel sal wesen, te nemen de desperaetste

desperaetste ende onverwachtste Resolutie. Dat sijn Majesteyt derhalven wel sal willen considereren, dat het geene, dat het Accommodement tusschen de twee Kroonen soude moeten maecken, toebehoort aen Spangien, ende by haer soude moeten werden gecedeert, en dat, mitsdien noch haer Hoog Mog: alleen, noch sy en hare Hooge Geallieerden gesamentlijk buyten Spangie, niets konnende doen tot het aennemen ofte rejecteren van de voorgeslagen Conditien, de saken uyt haer selven sullen moeten vervallen, of tot het abandonneren van Spangie, 't welck soude wesen het totael verlies van de Spaensse Nederlanden, indien de Hooge Geallieerden verstaen, de gemaeckte Alliantien geen effect te doen hebben, ofte tot een Oorlog, dewelcke misschien binnen seer weynig tijt de Spaensse Nederlanden, en 't verder van Europa, 't zy door de Wapenen, of door Onderhandelingen, onder het Gebiedt ofte Heerschappye, of immers onder het Gesagh en Dependentie, van Vranckrijck brengen sal: Dat de hooggem. Geallieerden, ende insonderheyt haer Hoog Mog., die d'eere hebben, van soo wel ten opsichte van de Spaensse Nederlanden, als van haer eygen Staet, soo nauw met sijn Majesteyt verbonden te zijn, dese hare bekommernisse aen sijne Majesteyt niet hebben konnen verbergen, en niet konnen sien, wat remedien daer tegens te vinden zijn, als sijn Majesteyt kan goet vinden, de voorsz. saecke alsoo te behandelen, ende dat sy dan oock aen hare zijde niet anders konnen doen, dan de uytkomste van dien den Almachtigen Godt beveelen, en haer te redden op die wijse, die sy sullen achten, alderconvenienst te wesen: Ende dat haer Hoog Mog: en de hooggem. hare Geallieerden mits dien zijn in die verwachtinge, en in dat vertrouwen, dat sijn Majesteyt, om de voorverhaelde redenen, sigh wel sal willen inlaten, van de gedane voorslagen aen sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck smaeckelijck te maken, en, gelijck sijn Majesteyt aen den Heer Ambassadeur van sijn Majesteyt van Vranckrijck heeft ter hant gestelt, oock alle meest-krachtige officien sal willen aenwenden by deselve Majesteyt, om daer op een goet favorabel antwoort te bekomen.

Den Heer van Citters/ dese ordre ontfangen hebbende/ maekte in een particuliere Audientie aen den Coning bekent; Dat haer Hoog Mog: in de laetste aen hem gegeven antwoort hadden gelieven te remarqueren, dat deselve maer scheen geaddresseert, en sijn reflexie nam op haer Hoog Mog: alleen; en vervolgens hem expres gelast vont, sijn Majesteyt nader te presenteren, dat de Propositie niet ware gedaen by ofte uyt der selver naem alleen, maer oock uyt die van de Hooge Geallieerden, Spangien uytgenomen, met dewelcke sy d'eere hadden, van in Tractaten en Verbintenisse te staen, en welcke Hooge Geallieerden oock met sijn Majesteyt waren en leefden in een goede confidente vrientschap, en aen wie oock tot meermalen sijn vrientschap had doen betuygen: dat sy derhalven geerne hadden gesien, om de redenen, verder in de voorsz. Resolutie geëxtendeert, **die hy mede verhaelde**/ dat het sijn Majesteyt hadde behaegt, op de voorsz. Propositie te geven een antwoort, dat soo wel op hare Hooge Geallieerden, als op haer, sijn reflexie mochte hebben gehadt, en, in allen gevalle echter ten vollen gepersuadeert blijvende, dat die niet alleen aen haer, met exclusie der Hooge Geallieerden, gegeven was, dat sy sijn Majesteyt versochten, de voorsz. hare persuasie seecker te willen

willen maecken door het nader antwoort, die het deselve soude gelieven, op sijne nader in te dienen Memorie te geven. Dat hy verder daer by met respect moste voegen, dat haer Ho: Mo: niet konden ontveynsen, hoe het haer en hare Hooge Geallieerden seer had gesurpreneert, dat sijn Majesteyt van de hant wees de Propositie, by haer gedaen, om die aen Vranckrijck smakelijck te maken, dewijl sy haer noyt hadden konnen verbeelden, daer sijn Majesteyt soo menigmael verklaert had, sijn genegentheyt soo wel tot de conservatie van de Ruste in Europa, als specialijck van de Nederlanden, en op haer Hoog Mog: soo dickmaels begeert had, dat aen hem iets aen de handt soude mogen werden gegeven, om aen sijn Maj: van Vrankrijk voor te konnen slaen, dat hy, nu sy en hare Hooge Geallieerden haer seer resoluyt verklaerden, en soo considerable voorslag deden, die soo plotselijck van de hant soude hebben gewesen: dat sy niet konden begrijpen, wat sijn Majesteyt dan van haer begeerde, dat sy tot het bereycken van een Accommodement souden toebrengen, en waer in hy haer te hulpe soude zijn, ten ware sijn meeninge was, dat men blindeling soude moeten inwilligen, 't geen den Coning van Vranckrijck soude komen voor te schrijven; maer dewijl sy in dat vermoeden niet konden vervallen, dat sijn Majesteyt op die wijse de saecke soude willen abandonneren, dat sy daerom noodigh hadden geacht, aen deselve, soo uyt haer als harer Hooge Geallieerden naem, nader voor te stellen, dat, sijn Majesteyt altoos hebbende betuygt, seer te wenschen, dat de ontstane Differenten door een generael Accommodement souden mogen werden getermineert, en den Coning van Vranckrijck sigh selfs insgelijcks soo verre hebbende geëxpliceert, en daer over tusschen de strijdende Partyen geen different overig zijnde, sy niet konden geloven, dat sijn Majesteyt sigh minder soude laten gelegen wesen aen de Propositie, het Duytse Rijck concernerende, als daer mede in geen Alliantie staende, om op een en deselve tijt een Accommodement, soo wel ten aensien van het selve, als Spangie, te bewercken. En aengaende de Conditien van Treves, dat de hoog-aensienlijcke Leden van het hoogstged. Rijck vermeent hadden, haer daer omtrent soo verre te hebben geëxpliceert, dat de rechtveerdigheyt van de saken hare aenbiedingen in alles quam te legitimeren, en dat haer Hoog Mog: met seer veel sorgvuldigheyt, hebbende geëxamineert die van de Spaensse Nederlanden ende de Barriere, die sijn Majesteyt by de Nimweegse Vrede wel had willen bewercken, en sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck, niet alleen aen sijn Majesteyt van Spangien, maer aen den Staet, accorderen en toe staen, dat sy, om de Vrede te behouden, haer hadden ingelaten, sijn Majesteyt van Spangien te helpen raden en disponeren, om die Barriere soo verre te besnoeyen, en aen sijn Majesteyt van Vranckrijck te laten, wat noch eenigermaten gemist soude konnen werden: en expliceerde daer op verder, wat Plaetsen en Landen nu door de getrocken Linie aen Vrankrijk souden vervallen, by de voorgemelte Resolutie in 't breede geëxtendeert, ja meerder in estendue en omtreck, als hy uyt krachte van het Nimweegse Tractaet oyt op Spangie had gepretendeert, en vervolgens, dat by haer Hoog Mog: en hare Hooge Geallieerden, ten opsichte oock van de Spaensse

 Nederlanden,

Nederlanden, niets nader mede had konnen werden uytgedacht, dat soude konnen strecken tot een Accommodement, als 't geen, in die voorslagh was begrepen, ten ware men begeerde, dat de Barriere gants inutil, soo niet t'eenemael wegh genomen wierde, en daeromme dat hare Hoog Mog: en hare Hooge Geallieerden in die verwachtinge waren, en oock instantelijck versochten, dat sijn Majesteyt de gedane Propositien nader in alle billickheyt soude gelieven t'overwegen, en verder sig daer op oock in te laten, om de gedane voorslagen aen sijn Majesteyt van Vranckrijck als noch smakelijck te maken. **Sijn Majesteyt heeft hier op gelieven te antwoorden**; Dat het waer was, dat sijne gegeven Antwoordt reflexie maeckte op haer Hoog Mog: alleen, en niet op hare Hooge Geallieerden, en dat sulcks met voordacht oock geschiet was; niet in opsichte van de redenen, die haer Hoog Mog: en de Hooge Geallieerden scheenen te willen opvatten, als of hy avers van de Alliantie was, waer mede sy onder den anderen verbonden stonden, ofte dat haer Hoog Mog: souden werden gedestitueert van hare Geallieerdens coöperatie, omtrent het uytwercken van een Accommodement, maer alleen in consideratie, dat hy niet verstont, in 't minste, 't zy voor, in of naer het maecken van een Vergelijck, sig met haer ergens t'engageren, en daerom oock vermeende, niet oirbaer, veel min noodsakelijck te zijn, met haer in redenkavelinge te vallen; want als hy aen haer Hoog Mog: klaer hadde gesproocken, de verdere Hooge Geallieerden wel verstaen konden, wat sijn meeninge was: dat hy wel genegen was, hare saken tot een generael Vergelijk te willen helpen vorderen, als dat doenlijck was, dan buyten alle engagementen, en maer alleen uyt eygen vrye wille, en verder niet; gelijck hy oock met haer leven wilde in alle vertroude vrientschap, het welck hy meermalen, selfs door een formele en extraordinaris Besendinge, hadde betuygt, hoewel dat sijn aenbiedinge van Vrientschap en Alliantie als-doen was verworpen, waer van hy echter niet meer gedencken wilde. Dat wel waer was, dat hy geerne hadde gesien, dat hem iets aen de hant was gegeven, om by Vranckrijck te konnen wercken, maer dat sulcks over lange al behoorde geschiet te zijn geweest, en nu den tijt te verre verlopen was, om op eenige andere Propositien, als den voorgeslagen Treves, te wercken; en in allen gevalle, dat hy andermael seggen moste, gelijck hy eenige dagen geleden alreede by avance hadde gesproocken, dat de voorgestelde Conditien te swaer, en vervolgens onuytwerckelijck waren, dewijle die by Vranckrijck noyt souden werden geaccordeert, gelijck hy nu in 't seker bericht was: Dat sijn Alderchristel. Majesteyt hem oock gedeclareert hadde, dat, al waer 't hy 5 Batailles achter den anderen verlooren hadde, hy noyt tot die Propositie soude verstaen, verre van daer, dat hy nu na deselve soude willen luysteren; oock dat hy, in Possessie zijnde, by het maken van een Treves hem daer niet uyt soude laten stellen; behalven dat de natuure van een Treves impliceert, dat alles gelaten werdt in die stant, daer de saken in zijn, en dat hy daerom niet wist, daer in nu meer te doen; en wilde men ruste hebben, dat men moste een van de Fransse Postulata aennemen, ofte wel den aengeboden Treves accepteren. **Den Heer van Citters liet 't eerste Discours onbeant-**

woort

woort voor-by schieten / als merckende / dat sijn Majesteyt dat al vry met nadruck hadde gesprooken / alleen aenraeckende; Dat dit alle de Hooge Geallieerden niet concerneerde, en die het aenging, ongetwijffelt dat souden konnen remediëren, ofte sijn Majesteyt daer over genoegen geven, en in allen gevalle, dat hy hoopte, dat hieromme sijn Majesteyt de gemeene saecke niet nadeelijck soude willen zijn: En op het verder antwoordende; Dat haer Ho: Mo: en hare Hooge Geallieerden met recht haer konden beklagen, dat alle de Propositien, hoe billickmatigh sy die voorstelden, altoos voorheenen waren afgewesen, op fondament, dat die ontijdig voorquamen, als nu oock wederom de Propositie, in dit geval gedaen, daer men selfs met sijn Majesteyt concurreerde, op een Treves van 8 a 10 Jaren aen te gaen; alleen maer versocht werdende, dat die na de redelijckheyt soude werden gereguleert, en soodanig verder, waer naer een yder, geduurende den Treves, sig soude hebben te gedragen. Dat hy moste seggen om de redelijckheyt, dewijle haer Hoog Mog: Geallieerden haer seeckerlijck konden verbeelden, dat sijn Majesteyt by sijn selven daer van ten vollen geconvinceert moste wesen, als hy geliefde, reflexie te maken, dat de Stadt Straetsburgh soude blijven aen Vranckrijck, ofte gedemolieert, of gedepositeert in handen van Neutrale; een Plaets van die importantie, in tijt van Vrede genomen, en waer op sijn Majesteyt van Vrankrijk selver verklaren most, geen pretentie altoos te hebben; en dat aen d ander zijde soude werden ingeruymt, gedemolieert of gedepositeert de Plaetsen, die, volgens het seggen der Hooge Geallieerden, sijn Majesteyt van Vranckrijck voor desen menighmael had verklaert, sijn intentie te wesen, van die niet te willen pretenderen, alsoo aen de Oost-zijde van den Rhijn gelegen waren; behalven dat dit maer Regulen van mutuële Securiteyt souden wesen, en die strecken souden tot beter observantie van den gemaeckten Treves. En wat Spangien aengingh, dat by de getrocken Linie Vranckrijck soude behouden de Steden van Cortrijck en Dixmuyden, met het grootste gedeelte van hare Landstreecke, waer mede in het maecken van een Vrede hy selver verklaerde, sig te willen laten genoegen, en dat hy daer-en-boven soude blijven behouden de Plaetsen, die deselve, in den Jare 1678 by het maken van de Nimweegse Vrede hebbende willen bedingen, echter aen Spangien by deselve Vrede waren gelaten, als daer zijn Beaumont, Chimay, de Dorpen, nu composerende een gedeelte van de Castellanye van Aeth, en voor de Nimweegse Vrede geannexeert geweest zijnde aen de Castellanye van Doornick, behalven soo veele andere Plaetsen, die in Vlaenderen, Henegouwen en Luxemburg onder sijn Majesteyt insgelijcks souden werden gelaten, soo dat, als geseght was, alles wierdt afgestaen, wat de Barriere eenigsints missen konde, en vry meerder, als oyt Vranckrijck op Spangien had gepretendeert; oock daer-en-boven, als sijn Majesteyt soude gelieven te considereren, dat op den generalen voorslag van Treves geen rust ter werelt te hoopen noch te verwachten was, soo die niet wiert gereguleert, dewijle aenstonts veele nieuwe Disputen en Geschillen ontstaen souden, wat yder had geoccupeert, ofte gepossideert, alsoo de meeste quæstie viel over het platte Lant, ofte ongefortificeerde

Steden en Plaetsen, en gevolgentlijck, dat op alle het selve door soo generalen voorslag niet positijfs konde vast-gestelt werden; en als sijn Majest: soude schijnen van die gedachten te wesen, dat Vranckrijck soude moeten blijven in de Possessie van alle de Landen en Plaetsen, die hy nu in de Spaensse Nederlanden had beslagen, wel te verdencken was, dat voor Spangien soodanigen Treves onaennemelijck was, gelijck sijn Majesteyt hem dat self meermalen, oock op andere tijden, geseght hadde, ende oock, dat men de Barriere, soo veel doenlijck, moste soecken te conserveren. **Hier op was sijn Majesteyts antwoort;** Dat hy noch van de rechtmatigheyt der Propositien, of en hoe verre die in redelijckheyt gefondeert waren, dan niet, niet wilde oordeelen; maer, al waer 't dat die in haer selven rechtmatig waren, ja de rechtmatigheyt selfs, dat het in desen stant niet geven konde, en dat, sijns oordeels, de Geallieerden in 't ongelijk waren, dewijl in het maken van Treves yder moet blijven in de Possessie van 't geene, hy besit, en, om daer omtrent nu veranderingen te brengen, en die naer der Geallieerden convenientie te reguleren, daer toe geen kans sag, en dat sy haer mosten bedient hebben van die occasie, wanneer Vranckrijck, soo de Geallieerden seyden, daer toe genegen was; dat den tijt te verre verlopen was, en Vrankrijk sig tot geen Negotiatie daer op soude willen in laten, om geen tijt te verliesen, die nu gereet stont, om allesints sijne Wapenen te doen ageren, en dat hy sulcks niet beletten konde, noch oock te beletten was, als door 't prompt aennemen van een sijner Postulata, ofte den voorgeslagen Treves, om de gedreygde Hostiliteyten te voorkomen, en dan naderhant verder daer op te sien, op wat wijse en Conditien men den Vrede maken konde. **Hier op ging de replique verder;** Dat (dewijle sijn Majesteyt van de rechtveerdigheydt van de Propositien gepersuadeert moste wesen, en dat sijn Majesteyts sustenue maer soo lange plaets greep, tot dat anders was geconvenieert, en dan noch maer omtrent een Armistitium voor korten tijt, waer in noch Possessie, noch den Eygendom gereguleert wert, maer niet in een Treves van soo veel Jaren, als in dese, en sonder dat Vranckrijck soude willen komen, om de Conditien te reguleren, vervolgens aen de reden noch redelijckheyt deffereren, die nochtans in alle saecken tot fondament en richtsnoer moeten wesen, maer sijn advantagie door de kracht sijner Wapenen, ten meesten doenlijck, voort setten) hoewel Vrankrijk seer machtig en gereet stont, om groote Desseynen te konnen ondernemen, hy echter wilde hoopen, dat sijn Majesteyt dies te meer aen sijne gemaeckte Alliantien, sijn eer en eygen interest, en dat van sijne Rijck, wilde gedencken, want dat haer Hoog Mog:, noch hare Geallieerden, niet konden geloven, dat sijn Majesteyt soude verstaen, dat men in de onderhandelinge van saken alleen soude moeten reflecteren op de Macht van die geene, met dewelcke men te handelen heeft, en niet mede op de Justitie van de saecke, en op 't gevolg, als in desen, van soo considerable overgifte, ofte dat sijn Majesteyt soude begeeren, dat die geene, die d'eere van sijn Vrientschap en Alliantie hadden, haer souden moeten buygen onder de Wet van de machtigste, sonder dat sijne Vriendtschap en Alliantie haer soude konnen te nutte zijn, ofte haer in het

minste

minste in hare rechtvaerdige sake ondersteunen. Sijn Majesteyt seyde hier op andermael; Ick kan hier niet tegen doen; mijne saecken lijden het niet, dat Ick met nadruck my kan daer tegens stellen, te meer, wijl men nu tot Londen op nieuws besigh is met een nieuw Ploth te formeren, alwaer Ick weet, dat diverse, in Cromwels dienst geweest zijnde, haer daer toe by den anderen houden, en dat Monmouth, die, hoewel soo vry, als iemant, sig in Engelant kan ophouden, echter verscholen blijft, sonder te weten, waer hy is. En suiks, dat hy op sijn selven en sijne eygene saken op 't nauwste nu diende acht te slaen: dat hy met Duytslant in geen Alliantie stont, en d'Alliantie, die hy met Spangie gemaekt had, een Reciprocatie behelsde, en dat dien Coning wel soude weten te considereren, dat hem noyt daer van veel effecten had konnen of behooren te verbeelden. En als den Ambassadeur hier op antwoorde; Dat sijn Majesteyt niet alleen by dat Tractaet, maer oock by dat hy met haer Hoog Mog:, tot conservatie van de Nederlanden, had aengegaen, immers verbonden stont, boven de belofte, die hy aen haer Hoog Mog: Ministers in 't laetste van den Jare 1682 gedaen hadde, dat, by aldien de Spaensse Nederlanden *par voye de fait* van iemant mochten werden aengetast, hy hem in staet soude stellen, ja sijn Parlement soude beroepen, om aen sijne Vrunden te nutte te konnen zijn, en dat, by aldien sijn Majesteyt beliefde goet te vinden, de saecke anders te beleyden, en, om ront te spreecken, t'abandonneren, dat haer Hoog Mog: en de Hooge Geallieerden hare bekommeringe niet konden verbergen, van dat sy de Spaensse Nederlanden als-dan, by opkomenden Oorlog, ofte by een Onderhandelinge, gewisselijck verloren sagen, dewijle Spangien, sig van sijne Alliantien soodanig ontbloot siende, capabel was, om de alderextravagantste Resolutien te nemen, die uyt te dencken waren, gelijk de dagelijckse advertentien, van daer komende, haer dit allesints versekerden, en vervolgentlijck oock, dat sy niet konden sien, wat remedien daer tegens te vinden waren, noch van hare zijde oock niet anders wisten te doen, dan de uytkomste van dien den Almachtigen Godt te bevelen, en haer te redden op die wijse, die sy souden achten, alderconvenienst te zijn. Hier op voerde sijn Majesteyt hem te gemoet / en al vry met emportement; Dat de belofte, die Hy gedaen had, niet anders geschiet was, als in die hoope en verwachtinge, dat sijne saken beteren souden, en vervolgens niet obligatoir, voor dat die in beter stant geraeckt waren: dat hy nu niet anders doen konde, als hy tot noch toe gedaen hadde: dat Spangien en sijne Geallieerden haer niet te beklagen hadden, dewijle hy hare Nederlanden nu 3 Jaren langh hadde geconserveert, en wilden sy die ruineren, ofte verliesen, sy mochten het doen; hy konde het niet helpen; hy soude het mede aensien, als sy niet wilden geraden zijn, en, indien sy wilden geholpen wesen, hy soude haer misschien noch konnen helpen; maer sy mosten niet lang wachten, want het meer dan tijt was. Den Heer Citters versocht / by interruptie / sijn Majesteyt; Hem d'eere te willen geven, van sijne gedachten daer omtrent te communiceren en te verklaren, op wat wijse en maniere hy meynen soude, dat de Nederlanden te salveren waren? Waer op den Coning geliefde te antwoorden; Dat hy waerlijck

lijck daer omtrent niet specieus wiste, maer dat hy het op alle wijse soude soecken te doen, sonder dien aengaende uyt te laten. Maer/ alsoo de Engelsse Ministers in hare discoursen doen al eenige tijdt t'elckens van de Arbitragie hadden gesprooken/ en de Frans-gesinde den Coning sochten in te boesemen/ dat sijn Maj: te veere in sijn eere gekrenckt was door het refuys van deselve/ oordeelde sijn Excellentie/ dat den Coningh de Arbitragie meende; En het quam hem oock allesints niet duysterlijck voor/ dat Vrankrijk beloften dede/ sijne Wapenen niet verder te sullen doen ageren/als om sijne Postulata ofte d'Arbitragie te bekomen/ en wat verder soude mogen geconquesteerr werden/ dat altoos te sullen reguleren na het goet-vinden van den Coning van Engelant/ alsoo 't onverantwoordelijk/ soo gemeynt wiert/ soude zijn/ dat twee soo groote en machtige Coningen/ als sy waren/ dat Poinct van eere niet souden hebben konnen bereyken/ maer daer in belet worden door die/die of in haer selven/ of in magt minder waren/ en dat tot het vasthouden van die conduite niet weynig contribueerde de verdeeltheyt in 't Duytse Rijk/ de Geschillen in Hollant en de groote onmacht der Spaensse Monarchie/die men voorgaf/op desen voet tot nagevẽ/van 't geen men daer noemde/,tot de reden/ te obligeren. By conclusie van dit discours/ dat by-na anderhalf uur geduurt had/ heeft den Ambassadeur gesegt; Dat hy dit alles voor sijn Majesteyts laetste Resolutie niet konde opnemen, maer seer ernstelijck wilde bidden, op alle haer Hoog Mog: ende der selver Geallieerden nader voorstel behoorlijcke en nadere reflexie te willen maecken; en op dat sulcks met meerder bequaemheyt doen konde, hy alle het selve in Geschrifte soude vervatten., en by een nader Memorie over geven.

Den eersten April/ 's avonts/ presenteerde den Heer Citters de nadere Memorie (van inhout/als de bovenstaende Resolutie van haer Ho: Mo:) aen den Coning/na dat hy van Tafel quam/en versocht met allen ernst in de kleyne tijdt/ die hem overig was: Dat sijn Maj: den inhout van dien na sijn gewichte geliefde te considereren; dat hy niet twijffelde, of soude daer door bewogen werden (als siende, op wat billijckmatige gronden de Propositien gefondeert waren, en dat den Treves op de generalen voorstel ydel en gants onaennemelijck was) by Vranckrijck sijne officien t'employeren, om de geproponeerde Conditien aen sijn Alderchristel: Majesteyt smakelijck te maken. Waer op sijn Majesteyt die oock gelief de aen te nemen/ en te seggen; dat hy die soude overlesen, en den Ambassadeur soodanig Antwoort laten toekomen, als hy oirbaer soude vinden; dan voegde in 't laetst daer by; Ick weet niet meer te seggen, of te doen, als Ick alreede gedaen hebbe: Waer na sijn Excell: aen sijn Majesteyt met respect seyde: Dat de wyl hy gants bemercken konde, dat sijn Majesteyts geheele Conduite, die hy tot noch toe gehouden hadde, niet was in faveur van Vranckrijck, of om Vranckrijckx aengroey te faciliteren, maer dat sijn Majesteyts intentie en voorwerpen gehelijk daer heenen gingen,om op een sekere wyse de Vrede te conserveren, en dat sijn Majesteyts ernst daer in soo groot was geweest, dat selver sijn eygen eer en respect niet hadde ontsien, ja sijn eygen saecken te hazarderen, dat

hy

hy niet twijffelde, en gants te hopen hadde, dat, als sijn Majesteyt soude sien en konnen begrijpen, hoe gants onmogelijk 't was, op die wyse de Vrede te behouden, maer in tegendeel sonne-klaer, dat den Oorlogh daer door seecker moste volgen, immers sijn Majesteyt dan van sijne gehoudene conduite soude veranderen, en die op een andere wyse diermaten beleyden, waer door hy sijn oogmerk bereycken konde; En daer op/ sig verder bedienende van de raisonnementen/ in de Memorie verbat/ heeft getracht te doen begrijpen/ hoe onaennemelijck en hoe onuytwerckelijck dien voorgestelden Treves was, sonder dat die redelijcker wyse wiert gereguleert, en, soo Vranckrijck daer omtrent intractabel mocht blyven, dat sijn Majesteyt seer wel soude weten te considereren, dat alle Vranckrijcks voorstellen maer voor enkele amusementen konden werden aengesien, gelijck le Pere Confesseur van Monsr. d'Avaux oock also by sijn Missive dat had opgenomen, als dat men ons flatteerde met ydele beloften, op dat sijnen Coningh in d'aenstaende Campagne des te lichter sigh meester van alle de Spaensse Nederlanden maecken mocht. Sijn Majesteyt heeft daer op nochmaels gelieven t'antwoorden: Ick kan niet anders doen, als Ick gedaen hebbe; (en/ soo sijn Excell: meynde/ also hy den Coning/ die wat binnen 's Monts sprack/ niet wel verstaen konde) Ick soude van conduite veranderen, en een ander soude geerne d'eere hebben; Ick sal U Memorie leesen, en U antwoort laten toekomen.

Den 4 quam den Graef van Sunderlant ten Huyse van den Heer van Citters uyt 's Konings naem aenseggen: Dat sijn Majesteyt als noch deselve bleef, die hy van te voren was, als zijnde niet veranderlijckx voorgevallen, waerom hy van sijne vorige soude afgaen, en vervolgens, dat hy geen andere antwoort te geven hadde, als die op de voorgaende Memorie van den 26 February te voren, en wijl die aen en voor alle gegeven was, uyt wiens naem den Ambassadeur die gepresenteert hadde, dat het sijn Majesteyt welgevallig was geweest, dat die aen de Hooge Geallieerden oock was gecommuniceert, en dat hy oock hoopte, dat sulckx andermael soude geschieden, van 't geene hy nu uyt sijn Majesteyts ordre quam aenseggen. Sijn Excell: deede daer op groote instantien/ om een formeel schriftelijck Antwoort te mogen hebben/ maer sulcx wiert door den Grave van Sunderlant afgewesen/ en alleen een Billet van d'onderstaende inhout/ in het Cabinet van den Heer van Citters geschreven.

DEn Coningh hebbende de laetste Memorie van U Excell: gelesen, heeft sijn Majesteyt my bevolen, om U te verklaren, dat sijn Sentimenten deselve zijn, diese voorheenen waren, als niets zijnde voorgevallen, om deselve te veranderen, en dienvolgende is geen ander antwoort te geven, als op U Memorie van den 26 February gedaen is, dewelcke, zijnde overgegeven voor alle die geene van die kant, van welcke U Excell: is geëmployeert geworden, sijn Majesteyt wel vergenoegt is, dat het haer is gecommuniceert, en hoopt, dat van gelijcken, met het geen Ick U tegenwoordig door sijn ordre hem segge, sal geschieden.

Den

Den Heer Ambassadeur trachte hier op wel verder over dese Materie te discoureren / maer den Grave seyde / geen ordre te hebben daer over te raisonneren / doch dat hy meende / dat alle de opgekomen swarigheden, en die noch te wachten stonden, door de Arbitragie souden zijn verhindert geworden, ofte nu door een prompt aennemen der Treves souden konnen belet werden, en dat men dan van de nadere Conditien aenstonts soude konnen spreecken / en gaf / door omtreck van discours / niet duysterlijck te kennen / dat Spangie soo veel faveur niet behoorde, dat hy tot het aennemen van den Treves, en bysonder op de geprojecteerde Conditien, soude moeten gepersuadeert werden, maer dat hy die aen Vranckrijck selver, of door andere, als hy hem daer op verklaert soude hebben, behoorde aen te bieden, want dat niet te dencken was, dat Vranckrijck eerder hem daer op soude declareren.

Den Marquis de Castel Moncayo had t'zedert het inleveren van sijn laetste Memorie yverig aengehouden / om antwoort te bekomen / en maeckte / om dit voort te setten / aen den Heer Raed-Pensionaris Fagel bekent / gelijck deselve den 10 Maert aen de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant rapporteerde; Dat hy Spaensse Envoyé, siende, dat haer Hoog Mogende niet disponeerden op de Memorie, by hem overgegeven, houdende versoeck, dat den Staet met Vranckrijck mede in Rupture soude willen komen, of ten minsten de Spaensse in hare Nederlanden secoureren met alle hare macht, niet konde af zijn, te moeten declareren, dat, indien haer Hoog Mog: iets wilden verwachten van eenige officien, die sy tot het bereycken van een Accommodement souden mogen goet vinden te doen, de Resolutie tot het senden van 't voorsz. Secours niet langer soude mogen werden gedifftereert, want dat de diffidentie, die men andersints in Spangie over de conduite, die men hier omtrent scheen te willen houden, albereyts hadde beginnen op te nemen, soo seer soude vermeerderen, dat die capabel soude konnen zijn, aen geen voorstellen, die haer Hoog Mog: souden willen doen, gehoor te geven, en dat hy Heer Marquis de Castel Moncayo sulcks niet hadde konnen achter houden, soo wel ten besten van het voorsz. Accommodement, als ten opsichte van 't pericul, daer inne de Spaensse Nederlanden haer bevonden, en dat van dag tot dag noch grooter wiert.

De Rupture wiert t'eenemael gedeclineert / maer Gelderlant / Hollant / (onaengesien d'ernstige instantien der Stadt Amsterdam ter contrarie) Zeelant / Utrecht en Over-Yssel consenteerden tot de vermeerdering der Secoursen; en haer Hoog Mog: namen de volgende Resolutie:

Jovis den 16 Maert, 1684.

ZYnde ter Vergaderinge nochmaels voorgelesen het Advys van de Heeren van Heeckeren en andere haer Hoog Mog: Gedeputeerden tot de buytenlandtse saken, geformeert op de Memorie van den Heere Marquis de Castel Moncayo, Extraordinaris Envoye van sijn Coningl: Majesteyt van Spangie, den 7 February laetstleden

laetstleden aen haer Hoog Mog: overgegeven, versoeckende, dat deselve, in conformité van de gemaeckte Alliantie, souden in Rupture met sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck komen, of, soo deselve daer toe noch niet gereet souden zijn, dat haer Hoog Mog. dan ten minsten sijn Majesteyt souden willen secoureren met al haer vermogen, te Water en te Lande, alles breeder in de Notulen van den 7 en 19 February laetstleden gementioneert: Is goet gevonden ende verstaen, dat de voorsz. Rupture sal werden gedeclineert, maer dat de Secoursen, vermelt in het 4. Articul van de voorsz. Alliantie, tusschen sijn Coningl: Majesteyt van Spangien en desen Staet aengegaen, sullen werden vermeerdert, ende dat vervolgens sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie sal werden geauthoriseert, soo als deselve geauthoriseert wert by desen, om tot conservatie van de Barriere in de Spaensse Nederlanden, by hooggem. sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck aen desen Staet belooft, ten spoedigsten derwaerts te senden noch 12 Regimenten te Voet en 15 of 1600 Paerden. Dat het gesonden en noch te senden Secours sal werden geëmployeert tot defentie van de Barriere, en dat sijn hooggem. Hoogheyt daer nevens sal werden versocht, het voorsz. Secours ende de Troupes van desen Staet niet t'employeren tot het doen van Brandtschattingen ofte verdere Exactien op den Bodem van sijn Coninglijcke Majesteyt van Vranckrijck.

De Heeren Staten Generael lieten dit noch dien achtermiddagh door de Heeren Gedeputeerden tot de buytenlandtse saecken aen de Ministers van de Hooge Geallieerden notificeren / met versoeck; Dat sy daer van met de Post van den 17 kennisse geliefden te geven aen de Heeren hare Principalen, ten eynde, by deselve mede soodanige voorsieninge mocht werden gedaen, dat de Spaensse Nederlanden by haer van gelijcken ten spoedigsten ende ten krachtigsten mochten werden gesecoureert: En den Heer Marquis de Castel Moncayo versoecken; Alle meest-krachtige debvoiren ende goede officien, soo by sijn Coningl: Majesteyt van Spangien, als by den Heere Marquis de Grana, te willen adhiberen en aenwenden, ten eynde, de Spaensse Nederlanden van tijt tot tijt naer behooren van alles mochten werden voorsien, ende specialijck ten eynde, sijn Majesteyt soodanige ordre mocht komen te stellen, dat de Militie, die sijn Majesteyt voor desen geseght had, in de Spaensse Nederlanden te sullen onderhouden, aldaer effectivelijck mocht werden gevonden, ende dat daer toe de noodige Geldtmiddelen ten spoedigsten, ende voorts van tijt tot tijt successivelijck, mochten werden overgemaeckt, ten eynde, de Hooge Geallieerden daer door mochten werden geanimeert, om aen hare zijde mede alles, wat mogelijck was, tot behout van deselve Spaensse Nederlanden, te contribuëren, in cas geen generael Accommodement getroffen soude mogen werden.

Sijn Hooghevt sont aenstonts het getal van de Militie na de Spaensse Nederlanden / en detascheerde den Marquis de Mompellian met een Vliegent Leger na Gelderlant / om op de Dessepnen van den Ceurvorst van Ceulen een wakent oog te houden.

Den Gedeputeerde van Vrieslandt deed tegens haer Hoog Mog: Resolutie dese Protestatie:

Jovis den 23 Maert, 1684.

DEn aenwesende Heer Gedeputeerde van Vrieslant gesien hebbende soodanige onwettige en informele Resolutie, als 5 Provintien, capterende de absentie van de Gecommitteerden van de Provintien van Vrieslant ende Stad en Lande, op den 17 deser, selfs sonder resumptie, genomen hebben, en by deselve sijn Hoogheyt hebben geauthoriseert, om het Secours, na de Nederlanden voor desen gesonden, met noch 12 Regimenten te Voet en 15 a 1600 Paerden te vermeerderen, in conformite van het gerapporteerde van den Heer van Netelhorst en andere haer Ho: Mo: Gedeputeerden tot de buytenlantse saken, voor desen by de respective Provintien overgenomen; en dewijle gem. Gedeputeerde daer toe noch niet heeft ontfangen het sentiment van sijne Heeren Principalen, in welckers faculteyt het immers staet, te consenteren, of niet, en buyten welckers preallabel advys en concert soodanige Resolutie niet alleen niet heeft konnen werden genomen, sonder te subverteren d'ordre van de Regeeringe, maer oock sonder de Provintie van Vrieslant in den hooghsten graet te verongelijcken, ende te destituëren van het recht, dat deselve, soo wel als eene van de andere Provintien, uyt krachte van de Unie competeert; weshalven hy Heer Gedeputeerde versoeckt, dat de voorsz. Authorisatie, als onwettig, en maer by 5 Provintien genomen, magh werden ingetrocken, ende de saecke gebracht in haer geheel, en aen de Provintie van Vrieslant gelaten de vrye deliberatie over een saeck, waer van het welwesen van den Staet, en misschien de Vrede of Oorlog, is afhangende, protesterende hy Heer Gedeputeerde verders tegens alle onheylen, die uyt sulcke maniere van doen den Staet souden mogen over-komen, met reserve van soodanige nadere aentekeningen, als sijne Heeren Principalen, tot maintien van haer indisputabel competerende Recht, sullen goet vinden, te behooren.

De Gedeputeerden van Stadt en Lande remonstreerden het volgende:

Sabbathi den 8 April, 1684.

DE aenwesende Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Stadt en Lande hebben op expresse last van de Heeren Staten van de hooggem. Provintie, hare Principalen, ter Vergaderinge vertoont ende voorgedragen, dat deselve seer gesurpreneert hadden geweest, te verstaen, niet alleen het nemen van haer Ho: Mo: Resolutie van den 16 Martii laetstleden, raeckende het afsenden van noch 12 Regimenten te Voet en 15 à 1600 Ruyters na de Spaensse Nederlanden, recht op een tijdt en dagh, dat de Heeren Gedeputeerden van de hooggem. Provintie, als mede die uyt Vrieslant, absent waren, nemaer oock, dat deselve Resolutie sonder resumptie was uytgegeven, en daer door werckstellig gemaeckt; een saecke, strijdig tegens d'immote practijcq van de Tafel van haer Hoog Mog:, in saecken van eenig belang, en soo veel te meer, in een van soodanig uytterste gewicht ende consequentie gebruyckelijck. Dat daerom de hooggem. Staten niet voor-by konden, haer uytterste misnoegen daer over te toonen, met verklaringe, dat soodanige Resolutie, door vijf

Provintien,

Provintien, buyten bewillinge van twee harer Mede-leden, op de naem van haer Hoog Mog:, genomen en werckstellig gemaeckt, niet anders konden aensien, als nul en krachteloos; versoeckende dienvolgens, dat deselve Resolutie ten spoedigsten ingetrocken, de albereyts gemarcheerde Troupes gerevoceert, ende de tot noch toe niet gemarcheerde van soodanige te nemen marsch te rugge gehouden mochten werden; te meer, nadien al de Werelt kennelijk was, hoe weynig, ja by-kans geheel niet de Kroon Spangien quam te voldoen, met expres Protest, dat by onverwachte ontstentenisse van dien de hooggem. Heeren Staten, hare Principalen, onschuldig wilden wesen van soodanige inconvenienten en ongevallen, daer in den Staet, door het nemen van de voorsz. Resolutie, en in het werckstellen van dien, ingewickelt mochte komen te werden.

De Franssen maeckten ondertusschen alles tot de Campagne gereedt / en hadden met branden en blaecken sonder eenige intermissie in de Nederlanden gecontinueert; oock alle gesommeerde Steden / die met haer niet geaccordeert waren / gedreygt / te sullen komen executeren; maer geen viel ongeluckiger lot te beurt / als Audenaerden: want de Franssen quamen onder den Mareschal d'Humieres den 22 Maert / 's morgens vroeg / 10 a 12000 Man sterck / sig posteren op de Keselberg / en begonnen den 23 / 's middags ten 2 uren / van haer opgeworpen Batteryen Canon-kogels / Bomben / Stinck-potten en Vuurballen in de Stadt te werpen / sonder voor den 25 des avonts ten 10 uren op te houden / en ruineerden daer door het meeste gedeelte van de Stadt: Van de Marckt tot de Gentse Poort / en in de Cloosters van Sion en de Jesuiten / was niet veel schade geschiet; maer van de Markt tot aen 't Casteel Pamelen / het Casteel self / en van daer tot aen 't Clooster Sion / alles t'eenemael onder de voet; op de Marckt 10 a 11 Huysen omver: van de Abdy van Maegdendael het oude Werck geschonden / en 't nieuwe verbrandt: het Magasijn van het Hof door vuur geconsumeert: 't Clooster van de Recollecten seer beschadigt: het Sacristie van de Capucijnen ingevallen: van 600 Huysen (die / behalven de Soldaten Huyskens / in de Stadt waren) 77 verbrant; 97 seer beschadigt; 173 meest geruineert; 95 Muren en Daken gescheurt en geschonden; en 158 onbeledigt; maer weynig Menschen gedoot. De Vuur-wercken / die hier toe gebruyckt waren / wierden in 't geheel op 8000 stucks geschat. Terwijl sy hier mede besigh waren / brande een Detachement onder Monsr. Montal Gosselies / Fleuru / &c. een ander Roo / Melle / Meerlebecque / Bottelare / Scheldewijndick / en meer andere Plaetsjes en Dorpen af. Den Mareschal de Humieres vertrock den 26 / 's morgens / met sijn Volck van voor Audenaerden na haer oude Quartieren; maer 't stont wel geschapen / dat dit maer voor weynig tijt soude wesen / alsoo den Coning geresolveert had / self in Persoon tegen 't eynde van April na de Nederlanden te gaen / om sijn Desseynen uyt te voeren.

De Heeren Staten van Vrieslant en Stad en Lande waren over dese Reys niet

niet weynig gealarmeert/te meer/ om dat het gerucht liep/dat Vranckrijck eenige Troupen tot Secours aen den Ceurvorst van Ceulen stont te senden; en resolveerden daerom/ de eerste/ de Heeren Grovestins/ Glinstra/ Burmania en Aertsen/ en de laetste/ de Heeren Gruys en Clant/ na 's Gravenhage te senden/ om het revoceren van hare Troupen by de Staten Generael uyt te wercken. Dese Heeren deden benevens d'ordinaire Gedeputeerden den 13 Juny d'onderstaende Propositien.

Jovis den 13 April 1684.

DE ordinaris ende extraordinaris Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Vrieslandt hebben, op precijs bevel van de Heeren Staten van de hooggem. Provintie, hare Principalen, ter Vergaderinge voorgedragen, dat deselve Provintie en de Fortressen, die haer deckten, van nodig Guarnisoen ontbloot, en de Magazijnen van Ammunitie van Oorlog, Canon en andere behoeften, tot defentie van deselve nodig, onvoorsien waren, en dat haer Hoog Mog:, niet tegenstaende soo veel andere defecten in de Fortificatien van den Staet, daer van verscheyde noch open lagen, hadden konnen goetvinden, sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange t'authoriseren, om het voor desen gesonden Secours na de Spaensse Nederlanden met noch 12 Regimenten te Voet en 15 a 1600 Ruyters te versterckèn, ende sulckx niet alleen sonder expres consent, maer tegens d'ernstige oppositie van twee soo considerable Provintien, die als noch niet anders konden oordeelen, dan dat den Staet (dewyl den Coning van Spangien aen sijne zyde niet quam te presteren, 't gene sijn Majesteyt diverse malen hadde laten versekeren, dat sijn Majesteyt in de Spaensse Nederlanden soude hebben een aental van 40000 welgeoeffende Soldaten ende Ruyteren, daer ter contrarie die gene, die aldaer waren, de helfte van dien niet konden uytmaken) sig daer door niet alleen quam t'exposeren aen een evident gevaer, maer oock t'ontbloten de Frontieren, die de hooggem. Provintie het meeste versekeren, en daer door de Heeren Staten, hare Principalen, vreesen, dat, als eenige Actie van Hostiliteyt tusschen de Militie van den Coningh van Vranckrijck en die van desen Staet in de voorsz. Spaensse Nederlanden soude komen voor te vallen, alsdan de Provintie van Vrieslandt van het Noorden, en andere haer aenpalende Vorsten, soude werden geïnfesteert en overvallen. Ende overmits de hooggem. Heeren Staten, hare Principalen, die waerschouwinge van goeder en gewisser hant was toegekomen, dat deselve, tot bescherminge van hare goede Ingesetenen, nodig geacht hadden, haer Hoog Mog: door de gem. ordinaris ende extraordinaris Heeren Gedeputeerden op het krachtigste te versoecken, dat de Troupes, laetst na de Nederlanden gesonden, gerevoceert, en in de hooggem. Provintie en d'omleggende Fortressen, sonder eenig tijtversuym, gesonden mochte werden de Militie, ter besoldinge van deselve staende, of immers het grootste gedeelte van dien; ende gelijck sy Heeren ordinaris ende extraordinaris Gedeputeerden vastelijck te gemoet sagen, dat haer Hoog Mog: het voorsz. billijck versoeck niet souden afslaen, soo meynden sy oock, gedispenseert te sullen wesen, van sig te bedienen van sulcke middelen, als sy, tot bereyckinge van sodanigen salutair Werck, souden oordeelen, te behoren.

Jovis

Jovis den 13 April 1684.

DE aenwesende Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Stadt en Lande hebben ter Vergadering, uyt de naem van de Heeren Staten van de hooggem. Provintie, hare Principalen, voorgedragen, dat (nademael d'ongemeene Armatures en alomme eclatante Bereytselen ten Oorlog, dewelcke by verscheyde Potentaten en Princen, wiens Gebied aen de Grensen van desen Staet, en insonderheyt de Provintien van Vrieslant en Stadt en Lande, seer na is approcherende, zedert eenigen tijdt herwaerts onophoudelijck waren ondernomen, ende dagelijckx met een extreme ferveur meer en meer wierden voortgeset, benevens het gewis en seker bericht, dat de hooggem. Heeren Staten, hare Principalen, van goeder en vertrouwelijckerhant was toegekomen, namentlijck, dat, indien de Troupes van desen Staet in de Spaensse Nederlanden tegens die van den Coning van Vranckrijck in actie mochten komen te geraken, d'eerste gevaerlijcke effecten van dien waerlijck stonden gedirigeert te werden op d'ingewanden van de hooggem. twee Provintien, seer apparent, om dat deselve waren ontbloot van Militie en Defentie) de hooggem. Heeren Staten, hare Principalen, sig daeromme indispensabel verplicht vonden, sonder eenig tijtverlies sig te bedienen van alle bedenckelijcke en mogelijcke middelen, die bequaem souden mogen wesen, de hooggem. Provintie, ende goede Ingesetenen van dien, tegens d'imminente desastres krachtelijck te protegeren, en aen haer Hoog Mog: op 't alderserieusten te versoecken, dat de Militie te Voet en te Paert, ter besoldinge van de hooggem. Provintie gerepartieert, en buyten deselve en d'omleggende Forten van dien Guarnisoen houdende, ten spoedigsten, en uytterlijck binnen den tijdt van 8 dagen, wederom in de meerhooggem. Provintie en d'omleggende Forten gesonden mochte werden; te meer, dewyl by een onverhoopt overval, en ontblotinge van deselve Militie, de Provintie, die sig wel eer met soo veel yver en trouwhertigheyt, tot harer en des gemeenerLands welvaert, tegens de geweldige Attacques van hare harde Vyanden beschermt hadde, nu in onmacht gebracht, en gelijck ten proye gestelt soude werden, het welcke nochtans in geenen deele van der selver getrouwe Bontgenoten verwacht wierdt; daer op sy Heeren Gedeputeerden van haer Hoog Mog: een spoedige en favorabele Resolutie te gemoet sagen.

Haer Hoog Mog: namen op dit versoeck de volgende Resolutie.

IS gehoort het rapport van de Heeren van Everwijn en andere haer Hoog Mog: Gedeputeerden tot de Militaire Saecken, hebbende in gevolge ende tot voldoeninge van der selver Resolutie Commissoriael van den 13 deser gevisiteert ende geëxamineert de Propositien, die de Heeren ordinaris en extraordinaris Gedeputeerden van de Provintie van Vrieslant ende d'aenwesende Heeren Gedeputeerden van de Proventie van Stadt en Landen, uyt precise last en uyt de naem van de Heeren Staten van de hoog-gem. Provintien, hare respective Principalen, ten voorsz: dage ter Vergaderinge van haer Hoog Mog: hebben gedaen, breeder in de Notulen ten selven dage vermelt. Waer op gedelibereert ende ingenomen zijnde de Consideratien ende 't hoogwijs Advys van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange, is in conformité

van dien goetgevonden ende verstaen, dat aen meergemelte Heeren ordinaris en extraordinaris Gedeputeerden tot Antwoort sal werden toegevoegt: Dat haer Hoog Mog: uyt de voorsz. Propositien met veel leetwesen sien, dat de hoog-gem- Heeren Staten van Vrieslant ende van Stadt en Landen met so veel yver insteren, ten eynde de Militie van desen Staet, die tot vermeerdering van 't Secours, voor desen in de Spaensse Nederlanden gesonden, derwaerts is getrocken, van daer gerappelleert, ende de Militie, staende op de Repartitie van deselve Provintien, ten minsten het meeste gedeelte van dien, in de hoog-gemelde Provintien ofte d' aenleggende Forten gesonden soude mogen werden: dat de hoog-gem: Heeren Staten 't voorsz. versoeck daer op fondeerden, dat de Frontieren van desen Staet daer door van Guarnisoen ontbloot en den Staet aen een evident gevaer geëxponeert wierden: dat de hoog-gemelte Heeren Staten vreesden, dat, als eenige Acten van Hostiliteyt tusschen de Militie van sijn Coninkl: Majesteyt van Vranckrijck en die van desen Staet in de voorsz. Spaensse Nederlanden souden komen voor te vallen, de Provintien van Vrieslant ende Stadt en Landen van het Noorden en andere haer aenpalende Fursten souden werden geinfesteert en overvallen: dat haer Hoog Mog: genootsaekt waren, daer op te moeten seggen, dat in de onderhandelinge van de Vrede, in den Jare 1678 gemaeckt, de gemeene Bontgenoten specialijck hadden gereflecteert, dat de Nabuurschap van sijn Conincklijcke Majesteyt van Vranckrijck soude mogen werden ontgaen, ende dat sijne Conincklijke Majesteyt van Spangien in de voorsz. Spaensse Nederlanden soude mogen hebben en blyven behouden een streecke Lants, dewelcke soude maecken een Barriere tusschen sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck en desen Staet: dat hoogstged. sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck die hare reflexie oock hadde voor goet en billick aengesien, en sulcks aen Spangie gelaten en gerestitueert soodanige Steden en Plaetsen, die naer het oordeel van die Majesteyt selfs bequaem souden zijn, om de voorsz. Barriere te constituëren ende te maintineren, met uytgedruckte byvoeginge, dat die Majesteyt de voorsz. Barriere oock hadde geaccordeert particulierlijk mede tot gerustheyt van desen Staet: dat in de Differenten, die naer het maken van de Nimweegse Vrede tusschen hare Coningl: Majesteyten van Vranckrijck en Spangien zijn ontstaen, haer Hoog Mog: voornamentlijck hebben gearbeyt, om voor te komen, dat de voorsz. Barriere daer door aen haer niet inutil en vruchteloos soude mogen werden gemaeckt, niet met die verder of breeder te willen extenderen, als hoogstged. sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck selfs die by de Nimweegse Vrede hadde gereguleert, en laten reguleren, en soo als aen de Fransse zijde daer op oock was gevolgt de evacuatie en restitutie, van 't geen in krachte van dien geëvacueert en gerestitueert most werden: dat de voorsz. Differenten tusschen de twee Kroonen daer op verder en verder uytberstende, en eerst puur en alleen in de voorsz. Landtstreecke, die tot de voorsz. Barriere gelaten en gegeven was, en daer naer wel oock in andere Gewesten, maer wel principalijk ende met de meeste nadruck in de voorsz. Barriere, haer Hoog Mog: immers niet konden ledig staen, omme, niet tot offensie van sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck, maer puur en alleen tot maintien ende conservatie van de voorsz. Barriere in de voorsz. Spaensse Nederlanden, derwaerts te senden het bewuste Secours van 8000 Man, waer in de Heeren Staten van Vrieslant

oock

oock hebben bewilligt, ende daer naer het voorſz. Secours te augmenteren en vermeerderen: dat haer Hoog Mog. ſulcks niet hebben gedaen, om de Frontieren van deſen Staet van Krijgsvolck t'ontblooten, en den Staet aen gevaer t'exponeren, maer om voor te komen, dat de voorſz. Frontieren van deſen Staet niet ſouden mogen werden geinfeſteert; ende dewijle die, door het gebreck van nodige Conſenten en furniſſementen van Penningen, by de Heeren Staten van de reſpective Provintien gedragen ende gefurneert, niet waren in den beſten ſtaet, om de nodige defenſie te preſteren, dat het gevaer van daer, ende vervolgens van den gantſen Staet, geëlloigneert ende meer en meer afgeweſen mocht werden; want dat voor de voorſz. Frontieren minder was te vreeſen, ſoo lange de voorſchreven Barriere ſoude werden gemaintineert, om dat de voorſchreven Frontieren door de Barriere konden werden gedeckt, als wanneer de voorſchreven Barriere geforceert ende vermeeſtert zijnde, de voorſchreven Frontieren niets meer ſouden hebben, dat haer konde decken, ende ſulcks het pericul ſelfs ſouden moeten afwachten ende afweeren: dat haer Hoog Mogende oock ſeer nauw reguard hebben genomen, als ſy ſoo wel 't voorſz. Secours, als de voorſz. meerder Militie, derwaerts hebben geſonden, dat men haer niet ſoude mogen beſchuldigen, dat ſy haer ingereerden in ſaecken, die haer niet aengingen, of eenige Actien ondernamen, die ſelfs maer ſchijn mochten geven, van ſijn Coningl: Majeſteyt van Vrankrijk, of iemant, by offenſive Actien te moleſteren, want dat ſy daerom het voorſz. Secours alleen hebben geſonden in de voorſz. Nederlanden, ende tot defenſie van dien, waer inne ſy, als geſeydt is, ſoo ſeer door de voorſz. Barriere waren geintereſſeert, en welck intereſt niet was een pretext, dat voor deſen of nu wierdt geſocht, maer van ſoo een eſſentieel en reëel belang voor deſen Staet, dat ſijn Majeſteyt van Vranckrijck ſelfs dat haer intereſt by de voorſz. Nimweegſe Vrede billick en rechtmatig hadde geoordeelt, ende daerom haer daer inne oock wel hadde willen geruſt ſtellen, ende dat ſy dan oock, om deſelve reden, de Actien van het voorſz. Secours ſoodanigh hebben gereguleert, dat die enckelijck ſouden moeten gaen tot pure defenſie van de voorſz. Nederlanden, en geenſints om daer mede eenige excurſien te doen buyten deſelve Nederlanden in eenige Plaetſen, die by de voorſz. Nimweegſe Vrede aen ſijn Coningl: Majeſteyt van Vranckrijck waren gekomen; ſoo dat haer Ho: Mo: meenen, dat ſy, in deſer voegen geprocedeert hebbende, en noch procederende, by alle onpartydige dat ſullen moeten weg-dragen, dat ſy door het ſenden van het voorſz. Secours, en het vermeerderen van dien, ſoo veel in haer is, niet anders hebben getracht, dan blotelijk alleen te conſerveren de voorſz. Barriere, voor haer van ſoo eſſentiëlen belang en intereſt, en dan noch van een ſoodanig belang en intereſt, dat ſijn Coningl: Majeſteyt van Vranckrijck, als geſeght is, ſelfs heeft gelegitimeert, ende dat ſy de Conſervatie dan noch wijders ſoodanig hebben willen ter hant nemen, dat die is gebleven in de aldereenvoudigſte termen van een bloote ende naeckte defenſie. Haer Ho: Mo: ſullen nu ſeer geerne aen het wijs oordeel van de hooggem. Heeren Staten van Vrieſlandt ende van Stadt en Lande ſelfs laten, of ſy op haer niet ſouden hebben geladen een blame, onverantwoordelijck, van dat ſy de voorſz. Barriere niet hadden getracht te helpen conſerveren, ende de Frontieren van den Staet, ende den Staet

ſelfs

ſelfs te hebben geëxponeert aen een, niet alleen evident, maer ſeecker gevaer, indien ſy deſelve, by gebreck van aſſiſtentie, hadden laten verloren gaen, doordien het by alle en een ygelijck bekent ſtaet, dat het verlies van de voorſz. Spaenſſe Nederlanden ſoude zijn een onwaerdeerlijck nadeel van deſen Staet, ſoo niet het geheele ende totale verderf van dien, en noch op een maniere, die de alderinnocenſte is, als dan is te blijven in de termen van een ſimple natuurlijcke defenſie, ſoo hoopen ſy, dat de hooggem. Heeren Staten van Vrieſlant ende van Stadt en Lande, de voorſz. ſaecke confidererende en ponderende naer haer gewichte, met haer daer in ſullen concurreren, dat de voorſz. Barriere in de voorſz. Nederlanden geconſerveert ende gemaintineert moet werden op die maniere, als ſulcks beſt ende rechtveerdighſt ſal konnen geſchieden; en of wel de hooggem. Provintien van Vrieſlant ende van Stadt en Lande van daer meer ſchijnen geëſloigneert, als eenige van de andere, dat haer Hoog Mog: daerom verſoecken, dat de meer-hooggem. Heeren Staten van Vrieſlant ende van Stadt en Lande believen t'overdencken, dat de gemeene Bontgenooten, ſoo wanneer die by de Unie het Lichaem van dien hebben geformeert, vaſt geſtelt hebben, dat in het ſtuck van defenſie, en 't geen daer van dependeert, de voorſz. Reſolutie moſte werden geconſidereert, als een eenig Lichaem, ſonder eenigh relatie of onderſcheyt tot of tuſſchen den een of den anderen, dewijle het welvaren van die alle conſiſteerde in een concordie en eenigheyt, ende dat hare intereſten ſoo ſeer waren te ſamen gevoeght, dat de defenſie van den eenen niet konde werden verwaerlooſt, ſonder den anderen aen ſeer groote gevaren t'exponeren; ende dat ſy hoopen, dat uyt deſe haer Hoog Mog: conduite de meer-hooggem. Heeren Staten ſullen ſien, en verſeeckert zijn, dat deſelve immers ſoo veel ſorge ſullen dragen tegens alle inconvenientien ende ongevallen, die het Lichaem van d'Unie ſelfs ſoude mogen ontmoeten, wanneer ſy ſien, dat die ſorge gedragen wert voor het maintien van dat geene, dat niet is van het voorſz. Lichaem, maer echter tot de behoudeniſſe van dien ſoo nodig is, hebbende haer Hoog Mog: ende ſijn Hoogheyt ten tijde van het affenden van het voorſz. Secours, en het vermeerderen van dien, ront uyt en ſeer poſitive verklaert, dat ingevalle eenige Quartieren ofte Deelen van het Lichaem van den Staet ſouden mogen werden geinfeſteert, men de voorſz. Militie aenſtonts tot beſcherminge en defentie van dien ſoude employeren, oock ſijn Hoogheyt nu noch ordre gegeven, dat een aental van Militie by-een gebracht ende verſamelt ſoude werden omtrent de Frontieren van deſen Staet, naeſtgelegen aen de hooggem. Provintien van Vrieſlant ende van Stadt en Lande, en die meeſt deckende, om ſig daer van ten beſten van het gemeen en van de hooggem. Provintien van Vrieſlant ende van Stadt en Lande in het particulier te bedienen, in gevalle (dat Godt verhoede) eenige ongemacken aldaer ſouden mogen ontſtaen, ende dat haer Hoog Mog: by deſe occaſie niet konnen afzijn, haer ſeer te beklagen, dat het ongeluck wil, dat, daer de hooggem. Heeren Staten van Vrieſlant ende van Stadt en Lande bekommert zijn, dat de hooggem. Provintien eenige ongelegentheyt ſoude mogen overkomen, en daerom inſteren, dat de Frontieren aldaer met meerder Volck ſouden mogen werden verſien, deſelve echter in die opinie zijn, dat men 's Lants Militie door nieuwe Wervinge niet moet verſtercken, daer nochtans door de verſterckinge van de voorſz. Militie het gevaer, dat de hooggemelde

gemelde Heeren Staten apprehenderen, eeniger maten voorgekomen, ſoo niet geheel geſtuyt ſoude konnen werden; want indien haer Ed: Mog: hadden konnen goedtvinden, tot de bewuſte verſterckinge van de voorſz. Militie met 16000 Man te conſenteren, ſoo ſoude men op de Frontieren van de hooggem. Provintien van Vrieſlant ende van Stadt en Lande hebben konnen verſamelen een Corps, veel aenſienlijcker, als is dat, welck gecomposeert kan werden uyt alle de Militie, ſtaende ter repartitie van de Provintien van Vrieſlant ende van Stadt en Lande beyde, ende dat haer Hoog Mog: daerom meenen, met redenen bedroeft te zijn over de voorſz. diſcrepantie, ende dat de andere Bontgenooten, die het voorſz. Conſent hebben gedragen, om ſoo wel aen den eenen als aen den anderen oort te konnen voorſien, hare genegentheyt tot conſervatie van het Algemeen, ende hare bereydtwilligheydt, om daer toe het hare te contribueren, ſoodanig demonſtreren en werckſtellig ſoecken te maken, dat d'andere Bontgenooten, die van haer zijde daer inne blijven diſcreperen, haer noch van ongenegentheyt tot het gemeene welweſen, noch van onwilligheyt, noch van negligentie konnen beſchuldigen, maer, naer het oordeel van haer Hoog Mog:, haer ſullen moeten beklagen, van dat ſy door diverſiteyt van opinie oorſaeck zijn geweeſt, dat men alles op alle Plaetſen niet naer behooren heeft konnen verſorgen: Dat haer Hoog Mog: met de hooggem. Heeren Staten van Vrieſlant ende van Stadt en Lande niet konnen concurreren in die opinie, of meeninge, dat men de voorſz. Secourſſen uyt de voorſz. Spaenſſe Nederlanden ſoude behooren te revoceren, aen d'eene zijde, om dat ſijn Coningl: Majeſteyt van Spangie aldaer niet ſoude houden dat aental van Militie, daer toe die Majeſteyt verbonden was; en dat ſoo haeſt eenige Hooft-actien ſouden voorvallen in de voorſz. Spaenſſe Nederlanden tuſſchen de Militie van ſijn Coningl: Majeſteyt van Vranckrijck en deſen Staet, de hooggem. Provintien van Vrieſlant ende van Stadt en Lande van de zijde van het Noorden ſouden werden geinfeſteert: Want, wat het eerſte aengaet, dat het waer is, dat, hoewel ſijn Coningl: Majeſteyt van Spangie ſig noyt by eenig Tractaet of overgifte heeft verbonden tot het onderhouden van een ſeker getal Militie in de voorſz. Spaenſſe Nederlanden, deſen Staet ſeer groote redenen heeft, om ſig hooglijck te beklagen over de conduite, die ſijn Coningl: Majeſteyt van Spangie in de voorſz. Nederlanden is houdende, doordien de voorſz. Nederlanden door deſelve ſijn Majeſteyt noch zijn noch worden beſorgt naer de grootheyt van het gevaer; en ſoude men al lange meer ernſtige inſtantien oock publijcquelijck hebben gedaen, om hoogſtged. ſijn Majeſteyt van Spangie tot beter en meerder voorſorge op te wecken, indien de deliberatien, daer over te houden, niet waren geinterturbeert door die geene, die alle ſaken, die daer heenen maer eenigſints ſchijnen te gaen, op namen, als of men Spangie daer door aenſette, om niets toe te geven, ende den Oorlog tegens Vranckrijck ernſtelijck te pouſſeren, maer die het voorſz. gebreck van voorſorge aen de zijde van Spangie (daer tegen men door alle meeſt-krachtige officien behoort te voorſien) den Staet niet ſullende libereren van het irreparabel verlies, dat deſelve ſoude doen, indien de voorſz. Spaenſſe Nederlanden quamen verlooren te gaen, oock niet kan dienen tot een argument, om ſig de voorſz. Spaenſſe Nederlanden niet aen te trecken, daer het ſelve argument miſſchien ſoude konnen gelden, indien, de Spaenſſe Monarchie elders aengetaſt werdende,

alles alhier in ruste quam te blijven, want dat men dan noch eenigermaten soude konnen seggen, dat desen Staet sig niet hadde te bekreunen over 't geen, in andere Gewesten van Europa mocht voorvallen, soo lange Spangie de gerequireerde ordre tot behoorlijcke defentie aen sijn zijde niet adhibeerde; maer dat haer Hoog Mog: meenen, dat men haer sekerlijck ten uyttersten soude moeten blameren, dat sy, om dat Spangie in desen seer gebreckig valt, door faute van toeversicht en hulpe het verlies van de voorsz. Spaensse Nederlanden verhaesteden en faciliteerden, schoon dat verlies voor haer, buyten contradictie, is een seer capitale schade en prejuditie. En wat het tweede belanght, dat haer Hoog Mog: niet konnen verseeckeren, dat desen Staet, en sulcks dat de hooggem. Provintien van Vrieslant ende van Stadt en Lande, niet sal werden geinfesteert door Vrunden en Geallieerden van sijn Coningl: Majest: van Vranckrijck, indien sy met hoogstged. sijn Coningl: Majesteyt (dat Godt genadelijck verhoede) in verwijderinge souden vervallen; maer dat sy wel weten, dat sulcks haer niet sal konnen werden toegeschreven, van wie het oock soude mogen zijn, doordien haer Hoog Mog: puur ende alleen laboreren, om te conserveren de voorsz. Barriere, by sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck selfs aen desen Staet geaccordeert, ende dat op de alderinnocenste maniere van eygen beschermìnge: dat, indien desen Staet meriteren kan, van andere geattacqueert of aengetast te werden, om dat deselve niet wil abandonneren de defentie van iets, dat oock aen desen Staet is geaccordeert, en voor hare subsistentie soo seer noodig is, als-dan is de Conservatie van de voorsz. Barriere, soo kan den Staet oock om deselve reden aengetast werden, als sy verdacht zijn, oock op haer veyligheyt te letten, door de bescherminge van hare Frontieren selfs, dewijle, de voorsz. Barriere by haer verkregen zijnde, om hare Frontieren te mogen defenderen ende beschermen, sy luyden, die komende te verliesen, of te missen, geëxponeert zijn, om tot allen tijden te konnen werden aengegrepen, om dat dan weg-genomen soude zijn de voorsz. Barriere, die daer inne noch eenige oppositie en verhinderinge konde toe brengen: dat haer Ho: Mo: meenen, dat sy niet konnen, noch behooren te vreesen eenige attaques, of insultes, wanneer sy op de gronden van billikheyt en rechtveerdigheyt de goede Ingesetenen deser Landen trachten te behouden by hare Religie, Vryheyt ende veyligheyt; dat sy sulcks dan recht ende eerlijck en als goede Patriotten doen, wanneer sy de voorsz. Spaensse Nederlanden by alle de beste ende eerlijckste wegen trachten te conserveren, om dat sy weten, hoe ruineus het verlies van dien voor haer is; dat sy die hare plichten noch konnen noch moeten negligeren, uyt vreese, dat iemant sulcks qualijck soude nemen, dewijle in rechtvaerdigheyt en billikheyt niemant dat qualijck nemen kan, ende dat (soo sulcks soude mogen werden genegligeert, of achter-gelaten, om eenige consideratien voor eenig uytheemsch Prince, of Macht; dat dan met eenen aen de Faculteyt van andere overgegeven wert, de Vryheyt van den Staet te konnen en te willen maintineren) door alle de geene, die van den Staet zijn jalours, aenstonts sullen seggen, dat, indien den Staet sig stelt in soodanig postuur, waer inne die meent, dat sy haer moet vinden, om tegens uytheemsch gewelt eenigermaten te konnen subsisteren, sulks aen de jalourschen oorsaeck sal geven, tot het beginnen van Feytelijckheden, om dat sy niet konnen met haer interest over-een brengen, dat den

den Staet eenigermaten wel gewapent soude mogen zijn; en of wel eenige van de gemelte Heeren Extraordinaris Gedeputeerden van Vrieslant daer by hebben gevoegt, dat men, niet armerende en de Spaensse niet assisterende, de Vrede soude konnen behouden, dat haer Hoog Mog: echter moeten seggen, dat de voorsz. Positie is seer abusijf en erroneus, doordien het Accommodement, dat de voorsz. Differenten soude moeten termineren, niet hangt aen de wille en het goet-vinden van haer Ho: Mo:, maer aen haer Coningl: Majesteyten van Vranckrijck ende Spangie, die de twee discreperende Partyen zijn; en dat sijn Coningl: Majesteyt van Spangie menigmael verklaert hebbende, te mogen lijden, dat desselfs Hooge Geallieerden examineerden de gefondeertheydt of ongefondeertheydt van wedersijts Pretentien, met byvoeginge, van geen onrechtvaerdigen Oorlog te begeeren, noch sijne Geallieerden daer inne te willen trecken, en echter dan noch op dien voet niet te sullen opiniatreren tot het uytterste recht aen sijne zijde, maer te sullen plaetse geven aen 't geen in redelijkheyt soude konnen werden oirbaer geacht, dat sijn Majesteyt tot het bekomen of conserveren van de voorsz. Ruste soude konnen of behoren te sacrifieren; protesterende, dat men sijn Majesteyt met recht niet nader kan vergen; dat haer Ho: Mo: niet konnen sien, dat desen Staet, niet armerende, de voorsz. Vrede soude konnen behouden; dat haer Hoog Mog: wel konnen afnemen, dat, aen sijn Coningl: Majesteyt van Spangie onthouden en ontrocken werdende alle de Secourssen, die aen deselve Majesteyt zijn belooft, de voorsz. Spaensse Nederlanden in een seer groot gevaer vallen; maer dat die behouden en de voorsz. Vrede gemaeckt soude zijn, als men sig ongewapent en sulcks geëxponeertbleef houden aen het goet welgevallen van de machtigste, meenen haer Ho: Mo:, dat op geen de geringste fondamenten vast te maken is: dat haer Hoog Mog: wel konnen verklaren, de continuatie van de Rust, ende den voortgang van een Accommodement, soo seer te hebben behertigt, en noch te behertigen, als iemant: dat de voorslag, die sy en hare Hooge Geallieerden, sonderling ten opsicht van Spangie en de voorsz. Spaensse Nederlanden, hebben gedaen, daer van zijn evidente preuven; maer dat het haer ten hoogsten heeft moeten bedroeven, dat sy hebben gesien, dat de Heeren Gedeputeerden van de hooggem. Provintien van Vrieslant en van Stadt en Lande op dien selven dagh, als geresolveert was, dat men den voorsz. voorslag soude trachten smaeckelijck te maken door d'Uytheemse Ministers aen sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck directelijck, als indirectelijck door den Heer Ambassadeur van die Majesteyt, alhier hebben verklaert, dat sy wel konden lijden, dat den voorsz. voorslag wierde gedaen; maer dat sy verstonden, dat, den selven voorslag niet geaggreërt of beaengenaemt werdende, de hooggem. Heeren Staten van Vrieslant ende van Stadt en Lande meenen, dat men in soodanigen cas de voorslagen van sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck soude moeten inwilligen, dewijl, naer het oordeel van haer, niets konde werden bygebracht, dat meer konde adstrueren alle goede debvoiren, die sy omtrent hoogstged. sijn Majesteyt wilden aenwenden, als dat men opentlijck te kennen gaf, dat, indien sijn Majesteyt geen genoegen nam in de voorsz. voorslagen, men het werck daerom niet soude laten, maer Spangie obligeren moste, aen de gantse begeerte van sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck te moeten achtervolgen: dat haer Hoog Mog: seer ernst-vriendelijck versoecken, dat

de meer hooggem. Heeren Staten van Vrieslant ende van Stadt en Lande haer willen voegen en conformeren met d'andere Bontgenoten, en, met deselve de handen in goede eendracht te samen slaende, de gemeene saken nevens haer willen helpen hanthaven, met volkomen verseeckeringe, dat haer Hoog Mog: en sijn Hoogheyt, indien ('t geen Godt genadelijck verhoede) eenige ongelegentheden souden mogen ontstaen omtrent de voorsz. Frontieren van Vrieslandt, of van Stadt en Lande, alle meest-trouwhertige assistentie met alle de Macht van de Unie, onder Godes genadigen zegen, tot afkeer van dien, met de meeste spoet ende promptitude sullen presteren; ende dat de hooggem. Heeren Gedeputeerden van deselve Provintien van Vrieslant ende van Stadt en Lande sulcks door hare goede ende krachtige officien willen seconderen ende appuyeren by hare Heeren Principalen.

De Heeren ordinaris en extraordinaris Gedeputeerden van Vrieslant lieten daer tegens aenteeckenen; Dat sy een favorabelder en meer satisfactoir antwoort, ter intentie van hune Heeren Principalen, op haer soo billijck en rechtmatig versoeck, van haer Hoog Mog: hadden verwacht; derhalven uyt den naem en van wegen hunne Heeren Committenten protesteerden, van alle inconvenienten en swarigheden, die by non-betaling van de Militie, op de Provintie van Vrieslant en ter besoldingh van deselve gerepartieert, seeckerlijck stonden te geschieden: Waer toe sy ordinaris en extraordinaris Gedeputeerden verklaerden, expresselijck gelast te zijn, om aen haer Hoog Mog:, in cas van afslagh van haer versoeck, te representeren; reserverende wegens hunne Heeren Principalen de vryheyt, van soodanige verdere aenteeckeningen te doen, als sy souden bevinden te behooren. En de Heeren extraordinaris Gedeputeerden van beyde de Provintien, siende, niet te sullen konnen uytwercken, keerden weder na huys. De nader Aenteeckenig bleef niet achter; maer d'ordinaris Gedeputeerden van Vrieslant exhibeerden den 8 Mey de volgende Resolutie:

Extract uyt de Resolutien van de Ed: Mog: Staten van Vrieslandt.

DE Staten van Vrieslant, gelesen ende geëxamineert hebbende de Resolutie van haer Hoog Mog;, in dato 16 Martii, inhoudende consent tot het senden van meerder Secours na de Spaensse Nederlanden, en gemerckt, dat deselve by absentie, in weerwil der Provintien van Vrieslandt en Stadt en Lande, is genomen, hebben na deliberatie goetgevonden, boven de vorige aenteeckeningen, by deser Provintien Gecommitteerdens iterativelijck daer tegens gedaen, als noch te verklaren, dat haer Ed: Mog: ten hoogsten gesurpreneert zijn over d'onwettige en gants ongehoorde maniere van procederen, in 't nemen van gem. Resolutie gehouden, en het selve niet anders konnen aensien, als een merckelijcken inbreuck en contraventie tegens d'Unie, soo dierbaer by de gesamentlijcke Bontgenoten besworen, en een quetsinge van 't respect, haer Ed: Mog:, als Souveraine mede-Leden van den Staet, toekomende; want het kennelijck is, dat, in saecken van dien natuur, daer Vrede of Oorlog genoegsaem als van dependeert, sonder communicatie en toestemminge van

een

een Lit der Unie, veel min van twee soo considerable Leden, niets ter Generaliteyt kan werden geconcludeert, en wyle dit een Recht is, yder Provintie incontestable competerende, willen haer Ed: Mog: niet vertrouwen van de gewoonlijcken goeden yver, die d'andere Provintien, hare Bontgenoten, in 't maintineren van een goede harmonie en eendracht, altijdt hebben getoont, dat deselve hebben last gegeven tot formeren van die Resolutie op soo een onbehoorlijcke maniere, maer geloven, dat alleen is doorgedreven by der selver Gecommitteerden ter Generaliteyt, buyten kennisse en communicatie van hare Principalen, als waeromme haer Ed: Mog: oock in de seeckere verwachtinge zijn, dat de Heeren Staten van d'andere Provintien, gesien hebbende dese onwettige maniere van proceduren, by boven-gem. Heeren Gecommitteerden ondernomen, en considererende het ongelijck, daer mede het Recht en Souverainiteyt van dese Provintie aengedaen, sonder uytstel de ordre sullen stellen, dat meergenoemde Resolutie werde geroyeert, en uyt den Notulen van haer Hoog Mog: geligt, en vorders aen haer Ed: Mog: en de Provintie van Stadt en Lande daer over genoegsame satisfactie geven; by onverwachte ontstentenisse van sulckx, sullen haer Ed: Mog: sodanige middelen moeten by de hand nemen, als deselve, tot maintenue van de vrye Gerechtigheyt en Souverainiteyt deser Provintie, sullen oordeelen te behoren; lastende der selver Gecommitteerden ter Generaliteyt, om hier van spoedige openinge ter Vergaderinge van haer Hoog Mog: te doen, en voorts alle meestkrachtige debvoiren aen te wenden, ten eynde, dese haer Ed: Mog: welmeeninge werde nagekomen en voldaen.

Aldus geresolveert op 't Landtschaps-Huys den 23. April 1684.

De Heeren Gedeputeerden van Stadt en Lande lieten van wegen hare Principalen de volgende lesen:

Extract uyt het Resolutie-Boeck der Ed: Mog: Heeren Staten van de Stadt Groningen en Ommelanden.

VENERIS DEN 25 APRIL 1684.

BY de Heeren Staten van Stadt en Lande nochmaels gedelibereert zijnde over haer Hoog Mog: Resolutie van den 16 Maert jongstleden, waer by is vastgestelt, aen sijn Koninglijke Majesteyt van Spangie te senden het tweede Secours, bestaende in 12 Regimenten te Voet en 15 a 1600 Paerden, de Provintien van Vrieslandt en Stadt en Lande absent zijnde, welcke Resolutie haer Hoog Mog: effect hebben doen sorteren, in weerwil en niet sonder expresse contradictie van hooggem. beyde Provintien, sodanig, dat het haer Hoog Mog: tot noch toe niet gelieft heeft, de voorsz. Resolutie uyt de Notulen te royeren, veel min genoemde Secours uyt de Spaensse Nederlanden te rappelleren, ongeacht meerhooggem. beyde Provintien door de Heeren der selver Gecommitteerden tot dien eynde ter Generaliteyt op het allerkrachtigste en met d'uytterste empressement hebben doen aenhouden, na het formeren van de voornoemde Resolutie, om het niet versenden en herroepen van de gem. Troupes, nadien seer te beduchten is, dat den Staet sal werden geinvolveert

in een ruineusen, en (dat God Almachtig verhoeden wil) mogelijk totalen Oorlog, welcken Oorlog, dewyle, ingevolge van het 9 Articul van de Unie, buyten eenparig consent niet kan werden gevoert, soo willen noch konnen haer Ed: Mog: geensints sig verbeelden, dat sulcx alles is gepractiseert en uytgevoert met kennisse en op ordre van hooggem. Heeren Staten der gedachte 5 Provintien, vertrouwen deselve, die informeele en noyt gehoorde maniere van doen, dewelcke den band van eenigheyt soo sichtbaer komt te laxeren, door der selver Gecommitteerden eygener authoriteyt te wesen erdacht en te werck gelegt, en tot een schadelijcke consequentie en seer pernicieux exempel voor den Staet dus verre te zijn gepasseert, en sien dieswegen haer Ed: Mog: van harer Bontgenoten gewone æquanimiteyt niet anders te gemoet, dan dat deselve de gerequireerde ordre stellen, en die prompte voorsieninge sullen doen, dat meergem. Resolutie geroyeert, en uyt de Notulen van haer Hoog Mog: gelicht, mitsgaders de Provintien van Vrieslandt en van Stadt en Lande, in reguarde van 't voorsz. Subject, genoegsame satisfactie moge werden gegeven, sulckx specialijck door die geene, dewelcke de voorsz Conclusie hebben geformeert. En by onverhoopte ontstentenisse van dien, sullen haer Ed: Mog: zijn genecessiteert sig te bedienen van middelen, die deselve, tot conservatie van hare Provinties Souverainiteyt, bequaem sullen oordeelen; lastende de Heeren der selver Gecommitteerden ter Generaliteyt, om hier van ten spoedigsten ter Vergaderinge van haer Hoog Mog: openinge te doen, en voorts alle meestkrachtige debvoiren aen te wenden, tot bereyckinge van haer Ed: Mog: welmeeninge.

't Bleef hier noch niet by/maer de Staten van Vrieslant sonden de volgende Missive en nevensgaende Resolutie aen de vijf andere Provintien.

Missive van de Ed: Mog: Heeren Staten van Vrieslandt aen de Ed: Mog: Staten der Geunieerde Provintien.

EDELE MOG: HEEREN:

WY hebben niet van noden, U Ed: Mog: voor te houden, in wat voegen het haer Hoog Mog: de Heeren Staten Generael en sijn Hoogheyt den Heer Prince van Orange belieft heeft, de Troupen van den Staet, en daer onder een groot gedeelte van dese Provintie, in 't begin van de Fransse Hostiliteyten, op den Spaenssen Bodem te doen marcheren, buyten het territoir van den geheelen Staet, tot secours van de voorsz. Spaensse Nederlanden, tegens den Koning van Vranckrijk, en sulckx in absentie van onse Gecommitteerden ter Generaliteyt, mitsgaders hoe men naderhant het affenden van meerder Hulp-Troupen heeft geresolveert, en ter executie gebracht, tegens het sentiment en weerwil, ja tegens uytdruckelijck Protest van dese Provintie, en die van Stadt en Lande. Is oock onnodig, U Ed: Mog: te erinneren, dat sodanige proceduren strydig zijn tegens de Unie, tusschen de Provintien opgericht, en de constante practijck van dien, als waer by, in 't stuck van Vrede en Oorlog, geen overstemminge plaets heeft, en een yder Provintie werdt voor behouden sijne vryheyt, hoogheyt ende gerechtigheyt, zijnde een klare saecke, dat beyde

beyde dese Pointen door het employ van de Militie tot nieuwe roeringen, oock buyten de Limiten der Vereenigde Nederlanden, tegens danck van iegelijck Provintie, genoegsaem direct werden gesubverteert ende t'ondergebracht, nademael het afsenden ende employeren van de Militie, geschiedende van wegen en op name van de Generaliteyt, en by gevolge van alle Provintien, eenige der selver tegens haren dank, in een Oorlog souden konnen ingewickelt werden, en oock geen staet te maecken soude zijn op hoogheyt en vryheyt, soo wanneer de Wapenen en Militie, by een ygelijck der Provintien werdende betaelt, buyten haer consent, ja tegens haren wille, by anderen souden konnen werden gebruyckt, en haer authoriteyt alsoo t'eenemael ontrocken. Wy moeten seggen, Ed: Mog: Heeren, dat ons de teneur van dese en diergelijcke Resolutien niet alleen seer gesurpreneert, maer oock bekommerlijcke gedachten heeft gebaert, waer toe de saecken souden komen te vervallen, indien men sulcke buytensporige entreprises op de alderimportantste pointen van't vrye Recht der Landen ongemerckt en ongevindiceert liet passeren. Wy hebben dan niet ledig konnen staen, om ons gevoelen daer van niet alleen door ordinaire Gecommitteerden ter Generaliteyt bekent te doen maecken, maer hebben oock ten dien eynde gedaen een extraordinaire Besendinge aen haer Hoog Mog:, en sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange, ten eynde, door deselve niet alleen te doleren over 't geene voorsz. is, maer oock te versoecken, dat de Militie, staende op dese Provintie, mocht werden gerenvoyeert, en binnen onse eygen Provintie wederom gesonden. Welck soo billijck versoeck by haer Hoog Mog: en den Heere Prince van Orange zijnde geexcuseert, hebben wy door deselve extraordinaire Gecommitteerden aen hooggem. haer Hoog Mog: en sijn Hoogheyt onse Resolutie bekent gemaeckt, van, by vervolg van weygeringe, te gebruycken ons souverain Recht, dat ons toebehoort over onse eygen Militie, en deselve te revoceren binnen onse Provintie, voorts, ingevalle van onverhoopt beletsel in desen, en nonpareren der Militairen, deselve te casseren, en wederom tot aenneming van nieuwe Militie te procederen. Wy hebben geoordeelt, dat wy, soo tot onse versekeringe, tegen buytenlands gevaer, waer van wy selve uyt 's Gravenhage wierden gewaerschout, als tot maintien van onse hoogheyt en vryheyt, sampt restauratie van de vervallene en schier in vergetelheyt en van kennisse geredigeerde Authoriteyt over onse Militie, niet minder konden doen, indien wy anders eenig effect souden konnen verwachten van ons voorbehouden Recht, ten tyde van 't aenstellen van een Capiteyn Generael over de Militie van alle de Provintien te Velde, te weten, dat sulckx niet en soude strecken tot eenige krenkinge van ons souverain Recht, en dat van onsen Capiteyn Generael in het bysonder over onse Militie voorsz., sonder dat wy ons daer mede in eeniger maniere dencken te separeren van die plichten, waer toe wy door de Unie, soo wanneer ons het effect desselfs door d'andere Bontgenoten werdt geprestcert, mogen zijn gehouden, maer is ons voornemen, gelijck wy in desen altijt van de gewilligste en gereetste geweest zijn, om tot behoudenisse en defentie van den Staet alles te contribuëren, wat mogelijk is, en Goed en Bloed voor de Gemeente, Vryheyt, Religie en Welvaert op te setten en te wagen, maer wy konnen ondertusschen niet swijgen noch stil sitten op het violeren der Unie, en læsie van ons Recht, by eenige der Bontgenoten een Desseyn

werdende

werdende ondernomen, als klaerlijck bespeurende, dat wy in dien staet souden moeten komen, van te werden geprecipiteert in ruineuse Oorlogen, sonder ons eygen toedoen, en te werden uytgeput door het bekostigen van een Militie, gedurig buyten onse Provintie werdende gehouden, sonder te hebben eenige dispositie daer over, in tegendeel moetende lyden, dat sy, tegens de intentie, tegens het Interest, ja tot het uytterste gevaer des Lands, werde gebruyckt en gecommandeert. Wy zijn noch meer gesurpreneert geworden, als wy bericht zijn, dat den Raed van State, met approbatie van haer Hoog Mog:, ordre hadde gestelt, ten eynde alle de Militairen souden moeten komen by hare respective Compagnien, by pœne, van als Deserteurs te sullen werden gestraft. Wy hebben dit niet anders konnen aensien, als een continuatie van de vorige usurpatien, en een onbillijck ressentiment van haer Hoog Mog:, over het geremonstreerde ter Generaliteyt, by dese Provintie, benevens die van Stadt en Lande, gedaen: Dies wy niet hebben konnen nalaten, daer tegens soodanige Resolutie te nemen, als Uw Ed: Mog: uyt nevensgaende Copy sullen gelieven te sien; en wy hebben noodig geacht, niet alleen Uw Ed: Mog: kennisse by dese van onse Brieven en sentimenten te geven, maer oock Vrund-nabuurlijck te versoeken, Uw Ed: Mog: gelieven dese saecke in haer geheel gewichte te pondereren, en hunne raedslagen daer heene te dirigeren, dat wy volkomen satisfactie op ons versoeck, ter Generaliteyt gedaen, mogen erlangen; als mede, dat alle Proceduren tegens de Militaire, alhier door onse ordre zijnde gearresteert, by de generale Krijgsraet, of andersints, mogen werden opgeheven ende gestut, en de versochte Militie ten spoedigsten in onse Provintie werde gerenvoyeert. Waer mede, Ed: Mog: Heeren, sullen wy Uw Ed: Mog: beveelen in de Heylige Protectie van Godt Almachtigh.

Uw Ed: Mog: goede Vrunden

De Staten van Vrieslandt.

Was geparaphreert vt.

Leeuwaerden, den 23 Mey, 1684.

T. v. ANDRINGA.

Ter Ordonnantie der selver. *Getekent*

H. HUBER.

Extract uyt de Resolutien van de Ed: Mog: Heeren Staten van Vrieslant.

IS ter Vergaderinge geëxhibeert en gelesen een Resolutie van de Raed van State, in dato den 8 Mey, inhoudende een last aen alle Gouverneurs en Commandeurs, om geen Officieren of Soldaten in hare respective Guarnisoenen te laten vertrecken, en die rede geaufugieert zijn, aen te schrijven, dat metten eersten sullen hebben wederom te komen, en tegen de uytblijvende te procederen, als men na Krijghsgebruyck met Deserteurs gewent is, te doen: Als oock een Resolutie van haer Hoog Mog:, in dato den 15 deses, boven-gemelde Resolutie van de Raed van State approberende. Waer op gedelibereert zijnde, hebben haer Ed: Mog: met eenparigheyt van Stemmen goedt gevonden, te verklaren, dat de meergem. Resolutie, en daer op gevolgde

gevolgde aenschrijvinge der Heeren Raden van State, haer Ed: Mog: seer vremt is voorgekomen, in aensien van de tegenwoordige constitutie van tijden, en in gevolge van het geene, onlangs aen haer Hoog Mog: is voorgehouden ende bekent gemaeckt; te weten, dat dese Provintie de Troupes, staende op hare Repartitie, om verscheyde redenen, en bysonder wegens de sware gedreygde ongemacken ende gevaerlijckheden van buyten, selfs verstondt ten hooghsten van noden te hebben; alwaerom oock haer Ed: Mog: by solemnele Deputatie aen haer Hoog Mog: versocht hadden, neffens de Provintie van Stadt en Lande, dat de Militie, staende op hunne respective Repartitien, binnen dese Provintien mochte werden gerenvoyeert, tot conservatie der selver, en gerust-stellinge der goede Gemeente geëmployeert; dat by ontstentenisse van dien haer Ed: Mog: genootsaeckt souden zijn, om deselve hunne Militie te revoceren, of by onverhoopt verlet, in soo rechtmatig voornemen, tot die nootwendigheydt souden werden geredigeert, om de Troupen, die haer op sulken onbillijken wijse souden werden onthouden, effectivelijk te casseren, en haer wederom van nieuwe te voorsien, in navolginge van het geene, op verscheyde tijden, en specialijck in den Jare 1674, by de Heeren Staten van Hollandt is gepractiseert, casserende verscheyde Regimenten, op hare Repartitie staende, en wederom, in plaetse van die, nieuwe, Engelsse en Schotse, Militie aennemende, en dat alles buyten kennisse en voorweten, veel min met consent, der gesamentlijcke Bontgenooten. Op welcke bekentmakinge en vertoog, aen haer Hoog Mog: en den Prince van Orangie gedaen, haer Ed: Mog: onfeylbaer hadden verwacht, dat soodanige reflexie soude genomen zijn geweest, dat alle verdere verwijderingen en extremiteyten hadden mogen voorgekomen en verhindert worden. In tegendeel vernemen haer Ed: Mog: met surprise en bevreemdinge, dat, in plaetse van behoorlijcke deferentie aen sulcke serieuse Resolutien en solemnele Remonstrantien, als haer Hoog Mog: gedaen zijn, nu de saecke daer op wert aengelegt, ten eynde, haer Ed: Mog: wel gefondeerde intentie, en indisputabel Recht van Souverainiteyt, over den haren gecontravenieert en krachteloos werde gemaeckt; nademael niet alleen de Troupes, buyten dese Provintie wordende bevonden, haer Ed: Mog: niet wederom, volgens versoeck, worden toegesonden, maer oock de geene, die alhier tegenwoordig zijn, haer werden afgenomen en geavoceert, oock op een extraordinaire en violente maniere van doen: haer Ed: Mog: konnen niet nalaten, om haer self niet schuldigh te maken aen het verwaerlosen van hun eygen Recht, en conservatie der dier verkregene Vryheyt, van sulks ter herten te nemen, en dat sy daer tegens insisteren op hunne genomene Resolutie en gedane Arrest, met expres Verbodt aen deselve, van de gedane Evocatie, of eenige aenschrijvinge van Gouverneurs, of wie het soude mogen zijn, te pareren, als zijnde deselve meer gehouden, te obediëren de Ordres van haer Ed: Mog:, als die van de Heeren Raden van State; want het is soo verre van daer, dat de Eedt, die de Militie aen de Raed van State doet, en de Commissie, die sy van deselve ontfangt, haer soodanig gemeyn soude maecken, dat'er geen onderscheyt van Provintien voor haer overig soude zijn, dat in tegendeel den welgem. Raed van State, volgens het 18 Articul van de oude ende 27 Articul van deselve Raed, gehouden is, de Militie by Eede te verplighten, om particulierlijck oock gehouw en getrouw

te wesen de Provintie, tot wiens laste of repartitie die betaelt sal werden; sulcks dat door het doen van de voorsz. Eed, en't ontfangen van de voorsz. Commissie, in geenen deelen wort gederogeert aen 't gesagh, dat de Betaels-Heeren over hare Militie zijn hebbende, zijnde in 't reguard van de Provintie van Vrieslant hier omtrent noch twee saken te remarqueren: Eerstelijck, dat aen de Capiteynen, aldaer aengestelt werdende, eerst en alvorens wert gegeven een Provintiale Commissie, daer op deselve door de Heeren Gedeputeerde Staten van de Provintie werden beëdigt, met welcke beëdigde Commissie deselve haer addresseren aen de Raed van State, om aldaer mede Acte van Commissie te ontfangen. Ten tweden, is noch sonderlingh aenmerckens waerdig, dat de Militie, op de Provintie van Vrieslant gerepartieert, voor desen, en namentlijck gedurende den gantschen tijt van den Oorlogh met den Coningh van Spangien, noyt Eed aen de Generaliteyt gedaen, nochte oock Commissie van den Raed van State ontfangen heeft, tot dat in den Jare 1653, op het aendringen der andere Provintien, de Provintie van Vrieslant de Condescendentie voor hare Bontgenooten (die deselve niet oordeelde, haer in desen schadelijck te zijn) wel heeft willen toonen, van te permitteren, dat hare Militie Commissie van den Raed van State soude ontfangen; onder expresse Precautie nochtans, dat daer door in geenen deele het gesagh en dispositie van deselve Provintie over hare Militie soude werden vermindert; en, in gevalle van wegen de Raed van State verders tot nadeel van soodanige Militaire werde geprocedeert, nemen haer Ed: Mog: mits desen aen, deselve te guaranderen en te indemneren van alle swarigheyt, leet, smaet, hoon of eenige andere ongelegentheden, die haer hieromme mochten overkomen. Zijnde haer Ed: Mog: geresolveert, die geene, die sigh in eenige Krijgsraet sullen laten gebruycken tot het vellen van Sententien, tot nadeel der Officieren en Soldaten van dese Provintie, op gelijcke manieren, by alle gelegentheydt, te tracteren, als aen deselve sal worden gedaen, en die affronten op te nemen, als aen haer Ed: Mog: selfs geschiet te zijn; en protesteren voorts, van onschuldigh te willen zijn aen alle onheylen en swarigheden, daer uyt verder sullende komen te resulteren, en sullen ooek niet manqueren, om hun daer van te resenteren by soodanige wegen en middelen, als sy tot bewaringe van hunne Souverainiteyt en Conservatie soo van dese Provintie in 't bysonder, als tot krachtige onderhoudinge van de oprechte Unie tusschen de gesamentlijcke Bontgenoten sullen bevinden te behooren; verklarende haer Ed: Mog:, met dese en andere Resolutien, van diergelijcke nature rede genomen, en noch te nemen, niets te resolveren en te doen tot inbreuck of de minste krenckinge van de gem. Unie; maer wel te zijn versekert, dat den weg, die men zedert eenige tijt aen de Tafel van haer Hoog Mog: heeft gekosen, regelrecht en op menigerley wijse strijt met de gemaeckte Unie, en wel bysonderlijck door het authoriseren van den Heere Prince van Orangie tot het weg-senden van meerder Secours na de Spaensse Nederlanden, niet alleen buyten weten en communicatie, maer oock tegens wille en expresse Protestatie van twee considerabele Provintien, en dat sonder resumptie, hoewel in het uytgeven van die subrepte genomene Resolutie voor een dagh later geen nootsaeckelijck interest resideerde; en sulcks iteratívelijk gedaen; gebruyckende het recht van overstemminge in saken, daer die notoirlijck geen plaets mag hebben,

en

en alsoo dese beyde Provintien genoegsaem brengende in staet van Vasallen en onderworpene Landen, geen dispositie meer hebbende over hare eygen Soldatesque, zijnde het wesentlijckste en krachtdadigste recht van Souverainiteyt; waer mede dan niet directer kan strijden dat grondt-poinct van de Unie, waer by gecaveert is; dat alle en een ydor Provintie, Steden ende Leden der Unie sullen worden gehouden, ende gemaintineert by haer respective Hoogheyt, Vry- en Gerechtigheyt, welcke dingen in deser voegen worden gestelt buyten alle gebruyck en effect, 't welck haer Ed: Mo: niet van meyninge zijn, te tollereren; hebben ten dien eynde by dese Resolutie aen haer Hoog Mog: en den Raed van State, de Staten der respective Provintien en den Heere Prince van Orangie, hun meeninge wel willen bekent maken, met versoeck nochmaels, om van de opgehevene Proceduren te willen desisteren, onder iteratijf Protest, als voren; en worden de Gecommitteerden ter Generaliteyt gelast, om hier van spoedige openinge ter Vergaderinge van haer Hoog Mog: te doen, en alle meest-krachtige devoiren aen te wenden, ten eynde, dese haer Ed: Mog: wel-meyninge werde voldaen en na-gekomen.

Aldus geresolveert op 't Lantschaps Huys, den 16 Mey, 1684. Was vertekent; Voor Oostergoo, *B. Henniga van Grovestins, C. Bosman:* Voor Westergoo, *Sjouk Tjaerd van Burmania, Jacob Wybrants:* Voor de Sevenwolden, *M. Fockens, J. Acronius:* Voor de Steden, *Claes Willems Hagius, R. van Vierssen.*

De Staten van Stadt en Lande schreven oock uyt Groningen van den 3 Mey aen haer Hoogh Mogende: Dat deselve voor eenigen tijdt de Heeren G. Gruys, Heer tot Wirdam, en Jr. Jan Clant, Heer tot Andwert, hadden gecommitteert en afgesonden, om soo wel ter Vergaderinge van haer Hoog Mog:, als omtrent sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie, met de Motiven, ter materie applicabel, te representeren de bekommerlijcke constitutie, waer in de Provintie van Stadt en Lande by dese dangereuse conjuncture van tijden en saecken sig jegenwoordig was bevindende, en dienvolgens krachtelijck te urgeren en aenhouden, ten eynde, de Militie, ten laste van de hooggem. Provintie van Stadt en Lande gerepartieert, buyten deselve en buyten der selver Frontier-Schanssen Guarnisoen houdende, wederom daer in mochte werden gesonden; met expresse last, by soo verre de voorsz. Militie haer, buyten vermoeden, niet ten spoedigsten mochte werden gesonden, deselve in sulcken onverhoopten gevalle souden werden genecessiteert, sig te bedienen van de middelen, die Godt en de natuur haer, als Betaels-Heeren van de voorsz. Militie, en als Souverainen van welgem. Provintie, tot dessels maintien ende conservatie, aen de hant souden komen te geven: Dat de welgem. Heeren Gecommitteerden gereverteert zijnde, en aen hooggem. Heeren Staten rapport gedaen hebbende, dat, buyten verwachtinge, derselver soo serieuse gedane instantien, omtrent haer Hoog Mog:, t'eenemael infructueux waren geweest, en, tot haer hertelijck leetwesen, in geenen deele hadden genomen het gedesidereerde effect; soo hadden hoogged. Heeren Staten, tot 't welwesen van meergem. Provintie, en tot behoudenisse van dessels goede en getrouwe Ingesetenen, de conservatie van de-

welcke haer ſoo dier was aenbevolen, van een indiſpenſable Neceſſiteyt geoordeelt, goet te vinden ende te reſolveren, gelijck ſy den 16 April laetſtleden goet gevonden ende gereſolveert hadden, aen de voorſz. Militie van die tijdt af geen betalinge te doen, die (indien niet ten ſpoedigſten wederom derwaerts komen mochte) te houden voor gecaſſeert, en by de voorſz. Reſolutie reëlijck te caſſeren, met intentie, van in deſſelfs plaetſe andere Militie ter gelijcker nombre van Manſchap wederom aen te nemen: dat ſy niet hadden konnen noch willen onderlaten, haer Ho: Mo: door de voorſz. Miſſive kenniſſe te geven, van 't geene by haer in reguard van 't opgem. ſubject was gedaen; verwachtende derhalven ende vertrouwende, dat ſoodanige Officieren, Ruyteren ende Soldaten, die ſig immers hadden moeten reguleren naer d'Ordres van hare Heeren Principalen, daer door niet ſouden vervallen in eenige ongemacken of inconvenienten. **Hier op antwoorden haer Hoog Mogende by Miſſive**; Dat ſy met veel leetweſen uyt de voorſz. Miſſive hadden geſien, dat de Heeren Staten van de hooggem. Provintie van Stadt en Lande, niet tegenſtaende ſy aen hare zijde ſelfs ſoo gebreckelijck waren, te preſteren 't geene, waer toe ſy in krachte van de Unie waren verbonden, en dat ſijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie albereyts eenige Militie had doen vergaderen op de Frontieren van den Staet, om tot Securiteyt van den Lande gebruyckt te werden tegens die geene, die daer op aen die zijde iets ſouden willen ondernemen, echter tegens hare Bontgenoten ende Medeleden procedeerden op een ſoodanige wijſe ende maniere, dewelcke directelijck tegens de Unie aenliep; dewijle de Unie het Lichaem van de Bontgenoten, met verſcheyde Leden gecompoſeert, voor een Lichaem, ende de Militie, gebruyckt werdende, altoos geconſidereert had, als een Militie, ten beſte van het gantſe Lichaem op de been gebracht ende gehouden: Dat haer Hoog Mog: nochmaels gants ernſtvriendelijck verſochten, dat de Heeren Staten van de hooggem. Provintie van Stadt en Lande in het particulier wilden overwegen, wat, niet alleen van de reſpective Provintien, en yder van dien, maer oock van hare Provintie ſpecialijck, ſoude werden, indien yder van de Bontgenoten op die voet ſoude verſtaen te diſponeren van de Militie, op yder van haer gerepartieert; ende dewijle alle de Militie, ſtaende op de hooggem. Provintie, daer in ofte in de omleggende Forten was gebracht, uytgenomen 10 Compagnien te Voet en 4 te Paert, of het geacht kon werden, waerdig te zijn, ſoo hooge diſcrepantie en inordentelijckheydt, om ſoo weynigh hulpe ſoo veel wercks, tegens alle goede ordre ende gebruyck, tot noch toe geüſeert, te maken; ende te leggen een exempel, dat ſoo ſchadelijck voor het toekomende kon zijn? dat de Heeren Staten van de hooggem. Provintie van Stad en Lande wel ſouden konnen begrijpen, dat haer Hoog Mog: ſoodanige Caſſatie (als gedaen tegens alle goede ordre ende forme, tot noch toe onder de Bontgenooten gebruyckt) geenſints konden aenſien, of daer omtrent conniveren; maer dat deſelve genootſaekt ſouden zijn, de hant daer aen te houden, dat den Raed van State, ſo als die albereyts begonnen had, voorts procederen ſoude tegens d'Officieren ende Soldaten, die hare Compagnien ſonder ordentelijcke

Caſſatie

Cassatie quiteerden ende verlieten, en daer tegens decreteren en executeren soodanige straffen, als den Articul-brief en andere Militaire Wetten mede bracht: Dat de hooggem. Heeren Staten ook wel souden konnen begrijpen, wat confusie sulks soude baren, en in wat perplexiteyt het selve de voorsz. Officieren en Soldaten soude moeten brengen; maer dat sulcks soude moeten werden toegeschreven de geene, die daer van oorsaeck waren, en dat haer Hoog Mog:, om sulcks voor te komen, de Heeren Staten van de hooggem. Provintie souden versoecken, dat de voorsz. Ordres, by haer gegeven, buyten effect en executie mochten werden gestelt.

Dese Differenten verminderden echter merckelijck door het tusschen beyde opkomen van den Treves/ en liepen van selfs genoegsaem tot niet/ alsoo de Troupen/ ingevolge van 't Tractaet/ weder na haer oude Guarnisoenen gesonden wierden.

Maer 't had veel voeten in d'aerd/ eer men soo ver konde geraken: de Propositie van de Geallieerden was by Engelant nu tweemael van de hant gewesen/ en 't was wel apparent/ dat by Vranckrijck oock niets daer omtrent uytgewerckt soude werden. Echter wierdt geresolveert/ het volgende aen dien Coningh voor te stellen:

Mercurii den 12 April 1684.

IS gehoort het rapport van de Heeren van Heeckeren en andere haer Hoog Mog: Gedeputeerden tot de buytenlandtse saken, hebbende ingevolge ende tot voldoeninge van der selver Resolutie Commissoriael, van den 8 ende 9 deser, gevisiteert ende geëxamineert beyde de Missiven van den Heere van Citters, haer Hoog Mog: Ambassadeur aen 't Hof van den Coning van Groot-Brittannien, geschreven tot Westmunster, d'eene den 31 Maert laetstleden, en d'ander den 4 deser, beyde geaddresseert aen den Griffier Fagel, en in de Notulen van den 8 en 9 deser breeder vermelt. Waer op gedelibereert en ingenomen zijnde het hoogwijs Advys van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie, mitsgaders de Consideratien van de alhier aenwesende Heeren Ministers van de Hooge Geallieerden van den Staet: Is goedt gevonden ende verstaen, dat den Heer van Starrenburg, Ambassadeur van desen Staet aen 't Hof van sijn Coningl: Majesteyt van Vrankrijk, sal werden aengeschreven; dat hy aen hoogged. sijn Coningl: Majesteyt op de beste ende bequaemste maniere sal representeren; dat het haer Hoog Mog: seer heeft gesmert, te vernemen, niet alleen de Differenten, ontstaen tusschen sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck ter eenre, en het Duytse Rijck en sijn Coningl: Majesteyt van Spangie ter andere zijde, maer dat die Differenten tusschen de twee Kroonen zijn uytgeborsten tot de bekende dadelijckheden, ende dat die vervolgens, naer alle apparentie, gants Europa sullen ontroeren, indien die door een spoedig Accommodement niet konnen werden getermineert. Dat haer Hoog Mog: in desen geen vermaen sullen maecken van de debvoiren, die sy hebben aengewent, om de voorsz. Differenten te mogen sien cesseren door een generael Accommodement, maer alleen sullen seggen, dat sy en hare Hooge Geallieerden verstaen hebbende, dat sijn Majesteyt genegen was, de Troublen, ter oorsaecke van de

voorsz. Differenten ontstaen, door een generale Treves, soo wel ten aensien van het hooggem. Rijck, als ten aensien van hooghstged. sijn Coningl: Majesteyt van Spangien, te doen ophouden, om middelerwijle te mogen handelen over de Conditien van Vrede, haer Hoog Mog. en hooggem. hare Geallieerden, Spangien alleen uytgesondert, aenstonts hadden verklaert, oock genegen te zijn tot soodanigen Treves, die gemaeckt soude werden voor den tijt van 7 of 8 Jaren, een Jaer of twee onbegrepen, die wesen soude universeel, en religieuselijck geobserveert soude moeten werden, soo wel by sijn Coningl: Majesteyt en alle sijne Majesteyts Hooge Geallieerden, als by hare Keyserl. en Coningl: Majest: van Spangien en alle hare Hooge Geallieerden, sonder dat de Ruste soude mogen werden getroubleert, onder wat pretext het oock soude mogen zijn, alwaer het oock van Reünien, of om sigh eygener authoriteyt te stellen in possessie van eenige gepretendeerde Plaetsen, of ter saecke van gepretendeerde Contributien. Dat deselve verders geconsidereert hebbende, dat het niet mogelijck soude wesen, de voorsz, gewenschte Ruste door de voorsz. Treves t'erlangen ofte te conserveren, om die Disputen, die tusschen de geïnteresseerde Partyen souden ontstaen, ende vervolgens nieuwe onlusten baren over de Possessie, daer inne yder van deselve soude pretenderen, te wesen; dat sy derhalven onder den anderen hare gedachten hadden laten gaen op 't gunt, gedurende de voorsz. Treves, by yder soude werden gepossideert. Ende, gemerckt de voorsz. Differenten concerneerden soo wel het hooggem. Duytse Rijck, als hoogstgem. sijn Coningl: Majest: van Spangien, en dat sy ten opsichte van het Duytse Rijck d'eere hadden, van geallieert te zijn met het Hooft ende verscheyde seer notable Leden van dien, en dat sy, menigmael hebbende verstaen, dat die hare Hooge Geallieerden inclineerden tot een Accommodement, derhalven hadden geoordeelt, best te sullen doen, dat sy uyt deselve vernamen de Conditien, naer dewelcke de voorsz. Possessie, ten opsichte van het hooggem. Rijck, gedurende de voorsz. Treves, soude werden gereguleert, dewijle sijn Keyserl: Majesteyt ende de hooggem. andere Leden van 't selve Rijck best wisten, wat (sonder d'uytterste prejuditie aen het selve toe te brengen) gedaen of gelaten konde werden, en dat haer Hoog Mog:, geen Leden van 't selve Rijck zijnde, haer oock niet konden immisceren in de Differenten, het hooggem. Rijck raeckende, tot soo verre, dat sy haer souden ingereren, om voorslagen, dien aengaende, te doen; maer eeniglijck in desen konden reflecteren op d'Alliantien, die sy met hooggem. hare Geallieerden hadden aengegaen. Dat sijn Keyserl: Majesteyt ende de hooggem. andere Provintien en Staten van 't selve Rijck vervolgens, voor soo veel haer aenging, hadden voorgeslagen; dat sijn Coningl: Majesteyt van Vrankrijck soude behouden de Stadt van Straetsburg, mits dat sijn Majesteyt aen de andere zijde restituëre Brisack, Fryburg en de Kieler-schans; of dat de Plaetsen van Straetsburg, Brisack, Fryburg ende de Kieler-schans van hare Fortificatien ontbloot ende deselve Fortificatien ter neder-geworpen souden werden; of dat oock andersints soo wel de voorsz. Stadt Straetsburg, als Fryburg en Brisack, gestelt soude werden in handen van een derde. Dat de hooggem. hare Geallieerden sulcks hadden gefondeert op een verklaringe, die sy seyden, dat hoogstged. sijn Coningl: Majesteyt van Vrankrijck meermalen hadde gedaen, van dat deselve wilde conserveren de natuurlijcke

Bornes,

Bornes, die de Riviere den Rhijn maeckte in die Landen, daer sijn Majesteyt met den selven Rhijn confineert, en dat Straetsburg, leggende aen de West-, en Brisack, Fryburg ende de Kieler-schans aen de Oost-zijde van den Rhijn, de voorsz. Possessie, gedurende de voorsz. Treves, met de natuurlijcke Bornes dan wierde gereguleert, dewijle de Stadt Straetsburg aen sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck, ende de Steden Brisack, Fryburg ende de Kieler-schans aen het Rijck souden blijven; of, soo sulcks niet behagelijck mochte wesen, dat de voorsz. Plaetsen, gelegen soo wel aen d'een als d'ander zijde van den Rhijn, van hare Fortificatien ontbloot, of in handen van een derde gelaten souden werden, en dat sulcks immers maer was een Regel van mutuële Securiteyt, gedurende den voorsz. Treves. Dat de hooggem. hare Geallieerden dan noch daer by hadden verklaert, dat sy niet pretendeerden, daer door te prejudiciëren de Deliberatien ofte Resolutien, die men ten aensien van het hooggem. Rijck tot Regensburg soude willen aenstellen, of nemen, over de voorsz. of andere Conditien van Treves. Dat haer Hoog Mog:, die beter van de constitutie der voorsz. Spaensse Nederlanden konden oordeelen, als van de constitutie der saken in Duytslant, dewijle die haer mede concerneerden ten opsichte van de Barriere, die sijn Coningl. Majesteyt van Vranckrijk daer inne aen desen Staet in den Jare 1678 wel hadde gelieven t'accorderen, naeuwkeurig hadden geëxamineert, wat men soude aensien mogen, dat van de voorsz. Barriere noch soude konnen werden afgetreden, sonder die t'eenemael inutil en aen desen Staet infructueux te maecken. Dat sy hadden gemeynt, dat sy in die examinatie geen beter voet of methode konden nemen, dan te volgen die, waer naer sijn Majesteyt selfs gelieft hadde, de voorsz. Barriere te reguleren, te weten, van de Noord-Zee af tot de Mase, en voorts tot de Moesel toe; ende dat sulks, om voor te komen alle Disputen van Appendentien en Dependentien, en wat van diergelijcke meer soude konnen wesen, niet bequamer soude konnen geschieden, dan door het trecken van een Linie, die van daer af tot op of aen de Moesel voorsz. lopen soude, en die sy op de Caerte hadden doen figureren en afteeckenen. Dat sy daer inne soo verre waren gegaen, dat sy in het trecken van de voorsz. Linie noch geerne aen sijn Majesteyt hadden gelaten, 't gunt deselve voor desen, of nu oock hadde getoont, wel te willen behouden; als-dan waren onder anderen, Beaumont, Chimay, de Dorpen, nu composerende een gedeelte van de Castelenye van Aeth, en te vooren gecomposeert hebbende een gedeelte van de Castelenye van Doorniek, Virton, Chiny ende de Steden van Cortrijck en Dixmuyden, behalven meer andere Plaetsen, die, als leggende aen de Fransse zijde, ten opsichte van de voorsz. Linie, gedurende den voornoemden Treves, souden blijven in de macht van sijn Coningl: Majest: van Vranckrijck. Dat sy haer daer omtrent te liever hebben willen expliceren sonder reserve, op dat sy aen sijn Majesteyt souden mogen betuygen haer enixe genegentheydt tot een Accommodement, en dat sy, voor soo veel de voorsz. Barriere oock haer concerneerde, en dat sijn Majesteyt by de voorsz. Nimweegse Vrede dat haer interest oock wel hadde willen agreëren, en die voorsz. Barriere aen haer accorderen, daer van, voor soo veel haer interest aenging, om de Rust te mogen conserveren, soo een groot gedeelte van dien daer van souden laten aftrecken. Dat sy de voorsz. Linie oock niet hadden getrecken, om dat die juyst

precijs

precijs en ongetermineert soude moeten werden gevolgt, maer als een voorslag, die wel designeerde, al wat van de voorsz. Barriere konde werden gemist, maer met eenen overliet de Convenientie van den een en den ander, ten respecte van de situatie van eenige Dorpen, die om haer bien-seance aen d'een of aen d'ander souden behooren te volgen, ende de particulariteyten van dien nader by Conventie, en oock op de Plaetse selfs, was het noodt, te reguleren, soo, als men achten soude, te behooren. Dat sy de andere hare Hoge Geallieerden, Spangie uytgesondert, vervolgens mede hadden gevonden ende gebracht tot de sentimenten, van de voorsz. Spaensse Nederlanden op dien voet te laten inschicken, ende neffens haer by sijn Coningl: Majesteyt van Spangien te coöpereren, dat deselve de voorsz. Treves op den voorsz. voet desgelijcks soude willen aennemen. Dat sy en hare Hooge Geallieerden, versocht hebbende sijn Coningl: Majesteyt van Groot-Brittannien, om den voorsz. voorslag aen sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck te willen voorbrengen, om dat deselve aen haer op verscheyde malen hadde doen betuygen, dat sijn Majesteyt verwachte, dat men aen hem maer een voorslag soude doen, om die aen sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck voor te dragen, en die Majesteyt sulcks nu echter niet hebbende konnen goetvinden, sy en hare Hooge Geallieerden geresolveert waren, den voorsz. voorslag aen sijn Majesteyt selfs te doen, met verklaringe ende verseeckeringe, dat, ingevalle sy het geluck souden mogen hebben, van dat sijn Majesteyt die soude believen t'agreëren, schoon sijn Coningl: Majesteyt van Spangie sigh tot noch toe niet heeft verklaert, dat sy en hare Hooge Geallieerden alle meest-krachtige debvoiren sullen aenwenden, om sijn Coningl: Majesteyt van Spangie tot het aennemen van dien te bewegen, in vaste hoope en verwachtinge, dat die niet sullen zijn te vergeefs. En nademael het reguleren van de voorsz. Linie, en het adjusteren van de verdere Conditien van de voorsz. Treves wedersijts, en hoe de Geallieerden haer daer inne sullen hebben te gedragen, met 't geen daer aen dependeert, nootsakelijck sal vereyschen, dat daer over verder werde geconcerteert en gehandelt, ende dat sy oock eenigen tijt sullen moeten hebben, om, nevens de hooggem. hare Geallieerden, de voorsz. debvoiren omtrent sijn Coningl: Majesteyt van Spangie met vrucht te mogen afleggen, ende dat binnen deselve tijt de saken van 't Rijck ende de geinteresseerde Kroonen en Staten oock mogen werden geschickt, dat sy derhalven versoecken, dat sijn Majesteyt ten voorsz. eynde eene bequame Plaetse gelieve te noemen, en haer den tijt van 2 a 3 Maenden te vergunnen en een Stilstant van Wapenen, gedurende den voorsz. tijt, t'accorderen. Ende werden de gem. Heeren van Heeckeren en andere haer Hoog Mog: Gedeputeerden tot de buytenlantse saken mits desen versocht ende gecommitteert, van den innehoude van dese haer Hoog Mog: Resolutie kennisse en communicatie te geven aen den Heer Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck aen desen Staet, met versoeck, om dese haer Hoog Mog: salutaire meeninge en intentie met alle goede officien by sijn Majesteyt, en alomme, daer het vrucht kan doen, te willen appuyeren. Ende sal wijders mede Extract van dese haer Hoog Mog: Resolutie gestelt werden in handen van de alhier aenwesende Heeren Ministers van de Hooge Geallieerden van den Staet, om te streccken tot der selver narichtinge, en haer daer van te dienen, sulcks ende daer 't behoort,

inſonderheyt, om door den Nuntius van den Paus en door den Miniſter van ſijn Coningl: Majeſteyt van Sweden aen 't Hof van ſijn Coningl: Majeſteyt van Vranckrijck, uyt den naem ende van wegen hare reſpective Meeſters, gelijcke officien en inſtanſtantien by hoogſtged. ſijn Coningl: Majeſteyt van Vranckrijck t'adhiberen en aen te wenden.

De Gedeputeerden tot de buytenlandtſe ſaken volbrachten deſe Commiſſie op 't ſpoedigſte; doch den Grave d'Avaux antwoorde haer op deſelve manier mondelingh/ als 's anderendaegs den 13 aen haer Hoog Mog: by Memorie; Dat/dewijl de Gedeputeerden op ſijn vrage/of ſy Pouvoir van 't Rijk hadden/ en of de Geallieerde Miniſters geauthoriſeert waren/ſulke Propoſitien te doen: reſpondeerden/van geen Pouvoir te hebben; maer dat ſy het geen/ den Keyſer/ Ceurvorſt van Beyeren en andere der voornaemſte Vorſten van 't Rijk redelijk oordeelden/opgeſtelt hadden; hy ſeggen moſt: dat 't vremt was/dat 2 a 3 Envoyés/ſonder macht of ordre/alhier de ſaken van 't Rijck decideren ſouden: dat het Ceurvorſtelijke Collegie/'t welk beter/als die Particulieren/'t Intreſt van 't Rijck kende/den 24 Maert gereſolveert had/Vranckrijcks Propoſitie t'aenvaerden:dat/ſoo men hier Propoſitien/daer tegens ſtrijdende/deed/ſulks alleen was/om de Vrede te verwijderen:dat 't ſelve Collegie over deſe Proceduren geklaegt had: dat den Keyſer die diſavoueerde: dat hy verwondert was/dat haer Ho: Mo: d'onderneming van deſe 2 a 3 Miniſters/tegens de Rechten en 't Intreſt van 't Rijck/ wilden appuyeren: en dat/ ſoo haer Hoog Mo: ſig met de ſaecken van 't Rijck niet wilden bemoeyen/gelijck ſy hem verſeeckerden/ alles/ wat 't Rijk raekte/uyt de Reſolutie geretrancheert moſt werden: dat de aenbieding/ten reguarde van Spangie / immers voor 't grooſte gedeelte / op valſche Suppoſitien ſteunde / alſo noyt in de Tractaten van Vrede / noch Negotiatien van Nimwegen van wegen Vrankrijk geſproken was / om een Linie van de Maes tot de Moeſel te treckẽ; dat de Linie maer uytgedacht was/om Luxemburg in de Barriere/waer in 't noyt gelegen had/te trecken: Dat de Propoſitien ſo onredelijk waren/dat/al had men tot die tijt konnen twijffelen/of 't Huys van Ooſtenrijk den Oorlog wilde continueren/ dit voorſtel/ſoo van Duytſlant / als Spangie (even onredelijk) al de Werelt daer van ſoude overtuygen / en by ſijn Majeſteyt eer/als een tweede Oorlogs Declaratie/als een middel tot de Vrede/ aengeſien werden: dat de Conditien/ ten aenſien van Spangie/ ſijn Majeſteyts Plaetſen / rondom Luxemburg / waer door hy 't Guarniſoen belette/ ſijn Onderdanen t'incommoderen/ ſouden afnemen: dat de Vrede door acceptatie van een der Equivalenten / of den twintig-jarige Treves ſonder eenige Conditien/ noch konde gemaeckt werden: dat men geen verder relachement van den Coning moſt verwachten: dat/na alle faciliteyten tot voortſetting van de gemeene ruſt uytgeput te hebben/ d'onheylen/ die daer uyt ſouden komen/ alleen te wijten waren aen die geene/ die ſe door langer weygering der aenbiedingen verſtoorden: dat geen ceſſatie van Hoſtiliteyten / een ſaeck / onvoordeelig voor 't Gemeene-

't Gemeene-best van Europa / strijdig tegens d'Intresten van sijn Majesteyt/ en / om 't welck toe te staen/ soo veel tijt/ als over 't aennemen van den Treves/ soude verlopen / geaccordeert soude werden ; insonderheyt/ terwijl haer Hoog Mog: demarches gedaen hadden / en noch deden / strijdigh tegens de Vrede / en verder gaende / als de Tractaten toelieten. Dat / dewijl de Gedeputeerden betuyghden / dat van de saken van 't Rijck niet gesproken was / als om dat de Treves generael soude wesen / hy presenteerde / soo haer Hoog Mog: een der Equivalenten die Spangie betreffen/ of den Treves wilden accepteren / ofte doen accepteren het Tractaet/ alsoo hy de macht daer toe ontfangen hadde / ter selver tijdt met haer te teeckenen / als den Grave de Crecy sulcks tot Regensburg soude doen / waer door de generale Vrede haest gesloten konde werden ; maer dat hy twijffelde / of den Coning/siende/wat het Huys van Oostenrijck deede/om tegens hem overal Vyanden/ tot ontsteeckinge van den Oorlog/ te verwecken / hem lang dat Pouvoir soude laten behouden ; en dat hy daerom versocht/dat haer Hoog Mog: den tijdt / die'er noch was/om een Accommodement te sluyten / niet vruchteloos / om wat meerder of minder Dorpen/of/om beter te seggen/om de hartneckigheyt van Spangie/ wilden voorby laten gaen. Eyndelijck/ dat hy de Propositie/ soose hem in een Vergadering/ daer men van Vrede handelde/gepresenteert was/verworpen soude hebben ; maer nu alleen om 't respect / dat hy haer Hoog Mog: / als by haer Ambassadeur zijnde/ toedroeg / de Resolutie niet wedergaf; doch sig echter niet belaste / om soodanige Voorslagen aen den Coningh te senden.

Hier tegens representeerde den Chevalier Cramprich den 21 April by Memorie : Dat d'Envoyés/die sig in den Hage bevonden/waren van den Keyser; Coningen van Spangie en Sweden ; van den Ceurvorst van Beyeren ; van de Kreytzen van Franckenlant en Opper-Rhijn / representerende verscheydene Geestelijcke en Wereltlijcke Vorsten; van 't Hertoglijk Huys van Saxen/ hebbende t'samen meer als 20 Stemmen in 't Vorstelijck Collegie ; en van het Huys van Bruynswijk-Lunenburg / mede veel Stemmen in 't selve Collegie hebbende : dat veel van dese Vorsten goed gevonden hadden / haer Intrest aen een Persoon te betrouwen ; en daerom dese Ministers voor geen twee of drie konden gerekent werden / als met versmading / waer mede den Ambassadeur 't gevoelen / dat men van sijn voorsichtigheyt hadde / verminderen soude : dat het oock weynig paste / soo geringe consideratie voor Ministers van gekroonde Hoofden en andere Souveraine Vorsten te hebben. Dat dese Ministers sigh niet als Arbiters van 't Rijck stelden / alsoo den Keyser op de sentimenten der Ministers ter Rijcks-vergaderingh tot Regensburgh een Rijcks-besluyt maeckte / maer niet op dat van die geene / die in den Hage waren ; doch dat dit de macht niet benam aen die in den Hage / om met de Gedeputeerden van haer Hoog Mog: te confereren / hoe men middelen soude konnen vinden / om door den weg van Treves tot een vaste en generale Vrede te geraken. Dat de Volmachten van dese Ministers in de solemneelste form waren gestelt / sonder

dat

dat den Keyser/ Ceurvorst van Beyeren/ of eenige andere van de Heeren Principalen/ opt eenig misnoegen getoont hadden. Dat de Ceurvorsten den 24 Maert geresolveert hadden/ de voorgestelde Treves t'accepteren/ niet ten opsichte van de Quæstie Quomodo? of hoedanig? maer van de Quæstie Quam diu? of hoe lang? te weten voor twintig Jaren. Dat dit niet eenparig was geschiet/ maer eenige Ceurvorsten daer tegen geprotesteert hadden. Dat de twee andere Collegien niet gehouden waren/ de Resolutie van 't Ceurvorstelijck Collegie t'amplecteren; en dat dan noch de Keyser/ als Hooft/ de form en authoriteyt aen 't Rijks-besluyt most geven. Dat de Ceurvorsten seer verstandige Vorsten waren/ maer dat den Franssen Ambassadeur niet weynig het respect omtrent de Vorsten/ die Ministers in den Hage hadden/ verloor/ soo hy/ of haer/ of deselve haer Ministers/ met de Particulieren/ in sijn Memorie gemelt/ verstont. Dat de Vrede niet kon verwijderen door 't soecken van middelen/ om se te verkrijgen. Dat de Hooge Geallieerden na niets anders trachteden. Dat het wel konde zijn/ dat het Ceurvorstelijck Collegie in den beginne over dese Proceduren in den Hage geklaeght hadde/ maer dat die klachte van selfs ophield/ doordien dese Ministers alleen haer opinie seyden/ sonder de vryheydt van sentimenten aen de Rijcks-vergaderingh te willen of te konnen benemen. Dat de Keyser wel geëxpliceert/ doch niet alleen noyt gedisapprobeert/ maer in tegendeel/ benevens den Ceurvorst van Beyeren/ satisfactie betoont had/ over 't geen/ by sijn Minister in den Hage gedaen was/ gelijk hy Heer Cramprich selfs met Brieven in de Conferentien gedemonstreert had. Dat d'onderneming van dese Ministers strekte tot een generale Vrede/ die Vranckrijck particulier wilde hebben. Dat dien Coning de Geallieerden poogde te separeren/ om te beter t'onder te konnen brengen; dat daerom den Grave d'Avaux aengehouden had/ dat haer Hoog Mog: uyt hare Resolutie wilden retrancheren/ 't gunt 't Rijck raeckte. Dat hy versocht/ explicatie te hebben/ van 't geen dien Grave oock gesegt had/ dat haer Hoog Mog: hem versekert hadden/ sig niet met de saken van 't Rijck te sullen bemoeyen. Dat 'er geen reden was/ om haer Hoog Mog: te versoecken/ haer van d'Affairen van 't Rijck te ontslaen/ soo de Propositien van Spangie en 't Rijck even onredelijck waren. Dat geen occasie gegeven was/ waer uyt men konde deduceren/ dat van de kant van het Huys van Oostenrijck den Oorlogh socht gecontinueert/ veel min een tweede Declaratie gedaen/ te werden. Dat de Treves van veele Jaren nootsakelijck vereyschte het stipuleren van Conditien/ tot wedersijts securiteyt. Dat de Werelt wel oordeelen konde/ wie den Oorlog socht/ na dat Vranckrijck verklaerde/ dat men geen ander relachement te wachten had/ en daer door de hoop tot Vrede afsneed. Dat/ soo Conditien vereyscht werden/ om een suspensie van Hostiliteyten voor drie Maenden toe te staen/ die veel nootsakelijcker tot een lange Treves zijn. Dat in plaets/ dat haer Hoog Mog: door de Treves op die voet de Vrede souden gesloten sien/ sy d'ongenuchte souden hebben/ van al de Werelt bloot gestelt te vernemen voor Usurpatien en Violentien. Dat haer Hog: Mo:

konden oordeelen / met welcke onrechtvaerdigheyt het Huys van Oostenrijck te last gelegt wiert / dat het Vranckrijck hier en elders Vyanden / tot ontsteeckking van den Oorlog / verweckte. Dat den Franssen Ambassadeur den yver tot de Vrede niet liet blijcken / door sig te bedienen van choquante termen / en enorme imputatien tegen de Geallieerden / en insonderheyt die / die met sijn Meester niet in Oorlog waren / en de Conditien van Treves / hoewel se billijck en redelijck waren / aen den Coning niet te willen stieren. En dat het tractement en de weygering / die de Geallieerden ontfingen / gelijk was / aen die / dewelck de Minister van den Keyser het voorgaende Jaer tot Adrianopolen kreeg / doen den Grooten Visier de billijcke Conditien van Treves met sulken hoogmoet verwierp.

Den 24 representeerde den Marquis de Castel Moncayo by Memorie; Dat / gelijck de Propositie van de Geallieerden in Engelant gedaen / en nu na Parijs gesonden / en aen den Franssen Ambassadeur gecommuniceert / geschiet was sonder sijne Concurrentie / en dat hy in alles alleen Contradicendo & Protestando geassisteert had / hy oock d'eer niet had / van te participeren aen de heusheden en minlijckheden / waer mede den Grave d'Avaux haer nu regaleerde. Dat hy twijffelde / of haer Hoog Mog: versekeringen gegeven hadden / sigh niet met de saecken van 't Rijck / als om een generale Treves / te bemoeyen; maer dat Spangie / indien 't soo was / echter geen Treves / alschoon op de voordeelighste Conditien / als generael en met inclusie aller Geallieerden / soude accepteren. Dat / soo de Barriere alleen bestont in 't geen Vranckrijck aen Spangie gerestitueert had / en niet met eenen / in 't geen van Spangie gepossideert was gebleven / niet alleen Luxemburg / maer ook de gantsche Provintien van Gelderlandt / en Namen / Brussel / Antwerpen / Mons / Brugge / Oostende / Nieupoort en andere Steden en Plaetsen / nae 't seggen van de Franssen / van haer geoccupeert konden werden / sonder eenighsints de Barriere te verbreken. Dat de Geallieerden geen Declaratie van Oorlogh gedaen hadden / en daerom niet gesegt konden werden / tot een tweede te komen; en / dat het geen Spangie gedaen had / alleen was geweest / alle Machten van de Monarchy / tot defensie van de Nederlanden / by-een trecken. Dat / soo het recht van Vranckrijck op de geusurpeerde Plaetsen in de Provintie van Luxemburgh daer in bestont / dat deselve hem soo veel te considerabelder waren / om datse het Guarnisoen van Luxemburg beletteden / sijne Onderdanen te incommoderen / hy 't selve recht soude hebben op alle Plaetsen / die aen sijn Palen grensden. Dat haer Hoog Mog: uyt de Relatien en getekende Kaerten konden af nemen / of 't om wat meerder of minder Dorpen tusschen Vranckrijck en Spangie te doen was. Dat Spangie noch tot een rechtmatig / eerlijk en generael Accommodement / met inclusie der Geallieerden / genegen was; maer dat het / hoe de saecken mochten loopen / sigh van Vranckrijck de Wet niet soude laten voorschrijven. Dat alle d'onheylen / die te wachten stonden / aen Vrankrijks staetsucht / hoogmoet en onrechtvaerdigheden te wijten waren.

Achter

Achter dese Memorie wierden de volgende Lijsten gevoegt:

Lyste van de Steden, Burgten, Casteelen ende Dorpen, gepretendeert by Vranckrijck in de Conferentie van Cortrijck.

DE Oudenburg van Gent met hare appendentien en dependentien en alle toebehoren. De Stadt en Castellenye van Aeist met hare appendentien, dependentien en aenhoren. De Stadt Gramont, Renaix, de Stadt Nynoven, Rudders, Loven, 't Landt van Beveren, d' Ambachten van Assenede, Bouchaut, Weert, Heerbrugge, Opdorp, Moortsele, St. Amant en 't Lant van Borchem.

Lyste van de Steden, Casteelen, Heerlijckheden, Dorpen en Gehuchten, door Vranckrijck by wegen van feytelijkheyt genomen in 't Graefschap ende Landen van Vlaenderen t' zedert de Publicatie van de Vrede tot Nimwegen.

DE Stadt, Citadelle en Castellenye van Cortrijck. De Stadt Dixmuyden. De Stadt van Loo. De Stadt van Roulers. De Dorpen van Meergem, Watervliet; de Heerlijckheden van Vendeville, Templemers ende Billau; 't Kasteel van Motteaubois; het Foreest van Nieppe, en van Bosch van Outhulst, gelijck oock van 't Foreest ende Kasteel van Winnendale.

Lyste van de Steden, Casteelen, Heerlijckheden, Dorpen en Gehuchten, door Vranckrijck by wegen van feytelijkheyt genomen in 't Graefschap ende Landen van Henegouwen t' zedert de Publicatie van de Vrede tot Nimwegen.

DE Stadt ende 't Kasteel van Fontaine l'Evéque. Het Prinsdom en Prevoschap van Chimay, bestaende in de Stadt van deselve Naem, de Dorpen van Beauwelz, Momignies, Macon, Seloigne, Monceau, Imbrechies, Villers, la Tour, St. Remy, Bayllet, Boulers, Forges, Boutonville, Lompretz, Sales, Robechies, Baslievre, Rocques, Streun, Feron, la Rouillie en andere, met veel Gehuchten, dependerende van het selve Prevoschap, alle Domeynen van sijn Majesteyt. Het Prevoschap van Beaumont, bestaende in de Stadt van deselve Naem, en de Dorpen, daer van dependerende, te weten, Beaufort, Feriche, le Grand, Rosies, Solre, St. Gery, Toubercies, Froid, Chapelle, Ranse, Mobilard, Sivry, Virelle, Vaulx, Fraizies, Grandieu, Tirimont, le Val, Bersilier, Cerfontaine, en veel Foreesten en Domeynen van sijn Majesteyt. (Van 't selve Prevoschap dependeren de Steden Fumay en Revin, die gestelt zijn ter relatie van Luxemburg, om datse gelegen zijn op de Maes.) Het Dorp van Anderlues, van 't Prevoschap van Binch, het Dorp van Haut-mont, het Dorp van Buissiere met sijn Kasteel, het Dorp en Kasteel van Tolre op de Sambre, d'Abdy van la Thure, de Hoeven van Warnonrieux, het Foreest en Sense au Bois. In het Prevoschap van Mons de Bour-

gade en 't Kasteel van Kievrain, Roisoin met sijn Casteel, Angre, Morupont, Thivecelle, 600 Bunders Lants, of omtrent soo veel Weyden, gelegen, so tot Neufville, Hensies, Pomeroel ende Harchies, als tot Bervissart, in de Castellenye van Aeth. De Stadt en Landen van Chievres met de Dorpen, daer aen horende. In de Castellenye van Aeth de Dorpen van Maude, Pipaix, Ligneite, en van Ghissignies in Pipaix, Roucourt, Wernes, de Parochie van Wieres, Veloines, Fontenoy, Vezon, Vaux, Maubray, Bras, Maisnil, een deel van de Bourgade van Antoin, de Heerlijckheyt van Ogimont, en de Heerlijckheden van Pottes, Bourgeon, de Parochie van Fontenoy, Gramitz en Fermont, le Fermont, de Parochie van Ticulain, van d'andere Party van Antoin, gereputeert vry Lant. Le Breucq à Forest, Mourcourt, Herinnes, Walmes en Escanaffe. Het Foreest van Mormal, het Casteel en Cynse van Locquinol, en de dependentien van 't Bosch van Lombards en van Validois.

Lyste van de Steden, Burghten, Abdyen, Casteelen, Heerlijckheden, Dorpen, Gehuchten en Bossen, door Vrankrijk by wegen van feytelijkheyt genomen in 't Graefschap en de Landen van Namen, t' zedert de Publicatie van de Vrede tot Nimwegen.

HEt Prevoschap van Polvache, begrijpende onder haer de Meyery van Rendage, bestaende in 7 Dorpen, 5 Gehuchten en 4 Casteelen; 't Lant van Gesves, in een Dorp, Casteel en 7 Gehuchten; de Meyery van Emptines, in 3 Dorpen en 4 Gehuchten; de Ban van Lignon, 6 Dorpen en Gehuchten. De Meyery van Talmegne, bestaende in een Dorp en 2 Kasteelen, gelijck oock in 26, 100 Dorpen, Kasteelen, als Gehuchten, die daer van dependeren. De Meyery van Bovignes (die, boven de Stadt van deselve Naem, bestaet in 15 Dorpen, 2 Kasteelen en 3 Gehuchten, die daer van dependeren) behelst de Meyery van Hour met 7 Dorpen en 14 Gehuchten, en de Meyery van Anthée met 6 Dorpen en 10 Gehuchten; een Kasteel met een Abdy. De Balliuagie van Montaigle, bestaende in 2 Dorpen, 1 Kasteel en 12 Gehuchten. De Meyery van St. Gerard, behelsende het Dorp van Broigne. 't Klooster van St. Gerard, 4 Gehuchten en 4 Cijnsen. De Landen en het Vrye van Biesme, begrijpende 7 Dorpen. De Ban van Walso, begrijpende d'Abdy van deselve Naem, met 4 Dorpen en 5 Gehuchten, De Stadt en Voorstad van Walcourt met 6 Dorpen. De Ban van Anthée, begrijpende 4 Dorpen en een Kasteel. De Landen van Thy, begrijpende 12 Dorpen, een Kasteel en 2 Gehuchten. 2 Dorpen en een Gehucht van de Vrydom van de Stadt Namen. Het Bosch van Morlaigne, begrijpende 4300 Bunderen Lants. Het Bosch van Biemes, Hollo en dependentien, begrijpende 540 Bunderen Lants. Het Bosch van Biojre en dependentien, begrijpende 1525 Bunderen Lants. De Foreesten van Hauway, Loche, Coüisse en Lerbois, begrijpende 700 en eenige Bunderen Lants. Alle de Leenen van de Dorpen geüsurpeert, die releveren van de Castelenye van Namen. Item de Dorpen van Aiseaux, le Roux en Oignies, dependerende van 't Hertogdom van Brabant, die men hier stelt om haer situatie,

Lijste

Lyste van de Steden, Casteelen, Heerlijckheden, Dorpen en Gehuchten, door Vranckrijck by wegen van feytelijckheyt genomen in't Hertogdom van Luxemburg, als mede in't Graefschap Chiny, t'zedert de Publicatie van de Vrede tot Nimwegen.

DE Heerlijckheyt van Agimont, bestaende in 't stercke Casteel, de Burg de Givet en 17 Dorpen en Gehuchten, 't geene aen de Raedt van Luxemburg was. Het Marquisaet van Arlon, bestaende in een Stadt en Prevoschap, met de Heerlijckheden van Thiaumont, Boudorf en Claire Fontaine, met 119 Dorpen en Gehuchten; als mede d'Abdy van Claire Fontaine. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Ausenburg, bestaende in 7 Dorpen en Gehuchten. Arloncourt, bestaende in 3 Dorpen. De Heerlijkheyt en 't Kasteel Autel, in 6 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt Aywaille, in 8 Dorpen en Gehuchten. Het Kasteel de Florsée. De Heerlijckheyt Baillamont, in 4 Dorpen. De Heerlijckheyt Bande. De Heerlijckheyt Bidersdorf. De Heerlijckheyt Bassailles. Bastoigne, met de Meyery en Heerlijckheyt, daer aen horende, daer in begrepen de Heerlijckheden, 145 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckeyt en 't Kasteel Beaufort, bestaende in 11 Dorpen, Gehuchten en Cijnsen. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Bauramg, bestaende in 3 Dorpen. De Heerlijckheyt van Belle Fontaine. De Heerlijckheyt van Bertry, bestaende in 3 Dorpen. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Berbourys, of Beaurepan, bestaende in 11 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt Bievre. De Prevoschappen Bitbourg en Dudeldorf, bestaende in een Stadt, 2 Kasteelen, en 35 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Bertrange. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Bettingen, 9 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt Behan. Het Prevoschap van Boulogne, bestaende in een Kasteel met 5 Dorpen. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Bourscheidt, bestaende in 12 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt Bous. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Brandenbourgs, bestaende in 6 Dorpen. De Heerlijckheyt Chasse Pierre. De Heerlijckheyt Chesnes, bestaende in 3 Dorpen. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Broug, in 12 Dorpen en Gehuchten. Het Graefschap Chiny, met het Kasteel en Prevoschap, bestaende in 25 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Kasteel Clare Veaux, bestaende in 24 Dorpen en Gehuchten, met d'Abdye van Houssing. De Heerlijkheyt Kronenburg met het Casteel en Burgt, bestaende in 13 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheden van Cugnon en Auby. De Heerlijkheyt en 't Casteel Has-Bourgh, bestaende in 34 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijkheyt en 't Casteel Haverdis. De Heerlijckheyt en 't Casteel Heusborn, 2 Dorpen. De Heerlijkheyt Daun, bestaende in 2 Dorpen. Het Prevoschap en de Stadt Dieck-briek, bestaende in 25 Dorpen en Gehuchten, met het Casteel van Erpeldange en van Bergh. De Heerlijckheyt en 't Casteel Dohan en Hajon. Het Prevoschap, Casteel en Stadt Durbuy, bestaende in 76 Dorpen en Gehuchten, met de Heerlijckheden Froncieres en 10 Casteelen, toebehoorende verscheyde Particulieren. De Stadt Echternach en 2 Abdyen, met het Prevoschap, begrijpende 33 Dorpen en Gehuchten, met het Casteel van Bolendorf. De Heerlijckheyt van Esclaye. Het Prevoschap van Estale, bestaende in 13 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheydt ende 't Casteel Esch op de Saume, bestaende in 19 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt Ertelberg. De Heerlijkheyt ende

ende 't Casteel Everlange, bestaende in 9 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Casteel Valckensteyn, bestaende in 3 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Casteel Girsch, bestaende in 15 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt ende 't Casteel Homery. De Heerlijkheyt en 't Casteel Grune. De Stadt Grevenmarcheren met de Hals-heerlijckheyt, bestaende met de Heerlijkheyt van Iges, in 30 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Casteel Hamme, bestaende in 4 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijkheyt en 't Casteel Hartze, in 3 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt van Hansur Tesse, bestaende in 3 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Casteel van Hartelsteyn, met eene partye van de Hove van Bronsvelt, daer van dependerende. De Heerlijkheyt en 't Casteel van Harnoncour, bestaende in 3 Dorpen. De Heerlijckheyt ende Stadt Hasche, bestaende in 3 Dorpen. De Heerlijckheyt ende 't Casteel Effingen. De Heerlijckheyt en 't geruineerde Casteel van Herbeumont, bestaende in 16 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheden van Herberen en Monipach, 2 Dorpen. De Heerlijkheyt Heeringe, 2 Dorpen. De Heerlijkheyt en 't geruineerde Casteel van Hesperange, 4 Dorpen. De Heerlijkheyt en 't Casteel Hollefeltz, 12 Dorpen en Gehuchten. Het Prevoschap, Stadt en Casteel Houffatize, 22 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijkheyt Humain. De Ban van Huttaille. De Abdye van St. Hubert, met het Lant en Heerlijkheyt, bestaende in een grooten Burgh, 25 Dorpen, een Cijnse of Renten, Molens en een gedetacheerde Kruyt-molen. De Heerlijkheyt en 't Casteel Jemepe. De Heerlijkheyt, Baronny en 't Casteel Jamoigne, 4 Dorpen. De Heerlijkheyt en 't Casteel Keil, bestaende in 2 Dorpen. De Heerlijckheyt en 't Casteel Koerig, 5 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijkheyt van Limes. De Heerlijkheyt van Lesche. De Heerlijckheyt en 't Casteel Linster, 9 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt Louvette S. Denis. De Heerlijckheydt Louvette St. Pierre. In het Prevoschap van Luxemburgh heeft Vranckrijck geüsurpeert de Hals-heerlijckheyt van Purlingen, tegenwoordig opgerecht in de Heerlijckheyt van Purlingen en Frisinge, bestaende in een Casteel en 15 Dorpen en Gehuchten. De Hals-heerlijckheydt van Clemency of Kuntsig, bestaende in 10 Dorpen, met de Casteelen van Limpach en Sasenheym. De Hals-heerlijckheyt van Bottingen, bestaende in 4 Dorpen. De Meyerye van Bettenberg, 16 Dorpen en Gehuchten. De Meyerye van Sat Weyler, bestaende in 10 Dorpen en Gehuchten, en het Casteel van Conteren. De Meyerye van Keylen, 6 Dorpen en Gehuchten. De Meyerye van Schuttingen, 4 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt van Malsberg, 3 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt van Manderscheyt, in een Casteel, 9 Dorpen en Gehuchten. Het Prevoschap St. Mard, met de Ban van Mussen, begrijpende 22 Dorpen en Gehuchten. Het Prevoschap en Meyery Marcheville, 24 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Casteel S. Marie, 3 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt van Merfelt en Bettenfelt. De Heerlijckheyt Meysenburg, 15 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Casteel van Mersch, 14 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Casteel Monquintin, 2 Dorpen. De Heerlijckheydt van Mont S. Jan, bestaende in 4 Dorpen. De Heerlijckheyt en 't Casteel Murwart, 26 Dorpen en Gehuchten. De Ban van Mussen. De Ban van Maisnil, Marpont, Membre. Het Graefschap Montagu, 3 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijkheyt en 't Casteel Montjardin. De Heerlijckheydt Moersdorf, 3 Dorpen en Gehuchten.

De

De Heerlijckheyt Munster, 24 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Casteel Naoomé. De Heerlijckheyt Nassoigne. De Heerlijckheyt en 't Casteel Neurbourg, 52 Dorpen en Gehuchten. De Stadt Neuf-chasteau, met het Prevoschap, 45 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt Ochamps. De Heerlijckheyt en 't Casteel Ochain, 6 Dorpen en Gehuchten. Het Prevoschap Orchimont, begrijpende 14 Dorpen en Gehuchten, met 10 Heerlijckheden. De Heerlijkheyt en Abdye Orval. De Heerlijkheyt en 't Casteel Ouren, 16 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijkheyt en 't Casteel van Pittange, 16 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijkheyt en 't Casteel Porchereste. De Heerlijckheyt en 't Casteel Presch, in 2 Dorpen. De Heerlijkheyt Ramelot. De Heerlijckheyt Rachamp, 2 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijkheyt en 't Casteel Raville, 17 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt Redu. De Stadt Remich en Meyery, bestaende in 20 Dorpen. De Heerlijckheyt en 't Casteel Revlans, 15 Dorpen en Gehuchten. Het Landt van la Riviere, begrijpt de Dorpen van Chaspier, St. Cecille, Fontenelle, Montehan, Lesch, Lumeny, en de Heerlijckheyt en oock 't Casteel la Rochette, 15 Dorpen en Gehuchten. 't Graefschap la Roche, bestaet in de Stadt, 't Casteel en Prevoschap, en 55 Dorpen en Gehuchten. 't Graefschap Rochefort, in een Casteel en 3 Dorpen. De Heerlijkheyt, Casteel en Burgt van Rodemacheren, 20 Dorpen. De Heerlijckheyt van Rolle, een Casteel, 8 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt Rospoort, bestaende in 6 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijkheyt en 't groote Casteel Ruette. 't Graefschap Russy, een Casteel, en 11 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijkheyt en 't Casteel Russi, bestaende in 5 Dorpen. 't Graefschap Salm, in een Casteel, Burgt, 32 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijkheyt, Casteel en Stadt Schleyden, 36 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Ambacht Schoenfeltz, 2 Dorpen. De Heerlijckheyt Scharbillig, 12 Dorpen, met 't Casteel en Dodenbourg. De Heerlijckheyt en 't Casteel Schutbourg. De Heerlijckheyt en 't Casteel Senen. De Heerlijckheyt en 't Casteel Schutbourg, 10 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt van Sintsfelt, 4 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijkheyt en 't Casteel Siny Rymy, 2 Dorpen. De Heerlijckheyt en 't Casteel Sohier. De Heerlijckheyt en 't Casteel Soy, bestaende in 6 Dorpen. De Heerlijckheydt en 't Casteel Soleuvre, in 23 Dorpen en Gehuchten, met d'Abdye van Gifferdange. De Heerlijckheyt Solzenburg, bestaende in 2 Dorpen. De Heerlijckheyt en Bande Selesin, 3 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijkheyt en 't Casteel Tavigny, 6 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijkheyt en 't Casteel La Tour, 6 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijkheyt Tomon, 22 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Casteel Forval, bestaende in 2 Dorpen. De Heerlijckheyt Vance, bestaende in 2 Dorpen. De Stadt Virton, met het Prevoschap, bestaende in 19 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijkheyt en 't Casteel Verve. 't Graefschap Vyanden, een Casteel, de Stadt, en 43 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt van Villers la Loup. De Heerlijckheyt en 't Casteel van Villers devant orval. De Heerlijckheden Usel, Dange, en Chaves, bestaende in 16 Dorpen en Gehuchten. De Stadt St. Vit en 't Casteel, met sijn Landen en Heerlijkheden, daer aen dependerende, bestaende in 47 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheydt Winckrange, bestaende in 6 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijckheyt en 't Casteel Waha, bestaende in 2 Dorpen. De Heerlijckheydt Walbredius De Heerlijckheyt Waxweiller. De Heerlijckheyt Wiberen. 't Graef-

't Graeffchap Wiltz, in een Cafteel, Burgt en 23 Dorpen en Gehuchten. De Heerlijkheyt Wiltringen on Cautfem, beftaende in 2 Dorpen. De Heerlijkheyt van Wirinx le Valrand. De Heerlijckheyt en 't Cafteel Wiltry, beftaende in 4 Dorpen en Gehuchten.

GIETERYEN.

ANfembourgh, Berchivez, Bergh, Bonneave, Boulogne, Bofnos 2. Chaftellet, Efpioux 2. Grandvoir; Grupont, La Claireaume, La Neuveforge, La Sauvage, La Trapperie, Mehr en Berrenfelt, Melly 2. Orval, Predmont, Pontdoyers, Prince, Raborive, Rouffel, St. Legier, St. Clude de Schulden 2.

De Steden van Fumay en Revin werden hier geftelt, om op de Maze geplaetft te werden, hoewel defelve dependerende zijn van 't Graeffchap van Beaumont.

Den Courier / die met de Resolutie aen haer Hoog Mog: Ambassadeur in Vranckrijck afgesonden was / arriveerde op Sondag den 16 April tot Parijs; 's anderen daegs begaf sig den Heer van Starrenberg na Versailles / en notificeerde aen den Heer de Croissy sijn ontfange Ordres / met versoeck / dat deselve hem occasie soude gelieven te procureren / om die aen sijn Majesteyt te konnen voordragen / en dat hy met sijne officien de goede intentie van haer Ho: Mo: soude gelieven te seconderen? Sijn Ed. antwoorde hier niet anders op / als dat hy over die materie in geen discours konde komen; dat hy niet wist / wat sijn Majesteyts intentie soude zijn omtrent de versochte Audientie; dat hy den selven daer over soude spreecken / en den Ambassadeur 't antwoort / dat hy soude ontfangen / laten toekomen. Kort daer na quam den Heer Giraut by den Heer van Starrenberg / hem aenseggende / dat hy den 20 Audientie soude hebben / gelijck geschiede. In deselve gaf sijn Excellentie een Memorie (waer in hy haer Hoog Mog: Resolutie van den 12 vervat had) aen sijn Majesteyt over / en representeerde met een korte mondelinge aenspraeck het subject van dese Memorie / versoeckende / dat sijn Majesteyt deselve geliefde na te sien / en daer op favorabelijck te reflecteren. Den Coning / de Memorie ontfangende / antwoorde; Ick weet, wat de Memorie, die Gy my prefenteert, inhout. Ick geloof, dat die defelve is, die in Engelant geprefenteert is, en waer van men oock kenniffe aen mijn Ambaffadeur in 's Gravenhage gegeven heeft: Ick heb niets, om U hier op te antwoorden. Alleen verwondere Ik my, dat men aen my in den ftaet, daer de Affaires in zijn, foodanige Propofitien doet. Den Heer van Starrenberg repliceerde; Dat het waer was, dat diergelijcke Memorie aen fijn Majefteyt van Groot-Brittannien door haer Hoog Mog: en hare Hooge Geallieerden was geprefenteert; maer dat, hoogftged. Coning daer af niet hebbende willen kenniffe aen fijn Majefteyt geven, haer Hoog Mog:, beneffens hare Hooge Geallieerden, hadden goet-gevonden, om defelve directelijck aen fijn Majefteyt te prefenteren, in die hoope, dat de Propofitie in defelve aen fijn Majefteyt niet onaengenaem foude zijn. Dat haer Hoog Mog: hem wijders hadden toegefonden de Caerten van de Nederlanden, waer in defelve hare Hooge Geallieerden hadden doen trecken een Linie, tot aenwijfing van 't geen, by d'eene en d'andere Kroon, gedurende den Treves, foude werden gepoffideert; presenterende te gelijck de Caerten aen

sijn

fijn Majesteyt: waer op deselve antwoorde; Ick heb dese Caerten niet van noden: Gy behoeft na geen ander antwoort op Uw Memorie te wachten, als het geen Ick u gesegt hebbe: Ick kan U niets anders antwoorden. De Opiniatriteyt van de Spangiaerden is d'oorsaeck van al het geen gebeuren sal.

Den Nuntius van den Paus/ die daegs te vooren ter Audientie geweest was/ had 's avondts aen het Logement van den Envoyé van Sweden laten weten/ dat de Propositie/ die van wegen haer Hoog Mog: en de Geallieerden gedaen stont te werden/ geen ingressie soude hebben. Den Envoyé versocht echter oock den 20 in een Audientie/ het geen den Heer van Starrenberg weynig uren te vooren gedaen had; doch kreeg tot antwoort/ dat sijn Maj. aen den selven Heer sijn intentie verklaert had/ en niets verder konde seggen.

Soo dra haer Hoog Mog: hier van nabericht ontfangen hadden/ lieten sy door haer Gedeputeerden aen de Ministers der Hooge Geallieerden te kennen geven; Dat den afgesondenen Courier van Parijs was gereverteert, en een Missive van den Heere van Starrenburgh hadde te rugge gebracht, uyt dewelcke bleeck, dat sijn Coninglijcke Majesteyt van Vranckrijck de Propositie, by de Hooge Geallieerden gedaen, absoluyt verwierp: Dat haer Hoog Mog: niet soo seer ter herten namen, als het religieux onderhouden van hare gemaeckte Alliantien ende Tractaten, en die voor een inesbranslabel fondament, en als d'eenigste Basis, waer op alles wierde gebout, hielden; 't zy dat men verviel in verdere verwijderinge of Oorlog, of dat men door inschickinge geraeckte tot Vrede of Treves: Dat de beloofde Guarantie heyliglijck ende getrouwelijck by alle occasien souden presteren; ende dat, om een Preuve te geven, van niets separaet, betreffende de gemeene sake, te willen resolveren, de Heeren Ministers van de Hooge Geallieerden de moeyte geverght hadden, van dese Conferentie by te woonen, ende deselve te versoecken, haer Hoog Mog: te willen dienen in die bekommerlijcke tijden van derselver Consideratien ende Advys, om bequamer te konnen werden gemaeckt tot het nemen van een salutaire en haestige Resolutie: En de Gedeputeerden gaven haer in bedencken; Of niet gants dienstig ende ten uytersten nootsakelijck was, dese twee navolgende Poincten in serieuse deliberatie te brengen. Eerstelijck; of men niet soude konnen goet vinden ende vast stellen de Guarantie van 't geen, tusschen Vranckrijck en Spangie mochte werden geconvenieert? dat haer Hoog Mog: meenden, te moeten blijven by d'oude Conventie, tot dat anders wierde goet gevonden. Ten tweden; of men niet, in consideratie nemende de groote macht van Vranckrijck, en overleggende, in wat voor staet de saken stonden, by aldien men in een Oorlog en verdere verwijderinge soude genootsaeckt wesen, te komen, iets naders, alhoewel de Ministers van Spangie, als ongelast zijnde, sigh exponeerden, aen sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck soude konnen presenteren? Hier op antwoorden de Ministers van Spangie: (als zijnde den Heer del Val/ van den Marquis de Grana afgesonden/ doenmaels oock in 's Gravenhage) Dat na soodanigen positiven afslag geene wegen meer overigh waren, als sigh te verweeren, of over te geven aen de discretie van

P 2 Vranck-

Vranckrijck: Dat Spangie het laetste nimmermeer soude doen, nochte een van de Conditien, soo als die lagen, aennemen: Dat liever wilde, het gantse Lant en Plaets voor Plaets verliesen: Dat derhalven niets overig was, als sig te defenderen: Dat vertrouwden, dat de Hooge Geallieerden de Tractaten souden nakomen, en dat haer Hoog Mog:, volgens het Verbondt, in 't Jaer 1673 gemaeckt, met den Coning van Vranckrijck souden breecken, en Spangie met alle hare forces, soo te Water als te Lande, byspringen: Dat de Macht van Vrankrijk soo redoutabel niet was, ende dat soodanige Menschen haer bedrogen, die sigh inbeelden, dat Spangie, naer verlies van 4 a 5 Steden, wel een Accommodement soude maken: Dat men aen den Keyser diende te schrijven, om te hebben executie van de gemaeckte Tractaten: Dat verder de Guarantie raisonnabel was: Dat, soo 'er noch ietwes was by te doen, verblijt souden wesen, de voor dees gemaeckte Conditien te konnen ampliëren. **Den Heer Chevalier Cramprich seyde**; Dat de Guarantie albereyts gemaeckt was: Dat niet resteerde, als d'executie: Dat gereet was, de Projecten, om geapprobeert te werden, aen sijn Keyserl: Majesteyt te senden, by aldien door nader Conventie de gemeene Ruste en de beloofde Guarantie beter konden verseeckert werden: Dat na soo een positive afslag niet overig was, als sig over te geven of te verweeren: Dat, alhoewel dese beyde saken difficiel waren, het eerste nochtans daer by impossibel was, en het ander alleen difficiel, ende dat dit daerom diende geprefereert te werden: Dat tot dien eynde den Heere Churfurst van Beyeren een Leger van 18000 Man aen den Rhijn soude commanderen: Dat den Keyser, alhoewel een grooten Oorlog op den hals hadde, ende daer door gedispenseert was, om Secours aen de Spaensse Nederlanden te geven, nochtans op de Frontieren van Friburg en Brisack gereet hadde staen 5000 Man, en op de Grensen van Bohemen 3000 Ruyters: Dat hy wenschte, bequaem te zijn, om te konnen seggen, dat die Troupes in 8 dagen marcheren souden; maer dat het selve niet positive konde verklaren: Dat den Marquis de Castel Moncayo gereet was, om een Courier naer Lintz af te senden: Dat geloofde, dat van haer selfs souden marcheren, ende dat den Ceurvorst van Beyeren naer den Keyser was vertrocken, om de marsch te verhaesten: Dat geen last of ordres hadde, om nadere offertes te doen: Dat selfs niet in het laetste soude hebben geconsenteert, ten zy sijn Hoogheyt daer toe instantie hadde gedaen: Dat ietwes meer te bieden schade en aen haer ende aen ons was, ende dat het niet voortsetten van de Wervinge in desen Staet groot nadeel aen de gemeene saecke hadde toegebracht. **Den Heer Guldenstolp seyde**; Dat de Guarantie nootsakelijck, ende dat te wenschen was, dat die ter executie wierde gestelt: Dat de Troupes van sijn Heer en Meester gereet waren, en souden konnen overgevoert werden, by aldien maer Schepen, om te transporteren ende t'escorteren, daer na toe wierden gesonden, ende soo men verseeckert was, dat van wegen desen Staet eene Vloot soude worden geëquipeert. Dat twee saecken in consideratie quamen: 1. Of men sig soude te vreden houden met het antwoort, door Vranckrijck gegeven? 2. Of men andere instantien soude doen? Dat het laetste Spangie en de Nabuuren raeckte; doch dat voor desen

desen tot een vast fondament was gestelt, Spangie niet te forceren: Dat altoos hadde betuygt, best te wesen, sig in postuur van defentie te stellen: Dat door raisonnementen Vranckrijck niet soude belet werden, de Spaensse Nederlanden wegh te nemen; en dat den Coning, komende à la teste de son Armee, met weynig Dorpen niet soude te vreden zijn: dat de Desseynen grooter waren: Dat wel een Project van defentie gemaeckt was; maer dat daer weynig op volgde: Dat d'oneenigheydt in desen Staet veel quaet daer toe hadde gedaen: En dat, wat voor een Accommodement tusschen Vranckrijck ende Spangie ende des selfs Geallieerden mocht gemaeckt werden, men nootsakelijck diende te conveniëren, dat Vrankrijck sig noch direct noch indirect soude messeren met die geene, die een van de Geallieerden soude willen aentasten. **Den Heer Baron Gortz seyde**; Dat geinstrueert was, om verdere intercessie te doen: dat sijne Heeren en Meesters alles souden presteren, waer toe, volgens Tractaet, verbonden waren: dat de Troupen aen het moveren waren, en den 2 Mey by Gottenberg aen de Touber op de Rendevous souden wesen, en dat souden ageren, mits dat het Tractaet van Laxenbergh wierde geobserveert, en dat d'andere Geallieerden het hare presteerden. **Den Heer Baron Witzendorf seyde**; Dat, voor soo veel de Guarantie aenging, te vreden was: dat geen ordre of instructie hadde, om verdere Sessie te doen; dat die saeck Spangie en desselfs Nabuuren raekte: dat Spangie konde overleggen, of hy in staet was, om sig te konnen defenderen: dat de Hertogen van Lunenburg een Oorlog waren verwachtende: dat geen Volck na de Spaensse Nederlanden konden senden: dat hare Furstelijcke Doorluchtigheden meenden, de goede saken genoegh te helpen, als sig tegens de Desseynen van Denemarcken en Brandenburg stelden. **Den Heer Baron en President Canon antwoorde**; Dat geen ordres hadde, als tot het maken van een Treves; dat tot dien eynde was overgekomen: dat sig nochtans soude reguleren na de andere Hooge Geallieerdens, en dat sijn Heer en Meester noch eenige Regimenten, met bewillinge van den Keyser, in welckers Armee die dienden, by de Geallieerden soude voegen: dat vorders de Armees van de Hooge Geallieerden aen den Rhijn, door diversie te maken, oock de Nederlanden hielpen, en soo veel deden, of daer stonden: dat den Coningh van Vranckrijck veel Volck van noden had, om de Frontieren in Italien, Catalonien, Navarre, Nederlanden, ende den geheelen Rhijn langs, van onderen tot boven te besetten: dat geloofde, de Geallieerden in staet waren, om sig te konnen opponeren; dat men nochtans diende op alle manieren de Negotiatie by de hant te houden: dat, een nieuwe Propositie te doen, loffelijck was, soo het konde helpen; maer dat in bedenckinge gaf, of Vranckrijck sigh met een weynigh wel soude te vreden stellen, ende of veel te geven, niet was te vallen in een ander Mans Bosch.

Op alle dese raisonnementen hebben de Heeren Gedeputeerden tot de buytenlantse saken goet gevonden / t'antwoorden; Dat sig ten hoogsten verwonderden, van de sake by eenige Geallieerden in geen beteren staet te sien; of te hooren; dat de Troupes sonder eenige conditie of restrictie vaerdig stonden: dat het geen

tijt was, om met woorden malkanderen te paeyen: dat den Coning van Vranckrijck in marſch was, om ſaecken van groot gevolgh t'ondernemen: dat wel veel Troupes van den Staet in de Nederlanden waren; maer dat Spangie moſte weten, dat een groot deel van deſelve, of wel altemaal, daer uyt ſoude getrocken moeten werden, en haer Hoog Mog: ende ſijn Hoogheyt genootſaeckt ſouden weſen, het geen haer eygen was, te defenderen, by aldien aen den Rhijn, of elders, een inval quam te geſchieden: dat ſommige nu ſpraecken, als voor 6 Maenden was geſchiet, en dat middelerwijl niet een pas was geavanceert: dat men recht uyt diende te ſeggen, waer de Troupes ſtonden, en of die in ſtaet waren, om ietwes te konnen ondernemen, ende dat men opentlijck moſte gaen, en haer Hoog Mog: niet abuſeren. **Naer verwiſſelingh van verſcheyde redenen / die met het geen voor verhaelt is over-een quamen / en na dat den Heer Marquis de Caſtel Moncayo hadde betuygt**: Dat wel wiſte, dat de Troupes van den Staet niet konden op den Spaenſſen Bodem blijven, als deſen Staet van een andere kant wierde aengetaſt, ende dat dan oock haer Hoog Mog: ſoude voor de goede wil en het toegeſonden Secours bedancken; **zijn de Heeren Gedeputeerden van deſen Staet eens uytgegaen / ende hebben / na dat ſy ingenomen hadden het hoogh-wijs Advys van ſijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie / de Miniſters van de Hooge Geallieerden in bedencken gegeven**; of de conſtitutie van ſaecke niet quam te vereyſſchen, dat men onderlingh overleyde, of noch middel ſoude te vinden weſen tot een Accommodement, gemerckt men ſoo buyten als binnen 's Lants in ſoodanigen toeſtel ende gereetſchap niet was, als wel gerequireert wiert, indien men door conjunctie van de Wapenen der Hooge Geallieerden de ſeer vervallen ſaken in de Spaenſſe Nederlanden ſoude willen herſtellen. **Hier op wiert by de Heer Marquis de Caſtel Moncayo en den Chevalier Cramprich gerepliceert**; Dat antwoordt verwacht hadden op twee Poincten, als zijnde de Guarantie ende een verklaringh, hoe men de Tractaten met de Geallieerden ſoude ter executie leggen, en wat voor getal van Troupes yder ſoude toebrengen: dat men aenſtonts een Courier aen den Keyſer diende af te vaerdigen, om den toeſtant der ſaken bekent te maken, ende om aldaer alles, ſoo door den Miniſter van Spangie, als van deſen Staet, te bevorderen: dat Spangie noyt op eenige manier ſoude gediſponeert werden, om ſig aen Vranckrijck over te geven: dat den Coningh, ſijn Meeſter, in 't Jaer 1672, ſelfs buyten verbinteniſſe van Tractaet ſonder heſiteren, ſijne Troupes tot aſſiſtentie en het ſalveren van deſen Staet hadde geſonden. **Waer op de Gedeputeerden tot de buytenlantſe ſaken antwoorden**; Dat haer Hoog Mog: Spangie niet wilden dwingen; maer dat ſig nochtans genootſaeckt vonden, aen deſelve en alle Hooge Geallieerden in ernſtige conſideratie te geven, hoe beſwaerlijck, ſoo niet onmogelijck, men ſig tegens ſoo een exceſſive af komende Armee, gecommandeert door een glorieus Coning, ſoude konnen ſtellen, in acht genomen de ongereetheyt van ſommige der Geallieerden, en ſlechte conſtitutie, waer in de Spaenſſe Nederlanden ſigh bevonden: hoe lichtelijck den Coningh van Vranckrijck, bemerckende, dat de

Troupes

Troupes van desen Staet de eenige verhinderinge in sijne Desseynen mochten veroorsaken, soude resolveren, om door den Ceurvorst van Ceulen, of iemandt anders, een diversie te maken, waer door desen Staet sig genootsaekt soude vinden, hare Troupes te revoceren, ende daer door de Spaensse Nederlanden aen de macht en Wapenen van Vranckrijck geëxponeert te laten: dat Vranckrijck, d'eene of d'andere Stadt veroverende, ende der selver Ingesetenen, 't zy qualijck, 't zy gratieuselijck tracterende, door het eerste middel de schrick, of door het laetste de genegentheyt te hemwaerts onder 't Gemeen soude verwecken; te meer, doordien desselfs Conditie aengaende de Religie niet verandert, ende de beschercminge verbetert wierdt.

Haer Hoog Mog: hadden oock ordre aen den Heer van Heemskerck / haer Ambassadeur in Spangie / gesonden / om den Coningh en den Raed tot het aennemen van de Treves / op de voorgeslagen Conditien / te bewegen; en / om 't selve te meerder nadruck te doen hebben / ordonneerde sijn Keyserlijcke Majesteyt aen den Grave van Mansvelt / sijn Ambassadeur tot Madrid / sijn uytterste devoir ten selven eynde aen te wenden.

Dit wiert aenstonts door 't overgeven van een Deductie en Memorie / d'eerste door den Keyserlijke / en de tweede door haer Hoog Mog: Ambassadeur / in het werck gestelt. De Sentimenten aen 't Hof accordeerden niet: want den Coning en beyde de Coninginnen waren / soo 't scheen / tot den Treves geinclineert: maer in den Raedt / die / doch by incompleet / over dese Affairen vergaderde / declareerden sig omtrent twee derdeparten van de presente Heeren voor den Oorlogh / alleen op hoop van Vrunden hulp; ende het stont geschapen / dat de Treves als-doen van de hant soude zijn gewesen / soo 't om de informeelheydt van deliberatien niet gelaten was geworden. Den Heer van Heemskerck visiteerde ondertusschen de meeste Heeren van de Raed / en onder die oock den Hertog van Medina Celi / welcke tot driemael / op sijn versoeck van coöperatie tot het aennemen van den Treves / in dese woorden uytberste; Den Coningh, mijn Meester, heeft reets te veel geleden; meent, niets meer te lijden; en is geresolveert, niets, als met de Degen in de vuyst, over te geven; al was het oock, dat alle Vrienden sijn Majesteyt quamen te ontvallen: verklarende vorders / van haer Hoog Mog: goede wille ten uyttersten voldaen te zijn.

Den 6 April kreegh den Heer van Heemskerck op sijn Memorie een antwoort / van inhout; Dat, den Coningh van Engelant geweygert hebbende sijne officien by Vranckrijck aen te wenden, sijn Majesteyt verhoopte, dat de Geallieerden souden treden tot kennisse van hare Intresten, en gesterckt bleef in sijne Resolutie en Ordres, aen sijne Ministers gegeven, en dat hy daer omtrent niet anders doen konde, als ordonneren, dat deselve geobserveert souden werden. Hier tegens gaf den Heer van Heemskerck de volgende Memorie over:

Memorie

Memorie van den Heer van Heemskerk, Ambassadeur van haer Hoog Mo:, aen sijn Coninckljjcke Majesteyt van Spangie.

SIRE.

DEn ondergeschreven Ambassadeur van de Heeren Staten Generael van de Vereenigde Provintien heeft met schuldige eerbiedigheyt ontfangen de Resolutie, dewelcke den Marquis de Manzera door ordre van Uwe Majesteyt by sijne Missive van den 6 deser lopende Maent aen hem bekent gemaeckt heeft, in Antwoort op de by hem gedane instantien van den 30 van de voorleden Maent, concernerende de indispensabele necessiteyt, die 'er was, van dat Uwe Majesteyt sig conformere met den Keyser en alle de Geallieerden in het accepteren van de Propositie, dewelke door middel van den Coningh van Groot-Brittannien aen sijn Alderchristel: Majesteyt was gedaen, omtrent het adjusteren van een generalen Treves. En dewijle de voorsz. Resolutie is dilatoir en van opmerckinge, soo keert sig den ondergeschreven andermael tot Uwe Majesteyt, omme sijne instantien met meerder nadruk voor te stellen, op dat Uwe Majesteyt, considererende het veele, dat verlooren is, doordien deselve sig niet favorabel voor den Treves heeft verklaert, het selve als nu gelieve te doen, sonder het minste uytstel, en aenstonts sijne Ordres en Pleinpouvoir aen sijne Ministers in het Noorden af te senden, om haer met d'andere Geallieerden te conformeren in 't geen, sy souden mogen vinden, omtrent dit Poinct best te zijn, considererende de jegenwoordige conjuncture van tijden; ende dat, om het overkomen van de voorsz. Ordres te assecureren, extraordinaris Couriers door diverse wegen mogen werden gesonden; tot executie van 't welcke den ondergeschreven Ambassadeur sig aenbiedt, om dat hy oordeelt, dat dese sake is van de uytterste importantie, ende dat daer van dependeert het salveren van dese Monarchie, en het restant van Europa, niet alleen van een imminent en bekent pericul; maer oock van een evidente ruine.

Den ondergeschreven Ambassadeur kan met stilswijgen niet passeren, te seggen, hoe vreemt het haer Hoog Mog: en andere Geallieerden sal voorkomen, dat men soo slechts pretendeert, haer te doen begrijpen haer interest, om dat den Coningh van Groot-Brittannien geweygert heeft, te doen officien, die deselve versocht was, omtrent sijn Alderchristel: Majesteyt aen te wenden; ende dat consequentelijck Uw Majesteyt vast bleef by sijne Resolutie ende gegevene Ordres aen sijne Ministers, haer andermael bevelende, die t'observeren ('t welck, naer 't oordeel van den ondergeschreven Ambassadeur, is even soo veel, als of Uwe Majesteyt niet wilde komen in eenig Adjustement sonder restitutie van het geoccupeerde) en aen hem niets latende tot antwoort toekomen wegens 't subject van de Conferentie, die hy hadde versocht: (in welcke Conferentie men soude hebben konnen discoureren en debatteren de motiven, waeromme Uwe Majesteyt hier inne bleef persisteren) Dat het seker is, dat het weygeren van den Coningh van Groot-Brittannien, om sijne officien te doen op den voet van de voorsz. Propositie, ons niet bevryt van het pericul, daer inne wy ons bevinden; maer het sal veel eer een sware sake schijnen, ons te binden aen de circumstantie, van of den Coning van Groot-Brittannien deselve officien wil doen, of

of niet; en daeromme na te laten, om t'examineren; of men den Treves behoort aen te nemen, daer alle d'andere deselve oordeelen soo nootsakelijck te zijn, dat by het niet accepteren van deselve men voor oogen heeft een totale confusie in Europa; verbrekende alsoo d'eenigste middelen, om de hoogmoet van de Ottomannen te dempen, ende de groote Macht van Vranckrijck te diverteren, van dat die sigh niet prevalere van de occasie van onse gemeene ruine.

En, om onse swackheydt te bedecken, heeft den ondergeschreven Ambassadeur versocht een Conferentie; doch, dewijle het nu blijckt, dat, om deselve te bekomen, meer difficulteyt gemaeckt wert, als billick is, soo vertrouwt hy, dat men niet qualijck sal nemen, dat men in dese extremiteyt by Geschrifte deduceert saken, die van sijn inclinatie repugneren, ende daer van het publijck maecken kan zijn van groote prejuditie, waeromme hy Uwe Majesteyt met alle submissie ootmoedig bidt, dat het deselve gelieve, t'ordonneren, om aen hem Ambassadeur te seggen, waer de 40000 Man zijn, die Uwe Majesteyts Minister in den Hage het voorleden Jaer heeft versekert, dat men in de Nederlanden soude hebben binnen den tijt van twee Maenden? waer het Leger is, dat capabel soude zijn, om de voorsz. Nederlanden te defenderen? 't welck men aen den ondergeschreven Ambassadeur versekerde, dat Uwe Majesteyt aldaer tegens 't laetst van den voorleden Maent Maert soude hebben: waer zijn de Geallieerden, die sorge souden dragen voor de defentie van de voorsz. Nederlanden? De Remisen, die gedaen zijn, zijn goedt tegens een Ceurvorst van Ceulen of Trier; maer geensints genoeg, om den Oorlog tegens den Coningh van Vranckrijck te maintineren, waer toe wy niet sien noch hooren noch dispositie, noch middelen; en indien, niet tegenstaende het voorverhaelde, Uwe Majesteyt van gevoelen blijft, den Oorlogh voort te setten, soo repeteert alhier den ondergeschreven Ambassadeur, en brengt Uwe Majesteyt weder in gedachten, door expresse ordre van de Heeren sijne Meesters, alle hare voor desen gedane instantien, van dat het Uw Majesteyt gelieve, sig in postuur te stellen, om den Oorlog te konnen voeren, en voor-al, de voorsz. Nederlanden in soodanigen staet van defentie, als sy meermalen en sonder ophouden altoos hebben versocht, ende dat Uw Majesteyt rijpelijk examinere, of den tijt toelaet, sulcks als-nu te konnen doen; 't welck men wetende, dat onmogelijck is, ten respecte van yder van de boven-verhaelde redenen, soo schijnt het, dat het beter is, ten halven te keeren, als sigh onvoorsichtelijck met den Vyandt t'engageren.

Aen d'andere zijde is den staet van Vranckrijck dese: Men siet, dat 3 Legers sigh bereyts versamelen op differente plaetsen in de Nederlanden: het eerste gecommandeert door den Coningh selfs; het tweede onder den Mareschal de Crequi, en het derde gevoert werdende door den Mareschal d'Humieres.

Den Ceurvorst van Ceulen belooft, tegens 't laetste van April 14000 Man, welcke, vermenght met 5000 Franssen, onder een Frans Chef, aen den Neder-Rhijn gepostecrt, ons eene bekommerlijcke diversie sullen veroorsaken.

Den Coning van Denemarcken is capabel, dese Campagne in faveur van Vranckrijck te ageren met 28000 Man, soo als sijne Ministers verseeckeren, stellende noch apart de Macht van sijn Ceurvorstel: Doorl: van Brandenburg, die seer is aengegroeyt.

De Neutraliteyt, die de Ceurvorst van Trier versoeckt, ende de groote en pressante genegentheydt van de Princen van 't Rijck, om een Adjustement met Vranckrijck te maecken, ende de vreese, die sy hebben, van dat het selve van dese zijde sal werden geweygert, sullen eyndelijck het Accommodement admitteren ter exclusie van dese Kroon.

De toebereydtselen van de Franssen aen de kant van Catalonien ende Navarre zijn bekent, als mede d'Armature ter Zee tot Toulon, van 18 Schepen en 16 Galeyen, die ten eersten in Zee staen gebracht te werden.

Alle 't welcke den ondergeschreven Ambassadeur stelt aen de Coninglijcke hoogwijse consideratie van Uwe Majesteyt, ende belooft sigh, dat soo swaerwichtige redenen en motiven sullen meriteren, dat Uw Majesteyt goedertierentlijck daer inne sal condescenderen; biddende Godt Almachtigh, die de herten van de Coningen regeert, dat van Uw Majesteyt te doen inclineren tot de vreedsame resolutie, die jegenwoordig aen de Christenheyt soo hoog noodig is, ende dat hy niet toelate, dat, tegens het generael goedtvinden ende de gemeene wensch, onser sonden wille invloeyen contrarie beraedslagingen in de Christelijcke boesem van Uw Majesteyt.

Madrid den 10 April, 1684.

Coenraet van Heemskercke.

Den 12 April wiert dese materie in 's Conings Raedt weder op het Tapijt gebracht: van 10 Heeren/ van welcke 7 de reys te vooren sig tegens de Treves geëxpliceert hadden/ waren nu 9 of ten minsten 8 daer voor: dien dagh wiert echter niets besloten/ maer den 17 daer aen volgende geresolveert; Dat den Coning aen den Keyser soude schrijven/ en vryheydt/ doch niet seer absolut/ geven/ om de differenten t'accommoderen. Een Expresse wierdt den 22 met de Missive van sijn Majesteyt afgevaerdigt; maer vertoef de vry lang onderwegen; En/ doe hy aen 't Keyserl: Hof arriveerde/ waren de Affairen in een geheel anderen staet/ als op sijn vertreck uyt Spangie/ soo dat sijn aenbrengen sonder eenige vrucht te niet liep.

Eer wy verder met d' affaires van den Treves voortgaen/ sullen wy eens sien/ hoe de saecken in Europa stonden. Sweden hielt sig aen d' Intresten van 't Rijk/ en/ om sijn Majesteyt by die goede sentimenten te behouden/ sonden haer Hoog Mog: in 't begin van dit Jaer den Heer van Hairen/ als haer Ambassadeur/ derwaerts/ dewelcke in April tot Stockholm arriveerde en seer wel ontfangen wiert.

Den Coningh van Denemarcken hadde de Alliantie met Vranckrijck vernieuwt/ deede groote Werbingen/ en liet allengskens sijne Schepen equiperen/ op hoope/ dat eens d' occasie sig schoon soude presenteren/ om iets te konnen ondernemen; doch sijne Desseynen wierden geduurig gestremt/ en 't eenige/ dat hy heeft konnen uytwercken/ is geweest; het besetten van Mollem en andere Plaetsjes in 't Saxen-Lauwenburgse; het inlogeren van Volckeren in 't Mecketenburgse

kelenburgse; beyde over resterende Quartier-gelden; en 't verder subjugeren van by-na geheel Holsteyn; stellende in 't laetste Lant/voor Holsteynse/Deense Bedienden; interdicerende het bidden voor den Hertogh; de Hommagie van de Staten af vorderende/ en diergelijcke Acten van Souverainiteyt meerder gebruyckende. Het Eylant het Heylige Landt/ onder dit Hertogdom behoorende/ bemachtigde den Deenssen Commandeur Pauwelssen oock/ soo verhaelt wert/ door een Stratagema op dese manier: Hy liet de Schippers van dat Eylant/ die op de Elve gevonden wierden/ arresteren/ en daer van de tijding aen der selver Vrouwen bekent maecken/ met byvoegingh/ dat hy hare Mannen/ soo 't Eylandt sig niet aenstonts overgaf/ binnen 6 uren soude doen ophangen; doch dat sijn Majesteyt van Denemarcken by willige submissie aen de Inwoonders alle Privilegien/ die sy/ gedurende 't Gebied van den Hertog/ genoten hadden/ soude accorderen; nauwlijcks hadden de Vrouwen dese bedreyging en belofte gehoort/ of dwongen de Besetting/de Deenen in te willigen.

Hier na behielt den Hertog niet meer/ als het Zuyder-deel in Ditmarschen/ Zismerkiel/ Barsholm met dessels Dependentien/ en de Ampten Steinhorst/ Tremduttel en Reinbeck.

Het innemen van Mollem deed de Lunenburgers voor verdere Desseynen beducht zijn/en eenige Volkeren/om een wakent oog te houden/by-een trecken.

Den Ceurvorst van Saxen was tot 's Rijcks welwesen genegen; en haer Hoog Mog: hadden gaerne gesien/ dat sijn Ceurvorstel: Doorl: sigh mede in de Haegse Conventie begeven hadde; ten welcken eynde sy oock den Heer van Amerongen/ als haer Extraordinaris Envoyé/ van Berlijn na Dresden sonden; maer sijn Ed. vernam wel haest/ dat de wil beter/ als de macht/ was/ en dat den Ceurvorst/ om sig niet te bloot te begeven/ geen nauwe engagementen socht aen te gaen.

Den Ceurvorst van Brandenburgh bleef na de Fransse kant hellen: Hy toonde sig vry genegen tot de algemeene rust; maer was onvergenoegt over de deliberatien in 's Gravenhage/ en liet daer over alomme klagen; oock door den Heer Meynders aen den Heer van Amerongen/haer Hoog Mog: Envoyé/ voor dessels vertreck na Dresden/ bekent maken; Dat sijn Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt met bevremding quam te vernemen, dat men de Rijcks-affaires van Regensburgh na den Hage trachte te trecken, en deselve aldaer op den naem van 't Rijck door eenige Ministers te handelen, die, ten uyttersten genomen, niet hooger konden werden geconsidereert, als Geassocieerden, en by gevolge niet bevoeght, over den Vrede of Treves van 't Rijck in 't generael te tracteren: dat hy Heer Ceurvorst de onbevoeghtheydt van dese Proceduren tot Lintz, Regensburg ende Berlijn aen de Heeren Keyserlijcke Afgesanten hadde doen remonstreren; versoeckende/ dat den Heer van Amerongen daer over na den Hage wilde schrijven.

Maer den Keyser/ die al vroeg gemerckt hadde/ dat eenige Leden van het

Rijck 't Haegse Congres met quade oogen aensagen / maeckte in 't eynde van Maert by Rescriptie aen de Rijcksvergadering tot Regensburgh (alwaer de tijdt meest met Dispupten verliep) bekent: Dat, vermits door eenige quaedgesinde verdicht wiert, als of Hy, door 't aengestelde Congres van eenige Geallieerden in den Hage, de Vrede-handeling van 't Rijck van Regensburg en derwaerts wilde trecken, waer toe hy echter geen de minste gedachten hadde, en oock wel konde begrijpen, dat sulcks sonder Communicatie met 't Rijck niet mocht geschieden; Hy, om dese quade gedachten overal wegh te nemen, goet gevonden hadde, bekent te maken, dat dit Congres in den Hage een behoorlijck en particulier werck onder de Geallieerden was, waer door maer gesocht wiert, dat eenige verdere Hostiliteyten souden opgehouden werden; en dat, indien sulcks niet mochte volgen, alleen soude getracht werden na middelen, waer door de Geallieerden by het geene, dat haer uyt kracht van de Westphaelsse en Nimweegse Vrede toequam, konden blijven.

Dit stelde echter de gemoederen niet te vreden; maer 't quam selfs in tegendeel soo ver / dat den Minister van Ceur-Mentz den 21 April in 't Ceurvorstelijke Collegie voorsloeg / dat men uyt de naem van dat Collegie alleen (alsoo men het Vorstelijck swaerlijck / ten minsten niet spoedig / daer toe soude konnen disponeren) over 't Congres / in seer civile termen / aen den Keyser / Coning van Engelant / haer Hoog Mog: en aen de Keyserl: en Rijcks-Ministers / die in den Hage vergadert waren / behoorde te schrijven / en aen den Heer Verjus / Franssen Minister / mede kennis te geven; Dat men niet soude approberen; maer voor nul en van onwaerde houden alle het geene, in den Hage omtrent d'Affaires van 't Rijk mochte gedaen werden. De Ministers van Beyeren en Saxen opponeerden sigh hier tegens seer sterck / en die van de Paltz / door een Aderlating verhindert / was absent / soo dat die dag niets besloten wierdt; doch den 22 resolveerde dat Collegie per Majora, de Brieven in die form / als den 21 geproponeert was / af te senden; met protestatie; Dat van het selve, 't geen tot die tijt in den Hage, rakende het Keyserrijck, verhandelt was, niet toegestemt noch eenigh deel daer in genomen wiert. De Ministers van Beyeren en Saxen weygerden / dese Brieven t'ondertekenen en te segelen.

Den Ceurvorst van Ceulen hielt soo nauwen engagement met Vrankrijck / als een Potentaet. Hy stelde eenige nieuwe Werbingen aen / waer van de Officiers door den Bisschop van Straetsburg / met Assignatien op Koopluyden tot Ceulen / die op Parijs handelden / betaelt wierden / en bracht sijn Militie (over welcke hy den Franssen Generael Choiseul 't Gebiedt liet voeren) in seer goeden stant. Hy gaf oock voor (hoewel 't gemeen gevoelen / in geval van Rupture / contrarie was) t'eenemael geinclineert te zijn / om met haer Hoog Mog: de goede Vruntschap te continuëren. Den Heer van Haersholte / die voorleden Jaer van desen Staet derwaerts gesonden was / konde echter van sijn Ceurvorstel: Doorl: op sijn versoeck / soo van de Defensive Alliantie / als de restitutie van d'Ostagie-Penningen van de Steden Deventer

en

en Swol / geen satisfactie krijgen: want op het eerste seyde den Ceurvorst / voor-af de consideratien van den Ceurvorst van Brandenburgh te moeten weten; en op 't tweede maeckte hy veele Contrapretentien / en liet eyndelijck door den geheyme Raed Ducker verklaren; Dat, op dat de eene of andere Party over die Geschillen geen pretext soude mogen nemen, om den andere met de Wapenen t'infesteren, men de Pretentien wedersijts tegens malkanderen behoorde te balanceren; waer toe sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt wel genegen soude zijn, als de Heeren Staten Generael sulcks mede beliefden te doen, en het Casteel van Hoorn t'evacuëren. Maer alsoo dit voorstel ver van haer Ho: Mo: sentimenten geëloigneert was / keerde den Heer van Haersholte weder na huys.

Den Ceurvorst sont niet langh daer na de Heeren Plettenburgh en Zur-Muhlen na 's Gravenhage / dewelcke den 23 Maert / door de Heeren van Dijckvelt en Ozybergen met de tweede Karosse van Staet opgehaelt / de volgende Propositie deden:

Propositie van sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt tot Ceulen, Bisschop ende Vorst tot Munster, gedaen door de Heeren Vryheer van Plettenberg, en Vice-Cancelier zur Muhlen, Extraordinaris Envoyés van hoogstgemelte sijne Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt, ter Vergaderinge van de Hoog Mogende Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, op den 23. Maert, 1684.

HOOG MOGENDE HEEREN:

SYne Ceurvorstel: Doorluchtigheyt van Ceulen, Hertogh Maximiliaen Hendrich in Beyeren, &c. onse genadigste Heer, heeft door den Heer van Haersolte, jongst afgesondenen van Uw Hoog Mog:, seer gaerne en met blijtschap vernomen Uw Hoog Mog: genegentheyt, omme met hoogstgem. sijne Ceurvorstel: Doorluchtigheyt te onderhouden eene bestendige goede nabuurlijcke Correspondentie en vrientschap; als mede, om te willen helpen bevorderen de Ruste en lieve Vrede in Europa, en daer toe alle goede officien aen te wenden; en, of wel sijne Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt geensints twijffelt, of gem. Heer van Haersolte sal de verklaringe van sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt, desen aengaende gedaen, behoorlijck hebben gerapporteert, ende dat dienvolgens Uw Hoog Mog: daer uyt sullen hebben verstaen, het gelijckmatig oprecht verlangen van sijne Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt; soo heeft nochtans sijne Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt het daer by niet willen laten blijven; maer door eene expresse Besendinge nader willen betuygen, hoe hoog deselve Uw Hoog Mog: oprechte nabuurlijcke vriendtschap, als mede de geluckwenschinge, die Uw Hoog Mog: door de gem. Besendinge van den Heer van Haersolte wegens de Bisschoppelijke Munsterse Electie, aen sijn Ceurv: Doorl: gedaen hebben, is estimerende; en heeft ons derhalven genadigst afgesonden en gelast, Uw Ho: Mo: nochmaels van sijne Ceurvorstel: Doorluchtigheyts oprechte nabuurlijke Correspon-

dentie te verſekeren, ende daer-en-boven, dat deſelve ſulks in alle voorvallen met'er daet ſal trachten te betoonen, ende dat ſijne Ceurvorſtel: Doorluchtigheyt niet liever en aengenamer ſal zijn, als dat deſen loffelijcken Staet in alle gewenſchte welvaren en voorſpoet meer en meer magh aennemen ende aengroeyen; maer, nademael ſoodanigh oogwit niet gevoegſamer ſal konnen werden bereyckt, als ſoo wanneer de Vrede en Ruſte in Europa, ende voor al in de Nabuurſchap, ſal werden behouden, ende ten dien eynde alle nieuwe onruſten en gevaerlijcke verwijderinge, ſoo veel mogelijck, ſullen werden vermijt; ſoo is ſijne Ceurvorſtel: Doorluchtigheyt oock t'eenemael in dat vertrouwen, dat Uw Hoog Mog: by hare tot noch toe gehoudene loffelijcke conduite in 't toekomende volherden, ende met allen mogelijcken yver daer toe mede arbeyden, en geene moeyte ſullen ſparen, op dat de jongſt gereſene Oorlogs-vlamme tuſſchen de twee Kroonen Vranckrijck en Spangie ſig niet verder magh verbreyden; maer in tijts, en gelijck als in de aſſche, mag werden geſmoort; 't welck dan by de tegenwoordige toeſtant ſoo veel te nootſakelijcker is, dewijle het gevaer van den Turckſen Oorlog niet alleen noch niet ophout; maer oock, om dat by den Erf-vyant ſoodanige voorbereytſelen van Oorlog op 't nieuw werden gedaen, dat, in gevalle aen de zijde der Chriſtenen tot eene dappere tegenſtant niet in tijdts toeſtel werde gemaeckt, het laetſte quaet en gevaer grooter, als het eerſte, ſtaet te ſullen zijn, ende de Chriſtenheyt met noch veel grooter macht, als in het voorleden Jaer, aengetaſt, ende mogelijck in het uytterſte gevaer van ſijn geheel verderf ende eeuwige ſlavernye ſal komen te vallen; welck onheyl krachtiglijck voorgekomen, ende die tegens den voorſz. Erf-vyandt alreets bevochten groote voordeelen voorſpoediglijk vervolgt, ende de Chriſtenheyt in volkomen geruſtheyt geſtelt ſal konnen werden, ſoo wanneer Vrede-lievende Potentaten, met behoorlijcken yver, ſorge ende neerſtigheyt, ſig daer aen gelegen ſullen laten zijn, omme de tegenwoordige Differenten en Verſchillen, ſoo wel tuſſchen ſijn Keyſerl: Majeſteyt ende de Kroon van Vranckrijck, als tuſſchen die Kroone ende Spangie, op d'eene of andere wijſe in der minne op deſe tijdt by te leggen, ende daer door de Chriſtene Potentaten by de ſoo hoog-noodige Ruſte en Vrede te behouden; waer toe tegenwoordig ſoo veel te eerder en te gevoeglijcker ſal weſen te geraecken, dewijle de Kroon van Vranckrijk die aenbiedinge gedaen heeft, van niet alleen met hoog gedachte ſijn Keyſerlijcke Majeſteyt en het Roomſche Rijck; nemaer oock met de Kroon van Spangie een twintig-jarigen Treves aen te willen gaen; want, overmits niemant daer door ietwes van ſijn Recht ſal komen over te geven; maer 't ſelve in allen deelen volkomentlijck ſal blijven behouden; ſoo ſal oock, gedurende deſelve Treves, over eenen beſtendigen of vaſten Vrede bequamelijck konnen werden gehandelt, ende ondertuſſchen ten opſichte van den voorſz. te maken Treves eene daer toe genoegſame Guarantie (dewelcke ſijn Ceurvorſtel: Doorluchtigheyt neffens andere Potentaten ſeer gaerne, met 't onderhouden van de daer toe noodige Manſchap, en 't geene verders daer toe vereyſcht wordt, mede op ſig te nemen, genegen en overbodigh is) werde onderhandelt ende geſlooten.

Het is ſijn Keyſerlijcke Majeſteyt ende het gantſche Roomſche Rijck ten genoege bekent, hoe ſeer ſijn Ceurvorſtel: Doorluchtigheyt het werk van de Vrede of Treves

behertigt,

behertigt, ende hoedanige moeyten deselve noch dagelijcks neemt, om 't selve te bevorderen: Sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt heeft oock wegens de situatie van dessels Landen en Ingesetenen, nevens andere aen den Rhijnstroom gelegene, ende aen 't gevaer naest-sittende Ceur- ende Vorsten, daer toe de grootste oorsaecke, en twijffelt niet, of Uw Hoog Mog: sullen aen haer zijde dat desen Staet mede dreygende gevaer begrijpen ende ter herten nemen, dat 'et naer alle menschelijck verstant beswaerelijck, jae by naer onmogelijck, sal zijn, de rest van de Spaensse Nederlanden by voortsettinge van den Oorlogh te salveren, ende met sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt daer inne eens zijn, dat de voorsettinge van den Oorlogh met de Kroon Vranckrijck by den tegenwoordigen toestant niet seeckerder, als eene totale verwoestinge ende verscheuringe van 't Gemeene-best, of *Status Publici*, niet alleen in 't Roomsche Rijck; maer oock in de Vereenigde Nederlanden, sal naer sig sleepen; welcke ongelegentheyt door de voorgeslagene Treves sal konnen werden voorgekomen: waeromme oock Uw Hoog Mog: haer aen 't verhaesten ende uytwerken van dien ongetwijffelt met sijne Ceurvorstel: Doorluchtigheyt ende andere vredelievende Potentaten sullen laten gelegen zijn; want, gelijck de saecke by ontstentenisse van den Vrede of Treves, en by voortgang van den Oorlog, sig soodanig souden konnen toedragen, ingevalle haer Hoog Mog: sig in den Oorlog souden willen mengen, ende dat daer door de Landen en Onderdanen van sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt tegen haer wille ende schuldt, op d'eene of andere maniere, in soo groote gevaer en schaden ('t welk by-naer onmogelijk te vermijden sal zijn) sullen werden getrocken, dat als-dan de Convenientie en Intereste van sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt met dat van Uw Hoog Mog: niet allesints soude mogen eens en over-een-komende zijn, soo sal sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt des te liever, en voor deselve niet wenschelijcker zijn, als dat, om dese en andere voorgeroerde soo merckelijcke redenen, het Vergelijck tusschen beyde de Kroonen werde bevordert; ofte, ingevalle buyten vermoeden sulcks niet soude zijn te verkrijgen, dat als-dan haer Hoog Mog: haer Neutrael souden mogen verklaren en houden, en verklaert sijn Ceurvorstelijke Doorluchtigheyt in dat geval, niet ongenegen te zijn, om, tot meerder versekeringe van dese Republijck en van sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt, Aertstift en Stiften, mitsgaders van de gesamentlijcke Westphaelsse en Nedersaxise Creytzen, met haer Hoog Mog: op te rechten ende aen te gaen eene nauwe intelligentie, Verbondt ende defensive Alliantie tegens een yder, die het soude mogen wesen, op den voet van de Soestische Alliantie, gesloten met sijn Coningl: Majesteyt van Denemarcken, sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt van Brandenburg, en sijn Hoog-Furstel: Genade van Paderborn; dewelcke tot niemants offensie of hinder; maer blootelijk en alleen tot bewaringe van wedersijts Landen en Onderdanen, streckende of aengesien is.

Sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt heeft wel tot versterkinge van dessels Troupes eenigen toestel gemaeckt ende Patenten uytgegeven; doch protesteert en versekert, dat deselve blootelijck aengesien is, omme by continuatie van Oorlog, naer geschapenheyt van saken, de noodige mesures te nemen, omme daer mede dessels Landen en Onderdanen tegens alle gevreesde ongelegentheden te bewaren en te beschermen, of wel andersints, in gevalle van Vrede, ofte Treves, deselve ten besten van sijne

Keyserlijcke

Keyserlijcke Majesteyt ende van de geheele Christenheyt tegens den Erf-vyandt te gebruycken ende te laten ageren.

Op dat oock eyndelijck Uw Hoog Mog: verseeckert mogen zijn van de oprechte meeninge van sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt, omme met deselve in volkomen en bestendige vrientschap ende nabuurlijck vertrouwen te leven, soo heeft sijn Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt, om alles wegh te nemen, dat daer aen eenigsints hinder of belet soude konnen toebrengen, dessels Resident alhier Commissie en Volmacht gegeven, omme over die wegens den laetsten Oorlogh noch overgebleven Differenten met Uw Hoog Mog: in Conferentie ende Handelinge te treden, omme desen aengaende iets vast te stellen, sullende sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt aen sijn zijde niets naer laten, 't geene tot onderhoudinge van eene oprechte en welgemeende vrientschap ietwes sal konnen toebrengen, ende vertrouwt, dat insgelijcks haer Hoog Mog: van hare zijde haer niet sullen ontrecken, noch aen sijn Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt sullen weygeren, 't geene het Recht, de redelijckheydt ende billijckheydt selve sullen komen te vereysschen.

Gedaen in den Hage, den 23 Maert, 1684.

Haer Hoog Mog: namen op dese Voorslag de volgende Resolutie:

Antwoort van de Hoog Mog: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, op de Propositie van wegen sijne Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt van Ceulen, Bisschop ende Vorst tot Munster, op den 23 Maert, 1684, *ter Vergaderinge van hoog-gem. haer Hoog Mog: gedaen; in dato den 6 April,* 1684.

IS gehoort het rapport van de Heeren van Heeckeren, ende andere haer Ho: Mo: Gedeputeerden tot de buytenlandtse saken, hebbende, ingevolge ende tot voldoeninge van der selver Resolutie Commissoriael van den 23 Maert laetstleden, gevisiteert ende geëxamineert de Propositie, by de Heeren van Plettenburgh ende zur Muhlen, extraordinaris Envoyés van sijn Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt van Ceulen, ten selven dage ter Vergaderinge van haer Hoog Mog: mondeling gedaen, ende by Geschrifte overgelevert, ende in de Notulen aldaer breeder vermelt: Waer op gedelibereert ende ingenomen zijnde de Consid eratien, ende 't hoog-wijs Advys van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orange, is in conformité van dien goedtgevonden ende verstaen, dat de gemelte Heeren van Plettenburgh ende zur Muhlen tot antwoort op de voorsz. Propositie sal werden te gemoet gevoert: Dat haer Hoog Mog: niet konnen af zijn, sijne Ceurvorstel: Doorluchtigheyt seer te bedancken voor de aenbiedinge van des selfs vrundtschap, ende aen haer zijde wel willen verklaren, dat sy ten uyttersten genegen zijn, die niet alleen te onderhouden; maer oock te vermeerderen, en daer van met der daedt soodanige Preuves te geven, als sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt selfs soude mogen begeeren: Dat het haer Hoog Mog: seer aengenaem is, te verstaen de goede intentie van sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt tot de conservatie van de Rust van Europa, ende dat sy wel konnen verklaren, daer

toe

toe immers soo genegen te wesen, als eenigh Prins of Staet in Europa, ende dat sy oock geerne willen bekennen, in hare Hooge Geallieerden te vinden seer veel genegentheyt tot deselve Vrede; dat haer Hoog Mog: en hare Hooge Geallieerden, wel wetende, dat die voorsz. Ruste door bloote woorden en contestatien niet kan werden geëffectueert, oock toegetreden zijn tot de daedt selfs, en, om door realiteyten daer van preuves te geven; dat sy, en verscheyde van de hoog-gem. hare Geallieerden, met niemandt tot noch toe (God lof) in eenige differenten of verwijderingen zijn gevallen, en dat mitsdien noch van haer iets geëyscht, noch directelijck iets gecontribueert kan werden, dat soude moeten dienen tot 't bereycken van soo een salutair oogmerck; dat sy daer inne niet anders hebben geconsidereert, dan dat men haer met recht niet soude mogen beschuldigen, van dat sy aen haer Hooge Geallieerden niet wilden presteren het effect van hare gemaeckte Alliantien, ende geen sorge droegen voor haer eygen securiteyt; dat sy derhalven eerst ende voornamentlijck in achtinge hadden genomen, dat door het Accommodement van de ontstane differenten de Hooge Geallieerden van den ander niet souden mogen werden gesepareert en gescheyden, nademael, na het oordeel van haer ende van hare Hooge Geallieerden, soodanige separatie seer nadeelig soude wesen, soo wel aen de Securiteyt van het algemeyn, als van yder in het particulier; ende ten anderen, dat, de voorsz. differenten niet directelijck concernerende desen Staet, maer het Roomsche Rijck ende sijn Coninglijcke Majesteyt van Spangie, soodanige voorslagen mochten werden gedaen, die sy en hare Hooge Geallieerden souden konnen en mogen smakelijck maecken by die geene, die souden moeten abandonneren dat, wat tot bereyckinge van de voorsz. Ruste, gedurende den Treves, soude moeten werden gesacrifieert; dat sijn Coninglijcke Majesteyt van Vranckrijck op het eerste verklaert hebbende, genegen te zijn tot een generalen Treves, soo wel ten opsicht van het Rijck, als van sijn Coningl: Majesteyt van Spangie, haer Hoog Mog: ende de hoog-gem. hare Geallieerden haer aenstonts mede voor die generale Treves hadden verklaert; dan, nadien dien generalen Treves de voorsz. Ruste niet konde stabilieren, ten zy met eenen, ende te gelijck gedefinieert wierde, wat gedurende den selven Treves by yder van de hooge Partyen, met den anderen in different zijnde, soude werden gepossideert, haer Hoog Mog: en hare Hooge Geallieerden, soo als in saecken van die nature altoos was geobserveert, mede waren toegetreden, om eenige Conditien, of eygentlijck een descriptie, te doen, van 't gunt dat sy meynden, dat soude konnen dienen, om den voorsz. Treves smakelijck, aennemelijck en dragelijck te maecken; dat sy en hare Hooge Geallieerden daer omtrent wederom met distinctie hadden geprocedeert; en geconsidereert hebbende, dat de voorsz. differenten ten deele concerneerden het Roomse Rijck, ende ten deele de voorsz. Spaensse Nederlanden, en wetende, wat interest de hoog-gem. hare Geallieerden hadden in de conservatie van het selve Rijck, dat die daer van hadden de alderbeste kennisse, en dat men haer Hoog Mog: misschien soude hebben beschuldigt, van dat sy haer immisceerden in saken, het selve Rijck concernerende, daer sy geen Leden daer van waren, ende daer soo veele en hoog-vernuftige Princen, Leden van dien, best konden weten, en vervolglijck oordeelen van 't geen, dat sonder het uytterste nadeel van 't selve Rijck, tot conservatie van de Ruste,

Ruste, soude konnen werden gedaen, of gelaten, haer hadden gedragen tot den voorslag, die van wegen sijn Keyserlijcke Majesteyt, als het Hooft, ende andere Ceur ende Vorsten, Leden van 't selve Rijck, met dewelcke sy de eere hadden, van geallieert te zijn, was gedaen, ende daer van sy alhier geen specifique mentie sullen maken, om dat die aen sijn Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt is bekent; sullende daer alleen by voegen, dat sy aen sijn Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt, ende alle andere Ceurvorsten, Staten ende Leden van het selve Rijck, wel konnen verklaren, dat sy omtrent het doen van dien voorsz. voorslag geensints hebben beoogt, aen het hooggemelte Rijck, of aen eenige Leden van dien iets voor te schrijven, dat by deselve hier inne gedaen ofte gelaten soude moeten werden; maer alleen te appuyeren een voorslag, die hoogstged. sijn Keyserl: Majesteyt en andere Ceur ende Vorsten hare Hooge Geallieerden geoordeelt hadden, dat soude konnen dienen tot conservatie van de voorsz. Ruste in Europa; en dat sy haer daer omtrent seer geerne sullen schicken naer alles, wat hoog-gem. sijne Keyserl: Majesteyt ende de andere Leden van 't selve Rijck sullen oordeelen daer toe allerbequaemst te wesen, doordien sy daer inne geen ander ooghmerck hebben, of maecken, dan te mogen blijven by hare Hooge Geallieerden, ende in een goede Nabuurschap ende vertrouwde Correspondentie met het hoog-gem. Rijck ende alle de Leden van dien. Ende wat aengaet de Differenten, ontstaen in de Spaensse Nederlanden, daer van sy wat nader en meerder kennisse waren hebbende, ende die haer oock wat meerder, hoewel niet directelijck, concerneerden, dat sy ende hare Hooge Geallieerden oock daer omtrent hadden gedaen een voorslag, daer van sy alhier insgelijcks geene specifique mentie sullen maecken, om dat die aen sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt mede bekent is; dat sy in het doen van die voorsz. voorslag hebben beoogt, voor te dragen een Linie, die sijn Coninglijcke Majesteyt van Vranckrijck in 't Jaer 1678 selfs hadde believen te maecken, om langs deselve Linie te mogen behouden die Barriere, die hoogst-ged. sijn Majesteyt doenmaels hadde verklaert, te willen accorderen, specialijck oock aen desen Staet; dat sy, om te toonen de deference, die sy hadden voor meer-hoogstged. sijn Majesteyt, in het voorslaen ofte voordragen van die Linie, voor soo veel de voorsz. Barriere haer konde concerneren ende raecken, daer van soo veel hadden laten afgaen, als naer haer oordeel eenigsints gemist hadde konnen werden, ende namentlijck de Steden van Kortrijck en Dixmuyden, ende verscheyde andere Plaetsen, tot dewelcke sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck voormaels hadde getoont genegentheyt te hebben, als onder anderen het Prinsdom van Chimay, Beaumont, Chiny, Virton ende andere Plaetsen; ende dat sy ende hare Hooge Geallieerden seer zijn gepersuadeert, dat sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt, selfs de moeyte willende nemen, van te examineren de voorsz. Linie, daer uyt klaer ende demonstratijf sal sien, dat men in het voordragen ende voorslaen van dien meer terrain aen sijn Coninglijcke Majesteyt van Vranckrijck heeft gelaten, als het terrain, dat die Majesteyt originelijck heeft gepretendeert, ja soo veel, als men eenigsints heeft konnen laten, sonder de voorsz. Barriere t'eenemael vruchteloos te maken; ende dat sy, de voorsz. voorslag alsoo gedaen hebbende, niet een woord hebben gerept, niet alleen van alle de desolatien ende devastatien, de voorsz. Spaensse Nederlanden tot hare uytterste ruine over gekomen;

maer

maer selfs niet van alle de Penningen, die sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck in contant Gelt heeft ontfangen, hoewel die ettelijcke Millioenen komen te belopen; dat haer Hoog Mog: sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt derhalven versoecken, te willen aenmercken en considereren, of sy ende hare Hooge Geallieerden hier omtrent niet hebben geprocedeert met een gemoet, dat uytwijst een extreme genegentheyt tot conservatie van de voorsz. Ruste, ende om daer toe, voor soo veel haer aengaet, te contribuëren alles, wat sonder een totale subversie van de voorsz. Barriere eenigermaten kan dienen, om sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck contentement te geven, ende of sy niet ten uyttersten voldoen, wanneer sy haer willen obligeren, omme alle mogelijcke middelen by te brengen, die souden konnen dienen, omme dien voorsz. voorslag aen sijn Majesteyt van Spangie smakelijck te maken, en deselve tot het aengaen van een Treves op dien voet te permoveren; ende daeromme oock hopen willen, dat sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt ende andere Princen en Vorsten, by de Ruste van Europa geinteresseert, het hare wel sullen willen helpen toe-brengen, omme soo wel sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck, als sijn Coningl: Majesteyt van Spangie, daer toe te bewegen; dat haer Hoog Mog: seer lief en aengenaem sal wesen, dat sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt sig verbinde, om de te maken Vrede, of Treves, door des selfs Guarantie, benevens andere Princen ende Staten, te verseeckeren, ende met den selven over den voet ende ordre van dien seer gaerne in Conferentie ende onderhandelinge sullen treden, wanneer sulcks sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt believen sal; ende dat sy willen verhoopen, dat door de intercessie van sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt, en andere Vrede-lievende Princen, sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck soo wel, als sijn Coningl: Majesteyt van Spangie, sullen konnen worden geinduceert, om op den gedanen voorslag een Accommodement met den anderen te vinden: Dat haer Hoog Mog: voorts niet konnen laten, hier by te voegen, dat sy in desen allen niets ter Werelt beoogen, als een vaste vereenigInge tusschen haer ende hare Hooge Geallieerden, en een bloote Securiteyt ende seeckerheydt voor haren Staet, gefondeert op de Conservatie van de voorsz. Barriere, oock ten haren respecte by sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck in den voorsz. Jare 1678 geaccordeert, ende daerom niet konnen begrijpen, dat by voortgang (dat Godt genadelijck verhoede) van de Differenten tusschen hare Coningl: Majesteyten van Vranckrijck ende Spangie haer Hoog Mog:, of sijne Ceurvorstel: Doorluchtigheyt, eenige interessen souden konnen of mogen hebben, die niet allesints met den anderen souden mogen over-een-komen, ende dat deselve van hare zijde sijn Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyt wel konnen verseeckeren, geen soodanige interessen te hebben: dat sy evenwel seer gaerne sullen zijn geinformeert, wat sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt van haer daer omtrent soude mogen begeeren, met verseeckeringe, van dat sy van hare zijde met de uytterste genegentheyt sullen contribuëren alles, wat dienen kan, om sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt daer omtrent niet alleen alle gedesidereerde gerustheyt, maer selfs contentement, te geven; en dat sy mede bereydt zijn, met sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt aen te gaen soodanige Verbinteniffen, 't zy van mutuële Defensie, Assistentie, als van goede nabuurlijcke Correspondentie en Vrundschap, als sijn Ceurvorstel: Doorl: behagelijkst

mogen zijn, ende uyt de wegh te ruymen alles, wat soude konnen geven niet alleen eenig misnoegen of misverstant, maer selfs oock eenige de geringste ombrage, ende niet anders wenschen, dan dat sulcks hoe eerder soo beter magh geschieden: Ende sal Extract van dese haer Hoog Mog: Resolutie door den Agent Spronssen gestelt werden in handen van de gemelte Heeren Plettenburg ende zur Muhlen, om te strecken tot antwoort op de voorsz. Propositie, ende haer daer van te dienen, sulcks ende daer het behoort.

Was geparaphreert

D. B. VAN SCHELTINGA.

Lager stondt,

Accordeert met het voorsz. Register.

Geteeckent

H. FAGEL.

De Staten van Vrieslandt en Stadt en Lande hadden gaerne gesien, dat de Defensive Alliantie, in de Propositie van de Heeren Plettenburgh en Zur-Muhlen aengeboden, voortgangh gehad had; maer te vergeefs: en dese Heeren Ministers vertrocken kort daer na, na dat noch eenige Conferentien gehouden waren, en sy bekent gemaeckt hadden, dat den Heer Norf Pouvoir had, om deselve te continuëren, te rugge na huys.

Wy keeren weder tot de verhandelinge van den Treves. Den Coning van Vranckrijck vertrock, na dat hem de Propositie door den Heer van Starrenbergh gedaen was, met den Dauphijn, Dauphine en 't gantsche Hof, den 22 van Versailles; quam den 23 tot Pont Saint Maixence; den 24 tot Mouchy, en sliep daer twee nachten; den 26 tot Roye; den 27 tot Peronne; alwaer den Coning aen de Grooten notificeerde, dat den Mareschal de Crequi de Stadt Luxemburg geinvesteert had, en dat den Grave d'Avaux het selve aen de Heeren Staten Generael soude bekent maken; gelijck den 29 door de volgende Memorie geschiede:

Memorie van sijn Excell. den Heere Grave d'Avaux, extraordinaris Ambassadeur van sijn Alder-Christelijkste Majesteyt, aen de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden overgelevert, den 29 April 1684.

DEn Grave d'Avaux, extraordinaris Ambassadeur van sijn Alderchristelijckste Majesteyt, vint, tot voldoening van de ordres, die hy van den Coning, sijn Meester, ontfangen heeft, sig verplicht, Uwe Heerlijckheden te erinneren, dat, nae dat Spangie den Oorlog tegens Vranckrijck gedeclareert heeft, en dat sijn Majesteyt sig niet heeft konnen dispenseren, sijn Wapens in de Nederlanden, om dese Kroon te brengen tot het prefereren van de herstellinge der Vrede voor de continuatie van den Oorlogh, t'employeren, sijn Majesteyt wel gewilt heeft, ter selver tijdt, alle de faliciteyten, die men redelijcker wijse van hem konde begeeren,

begeeren, tot een prompt accommodement by brengen. Uwe Heerlijckheden hebben door de Memorie, die den voorsz. Grave d'Avaux in de Maent van February aen haer gepresenteert heeft, in effect gesien, dat hy, boven de aenbieding van een twintig-jarigen Treves, aen Uwe Heerlijckheden noch alle de bequaemste expedienten, om de Spaensse te brengen tot het inwilligen van de Treves, ten minsten, om de Oorlogh uyt de Nederlanden t'eloigneren, voorgedragen heeft: En daer was soo veel te meer apparentie, dat dese Expedientien het volkomen gewenscht effect, dat sijn Majesteyt sig daer van most beloven, souden gehad hebben om datse aen U geen reden van ongerustheyt voor de behouding van de Barriere overlieten, en U de nootsakelijcke tijt gaven, om den Catholijcken Coning tot het consenteren van de Treves, of een van de Accommodementen, voor heenen voorgeslagen, te brengen: Ondertusschen hebben de Intrigues en Sollicitatien van de Spaensse Ministers machts genoeg in 's Gravenhage gehad, niet alleen, om te beletten, dat Uwe Heerlijckheden over de laetste aenbiedingen van sijne Majesteyt beraetslagen; maer oock, om de Resolutie te nemen, van met alle hare noch overige Troupen de weygering van de Spaensse te ondersteunen: Soo dat het tegenwoordig in de macht van die gene, die de voorsz. Troupen commanderen, staet, om door eenige acte van Hostiliteyt alle de Vereenigde Provintien in een Oorlog met sijne Majesteyt in te wickelen, en de goede Correspondentie, welke de Steden en de Provintien, meest aen de oude en ware Maximen van de Republijck geattacheert, geloven, als noch nootsakelijck met Vranckrijck onderhouden te moeten werden, voor altoos te verbreecken.

Dit is 't geen sijn Majesteyt bewoogen heeft, sonder uytstel te vertrecken, om sig aen 't Hooft van sijne Legers te begeven, en, na dat alle wegen van sachtheyt en moderatie hem onnut geweest zijn, sigh door gewelt sijner Wapenen een wegh tot de Vrede te banen: Maer, alschoon sijn Majesteyt van de aenbiedingen, die hy gedaen heeft, door 't verloop van den tijdt, die hy, om daer over te conveniëren, gestelt had, volkomentlijck ontslagen is; en dat hy wel weet, dat hy Plaetsen, welkers overwinning gemackelijcker en voordeeliger voor sijn Kroon, als die van Luxemburg, souden wesen, soude konnen attacqueren, heeft hy echter geresolveert, die te laten belegeren; soo, om dat sy van dat geene, dat de Barrière van de Nederlanden maecken moet, gantsch afgescheyden is, en datse geen rechtvaerdige reden van vrese aen die geene, die daer Intrest in nemen, kan geven; als om dat het voornemen, dat sijn Majesteyt heeft, om sig daer van Meester te maecken, meerder streckt, om de Vrede te faciliteren, en sijne Onderdanen in gerustheyt te stellen, als om die van den Cathol: Coning, aen welcke dese Plaets niet meer van eenige nuttigheyt kan wesen, te incommoderen; en dat daer-enboven, sijn Majesteyt bereyts het gantsche omleggende Lant besittende, de Spaenssen sig niet bekommeren, om se te willen behouden, als op de hoope, die sy hebben, datse aen haer gedurig gelegentheyt, om den Oorlog te vernieuwen, en middelen, om meerder schade aen Vranckrijck te doen, sal fourneren, als eenige andere, welke onder 't Gebied van den Catholijcken Coning is. Ondertusschen, gelijck sijn Majesteyt den Oorlog niet voert, als met voornemen, om de Vrede op redelijcke Condi-

tien te sluyten, verklaert hy door den voorsz. Grave d'Avaux; Dat, indien den Gouverneur van de Nederlanden, 't zy uyt sijn eygen beweging, of op 't versoeck van Uwe Heerlijckheden, voor den 20 van de aenstaende Maent Mey de voorsz. Stad van Luxemburgh, met de 14 of 15 Dorpen of Gehuchten, die daer van dependeren, in de macht van sijn Majesteyt stellen wil, sijn Majesteyt niet alleen toestaen sal, dat de Steden van Dixmuyden en Cortrijck, na dat sijn Majesteyt daer van de Muuren en Fortificatien sal hebben laten slechten, overgegeven werden; maer hy sal oock afstaen van den Eysch, die hy van de 40 Dorpen, dewelcke door 't Tractaet van Nimwegen van 't Gouvernement van Doornick afgescheyden en aen de Casteleny van Aeth gereünieert zijn, gedaen heeft; en hy sal niets van alle de Plaetsen, die hy na den 20 Augusti laetstleden ingenomen heeft, behouden, als die van Beaumont, met de 3 of 4 Dorpen, die van desselfs Dependentie noch overig zijn; Bouvines, 't welk 'er niet een heeft; en Chimay, met de 12 of 15 Dorpen, die daer van dependeren; soo dat men door middel van dese wedersijdse Cessie of Renuntiatie (te weten; van de kant van sijn Majesteyt; van alle de Rechten en Pretentien op Aelst, den Oudenburg van Gent, en andere Plaetsen, door sijn Procureur Generael op de Conferentien tot Cortrijck geëyscht, en van alle het geene hy na den dag van den voorsz. 20 Augusti laetstleden ingenomen heeft, uytgesondert de voorsz. Plaetsen van Beaumont, Chimay en Bouvines, met het weynige, dat daer van dependeert; en van wegen den Catholijcken Coning, soo van de voorsz. Plaetsen van Beaumont, Chimay, Bouvines en Dependentien, als van de Stadt van Luxemburgh, en de Dorpen van haer Jurisdictie) de Vrede noch kan herstellen, en alle soorten van redenen tot verdeeltheyt, die se in 't toekomende souden konnen verhinderen, wegh nemen: latende wijders Vranckrijck en Spangie in deselve staet van Besit, waer in sy ten tijde van de opbreeckingh van de Blocquade van Luxemburg waren, sonder dat eenige pretentie van de een of andere kant, om wat reden het zy, gemoveert sal mogen werden. Aldus heeft sijn Majesteyt reden, te geloven, dat, indien Uwe Heerlijckheden geen ander oogmerck hebben, als de herstellingh van de Vrede, met de Conservatie van de Barriere, Sy of de Spaenssen sullen verplichten, sig door spoedige aenneming van dese laetste offres van sijn Majesteyt van alle gevolgen van een Oorlogh, die haer niet voordeelig wesen kan, te bevrijden, of, indien den Catholijcken Coningh na Uwe Remonstrantien niet luystert, verwacht sijn Majesteyt, dat Uwe Heerlijckheden soodanige mesures sullen nemen, dat Uwe Troupen tot geene Acte van Hostiliteyt met die van sijn Majesteyt komen.

Maer, gelijck de oprechtigheyt van sijne intentien tot de Rust van Europa hem hier toe gebracht heeft, om aen U de wegen, die de herstelling van de Vrede konnen veroorsaecken, te banen, wil sijn Majesteyt, indien U L. voort gaet, die te verachten, en soo weynig consideratie voor hem te houden, om Uwe Troupen na het welgevallen van de Spaenssen te laten ageren, U van nu af wel verklaren, dat Hy op de eerste Acte van Hostiliteyt, die sy tegens de sijne, buyten de stercke Plaetsen, den Catholijcken Coningh toebehoorende, sullen bedrijven, sigh (hoewel met ongenoegen) verplicht sal vinden, aenstonts ordre te geven, om alle Schepen, Koopmanschappen en Effecten, die Uwe Onderdanen sullen toekomen, te saiseren, en U voortaen

voortaen te achten en handelen, als die geene, die met alle haer macht de hertneckigheyt van de Spaenssen fomenteren en stijven, en die sijn Majesteyt niet minder, als sijn verklaerde Vyanden, den Oorlog aendoen.

Dit is het geene, dat sijn Majesteyt aen den voorsz. Grave d'Avaux geordonneert heeft, aen Uwe Heerlijckheden te doen weten, en van haer een precijse Resolutie, welcke sijn Majesteyt aen 't Hooft van sijn Legers sal afwachten, ten langsten binnen 15 dagen, te versoecken; verklarende van nu af aen, dat Hy pretendeert, na 't verloop van de gem. tijdt, niet alleen aen de Voorstellen, die Hy voor-heenen gedaen heeft; maer oock aen die geene, die hy tegenwoordig doet, niet gehouden te zijn.

Gedaen in 's Gravenhage, den 29 April, 1684.

Geteeckent

Den Grave d'AVAUX.

De Provintien van Vrieslant en Stad en Lande versochten hier op wel/ dat haer Ho: Mo: Spangie op alderhande manier tot het aennemen deser Propositie gelief den te bewegen / of / soo Spangie onversettelijck bleef / de Troupen van desen Staet uyt de Nederlanden te rappelleren; doch weder te vergeefs.

Den Marquis de Castel Moncayo / Spaenssen Envoyé / reverteerde / soo dra hy tijding van dese Memorie gekregen had / van Brussel / werwaerts hy / om met den Marquis de Grana te aboucheren / vertrocken was / in 's Gravenhage; en maeckte den 3 Mey by Memorie aen haer Hoog Mog: bekent; Dat de ordres / die den Marquis de Grana en hy van den Coningh hadden / deselve / die hy voor-heen gesegt hadde / waren: Dat de nieuwe Propositie van Vrankrijk onredelijcker / als de voorgaende / was: Dat die Coning haer Hoog Mog: socht te mislepden: Dat haer Hoog Mog: gehouden waren / Spangie over-al t'assisteren/om dat de Nederlanden de Progressen/die Vrankrijck elders dede / oock souden gevoelen: en dat hy hoopte / dat haer Ho: Mo: tot de bescherming van Luxemburg souden concurreren / &c.

Den 28 / 's namiddags / arriveerde den Coning met 't Hof tot Camerijk; den 29 tot Valencijn / en den 30 tot Condé; alwaer het Hof eenige tijt verbleef by 't Leger / dat aldaer by-een gekomen was. Den Coningh nomineerde Mr. du Montal / om 26 Esquadrons onder Dinant; Mr. Boufflers / 27 tusschen de Sambre en de Maes; en Monsr. de la Trousse / een seer groot Corps by Sedan / te commanderen; blijvende daer na noch 17 Esquadrons by Condé / en een considerabel getal Troupen in de omleggende Plaetsen.

Sijn Majesteyt detacheerde Mr. de Renty met eenige Troupen na Luxemburgh / en liet uytstroyen / dat dese Troupen sigh met de Ceulsse conjungeren souden / hoewel naderhant bevonden is / dat noch dese / noch andere / Fransse Militie by de Ceurvorstelijcke gekomen is.

Den Hertogh van Grafton en veele andere Engelsse Heeren arriveerden in het Fransse Leger / om voor Volontairen / gedurende de Campagne / te dienen; en in tegendeel quam den Hertogh van Monmouth tot Brussel / van gelijcken / om in 't Leger van desen Staet den Somer te passeren.

Den

Den 28 April wiert ‡ Luxemburg door de Franssen omringt; het Hooftquartier gestelt op de Hooghte van Bambuche tot aen het Dorp Merle: dat van den Marquis de Plessis van Linsing tot op de Hoogte van 't Gerecht der Abdye van Bonnevoye: dat van Monsr. Genlis van deselve Hoogte tot aen de Watervloet/ welcke na 't Dorp Hant loopt; en dat van Monsr. de Joyeuse van de Riviere de Else opwaerts na Hant tot aen 't Dorp Homel d'Ange. In 't Dorp Homel d'Ange wierden oock eenige Troupen Ruyterye gelegt.

Hoe sterck de Spaenssen in Luxemburg zijn geweest/ weet men niet; maer de Franssen bekennen in haer Verhael van de Belegering/dat een gedeelte van 't Guarnisoen bestont in overgelopene en Criminele Franssen en van andere Natien/ van welcke den Heer Prins van Chimay sig noch in Uytvallen noch in de Defentien/ uyt vreese van deserteren/ dorst bedienen: en dat alsoo een gedeelte van 't Guarnisoen niet alleen hem geen nut heeft konnen doen; maer selfs oock hinderlijck geweest is.

Soo dra de tijdingh van dit infesteren tot Brussel quam/ wierden Expresse Couriers na Duytslant/ om de Marsch der Troupen van die kant te verhaesten/ afgevaerdight/ en in Brabant eenige preparatien tot de Campagne gemaeckt.

Maer haer Hoog Mog: poogden/ volgens de presentatie van den 17 February/ de Differenten/ voor dat Vranckrijck verder met de Belegeringh avanceerde/ af te doen/ en resolveerden ten dien eynde den 6 Mey: Dat aen de Heeren Ministers van de Hooge Geallieerden van den Staet soude werden te gemoet gevoert; Dat Sy meynden, dat het, na de jegenwoordige constitutie van tijden ende saken, dienstig was, sijn Coningl: Majesteyt van Spangie aen te raden, t'induceren en te permoveren, tot het aennemen van den bewusten Treves, voor soodanige tijdt, als sijn Keyserl: Majesteyt, het Rijck en sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck nader met den anderen souden konnen vast stellen ende determineren, en, voor soo veel de Possessie van de twee Kroonen, gedurende de voorsz. Treves, aengingh, dat deselve Possessie of by Tractaet, of door Arbitragie van sijn Coningl: Majesteyt van Groot-Brittannien, soude werden gereguleert: Dat deselve versochten, dat hoog-gem. hare Geallieerden daer toe mede wilden helpen coöpereren: Dat haer Hoog Mog: niet twijffelden, of sijn Coningl: Majesteyt

‡ Luxemburg, de Hooft-Stad van die Provintie, seer out, legt op een Rots. De Rivier d'Else omloopt se by na geheel. Het gedeelte van de Rots, 't welck de Else omringt, is seer steyl, en de Stad daerom aen die kant met weynig Fortificatien voorsien. Vier Bastions en een Gracht, die seer diep is, alle uyt de Rots gehouwen, bedecken het Wester-gedeelte, dat van de Rivier niet omringt werdt. Voor de Bastions zijn Contre-Gardes, halve Manen en Ravelijns, oock, benevens hare Grachten, uyt de Rots gehouwen. Voor alle dese Werken zijn twee bedeckte Wegen met hare steyltens. Vier Reduyten in de Spring-hoecken van de Contrescherp defenderen de eerste van dese Wegen. Aen dese kant, daer de Else de Stad niet omringt, is de Attaque geschiet, alsoo het aen de andere zijde, door de groote steylte der Rots, onmogelijck was. Sy is in 't Jaer 1542 door de Franssen, onder den Hertog van Orleans, Soon van Coning Francois de eerste, geplondert, en in 't volgende Jaer wederom door deselve ingenomen en geplondert; en heeft zedert veel rampen in de Oorlogen uytgestaen.

192
A. Bastion van Barlemont.
B. Bastion van St. Maria.
C. Bastion van 't Casteel. D. Hoornwerck
E. Contregarde van 't Bastion van St. Maria.
F. Pasendal. G. Redoute van St. Maria.
H. Drie Reduyten op 't hangen vande Rots
I. Capelle vande L. Vrouwe der Mirakelen
K. Grond of Nederstad.
L. Hoogte van Passendal. M. d'Else.
LUXEMBURG

steyt van Vrankrijk soude alsnoch gestant doen d'aenbiedinge van de voorsz. Treves; en, indien haer Ho: Mo: haer van dat haer billijk vertrouwen souden mogen vinden gedestitueert, dat deselve alsdan met de hoog-gem. Geallieerden souden komen in nader concert en overleg, om de gemeene sake met gemeene concurrentie soodanig ende daer heenen te helpen dirigeren, als voor de gemeene Rust best en veyligst geoordeelt soude werden.

Dese Resolutie lieten de Heeren Staten Generael niet alleen aen de Geallieerde Ministers; maer oock aen den Grave d'Avaux/ bekent maken; doch had het gewenscht effect niet: want den Franssen Ambassadeur antwoorde aen de Gedeputeerden/ gelijck den 9 by Memorie; Dat 'er weynig reden was/ waerom sijn Majesteyt noch geëngageert soude blijven aen de Conditien van den 17 February/ alsoo t'zedert by-na drie Maenden verlopen waren/ sonder dat Spangie tot een der Expedienten was gecondescendeert/ en dat sijn Majesteyt daerom den 29 April nieuwe Conditien had laten proponeren/ welcke de eerste/ als daer van verscheelende/ geheelijck te niet deden. Dat het niet waerschijnelijck was/ dat den Coningh/ terwijl hy besloten had/ Luxemburgh te doen attacqueren/ en liet belegeren/ sig aen den Treves/ die hy drie Maenden te vooren geproponeert/ en daer door Luxemburgh niet geëyscht had/ soude houden. Dat hy aen haer Ho: Mo: de lange uytstellen successivelijk/ en voornamentlijk t'zedert den 5 November te vergeefs gegeven/ niet representeren wilde; maer alleen doen gedenken/dat hy den 13 April in sijn schriftelijk Antwoort gesegt had; dat hy geweldig twijffelde/ of den Coning/ siende alles/ 't geen gedaen wiert/ om hem Vyanden te verwecken /en den Oorlog aen te steken/ hem de macht / die hy had / soude laten behouden. Dat / hoewel de woorden van de laetste Periode sijner Memorie/ van den 29 April/waer op haer Ho: Mo: haer meening / dat den Coning de Propositie van den 17 February noch wel gestant soude doen / fondeerden / de derde Periode (waer in gesegt wiert / hoewel sijn Majesteyt t'eenemael ontslagen was van sijne aenbiedingen / die hy voor-heenen gedaen had) niet omver stieten / maer bevestigden / hy / wat precise ordres hy had / om sig niet meer na de Conditien van Treves te reguleren / den 8 een Expresse aen den Coning gesonden had. Dat / alsoo hy bemerckt had/ dat men hier meer na de acceptatie van een Treves / als van een Vrede / helde / hy sijn Majesteyt gebeden had / hem met sijne Ordres te vereeren / om in staet te zijn/ van haer Ho: Mo: te voldoen/ so sy raedsamer vonden/ den Treves t'accepteren/ als de Vrede. Dat den Coning hem daer toe oock permissie had gegeven / en dat hy daerom versocht / dat haer Ho: Mo: de resterende tijdt niet wilden laten verloopen / sonder hem een precijs antwoort te geven / alsoo geen verder relachement / of verandering / te verwachten was.

In tegendeel remonstreerde den Marquis de Castel Moncayo ook op den 9; Dat hy twijffelde/ of hy meer in de Conferentie most concurreren; alsoo men/ sonder reflexie te maken op de sentimenten van sijn Majesteyt / van 't maken van Vrede of Treves sprak; en om de Nederlanden te scheuren/ als of se desen Staet/

Staet / en niet Spangie / toequamen / &c. Dat sijn Coning noch van 't selve gevoelen / als voor-heen / was: Dat harer Hoog Mog: instantien / om hem te doen veranderen / vruchteloos souden wesen: Dat / soo haer Ho: Mo: Spangie wilden dwingen; indien directelijck / het een heerlijck exempel voor de Posteriteyt nagelaten soude wesen / dat de Wapenen / gedestineert tot defensie / tot verdruckinge gebruyckt souden werden: en indien indirectelijck / door 't revoceren van hare Troupen / dat desen Staet de eerste de ongevallen daer van soude gevoelen: Dat hy bad / dat haer Hoog Mog: gelief den te considereren / dat sijn Heer en Meester haer Vrunt / Geallieerde en Geconfedereerde / maer niet haer Pupil / was: Dat / gelijk de Vryheyt van den Staet sijn Majesteyt soo waert was geweest / dat hy / om deselve te bewaren / de beste Gedeeltens van sijn Domeynen gehazardeert ende verlooren had / hy noch genegen was / te verhinderen / dat den Staet noyt tot verval quame te geraecken: Dat de Ministers der Geallieerden aen haer Hoog Mog: hadden doen sien / van hoe groote importantie Luxemburgh voor desen Staet en 't Keyserrijck was / en den goeden yver / die men hadde / om 't te secoureren: Dat men moralijck verseeckert was / dat dese Stad soo vigoureuse tegenstant / als Weenen / soude doen: Dat de Troupen / die 't belegerden / 't getal van die Weenen belegert hadden niet gelijck waren: Dat de geene / die 't konden te hulp komen / soo ver niet / als die Weenen gesecoureert hadden / af gelegen waren: Dat de saek niet min rechtvaerdig was / en dat deselve God noch regeerde: Dat men derhalven geen tijt behoorde te verliesen / om een Plaets / waer aen 't welvaren van de geheele Christenheyt niet minder / als aen Weenen / hing / te verlossen.

De Geallieerde Ministers verklaerden den 12 oock in een Conferentie aen haer Hoog Mog: Gedeputeerden; Dat sy hoopten, dat haer Ho: Mo: nu eenmael eyndelijck souden hebben gesien, dat sy door alle de demarches, die sy hadden gedaen, om tot een vredige af komst te geraecken, niet alleen niets ter Werelt hadden gevordert; maer selfs haer notabelijck geprostitueert, ende dat die maer hadden gedient, om sijn Coninglijcke Majesteyt van Vranckrijck aen te moedigen tot veranderinge van sijne eygene gedane voorslagen ende propositien t'elkens, als hy begon te mercken, dat hier op misschien een af komst te vinden soude zijn: Dat men eerst lange hadde geinsisteert op de Cessie van Luxemburg; daer naer op het geven van Equivalenten; en als men besigh was, om te sien, of men door voorslagen van Equivalenten de Differenten soude konnen termineren, dat men dan wederom was gekomen tot voorslagen van een Treves: Dat men, den voorsz. voorslagh van Treves noch hebbende vernieuwt op den 13 April laetstleden; wanneer men vermerckte, dat de Deliberatien tot het aennemen van dien souden konnen tenderen, op den 29 daer aen volgende weder nieuwe voorslagen hadde voorgebracht, en nu by dese laetste Memorie dien voorslagh wederom hadde verandert; en dat den gemelten Heere Grave d'Avaux in de voorsz. Memorie de reden van die veranderinge niet duysterlijck hadde te kennen gegeven, te weten; dat hy hadde gepenetreert, dat men hier misschien soude swarig-

heyt

heyt vinden, om te komen tot een separate Vrede, en eerder soude inclineren tot een Generale Treves: Dat hy selfs voorgaf, te hebben ontfangen d'ordres, in de voorsz. Memorie vervat, door een expresse Courier den 11 gearriveert, ende sulks, als den Coning niet hadde konnen weten, wat haer Ho: Mo: hadden geresolveert; veel min, daer over eenige Ordres hadde konnen geven; en noch in een stant, in dewelcke hy wist, dat men besig was, te delibereren op sijn ingegeven Memorie: Dat men daer-en-boven uyt de voorsz. Memorie evident sagh, dat alles by Vranckrijck alleen was en noch wiert aengelegt, om te mogen Meester werden van de Provintie van Luxemburgh, en dat die Majesteyt alle d'andere voorslagen hadde gedaen, niet met ernst, om die in te willigen; maer alleen, om haer Ho: Mo: en hare Hooge Geallieerden t'amuseren, en dat men selfs die voorsz. pretentie, by de voorsz. Memorie van den 29 April noch merckelijck hadde verswaert: Dat sy hadden gehoopt, dat haer Ho: Mo: hier uyt eenmael souden hebben gemerckt, dat met sijn Konincklijcke Majesteyt van Vranckrijck op dien voet niet te handelen was, en dat, men naer tijts gelegentheyt de gedane voorslagen t'elckens siende veranderen, nae dat men imagineerde, door divisie en oneenigheyt daer in te reüsseren, sy mosten seggen, dat, indien haer Hoog Mog: de hant met ernst aen het werck hadden willen slaen, en haer maer in staet en postuur stellen, om de Wetten van Vranckrijck niet blindeling te moeten ontfangen, de voorsz. Differenten tot allersijts genoegen al lange souden zijn getermineert geweest, ende dat sy haer hooghlijck hadden te beklagen, dat daer door niet alleen genegligeert of geruineert wiert het Interest, dat desen Staet in de conservatie van de Spaensse Nederlanden hadde; maer oock het Interest, dat voor haer alle daer in resideerde: want dat, de voorsz. Spaensse Nederlanden verloren werdende, het heyl ende welvaren deser Landen niet alleen wiert gebracht in een seer bekommerlijcken en periculeusen staet; maer oock het welvaren van alle de Princen van Duytslandt, aen en omtrent den Rhijn gelegen, ende dat dienvolgende alle de Princen en Staten, die Lief-hebbers waren van haer Vaderlandt, en van de Duytse Vryheyt, nu aen niemant, als aen den Staet souden konnen toeschrijven d'oorsaeck van hare calamiteyten, indien men op dese wijse voort wilde procederen. Dat sy immers so genegen waren, als desen Staet om door een Accommodent de saecken buyten verwijderinge te houden, &c. Dat men nu weder luysterde naer voorstellen, om Luxemburgh aen Vranckrijck te cederen, sonder te considereren, dat Luxemburgh niet toebehoorde aen desen Staet; maer aen Spangie; sonder te considereren, dat Spangie soo menigmael hadde verklaert, dat hy Luxemburgh nimmermeer cederen konde. Dat de redenen, die Spangie daer toe hadde, geen pretexten waren, die men nu hadde uytgedacht, dewijle men wist, dat Spangie Luxemburgh altoos hadde gehad in de hoogste achtinge: Ende dat die Majesteyt, ten tijde van de Akense Vrede hebbende konnen genieten, een merckelijcke advantagie ende restitutie van verscheyde notable Steden en Plaetsen in Vlaenderen, indien deselve hadde konnen resolveren, Luxemburg af te staen, dat avantagie, om d'importantie van

 Luxemburgh

Luxemburgh voornoemt, niet hadde willen of konnen aennemen: Dat de Stadt ofte het Landt van Luxemburgh oock in der daet Spangie hechte aen 't Duytse Rijck, ende dat die Majesteyt, dat verloren hebbende, met eenen hadde verloren de Correspondentie en alle hulpe van die sijde: Dat Vranckrijck selfs sulckx in den Jare 1667 wel hadde geremarqueert; een van de eerste Ministers van dat Rijck doenmaels verklaert hebbende, dat sy wel wisten, dat sijn Keyserl: Majesteyt niet soude konnen aensien, dat de Spaensse Nederlanden verloren gingen, ende die nergens anders, dan door Luxemburg, secoureren konde; dat Vranckrijck, Meester werdende van Luxemburg, sustineren soude, in die qualiteyt Protecteur te wesen van den Ceurvorst van Trier, ende seer haest oock soude werden Meester van Coblens, ende van alle de vier Ceurvorsten aen den Rhijn; ende dat 'er niet meer tusschen beyden lagh, dat Vranckrijck verhinderen konde, om, sonder Sterckten of Rivieren t'ontmoeten of achter sig te laten, te konnen komen alomme tusschen den Rhijn ende de Maes, selfs tot voor de Poorten van Nimwegen: Dat sy niet alleen geen ordre hadden, om Spangie tot die voorsz. Cessie, op wat maniere het oock mochte zijn, te raden; maer dat sy sulcks souden moeten ontraden; ende van haer Hoog Mog: gants gedienstelijck versochten, dat men die Duytse Princen, die voor de gemeene Conservatie soo resoluyt in de gemeene Alliantien waren getreden, en die soo wel gesint waren, die Alliantien te voldoen, en daer toe te gebruycken merckelijck meerder aental van Militie, als sy schuldig waren, voor die hare genegentheyt en affectie tot de gemeene sake, niet wilden helpen brengen, selfs met de Koorde om den Hals, onder de macht van Vranckrijck, soo als sy seeckerlijck souden doen, als men Luxemburg aen Vranckrijck cederen soude, &c.

Haer Hoog Mog: committeerden oock den 12 hare Gedeputeerden/ om aen den Grave d'Avaux te remonstreren; Dat Sy, met aendacht ende veel applicatien hebbende gedelibereert over de Memorien, by hem Grave van Avaux aen desen Staet overgegeven, en specialijck die van den 29 April en den 9 Mey, met seer groote surprise hadden verstaen, dat sijn Majesteyt hadde konnen goet-vinden, de Conditien van den Treves te verwerpen, by voorgaende respective Memorien van den 17 February voorgeslagen, en van den 13 April daer aen volgende noch geconfirmeert, ende, daer van by de Memorie van den 29 van deselve Maent April niet was gerecedeert, te veranderen, ende dat in dien tijt, als haer Hoog Mog: haer soo verre verklaerden, dat Sy sijn Coningl: Majesteyt van Spangie souden induceren en permoveren tot het aennemen van den voorsz. Treves, ende daer toe mede versoecken de coöperatie van hare Hooge Geallieerden: Dat sijn Majesteyt seer licht soude begrijpen, dat, haer Ho: Mo: en derselver Hooge Geallieerden, Spangien tot noch toe niet hebbende konnen permoveren tot de voorgeslagene Conditien van den voorsz. Treves, de Conditie, van dat die Majesteyt nu noch daer-en-boven afstant soude moeten doen van Luxemburg, voor haer Hoog Mog: was onuytwerckelijck, dewijl Spangie door geene aenradinge of persuasie daer toe soude konnen werden gedisponeert, en de

hoog-

hoog-gem. Geallieerden de handt daer aen gants niet souden willen houden; en dat het aen haer Hoog Mog: niet konde werden gevergt, die Majesteyt daer toe door middelen van nadruck te obligeren; dat sy derhalven nochmaels mosten verklaren, dat sy, haer omtrent den voorsz. Treves soo resolutelijck hebbende geëxpliceert, als by de jongste Resolutie ende Conferentie, daer op gehouden, was geschiet, geen andere verwachtinge konden hebben, als dat sy haer in die haren voorsz. ernst ende officien souden vinden gesecondeert door sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck, den voorsz. Treves op de voorsz. Conditien accepterende ende aennemende; ende dat sy by ontstentenisse van dien mosten betuygen, dat het haer seer leet was, dat de voorsz. Differenten niet wierden geaccommodeert op den voet, die sijn Majesteyt voor desen, en noch op den voorsz. 29 April, voor billick ende redelijck had gehouden; en dat sy ten minsten by haer selven vonden die gerustheyt, en by alle Vrede-lievende Coningen ende Princen die sentimenten, dat sy met alle oprechtigheyt en sinceriteyt alles hadden gedaen, wat in haer vermogen was, om tot een vredig besluyt te komen: en dat het aen haer niet had gestaen, dat het Accommodement niet was getroffen op de selfde voet, by hoogstged. sijn Coningl: Majesteyt selfs voorgeslagen.

Maer Vranckrijck bleef onveranderlijck/ sonder eenigsints te relacheren/ op sijn voornemen staen.

Sijn Hoogheyt vertrock den 15 na Vilvoorden/ alwaer ons Leger lagh; maer reverteerde/ na alvoorens eenige abouchementen met den Marquis de Grana gehouden te hebben/ weder in 's Gravenhage.

Op den 8 Mey wiert voor Luxemburg/ 's avonts/ de Trenchee aen twee kanten/ d'eene na de Capelle der L. Vrouwe der Vertroostinge/ ter flinckerhant van 't Hooft-quartier/ en d'andere na 't Passendael op welcke hooghte oock drie groote Batteryen opgeworpen wierden/ geopent. De Belegerde schooten/ gedurende de opening/ gantsch niet/ niet gelovende/ dat het ernst was; maer gaven/ doe sy het wercken aen de Trenchee sagen/ tot des anderen daegs in de morgen-stont groot vuur: ten vijf uren dede eenige Cavallery een Uytval; doch wierdt tot aen de Palissaden gerepousseert: na haer te ruggekomst begon het schieten op nieuw. Dien nacht deden de Franssen twee lose Attaques; een na de kant van de Voorstad Gront/ en een na de Abdy van Bonnevoye. Den 9 staken de Belegerde de Neder-stad en een gedeelte van de Huysen van de Voor-stad van Passendael in brant/ en 's anderen daegs de rest. De Belegeraers continueerden den 11 en 12 met hare Wercken. Den 13 deden de Belegerde twee Minen onder een Logement van de Franssen/ op de steylte van de eerste bedeckte wegh gemaeckt/ springen; maer sonder veel effect. Dien nacht daelden de Franssen in de bedekte weg/ en meenden de Redoute van St. Maria/ welcke recht tegen over het Bastion en tusschen de twee bedeckte wegen legt/ te vermeesteren; maer wierden te rugh gedreven.

Den 14 continueerden de Belegeraers hare Wercken. Den 15 maeckten sy sigh Meester van twee Reduyten/ en 's nachts van een derde op 't revers van

Passendael; en 's morgens ten 5 uren van de bedeckte wegh: De Belegerde lieten een Mijn / maer buyten veel effect / springen.

Den 15 presenteerde den Grave d'Avaux by Memorie aen de Heeren Staten Generael; dat / alsoo de 14 dagen / t'zedert den 29 April / in welcke hy een positijf antwoort verwacht hadde / geëxpireert waren / hy noodig achte / haer Ho: Mo: bekent te maken / dat hy na den 20 de macht niet meer hadde / om het Accommodement te tekenen / en haer te versoecken / de overige tijdt niet vruchteloos te laten verlopen / alsoo het de eer van sijn Majesteyt niet langer konde lijden / sig te relacheren / noch desselfs intresten / dat Spangie sijn gedult langer soude misbruycken / &c.

Den 16 gaf hy een andere Memorie over / van inhout; dat hy Brieven van sijn Heer en Meester van den 13 ontfangen hadde / waer in sijn Majesteyt seyde / te verwachten / dat haer Hoog Mog: de 15 dagen / waer in hy haer antwoort te gemoet sagh / niet vruchteloos souden laten verlooren gaen / en dat hy hem Grave d'Avaux in deselve niet langer / als tot den 20 / de macht tot het ondertekenen van de voorgestelde Conditien liet behouden; reitererende hierom sijne voorgaende instantien.

Den aenwesende Gedeputeerde van Vrieslandt ter Generaliteyt versocht hier op; Dat haer Hoog Mog. Spangie geliefden te brengen tot het aennemen van den Treves, met de Cessie van Luxemburgh, op den voet, in de Memorie van den Heer Ambassadeur van Vranckrijck van den 9 Mey, ofte tot het accepteren van de Vrede, op de Conditien, in de Memorie van den 29 April vervat; en dat, den Termijn van den 14 geëlabeert zijnde, die van den 20 Mey niet mocht voor-by schieten, sonder alvorens het Tractaet tusschen hare Majesteyten van Spangie en Vranckrijck te sien voltrocken, of, soo daer toe de tijdt mocht te kort schieten, dat haer Ho: Mo: immiddels hare Troupes, in de Nederlanden zijnde, soodanig wilden reguleren, als by de Memorie van den 29 April van den Heere Grave d'Avaux was vereyscht; en dat in tegendeel den Heer Ambassadeur van Vranckrijck oock mocht werden versocht, om haer Ho: Mo: by een schriftelijck Declaratoir te willen verseeckeren, dat, soo den Staet voor den 20 Mey een satisfactoire Resolutie quam te nemen, sijn Majesteyt van Vranckrijck noch den tijt van 6 of 7 Weken soude vergunnen, om Spangie te disponeren, en immiddels alle Hostiliteyten doen cesseren: protesterende, dat sijne Heeren Committenten onschuldig wilden zijn aen alle de onheylen, die den Staet andersints souden werden toegebracht.

Den 17 hielden haer Hoog Mog: Gedeputeerden met den Grave d'Avaux / op desselfs versoeck / een Conferentie / in welcke sijn Excellentie aen haer representeerde; Dat de geruchten alhier liepen, dat hy hadde gerelacheert van sijn overgegeven Memorie, en vervolgens langer tijt hadde gegeven, als de 15 dagen, in sijn laetste Memorie vermelt, en over sulcks goet gedacht hadde, haer Hoog Mog: daer omtrent te disabuseren, ende nochmaels bekent te maken, dat sijne Majesteyt hem ordre had toegesonden, om na den 20 niets te mogen conclude-

ren,

ren, ofte teeckenen, en dat hy dagelijcks soodanige ordres kreeg; en oock albereyts andere ordres hadde, als den 20 soude zijn gepasseert; en niet had konnen nalaten, haer Ho: Mo: daer van te præadviseren, met byvoeging, dat den Coning van Spangie Geldt furneerde aen Hessen, om hare Troupes te doen marcheren, ende dat sijn Majesteyt sulcks met goede oogen niet konde aensien, hoe weynigh die Troupes souden mogen wesen: Dat den Heer Ceurvorst van Beyeren, hoewel hy by den Coning niet wel stonde, echter aen sijn Majesteyt hadde geschreven uyt Munchen, van den 9 Mey; Dat sijn Majesteyt den Treves geliefde toe te staen en te accorderen, en dat sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt hem betroude op den Coningh, en dat sijn Majesteyt sijn Woort daer omtrent soude houden: Dat haer Hoog Mog: van anderen buyten 's Lants wierden geallarmeert, en dat de Hooge Geallieerden van den Staet haer Ho: Mo: sochten te persuaderen, dat sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt tot Lintz alle debvoiren aenwende, om sijne Troupes tegens hooghstged. sijn Majesteyt van Vranckrijck te doen marcheren: Dat hy Heer Grave d'Avaux by desen nochmaels moste representeren en hem refereren tot den inhoude van sijne voorgaende overgeleverde Memorien, en dat hy miserabel wilde wesen, indien Luxemburg niet voor den 22 of 23 quam over te gaen in handen van sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck.

In tegendeel maekte den Marquis de Castel Moncayo / in een Conferentie met de Geallieerden Ministers / aen deselve / en haer Hoog Mog: Gedeputeerden bekent; Dat den Heer Ambassadeur de Bourgemainero hem by Missive hadde genotificeert, dat sijn Keyserl: Majesteyt, so haest deselve hadde verstaen, dat Luxemburgh belegert was, aenstonts twee Couriers hadde afgesonden; den eenen, aen den Heer Ceurvorst van Beyeren, ende den anderen aen den Furst van Waldeck, om, sonder eenig tijt-versuym met hare Troupen te marcheren; en dat hoogst-ged. sijn Keyserl: Majesteyt by de voorsz. Troupen hadde gesonden de beloofde 8000 Man: Dat de eerste Paye van wegen sijn Coningl: Majesteyt van Spangie, aen de Hessiche Troupen uytgelooft, was betaelt; en dat die Troupen aen 't marcheren waren. Dat sijn Coningl: Majesteyt van Spangie Luxemburg nooyt soude cederen, &c.

De tijdingen van Brussel meldeden omtrent die tijdt oock / dat daer Expressen van den Graef van Waldeck gearriveert waren / met bericht / dat hy bereyts met sijne Voor-Troupen by Coblentz gekomen was; maer men heeft naderhant bevonden / dat alle de Troupen uyt het Rijck / die 't Ontset souden ondernemen / ver te soecken waren.

Den Coning van Vranckrijck vertrock den 15 van Condé / om een Campement / dat hy te Thulin hadde te besichtigen / en arriveerde den 17 tot Valencijn.

Den 16 en 17 wiert met de Wercken voor Luxemburgh voortgegaen. De Belegeraers attrappeerden twee Capiteyns van 't Regiment van Autel / en een Gereformeerde Luytenant / die sig in de Plaets wilden werpen. Sy rapporteerden / dat sy met den Grave de Valsassine; welcke 400 Dragonders en

en 300 Gereformeerde Officiers geleyde / gekomen waren / om sigh in de Plaets te begeven; maer dat hy / verstaen hebbende / dat Mr. de Melac kennis van sijn Marsch hadde / en hem te gemoet trock / geloofde / dat sijn desseyn ontdeckt was / en 't hem onmogelijck soude wesen / dat te volvoeren.

Desen Grave was van den Marquis de Grana / soo dra syn Excell: van de aennadering der Fransse na Luxemburg kondschap hadde / gecommandeert / om eenig Volck in die Stadt / eerse besloten was / te brengen; maer hy was naulijcks by Luxemburg gekomen / of keerde ('t zy om de boven-verhaelde redenen van de gevange Officiers of andere) alleen wederom na Brussel / en liet sijn Volck / soo 't haer luste / volgen.

Den 18 wiert de Redupt ter rechterhandt van de Belegerde verlaten / en van de Belegeraers beset. Den 19 begonden de Belegeraers aen de Attaque van Grondt te mineren. De Redout ter slinckerhant viel voor over / en 't geen daer aen resteerde / wiert van de Fransse sterck beschoten. Den 20 lieten de Belegerde een Mijn ter rechter en slinckerhant springen : aen de laetste zijde geschiede weynigh schade ; maer aen de eerste wierden omtrent 20 Schans-korven gerenverseert. 's Morgens ten 7 uuren lieten de Belegeraers een Mijn onder Gront springen / welcke een Bres voor 6 of 7 Man maeckte. De Granadiers / daer toe geordonneert / vielen daer op aen / wierden / op de hoogte van de Bres gekomen / van andere Granadiers ondersteunt / en verdreven de Spaensse tot aen de Rivier: Sy maekten oock een groot Logement. De Belegerde lieten twee Mijnen springen / en de Belegeraers ontdeckten 3 anderen op de Glacis van de Contrescharp / door een overgelopen Ingenieur. Den 21 verlieten de Belegerde de Redupt ter slinckerhant. Den 22 lieten de Belegerden weder een Mijn springen / met vry goet effect. De Belegeraers vermeesterden twee Traversen aen de tweede bedekte wegh ; en de Belegerde verbranden de Neder-stadt. Den 23 wierpen sy een Battery met Mortieren aen de Attaque van Out-Munster op. Den 24 maekten de Franssen aen Out-Munster een vry groot gat in de eerste Poort / en verlieten d'Attaque van Gront / na dat sy het Canon van daer gehaelt hadden. Den 25 wiert met de Wercken en 't schieten voortgevaren. Den 26 vermeesterden de Belegeraers de laetste bedeckte wegh geheel. Den 27 begonden de Fransse met het kriecken van den dag twee uuren na den ander sterck te schieten / lieten hare Minen onder de Contregarde / of 't Hoornwerck van Barlemont / springen / en attaqueerden / alsoo de Minen vry goet effect deden / aenstonts daer op van drie verscheyde kanten het selve Hoornwerck / 't welck sy oock / na dat eerst door twee Minen sigh wat hadden moeten retireren / en het haer drie uren lang met groote dapperheydt bedisputeert was geworden / niet sonder groot verlies / emporteerden. Een gedeelte van hare Troupen daelde in de Gracht / en verjoeg van daer de Spaenssen / welcke na een Redout weken ; maer de Franssen vermeesterden den Ingang daer van. De Belegerde staken in 't retireren uyt de Contregarde een Magasijn van Bomben / Granaden

naden en Kruyt aen brant/ waer door veele der Belegeraers sneuvelden. Den 29 wiert de nederdalingh in de Gracht van de Contregarde van St. Maria met goet succes van de Belegeraers gedaen / doodende en verjagende van daer de Spaenssen. Den 30 quamen de Franssen in de Gracht van de rechter Face van Barlemont/ van waer sy/ en uyt een halve Maen/de Belegerde verjoegen. Sy naderden oock van de kant van Passendael / om aen 't Casteel van Out-Munster een Travers/dat sy geruineert hadden/ t'attacqueren; maer de Belegerden verlieten 't / soo dra sy de Belegeraers sagen aenkomen; welcke echter haer soo spoedig navolgden/dat sy eenige dooden/en maekten sig van alle de Retrenchementen/ waer in sy eenige Stucken Geschut vonden/ Meester; en quamen in de Gracht. Sy attacqueerden vervolgens 't Casteel/en namen/na eenige wederstant/ alle de Buytenwercken in. Sy logeerden sig aen de voet van het Bastion / dat voor een Bolwerck aen de Plaets verstreckt. Ondertusschen vermeesterden een andere Party de halve Maen van de Contregarde / die de Belegerde noch aen de groote Attaque hadden: maer/ alsoo de Spaenssen daer weynig poging van resistentie deden / lieten de Officiers ondersoecken / of oock eenige Minen verborgen waren/ en ontdeckten een bedeckte Poort met Pallissaden / die de inkomst aen een onder-aerts Hol / dat een Oven onder de Punt van dese Contregarde gelegde / gaf. Den 31 sloegen de Belegerde / door de continuële attacques afgemat / de Chamade / en de Ostagiers wierden wedersijds gesonden.

Het Seyn van Canon-schooten / dat den Coningh geordonneert had / om te spoediger het overgaen te verstaen / wierdt uyt het Leger / en soo van Plaets tot Plaets / aenstonts gegeven : 't welck sijn Majesteyt nauwlijcks vernomen had / of sont een Courier aen den Grave d'Avaux; na welckers aenkomst sijn Excellentie den 5 Juny by Memorie aen haer Hoog Mog: representeerde; Dat hy door een Expressen verstaen had / dat Luxemburg op den eersten onder de Gehoorsaemheyt van den Coning / sijn Meester / was gebracht. Dat den Coning / hoewel hy sig/ na dat haer Ho: Mo: geen antwoort voor de gestelde tijt gegeven hadden / door sig in de Possessie van Luxemburg te stellen / in staet bevont / om nieuwe en considerabelder Conquesten te doen / echter aen hem Grave d'Avaux geordonneert had / aen haer Hoog Mog: noch 12 dagen na den dagh van 't overgaen van Luxemburg te geven / om op de Presentatie van den 29 April en 9 Mey te delibereren: Dat sijn Majesteyt hier toe genegen was geweest / om te seconderen de intentie van die geene / die 't meeste na 't welwesen van haer Vaderlant en de Rust der Christenheyt verlangden; en dat/ gelijk het senden van de Troupes sijn Majesteyt genootsaeckt had / sig aen 't Hooft sijner Legers te begeven / alsoo de kennisse / die hy hadde / dat haer Hoog Mog: hare Troupen belet hadden / tegens sijne hostile Actien te bedrijven / hem beweegde / haer noch dese 12 dagen te geven: Dat sijn Majesteyt hoopte / dat haer Hoog Mog: / of alleen / of met de Ministers van Spangie / het Tractaet voor 't verloop van de 12 dagen souden aennemen.

Voor 't overgeven van de Memorie vertrok sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie des morgens na 't Leger van desen Staet / dat by Vilvoorden gecampeert lagh / en bleef aldaer tot na 't sluyten van de Treves.

Den Marquis de Castel Moncayo gaf tegens de Memorie van den Grave d'Avaux den 7 een andere over / van inhout / dat hy van 't overgaen van Luxemburg noch niets wist; dat den Coning van Spangie noyt tot de afstant van die Stadt / om desselfs importantie / soo voor de rest der Nederlanden / als de Communicatie met Duytslant / soude verstaen; Dat de Geallieerde Ministers de Cessie noyt hadden konnen raden; maer van sentiment waren geweest / dat men alles / om de Bourgondisse Kreyts te assisteren / most hasarderen; Dat hy niet konde geloven / dat haer Hoog Mog: aen hare Troupen verboden hadden / vyantlijke Actien tegens de Fransse te gebruycken / alsoo sulcks tegens de Tractaten soude strijden: Dat het geven van 12 dagen uytstel / na 't overgaen van Luxemburg / een slechte vergeldingh voor dit Verbodt soude zijn. En dat hy konde verseeckeren / dat noch hy noch eenig ander Minister van sijn Coning ordre had / of soude bekomen / om op de voorgestelde Conditien te sluyten; en dat haer Hoog Mo: / so sy sig inlieten / om sijn Meester de Propositien van Vranckrijck te doen aennemen / sulcx echter noyt souden uytwercken.

De Geallieerde Ministers droegen sig wat moderater / en verklaerden / op de kennis van 't overleveren van de Memorie van den Grave d'Avaux / door haer Ho: Mo: Gedeputeerden aen haer gegeven; Dat de Geallieerden wel waren genegen tot 't aengaen van den Treves, mits datse soude wesen Universeel en Generael, en so wel ten aensien van 't Zuyden als 't Noorden; en dat hooggem. Geallieerden daer door van den anderen niet wierden gesepareert, en dat den Treves oock door alle soude werden geguarandeert; Dat sy te meer waren gesterckt in die opinie, om dat haer Ho: Mo: noch onlangs hadden doen verklaren, dat 't selve insgelijks was hare intentie; Dat sy evenwel daer by mosten voegen, dat sy niet anders uyt de voorsz. Memorie konden afnemen, dan dat sijne Majest: van Vrankrijk van meyninge was, de voorsz. onderhandelinge separaet te maken, dewijl deselve Memorie sprak van een Tractaet, dat getekent soude werden met de Ministers van sijn Coningl: Maj: van Spangie en haer Ho: Mo: te gelijk, ofte anders met de Ministers van haer Ho: Mo: alleen; Dat sy niet konden of wilden geloven, dat men alhier daer toe soude komen op een tijt, dat de hooggem. Geallieerden aen haer kant soo resolut voldeden de gemaeckte Alliantien, en met een seer notable Assistentie effectif marcheerden, niet alleen tot Secours van de Stadt Luxemburg; maer oock van de gantsche Spaensse Nederlanden. Ende dat men soo doende, sigh niet alleen van den anderen soude separeren; maer tot een onbegrijpelijck en onverantwoordelijck nadeel in de swarigheden en periculen brengen en laten steecken die geene, die in krachte van de Tractaten, gemeynderhant aengegaen, tot d'Assistentie en hulpe van de Geoppresseerden, en tot veyligheyt en securiteyt van het gemeyn, hare Volckern samen voerden, daer de noot het eyschte: Dat sy aen haer Ho: Mo: eygen oordeel lieten, wat goets van een soodanige onderhan-

delinge

delinge soude konnen komen, of wat seeckerheyt daer in gevonden soude konnen werden, en in wat swarigheden men den anderen daer door soo wel nu als voor het toekomende soude brengen; Dat de Hooge Geallieerden, nu met den anderen soo wel eens zijnde, ende soo notablen Macht op de Been brengende, die niet te verminderen, maer door by-val van anderen eer te vermeerderen stont, sijne Coninglijcke Majesteyt van Vrankrijck eerder soude werden gepermoveert, om aen de reden en billijckheyt plaets te geven; als die Majesteyt de Hooge Geallieerden wel vereenight en in soodanigh postuur van defentie soude vinden, als wanneer die hare Machten door hare oneenigheden souden hebben inutil gemaeckt aen de gemeyne defentie; dat sy oock niet konden begrijpen, dat haer Hoog Mog:, soo als den Heer Ambassadeur voorgaf, sijne Majesteyt souden hebben verseeckert, dat hare Troupen in geen Hostiliteyten souden komen met de Troupen van sijn Majesteyt; dewijl het selve immers tegens alle goede trouw, en capabel soude wesen, om d'Ingesetenen in de Spaensse Nederlanden tot desperatie, en d'andere Hooge Geallieerden in de uytterste diffidentie, te brengen. **De Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerden antwoorden hier op**; Dat sy alsnoch konden verklaren, dat haer Hoog Mog: geen andere intentie hadden, dan de voorsz. Differenten te helpen termineren door een generael Accommodement, ende sulcks soo wel ten aensien van het Noorden, als van het Zuyden; en te blijven by de gemaeckte Tractaten, sonder haer van hare Geallieerden te separeren; dan dat van de saecke door soo generale verklaringen geen uytkomst soude werden gevonden, indien men niet met eenen toetrad tot het adjusteren van de particulariteyten van dien; gevende haer in bedencken, of men niet soude konnen laboreren op een Treves, waer by de Stadt Luxemburgh, gekomen zijnde onder de macht van sijne Coningl: Majesteyt van Vranckrijck, gedurende den voorsz. Treves soude blijven, mits dat men met eenen oock soude trachten door een gelijcke Treves te termineren de Differenten in het Duytse Rijck, ende oock voor te komen, die in het Noorden mochten sijn t'apprehenderen. Ende wat aenginck het niet plegen van de Hostiliteyten, dat sy Heeren Gedeputeerden de Heeren Ministers wel konden verseeckeren, dat haer Ho: Mo: geen soodanige versekertheyt, belofte of iets diergelijcks aen sijn Majesteyt van Vranckrijck hadden gedaen of gegeven, directelijck of indirectelijck, of selfs met den Ambassadeur daer over eenig gespreck hadden gehouden of doen houden. **Hier op verklaerden sig de Heeren Ministers wel op het voorsz. generael Accommodement; maer niet om Luxemburgh, gedurende de Treves, te laten in handen van Vranckrijck; seggende, daer toe niet gelast te zijn. En de Heeren haer Ho: Mo: Gedeputeerden wijders vragende**; Of sy dan souden konnen goet-vinden, dat haer Hoog Mog: op den voorsz. voet van een generael Accommodement aen den Heer Grave d'Avaux souden bekent maken, dat deselve, voor soo veel haer aengingh, souden trachten, sijn Coningl: Majesteyt van Spangie ende de andere Hooge Geallieerden t'induceren, van, gedurende den Treves, Luxemburg te laten onder de macht van Vranckrijck, ende dat sy tijdt

souden versoecken, om daer over met deselve Majesteyt en d'andere Hooge Geallieerden te konnen confereren: antwoorden de Ministers; Dat sy meynden, dat Vranckrijck den tijt soo kort begrepen hadde, dat het aen haer zijde niet mogelijck was, daer omtrent iets te konnen by-brengen; en dat het derhalven goedt soude zijn, te sien, dat men soude mogen bekomen eenige meerderen tijt, om van soo importanten saecke met ordre te konnen spreecken.

Maer 't ging voor Luxemburg soo voorbarig niet/ als de Franssen sig ingebeelt hadden; want de Spaensse Ostagiers/ buyten gekomen/ versochten alleen 8 dagen tijdts/ om den Marquis de Grana van de gelegentheydt der Plaets te verwittigen/ en noch eenige andere saken/ sonder van capituleren te spreecken; 't welck haer van den Mareschal de Crequi afgeslagen wiert: waer op de Officiers weder binnen gingen. Kort daer na quamen wel andere buyten/ maer konden niets verrichten; waerom het schieten op nieuw ten 7 uren 's avonts begon.

Den 2 wiert met de Wercken gecontinueert: en 's avonts gaven de Belegerde alle teeckenen/ van tot het overgeven genegen te zijn; maer de Franssen/ indachtigh het gepasseerde op den eersten/ geloof den niet/ dat het ernst was/ gingen voort met het schieten/ en ruineerden het Bastion van Out-Munster.

Den 3 verminderde het schieten van de Belegerde/ en hiel ten 10 uren gantsch op; maer/ siende/ dat de Belegeraers in de Gracht een Batterye van 4 groote Stucken opwierpen/ sloegen de Chamade. De Ostagiers wierden gegeven/ de Articulen van Capitulatie aen den Mareschal de Crequi overgelevert/ en den 4 geteeckent/ zijnde van inhout als volgt:

Artijckelen, op welcke de Stadt Luxemburg sig overgegeven heeft.

Antwoort van den Mareschal de Crequi.	Poincten, door de Belegerde opgestelt.
	I.
Geaccordeert; behalven dat in 't uyttrecken uyt de Plaets de Persoonen, hier vooren genoemt, en haer Effecten, langs de Maes na Stockem, of daer omtrent na de kant van Mastricht, geleyt sullen werden, en van daer na Diest; in welke Plaets sy op geenerhande wijs door onse Troupen geinsulteert sullen werden gedurende vier dagen, staende welcke tijt van vier dagen sy de Wegh na Leuven of Mechelen sullen komen nemen,	DAt den Gouverneur, Don Mario Aurilia, Generael van de Bataille van de Armeen van sijn Catholijque Majesteyt, den Commis van de Finantien, Emmanuel de Franquen, Intendant van de Provintie van Luxemburg, den Krijgs-Commissaris, het gantsche Guarnisoen, soo Officiers als Soldaten, van wat Qualiteyt, Caracter en Natie sy mogen zijn, 't zy te Voet of te Paert, gelijck oock den Auditeur van de Krijghs-Volckeren, de Commissarissen van de Vivres en Vouragien, Ingenieurs, Constapels, Bombardiers, Konst-vuurwerckers en Mineurs, hare Familien, Domestiquen en Knechten, met haer Meubelen en Effecten, soodanig, als sy mogen wesen, in alle vryheydt uyt de Stad sullen trecken, sonder dat haer eenig ongelijck, gewelt of overlast, direct of indirect, in haer Persoonen, Goederen en die van haer Familie, aen-

gedaen

gedaen sal werden, noch dat de voorsz. Bagagien en Effecten, soo in 't uyttrecken uyt de Plaets, als over-al elders, tot Brussel toe, sullen mogen gevisiteert werden.

sonder dat men sig daer tegens opponere.

II.

Dat de Infantery door de Bres van 't Casteel, nemende de Poort van Paffendael, uyttrecken sal, en de Cavallery, Artillery en Bagagie, door deselve Poort, of soodanige andere, als de Gouverneur goet sal vinden; en het gantsche Guarnisoen met Wapenen en Bagagie, slaende Keteltrommels en Trommels, en blasende Trompetten, vliegende Vaendels, Standaerts en Wimpels, brandende Lonten, Kogels in de Mont, met vier Stucken Metael-Canon, te weten, twee halve Cartouwen, en twee Vierdelingen, met een Mortier, oock van Metael, met alle hare Affuyten, Voor-treyn, en nootsakelijckelijcke Munitien, te weten, ses schooten voor yder Stuck; ten welcken eynde de Belegeraers de Wagens, Paerden, Equipagien, en alle andere nootsakelijcke dingen tot de Wegh en 't transport fourneren sullen.

Dit gantsche tegenwoordige Articul geconsenteert, uytgesondert, dat aen het Guarnisoen niet, als de twee halve Cartouwen, toegestaen sullen werden; en voort de twee Vierdelingen van Cartouwen en 't Mortier sullen in faveur van den Prince van Chimay gegeven werden.

III.

Dat tot het overbrengen van de Bagagien, Reystuygen en Effecten van de Officiers en Soldaten, en andere hier boven genoemt, gelijck oock van de Gequetsten, die op Wagens sullen konnen vervoert werden, door de Belegeraers van gelijcken vier-hondert Wagens, elck van 6 Paerden getrocken; vier-en-twintig uren, meer of min, voor de Uyttocht gefourneert sullen werden.

Geaccordeert drie-hondert Wagens, en eenige meerder, soo 't van nooden is.

IV.

Dat het voorsz. Guarnisoen, en al 't geen hier vooren genoemt is, met Geleyd-bende, en in alle versekertheyt, tot aen de Stad Brussel, door de rechtste, kortste en gemackelijkste Weg, geleyt sal werden; te weten, door die van Arlon, van Bastogne, Marche en Namen; op den dag van de Uyttocht 2 uren wegs, en op yder van de andere dagen 3 uren ten hoogsten afleggende, haer al 't geen, sy op de Weg in de Plaetsen, alwaer sy vertoeven, soo tot onderhout van de Menschen, als Beesten, van noden hebben, latende volgen.

't Guarnisoen van Luxemburg sal na Stockem geleyt werden, om van daer volgens na Diest te gaen, gelijk hier vooren in 't eerste Articul aengeteeckent is, en sal niet meer, als twee uren Wegs, op de eerste dag afleggen: op de andere drie uren; volgens 't versoeck, 't geen het gedaen heeft. Indien 't ged. Guarnisoen Broot en Vivres van nooden heeft, sal men 't haer op de Uyttocht voor vijf dagen geven; en de Commissaris, die tot haer Geley gestelt sal werden, sal voor haer onderhout voorsien voor de rest van de Weg en Passagies; welcke Wegh de rechtste en kortste, die mogelijck is, gegeven sal werden.

V.

Dit Articul, concernerende het Pardon van de Deserteurs,

teurs, is door den Heer Marefchal de Crequi niet toegeftaen.

V I.

Dit Artijkel geaccordeert, uytgefondert, dat men malkander wederfijts te vreden sal stellen voor de Rantsoenen, die men van de Gevangens, dewelcke te voren overgelevert zijn, moet hebben.

Dat de Gevangens, foo Officiers, als Soldaten, voor en gedurende de Belegeringh van defe Plaets door de Krijgsvolckeren van 't voorfz. Guarnifoen gemaeckt, gelijck oock die van 't voorfz. Guarnifoen, die in de macht van den Alderchriftelijckften Coningh zijn, in wat Plaets fy mogen wefen, en van wat qualiteyt fy zijn, gelijck oock die geene, die fig gedurende de Belegering in de Stad hebben willen werpen, gevangen genomen zijn; oock de Canoniers, die tot Baftoghe gekregen, en na Marche gevoert zijn, alle aenftonts ter goeder trouw van de eene en andere kant fonder Rantfoen, en fonder het meerdere ende 't mindere te balanceren, weder-gegeven fullen werden.

VII.

Geaccordeert.

Dat de Gequetfte, die niet getranfporteert fullen konnen werden, in haer Gaft-huyfen fullen blijven, by welke het vry fal ftaen een Officier, om opficht over haer te nemen, te laten, gelijck oock eenige Chirurgijns; en fullen verder van Doctor, Chirurgijn en andere nootfakelijckheden, tot haer volkomen genefingh, bedient werden; na 't welck fy in alle fekerheyt ter felver Plaets, als 't Guarnifoen, en door defelve wegh gefonden fullen werden, haer vry geleyt voor haer fecuriteyt, overbrenging ende tranfport van haer Perfoonen gevende.

VIII.

Geaccordeert.

Dat alle Buyt, door 't Guarnifoen van Luxemburg in Paerden, Reys-tuygen en andere faken, van wat natuur fy zijn, fonder eenige exceptie, voor en gedurende de Belegering van defe Plaets bekomen, fonder difficulteyt, aen de geene, die 't gekregen, of die 't gekocht mogen hebben, fal verblijven.

I X.

Geaccordeert.

Dat de Vrouwen, Weduwen en Kinderen, Domeftijcken en Knechten van de Officiers, en Soldaten van het Guarnifoen, na haer welgevallen fullen mogen verblijven in de Stadt, of ten platten Lande, alwaer fy hare Huyfen en Goederen fullen hebben, om daer van te konnen difponeren en profiteren, fonder in hare Perfoonen of Goederen, na 't vertreck van 't ged. Guarnifoen, op eenigerhande manier gemolefteert of mishandelt te werden.

X. Dat

X.

Dat sy, gedurende de tijt, die sy genootsaekt sullen zijn, in dese Stad of ten platten Lande te verblijven, van deselve Vryheden en Exemptien van Tocht, Wacht, Inlogering en alle andere personele en reële Belastingen, vry sullen wesen, gelijck voor het overgeven van de Stad.

Geaccordeert.

XI.

Dat aen alle Officiers, Soldaten en andere, hier vooren genaemt, een Termijn van ses Maenden toegestaen sal werden, om van de Goederen en Effecten, roerende en onroerende, haer toekomende, soo in dese Stad, als over-al elders onder de Gehoorsaemheydt van sijn Alderchristel. Majesteyt, of in Persoon, of by Procuratie, te disponeren, 't zy door Verkoop, Alienatie, Donatie of anders, in de gewoonelijcke en gebruyckelijcke formen; en dat men vrywillig de Vrygeleyden en Paspoorten, welcke sy van nooden sullen hebben tot transport van haer Bagagien en Effecten, die sy gedurende die Term sullen willen retireren, en in de Steden, onder de Gehoorsaemheyt van den Catholijcken Coning, brengen, sal geven.

Geaccordeert.

XII.

Dat de Officiers, Militairen en andere, hier vooren genaemt, op den dag van de Uyttocht van 't Guarnisoen, om schulden of op ander pretext, in de Stadt niet gearresteert of gehouden sullen mogen werden.

Geaccordeert, wel verstaende, dat de Particuliere, die in de Stadt schulden hebben, beloften sullen geven, tot verseeckeringh van de betalingh der voorsz. schulden.

XIII.

Dat d'Ontfangers, Commissarissen van de Vivres en Voeragien, in geenderhande manier noch op wat pretext het zy, aengesproocken sullen mogen werden over Impositien ten platten Lande gedaen in Geldt, Hooy, Graen en Haver, dat sy bekomen hebben.

Geaccordeert.

XIV.

Dat, gedurende de Termijn, dat het Guarnisoen sigh tot den Uyttocht prepareren sal, en op den dagh van de Uyttocht selfs, geen Officier of Soldaet van de Belegeraers vermogen sal, in de Plaets te komen, of meerder als haer Wercken zijn, te naderen.

Geaccordeert.

XV.

Dat het Catholijcke, Apostolijcke en Roomsse Geloof in de Stadt, Landt, Hertogdom van Luxemburgh en 't Graefschap Chiny onverbreeckelijck onderhouden sal werden, sonder dat eenige Secte of Kettery, in wat soort

Geaccordeert: den Coning my hebbende geordonneert, dat geen andere Religie, als de Catholijcke, Apostolijcke

en Roomse, in de Stadt, Landen van Luxemburgh en 't Graeffschap Chiny, gestabileert magh werden,

soort of manier het zy, aldaer magh werden gedult of getolereert.

XVI.

Geaccordeert. Den Coningh sal seer ernstigh gebeden werden, dit Artijckel, om te meer kracht daer aen te geven, te willen ratificeren.

De Prelaten, Edelen en Gedeputeerden, representerende de drie Staten van 't Landt, Hertogdom van Luxemburg en Graeffschap Chiny, gelijck oock de Ecclesiastique, soo Geestelijcke, als mede die van de oude Ridderschap, Schildknaepen, Veradelde, Burgers en Inwoonders van 't voorsz. Landt, sullen door sijn Alder-Christelijckste Majesteyt geprotegeert werden, en verblijven in 't jouisseren van alle hare Rechten, Possessien, Privilegien, Vryheden, Beneficien, Exemptien, goede Usantien en oude Costuymen, soo en gelijck sy tot nu toe onder den Catholijcken Coning gejouisseert hebben, sonder dat tot nadeel van deselve eenige nieuwigheyt sal mogen ingevoert werden.

XVII.

Geaccordeert, presterende de gewoonelijcke Eed in diergelijck geval.

Dat die van de Provintialen Raedt, den Procureur Generael en sijn Substituyt, Griffier, die van de Magistraet, Pensionaris, de Sitbanck van de Prevoosdy; en haer beswooren Klercken, de Generale en Particuliere Ontfangers van den Coning en van de Aydes, en andere Civile Officiers, en van de voorsz. Domeynen, van wat Conditie sy mogen wesen, van de Stadt en van 't Hertogdom van Luxemburg en Graeffschap Chiny, welcke in possessie en dienst van hare Charges sullen willen blyven, aldaer in deselve Jurisdictie en Prerogativen, Vryheden en Gagien, als ten tijde van de voorsz. Catholijcken Coning, gemaintineert en gecontinueert sullen werden: gelijck oock de Advocaten, Procureurs, Deurwaerders, Notarissen, Sergeanten en andere Suppoosten van de ged. Raedt en Magistraet.

XVIII.

Geaccordeert; mits sigh onder de gewoone Eeden submitterende.

Dat aen die van de voorsz. Raedt en Magistraet, en aen alle andere, van wat qualiteyt sy mogen wesen, vry en in haer keur sal staen, om sig elders met hare Familien, Meublen, roerende Goederen en effecten te retireren, en binnen ses Maenden na den dag van dese Capitulatie daer van te disponeren; gelijck oock hare Onroerende binnen een Jaer na haer vertreck te verkoopen, en te aliëneren, of anders daer van te disponeren; ten welken eynde haer, als sy sig sullen willen retireren, vrywillig Vrygeleyde en Paspoort toegestaen sal werden; oock dat de Officiers Civil,

sig uyt de voorsz. Stadt hebbende geretireert, en voor het verloopen van de ses Maenden wederkomende, in haer Charges, gelijck ten tijden van haer vertreck, gecontinueert sullen werden.

XIX.

Dat alle de Steden, Prevoschappen, Heerlijckheden, en te gelijck de Vassallen en Onderdanen, van het Hertogdom van Luxemburg, en 't Graefschap Chiny dependerende voor den Oorlog, die tusschen de twee Kroonen in den Jare 1635 gevoert is, dewelcke door het Pyreneesse Vredens-Tractaet gecedeert zijn, met die geene, die noch van de Hooft-Stadt bleven dependeren, niet sullen composeren, als een Lichaem, dat volgens de fondamentele Wetten, goede Usantien en oude Costuymen van 't voorsz. Landt, onder een Gouverneur, Præsident en Luyden van den Provintiale Raed, een Rechter, en Sitbanck van Edelen en andere subalterne Rechters en Officiers, gelijck van outs, geregeert en gegouverneert sal werden.

De Costuymen van het Graefschap Chiny, en die van Luxemburgh, sullen, benevens die van den Staet, geëxamineert werden, om vervolgens daer in een Reglement, conform de Intressen van 't Landt, gemaeckt te werden.

XX.

Dat de gesaiseerde of geconfisqueerde Goederen, Renten en Effecten van de Onderdanen van dese Stadt en Provintie, van wat qualiteyt en Conditie die mogen wesen, en van haer Ouders in 't Hertogdom van Luxemburg en Graefschap van Chiny, of elders onder 't Gebiedt van sijn Alderchristel: Maj:, haer gerestitueert, of daer van de volkomene joüissance toegestaen sal werden, met deselve Rechten, Jurisdictien, Renten, Prætentien en Corvées op de wettige Possessie, in conformiteyt van de generale Costuymen van 't Lant en de Ordonnantien der Souverainen, sonder verdere Authorisatie of Vervolg van noden te hebben.

Geaccordeert aen alle die geene, die onder 't Gebied van den Alderchristelijksten Coningh sullen verblijven.

XXI.

Dat de Renten, Contracten en Obligatien, welcke die van de Stadt en van 't Landt, of andere ten lasten van de Domeynen en Aydes van den Coning, van de Stadt of Hertogdom van Luxemburg en 't Graefschap van Chiny, en van de Destricten, mogen hebben, van Jaer tot Jaer, voldaen en betaelt sullen werden.

Geaccordeert.

XXII.

Dat de Klocken en Metalen, in de Stadt zijnde, respectivelijck aen alle die geene, aen welcke sy toekomen, sullen verblyven, sonder dat iemant, met wat Tytel het zy, eenig recht daer op sal mogen pretenderen.

Alle de Metalen, die in de Stad zijn, behooren uyt haer natuur aen de Artillery: Derhalven moeten de Heeren van de Staten en van de Stad over dit Articul met Monsr. den Marquis de Fraizeliere, Luytenant Generael van de Artillery, accorderen.

XXIII.

De gevefte Burgers, van wat Natie sy zijn, sullen in de Stad verblijven.

Dat, indien onder de Burgery iemandt, die den Alder-Christelijkften Coning gedient heeft, of gebooren Fransse, in dese Stadt sig ter neder gestelt hebbende, gevonden werden, in geenderhande manieren gemolesteert of geinquieteert sullen mogen werden.

XXIV.

Dit Artijckel geaccordeert; wel verstaende, dat, 't geen de Domeynen betreft, niet concerneren sal, als de Domeynen van de Stadt van Luxemburgh, en niet die van 't Graeffschap Chiny, gereünieerde Landen.

Dat den Ontfanger van de Domeynen van den Coning, d'Aydes, de Secours-Gelden, gelijck oock van de voortkomende van de Eyffchen, aen de Inwoonders van Vrankrijck, Lottharingen, Bouillon en andere, gedaen, of van elders, van 't geen sy tot den tegenwoordigen dag toe ontfangen hebben, in de form en manier, die hier vooren gepractiseert is, aen die van de Reken-kamer van Brabant, Rekening sullen doen: selfs dat sy daer voor sullen konnen brengen de Renten en Revenuen van Luxemburg, voor 't tegenwoordige Jaer 1684. vervallen; sonder dat sy van wegen den Alder-Christelijckften Coning, sijn Ministers en Officiers, op eenigerhande manier, daer in verhindert of nagevorst mogen werden, niet meer, als in al't geen ontfangen is, en men daer voor heeft doen brengen in Wijn, Granen, of anders, voor het Jaer 1684. van de ged. Domeyne voortkomende.

XXV.

Geaccordeert.

Dat niemandt in de Stadt van gelijcken, op wat pretext of Tytel het zy, over Vivres, Koopmanschappen, Beestiael, Dranck, Vourages, en generalijck over al het geen in de voorsz. Stadt gefourneert, gelevert en ingebracht is, voor en ter wijlse gebombardeert is geworden, en daer na tot nu toe, als oock gedurende de Belegeringh, aengesproocken sal mogen werden.

XXVI.

Geaccordeert.

Dat de Stadt niet geplondert of qualijck gehandelt sal werden.

XXVII.

Dit Artijckel geaccordeert; wel verstaende, dat die, dewelcke in dienst der Vyanden van den Coningh sullen gaen, sig daer in door de Capitulatie engagerende, aen de Ordonnantien van sijn Majesteyt onderworpen sullen zijn.

En aengesien veele Officiers en Soldaten, in dese Provintie gebooren, welcke actuelijcken in dienst zijn van sijn Cathol: Majesteyt, of van dessels Geallieerden, de party houdende, contrarie de Intresten van sijn Alder-Christelijckste Majesteyt, in de ged. dienst sullen konnen continueren, sullen haer Vader, Moeder, Vrouw, Broeder, Suster en Kinderen, in dese Stadt, of in 't Landt en Hertogdom van Luxemburgh en Graefschap Chiny, onder 't Gebiedt van sijn Alder-Christelijckste Majesteyt blyvende,

vende, op geenderhande manier, hoedanige sy zijn, in haer Persoonen, Goederen of anders geinquieteert mogen werden.

XXVIII.

Den inhout deser Artijckelen sal in sulcken Parlement en Reken-kamer van sijn Majesteyt, als noodigh sal zijn, geënregistreert en geverifieert werden.

Geaccordeert, om geverifieert en geënregistreert te werden op de Plaetsen, daer 't behooren sal.

XXIX.

Mits welke Conditien men belooft, de Plaets ten eynde van drie-mael 24 uuren, na datse van de eene en andere kant aengenomen en geteekent sullen wesen, t'evacuëren. En aen de Belegeraers sal een uur voor de uyttocht van 't Guarnisoen een Poort overgegeven werden, die niet als met sestig Man, by welcke men een tegen-Wacht sal stellen, beset sal mogen werden.

Dit Artijckel sal geëxecuteert werden; en, om sig net te expliceren, sal het Guarnisoen van Luxemburg gehouden zijn, op Woensdagden 7 van de tegenwoordige Maent Juny ten langsten, uyt de Plaets te trecken, en sal 's morgens ten 8 uren een Poort over geven, welcke door hondert Man, van 't outste Regiment, geoccupeert sal werden; by welcke de Belegerde, tot haer securiteyt, een nagelegen Wacht konnen stellen.

XXX.

Dat, tot versekering van alle de Articulen, wedersijds Ostagiers gegeven sullen werden.

Geaccordeert tot bevestiging van dit Artyckel, dat drie Ostagiers van gelijke conditie van de eene en andere kant gegeven sullen werden, en de Artijckelen dubbelt onderteeckent door den Heer Mareschal de Crequi en door den Heer Prince van Chimay.

Gelijck in de tegenwoordige Articulen geen mentie is gemaeckt, als van 't geen het Guarnisoen en de Stad raeckt, is noodig, dat men sig disponere, om ter goeder trouwe de Inventarissen van de Artillery, Stucken, Oorlogs-Munitien en Vivres, in de voorsz. Stad van Luxemburg zijnde, aen sijn Cathol: Majesteyt toebehoorende, op te stellen.

Een dubbelt gemaeckt in 't Leger voor Luxemburgh, den 4 Juny, 1684. 's avonts ten 5 uren.

Geteeckent

FRANCOIS SIRE DE CREQUI,
Mareschal van Vranckrijck.

Den Prince van CHIMAY,
ORILIA.

Den 7 trock het Guarnisoen / omtrent 1300 Man te Voet en 500 Dragonders / uyt / en de Fransse Troupen weder in; waer na het Te Deum gesongen wiert. Den Coning voegde het Hertogdom van Luxemburg aen 't Gouvernement van Lottharingen / 't welk den Mareschal de Crequi besit / en gaf 't Luytenantschap Generael van dit Gouvernement aen den Marquis de Lambert.

De Franssen seggen / maer 4 a 500 gemeene Soldaten in de Belegeringh verlooren / en 700 Gequetste gehad te hebben; en geven de volgende Lijst van haer voorname Dooden en Gequetsten:

Lijste van de Officiers, gedood of gequetst, gedurende de Belegeringh van Luxemburgh.

Den Prince de la Roche-Sur-Yon van een steen-worp aen de Borst gequetst.
Den Marquis de Humieres, Colonel van de Infantery, dood.
Den Grave van Tonnerre, Colonel van 't Regiment van Orleans, gequetst.
Den Marquis de la Vallette, Brigadier van de Cavallery, gequetst.

VOLUNTAIREN.

Den Hertogh van Choiseüil,
Den Stadhouder van Laon,
Milord Howard, van haer quetsuren gestorven.

Doode,

Den Marquis de Montpesat,
Den Marquis de Bourlemont d'Anglure.

Gequetste,

De Lauzun,
Den Ridder de Megrigny,
De la Caillemote.

't Regiment van Champagne.

Dood,

2 Luytenants.

Gequetst,

6 Capiteyns,
9 Luytenants.

't Regiment van Vaubecourt.

Dood,

1 Capiteyn,
1 Luytenant,
1 Onder-Luytenant.

Gequetste,

4 Capiteyns,
4 Luytenants.

't Regiment van Anjou.

Gequetste,

5 Capiteyns,
1 Luytenant.

't Regiment de la Ferte.

Dood,

2 Capiteyns,
1 Luytenant.

Gequetst,

6 Capiteyns,
4 Luytenants.

't Regiment van Navarre.

Dood,

3 Luytenants.

Gequetst,

15 Capiteyns,
4 Luytenants.

't Coninckly Regiment.

Gequetst,

4 Capiteyns,
4 Luytenants,
1 Onder-Luytenant.

't Regiment van Enguien.

Dood,

1 Luytenant.

Gequetst,

1 Capiteyn,
2 Luytenants,
1 Onder-Luytenant.

't Regiment van Piemont.

Gequetst,

11 Capiteyns.

't Regiment van Auvergne.

Dood,

1 Luytenant.

Gequetst,

3 Capiteyns,
4 Luytenants.

't Lionnoische Regiment.

Dood,

1 Capiteyn.

Gequetst,

9 Luytenants.

't Regiment van Conty.

Dood,

2 Capiteyns.

Gequetst,

5 Capiteyns,
7 Luytenants.

't Regiment van Normandie.

Dood,

1 Luytenant.

Gequetst,

2 Capiteyns,
4 Luytenants.

't Regiment van de Kroon.

Gequetst,

2 Capiteyns,
4 Luytenants.

't Regiment

't Regiment van Condé.
Gequetst,
4 Luytenants.
't Regiment de la Chastre.
Gequetst,
2 Capiteyns,
4 Luytenants.
't Regiment van Turenne.
Gequetst,
2 Luytenants.
't Regiment van Soissons.
Gequetst,
2 Capiteyns,
1 Luytenant.
't Bourbonnoise Regiment.
Dood,
1 Capiteyn.
Gequetst,
1 Capiteyn,
4 Luytenants.

't Regiment van Roüergue.
Dood,
1 Luytenant.
Gequetst,
3 Capiteyns,
4 Luytenants.
't Regiment van Bourgondien.
Gequetst,
3 Capiteyns,
7 Luytenants.
't Regiment van Vermandois.
Gequetst,
3 Capiteyns,
4 Luytenants.
't Regiment van Languedocq.
Gequetst,
1 Capiteyn,
8 Luytenants.
't Regiment van Hamilton.
Gequetst,
1 Capiteyn,

1 Luytenant.
't Regiment Snaphanen.
Dood,
1 Capiteyn.
Gequetst,
4 Capiteyns,
2 Luytenants.

2 Andere Officiers Dood.
6 Gequetst.
2 Commissarissen Provintiael Gequetst.
3 Commissarissen van de Artillery Gequetst.
1 Dood.
4 Aydes de Camp Gequetst,
2 Dood.
2 Ingenieurs Dood,
19 Gequetst.
Den Pater Maximiliaen Recolet Gequetst.

Den Mareschal de Crequi vertrock na 't overgaen van Luxemburgh met eenige Troupen na Trier/ en liet de Fortificatien van die Stad demolieren.

De Fransse Armee/ onder den Mareschal de Schomberg/ brack oock van Thulin op/ en ging tot Lessines camperen; van waer/ en van anders kanten/ de Franssen/ door gedurig Partyen uyt te senden/ het Spaensse platte Lant by-na over-al gantsch ruineerden.

Den Coning reverteerde met het Hof oock na Versailles.

Den Grave d'Avaux presenteerde den 7 een nader Memorie/ waer in hy seyde; Dat/ op 't versoeck van langer tijt/ door haer Hoog Mog: Gedeputeerden/ soo voor haer/ als hare Geallieerden/ gedaen/ hy seggen most; dat/ wat Spangie aengingh/ het waerschijnelijck was/ dat den Envoyé van die Kroon van de meening van sijn Coningh wel was onderrecht/ na soo veel uytstellen/ van sijn Alderchristel: Majesteyt gegeven; en dat men reden had/ te geloven/ dat het betrouwen/ 't welk den Cathol: Coning op den Persoon van den Gouverneur der Nederlanden had/ groot genoeg was/ om hem de afstant van een Plaets toe te laten tot conservatie van veele/ en eyndigingh van een Oorlogh/ die Spangie niet langer uyt konde staen; en dat sijn Majesteyt niet geresolveert was/ in die tijt van 't Jaer langer uytstel aen Spangie in te willigen: Dat/ ingevalle haer Hoog Mog: sig by Tractaet/ 't welck door den Coning van Engelant en alle de Vorsten/ die daer in souden willen treden/ soude werden stant gedaen/ aenstonts wilden verbinden/ geen bystant aen de

Spaenssen/ direct of indirect/ te sullen doen; oock niet te gedogen/dat derselver Krijgsvolck de minste daed van vyandschap tegen het Krijgsvolck/ Landen/ Onderdanen of Geallieerden van sijn Majesteyt soude plegen/ sijn Majesteyt beloofde/ sig met de Stad Luxemburg en d'andere Plaetsen/ op den 29 April geëyscht/ te sullen vergenoegen; en een Maent/ of ten langhsten ses Weecken/ te reeckenen van den dagh af/ dat het Tractaet in den Haegh soude zijn getekent/ te wachten/ ten eynde Spangie de Ratificatien in goede en behoorlijcke forme van de Cessie en Renunciatie soude oversenden; mits conditie nochtans/ dat by 't gem. Tractaet/ 't welck in den Haeg mocht werden getekent/ bedongen soude werden/ dat/ in gevalle den Coning van Spangie de gem. Cessie en Renunciatie binnen een Maent/ of ses Weken/ in goede ende behoorlijcke forme niet ratificeerde/ de Staten Generael haer Krijghsvolck uyt de Spaensse Nederlanden in die tijt van ses Weecken souden doen vertrecken/ ende soo langh/ als den Oorlogh soude duren/ geen bystant aen de Spaenssen/ waer het oock mochte wesen/ tegen den Coningh/ of desselfs Geallieerde/ geven; als wanneer sijn Majesteyt sig oock wilde verbinden/ geen andere Plaetsen in de Nederlanden aen te tasten/ of in te nemen/ ja selfs geen vyandlijcke daden ten platten Lande in de Spaensse Nederlanden aen te rechten/ indien de Spaenssen sig mede daer van onthielden; sijn Majesteyt alleen aen sig behoudende de macht/ om sijne Wapenen in de Landen van den Catholijcken Coningh op alle andere Plaetsen/ als in de Nederlanden/ te voeren/ tot dat Spangie de Vrede/ door haer gebroocken/ soude hebben herstelt. Dat haer Hoog Mog: voor haer soo veel meer dagen hadden/ als Luxemburg na den 1. sig gedefendeert had; en dat/ soo de Provintie van Hollant en andere na-by-gelegene binnen de gestelde tijdt resolveerden/ en noch een dagh a twee van hem Ambassadeur versochten/ 't zy om de Consenten van de andere Provintien af te wachten/ of een Resolutie ter Generaliteyt te formeren/ hy deselve soude toestaen. En dat wat 't versoeck/ dat de Treves universeel mocht zijn/ aengingh/ sijn Majesteyt een Maent na 't teyckenen van de Treves met haer Hoog Mog: aen 't Rijck toestont/ om deselve Conditien t'accepteren.

Den Marquis de Castel Moncayo gaf daer tegens den 9 een Memorie over; van inhout/ als sijne vorige/ met dese bybvoegingh; Dat de Spaenssen/ alschoon 'er maer een Soldaet in de Nederlanden was/ sig niet souden abstineren/ van Hostiliteyten tegens de Franssen te plegen; en dat het Tractaet/ op de voet van de Voorslagh van den Franssen Ambassadeur/ niet universeel/ als quoad tempus, (aengaende de tijt) konde wesen.

Gedurende de Belegering van Luxemburg/ was den Mareschal de Bellefonds (dewelcke in Maert in Navarre (alwaer de Franssen uyt Andaye en de Spaenssen uyt Fontarabie malkanderen lang beschooten; maer eyndelijck van selfs weder ophielden) gevallen/ doch door de overvloet van Sneeu verhindert/

hindert/

hindert / sonder veel uyt te rechten / te rugge getrocken was) met een Leger / hoewel niet seer groot / in Catalonien; alwaer hy resolveerde / soo langh de Zee-vloot niet gearriveert soude zijn / Lant-steden / en voor eerst ‡ Gironne / te attacqueren; maer most / eer hy dese Belegering konde ondernemen / de Spaenssen van Pont-Mayor / op de Rivier de Ter / alwaer sy sigh verschanst hadden / als de eenigste Passagie / verjagen; 't welck hem oock met sulcken succes / soo dra hy 't ondernam / geluckte / dat de Spaenssen in groote confusie na Gironne / soo de Franssen seggen / met verlies van 800 Man / en achterlating van 400 Gevangens / (sonder dat van de hare boven de 300 Man / soo dood als gequetst / souden zijn geweest) mosten retireren.

Na dese slag wiert de Belegering ondernomen; maer ontmoete het gewoone geluck van de Fransse Wapenen niet; want / nae dat den 21 Mey de Trenchee geopent en alles tot stormen gereet gemaeckt was / wiert den 24 een generale Storm ondernomen; doch de Fransse moste / na een langdurig gevecht / retireren; so sy voorgeven / om dat de Fuseliers of Snaphanen / die in 't midden recht op de Bres / die de Fransse gemaeckt hadden / geordonneert waren / te marcheren / en daer stil te blijven / tot dat sy souden gesien hebben / hoe 't met d'Attaques van twee Bastions ter rechter en ter slinckerhandt afliep / en alsoo tijt gehad hebben / om sig met de andere weder in postuur te stellen / en dan gelijckelijck aen te vallen / soo dra sy op de Bres gekomen waren / niet tegenstaende de andere Troupen de twee Bastions vermeestert hadden / en sy alsoo voor geen schieten van die kant behoefden beducht te zijn / met weynigh ordre in de Stadt trocken; en daer door / om dat geen andere Troupen haer konden ondersteunen / van de Spaenssen lichtelijck gedwongen wierden / de Bres te verlaten; en dat daer-en-boven 3 Bataillons / die den Mareschal de Bellefonds / doen hy de Bastions ingenomen / en de sijne in de Stadt sagh / na de Bres sondt / oock contrarie haer ordre deden / en twee daer van na 't Bastion ter slinckerhant / en 't derde na dat ter rechterhant marcheerden / en daer bleven staen / uytgesondert een aen de slinckerhant / 't geen / wanneer 't kennis kreeg / na de Bres gedestineert te zijn / wel derwaerts trock; maer reeds half gebroken / en daerom niet genoeg in staet; dat daer op het Bataillon / dat sig nae de rechterhant begeven had / ontboden wiert; maer dat een gedrang Volck / ter slinckerhant ingekomen / dit Bataillon oock geheel in confusie bracht. Dat den Mareschal de Bellefons hier door genootsaeckt wiert / alle weder op de Bres te doen komen / om sig te retrencheren; maer dat hy / siende / dat de Arbeyders onder de Soldaten vermengt waren / en 't gevaerlijk was / aldaer sonder communicatie met de Trenchee langer te vertoeven /

‡ Girona, eertijts Geronda genaemt, is der Aussetaner Hooft-plaets, legt in Catalonien, op een kleyn Heuvelken, is met een oude Muur omtrocken, en in een Drie-hoeckige gedaente gebout. De Rivier Unda, by de Ingesetenen Onhar genaemt, stroomt daer door; waer in een andere Rivier, de Ter, valt, en de Stadts Grachten met Water vervult. Sy is een Bisschoppelijke Stadt, en, hoewel kleyn, rijck van Koop- en Hantwercks-lieden.

vertoeven / best oordeelde / de sijne te doen retireren; doch dat het selve weder soo dra niet geëxecuteert wiert; dat de Belegerde daer door gelegentheydt kregen / om veele Fransse / diese in de Bastions bloot sagen / te dooden en te quetsen; en dat doen ter tijt meest alle de Fransse (in 't geheel omtrent 200 dooden en 500 Gequetsten uytmaeckende) die in de Storm gebleven zijn / sneuvelden; doch dat de Belegerde veel meer Volk in de veroverde Bastions / en anders / tot omtrent 1800 Man / verloren hadden. Maer de Spaensse verhalen / dat de Fransse alleen door haer dappere resistentie na 5 uren Gevechts / met achterlating van 7 Vendels en 3000 dooden /, veele Gevangens en veele Gequetsten / hebben moeten retireren.

Hoe 't is / 't is seeker / dat den Mareschal de Bellefonds de lust vergaen was / om een tweede Storm t'ondernemen / en sig stil / sonder dat het de Belegerde merckten / na St. Pierre Pescador / twee Mijlen van Roses / met sijn Armee begeven heeft / aldaer den 12 Juny gearriveert is / en de Fransse Vloot afgewacht heeft.

Dese Zee-Armade was ondertusschen met het canonneren en ruineren van de Stad ‡ Genoua besig; van 't welck de redenen ende 't beschieten self uyt het navolgende Verhael van Don Estienne d'Andrea / Genoueesse Minister / aen haer Hoog Mog: overgegeven / konnen gesien werden.

Verhael van wegen de Serenissime Republijck van Genoua, gepresenteert aen de seer Hooge ende seer Mogende Heeren, Mijn Heeren de Staten Generael, over 't geene voor haer Stad met de Franssen van den 17 Mey tot den 27 van deselve Maent, 1684, gepasseert is.

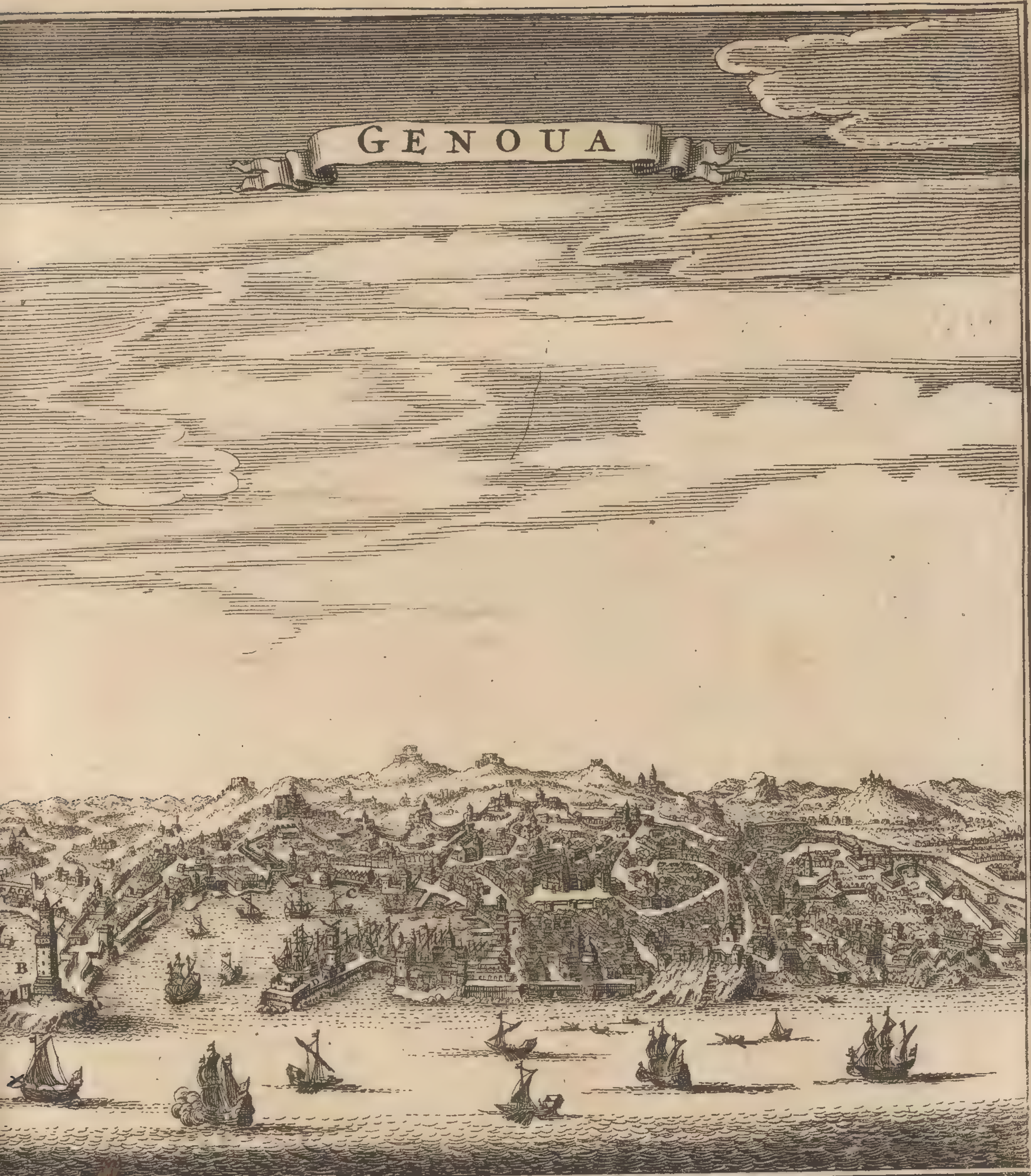
DE Fransse Zee-Armade, zijnde dicht onder dese Stad gekomen, is den Franssen Consul, die derwaerts gegaen was, ten 12 uren, volgens het Italiaensse Uurwijser, van daer gereverteert; en liet weten, *dat de Armade tegen Genoua gedestineert was.*

Dat Monsr. de Signelay op den Admirael, door Mr. du Quesne gecommandeert, was; en dat hy hem te kennen gegeven had, dat hy ordre van sijn Coning had, om eenige Propositien aen de Republijck te doen; welcke, soo sy toestont, alle d' Affairen getermineert souden wesen: maer dat hy, soo men anders dede, sig van 30000 Bomben, om de Stad en Staet te destrueren, en de Republijck tot niet te brengen, soude bedienen.

Dat hy noch 10 Galeyen van Marsilien, 5 van de grootste Schepen uyt de West-Zee, 7 van

Toulon

‡ Genoua, een seer oude Stadt, en, soo eenige willen, 1507 Jaren voor Christi Geboorte gebout, is gelegen aen den Oever van de Ligurische Zee; hangt eensdeels van een Gebergte, en is eensdeels vlack; Volck-rijck; en met veele schoone kostelijcke Paleysen voorsien: door den Koophandel seer vermaert: heeft tot het Jaer 1526, wanneerse volkomentlijck tot een Republijk opgerecht, en de Regering op die manier, als tegenwoordig, gebracht wiert, verscheyde Natien onderhorig geweest.

. S.Pietro d'Arena. B. De Lantaern. C. 't Arcenael. D. De Moellie. E. Bisagno.

Toulon, en meer andere diergelijcke saken, verwachte. Ingevolge van dien versocht den selven Consul de vryheyt, om eenige refraichissementen voor Monsr. de Signelay te koopen; en men stont hem toe al het geene, dat hy begeerde.

Den selven dag quam den Consul noch ten 22 uuren by een van onse Secretarissen; aen welken hy seyde; *Dat Mr. de Signelay hem ordre gegeven had, om na 't Paleys te gaen, en haer te seggen; dat hy verwondert was, te sien, dat men soo weynig acht gaf op een Minister van een soo grooten Coning; dat, men wetende, hem soo dicht aen de Stad te zijn, hem geenige Civiliteyt of Compliment, gelijck men gewoon is, onder Vrienden te doen, liet bewijsen: Dat men ten minsten most senden, om te weten, wat hy begeerde, en hoedanige ordres hy van den Coning, sijn Meester, hadde, wijl hy met een soodanige Vloot quam: Soo dat hy, siende, dat men sulcks verachte, dit voor een declaratie van Oorlog most nemen; en dat hy dien avont de Ordres, die hy van sijn Majesteyt had, soude beginnen t'executeren.* Aen den Consul wiert geantwoort; *Dat men reden had, om seer verwondert te zijn, over 't geen Monsr. de Signelay haer had laten seggen, alsoo de Republijck gedurig geweest was, en contimueerde te zijn, gantsch vol Veneratie voor sijn Majesteyt, en van estime voor een Minister, als hy. Dat hy bereyts door de saluten, die men gedaen had, een evident teecken van haer goede intentien gesien had; en dat men vervolgens, geen andere Complimenten, als 't maer te pas quam, om se te doen, soude manqueren, in die termen, die men gewoon is, te houden. Waer door hy konde sien, dat 'er geen subject was, om aen haer soodanige klachten te doen; zijnde de Republijck in tegendeel seer vremt van alsulcke declaratie, als men supposeerde; boven al ten reguarde van de Ministers, en de Vloot van een grooten Coning, voor welcke men soude belijden een eerbiet, welcke niets soude konnen altereren, te hebben.*

De Saluten, die men aen de Fransse Vloot gedaen had, waren van 10 Canonschooten voor de Coninglijcke Vlag, dewelcke wederom 9 dede: en van 10 anderen schooten met 20 Boëttes voor Mr. den Marquis de Signelay, die oock met 9 antwoorde: Onse Galey de Capitane salueerde met 4 schooten, en men beantwoorde se met drie.

Den Consul gingh op nieuw aen Boort van 't Schip, op 't welck Mr. de Signelay was, en dede hem weten de antwoort, waer van wy komen te spreecken; op het welck hy repliceerde; *Dat, soo dra hy de Salut ontfangen had, hy 't had laten beantwoorden, en dat ten reguarde van het Compliment, dat men hem door Edelen most laten doen, hy geloofde, dat men op een ander mael daer in verder gegaen had, als hy nu bevont; en dat hy om dese reden oordeelde niet dienstig, meer der te naderen; en dat dit noch voor hem, noch voor ons, iets behoorde te effectüeren.*

Men had al 's morgens aen den Consul belast, om aen Mr. de Signelay te representeren; *Dat de Declaratien, die de Ministers van den Alderchristelijksten Coningh hadden gedaen, die, dewelcke sijn Majesteyt selfs tegens den Mylord Preston had geuyt, een soo machtige Vloot, als men in Provence gearmeert had, en die in de Zee gekomen was, sonder daer van eenige kennisse noch advys uyt eenige Oort van Vranckrijck te geven, en, boven al, de schrick, die Mr. de St. Olon voor sijn vertreck over-al verweckt had, de Republijck, uyt oorsaeck van een goedt Gouvernement, verplichteden, om in de tegenwoordige Conjuncture, dewijl d'observantie van hare Wetten oock sulcks vereyschte, geen soort van Esquadre van Galeyen, noch van Oorlog-Schepen, of Branders, t'ontfangen: Dat het derhalven die geene,*

die se commandeerde, mochte believen, ordre te geven, dat sy niet in de Haven souden komen, niet konnende deselve, om de redenen, die wy komen te seggen, daer ontfangen: Dat de Republijck andersints volkomentlijck gereet was, hem alle plicht van respect, dewelcke sy voor sijn Majesteyt draegt, en alle getuygenisse van estime, die men aen sijn Ministers en Commandeurs van sijn Armee schuldig is, te bewijsen.

Mr. de Signelay dede nochmaels deselve insinuatie aen den Consul.

's Anderen daegs wiert Monsr. de Signelay van wegen de Republijck begroet door 6 Edelen, welcke waren Mrs. Fran. Maria Saoli, Paris Maria Salvago, Giacomo Balbo, Gio. Batt. Cicala, Girolomo en Fran. Maria Spinola, die nauwlijcks dese eerste devoirs volbracht hadden, of Monsr. de Signelay stelde haer, onder pretext, dat den Coning over onse Conduite onvergenoegt was, verscheyde saken voor, begrepen in een Geschrift, 't geen hy haer gaf, en in dese termen bestont:

DE Conduite van uwe Republijck omtrent den Coning hadde u d'effecten van sijn rechtvaerdige gramschap al over lang behoren te gemoet te doen sien; want gylieden hebt uwe drift omtrent de belangens van sijne Vyanden by alle voorvallen genoegsaem laten blijken, en ghy hebt noch onlangs openbare ken-tekenen deswegen wel willen geven, soo wanneer ghy toegestaen hebt, dat den Coning van Spagnien de qualiteyt van Protecteur uwer Stadt soude aennemen.

Gylieden hebt, om die schadelijcke Protectie dier genoeg te kopen, het Getal uwer Galeyen vermeerdert, met het voornemen, om deselve by de sijne te voegen. Gy hebt geweygert, die nieuwe Galeyen t'ontwapenen, en geaffecteert, deselve in 't voorleden Jaer te doen uytloopen, niet tegenstaende het gunt u was aengedient van wegen een Prins, van wien ghy alleen een vaste Protectie hebt te verwachten, en welkers goetvinden u tot een Richt-snoer van uwen handel en wandel behoort te strecken, soo ghy uwe gerustheyt lief hebt. Ghy hebt den hoon, de Huysgenoten van sijn Afgezondene aengedaen, ongestraft gelaten. Ghy hebt sijne Onderdanen door de hinder-palen, in haren handel verwekt, boven andere beledigt, en ghy hebt het versoek, aen U gedaen, van een Zout-stapel tot Savona, hartneckiglijck afgeslagen: Een saeck van seer kleyn belang; doch waer mede ghy echter nieuwe tekenen gegeven hebt van het weynigh respect en deferentie, die ghy voor al het geene, dat van sijnent wegen voorgedragen is, zijt hebbende.

De straf behoorde kort op sulke slechte handelingen te volgen; doch sijn Majesteyt wil noch de goetheyt hebben, om u tijt tot berou te geven, en het nemen van beter Resolutie: En derhalven, om d'effecten van sijn rechtvaerdige gramschap van u af te wenden, is het nodig, dat ghy de vier Casques van de Galeyen, door u toegerust, aen sijne Officiers aenstonts overgeeft, en dat ghy een daer van met Galey-boeven voorsien, en in staet om Zee te bouwen, aflevert. Dat ghy vier van uwe voornaemste Raeds-Heeren by sijn Majesteyt sent, om door deselve vergiffenis wegens 't gepasseerde te versoecken, en versekering te doen van een volkomen onderstelling aen sijne bevelen in al het gunt u van sijnent wegen is voorgehouden, mitsgaders al het geen in 't toekomende van sijn dienst en voldoening sal wesen.

Sijn Majesteyt geeft u tijt tot vijf uren na de middag, om op dese voorstellen te beraetslagen; maer hy verklaert u noch daer-en-boven, dat dit het laetste effect is, dat ghy van sijn goedertierentheyt en goetaerdigheyt te verwachten hebt: want, soo ghy sulx binnen dien tijt niet aennemt,

neemt, en de eerste daet van vyantschap laet voortgaen, soo hebt ghy sulke sachte voorwaerden niet meer te hopen, en de vergeefse bescherming van Spagnien sal niet konnen beletten, u, door de gantsche verwoestinge van uwe Stad, de vernieling van uwen handel en gantsen ondergang, te doen gevoelen, hoe schrickelijk de uytwerkselen van de gramschap van sulk een grooten Koning zijn.

Gedurende dese tijt vernam men, dat een Fransse Galey een Genoueesse Barck genomen hadde; en dat eenige Galliotten de Stadt tot op een Canon-schoot naderden, om Bomben in te werpen: waer op men hem wel twee Teeckenen, om op te doen houden, gaf, 't eene met Rook, en 't ander met een Canon-schoot sonder Koogel: maer, alsoo de Fransse gedurig met haer saken voort voeren, is men genootsackt geworden, het hulp-middel van Canon-schoten met Kogels, by der hant te nemen: daer op begon de Armee ten twee uuren, met 10 Galliotten Bomben in te werpen, en ging daer mede voort, tot 's Maendags tusschen 17 en 18 uuren; als wanneer een Barck, uyt de Armee gekomen, een Frans Officier tot ons bracht: welcke aen ons het volgende Geschrift overgaf, en op 't moment, dat hy vertrocken was, hielden de Galliotten met het werpen van Bomben op.

Inhout van een Geschrift, dat een Frans Officier, welcke sig Major van de Armee noemde, aen de Regeeringh, ten 18 uren, in de Hooft-Galey van de Serenissime Republijcq, presenteerde den 18 Mey, 1684.

Den Heer Marquis de Signelay ordonneert my, aen U te seggen, dat hem deert de staet, waer in Uw Stad geraekt is, en de rampsalige effecten, van 't geen hy U voorgespelt hadde, voor dat Gy de Voorstellen, die hy van wegen sijn Majest: gedaen heeft, verworpen had.

Gy kont door de verschrickelijcke disordre, welcke 6000 Bomben veroorsaeckt hebben, oordeelen, wat Gy van 10000, die noch overig zijn, en die men U sal konnen laten sien, te vreesen hebt.

Men weet pertinent de meest beschadigde deelen van Uw Stad, en sal nu op de afgelegenste, die noch niet beschadigt zijn, schieten: Soo dat Gy verseeckert kont wesen, dat den eenen Steen op den anderen niet blyven sal.

Dese rampen, die seer groot zijn, zijn nochtans het geringste, dat Gy van een Oorlog, om welke uyt te voeren Gy niet in Staet zijt, te verwachten hebt.

Hy wil U noch wel seggen, dat hy macht heeft, om U met den Coning te versoenen, in sulker voegen; dat al het Voorgevallene vergeten zy, en dat Gy U in Staet, om den Brandt van Uw Stadt te repareren, sult konnen stellen, en in 't toekomende van de Protectie van sijn Majesteyt jouisseren.

Indien Gy dese aenbiedingen aenneemt, kont Gy in alle veyligheyt die geene, die Gy best sult oordelen, senden, om de Conditien te reguleren.

Maer, indien Gy in Uwe hertneckigheyt, en in de ydele hoop, die Gy op 't Secours van de Spangiaerts hebt, volhart; en dat Gy voort gaet met de Genade, die den Coning U doen wil, van de handt te wijsen, sal de gantsche Wereldt bekennen, dat Gy U vrywillig aen 't onver-

mijdelijck ongeval van 't bederf van Uw Stad geëxposeert hebt, en dat door de weygering van voordeelen, die Gy van de goedertierentheyt en goetheyt van den Coningh bekomt, Gy op U de gestrengheyt van sijn rechtveerdigheyt gehaelt hebt.

De Antwoort, die de Regeering aen desen Officier gegeven heeft.

SYn Doorluchtigheydt, hebbende het verhael, van 't geen my van wegen Mr. den Marquis de Signelay gepresenteert is, verstaen, heeft my geordonneert, t'antwoorden, dat het senden van Gedeputeerden een saecke is, waer over in de Raed moet gedelibereert werden, en dat die. volgens de Wetten, op morgen daer over vergaderen sal: Dat, wat de rest belangt, hoewel de schade, die men deser dagen geleden heeft, seer considerabel is, dit echter niets is, in comparatie van de stantvastigheyt, welcke alle Genouesen voor de bescherming van haer Vryheyt betuygen. En daerom te meer, om dat de Republijck verseeckert is, dat sy geen reden aen sijn Majesteyt, om haer op dese manier te handelen, gegeven heeft.

Replique, welcke Monsr. de Signelay 's nachts ten een uren aen de Regeering sont op de Antwoort, die deselve op sijn Voorslagh van 's Middags gegeven had.

ALsoo uyt de Antwoort, die men aen den Major van de Zee-Armade gegeven heeft, is blijckende, dat een considerabele tijt van noden soude zijn, soo, om den Raed te vergaderen, als om Gedeputeerden te senden, en over de Propositien, die men gedaen heeft, te beraedslagen, in plaets dat het nootsakelijck is, een prompte en decisive antwoort te hebben, 't zy, om geheelijck alle daed van Hostiliteyt te doen ophouden, of, om die op noch verschrickelijcker manier te hervatten, soo verklaert den Marquis de Signelay, de Voorslagen, die hy ordre heeft, om van wegen sijn Coning te doen, te zijn:

Dat men de vier nieuwe Galeyen, die men voorleden Jaer toegerust heeft, in staet van Zee te bouwen, en twee daer van met Galey-Boeven en Artillery voorsien, aen de Officiers van sijn Majesteyt sal overgeven.

Dat de Republijck vier van hare voornaemste Senateurs aen den Coningh sal afvaerdigen, om hem te bidden, het voorgaende te willen vergeten; en om hem nieuwe tekens van submissie en respect te betoonen.

Dat sy 600000 Guldens, in Contant Gelt, voor een gedeelte van de onkosten van de Zee-Vloot sal geven.

Dat het Verblijf en Doertocht van het Zout door Savona, op de bereyts voorgeslagene Conditien, ingewilligt sal werden.

Daer-en-boven verklaert den Marquis de Signelay, dat hy geen langer dilay, als tot morgen ten 10 uren, om over dese Voorstellen te beraetslagen, kan geven, en dat, soo de Republijk die genegen is, aen te gaen, sy de Gedeputeerden met de nodige Authoriteyt, om met hem te sluyten, sal dienen af te senden; dat hy anders met smerte het horribel engagement, waer in sy sig met de grootste Prince van Europa begeeft, sal vernemen.

Den Officier, die dese Replijcke bracht, liet vervolgens vragen, op welck uur de

de Raed vergaderde, en hem geantwoort werdende, ten 14 uuren, 't welck hy geloofde, dat met de Fransse 10 uuren most over-een komen, voegde hy daer by; dat, indien men hem niet precijs op dat uur antwoort konde senden, het nootsaeckelijck was, aen Monsr. de Signelay op 't spoedigste te laten weten, ter welker uur men hem Gedeputeerden soude konnen senden; alsoo hy in sulcken geval geloofde, dat den Marquis, daer kennis van hebbende, noch wel eenige uuren langer soude willen wachten.

Dingsdags 's morgens, den kleynen Raed vergadert zijnde, sont men een Officier aen 't Schip van Mr. de Signelay, om hem dese Antwoort te geven:

D*At het geensints de gewoonte van de Republijck was, Resolutien op de Propositien, die men onder de hitte van de Bomben deed, te nemen: Dat sy een groot vertrouwen had op de rechtvaerdigheyt van haer saeck, en op de intrepiditeyt van de haren, om verder met de uytterste stantvastigheyt de Destructie van de Stad aen te sien; en dat sy aen d'ander kant, voor God en voor de Werelt, seer voldaen was, dat sy geen occasie tot een soo monstreuse wraeck gegeven hadde.*

Men hervatte de Hostiliteyten daer op omtrent ten acht uren, en continueerde daer mede dagelijks; sy begonden se, eer dat dese Antwoort, hoewel wel geresolveert, gesonden was, een weynigh, na het uur dat men voorgeschreven hadde. De Galliotten poogden, gedurende dese tijt, de Stadt soo na te komen, als sy konden; maer het Canon verhinderde haer daer in: vervolgens wiert met het inwerpen van Bomben voortgevaren, tot dat die Officier, die de Antwoort bracht, met een Witte-Vlag, uyt de Haven vertrok, als wanneer men wedersijts ophielt; maer zijnde by Monsr. de Signelay, die de Antwoort las, aengekomen, gaf men aenstonts het teecken, om te continueren.

Woensdag den 23 tenteerde de Armee voor den dag, als de Maen verdween, een landing aen twee kanten, d'eene aen S. Piétro d'Arena, en d'andere aen de kant Della Foce [*of Bisagno.*] Dese laetste gelukte niet als aen weynig Volk; behalven dat het scheen, dat dese niet was, als om diversie te maken; sy maeckten sig echter Meester van 't Paleys van Gio. Bap. Saluzzo: maer sy wierden aenstonts van daer verdreven, en geslagen; benevens de dood van Mr. de la Mothe, haer Commandant en Capiteyn van 't Schip, genaemt le Capable van 48 Stucken Geschut. Noch een Soldaet wiert daer gedoot, en 24 of 25 gevangen, van welcke men een gedeelte in de Herberge de Kooldrager, en het andere in de Gevankenis van Bisagno bracht.

Die by St. Piétro d'Arena landen, hadden een gantsch ander succes: omtrent duysent debarqueerde sig aldaer, aen welke het Voor-schip van de Galeyen de Landing favoriseerde: sy tenteerden, verscheyde attaques op Huysen van Particulieren te doen; maer vonden daer dappere resistentie; en als de Munitie aen de Infantery quam t'ontbreecken, begonden sy wyders met Ladders, Bomben, Granaden, en Fascinen met geswavelt Linnen, en andere gemengde dingen, tot branden bequaem, geladen, te ageren. In desen aenval waren, behalven de verkoren Volkeren, eenige Napolitaensse Soldaten; en de Post van de Lantaerne contribueerde niet weynig tot het

het voordeel, dat men had door de continuële decharge, die men van de Batery deed. Van d'onse was het verlies niet, als van een doode en twee gequetsten. Men gingh den gantsche dagh voort met het inwerpen van Bomben; maer niet met soo groote menigte, als in 't begin. Op den avont ging een Galeye uyt de Haven, tot op sekere distantie, om tegens een Galliot, en vijf Galeyen van de Fransse Armee, welke tot op een Canon-schoot naderden, te konnen slaen: en sy continueerden alsoo malkander te beschieten. Onse Galey wiert door de Battery van de twee Mouilles, en de andere door 't Canon van haer Schepen gesecondeert. De Galey retireerde sig eyndelijck sonder eenige schade. Donderdag den 25 ging men met het inwerpen van Bomben voort, zijnde meenigmael de Galliotten eenige uren sonder te schieten. Des avonts seylde wederom een Galey uyt de Haven, om, gelijck die daegs te vooren, sig wat t'exerceren, en men maekte, om de Mont van de Haven te sluyten, tusschen de nieuwe en oude Moullie, een Keten van Booten en Masten.

Vrydag, den 26, continueerde men met sig van Bomben te bedienen; maer met veel verpoosingh; soo dat geheele uren voor-by liepen, dat uyt de Galliotten niet geschooten wiert: en op den avont sont men twee Galeyen uyt de Haven, om het selve, 't welck een Galey twee avonden te vooren gedaen had, in 't werck te stellen. 's Morgens waren noch drie Oorlog-schepen, welcke men seyde, van 't Esquadre van den Ridder de Tourville, reverterende van 't sluyten der Vrede met Algiers, te zijn, in de Vloot aengekomen, en wierden van 8 Barquen gevolght. Dien selven avont liet men uyt de Haven vertrecken 5 Lances, conduiserende 4 Barcken, van welcke twee voor, en vry wat van de Monden der Moullie, en de twee andere tegens de Post van de Wasschers van Sarzano in de gront geboort wierden, en dat om het naderen van een Schip (waer in men voorgaf, te wesen een groote Kopere Bombe, als een Mine, met verscheyde Materialen, om de Muren omver te werpen, en al het geen, daer se omtrent komt, te ruineren, of de Schepen te verbranden) te verhinderen.

Saturdag, den 27, hebben de Galliotten, na dat sy den gantschen nacht met groote furie geschooten hadden, en daer na 4 uren stil geweest waren, wederom beginnen te schieten, en continueren noch daer mede op dit moment, als ick schryve. Men heeft een twede Kettingh, of Cordon, van de Poort van de oude Moullie tot aen de Post van St. Margriet begonnen.

Benevens dit Verhael gaf desen Minister de volgende Memorie over:

Memorie, aen de Heeren Staten Generael door Don Estienne d'Andrea, Minister van de Republijck van Genoua, overgelevert.

DEn ondergeschreven Minister van de Serenissime Republijck van Genoua vint sig door de tegenwoordige Voorvallen verplicht, Uw Hoog Mog: door dese Memorie seer ootmoedelijck te bidden, sorg voor de Intresten van de Republijck van Genoua te dragen, 't zy door een prompte assistentie, of door de inclusie in 't Accommodement, dat men tusschen haer Keyserl: en Cathol: Majesteyten aen d'eene

d'eene zijde, en den Alderchristelijckften Coning aen d'andere zijde, sal komen te maecken.

Den ondergeschreven hoopt, dat Sy, om de Vruntschap, welcke Uw Ho: Mo: dagelijcks aen de Republijk betuygt hebben, en alsoo de Vryheyt van de Commercie in de Ligurise Zee soo nootsakelijck en nut voor de Intresten van hare Staten is, de goetheyt sullen willen hebben, om daer op, tot welstant van d'eene en d'andere Republijcke, de behoorlijcke reflexien te nemen, op 't welcke hy van hare voorsichtigheyt een favorable Resolutie verwacht. In 's Gravenhage, den 20 Juny, 1684.

Was geteeckent

DON ESTIENNE D'ANDREA.

Den Marquis de Castel Moncayo presenteerde over het selve subject de onderstaende:

Memorie van den Heer Marquis de Castel Moncayo, Extraordinaris Envoyé van de Kroon Spangien, aen haer Hoog Mog: de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, overgelevert op den 12 Juny, 1684.

DEn Marquis de Castel Moncayo hebbende in de laetste Conferentie, alwaer den selven d'eere had, tegenwoordig te zijn met de Ministers van de Hooge Geallieerden, te kennen gegeven de nootsakelijckheyt ende importantie, van dat het Accommodement van de Differenten, ontstaen tusschen de Kroon Vranckrijck en de Republique van Genoua, een gedeelte maekten van 't generale Accommodement, dat men met Vranckrijck ende desselfs Geallieerden soude sluyten, verklaerden de Gedeputeerden van Uw Hoog Mog;, dat d'intentie ende resolutie van Uw Hoog Mog: alsoo was; Ende, gelijck met het aenkomen van de Post uyt Spangie den Marquis de Castel Moncayo zedert positive ordres van den Coning, sijn Meester, op dat subject, heeft ontfangen, vint sig deselve geobligeert, uyt den naem ende van wegen sijn Majesteyt, Uw Hoog Mog: te verstaen te geven, dat het lot, ofte het welvaren van de Republique van Genoua, inseparabel ofte onafscheydelijck is van de Interesten van sijn Majesteyt, niet alleenlijck ter oorsake van de over-eenkominge en maintenue van de Republique van Genoua, met de conservatie van de Vryheyt van geheel Italiën, ende van de vrye Negotie in de Levant, maer oock ter sake van 't Poinct van eere, waer by sijn Majesteyt sig vint geëngageert, overmits deselve Republique, in weerwil van alle dreyginge van Vranckrijck, in weerwil van de inegaliteyt van de Macht, en in weerwil van de ruine, die deselve beproeft heeft, sigh vindende geleght by-na in assche, sigh niet heeft willen afsonderen van de eere ende vrientschap van sijn Majesteyt, tot het welcke Vranckrijck deselve heeft willen obligeren. Ende alsoo heeft sijn Majesteyt, in erkentenisse van een soo heroïque, edelmoedige en stantvastige Actie, geresolveert, geen Vrede nochte Treves met Vranckrijck te maken, ten zy dat sulcks geschiede met insluytinge en satis-

factie

factie van de voorgemelte Republique van Genoua, deselve in dit reguard considererende, als een van sijn aldergetrouwste Geallieerden.

Gedaen in den Hage, den 12 Juny, 1684.

Was getekent

Den Marquis de Castel Moncayo.

Dese laetste Memorie quam veele wonderlijck voor / om dat men ter tijt / als se gepresenteert wiert / in Spangie noch geen tijding van 't voorgevallene te Genoua had / of konde hebben.

De Fransse Vloot / latende maer weynig Schepen voor die Stad / tot het verhinderen der Commercie / vertrock den 28 op de middag na Provence / om het Volk wat te laten refraicheren; en den Marquis de Signelay reverteerde ten Hove / om den Coning van alles rapport te doen.

De Genouesen doorsochten / soo dra sy het onweer van Bomben voor-by sagen / alle Huysen / waer in sy gedachten hadden / dat Franssen waren / en souden se leelijck mishandelt hebben / soo de Regeering / het Volck door beloften van hare Vyanden op 't rigoureust te sullen straffen misleydende / en vry wat door 't harquebuseren van verscheyde groote misdadige van die Natie stillende / haer niet in een sekere plaetse had laten brengen / en voor eenige tijt houden.

Dese raserny van 't Volck most den Genoueessen Envoyé in Vranckrijck met de Gevanckenis van sijn Persoon recompenseren; want den Coning liet hem door den Heer Giraut / geaccompagneert met eenige Guardes / op den 3 Juny aenseggen / dat sijn Majesteyt verstaen hebbende / dat men eenige Franssen in Genoua had gemassacreert / niet geloofde / dat sijn Persoon seker konde wesen tegens een oploop van Volck; en dat meende / dat sijn Ed. securder soude zijn in de Bastille. De Guardes / daer toe geordonneert / brachten hem oock dien dagh noch derwaerts.

De Fransse Vloot stak / na weynig tijts in haer Havens geweest te zijn / weer in Zee / en arriveerde den 21 Juny / 32 Galeyen sterck / op de Kusten van Catalonien. Na haer arrivement resolveerden sy Caep de Quieres van de Zeekant t'attacqueren / en door den Mareschal de Bellefonds van de Lant-zijde te laten benauwen: Ten dien eynde quam de Landt-Militie den 22 tot Fortia / een halve Mijl van Roses / en den 23 landen 600 Man. Den 24 liet Monsr. de Chazeron de Toorn van Pont Legat opeyssehen; en / alsoo 't hem afgeslagen wiert / door Vuur daer toe dwingen. Van eenige Batteryen / op de hooghte van de Voorburgh / wierden den 25 Bomben in de Plaets geworpen; en de Borgery / die in de Kerck gevlucht was / begon / soo dra een van dese Vuurwercken 't Gewelf daer van geruineert had / van overgeven te spreecken; den Gouverneur / die geen apparentie van secours sag / willigde haer versoeck in / en liet de Chamade slaen. Den 28 trock het Guarnisoen / omtrent 300 Man gereguleerde Troupen / en soo veel Miclets sterck / uyt na Lerida.

Naderhant

Naderhant hielden de Franssen Roses eenige dagen besloten; maer verlieten van selfs de Blocquade: sy emporteerden oock Palamos / en noch een kleyn Plaetsje of twee / sonder iets meerder uyt te rechten; en haer Vloot vertrock by tijts wederom na huys.

In 's Gravenhage wiert ondertusschen ernstig over de saken van den Treves gedelibereert. De Gedeputeerden van desen Staet representeerden den 9 Juny aen de Geallieerde Ministers; Of 't niet bepligst soude zijn / nademael het overgaen van Luxemburgh seker was / en Vranckrijck de gedane Conditien gestant dede / in consideratie van de conjuncture van tijden / een Accommodement te sluyten? Den Marquis de Castel Moncayo erhibeerde een Memorie / van inhout / als sijne voorgaende; en de andere Ministers toonden sig genegen tot den Treves / so men se met inclusie van 't Noorden en alle Geallieerden konde maken. Daer op wiert haer verder voorgedragen / dat de Gedeputeerden van alle de Provintien meenden / dat by dese onderhandeling oock behoorden afgedaen te werden de moeylijckheden / die sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie had / so rakende het Prinsdom van Orangie / en de Gerechtigheden van dien / als de executie van sekere Sententie / by 't Leen-Hof van Brabant gantsch onrechtmatig en nulliter gewesen / ten voordeel van de Vrouwe Gravinne van Isenguien / en tot nadeel van sijn Hoogheyt; welke Sententie / met al het daer op gevolgde / by den Coningh van Spangie / Souverain en Opperhooft van dat Leen-Hof / te niet was gedaen; en dat sy Heeren Gedeputeerden oordeelden / dat / men die saken ten principalen differerende tot de Vrede / sijn Hoogheyt / gedurende den Treves / behoorde te blijven in de Possessie van 't selve Prinsdom / en alle de Appendentien / Dependentien en Gerechtigheden van dien / soo als 't sijn Hoogheyt had gepossideert voor den Jare 1672; en dat de executie van de voorsz. pretense Sententie / en 't daer op gevolgde / gedurende den Treves / behoorde te werden gesurcheert / en sijn Hoogheyt in 't gebruyck van de Goederen / door die Sententie / en 't daer op gevolgde / verkocht / gealieneert of beslagen / te verblijven / en gedispenseert te werden / van wegens sijne Leen-goederen in 't Hertogdom Luxemburgh Hommagie aen sijn Majesteyt van Vranckrijck te doen / of investiture te nemen: dese Propositie wiert van de Geallieerde Ministers geapprobeert / en de Conferentie scheyde daer op. De Gedeputeerden van desen Staet gingen aenstonts na den Heer Chudley / hem het gepasseerde communicerende / met versoeck / om alle officien tot surmonteringh der Differenten te helpen aenwenden / en dat sijn Majesteyt van Groot-Brittannien 't Tractaet soude willen guaranderen. Hy antwoorde / dat de Differenten tusschen de twee Kroonen d'uytterste acceleratie van noden hadden / en om die in 't Noorden niet uytgestelt konden werden: dat sijn Coningh de Intresten van sijn Hoogheyt soo seer / als de sijne / ter herten nam: maer dat hy omtrent de Guarantie niet geinstrueert was.

Den Heer van Diest (die al den 19 Mey by Memorie aen haer Ho: Mo: versocht had / dat sy den Treves souden gelieven te accepteren / met verseeckering / dat Duytslant voor onrust gepreserveert soude werden / en geen Secours van daer te verwachten was) gaf op de notificatie van 't bovenstaende / aen hem gedaen / by-na 't selve antwoort / als den Heer Chudley / met byvoeging / dat Denemarcken ('t welck den Deenssen Ambassadeur Joël oock op den 15 by Memorie representeerde) de Differenten met den Hertogh van Holsteyn-Gottorp voor Domestijck oordeelde; en dat de andere Verschillen in 't Noorden wel getermineert souden werden.

Den 14 exhibeerde den Heer Diest een Memorie / tot verbetering van eenige misstellingen in 't rapport van de Gedeputeerden wegens de Conferentie; en den Heer Cramprich ook een over 't selve subject / met byvoeging / dat sijn Keyserlijke Majesteyt onder de Geallieerden / in 't Tractaet in te sluyten / ook stelde den Hertogh van Lottharingen / den Hertogh van Holsteyn-Gottorp / en de Republijck van Genova.

Aen den Grave d'Avaux lieten haer Hoog Mog: na dit alles notificeren; Dat sy tot het aennemen van den Treves / met inclusie van 't Rijck en 't Noorden / genegen waren; en garen met hem souden overleggen / hoe men het selve diende te manieren: met versoeck / van noch eenige langer tijdt voor haer.

Hy antwoorde en representeerde den 15 by Memorie; Dat de saken van het Noorden (alleen uytgedacht door die geene / die Europa in den Oorlog poogden in te wickelen) soo ver geëxtendeert konden werden / dat men tot een algemeen Tractaet soude moeten komen: Dat den Coningh genegen was / op de voorgestelde Conditien de Differenten met Spangie in 's Gravenhage / of te Regensburg / en die met 't Rijk te Regensburg / af te doen / en aen de Rijcksvergadering aldaer noch een Maent / om te resolveren / te geven. Dat hy met haer Ho: Mo: 't Tractaet wel aenstonts wilde tekenen. Dat / wat aenging de prolongatie van tijt / en op welken dag de gegeven 12 dagen behoorde gerekent te werden begonnen te zijn / het waer was / 't geen de Gedeputeerden op sijn sustenue / dat se den 4 / als wanneer de Capitulatie getekent was / aenvangh namen / gerespondeert hadden / dat den 6 eerst een Poort aen 's Coninghs Troupen overgegeven was / en dat de 12 dagen uyt dien hoofde tot den 18 's avonts duren souden; en dat hy soo nauw op die twee dagen / als men met applicatie maer arbeyde / niet sien soude.

Dese Termijn verliep ook niet vruchteloos; want / na veele serieuse Deliberatien en Besoignes / wiert op den 16 by de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslandt besloten / den Treves aen te nemen. 's Namiddags gingen haer Ed: Groot Mog: en Corps ter Generaliteyt / om hare Resolutie aldaer bekent te maecken / en / soo 't mogelijck was / in een Resolutie van haer Hoog Mog: te converteren. De Gedeputeerden van Vriesslant en Stad en Lande conformeerden sig terstont met Hollant; maer die van Gelderlant / Zeelant / Utrecht

en

en Overyssel / versochten eenige dagen / om de sentimenten van de Heeren Staten hare Principalen te weten / 't welck ingewilligt wiert.

Den 17 lieten haer Hoog Mog: aen de Geallieerde Ministers het volgende proponeren:

Project van de Articulen, door haer Hoog Mogende de Heeren Staten Generael aen de Heeren Ministers van de Hooge Geallieerden voorgestelt, op den 17 Juny, 1684.

DAt haer Hoog Mog: sig engageren aen sijn Alderchristel: Majesteyt, de alderkrachtigste officien by sijn Cathol: Majesteyt aen te wenden, om deselve tot d'aenneminge van den Treves, op de Conditien by sijn Alderchristel: Majesteyt voorgestelt, te bewegen.

Dat, omme dan soodanige officien met goet succes te konnen doen, men aen deselve accorderen sal den tijt van ses Weecken.

Dat men aen 't Keyserrijck, ende aen yder Lit van 't Rijck, soude accorderen den tijdt van een Maent, tot acceptatie van die Conditien, aen deselve by sijn Majesteyt voorgestelt.

Dat sijn Alderchristelijckste Majesteyt deselve Conditien niet sal mogen vermeerderen, noch beswaren, gedurende den voorsz. tijt.

Dat oock deselve sijn Majesteyt niets soude ondernemen, gedurende den voorsz. tijt, noch tegens het Keyserrijck, noch tegen Spangien.

Ende dat haer Hoog Mog. van gelijcken, binnen den voorsz tijt, hare Troupen niet souden doen ageren.

Dat, ingevalle sijn Catholijcke Majesteyt en het Keyserrijck, ofte een van beyden, souden goetvinden, de voorsz. Conditien te accepteren, ende den Treves op dien voet te sluyten, als-dan de Ratificatie van die te makene Tractaten van Treves, ende van dit Engagement, binnen den selven tijt sullen werden uytgewisselt.

Dat haer Hoog Mog: ende der selver Hooge Geallieerden die Tractaten, op soodanigen voet gemaeckt, sullen guaranderen tegens alle nieuwe ondernomingen, hoedanigh die souden mogen wesen, ofte wat naem men deselve soude konnen geven, 't zy Appendentien, Dependentien, Reünien, ofte onder wat pretext men sulcks soude komen te doen.

Maer, ingevalle men sijn Catholijcke Majesteyt niet soude konnen bewegen, den Treves op deselve Conditien aen te nemen, dat als-dan haer Hoog Mog: met de saken van Spangie haer niet meer souden bemoeyen.

Dat sijn Alderchristelijckste Majesteyt ende haer Hoog Mog: sullen trachten, door alle soorten van goede officien, ende door den wegh van vrientschap, by te leggen de Differenten van de saken van 't Noorden, gedurende een tijt van twee Maenden; ende, ingevalle men geen Accommodement daer in soude konnen vinden, ende dat men ondertusschen aen d'eene ofte d'andere van derselver Hooge Geallieerden ongelijck deed, dat deselve effectivelijck wierde geattacqueert, dat als-dan haer Ho: Mo: haer souden acquiteren omtrent den Geattacqueerden, van 't geene, waer toe deselve, uyt krachte van de Alliantie, zijn geobligeert.

Hier op wiert geantwoort:

Antwoort, gedaen door de Heeren Ministers der Hooge Geallieerden (behalven Spangie) op de Communicatie van 't Geschrift van de Heeren Staten Generael, gepresenteert door de Heeren haer Hoog Mog: Gedeputeerden in de Conferentie van den 17 Juny, 1684.

DE Heeren Ministers van de Hooge Geallieerden, behalven den Minister van Spangie, hebbende op heden den 17 deser, 's morgens, communicatie ontfangen van 't Geschrift van de Heeren Staten Generael door de Heeren der selver Gedeputeerden, hebben, na visie ende examinatie van het selve, de sake van soo groot gewicht gevonden, dat sy noodig geoordeelt hebben, te versoecken, hare instructie daer op te oversien, om des namiddaghs van dien dagh weder te komen, ende daer op te antwoorden.

Sy hebben dan hare instructie ende ordres nagesien, in dewelcke sy bevinden, op het voorgemelte Geschrift, als zijnde een nieuwe saeck, niet genoeghsaem geinstrueert te zijn; tenderende hare instructien wel tot een generale Vrede ofte Treves, ende gemeene securiteyt, met inluytinge van de Geallieerden ende de Geinteresseerdens; maer niet tot soodanige Conditien; en, gemerkt de groote importantie van de saeck, vinden sy sig geobligeert, daer van aen haer Heeren en Meesters kennisse te geven; verhopende, dat de Heeren Staten Generael ondertusschen sullen blijven in de Unie van de Tractaten, ende niets sullen doen, dat haer van de Geallieerden soude konnen scheyden. Gedaen in den Hage, den 17 Juny, 1684.

Den Marquis de Castel Moncayo erhibeerde dese extravagante Memorie:

Memorie van den Heer Marquis de Castel Moncayo, Extraordinaris Envoyé van sijn Cathol: Majesteyt van Spangie, overgelevert in de Conferentie, gehouden met de Ministers der Hooge Geallieerden, op den 17 Juny, 1684.

GElijck in 't Geschrift, dat de Heeren Gedeputeerden van Uw Hoog Mog: hebben gecommuniceert aen de Heeren Ministers van de Hooge Geallieerden, niet te vinden is eenig Articul, nochte een eenige Periode, ja selfs niet een syllabe, dewelcke niet contrarierende is de erkentenisse, die Uw Hoog Mog: schuldigh zijn voor de groote weldaden, die deselve hebben ontfangen van sijne Majesteyt; die niet contrarierende is d'obligatie ende goede trouwe der Tractaten; die niet contrarierende is de eere van de Republique; die niet contrarierende is het welwesen van derselver Onderdanen; die niet contrarierende is de verseeckeringe, dewelcke Uw Hoog Mog: hebben gegeven aen alle derselver Geallieerden, ende die niet contrarierende is de Gronden ende Maximen, die Uw Hoog Mog: hebbben gevolgt, soo heeft den Marquis de Castel Moncayo, extraordinaris Envoyé van Spangie, redenen, om te hoopen, dat Uw Ho: Mo: niet sullen formeren eene Conclusie van 't geene, dat alleen gecoucheert ofte voorgestelt is, om daer op te vernemen de sentimenten der

der Ministers van de Hooge Geallieerden, insonderheyt, wanneer deselve Ministers der Hooge Geallieerden door haer antwoort aen Uw Hoog Mog: doen sien, dat sy niet vervallen in de gedachten van soodanige nature.

Maer, indien Uw Hoog Mog:, tegens alle verwachtinge, reden, intrest, eere en conscientie, in diervoegen sig quamen te prostituëren, protesteert den Marquis de Castel Moncayo, in den name ende van wegens den Coning, sijn Meester, tegens soodanige Proceduren, soo weynigh over-een-komende met de groote weldaden, die deselve aen Uw Hoog Mog: heeft bewesen; ende protesteert van alle de inconvenienten, die namaels hier uyt souden konnen ontstaen, soo wel ten regarde van Uw Hoog Mog: in 't particulier, als ten reguarde van 't gemeen.

Ende den Marquis de Castel Moncayo confirmeert ende bekrachtigt door dese Memorie de voorgaende, dewelcke hy gepresenteert heeft over 't subject van 't Accommodement met Vranckrijck. Gedaen in den Hage, den 17 Juny, 1684.

Was geteeckent

Den Marquis de Castel Moncayo.

Hy vertrock kort daer na/ sonder afscheyt genomen te hebben/ en sonder dit Jaer te reverteren/ na Brussel.

By de Staten van Utrecht was al den 2/12 Mey eenparigh geresolveert/ den Treves met de andere Bontgenoten aen te nemen: maer de Gedeputeerden/ dewelcke van wegen die Provintie in haer Hoog Mog: Vergaderingh saten/ verklaerden/ dese Resolutie niet anders te konnen interpreteren/ als dat hare Principalen tot het sluyten der Treves inclineerden/ indien alle Provintien eenparig waren; meynende sy oock/ dat de Intresten van syn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie aen dit werck behoorden te werden geaccrocheert.

Den 17 wiert by de Staten van die Provintie over dit Point gedelibereert; de twee voor-stemmende Leden adviseerden volgens de sentimenten van hare Gedeputeerde ter Generaliteyt; maer de Stad persisteerde by de eenparige Resolutie van den 2/12 Mey.

Soo dra de Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant dese discrepantie ter ooren quam/ deputeerden sy de Heeren Muys van Holy van Dordrecht/ van der Marck van Leyden/ Huydekoper van Amsterdam/ en van der Nieuburg van Alckmaer/ om van harent wegen na Utrecht te gaen/ en haer Ed: Mog: tot het condescenderen tot de Treves te bewegen: Sy arriveerden den 21/'s morgens/ aldaer/ wierden dien dagh met twee Carossen door drie Heeren/ uyt yder Lid een/ na de Staten-Kamer opgehaelt/ ende/ na dat den Heer Muys van Holy/ Premier in de Commissie/ een seer welspreeckende Harangue/ wel voorsien van alle meest-krachtige Argumenten/ ter Materie dienende/ gedaen had/ versocht/ buyten de Vergader-Sale in een Vertreck-Kamer te gaen/ terwijl de Staten ten principalen over dese saeck souden besoigneren.

besoigneren. Sonder lange tegenstribbeling verklaerde sig het eerste Lid met de Stad conform de sentimenten van Hollant / en de Ridderschap persisteerde simpelijck by de Resolutie van den 2 / 12 Mey: De Conclusie wiert daer op op de voet van Hollant genomen / haer Ed: Groot Mog: Gedeputeerden weder binnen gehaelt / die Resolutie in scriptis tot een Recredentiael mede gegeven / en na hare Logementen gereconduiseert / alwaer sy het Middagmael hielden / en door veel voorname Heeren van de Stad begroet wierden. Des avonts vertrocken haer Ed: wel vergenoegt / en rapporteerden den 22 het succes van hare Commissie. Haer Ed: Groot Mog: gingen / na 't rapport gehoort te hebben / nochmaels en Corps ter Generaliteyt / met meening / om met 5 Provintien / alsoo dien morgen het Consent van Overyssel oock ingekomen was / een eynde van het groote Werk te maken: maer de Gedeputeerden van Utrecht seyden wederom / volgens de laetste Resolutie van hare Principalen / als eenigsints op die van den 2 / 12 Mey relaterende / niet / als met gemeen Consent / den Treves te konnen accepteren. Haer Hoog Mog: lieten hier op aen den Grave d'Avaux de staet van saken weten / en kregen op haer demande noch twee dagen uytstel.

Maer haer Ed: Groot Mog: / geen tijt verloren willende laten gaen / sonden op nieuw hare voorgaende Gedeputeerden (behalven dat den Heer Bors van Waveren de Plaets van den Heer Huydekoper bekleede) na Utrecht / om nader eclaircissement van haer Ed: Mog: te versoecken: Sy wierden / als de eerste-mael / gerecipieert / en met volkomen contentement gerenvoyeert. De Staten van Utrecht ordonneerden oock aen hare Gedeputeerden ter Generaliteyt / met de Provintien / die geconsenteert hadden / sonder op de Intresten van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie / als geen gemeenschap met de Differenten tusschen Vranckrijck en Spangie hebbende / te blijven staen / te concluderen.

De Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslant verscheenen den 24 ten laetste-mael en Corps in haer Hoog Mog: Vergaderingh / alwaer door Hollant / Utrecht / Vrieslant / Overyssel / en Stad en Lande / vastgestelt wiert / den Treves te accepteren. De Gedeputeerden van Gelderlant en Zeelant insisteerden wel / dat men nochmaels / om midlerwijl 't Consent harer Principalen te konnen ontfangen / eenige dagen uytstel van den Grave d'Avaux soude versoecken; maer / alsoo de andere Leden daer toe niet konden verstaen / wierden wegens dese twee Provintien eenige dagen daer na Protesten tegens de Resolutie van haer Hoog Mog: geexhibeert.

Den Grave d'Avaux / die door de Gedeputeerden van desen Staet kennis van 't bovenstaende kreeg / depescheerde twee Couriers; een aen den Coning / en een aen den Mareschal de Schomberg; de laetste / om de Fransse Troupen niet verder op de Spaensse Nederlanden te doen attenteren.

Van gelijcken versochten haer Hoog Mog: eerst by Missive en daer na door een Deputatie / van de Heeren Achtienhoven / Haersholte / en Cockinga bekleet /

bekleet / aen sijn Hoogheyt / niets tegens de Franssen te willen ondernemen. En / om de Geallieerde contentement over hare Conduite te doen hebben / resolveerden sy het volgende:

Resolutie, van de Hoog Mog: Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden; inhoudende Consideratien tot satisfactie der Hooge Geallieerden van den Staet, in dato den 24 Juny, 1684.

DE Heeren Schimmelpenningh van der Oye, ende andere haer Hoog Mog: Gedeputeerden tot de Buytenlantse saecken, hebben ter Vergaderinge gerapporteert, dat haer E. in gevolge ende tot voldoeninge van der selver Resolutie Commissoriael van den een-en-twintigsten deser, hare gedachten hadden laten gaen, ende vervolgens geconcipieert, ende op het Papier gebracht eenige nadere Consideratien ende Poincten, die sy onder het wel-nemen van haer Hoog Mog: oordelen, dat souden konnen strecken tot satisfactie van de Hooge Geallieerden van den Staet, ende die oock by haer Hoog Mog: souden konnen werden ingewilligt, ten eynde deselve met den anderen mochten blyven geünieert, ende verbonden, volgende de voorsz. Consideratie, by forme van een Concept-Resolutie hier nae van woorde te woorde geinsereert.

BY resumptie gedelibereert zijnde op de Memorien, by den Heere Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van sijne Koninckl: Majesteyt van Vranckrijck aen desen Staet, den vyfden ende sevenden deser gepresenteert, mitsgaders op het rapport van de Conferentien, gehouden met de Heeren Ministers van de Hooge Geallieerden van den Staet, breeder onder de Notulen van den twaelfden daer aen volgende gementioneert; Is goet gevonden ende verstaen, dat aen de wel-gemelte Heeren Ministers sal werden gerepresenteert, dat haer Ho: Mog:, ernstige ende aendachtige reflexie gemaeckt hebbende, op de jegenwoordige perplexe conjuncturen van tyden ende saecken, ende siende de groote discrepantie van opinien, ende de divisien, daer uyt ontstaen, over de middelen, om de Differenten, die soo wel tusschen het Rijck ende sijn Majesteyt van Vranckrijck, als tusschen de twee Kroonen, zijn geresen, ende ten aensien van de twee hoogh-gemelde Kroonen in openbaren Oorlogh zijn uytgebarsten, daer door bewogen zijn geworden, om in desen aen de nootsakelijckheyt te moeten wijcken, ende te resolveren, deselve Differenten liever te sien termineren door een Treves, als de Christenheyt, indien die Treves niet gemaeckt soude werden, te sien vervallen in noch meerder en swaerder beroerten, die in sodanigen gelegentheyt al-omme den Oorlog souden veroorsaecken; dat haer Ho: Mo: meynen, dat deselve aen de gantsche Werelt genoeg hebben getoont, hare ernstige genegentheyt tot conservatie van de Spaensse Nederlanden, met het senden van haer Militie derwaerts, en oock van de Stadt Luxemburg, soo lange die in de macht van sijne Koninckl: Maj: van Spangie is geweest; maer dat sy, bemerkende, dat sijne Koninckl: Majesteyt van Groot Brittanien sigh blijft onttrecken, eenige hulpe of assistentie aen sijne Koninckl: Maj: van Spangie te doen; dat het Duytse Rijck niet alleen seer is verdeylt; maer dat twee

soo

soo voorname Leden van dien, als-dan zijn sijne Ceurvorstel. Doorl: van Ceulen en Bisschop van Munster, en sijne Ceurvorstel: Doorl: van Brandenburg, by schriftelijcke denunciatie aen haer hebben doen weten, dat, ingevalle desen Staet ter sake van den Oorlog, in de voorsz. Spaensse Nederlanden ontstaen, soude mogen werden ingewickelt in een Oorlog met sijne Koninckl. Maj: van Vranckrijck, deselve hare Ceurvorstel: D. D. genootsaeckt souden zijn, mesures te moeten nemen, die met het Interest van desen Staet niet en souden over-een-komen; dat sy, daer-en-boven bespeurt hebbende den goeden wille van hare Hooge Geallieerdens, om de gemeyne saeck met ernst te handthaven, ende de rust in de Christenheyt te helpen conserveren, tot haer over-groot leetwesen hebben moeten sien, dat de voorsz. goede wille ten opsicht van sijne Keyserl: Maj: door den Turcksen Oorlog, ende ten opsicht van de andere Hooge Geallieerden, door de Armatures van andere Koningen en Princen, niet werckstellig heeft konnen werden gemaeckt, op die wyse, als sy geperfuadeert zijn, dat andersints sekerlijck soude geschieden; dat daer-en-boven de ongemacken, daer in sijne Koninckl: Maj: van Spangie selfs is geinvolveert; ende deselve Maj: mits-dien minder bequaem hebben gemaeckt, om soo groote en soo tydige voorsieninge te doen, omtrent de conservatie van de voorsz. Spaensse Nederlanden, als de noot aldaer wel hadde vereyscht, en wetende, dat sy, die tot noch toe aldaer alleen de hant aen 't werck hebben geslagen, niet capabel zijn, nu oock de groote macht, die sijne Koninckclijcke Majesteyt van Vranckrijck aldaer by den anderen heeft gevoert, te konnen resisteren, ende mits dien beducht zijnde, dat de Stadt Luxemburg niet alleen soude werden van een seer difficile recuperatie; maer dat het noch overige der voorsz. Spaensse Nederlanden in het geheel soude konnen verloren gaen, ende de hoog-gem. hare Geallieerden geinvolveert in een Oorlog, daer van om de voor-verhaelde redenen een goede uytkomst seer beswaerlijck te gemoet te sien soude zijn, eyndelijck hebben moeten resolveren, om, voor soo veel haer aengaet, te acquiesceren om de Conditien van Treves, die sijne Koninckclijcke Majesteyt van Vranckrijck, ten opsicht van sijne Koninckl: Majesteyt van Spangie en haer, voorgeslagen heeft, en sulks, om die Majesteyt door alle meest-krachtige devoiren te permoveren, om daer aen insgelijcks te acquiesceren; dat sy vertrouwen, dat de hoog-gem. hare Geallieerden daer inne met haer sullen concurreren, sonderlinge als deselve sullen believen reguard te nemen, niet alleen op de redenen, hier voren verhaelt; maer oock dat sijne Keyserlijcke Majesteyt op de Diete tot Regensburg al bereyts heeft verklaert, dat sijne Koninckclijcke Majesteyt van Spangie soude acquiesceren aen de voorsz. Conditien, mits dat de Stadt van Luxemburg, die sijne Keyserl: Majesteyt doenmaels niet wist, dat in handen van sijne Koninckl: Majesteyt van Vranckrijck was gevallen, van haer Belegh ontheven, ofte genomen zijnde, aen sijne Koninckclijcke Majesteyt van Spangie gerestitueert soude werden; ende dat haer Hoog Mog: mitsdien derven verhopen, dat sijne Keyserlijcke Majesteyt den voortgang van den voorsz. Treves, op de voorsz. Conditien, by Vranckrijck voorgeslagen, voorts oock aen de voorsz. Stadt van Luxemburgh niet sal willen accrocheren, als die Majesteyt serieuse reflexie belieft te maken, dat sigh weynigh of geen hope hier op-doet, om deselve Stadt in het korten wederom te hernemen;

hernemen; maer dattet veel eer feer te beduchten is, dat by continuatie van Oorlog noch meerder foude mogen werden verloren; en dat haer Hoog Mog: derhalven verfoecken, dat de gemelte Heeren Minifters der hoog-gem. Geallieerden daer toe by de hoog-gem. Heeren, hare Principalen, alle goeden Officien willen doen, ten eynde die by fijne Koninckliijcke Majefteyt van Spangie mede willen arbeyden, dat defelve op de voorfz. Conditien den voorfz. Treves wil aennemen; dat haer Hoog Mog: feer geern hadden gefien, dat de onderhandelinge van den voorfz. Treves met wat meerder regulariteyt hadde mogen gefchieden, ende dat de hoog-gem. Geallieerden daer inne hadden mogen vinden wat meerder genoegen; maer dat fy met eenen van de groote wysheyt ende befcheydentheyt van de hoog-gem. hare Geallieerden derven verhopen, dat defelve wel fullen willen confidereren, dat fy ten reguarde van de jegenwoordige onderhandelinge niet foo feer van haer difcreperen in het materieel, als wel in het formeel, ende dat fy dan noch ten aenfien van dat formeel niet fouden hebben willen discreperen, indien fy na haer oordeel daer niet bequamen, dat fekerlijck niet dan voordeel voor de hooge Geallieerden kan by brengen; want dat fy verfoecken, dat hoog-gem. Geallieerden wel believen t'overwegen, dat, voor foo veel aengaet de Conditien, by fijne Koninckliijcke Majefteyt van Vranckrijck voorgeflagen, tot het maecken van een Accommodement, fijne Keyferlijcke Majefteyt felfs geoordeelt heeft, dat fijne Konincklijcke Majefteyt van Spangie op defelve Conditien, als gefeyt is, den Treves foude aennemen, indien maer de Stadt Luxemburg konde werden gefalveert, ende dat mitsdien over de Conditien tusfchen hoogft-ged. fijneKeyferl: Maj: en haer anders geen difcrepantie is, dan of Luxemburg, nu by fijne Konink: Maj: van Vrankrijk genomen zijnde, gedurende den voorfz. Treves fal blyven in handen van die Majefteyt, of aen fijn Majefteyt van Spangie gereftitueert fal werden; en meynen haer Ho:Mo:, dat om die difcrepantie niet behoort te blijven een obftacul aen een foo nodigen faeck, als nae haer oordeel is het voorfz. Accommodement, om dat de nature en eygenfchap van den Treves niet alleen daer tegen fchijnt te ftrijden, dat iemant, gedurende den felven Treves, foude moeten afftaen van iets Capitaels, dat hy voor het maken van dien hadde geoccupeert; maer oock om dat, als gefeyt is, de recuperatie van dien in defe tijdtsgelegentheyt van weynigh, foo niet van geen hoope is, ende dat mitsdien in het materieel van den Treves tusfchen fijn Keyferlijcke Majefteyt felfs, ende haer Hoog Mog: weynig different fchijnt over te blyven. Ende wat belangt den Treves, in het Rijck te maecken, dat haer Hoog Mog: haer geenfints willen ingereren, om ten aenfien van het hoogft-gedachte Rijck te definieren, op wat Conditien die foude werden gemaeckt, ende daerom alleen fullen aenhouden ende infifteren, dat aen het felve Rijck bequamen tijt magh werden gelaten, om de voorfz. Differenten mede door den Treves te termineren, ende dat, gedurende den voorfz. tijdt, de Conditien van dien by fijn Coninglijcke Majefteyt van Vranckrijck niet fouden mogen werden befwaert of vermeerdert, ofte iemant van de hooggem. Geallieerden door eenige invafien ofte feytelijckheden geincommodeert; ende dat fy fulcks niet hebben ondernomen, dan naer dat fy hebben gefien, dat daer omtrent van wegen het Rijck, niet alleen in het Ceurvorftel: Collegie; maer felfs by fijn Keyferl: Majefteyt ende

ende het Vorstelijcke Collegie, soodanige ouvertures zijn gedaen, dat sy, soo geen volkomen ende vaste verseeckeringe, ten minsten seer goede hoope konnen hebben, dat den voorsz. Treves, oock ten opsicht van 't Rijck, niet soude uytblijven; want, of wel sijn Keyserl: Majesteyt, voor soo veel den tijt aengaet, die maer heeft genomen op 10, in plaetse van 20 Jaren, dat oock die discrepantie van geen effect kan wesen, om dat in desen niet meer als een simpele Quæstie is over het maken van den Treves, die dienen soude, om onderwijlen, ende gedurende deselve, te handelen van een eeuwigdurende Vrede; ende dat mitsdien niet soo seer den tijt, als wel de Vrede selfs, het voornaemste voorwerp van dien Treves is, ende dat die mitsdien van selfs staet te expireren, soo haest de voorsz. Vrede gemaeckt sal zijn: Dat de saecken dan in diervoegen geconsidereert zijnde, haer Hoog Mog: dat vertrouwen hebben van de groote æquiteyt ende billickheyt van de hooggem. hare Geallieerden, dat deselve, siende, hoe verre het werck ten principalen selfs is geavanceert, haer niet sullen willen stoten, ofte op haer Ho: Mo: eenig ongenoegen vatten, om dat die in desen gedwongen werden, haer eenigsints te moeten dispenseren van de formaliteyt, die sy andersints seer geerne souden hebben sien observeren: want dat wel waer is, dat het beter soude zijn geweest, dat de Conditien van den Treves, soo wel ten aensien van het hooggem. Rijck, als van sijn Coningl: Majesteyt van Spangie, teffens ende te gelijck hadden mogen werden afgehandelt, ende de Tractaten, daer over te maecken, oock teffens ende te gelijck hadden mogen werden gesloten ende geteeckent; maer dat aen de andere zijde mede waer is, dat, sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck seer sterck gearmeert ende gereet staende, om met sijn Wapenen noch meerder te ondernemen, soo wel ten opsichte van sijn Coningl: Majesteyt van Spangie, als ten opsichte van het hooggem. Rijck, niet voor ongerijmt behoort te werden opgenomen, dat, daer de Hooge Geallieerden in de saeck ten principalen geen soo essentiële discrepantien overigh houden, dat aen een goede uytkomste van dien kan ofte magh werden getwijffelt, men, met een weynig af te treden van een Formaliteyt, komt uyt te wercken soo grooten saeck, als is, dat sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck, gedurende den tijt, die aen het Rijck en sijn Coninglijcke Majesteyt van Spangie gelaten wort, niets met Wapenen sal mogen ondernemen, of de voorgeslagen Conditien versweren: Dat haer Hoog Mog: hare Geallieerden wel willen versekeren, dat sy genegen zijn, aen haer, ingevalle sy souden mogen werden geattacqueert, of aengetast, te præsteren de hulpe ende assistentie, die sy, in krachte van de gemaeckte Tractaten, schuldig zijn, dewijle sy gantsch niet gesint zijn, de hooggem. hare Geallieerden te verlaten; maer veel eer vast by de gemaeckte Alliantien te verblijven, ende sulcks te helpen afweeren het ongelijck, dat iemant van de hooggem. Geallieerden soude mogen werden aengedaen: Dat sy vorders oock genegen zijn, te guaranderen de Tractaten van den Treves, die tusschen het hooggem. Rijck en sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck souden mogen werden gemaeckt, indien het hooggem. Rijck verstaet, de Tractaten van Treves, tusschen de twee Kroonen gemaeckt, desgelijcks te guaranderen, of andersints oock daer over met de hooggem. hare Geallieerden soodanige vordere onderhandelinge te maken, als tot wederzijts securiteyt geoordeelt sal werden te behooren. Ende dat sy de voorsz.

Guarantie

Guarantie particulierlijck oock souden laten gaen tegens alle ondernemingen, geen uytgesondert, van wat nature ende conditie of naem die oock souden mogen zijn, ende specialijcken tegen alle Appendentien, Dependentien, Reünien, of hoe men die anders soude baptiseren, benamen of tituleren: Ende voor soo veel de hooggem. Geallieerden haer oock laten gelegen zijn aen de conservatie van de Ruste in het Noorden, hebben haer Hoog Mog: deselve hare Geallieerden wel willen versekeren, dat sy haer ten uyttersten daer aen sullen laten gelegen leggen, dat de voorsz. onrusten aldaer mogen werden geaccommodeert, ende dat sy gesint zijn tot het voorwerpsel te nemen ende te houden de Tractaten, die sy schuldig zijn, te guaranderen; ende dat sy oock by faute van een Accommodement niet sullen nalaten, aen haer Hooge Geallieerden, die beledight souden mogen zijn ofte worden tegens den teneur der voorsz. Tractaten, te presteren de hulpe ende assistentie, daer toe sy by deselve Tractaten verbonden zijn: Dat haer Hoog Mog: insgelijcks genegen zijn, dat de Intressen van den Heere Hertogh van Lottharingen alhier volkomentlijck mochten werden afgedaen; ende, ingevalle sulcks niet soude konnen geschieden, dat sy sullen trachten te besorgen, dat in het te maken Tractaet van den Treves mag influëren een Articul, mede-brengende, dat de voorsz. Intressen van den hooggem. Hertog, vermits de kortheyt van den tijt, alhier niet hebbende konnen werden afgedaen, deselve sullen werden gesonden naer Regensburg, om met ende nevens de Differenten van het Rijck op een ende deselve tijdt mede verhandelt ende geaccommodeert te werden: Ende dat haer Hoog Mogende, om te toonen hare enixe genegentheyt, van haer by hare Geallieerden te houden, en daer van niet te separeren, bereydt zijn, over de observantie en naerkominge van den Treves, die nu staet gemaeckt te werden, ende tot elckanderens meerder securiteyt ende gerustheyt, met de Hooge Geallieerden soodanige verdere mesures te nemen, als dienstig geacht sullen werden.

Waer op gedelibereert zijnde, hebben haer Hoogh Mogende haer de voorsz. Consideratien, by forme van een Concept-Resolutie, wel laten gevallen; ende is voorts goedt-gevonden ende verstaen, mits desen te committeren de Heeren Schimmelpenningh van der Oye, ende andere haer Hoog Mogende Gedeputeerden tot de buytenlandtse Saecken, om, van 't geene voorsz. is, kennisse ende communicatie te geven aen de Heeren Ministers van de Hooge Geallieerden van den Staet.

Accordeert met 't voorsz. Register.

Den 28 committeerden haer Hoog Mog: de Heeren van Werckendam en Hop voor Hollandt / Dijckvelt voor Utrecht / Burmania voor Vrieslandt / Cuper voor Overyssel / en Gerlacius voor Stadt en Lande / om met den Grave d'Avaux den Treves te sluyten; gelijck oock na eenige Conferentien geluckig volbracht wiert. Het Tractaet luyt als volgt:

Tractaet van Conventie over den Treves, gemaeckt ende gesloten tusschen den Heere Grave van Avaux, Ambassadeur van sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck, ter eenre, ende de Heeren Gedeputeerden van de Ho: Mo: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden ter andere zijde, in 's Gravenhage, den 29 Juny, 1684.

IN den name Godes, den Schepper aller dingen: Aen allen tegenwoordigen ende toekomenden zy kennelijck, gelijck als den seer Hoogen, seer Excellenten, ende seer machtigen Prince LOUIS DE XIV, door de Genade Gods Allerchristelijckste Coning van Vrankrijk ende van Navarre, niets meer ter herten heeft gehad, als alle de Geschillen te doen ophouden, dewelcke de Ruste in Europa stonden te trou-bleren, ende door dat middel voor de tweedemael den Vrede te geven aen de Christenheydt, heeft sijn Majesteyt niets versuymt van alle 't welcke, dat tot derselver herstellinge konde vorderlijck zijn, selfs naer de Declaratie van Oorlogh, die hem gedaen is door den Catholijken Coning: Ende, nademael sijn Allerchristel: Majesteyt is geinformeert geweest, dat de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden betuygden een seer groote begeerte, om met alle hare macht te contribuëren tot soo een heylsaem werck, heeft hy aen haer de middelen geopenbaert, die hy geoordeelt heeft, de bequaemste te wesen, om het Vuur des Oorlogs uyt te blusschen, 't welcke sig in haer Nabuurschap begon t'ontsteecken, ende 't selve niet alleen hare Frontieren in een onvermijdelijck pericul stelde; maer 't geene oock op het poinct stont, de geheele reste van Europa te verwoesten: Ende ten eynde dese Differenten, waer van de gevolgen soo jammerlijck voor de Christenheyt stonden te wesen, ten spoedigsten mochten werden geëyndigt, heeft sijn Majesteyt volle macht gegeven aen den Heer de Mesmes, Ridder, Grave van Avaux, Raedt Ordinaris in sijnen Raed van Staten, ende desselfs Extraordinaris Ambassadeur in den Hage, om vast te stellen, sluyten ende teeckenen met de Heeren Staten Generael, ofte met derselver Gedeputeerden, (voorsien met gelijcke macht) de Articulen, die nootsaeckelijck souden geoordeelt werden, om te geraecken tot een prompt Accommodement met Spangie: Ende de gemelte Heeren Staten Generael, met eene overtollige vergenoeginge ontfangende de getuygenissen, die sijn Allerchristelijckste Majesteyt haer soo menigmalen van sijne affectie gegeven heeft, ende antwoordende van hare zijde met eene geheele vertrouwelijckheyt aen de sincere begeerte, die sijn Majesteyt heeft, om de Vrede in Europa te herstellen, ende particulierlijck te verseeckeren de ruste van hare Frontieren, hebben met applicatie geëxamineert de aenbiedingen, die sijn Majesteyt wel heeft willen doen, om tot soo een geluckig eynde te geraecken; ende, na daer over rijpelijck gedelibereert te hebben, hebben sy geoordeelt, dat men geen prompter, geen lichter, noch gevoeglijcker middel konde gebruycken, om den voortgangh van den Oorlog vaerdiger te stuyten, als die geene, dewelcke sijn Allerchristelijkste Majesteyt heeft aengeboden, van een twintig-jarigen Treves ofte Wapenschorssing, dewelcke van stonden aen konde doen ophouden de quade gevolgen der Differenten, die ontstaen zijn tusschen sijn Allerchristel: Majesteyt ende den Cathol: Coning, ende by gevolgh middel geven, deselve in 't geheel te eyndigen door eenen goeden ende

vasten

vaſten Vrede: Derhalven hebben ſy genomineert de Heeren Daniel van Wijngaerden, Baron van Wijngaerden, Rubroeck, Benthuyſen, Heere van Werckendam, Soetermeer, Moermont, in Reneſſe, Zuytlant ende Noortwelle, Gedeputeerde van wegen de Ridderſchap in de Vergaderinge van Hollant ende Weſt-Vrieſlandt, Hoogh-Bailliu ende Dijckgrave van de Stadt ende Landen van Woerden, Heemraedt van Deflandt, Curateur van de Univerſiteyt tot Leyden; Jacob Hop, Raed-Penſionaris der Stadt Amſterdam; Everard van Weede, Heer van Dijckvelt, Ratelcs, &c. Eerſte Raed van de Staten van de Provintie van Utrecht, ende Præſident in hare Vergaderinge, Dijckgrave van de Riviere de Lecq; Sjuck Gerold van Burmania, Grietman van Wijmbritſeradeel; Gysbert Cuper, Burgermeeſter van de Stadt Deventer; ende Anthony Gerlacius, Gedeputeerde ter Vergaderinge van de gemelte Heeren Staten Generael van wegen de Staten van Hollant ende Weſt-Vrieſlant, Utrecht, Vrieslandt, Over-Yſſel ende Groningen, om te arreſteren, ſluyten ende teeckenen de Articulen, waer inne men ſal over-een-komen met den gem. Heere Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambaſſadeur van ſijn Alderchriſtel: Majeſteyt, tot bereyckingh van een prompt en goedt Accommodement; Ende den gemelten Ambaſſadeur van den Alderchriſtelijckſten Coning, en de gem. Gedeputeerden van de Staten Generael der Vereenigde Provintien, naer eene wederzijdſche communicatie der Volmachten, waer van de Copyen aen 't eynde deſes van woorde te woorde geinſereert zijn, hebben geaccordeert, gesloten, ende gearreſteert de volgende Articulen:

I.

In gevolge van de aenbiedingen, die den gemelten Alderchriſtelijckſten Coningh gedaen heeft tot de herſtellinge van de Vrede, verbinden haer de gem. Heeren Staten Generael der Vereenigde Provintien aen ſijn Alderchriſtel: Majeſteyt, alle goede officien aen te wenden, om ſijn Catholijcke Majeſteyt te doen accepteren den gem. Treves van 20 Jaren, te reeckenen van den dagh af van de onderteeckeninge van deſe tegenwoordige Conventie, ſtaende welcken Treves of Stilſtant van weder-zijden ſullen ophouden alle Acten van Hoſtiliteyt, van wat nature die oock zijn, tuſſchen gemelten Alderchriſtelijckſten Coningh ende gem. ſijn Catholijcke Majeſteyt, ſoo ter Zee ende andere Wateren, als te Lande, in alle hare Coningrijcken, Landen, Provintien ende Heerlijckheden: Ende alle dingen ſullen ten wederzijden herſtelt werden in deſelve ſtaet, waer in ſy geſtelt zijn geweeſt door het Tractaet van Nimwegen, voorbehoudens 't geene anders ſal gereguleert zijn in de volgende Articulen, rakende de Beſittinge, in dewelcke de gem. Alderchriſtel: ende Cathol: Coningen, ſtaende den twintig-jarigen Treves, reciproquelijck ſullen blijven.

I I.

Den gem. Alderchriſtel: Coning ſal blijven in beſit, ende effectivelijck genieten, ſtaende den voornoemden Stilſtant van Wapenen, ſonder te mogen werden ontruſt ofte getroubleert, onder wat reden ofte pretext het ſoude mogen weſen, van de Stadt Luxemburg ende van hare Voogdye, ofte der 14 a 15 Dorpen of Gehuchten, die van hare dependentie zijn; van Beaumont en de 3 of 4 Dorpen, die van hare dependentie reſteren; van Bouvines, daer onder geene zijn; ende van Chimay, met de 12 of 15 Dorpen, die daer van dependeren.

 III. Indien

III.

Indien in ses Weecken, te reeckenen van den dagh van d'onderteeckeninge van dese tegenwoordige Conventie, den Catholijcken Coning doet overleveren een Acte van Ratificatie in goede ende behoorlijcke forme, door dewelcke sijne Catholijcke Majesteyt aggreërt en ratificeert de Articulen, in dese tegenwoordige Conventie begrepen, ende consenteert in den Treves van twintigh Jaren, op de Conditien, die daer inne zijn verklaert, sijne Alder-Christelijckste Majesteyt, soo haest de geseyde Ratificatien sullen uytgewisselt zijn, sal aen den Catholijcken Coningh restituëren de Steden Kortrijck ende Dixmuyden, naer dat hy daer van de Mueren sal hebben doen nederwerpen, ende de Fortificatien geraseert, ende sal van gelijcken wedergeven de Dependentien van de voornoemde twee Steden.

IV.

Sijne Alder-Christelijckste Majesteyt sal oock aen sijne Catholijcke Majesteyt restituëren, nae de uytwisselinge der voorn: Ratificatien, alle de Plaetsen, die sijne Wapenen souden mogen bemachtigt hebben; ende generalijck alle het geene, waer van hy sig in possessie heeft gestelt zedert den twintigsten Augusti 1683., uytgesondert de Steden van Luxemburg, Beaumont, Bouvines ende Chimay, dewelcke hy behouden sal met hare Dependentien, in maniere, als in het tweede Articul van dese tegenwoordige Conventie is gestipuleert; Sijne Aller-Christelijckste Majesteyt en sijne Catholijcke Majesteyt blyvende voor het overige in de selve staet van besit, in dewelcke sy waren ten tyde van den ophef van de Blocquade van Luxemburgh, sonder nochtans dat uyt krachte van de geseyde possessie, of van die der andere Steden ende Plaetsen, die, staende desen Treves sullen blyven, 't zy aen Vranckrijck, 't zy aen Spangie, eenige prætensie sal mogen werden gemaeckt, nochte van weder-zyden eenige Reünien gedaen, noch tegen de gemelte Heeren Staten, onder prætext van Dependentien, t'Samen-voegingen, ofte andere Rechten, wat naem die souden mogen hebben.

V.

Sijne Aller-Christelijckste Majesteyt sal van gelijcken verobligeert zijn, na de uytwisselinge van de voorn: Ratificatien van Spangie, sijne Troupen in 't geheel af te trecken uyt den Staet ende Dominatien van den Catholijcken Coning, in wat gedeelte deselve souden mogen gelegen zijn: Gelijk oock den Catholijcken Coning geen acte van Hostiliteyt meer sal plegen, ende sal van sijne zijde gehouden zijn, te observeren, tot herstellinge van de rust ende de goede Correspondentie tusschen de Onderdanen der gemelte Allerchristelijckste ende Catholijcke Coningen, deselve saecken, tot dewelcke sijne Allerchristelijckste Majesteyt door de tegenwoordige Conventie sig verbindt.

VI.

Dat, indien op dit fondament, op dewelcke de gemelte Heeren Coningen sullen blyven in de possessie., staende den voorn: Treves, waer in hare Allerchristelijkste ende Catholijcke Majesteyten waren, ten tyde van den opheff van de Blocquade van Luxemburg (uytgesondert de boven-gem. Plaetsen, die aen sijne Allerchristelijckste Majesteyt sullen verblyven) sig bevont eenige Plaetse, waer van den tijdt van

van de Possessie, estendüe of uytbreydinge, wiert betwist, daer van sal de decisie gestelt werden aen den Coning van Groot-Brittannien, onder bedingh niet te min, dat de gemelte Heeren Coningen niet meer sullen ontfangen worden, om eenige klachten te doen, na het verloop van drie Maenden na de uytwisselinge van de Ratificatie van Spangie van dese tegenwoordige Conventie.

VI.

Het heffen van Contributien sal van weder-zijden gecontinueert werden voor alle, 't geene sal resteren te vervallen tot den dagh van de uytwisselinge der Ratificatien van Spangie over dese tegenwoordige Conventie, ende de Achterstallen, die schuldigh sullen blijven ten tijde van de boven-gemelte uytwisselinge der genoemde Ratificatien, sullen betaelt werden binnen drie Maenden naer den voornoemden tijt; en men sal geene Executien uyt dien hoofde mogen doen, staende dien tijt, tegen de schuldige Gemeenten, mits datse goede ende deugdelijcke Borgen sullen gestelt hebben in een Stadt van de Dominatie ofte Possessie van dien Heere Coning, aen wien de Contributien sullen schuldig wesen: ende, ingevalle dat'er eenige Differenten quamen te ontstaen ten reguarde van de geseyde Contributien, sal men sigh geene voldoeningen mogen procureren door dadelijcke middelen; maer dese betwistinge sal in der minne geëyndigt werden; en, indien dit niet doenlijck is, sal men sig daer over stellen ter Arbitrage van den Coning van Groot-Brittannien.

VIII.

Sijn Alderchristel: Majesteyt verbint sig, van nu af aen te doen ophouden alle Hostiliteyten in de Nederlanden, tegens de Steden en Plaetsen, behoorende aen de Kroon van Spangie, selfs ten platten Lande, indien de Spaenssen haer daer van onthouden: Ende de gemelte Heeren Staten Generael verbinden haer, van niets te ondernemen tegens de Plaetsen, aen sijn Alderchristel: Majesteyt toebehoorende, noch tegen sijne Troupen.

IX.

En, indien den gem: Heere Coningh van Spangie den boven-genoemden Treves niet accepteert op de gestipuleerde Conditien in den tijt van ses Weecken, te reeckenen van den dagh van de ondertekeninge van de tegenwoordige Conventie, en sijn Catholijcke Majesteyt niet en furneert eene Acte van Ratificatie in goede en behoorlijcke forme, obligeren haer de gem. Heeren Staten Generael in dien gevalle, immediatelijck in den tijt van ses Weecken alle hare Troupen uyt de Spaensse Nederlanden te trecken, ende, soo lang desen tegenwoordigen Oorlog sal duren, geen Secours aen de Kroon Spangie te sullen geven, directelijck noch indirectelijck, soo lange de tegenwoordig swevende Differenten niet sullen getermineert zijn; ende sy verbinden haer oock, geene Acte van Hostiliteyt te plegen tegen de Troupen, Landen en Onderdanen van sijn Majesteyt, noch tegen sijn Geallieerden. Ende sijne Alderchristel: Majesteyt verobligeert sig reciproquelijck, niet te attacqueren, noch sig te bemachtigen van eenige andere Plaetsen der Nederlanden, selfs het platte Lant niet te mogen beoorlogen, indien de Spaenssen haer daer van onthouden; sijne Majesteyt aen hem behoudende de vryheyt, om sijne Wapenen te brengen in alle de andere Staten van den Catholijcken Coningh, buyten de geseyde Nederlanden, ter

tijt

tijt toe, dat de Vrede tusschen de Alderchristelijckste en Catholijcke Coningen sal herstelt zijn.

X.

Ende, ingevalle den Oorlog tusschen de Alderchristelijckste en Catholijcke Coningen quam te continuëren, en sijn Alderchristel: Majesteyt op de Kroon Spangie eenige Conquesten dede, sijn gem. Majesteyt belooft, dat, wat succes sijne Wapenen oock op een ander mochten hebben, hy geen Æquivalent in de Spaensse Nederlanden sal accepteren van de Conquesten, die hy, gedurende desen Oorlog, doen sal; ende dat hy veel min, gedurende den geseyden tijt, sal bemachtigen eenige Plaetsen van de voornoemde Nederlanden, 't zy door revolte, verwisselinge, willigen afstant, of door wat ander middel het soude mogen wesen.

X I.

Sijn Majesteyt verobligeert sig van gelijcken, van noch een Maent te vergunnen aen den Rijcks-dag tot Regensburg, te reeckenen van den dag, dat dese tegenwoordige Conventie sal geteeckent zijn, om met Vranckrijck te conveniëren over eenen Treves; en gemelte sijn Majesteyt verbint sig, van, gedurende dien tijd, de Conditien, die hy voorgeslagen en aldaer over eenige Maenden heeft doen reïtereren, niet te mogen vermeerderen.

X I I.

Sijn Alderchristel: Majesteyt ende de Staten Generael der Vereenigde Provintien consenteren, dat den Coning van Groot-Brittannien, en generalijck alle de Princen, die wel sullen willen in een gelijck Engagement treden, aen sijn Alderchristelijkste Majesteyt en aen de gem. Heeren Staten Generael mogen geven hare beloften ende verbintenissen van Guarantie van de executie van het geene dese tegenwoordige Conventie inhout: Gelijck oock sijn gemelde Alderchristelijckste Majesteyt ende de Staten Generael consenteren, dat gelijcke Actens van Guarantie sullen gegeven werden aen sijn Catholijcke Majesteyt, indien hy den geseyden Treves aenvaert.

X I I I.

Men is over-een gekomen, en het is verklaert geweest, dat men niet pretendeert, iets te vernieuwen aen de Tractaten, die tot Nimwegen gemaeckt zijn tusschen den gemelten Alderchristelijckstten Coningh ende de gemelte Heeren Staten Generael, en dat de geseyde Tractaten in haer geheele kracht ende vigeur sullen blijven.

X I V.

Het tegenwoordige Tractaet sal door den gem. Heere Coning en door de Heeren Staten Generael geratificeert en geapprobeert werden, ende de Brieven van Ratificatie van d'een en d'ander in goede ende behoorlijcke forme overgelevert werden in den tijt van drie Weecken, of eerder, soo 't doenlijck is, te reeckenen van den dagh van de onderteeckeninge.

In voldoeninge van 't welcke wy boven-gemelte Ambassadeur van sijn Majesteyt ende Gedeputeerden, boven gemelt, van de Heeren Staten Generael, in gevolge van onse respective Volmachten, hebben in de gemelte namen dese tegenwoordige getekent

geteekent met onse ordinaris teeckeningen, ende daer nevens gevoegt de Cachetten van onse Wapenen. Gedaen in den Hage, den 29 Juny, 1684.

Was geteeckent

(L. S.) *De Mesmes C. d'Avaux.*

(L. S.) *D. van Wijngaerden.*
(L. S.) *J. Hop.*
(L. S.) *E. de Weede.*
(L. S.) *S. G. v. Burmania.*
(L. S.) *Gisb. Cuper.*
(L. S.) *A. Gerlacius.*

Tot meerder elucidatie van 't 9 Articul wiert goedt gevonden / dat na het woort indirectelijk gestelt soude werden / noch te Water, noch te Lande, of aen wat kant het zy; en na het woort bemachtigen; Noch door hem, noch door sijne Geallieerden.

Sijn Hoogheyt stelde de nodige ordres tot het uyttrecken onser Troupen uyt de Spaensse Nederlanden / en reverteerde den 3 July tot Honslaerdijck.

Soo dra den Treves voltrocken was / lieten haer Hoog Mog: door den Heer van Starrenburg / benevens de bekentmaeckinge van 't sluyten / aen 't Hof van Vranckrijck insteren / dat den Coningh gelief de te besorgen / dat sijne Troupen voor de Uytwisseling der Ratificatie / soo hy niet tot het Delogement resolveren konde / niet aen dese zijde Nieupoort / Konselvez / Audenaerden / Hal / Charleroy en Namen; en by de overige vaste Steden een uur in 't ront / mochten logeren; het Over-quartier van Gelderlant en Limburg van Inquartieringen bevryt wesen / en op den dagh der Uytwisselingh sijne Troupen volkomentlijck den Spaensen Bodem quiteren. Den Heer de Croissy antwoorde / volgens 's Conings last / op dit versoeck; Dat sijn Majesteyt met groot vernoegen gesien had de gesloten Conventie / die approbeerde / en nakomen wilde; ook tot gerustheyt van haer Ho: Mo: sijne Troupen / volgens 't geen den Grave d'Avaux aen haer bekent gemaeckt hadde / doen logeren / en niet aen dees zijde Nieupoort / noch in 't Over-quartier van Gelderlant / laten komen; maer tot het verdere / soo lang de Spaensen den Treves bleven negligeren / niet verstont / en van hem niet gevergt konde werden / sijne Troupen op den dag van de Uytwisseling der Ratificatien af te doen trecken; maer alles / 't geen in de Conventie gestipuleert was / soude doen; en dat meende / dat hoe meer men de Spaensen van alle kanten presseerde / hoe eer sy tot reden souden zijn te brengen.

De Ratificatie stropte lang in de Provintien van Gelderlandt / Zeelandt / Utrecht en Overyssel / alsoo veele Leden verstonden / dat sijn Hoogheyts Intresten oock nu nootsakelijck mosten gehanthaeft werden / selfs soo ver / dat tot den 19 July alleen Hollant / Vrieslant en Stad en Lande / simpelijck de Ratificatie ingewilligt hadden; en / alsoo de 3 Weecken / tot de Uytwisseling gestelt / by-na verlopen waren / vreesden veele / dat eenige nieuwe moeylijckheden uyt

dit traineren souden spruyten; maer sulks wiert noch gelukkig voor-gekomen/ met het inbrengen van 't Consent van Overyssel op den selven morgen van den 19/ bestaende in de volgende termen:

Extract uyt het Register der Resolutien van de Ridderschap en Steden der Staten van Overyssel: Den 7 July, 1684. St. Vet.

ALhoewel de Ridderschap en Steden vermeenen, met justitie en billikheyt, oock buyten de consideratie van de hooge en onvergeldelijcke verdiensten, soo van den Persoon van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie selfs, als van sijne soo seer Doorluchtige en Onsterffelijcke Voor-ouderen, aen desen Staet gedaen, overeen te komen, dat, voor het effectivelijck sluyten van de Tractaten, aen hoogged. sijn Hoogheyt door den Staet, door d'een of d'ander wijse, in sijn rechtvaerdige Pretentien werde gegeven volkomen contentement; echter, indien, maer alle doenlijcke aen te wenden devoiren, volgens Resolutie, op heden genomen, de Bontgenoten voor het verschieten van den Termijn tot de Uytwisselinge der Ratificatien op de laetst-gemaeckte Conventie van een twintig-jarigen Treves, tusschen sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck en desen Staet opgerecht, ende de kortheyt des tijts, niet eens souden konnen werden, en dat daer door niet alleen desen Staet; maer oock den gantschen Christendom in gevaer soude werden gestelt, van in verdere seer schadelijcke en gantsch ruineuse verwijderingen te vervallen, 't welck buyten allen twijffel sijn Hoogheyt mede niet, als met een bysonder leetwesen, soude komen aen te sien, soo hebben haer Ed: Mo: goet gevonden, derselver Gecommitteerden ter Generaliteyt te authoriseren, en effective te helpen presteren, en in 't werck stellen, in vast vertrouwen, dat de Bontgenoten niet sullen nalaten, door alle sortable wegen en middelen te coöpereren, dat sijn Hoogheyt metten eersten, en soo haest doenlijck en behoorlijck, contentement metter daet verkrijge.

De Ratificatie sorteerde daer op effect.

Gelderlant/ Zeelant en Utrecht bleven gedurigh op de satisfactie van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie insisteren. Die van den Rade en Rekeninge van sijn Hoogheyt klaegden oock den 4 Augusti; Dat, onaengesien de debvoiren, die het haer Hoog Mog: gelieft hadde aen te wenden in den Jare 1681, en daer na, om de Feytelijckheden en violente Proceduren, die den Prince van Isenghien, onder het support van sijn Coningl: Majesteyt van Vranckrijck, ende desselfs gesagh en authoriteyt, in den beginne van dat Jaer hadde aengevangen t'ondernemen, met het feytelijck invaderen van sijn hooggem. Hoogheyts Graefschappen, Baronnyen, Steden, Domeynen en Goederen in Wals-Brabant, daer na in het Hertogdom Luxemburg, in het Dauphiné, Tollen op de Rhosne, het Prinsdom van Orangie, en alles, 't geene sijn Hoogheyt van soo grooten consideratie in Bourgogne en elders hadde, daer maer den hoogstged. Coning van Vranckrijck sijn Gebiedt exerceert, alle het geene haer Ho: Mo: in dese saecke omtrent den hoogstged. Coning verders hadden gelieven te doen, van geen effect of de minste operatie was geweest. Dat den voornoemde Prince van Isenghien

Isenghien sig hadde laten gelusten, de Graefschappen en Domeynen van Warneston, Vianden, Daesburg, Butgenbach, S. Vith en andere, by forme van quasi publijcke Subhastatien en Decreet te doen veylen, en selfs, soo geseght wierde, ingekocht, immers alreets en zedert twee Jaren in possessie genomen hadde: En boven dat noch soo verre voort ging, dat sig den voornoemden Prince van Isenghien voor omtrent twee Maenden alle sijn Hoogheyts Goederen in Bourgogne door het Parlement, quasi by forme van Sententie, hadde laten adjudiceren, insgelijcks veylen, en, naer eene alsoo genaemde Appretiatie of Taux, door het voorsz. Parlement, vry van alle Lasten en Hypotheeck, laten overgeven, en in handen stellen voor een Somme van 668663 Guldens en 13 Deniers, Frans Gelt, alles by een ongehoorde Justitie, ende buyten exempel, sonder Cautie en hangende de Revisie, die den Commis Defenseur, by den Coningh quasi pro Formâ aengestelt, hadde versocht ende geobtineert; versoeckende, om de voorgaende en verdere geallegueerde redenen, daer inne, 't zy by den hoogstgem. Coningh, 't zy elders, alwaer haer Hoog Mog:, naer derselver hooge wijsheyt, oordeelen souden te behooren, soodanige voorsieninge te doen, en middelen aen te wenden, daer door haer Ho: Mo: soo cordate Interventie en Guarantie hun effect sorteren, de voorverhaelde violente Invasien gestuyt, ende de soo oude en illustre Erf-goederen en Huysen van sijn Hoogheyt niet t'eenemael mochten werden ten proye gegeven, en aen den lust en plaisier sijner Vyanden geheel en al geabandonneert.

Den 8 September doleerden sy over het qualijck tracteren eeniger Gereformeerde: En, alhoewel haer Hoog Mog: in Vranckrijck om satisfactie, en in Engelant en te Berlijn om coöperatie, onvermoeyt hebben laten insisteren, heeft sijn Hoogheyt echter dit gantse Jaer niet 't minste contentement genoten.

Niet lang voor 't sluyten der Treves nam den Spaenssen Admirael Papachino eenige Hollantse Schepen, onder voorgeven, van met Fransse Goederen geladen te zijn: de Schepen wierden, na dat men se gelost had, vry gelaten; doch van de Goederen, hoe groote devoiren men aenwende, kon men geen vergoeding krijgen.

Den Franssen Plenipotentiaris tot Regensburg, Monsr. de Crecy, gaf vroeg in July aen de Rijcksvergadering kennisse, dat desen Staet den Treves aengenomen had, en dat sijn Majesteyt ten hoogsten verlangde, de Vrede met het Rijck te herstellen, en uyt die oorsaeck, volgens 't Tractaet, met haer Hoog Mog: opgerecht, noch een Maent na de onderteyckening van dien aen 't Rijck toestont; protesterende, by weygering deser Voorslag, onschuldig te willen zijn aen alle ongevallen, die daer uyt geboren souden werden. Den Coningh liet oock, om de Princen van 't Rijck, waer van eenige lang op de herstellingh van den Hertogh van Lotharingen, inclusie van 't Noorden en eenige Ceremoniele Differenten, urgeerden, het Vuur wat dichter aen de Voeten te leggen, een aensienlijck getal sijner Troupen, onder den Mareschal

de Schombergh / terwijl de overige de Spaensse Nederlanden bleven extorqueren / na de kant van der Elsas marcheren; maer (alsoo de Leden van het Rijck dagelijcks meer en meer inclinatie tot een Accommodement betoonden) sonder iets te ondernemen; en Monsr. de Crecy verleende / volgens permissie van sijn Heer en Meester / verscheyde nieuwe dilayen / tot dat de Keyserlijcke Commissarissen / alsoo den Catholijcken Coningh aen den Keyser Volmacht gegeven had / voor de Kroon Spangie den 10 Augusti het volgende Tractaet oprechteden:

Articulen van den Treves, tusschen den Coningh van Vranckrijck ende den Coningh van Spangie.

IN den Naem ende ter eeren van de Alderheylighste Drievuldigheyt, Godt den Vader, den Sone, ende den H. Geest. Sy kont ende kennelijck eenen iegelijken, ende particulier, die het raeckt, ofte souden mogen komen te raecken. Alsoo sijne Majesteyt Carolus Secundus, Coning van Spangien, Indien, &c. beweeght door de Oorlogen ende perijckelen van het gantsch Christenrijck, die aen sijne Majesteyt, soo door sijne Heyligheyt den Paus van Romen, als oock door sijne Keyserlijcke Majesteyt seer dickwils zijn vertoont geweest; ende oock dat den Alderchristelijksten Coning Ludovicus den XIV. Coning van Vrankrijk, uyt eenen puren yver ende affectie tot het onderhouden van de Vrede onder alle Christene Potentaten, daer toe oock seer dickwils van sijne Heyligheyt verweckt zijnde, eenparelijck hebben geresolveert, den Oorlogh die tusschen hun beyden ontsteken was, tot solaes van de Onderdanen, ende bewarenisse van heel Christenrijck, met eenen Vrede ofte Treves, te blusschen ende te niet te doen, waeromme sijne Alderchristelijckste Majesteyt sijne ordres tot Regensburg, ende andere Plaetsen tot het volbrengen van 't werck gegeven heeft aen sijne Legaten, tot ondersoeck, ofte de Volmachtigde van sijne Catholijcke Majesteyt van Spangien oock waren voorsien met eene volkomen ende behoorlijcke Macht, soo heeft sijne Catholijcke Majesteyt van Spangie oock goet gevonden, alsoo verre van de Tractaet-plaetse gelegen was, sijne Keyserlijcke Majesteyt te versoecken, tot het committeren van eenige Gequalificeerde, die hy de saecke toebetroude; waeromme sijne Keyserlijke Majesteyt, overdenckende het groot ende profijtig werck voor de heele Christenheyt, sijne Keyserl: Commissarissen gestelt ende gesonden heeft na Regensburg, met volkomen Macht, om met den Volmachtigden van Vranckrijck aen te gaen, ende te sluyten eenen Treves, gelijck sy oock hebben gesloten ende geteeckent op de Conditien, hier naer volgende.

I.

Volgens de Conditien, van sijne Alderchristelijckste Majesteyt van Vranckrijck, tot vernieuwinge van den Vrede gepresenteert, aenvaert den Catholijcken Coning den twintig-jarigen Treves, beginnende van den dage deser onderteeckeninge, binnen welcken tyde alle Hostiliteyten sullen komen te cesseren, soo te Water als te Lande, in alle Rijcken ende Dominien, binnen en buyten Europa, oock binnen ende

ende buyten de Linie, ende sal alles in staet worden gestelt, gelijck die gestelt is geweest ten tijde van de Vrede van Nimwegen, uytgenomen 't geen, 't welck by de naervolgende Conditien ter oorsaecke van de possessie geaccordeert is, dat sijne Catholijcke Majesteyt van Spangien ende den Alderchristelijcken Coningh van Vranckrijck, gedurende den Treves van twintig Jaren, genieten sullen.

II.

Sijne Alderchristelijckste Majesteyt sal behouden ende genieten, gedurende desen Treves, sonder eenige stoornisse ofte moeyelijckheyt, uyt wat reden het soude mogen wesen, ofte op wat pretext, de Stadt Luxemburg met haren byvangh, veertien oft vijftien Dorpen daer onder resorterende, gelijck oock Beaumont met drie a vier Dorpen daer van dependerende: Item Bovines sonder eenige dependentie, Chimay met twaelf oft vijftien Dorpen van haer dependentie.

III.

Soo haest als dese Conditien in behoorlijcke forme geratificeert, ende van sijne Catholijcke Majesteyt aengenomen sullen wesen, sal sijne Alderchristelijckste Majesteyt, aen de Catholijcke Majesteyt van Spangien restituëren ende over leveren de Stadt Kortrijck ende Dixmuyden, met de Dependentien van beyde; maer eerst gedemanteleert, ende de Bol-wercken ter Aerden neder-geworpen.

IV.

Sal oock sijne Alderchristelijckste Majesteyt naer de gedane Ratificatie, ter wedersijts, alle de Plaetsen, die door sijne Wapenen zijn vermeestert, ende generalijck alle, dewelcke hy zedert den twintigsten Augusti van 't Jaer 1683. in besittinge heeft gehad, restituëren, uytgenomen Luxemburg, Beaumont, Bovines, ende Chimay, die hy met hun Dependentien, op die manier, als by 't twede Articul van dese is gestipuleert, behouden sal: voor de rest sullen blyven sijne Catholijcke Majesteyt ende sijne Alderchristelijckste Majesteyt in deselve possessie ende staet, gelijck die ten tijde van de opbreeckinge der eerste blocquade van Luxemburg zijn geweest, soo nochtans, dat ter oorsaecke van sulcke possessie, ofte van eenige Steden ofte Plaetsen, die gedurende desen Treves, in des eens ofte des anders Macht sullen blyven, niets en sal mogen van d'een ofte ander gepretendeert worden, noch geene transactien geschieden.

V.

Sal sijne Alderchristelijckste Majesteyt van Vranckrijck, naer de overleveringe van de Ratificatie, van wegen sijne Catholijcke Majesteyt, alle sijne Troupen, leggende op den Bodem van sijne Catholijcke Majesteyt, waer ofte op wat Plaetse het soude mogen wesen, te rugge ontbieden, 't welck van gelijcken sal doen sijne Majesteyt van Spangien, ende hem onthouden van eenige Acte van Hostiliteyt, ter oorsaecke van de Publijcque Vrede, ende mutuële Vruntschap, onder de Ondersaten van beyde de Kroonen; tot onderhout van welke Conditien sijn Alderchristelijckste Majesteyt van Vranckrijck hem is verbindende by dese.

VI.

En soo uyt dit fondament, dat beyde de Coningen, gedurende desen Treves, in de possessie moeten blyven, in dewelke soo wel sijne Maj: van Spangien, als sijne Alderchristel:

christel: Majesteyt van Vranckrijck hebben geweest ten tijde van de eerste opgelichte Blocquade van Luxemburg, uytgenomen nochtans de Steden, dewelcke in de Macht van sijne Alderchristel: Majesteyt blyven, eenige andere Plaetsen waren, over welckers extensie ofte tijdt der possessie eenig geschil quame te rijsen, sal de decisie van dien gestelt moeten worden in handen van sijne Maj: van Engelant, in dien verstande, dat geen van de twee Kroonen iets sal mogen inbrengen ofte pretenderen, naer het verloop ofte expireren van drie Maenden naer de Ratificatie deser Contracte.

VII.

Sullen boven dien oock van beyder syden de Contributien, die niet betaelt en zijn tot den dage van de wisselinge van de Ratificatie, moeten werden betaelt binnen den tijdt van drie Maenden naer de voorsz. Ratificatie, ende en sal geene executie tegens de schuldige Landen binnen dien tijdt mogen geschieden, mits stellende suffisante Cautie, in de Steden van des eens ofte des anders Conings Gebiet resorterende, aen dewelcke de Contributien toebehooren. Maer, ingevalle eenig geschil, questie ofte difficulteyt ter oorsaecke van die Contributien quamen te vallen, het en sal aen geen van de Partyen geoorloft wesen, sig selven met gewelt te betalen; maer sullen in 't mindelijck moeten werden geslist; soo niet, sullen deselve gestelt worden in handen van sijne Majesteyt van Groot Brittannien.

VIII.

Sijne Alderchristelijckste Majesteyt van Vranckrijck belooft van nu af op te houden van alle Hostiliteyten ende Invasien tegen de Steden, Dominien ende platte Landen, onder de gehoorsaemheyt van Spangien in dese Nederlanden: gelijck oock van sijnen kant den Coning van Spangien is doende.

IX.

Van den eenen ofte anderen kant, raeckende het Contract van Nimwegen, gemaeckt tusschen beyde de Kroonen van Spangien ende Vranckrijck, en sal niets verandert worden; maer blyven in sijn vigeur ende volkomen stant, als by 't eerste Articul geresolveert is.

X.

Sijne Keyserlijcke Majesteyt, soo voor sig selven als in den naem van Sijne Catholijcke Majesteyt van Spangien, ende Sijne Alderchristelijckste Majesteyt, consenteren, dat het heele Rijk, Sijne Majesteyt van Groot Brittannien, de Staten van de Vereenigde Provintien, ende alle Coningen en Princen, Republijcken ende Staten, die dese Obligatie op hun willen nemen, beloven, ter goeder trouwe voor de herstellinge ende assurantie, ende voor de Vrede van heel Christenrijck, de Guarantie deser Contracte aen te sullen nemen.

XI.

Den Treves, op dese maniere gemaekt, belooft sijn Keyserl: Majesteyt voor sijn Majesteyt van Spangie, ende oock sijne Alderchristel: Majesteyt van Vranckrijck, in behoorlijcke forme ende gewoonelijcke goethoudinge, met eene solemnele Ratificatie, binnen den tijt van 6 Weecken, ofte eerder, soo het kan geschieden, van den dagh der Onderteeckening, ofte hier, ofte in het Hof van den Alderchristel: Coning, reciproquelijck ende wel te herwisselen.

Ten

Ten laetsten, ende tot verseeckeringe van alle 't geene hier boven geschreven en oock in den naem van sijn Keyserl: Majesteyt voor den Catholijcken Coningh van Spangie van d'eene zijde, ende in den naem van sijn Alderchristel: Majesteyt van Vranckrijk van d'andere zijde, getracteert ende geconcludeert is geworden, hebben Wy ondergeschreven, daer present zijnde, met ons eygen Hant onderteeckent ende gezegelt. Aldus gedaen tot Regensburg, den 15 Dagh der Maent van Augusti, in den Jare 1684.

(L. S.) *Amadeus Comes Windisgratz.* (L. S.) *Ludovicus Verjus,*
(L. S.) *Franciscus Matthias May.* *Comes de Crecy.*

Den 15 wiert voor het Rijck het volgende Tractaet gesloten:

TRACTAET van den Twintig-jarigen TREVES;

Tusschen den Keyser en den Coning van Vranckrijck gesloten.

IN den Naem en ter eere van de Heylige Drievuldigheyt, God Vader, Soon en H. Geest. Alle ende een yder, die het raeckt of aengaen magh, zy bekent, dat, alsoo tot slissingh der Verschillen, die over de Executie van 't Vredens-Tractaet, den 5 February, 1679, tusschen den Alderdoorluchtigsten en Grootmachtigsten Vorst LEOPOLDUS de I, verkooren Rooms Keyser, altijt Vermeerder des Rijcks, Coning van Duytslant, Ongaryen, Bohemen, Dalmatien, Croatien, Slavonien, Aerts-Hertog van Oostenrijck, Hertog van Bourgondien, Brabant, Styrien, Carinthen, Carniolen, Marckgraef van Moravien, Hertog van Luxemburg, Op- en Neder-Silesien, Wirtemberg en Tecke, Vorst van Schwaben, Graef van Habsburgh, Tirol, Kyburg en Goritien, Marckgraef des Heyligen Roomssen Rijcks, Burgouw, Op- en Neder-Elsas, Laubach en Salins, &c. en 't Roomsse Rijcks ter eener; ende den Doorluchtigsten en Grootmachtigsten Vorst LODEWYCK de XIV, Coningh van Vranckrijck, &c. den Alderchristelijckften Coningh, ter andere zijde, gesloten, ontstaen zijn, en tot vast-stellingh, soo van de voorsz. Nimweegse, als van de voorgaende Westphaelsse Vrede, een amiabel Tractaet tot Franckfort aen den Meyn wel aengestelt, maer niet ten eynde gebracht is geworden, en nootsakelijck geoordeelt is, 't selve tot Regensburgh te hervatten, op dat de Rust en veyligheyt niet alleen van 't Roomsse Rijck; maer oock van de gantsche Christenheyt, seer groot gevaer tegenwoordig loopende, besorgt werde, om dit heylsaem oogmerck te bereycken, de Commissarissen van sijn Keyserl: Majesteyt op de Rijcks-vergaderingh, als Plenipotentiarissen, aengestelt ende verkoren zijn, om, volgens het Rijcks-besluyt van den 13 des Maents January van 't jongst verlopen Jaer, met approbatie van sijn Keyserl: Majesteyt gemaeckt, ende uyt de naem van sijn Keyserlijcke Majesteyt en het Roomsse Rijck, te tracteren ende te sluyten: en van wegen de hooggem. sijn Alderchristel: Coningl: Majesteyt, tot vervordering ende af handeling van dese saeck, de hier onder-genoemde Coningl: Plenipotentiaris gedeputeert is. Dese wedersijts aengestelde Plenipotentiarissen dan, ter bestemder tijt en Plaetse by malkanderen gekomen, hebben in de mutuële Voorwaerden van den Treves, of Stilstant, ingewilligt ende geconvenieert op de volgende manier:

I. Sijn

I.

Sijn Keyserl: Majesteyt ende het Rijck staen den twintig-jarigen Treves, van den dagh van de Ratificatie af te reeckenen, toe; en wert deselve van de kant van sijn Alderchristel: Majesteyt op deselve Voorwaerden, als door sijnen Plenipotentiaris, by de Rijcks-vergadering sig bevindende, voorgestelt zijn, op die manier, gelijck in de volgende Articulen breeder uytgedruckt werden, aengenomen.

II.

Dewijl de Gront en 'tFondament van desen Treves de Westphaelsse en Nimweegse Vredens zijn, sullen deselve, even als of se woordelijck in dese Articulen ingevoegt waren, hare kracht behouden.

III.

Volgens dese alsoo aengenomen Treves sal tusschen sijn Keyserl: Majesteyt en het gantsche Rijck aen d'eene, en sijn Alderchristel. Majesteyt aen d'andere zijde, een mutuële en goede Correspondentie onderhouden werden; soo, dat se van nu af aen door geenige schijn van Recht, noch door wegen van Feytelijckheyt, door geen Hostiliteyten, Reünien, Veroveringen, noch onder voorwendsel, van Recht te recupereren, noch uyt oorsaeck van eenige andere reden, direct of indirect, geturbeert sal mogen werden.

IV.

Dienvolgende sal sijn Alderchristel: Majesteyt, gedurende desen twintig-jarigen Treves, in 't vrye en gerustige Besit van de Stad Straetsburg, met de Keyler-Schans en andere Vesting-bouwen, tusschen dese Stad en de voorsz. Schans opgerecht, en aen de Rhyn gelegen, gelijck oock van alle Heerlijckheden en Plaetsen, die tot den eersten Augusti, 1681, uyt kracht der Sententien van de Kamers van Mets, Brisac en Besançon, geoccupeert zijn, verblijven.

V.

Sijn Alderchristel: Majesteyt sal in de Plaetsen, soo behouden, vry, sonder iemants tegenspreecken, 't Recht van Souverainiteyt en Opperste Gesag mogen voeren, en aen niemant sal 't vry staen, hooggem. sijn Alderchristel: Majesteyt in die uytvoering van sijne Rechten in 't minste te turberen.

VI.

Maer sijn Alderchristelijckste Majesteyt sal aen 't Rijck alle die Plaetsen, welckers Besit hy zedert den eersten Augusti sig toegeëygent heeft, weder geven, en dat sonder eenige reservatie; sulcks, dat niets het minste van die alsoo gerestitueerde Plaetsen, gedurende den Treves, of behouden, of op eenigerley wijse pretenderen sal mogen, uytgenomen nochtans de Stad Straetsburg met alle de Forten, daer toe hoorende, 't welck in 't voorgaende vierde Articul vast-gestelt is: maer, indien iets, 't geen anders den Alderchristelijckste Coningh voor den eersten Augusti, 1681, niet toequam, sonder authoriteyt van de voorsz. Kamers van Mets, Brisac en Besançon, en alleen door bloote en enckele wegen van gewelt ingenomen mocht zijn, sal sijn Alderchristel: Majesteyt het selve oock weder-geven.

VII.

Indien oock onder 't Gebied van d'eene of d'andere Party iets, de andere Party of desselfs

desselfs Onderdanen toekomende, door wegen van Represalien gearresteert mochte wesen, sal wedersijts gerelaxeert werden.

VIII.

Den Alderchristel: Coning sal de eygen Heeren en hare Wettige Erfgenamen, Successeurs, en alle en een yder, die hem den Eed van Getrouwigheyt, of selfs, of door een ander, namentlijck een Procureur, gepresteert hebben, in sijn staet, en de vrye Ontfang der Vruchten, eygentlijck tot de gereünieerde Plaetsen, en niet tot de Oppermacht, horende, en in 't hanthaven van 't Kerckelijke en het Wereltlijke, gelijk in de Munsterse en Nimweegse Vredens-Tractaten vast gestelt is, laten blyven. Hy sal van gelijcken op de voorige manier die geene, die noch den Eed presteren sullen, 't zy sy voorheen weygerig geweest zijn, of niet, herstellen; en al het geen tot noch toe in tegendeel gedaen is, sal oock niet minder in voorige staet gebracht, en aen alle ende een yder der Inwoonderen in de gereünieerde Landen, waer se zijn, ingewilligt werden, hare Goederen na haer welgevallen, of selfs, of door andere, te administreren of te aliëneren.

IX.

Sijn Alderchristel: Majesteyt sal oock aen de Inwoonders van alle gereünieerde ofte veroverde Plaetsen, 't zy sy 't Catholijcke Geloof profiteren, 't zy sy de Augsburgse of Gereformeerde Confessie, soo men se noemt, toegedaen zijn, de vrye oeffening der Religie, en 't aldervrytste genot van alle hare Goederen, Tienden en Inkomsten van alle soorten, soo der geener, die tot onderhout der Kercken-Dienaers, Predicanten, Præcepteurs ende Ministers, als die tot hare Kercken, Schoolen en Huysen selfs, behooren, en van alle andere, hoedanig sy genaemt werden, geenige uytgesondert, laten genieten.

X.

En op dat dese Treves te beter onderhouden werde, ende geen ongevallen onderworpen zy, sullen aenstonts na de Ratificatien van dit Tractaet Commissarissen, om de Grensen tusschen het Rijck ende Vranckrijck, volgens de bovengem. Possessie, te designeren, en, daer 't noodig sal zijn, Grensscheydingen te setten, soo, dat daer uyt geen verschil tot nadeel van den Treves, door dit Tractaet gesloten, spruyten sal konnen, genomineert ende geinstitueert werden; welcke Commissarissen oock met malkanderen bearbeyden sullen, dat, indien iets van d'eene of d'andere kant omtrent de beloofde inruymingh, of elders in de executie van 't tegenwoordige Verdrag ontbreeckt, sulcks oock effect sorteren magh.

XI.

De Vredens-Tractaten (na welckers voltrecking dese Treves, met alle sijne hier gestelde Conditien ophouden sal) sullen aenstonts begonnen, en de Tijdt en Plaets daer toe gedetermineert werden.

XII.

Sijne Alderchristelijckste Majesteyt sal, gedurende den tijt van desen Treves, renunciëren van alle en allerhande Pretensien op het Rijck en desselfs Staten, Leden ende Aenhorige, ende namentlijk van alle Appendentien, Dependentien, Connexien, Protectien, soo genaemde Reünien en hoedanige pretexten eenigermaten uytgedacht

konnen werden: van gelijcken renunciëren den Keyser en 't Rijck van 't Opper-Gesag, en Recht van Souverainiteyt ende Protectie, ende van alle andere, die sy op de gereünieerde Landen, Steden en Plaetsen, voor desen gehad hebben, of mochten hebben.

XIII.

Gedurende desen Treves sal de Commercie tusschen wedersijts Onderdanen vry gedreven werden, soo dat aen de Koopluyden en alle andere van alle beyde de Natien reysende, soo voor hare Persoonen als Goederen, by den anderen reciproce volkomene seeckerheyt, en daer 't van noden is, gunst en hulp verleent, en noyt Recht of Protectie geweygert sal werden.

XIV.

Voor soo veel de Burgerlijcke Verschillen of Judiciële Processen aengaet, indien'er twist tusschen de Onderdanen van deselve Hooge Overigheyt ontstaen is, of in het toekomende ontstaen sal, sullen sy voor de Rechtbanck, door deselve Overigheyt gestelt ofte voor goet gekeurt, verschijnen moeten: maer, indien verschil tusschen de Onderdanen van verscheyde hooge Overigheden ontstaen sal, of nu is, sal het gemeen Recht, dat den Aenklager de Rechtbanck van de Verweerder volgen moet, onderhouden werden.

XV.

In 't Tractaet van desen Treves sullen (behalven Partyen, nu accorderende, den Keyser en 't Rijck van de eene, en den Alderchristelijckften Coning van de andere kant; en alsoo oock alle de Erflanden van sijn Keyserl: Majesteyt, die hy besit; als mede alle de Ceurvorsten van 't Rijck, de Aerts-Bisdommen, Bisdommen, Hertogdommen, Vorstendommen, Marck-Graeffschappen, Land-Graeffschappen, Balliuagien, Commandeurschappen, Graeffschappen, Baronneyen, Vrye-Heerlijckheden, Vry-Steden, de Immediate Adel, Vasallen en Aenhorende, in wat Landt, in of buyten Duytslandt gelegen, geen uytgesondert, alle Kreytsen, alle en een ieder van de Staten, Landschappen, Provintien, Territorien en Heerlijckheden, waer se gelegen zijn) begrepen werden de deelachtige in de Westphaelsse Vrede, en den Catholijcken Coning met alle sijne Rijcken ende Landen.

XVI.

Tot executie ende observatie van desen Treves tegens alle ontrustiging, 't zy direct of indirect, sal reciproce en wedersijts gepresteert werden, en wert nu belooft, alle en allerhande generale Guarantie tusschen de accorderende Partyen; en tot deselve sullen alle vremde Christene Potentaten alle generaeljck ontfangen en genodigt konnen werden.

XVII.

Sijn Keyserl: Majesteyt en 't Rijck sullen van gelijcken dese reciproque en algemeene Guarantie presteren in dat Tractaet, 't welck volgens de Conditien, van sijn Alderchristelijckste Majesteyt voorgestelt, van sijn Keyserl: Majesteyt, in den naem van den Catholijken Coning, aengenomen en gesloten is, soo dra de Ratificatien van den voorsz. Treves uytgewisselt sullen zijn: en ten dien eynde en tot dies te meerder kracht sal het voorsz. Tractaet met den Catholijcken Coning aengesien werden, als of het in dit van het Rijck van woort tot woort geinsereert ware.

XVIII. Yder

XVIII.

Yder Party reserveert aen sig, om binnen drie achter-een-komende Maenden na de Ratificatie van dit Tractaet, sijn verdere in te sluytene met gemeen consent te noemen.

XIX.

Eyndelijck sullen alle twijffelachtigheden of verschillen over dit Treves-Reces, of anders, namaels apparentelijk sullende ontstaen, niet door wegen van gewelt, of van Wapenen, direct of indirect, noch door sig selfs, noch door andere; maer minnelijk, volgens den inhout van de Westphaelsse Vredens-Tractaten, bygelegt en weg-genomen werden.

XX.

Den Treves, op dese manier gesloten, beloven beyde de Partyen in behoorlijcke en gewoonelijcke forme te ratificeren; en dat boven dien de solemnele Instrumenten van de Ratificatien binnen den tijt van een Maent, te reeckenen van den dag van de Ondertekeninge, reciproque, en gelijck 't behoort, uytgewisselt sullen werden.

In waerheyt en tot bevestiging van 't welcke Wy de tegenwoordige met onse Hant onderteeckent ende met onse Zegelen bezegelt hebben. Gedaen tot Regensburgh, den 15 Augusti, 1684.

Geteeckent

Marquard, Bisschop en Prins van Eychstad.
(L. S.)

Lodewijck Verjus, Grave van Crecy.
(L. S.)

Franciscus Matthias May.
(L. S.)

Nu schepte men hoop / dat de Fransse Troupen / gelijck de onse half July de Spaensse Nederlanden al verlaten hadden / oock na hare Quartieren souden vertrecken; maer 't gingh noch soo spoedigh niet; want den Coningh begeerde / eerst de Ratificatie van den Coning van Spangie (alsoo 't in diens macht was / de gesloten Tractaten te verwerpen) en te gelijck Cautie voor de betaling der swaere Contributien / die hy eyschte / te hebben. Op dit pretext liet hy het platte Lant over-al jammerlijck verderven en uytputten. Den Chevalier Cramprich / die na 't vertreck van den Marquis de Castel Moncayo de saken van Spangie waernam / liet selden een halve Weeck passeren / sonder over dese Feytelijckheden klachtig aen haer Hoog Mog: te vallen. Desen Staet / die 't niet min / als andere / verdroot / poogde door den Heer Grave d'Avaux by den Coningh het quiteren der Spaensse Bodem uyt te wercken; maer konde / hoewel dese Minister haer menigmael met groote hoop troetelde / en selfs eens verklaerde / dat sijn Majesteyt / in consideratie van de Conventie / met haer Hoog Mog: aengegaen / die hy heyliglijck wilde nakomen / maer niet ten reguarde van den Treves / by den Keyser / soo voor hem / als Spangie / aengegaen / aen sijne Militie sulcke precise ordres had gegeven / dat / na 't expireren van de gestelde Termijn / niet een eenigh Soldaet op sijn ordre

ordre in de Spaensse Nederlanden soude zijn / echter niets uytwercken. In tegendeel quam / om 't eerste bekent te maken / en 't laetste te vorderen / den Heer van Chanlay tot Brussel den Heer Marquis de Grana insinueren / dan wiert gerenvoyeert met antwoort / dat den Heer del Val over dat subject na Parijs vertrocken was / en men van daer vry favorabelder beschept verwachte. Dese inbeelding volgde nochtans soo niet / alsoo den Heer del Val / na lange instantien / niet meer als een Remissie van een derde van Vranckrijcks Pretentien bekomen konde / mits dat de rest / in 6400000 Guldens bestaende / voor den 15 September betaelt soude moeten wesen. Den Heer Chanlay quam oock ten twedemael tot Brussel / demanderende / dat de Plaetsen / die noch over de Contributien niet getracteert hadden / voor 't laetst van Augustus mosten komen accorderen / op pœne van executie.

Om dit wat te versachten / wende men in Vrankrijk en in Engelant nieuwe instantien aen / die sijn Majesteyt van Groot-Brittannien (onaengesien den Heer de Barillon hem representeerde / dat sijn Heer en Meester sijne Trouppen voor 't aenkomen der Ratificatie niet uyt de Nederlanden soude rappelleren / alsoo hy te gemoet sagh / dat de Ratificatie anders niet / of immers soo haest niet / soude volgen: Dat hy ten eersten van 't Werck wilde af zijn: Dat het niet onredelijck was / dat Spangie / dat sig soo traeg in den Trebes ingelaten had / voor de excessive onkosten van Vranckrijck aen sijne Armeen in Nederlant / Duytslant / Catalonien en Navarre / ook wat leet) met sijne officien bekrachtigde / en in een Audientie aen den Heer van Citters verklaerde / sijn devoiren verder aen te sullen wenden: Ter tijt / als dit gesprek gehouden wiert / quam den Heer de Barillon in de Kamer / seggende / dat hy tijdingh had / dat het Accommodement getroffen was / en de Spaenssen 4 Millioenen op redelijcke Termijnen souden betalen / zijnde het overige haer quijt gescholden.

Na dese resteerde maer een Difficulteyt / waerom den Baron del Val weder na Parijs gingh / welcke was / dat de Spaenssen Contra-pretentien maekten / en met de Franssen liquideren wilden; maer den Coning was doof aen dat oor / seggende / aen de Spaenssen niets meer / als 3600000 Guldens / geremitteert te hebben / dan onder Conditie / dat van sijne Onderdanen geen Contributien afgevordert souden werden; en begeerde boven dien / dat yder Provintie / Castelеny / &c. voor 't geen se schuldig was / Cautien in de Landen van sijn Majesteyt souden stellen / om binnen 8 Maenden hare Quote / yder Maent egalijck / te betalen; of Obligatien te geven / om binnen een Maent soodanige Cautien te stellen / en by manquement de executien tegens de defaillerende Provintien / met toestemming van den Marquis de Grana / te consenteren / sonder 't voor een Contraventie tegens den Trebes te mogen rekenen; of eyndelijck / om Particulieren / voor haer privé machtig / de Sommen / waer voor sy responderen souden / te betalen / tot Ostagiers in de Casteelen / haer aen te wijsen / te senden. De Spaenssen mosten een deser begeerten oock opvolgen / en / volgens nadere Demandes / Burgerlijcke Borgtochten geven.

De

De Ratificatie / lang om de exclusie van Genoua getraineert / arriveerde met een Expresse / die anderhalven dag tot Parijs en twee tot Valencijn opgehouden was geworden / den 13 September tot Brussel / en wiert aenstonts na Regensburg / alwaer se / en kort daer na de Keyserse / uytgewisselt is / en een Copy na Parijs / gesonden: doch de Franssen wilden de Copy niet aennemen / maer de Principale verwachten / tegens welcke sy in den beginne op de exhibitie / door den Pausselijcken Nuntius gedaen / weder wat excipieerden; maer noch lieten passeren / en tegens de hare changeren.

Daer na quiteerden eyndelijk de Fransse Troupen de Spaenssen Bodem in de Nederlanden; waer van den Grave d'Avaux door de volgende Memorie kennis aen haer Hoog Mog: gaf.

Memorie van den Grave d'Avaux, Ambassadeur van Vranckrijck, aen haer Hoog Mog:, de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

DEn Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van sijn Alderchristelijkste Majesteyt, is door de Brieven van den Coning, sijn Meester, van de voorleden Maent geinformeert geworden, dat alle d'Affairen, die over 't subject van de Contributien in de Nederlanden noch in contestatie waren, eyndelijck getermineert zijn; en, alsoo mijn Heer den Marquis de Grana de Acte, welcke tot volkomen accomplissement van dese Affairen noodigh was, gegeven heeft, hebben de Troupen van sijn Majesteyt ordre, om den 26 van de voorleden Maent in de Staten onder sijn Gebied te trecken. Den voorsz. Ambassadeur heeft geacht, van sijn devoir te zijn, om kennisse aen Uw Heerlijckheden van dese tyding te geven, niet twijffelende, of sy sullen seer vergenoegt wesen, te verstaen, dat niets meer tot consommatie van dit groote Werk van de Vrede, aen 't welk sy soo glorieus en nuttelijck gearbeyt hebben, resteert, te doen. Gedaen in 's Gravenhage, den 5 October, 1684.

Geteeckent

DEN GRAVE D'AVAUX.

Hy exhibeerde oock kort daer na de volgende Memorie:

Memorie van den Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van Vranckrijck.

DEn Grave d'Avaux, Extraordinaris Ambassadeur van den Alderchristelijksten Coning, heeft ordre van den Coningh, sijn Meester, om aen Uw Heerlijckheden te betuygen, dat, gelijck sijn Majesteyt niets meer ter herten neemt, als de Vrede in Europa te herstellen, Hy oock alsoo tegenwoordigh niets vieriger wenscht, als dese Vrede volkomentlijck geaffirmeert te sien. Derhalven heeft Hy, om geen van de middelen, die daer toe het meest konnen contribueren, na te laten, aen den voorsz. Ambassadeur geordonneert, van Uw Heerlijckheden een Acte van

Guarantie van de Tractaten van Treves, welcke tot Regensburg gesloten zijn, te versoecken. Gedaen in 's Gravenhage, den 17 November, 1684.

Geteeckent

Den GRAVE D'AVAUX.

Dese is, voor soo veel ons bekent is, dit Jaer met stilswijgen beantwoort.

In Catalonien trocken wedersijts Volckeren in de Winter-quartieren.

De Fortificatien van Cortrijck en Dixmuyden wierden geraseert; maer die Plaetsen dit Jaer noch niet aen Spangien ingeruymt.

Den Coning van Vranckrijck deed in October een considerabele Reforme, reducerende sijn Militie tot op 85 Regimenten Fransse Infantery, behalvens de Guardes, bestaende in 57 oude, en 28 nieuw geworvene en eenige vrye Compagnien, uytmakende 90000 Man, nevens 7 Regimenten Switsers en eenige vrye Compagnien, ten getale van 20000 Man; 6 Regimenten vremde, 6000 Man sterk; 400 Cadets in 9 Compagnien; de Cavallery op 440 Cornetten en lichte Ruyters, uytmakende 20000 Man; 14 Regimenten van 7000; en een kleyne Gendarmerie van 3000 Man; soo dat in 't geheel noch 116400 Man Voetvolck en 30000 Ruyters op de been bleven.

De Princen en Vorsten in 't Noorden, de Republijck van Genoua en den Hertogh van Lotharingen, waren buyten den Treves gesloten.

De eerste bleven 't geluckigst; soo, om dat Denemarcken, voor wien men 't meeste vreesde, te Water seer onvoorsien was, een qualijk-gestelde Scheepsmacht, half van Matrosen ontbloot, en een Proviant-huys gantsch ledigh had, sig te Lande in 't depossideren van den Hertog van Holsteyn-Gottorp, die de eenighste veel rampen gevoelen most, vergat, en tot vermijdingh van Vyanden sijne Troupen uyt Meckelenburg en Saxen-Lauwenburg, na over de Contributien geaccordeert, en van 't laetste Lant 25000 Rijcksds. genoten te hebben, revoceerde; als om dat Vranckrijck geen groote inclinatie tot de Progressen sijner Geallieerden, van welckers Vruntschap hy wel wist, sig voor altijt niet te konnen verseckeren, betoonde. Tot Itzehoe wierden oock eenige Conferentien aengestelt, en aldaer, soo geseght wert, een goede Harmonie tusschen Denemarcken, Brandenburg en Lunenburg uytgewrocht.

Tusschen den Ceur-Prins van Brandenburgh en de Princesse Sophia Charlotta van Hanover hoorde men mede lang van een Huwelijck mompelen, en kreeg daer van in September de verseeckeringh, alsoo sijn Ceur-Princel: Doorl: in 't laetst deser Maent tot consommatie van 't selve sigh na Hanover begaf, den 8 October het Byleger op 't Vorstelijk Lust-huys te Heerenhuysen hielt, en den 10 met sijne nieuwe Gemalinne sijne Intrede tot Hanover aldus dede: Voor aen gingen de Hertogl: Regimenten te Paert, na die de Hertogl: Kamer-en Hof-Fourier, leydende veele Hertogl: Paerden: De Ceur-Princel:

Paerden:

Paerden: Den Hertozhlijcke Vice-Stalmeester Monsr. Vitrac / en 24 Hant-paerden: De Ceur-Princelijcke Hant-paerden: 24 Hertoghlijcke Pagien / en de Princelijke Pagien / en hare Hofmeesters: De Carossen van de voornaemste Bedienden van den Hertog: De Carossen van de voornaemste Ceur-Princelijcke Bedienden: De Hertoglijke Carossen: 4 Ceur-Princel: Carossen: De Hertogl: en na die de Ceur-Princel: Trompetters en Herpauckers: den Adel te Paerdt met hare Lackeyen ter zijden; daer na de Vorsten Georg Lodewijck / Erf-Prins / en Heer Prins Carel Wilhelm te Brunswijck en Lunenburg te Paert: De Hertoglijcke Lijf-Koetsen / waer in saten hare Doorluchtigheden / den Prins / Ceur-Princes / den Hertog en Hertogin / rijdende ter zijde de Caros 4 Stalmeesters / en gaende daer nevens de Ceur-Princel: en Hertogl: Lackeyen met bloote Hoofden: Na de Karos volgden 4 Hertogl: en Ceur-Princel: Pagien / de Hertogl: en Ceur-Princelijcke Lijf-guarde te Paert / eenige Hertoglijcke Carossen / met Adel beset / en eyndelijck een Hertoglijck Esquadron te Paert.

Van Hanover vertrocken de nieuw Gehuwde na Berlijn / en volbrachten hare Intocht in die Stad aldus: Voor aen gingen de Hant-paerden van den Oversten Wangenheym / en andere Officiers; vervolgens de Herpauckers en Trompetters; den Oversten Wangenheym in Persoon; de eerste Compagnie Guardes te Paerdt / 150 Man sterck; den Oversten Wachtmeester van Tetttau; de twede Compagnie Guardes te Paert / mede van 150 Man; de Hanoversche Guarde / 72 Man sterk; de Ceurvorstel: Geschiermeester; 5 Ceurvorstel: Carossen met 6 Paerden; noch 45 andere / alle met 6 Paerden: Hier na de Ceurvorstel: Stal-schrijver; 20 Hant-paerden; de Hanoversche Stalmeester; 6 Hanoverse Hant-paerden; de Ceurvorstel: Pikeur / met 3 Pages te Paert; 14 Ceurvorstel: Hant-paerden; de Hof-meester van de Ceurvorstel: Pages; 30 Ceurvorstel: Pagies; de Hanoverse Hofmeester / met 12 Hanoversche Pagies; de Ceurvorstelijcke Herpauckers / met 15 Ceurvorstel: Trompetters; de Hanoverse Herpauckers / met 8 Hanoverse Trompetters: Den Opper-Hof-Marschalk van Canits / nevens den Heer van Grumbkau; 150 Ridders; 10 Brandenburgse Oversten: achter dese reed den Generael Velt-Marschalk Dorfling / met den Generael Luytenant du Pance / en de Generael Majors Marwits / Vorstel en Barfus; vervolgens sijne Furstel: Doorl: van Anhalt Dessau / met den Hertog Hendrick van Halle / en den Prins van MersebUrg: hier na den Marckgraef Lodewijck / nevens Prins Philips en Prins Albertus; na dese den Ceurvorstel: Stalmeester Frobenius: de Ceurvorstel: Lijf-Chaese met 6 Paerden / waer in sijne Ceurvorstel: Doorl: en den outsten Prins van Hanover / Christiaen Lodewijck / saten; ter zijde liepen 36 Lackeyen bloots Hoofts / en 24 Trawanten met Helbaerden: de Ceurvorstel: Lijf-Caros / en daer in sijn Ceurvorstel: Doorls: Gemalin / Hertogin van Hanover / en Ceur-Prins met sijne Gemalin; aen beyde zijden gingen 24 Lackeyen / en Trawanten

wanten met Hellebaerden: in een andere Lijf-Carosse / immediate volgende / sat de Gemalin van den Marckgraef Lodewijck / benevens de Hertogin van Holsteyn: Noch 36 andere Carossen met 6 Paerden / werdende alles door het Regiment Dragonders / onder den Grave Dora / besloten.

De Republijck van Genoua bleef / soo lang Spangie den Treves niet geratificeert had / met de gedachten beswangert / dat die Kroon daer toe niet / als met haer inclusie / soude treden / en wilde na geen Accommodement of eenige Intercessie van den Paus luysteren; doch begon wel haest / doe se het uytwisselen der Ratificatien vernam / van sentiment te veranderen / en sont den Heer Brignoli / met de Caracter van Envoyé / om de officien van den Paus / tot 't sluyten van een Accoort / sonder quetsing harer Souverainiteyt / te imploreren. Den Paus wenschte oock van selfs niet liever / als die smeulende Roock / waer uyt een groot Vier te duchten was / by tijts te dempen / en liet door sijnen Nuntius in Vranckrijck verscheyde voorslagen doen / om de Pretentien van den Coning (het senden der Doge en 4 Senateurs; het doen van submissie door deselve; het disarmeren der nieuwe Galeyen; restitutie der geleden schade van de Fransse Onderdanen; en satisfactie aen 't Huys van Fiesque / vorderende) wat te temperen; dan werckte niets uyt / als dat sijn Majesteyt aen de Republijk tot het uyteynde van 't Jaer uytstel gaf / om haer te bedencken; met bedreyging / van na die tijt de gedane en noch te doene Oorlogs-onkosten te sullen eysschen.

Omtrent de Affairen van den Hertogh van Lotharingen wiert niets verricht.

De Provinciale Verschillen in Hollandt stonden dus: De Regeerders der Stad Amsterdam sonden omtrent half Mey weder Gedeputeerden ter Vergaderinge van haer Ed: Groot Mog: / en namen den 2 Juny / alsoo sy de ontzegeling van hare Papieren niet konden obtineren / dese Resolutie:

Resolutie van de Stadt Amsterdam, van den 2 Juny, 1684.

IS, naer voorgaende Deliberatie, goet gevonden en verstaen, dat (dewijl haer Ed: Groot Mog: tot noch toe niet en hebben gelieven te resolveren tot ontzegelinge ende restitutie van deses Stadts Papieren in den Hage, niet tegenstaende dat daer toe soo meenigvuldige en iterative wel geraisonneerde instantien, ende noch specialijck by Resolutie van dese Vroetschap van den 15 Mey laetstleden, zijn gedaen, met volle Justificatie van deses Stadts Proceduren, ende wederlegginge van alle het geene tot het verzegelen van hare Papieren aenleydinge heeft gegeven, sonder dat de Leden haer ingelaten hebben, om sulcks te debatteren ende destruëren, ende dat echter tot noch toe daer op het behoorlijck Effect niet en is gevolgt, en dat dies haer Ed: Achtb: werden belet van het gebruyck van de voorsz. Papieren, als mede verhindert, hare Ordinaris Gedeputeerdens met eenige betamentlijckheyt

heyt nae den Hage te konnen ſtieren , en daer-en-boven de Stadt gelaten onder een ſeer notable blame en læſie) de Heeren deſes Stadts Gedeputeerdens ter Dagvaert ſullen werden gelaſt, omme ter Vergaderinge van hoogſt-gemelde haer Ed: Gr: Mo: in gevolge van de laetſte clauſule van de boven-gemelte Reſolutie, te denunciëren, dat, by aldien als noch tot de ontzegelinge de noodige ordre niet en wert geſtelt, haer Ed: Achtb: niet en ſullen conſenteren in den ophef van eenige middelen binnen haer Stadt, noch verſtaen, met goede oogen langer aen te ſien, dat ſonder haer conſent op de poſten van den Staet van Oorlog betalingen geſchieden; Ende, indien men onverhopentlijck daer inne wil continuëren, haer Ed: Achtb: ſigh ſullen genootſaeckt vinden, daer tegens ſoodanige Reſolutien te nemen ende middelen gebruycken, als ſy tot voorſtant van het recht en de digniteyt van deſe Stadt ſullen nodigh achten: proteſterende, van onſchuldig te willen zijn aen alle ongemacken en inconveniëntien, welcke daer uyt ſouden mogen komen te ontſtaen.

Haer Ed: Groot Mog: reſolveerden oock eyndelijck op deſe continuele inſtantien / de Papieren t'ontzegelen ende weder te geven / gelijck den 24 Juny volgde.

Den geweſen Bailliuw van 's Gravenhage / van Banchem / eſchappeerde / na een lange Gevangenis / uyt ſijne detentie; doch wiert / gedurende de Differenten tuſſchen de Leden van Hollant / tot Amſterdam met ſijn Soon geapprehendeert / en gevangen geſet; ooch eenen Samuel Boſch ingedaeght; ſoo men ſprack / om dat ſy / benevens andere / eenigh Deſſeyn op de Perſoon van den Heer Burgermeeſter Mr. Coenraet van Beuningen hadden; maer / alſoo tot noch toe niets verders gevolgt is / ſullen wy dit laten beruſten.

Tot Gorcum ontſtonden tuſſchen de Regeering vry wat onluſten / ter oorſake van het verkieſen van Burger-Officiers. Den Droſſaert Huygens latende den 27 April / alſoo den 28 / volgens out gebruyck / de aenſtellinge van nieuwe Capiteynen / Luytenanten en Vendrigs over de Burgery / voor de twee volgende Jaren / behoorde te geſchieden / door den Deurwaerder Lever de Burgermeeſteren vragen / of 't haer Ed. Achtb. gelief den / mede uyt haer naem / neffens hem Droſſaert / de Vroedtſchap tegens 's anderen daegs ten 10 uren / na gewoonte / gedaghvaert te hebben? antwoorde den Burgermeeſter Borman / dat / vermits den Burgermeeſter van der Stael abſent was (hoewel 15 Vroedtſchappen aen haer Ed: Groot Mog: naderhant verklaert hebben / deſe ten 3 uren 's namiddags / daer dit tuſſchen 7 en 8 uren 's avondts geſchiede / al in de Stad geweeſt te zijn) geen Vroedtſchap beleyt konde werden: den Droſſaert liet daer op aen deſen Burgermeeſter door den Kamerbewaerder ſeggen / dat hem bekent was / dat den Burgermeeſter van der Stael over dat ſubject tegens 's anderen daegs was beſchreven / en dienvolgende de Vroetſchap gedagvaert moſt werden: en dat ſijn E. / ſoo hy dien't-halven iets ſuſtineren wilde / ſulks in de Vroetſchap ſoude konnen voordragen; en / indien ſijn E. de Vroetſchap niet mede op de naem van Burger-

meeſteren gedagvaert wilde hebben / dat hy Droſſaert 't ſelve dan alleen op ſijn naem ſoude doen: De Kamerbewaerder / met deſe laſt ten huyſe van den Burgermeeſter Borman gekomen / wiert aengeſegt / een quartier te wachten / en midlerwijl ging ſijn E. met den Burgermeeſter van der Stael rugſpraeck houden: aenſtonts wierden de Sleutels van 't Stadhuys / op ordre van den Heer Borman / uyt het Huys van den Kamerbewaerder gehaelt / en hy door de Knecht van den ſelven Heer na 't Huys van den Burgermeeſter van der Stael geſonden / welcke hem af vorderde; of hy alles uyt de naem van den Droſſaert aen den Burgermeeſter Borman had geſegt? en tot antwoort krijgende / ja; ordonneerde / de Vroetſchappen niet uyt de naem van den Droſſaert / maer van de Burgermeeſteren te convoceren tegens 's anderen daegs ten elf uren / ſonder aen den Droſſaert eenige kennis daer van te geven / op pœne van Caſſatie: maer de Kamerbewaerder reſpondeerde / dat hy aen den Droſſaert had geſegt / hem antwoort te ſullen brengen / en oock dienvolgende moſte doen; dat hy ſijn Commiſſie had bekomen / en tot Kamerbewaerder aengeſtelt was van den Droſſaert / Burgermeeſteren en Vroedſchappen; dat hy daer op ſijn Eed had gedaen / en dat hy overſulcks was verplicht / ſoo wel te volgen de ordres van den Droſſaert / als van Burgermeeſters / en oock bereyt was / ſulcks in alle voorvallende ſaken ten wederzijden te doen: waer op den Burgermeeſter van der Stael ſeyde / dat hy ſulcks nu niet verſtont / met repetitie / dat / byaldien hy de Vroetſchap uyt de naem van den Droſſaert dagvaerde / hy Burgermeeſter van der Stael den ſelven Kamerbewaerder caſſeren ſoude. Den Kamerbewaerder dede echter rapport / en den Droſſaert gaf ordre / de Vroetſchap op ſijn naem alleen / alſoo Burgermeeſteren by haer voorige ſeggen / op nader aenſoeken / verder bleven perſiſteren / tegens 10 uren te convoceren; en de Burgermeeſters beveelden / deſelve tegens 11 uren te beleggen. Den Droſſaert en de meeſte Heeren der Vroetſchap lieten aen Burgermeeſteren / na dat ſy van 't halen der Sleutelen uyt de Kamerbewaerders Huys kenniſſe gekregen hadden / door den Secretaris van der Veen wel verſoecken / dat ſy de Vroetſchaps Kamer ten 10 uren open mochten vinden; maer kregen tot antwoort / van ten 11 uren / en niet eerder: waer op ſy door een Smit de Kamer lieten openen; in deſelve verſcheen den Droſſaert / benevens de gantſche Vroetſchap / op de Burgermeeſters en vier andere Heeren na / welcke nieuwe Burger-Capiteynen / Luytenanten / Vendrigs / &c. verkooren / en de gewoonelijcke Eed lieten afleggen. Ten 11 uren quamen de twee Burgermeeſteren en de vier overige Heeren boven / en den Droſſaert vertrock / alſoo hy met de andere / door 't verkieſen van nieuwe Burger-Officiers / Stads-werk volbracht had: En eenige Heeren der Vroedſchap / ſiende / dat de Burgermeeſters tot het eligeren van Capiteyns / &c. wilden treden / ſeyden / dat de Capiteyns al waren gemaeckt / en den Eed al gepreſteert hadden / en / opſtaende / om te vertrecken / ordonneerden aen den Secretaris / hare namen / die in 't Hooft van de te nemen Reſolutie al ſtonden geëxpreſſeert / te royeren; maer den Burgermeeſter

van

van der Stael contradiceerde 't / en vatte 't Geschrift / 't welck een der Vroetschappen nam / om selfs sijn naem uyt te schrabben; waer uyt dan verder eenige moeylijckheden ontstonden / soo ver / dat de Hoet en Paruyck desen Burgermeester van 't Hooft vielen; over welck gepasseerde / als mede om dat den Drossaert en Vroetschap de Burgers en Ingesetenen 's anderen daegs by Publicatie belasteden / onder de aldaer gemelde Capiteyns haer Wachten waer te nemen / daer Burgermeesters haer van Tocht en Wacht / tot nader ordre / ontsloegen / sy Burgermeesters aen haer Ed: Groot Mog: in 't particulier tegens den Drossaert Huygens / Mr. Simon Deym en Johan Vinck / klaegden / en verworven / dat dese drie Heeren door Commissarissen van haer Ed: Gr: Mo: hier over gehoort / en ondertusschen de nieuwe Capiteyns / Luytenants en Vendrigs / soo wel van d'eene als d'andere zijde genomineert / buyten functie gestelt / en de oude gecontinueert souden werden. Hier op gaven niet alleen die drie Heeren / maer noch 13 andere Heeren van de Vroetschap / een seer ampele Deductie van 't gepasseerde over / voorsien met verklaringen van den Secretaris van der Veen / in de Vroetschap geduurigh present geweest / den Kamerbewaerder en andere: maer dese Differenten zijn ons wetens ongedecideert gebleven.

Tusschen sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie ende de Heeren Regeerders der Stad Dordrecht rees oock geen kleyne discrepantie over de Nominatie van de Namen van Achten; waer van wy 't Verhael / om dat ons plaets ontbreeckt / tot 't aenstaende Jaer sullen uytstellen.

Soo dra den Treves gesloten was / begon men te spreecken van een Cassatie van Troupen / en de Heeren Gedeputeerden der Stad Amsterdam urgeerden seer yverig / om met de Recruyten / die voorleden Jaer gelicht waren / aenstonts een begin te maecken: maer de andere Leden sustineerden / dat eerst het advys van sijn Hoogheyt / den Heere Prince van Orangie / behoorde ingenomen te werden: haer Ed: Groot Mog: sonden ten dien eynde den 21 July een Missive na Dieren / op welke sijn Hoogheyt de volgende tot Antwoort schreef:

Edele Groot-Mogende Heeren, besondere Vrunden:

WY hebben wel ontfangen U Ed: Gro: Mo: Missive van den 21 deses, by dewelcke versoecken, geinformeert te zijn van onse consideratien en Advys, nopende de continuatie van den extraord. Staet van Oorloge voor den tijt van noch 6 Maenden, ingaende met den eersten van desen maent Julius. Wy willen geerne bekennen, dat Wy immers soo seer, als iemant, genegen zijn, de lasten van den Staet, soo veel en soo haest doenlijck te verminderen, ten eynde de beswaerde Finantien, soo van U Ed: Gr: Mo: als van de andere Provintien verlicht, ende de goede Ingesetenen in het doen van hare Contributien, tot verval van de voorsz. lasten, verschoont mogen werden; maer, dewijle op die inlastinge niet anders kan worden gedacht, dan wanneer die sonder groote prejuditie van het algemeene

lieve Vaderlant kan geschieden, soo bekennen wy, dat het ons onbegrijpelijk voorkomt, dat op desen tijdt van de discontinuatie van den voorsz. extraordinaris Staet van Oorlog gesproocken kan worden; want, alhoewel haer Ho: Mo: hebben believen te resolveren en aen te nemen de Conditien van den Treves, by Vranckrijck gepresenteert, om de Differenten tusschen de twee Kroonen t'assopiëren, en hare devoiren by Spangie te sullen doen, ten eynde die by deselve mogen werden aengenomen, soo is nochtans evident, dat sulcks by die Majesteyt noch niet is gedaen, en dat vervolgens den Staet noch niet heeft die gerustheydt, dat den Oorlogh tusschen de twee Kroonen is getermineert, en uyt den wegh geleyt, sonder welcke gerustheydt de Spaensse Nederlanden aen soodanig gevaer geëxponeert blijvende, dat den Staet niet sonder de uytterste apprehensie kan of mag zijn, van dat die souden konnen verloren gaen, en vervolgens mede niet buyten postuur, om, of eenige veranderinge daer omtrent mocht voorkomen, iets tot Secours van deselve Nederlanden te konnen ter hant nemen, en wat den Staet soude oordeelen, conform de voorsz. Contributien, of conform haer Interest, te sullen moeten contribuëren tot haer subsistentie. Ten anderen, soo heeft men noch geen gerustheyt, dat de ruste in 't Rijck mede sal werden bekomen, doordien men noch niet eens is over de Conditien van den Treves, en niet en weet, hoe verre de andere Geallieerden van den Keyser daer in sullen werden, of zijn gesllooten. Wy en mentioneren nu niet van de Differenten, die in 't Noorden noch zijn openstaende, in alle welcke saecken den Staet, na ons oordeel, seer is geinteresseert, des noot zijnde, soude konnen, oock moeten doen goede Officien, die uyt de wegh te leggen, welcke Officien van geen kracht en sullen zijn, indien haer Ho: Mo: by dese gelegentheyt den voorsz. Extraord. Staet van Oorlogh komen te discontinuëren. Wy seggen oock, dat alle de Potentaten, ende namentlijck, die in de Nabuurschap zijn, seer sterck zijn gearmeert, hare Troupen in deselve Nabuurschap te samen hebben getrocken, ende daer van considerable Corps van Armee hebben geformeert, invoegen, dat het onses oordeels van groote onvoorsichtigheyt niet t'excuseren soude zijn, indien men by een soodanigen toestant van saecken, den voorsz. Extraord. Staet van Oorlogh quam te discontinuëren, sonderlinge daer de defentie van den Lande by een onverhoopt toeval niet soude konnen werden geprefteert, indien den voorsz. Extraord. Staet van Oorlogh wierde gediscontinueert, ende daer de Militie van den Staet, soo in getal als in Manschap, door Godes Zegen, nu beter als oyt is geconstitueert, ende daerom niet dan seer groot voordeel sal toebrengen aen de beraetslagingen, die den Staet soude moeten doen, het sy tot verdere voortsettinge van de voorsz. ruste, en voorts te helpen stabilieren, het sy oock, om in cas van noot, dese Landen selfs te defenderen, ende bevryden van alle overlast ende gewelt; en achten derhalven, dat de voorsz. discontinuatie, niet als met grooten ondienst van den Staet in dese tijts gelegentheyt soude werden gedaen; maer dat men de Deliberatien daer over behoort te differeren tot den Maent November toekomende, als wanneer die onses oordeels met meerder securiteyt sal konnen werden gehouden: En, hoewel de onkosten, zijn lastigh, soo zijn deselve evenwel soo lastigh niet, dat men daerom de goede intentien, om de Ruste met eenigen nadruck te konnen bevorderen, ende de seec-
kerheydt

kerheydt van het algemeen lieve Vaderlandt, in een waeghschael daerom behoort te stellen. Tot Dieren, den 25 July, 1684.

Geteeckent

GUILLAUME,

Prince d'Orange.

De Leden conformeerden sigh met dit sentiment / soo dat by Hollant geen Resolutie omtrent d'afdancking genomen wiert / voor in de naeste Vergadering van September / als wanneer haer Ed: Gr: Mog: vast-stelden / volgens 't advys van sijn Hoogheyt / 't welck sy op nieuw daer over ingenomen hadden / den Extraordinaris Staet van Oorlogh / zedert den eersten July tot den 20 October / te bewilligen; en ten aensien van het Regiment Dragonders / daer op gebracht / ten laste van de gemeene Unie / tot het uyteynde van dit Jaer te continuëren; en na den 20 October de Recrutes / soo wel te Voet / als te Paert / en de verdere besswaernissen van den Extraordinaire Staet / af te schaffen. Haer Hoog Mog: resolveerden oock tot de Cassatie / en droegen aen sijn Hoogheyt de macht op / om se ten eersten over de seven Provintien in 't werck te stellen; Maer Vrieslant nomineerde eenige Commissarissen / om de licentiering van de Troupen / op haer repartitie staende / te doen / gelijck sy oock volbrachten / alhoewel haer Hoog Mog: menigmael versochten / dat haer Ed: Mog: de macht / aen sijn Hoogheyt geconfereert / oock in haer Provintie effect souden gelieven te laten sorteren.

Om alle verdere onnoodige onkosten te menageren riep desen Staet de Heeren van Hairen uyt Sweden / Moering uyt Denemarcken / Amerongen uyt Saxen en Brandenburg / en Hulft van Brussel thuys. De laetste repatrieerde in 't eynde van Augustus / d'andere dit Jaer noch niet: Hairen / om de verre afgelegentheyt; Moering / om dat den Ceremonie-Meester Geerstorf denuncieerde / dat den Coning hem / en andere Extraordinaris Envoyés / voortaen op sijnen Stoel geseten / en met den Hoet gedeckt / ter Audientie soude ontfangen / daer sijn Majesteyt voorheen overent en ongedeckt de Ministers van de twede Rang pleeg te gemoet te gaen; en hy alsoo / voor nadere ordres van haer Hoog Mog: / de Afscheyt-Audientie niet nemen konde: en den Heer van Amerongen / wijl hy uyt Saxen na Berlijn vertrocken / om afscheyt van dat Hof te nemen / versocht wiert / noch eenige tijt te vertoeven.

Den Heer Hotton / haer Hoog Mog: Resident in Denemarcken / overleed tusschen den 10 en 11 October tot Coppenhage.

De Heeren Witsendorf / Gortz en Canon / die gekomen waren / om het Haegse Congres by te woonen / vertrocken oock allengskens weder na Huys.

Sijn Hoogheyt maeckte in de Regeeringh der Stad Utrecht de volgende veranderingh:

Edele, Erentfeste, Voorsienige, seer Discrete, Lieve, Besondere:

UYt de Personen, Ons by Nominatie van Burgermeesteren en Vroedschappen der Stad Utrecht voorgestelt, tot bekleedinge van de Burgermeester en Schepen Ampten der selver Stad, voor den aenstaenden Jare, hebben Wy naer deliberatie goedgevonden, te eligeren soodanige, als in de nevensgaende Lijste met Namen staen geëxpresseert: Hebbende vorder dienstig, dienstig geacht, van hare Vroedschaps-plaetsen te ontslaen de Personen van Jacob van Dinter, Johan Strick, Dirck de Swart, Eduart van Voorst, Henricus Junius, Adriaen Strick van Linschoten, ... Elzevier, ... Cloeck, Mr. Trajectinus Boll: Ende in der selver plaetsen tot Vroedschappen aen te stellen Mr. Jan de Leeuw, Mr. Willem Mansvelt, Johan Casembroot, Mr. Adriaen Roelands, ... van Cleeff, Mr. Willem de Ridder, ... Muyder, Ferdinand Hattingh, Johan Huyssen: Lastende U E. oversulcks, alle de voorn. Personen, onder afneminge van den behoorlijcken Eed, te stellen in Possessie van hunne respective Bedieningen. Waer mede eyndigende, bevelen U Ed:

Edele, Erentfeste, Voorsienige, seer Discrete, Lieve, Besondere,
in de Protectie Godes.

Tot Soestdijck, den 9 October, 1684.

U Ed. Goedwillige Vrundt,
G. H. PRINCE D'ORANGE.

Lijste van de Personen, by sijne Hoogheyt geëligeert tot Burgermeesteren ende Schepenen der Stad Utrecht, voor den aenstaenden Jare.

BURGERMEESTEREN:

Mr. Paulus Voet van Winsen, | Willem van Weede.

SCHEPENEN:

Mr. Samuel Gerobulus,
Dr. Everhard van Sijpesteyn,
Jacob Taets van Amerongen,
Johan van Aelst,
Mr. Cornelis van Domburgh,
Mr. Cornelis Verburgt,

Mr. Jacob Martens,
Gualterus van Nellesteyn,
Aelbert van Benthem,
Willem van Bunnick,
Willem van der Meulen,
Roelandt van Aken.

Aldus by sijne Hoogheyt gedaen tot Soestdijck, den 9 October, 1684. En was geteeckent G: H: PRINCE D'ORANGE: *Leger stond; Ter Ordonnantie van sijne Hoogheyt. Onderstont* C. HUYGENS. *Was op 't Spatium gedruckt 't Signet van sijne Hoogheyt.*

't Was dit Jaer de beurt van Vrieslant / om een Heer / nevens den Baron van Pallant / als Deciseur / na Mastricht te senden; ingevolge van 't welck den

den Heer Jongstal genomineert wiert; maer haer Hoog Mog: difficulteerden/ dese Commissie voortgangh te laten nemen/ eer dat de Staten van Vrieslant de Resolutie van den 16 Mey/ hier vooren geinflueert/ geannulleert souden hebben/ beducht zijnde/ dat den Heer Jongstal eenige veranderingh omtrent de Vriesse Militie mocht maken: maer de Staten van Vrieslandt/ hier van verwittigt/ verseeckerden haer Hoog Mog: van 't contrarie; dewelcke daer op van hare difficulteyten af weecken.

Sijn Furstelijcke Doorluchtigheyt Prins Casimier/ Erf-Stadhouder en Capiteyn Generael van Vrieslandt/ en Stadhouder van Stad en Lande/ voorleden Jaer met de Princes Amelia van Anhalt gehuwt/ dede den 19 van Oogstmaent met groote Pompe sijne Intrede tot Leeuwaerden/ Hooft-stad dier Provintie. De Burgery stelde sig tijdig van de Wirdmer-Poort/ langs den Dijck/ de Marckt en de Weert/ tot aen 't Princen-Hof/ waer voor-by de Inhalinge soude geschieden/ in Ryen: 't Vorstelijk Regiment te Voet ging/ wel-gemonteert/een half uur buyten de Stad; 3 Compagnien te Voet/daer ter Stede/ benevens 't Regiment/ Guarnisoen houdende/ verscheenen mede in de Wapenen. Van de Treyn quam voor aen Ordwijn/ leydende de Hant-paerden en de Knechten van de Officiers: hier op een Herpauker met 14 Trompetters: na dese den Bregadier Kingsma/ gevolgt van eenige Colonels/ Luytenant Colonels/ Majors/ Ritmeesters en Capiteyns/ seer uytstekend gehabitueert/ rijdende twee aen twee: Hier op volghde den Heer Luytenant Generael den Baron van Aylva met eenige Heeren: Doe de Triumph-Wagens/ prachtig toegetakelt; welckers eerste vertoonde de Vrede/ met een Olijf-krans om 't Hooft/ een Hoorn van Overvloet onder de Arm/ en in de Hand een Jerusalemsche Veer; onder hare Voeten Mars/ een half-gebroocken Swaert in de Hant houdende/ geboeyt op gebroocken Krijgs-wapenen: de Wagen wiert getrocken van twee Paerden/ 't eene door Dapperheyt en 't andere door Rijkdom geleyt: Op d'andere sat Venus/ zedigh en prachtigh gekleet/ met een Roosen-krans om 't Hooft/ en de Goude Appel van Paris in de Hant; de Triumph-Wagen getrocken werdende van twee Duyfjes/ door Cupido gement. Voorts de Herault van Vrieslant met de Wapen-rock van Staet/ van blaeuw Armosijn; en 't Devys met Goude Letteren/ Antiqua Virtute & Fide, wiert gedragen door een Sergeant Major: Hier na reden twee Carossen/ yder met Gecommitteerden van de Gedeputeerde Staten; twee/ yder met Gecommitteerden van den Hove Provinciael; en twee/ met Gecommitteerde van de Rekenmeesters voorsien/ yder met 4 Paerden/ gaende aen beyde zijden Boden van haer Ed: Mogende: Daer na de Carosse van den Luytenant Generael Aylva/ met 6/ 14 met 4/ en 17 met 2 Paerden: Hier op een Hof-Fourier/ leydende de Knechten en Hand-paerden der Edellieden/ 36 sterck: de Piqeurs/ leydende de Vorstel: Pagien en Princel: Hand-paerden/ tot 16: De Vorstel: Herpauckers en Trompetters: den Graef van Leuningen/ leydende alle de Cavaliers en Hooge Bedienden van de Vorstel: Personen/ twee aen

aen twee achter malkanderen: De Stalmeesters van de Princessen: De Lackeyen van de Vorstel: Personen/ 3 aen 3: De Wees-kinderen van 't Oud en 't Nieuwe Weeshuys met twee Kroonen/ kostelijck opgemaeckt. Dit alles volgde de Carosse/ door 6 Paerden getrocken/ en van Princelijcke Hellebardiers omringt/ waer in den Heere Prince Casimier met syne Gemalinne de Princesse Amelia/ benevens haer Hooghent Albertina Agnes/ Douariere van Nassau/ Moeder van syn Furstel: Doorluchtigheyt/ reden: Desgelijks sagh men sitten de Princesse Henriette Catharina/ Gemalinne van Joh. Georg/ Vorst t'Anhalt; Maria/ Hertogin van Zimmeren; de Princesse Amelia Sophia van Nassau/ en de Princesse Albertina/ Vorstin van Anhalt: Na dese Caros noch 10 Carossen van 6 Paerden van de Vorstelijcke Personagien/ meest met Staet-Jufferen opgepropt; 24 Lackeyen/ [illegible] Trompetters/ en noch eenige Carossen. Dus de Stad inrydende/ rees aen 't eynde van de breede Dijck/ omtrent de Waegh/ de eerste Triumph-boog; op de Toppunt sat de Faem op een vliegende Arend/ uyt-trompettende; De Vreughde der Friesen, in vergulde Letteren; aen d'eene zijde lagh Mars/ en aen de andere kant de Nijt geboept; op 't onderste Vierkant wierden vertoont 4 Heraulten/ de vier Gedeelten van Frieslandt af beeldende: Die van Oostergoo pronckte met een blaeuwe zijde Wapen-rock/ om 't Hooft met een Krans van Boterbloemen verciert: De twede voor Westergoo/ bekranst met Koorn-ayren: De derde voor Sevenwolden/ met Lis en Watermos omslingert/ steunende op gegraven Turf en afgekapt Brant-hout; en de vierde voor de Steden/ met een Muur- of Stede-Kroon opgetopt: Sy hadden in d'eene hant het Wapen van haer Lants-gedeelte/ en in d'andere een Standaert. De Zege-boog was in drie Boogen onderscheyden/ van onder tot boven met groene Meyen en Feestoenen van Bloemen voorsien. Soo dra de Train dese Eer-boog naderde wierden de Gordijnen opgeschoven: Daer sagh men een Maegt op een verheven Troon/ de Heerlijckheydt van Vrieslandt verbeeldende/ in 't Hemelsblaeuw/ met Goud gestickt/ gekleet/ torssende op haer Schoot het Wapen deser Landschappen: de Voet-banck/ daer se met de Voeten op ruste/ wiert door een Leeuw vertoont: achter haer sagh men uyt den geopenden Hemel de Vrede/ met de Staf van Mercurius/ in een Papier-Rol/ waer op dese Letteren/ Eeuwige Vrede, omwonden in d'eene hant/ en met d'andere de Maegt van Vrieslant met een Olijf-krans kroonende: en de Vryheyt/ met een Papier/ waer op dese woorden/ Herstelde Vryheyt, en met de Vrye Hoet van het Vaderlant verciert/ en door hare gewoonelijcke Staetjoffers vergeselschapt/ nederdalen: de Deught/ op wiens Kleedt met Goude Letteren stont/ Princelijcke Eer en Deught, offerde aen de Maeght de Afbeeldingen van de nieuw Gehuwde Vorstelijcke Personagien; Sy was vergeselt met de Dapperheyt/ afgebeelt door Hercules/ op wiens Knods stont; Mijn Manhaftigheyt is Princelijck: met Wijsheyt/ door Pallas/ aen wiens Speer een Papier-Rol hong/ met dese woorden; Ick ondersteun de Vorst; en Liefde/ door Venus/ die

die een brandent Hert / met een Papier omwonden / waer op stont / Ick voede en doe leven, in de handen had; Sy waren van veele Speelgenoten voorsien: Op de Voorgront sweef den verscheyde Minnegoodjes; en op de Voorlijst der Triumph-boog las men dese twee Regels:

De Vrye Friesse Maegt pronckt met Lands mogentheyt
Hier op de Troon van Eer door Staten wijs beleyt.

Van binnen het Toneel was een Coninglijcke Zael / en men sag twee Handen in een gewrongen / dragende een brandend Hert / met dese woorden / Liefde tot Vaderlandt. Aen wederzijden waren in Marmer afgebeelt de Stadhouderen van Vrieslant / die t'zedert de Herstelde Vryheyt zijn geweest.

Van daer reed men voor by de Waeg langs de Merkt na de twede Triumph-boog: Op de Toppunt stont een Leeuw met het Wapen van Vrieslant; voor aen 't Fronte-spits verbeelde een Jongeling / met een ontsteken Fackel in de eene / en een Rol-papier / waer in 't Teecken van Overwinninge uytgedruckt was / in de andere Hant / de Triumpherende Liefde: Beneden sag men der Goden Moeders aen beyde zijden / met Minne-kroonen gekroont / d'eene het Wapen van Nassau / d'andere dat van Anhalt dragende / en de Handen in malkanderen gestrengelt. De Gordijnen ontsloten / beschoude men der Goden Vreughde op de Bruyloft van Peleus en Tetis / boven aen sittende en verbeeldende het Princelijck Paer; Jupiter sat / met Hercules ter rechter- en Pallas ter slincker-handt / op sijn Arent aen d'eene / en Juno / wiens zijde met de dertele Loncken van Venus omstraelt wiert / op haren Pauw / aen de andere kant der Tafel: Ceres diste de Hemel-Banckketten; Bacchus der Goden Wijn / door Ganimeed geschoncken: Hymen ontstack de Minne-toorts: De drie Gratien daelden / om de Goden met hare Zegeningen te besproeyen / neder: Op de Voorgront stonden veel Cupidootjes: Aen de Fries der Triomph-boog las men:

Der Gooden Vreugd is hier vergaert,
Om dat Nassau met Anhalt paert.

Vorder reed men langs de Weert tot aen de Princelijcke Hof-Poort / daer hare Furstel: Doorl: de derde Vreugden-boog ontmoeteden: Op de Toppunt stont 't vliegent Paert Pegasus: In 't Frontespits was 't Gereedschap der Zang-Godinnen afgebeelt: Aen de rechter zyde sat de Maegt van Nassau / met een Lauwerkrans verciert / leunende met d' eene hant op het Wapen van Nassau en torssende met d'andere een Orangie-tack om hoog: Ter slincker zyde was de Maegt van Anhalt / met een Roosenkrans / leggende met d'eene hant op het Wapen van Anhalt / en hebbende in d' andere een Orangie-tack. De Gordijnen geopent / sagh men op Parnas het Hippocreensse Hoeve-nat overvloedigh neervloeyen: Apol quam achter in 't verschiet: De negen Zang-Godinnen songen / elck na haer gewoonte: De seven vrye Konsten saten aen de Voet van den Berg: Op de Voorgront verbeelden de Minnegoodjes de Faem / om de Lof van de Huysen van Nassau en Anhalt uyt te blasen. Men las:

Door Staets Beleyt en Prince Gonsten
Herleeft' en bloeyen alle Konsten.

Doe traden de Vorstelijcke Persoonen uyt de Carosse en gingen in hare Wooninge. De Burgery en de Militie quamen voor 't Hof eenige Vreugde-schoten doen en vertrocken daer op na huys. 's Anderendaegs wierden de Complimenten van alle de voornaemste Collegien afgelegt. Kort daer na geschiede de Intrede te Groningen: ende het Vorstelijck Paer deed / nae dat dit alles geeyndigt was/een keer na Amsterdam / alwaer het met alle teeckenen van respect ende toegenegentheyt onthaelt wiert.

Tusschen Denemarcken en desen Staet wiert een nader Commercie-Tractaet opgerecht / 't geen Wy / als de Ratificatien uytgewisselt zijn / sullen laten influëren.

Tot een Defensive Alliantie tusschen den Ceurvorst van Ceulen en haer Hoog Mo: wierden na 't sluyten der Treves wel eenige Voorslagen wedersijts gedaen; maer door de hier vooren aengeroerde Differenten niets gesloten.

De Verschillen tusschen de Engelsse en Nederlantse Oost-Indische Compagnien over het voorgevallene tot Bantam bleven continuëren. Den Heer van Citters insisteerde ernstig / dat de eerste een eysch van 't geene sy meende / dat haer voor Dedommagement toequam/ soude doen; maer kreeg / na lang aenhouden / het volgende tot Antwoort.

Antwoort aen den Heer Ambassadeur van Citters.

SYn Majesteyt, hebbende overwogen de Memorie, welcke den Heer van Citters, Ambassadeur van de Staten Generael der Vereenigde Provintien, hem over de differenten, tusschen de Engelsse en Hollantse Oost-Indische Compagnien, tot Bantam ontstaen, den 16, 26 Juny gepresenteert heeft, heeft geordonneert, dat men daer op dese Antwoort geven sal.

Dat, voor so veel de voorsz. Ambassadeur, na dat de klachten van de Engelsse Compagnie voor 13 Maenden gepresenteert zijn geworden, sonder tot noch toe eenige satisfactie t'obtineren, sijn Majesteyt in sijne voorsz. Memorie versoeckt, t'ordonneren, dat de Engelsse Compagnie de specificatie van de schaden, welcke sy door de Hollandtse Compagnie tot Bantam geleden heeft, soude overleveren, sijn Majesteyt niet oordeelt, dat het voorsz. versoeck conform is het Tractaet van den 6 Maert 1674, 1675, waer in door 't separaet articul is geconvenieert: Dat, ingeval van eenig different, tusschen de Oost-Indische Compagnien, soodanige differenten gebracht sullen werden, om t'exhiberen, en dat binnen 6 Maenden, na de voorsz. gedane klachte, de decisie van de gantsche affaire ipso facto, gestelt sal werden aen 8 Commissarissen, welcke binnen 3 Maenden, na de voorsz. 6 Maenden geëxpireert sullen zijn, by een moeten komen, en d'affaire binnen 3 andere Maenden af doen; en dat, ingeval sy niet konnen accorderen, een Arbiter binnen een Maent na de voorsz. Term geëligeert moet werden.

En,

En, gelijk op de surprise van Bantam door de Hollanders, de Engelsse Compagnie, volgens het Articul van 't voorsz. Tractaet, haer klachten den 13 Mey 1683, door den Chevalier Chardijn gedaen heeft, op 't welck men voor den volgende 13 November satisfactie most geven, by gebreck van 't welck de Commissarissen van wegen de Hollantse Compagnie, voor den 13 February naestvolgende, sigh hier mosten vinden, en vergadert zijnde, voor den 13 Mey laetstleden, haer Sententie, gelijck als een Vonnis gegeven, of een Arbiter voor den 13 Juny jongstleden verkoren hebben.

En niets van dit alles tot noch toe tot satisfactie van de Engelsse Compagnie, na dat haer klachten in 's Gravenhage, door den voorsz. Chevalier Chardijn gedaen zijn, geschiet wesende, verstaet sijn Majesteyt, dat de eerste pas, die men tegenwoordig doen moet, en die selfs al voor lange tijt gedaen most zijn geworden, is, dat de Hollantse Compagnie op 't spoedigste hare Commissarissen na Londen sende, ten eynde, om op te volgen de Regulen, in 't voorsz. Tractaet voorgeschreven; om alle Differenten van dese manier te termineren.

Hierom gelooft sijn Majesteyt, gerechtigt te zijn, om in faveur van de Engelsse Compagnie t'insisteren, dat de voorsz. Hollandse Compagnie met den eersten haer Commissarissen herwaerts sende, uyt kracht van 't geen door 't voorsz. Articul is geconvenieert.

Sijn Majesteyt remarqueert, dat alle of de meeste van de Poincten, in de voorsz. Memorie van de gem. Ambassadeur gestelt, bereyts verscheyde-mael geallegueert zijn, en oock menighmael haer antwoordt van de Engelsse Compagnie ontfangen hebben, soodanig, dat de Affaire al voor langen tijt rijp geweest is voor het Vonnis van de Commissarissen van d'eene en d'andere kant.

Hierom versoeckt sijn Majesteyt, dat het selve op 't spoedigste geëxpedieert mag werden, en dat de Hollandse Commissarissen, die men herwaerts senden sal, soo suffisantlijck van Pouvoirs geinstrueert ende gemunieert mogen zijn, dat niets ontbreecke hier aen, noch aen 't andere, 't geen tot een æquitable en amiable Conclusie van dese Affaire soude konnen contribuëren, welke soo essentieel is tot het maintien en verseekeringh van de goede intelligentie en Vruntschap, die tegenwoordigh tusschen de twee Natien is. Tot Windsor, den 15 Augusti, 1684.

Geteeckent

L. GODOLPHIN.

Haer Hoog Mog: vonden na 't ontfangen van dit Antwoort goet/ te committeren de Heeren Anthony Heynsius / Raedt-Pensionaris der Stad Delf/ Isaac van Heuvel/ Out-Schepen en Raedt der Stadt Amsterdam / Cornelis Theresteyn van Halewijn/ Raed in den Hove van Hollant ende Zeelant / ende Adriaen van Borssele van der Hooge / Raed in den Hoogen Raedt in Hollant ende Zeelant / om als Commissarissen Deciseurs na Engelant te gaen / benevens eenige Commissarissen Instructeurs van dese Compagnie/ waer toe geeligeert wierden de Heeren Gerard Hooft/ Out-Schepen ende Raed der Stad

 Amsterdam/

Amsterdam / Jacob van Hoorn / Out-Burgermeester der Stad Vlissingen/ Salomon de Blocquery en Adriaen Paets/Vroedschap der Stad Rotterdam.

De Engelsse Compagnie deputeerde van harent wegen tot Commissarissen Instructeurs Sr. Joseph Ash/Gouverneur / Sr. Josias Child / Gedeputeerde / den Hertog van Beaufort / den Grave van Berkley / Sr. Benjamin Bathurst / Sr. Jeremias Sambroke / en Mr. Joseph Herne. Maer den Coning nomineerde dit Jaer geen Commissarissen Deciseurs ; en die van desen Staet stelden hare Reys voor eerst noch uyt.

De Binnenlantse saecken in Engelant/ om welcke den Coning soo meenighmael verklaert had / Spangie niet te konnen assisteren / stonden dus : Sijn Majesteyt poogde sijn gesag dagelijcks te vermeerderen / soo door de veranderring van de Charters der Steden / en de Gildens te Londen / als 't verbolgen van de Non-Conformisten / en die geene / die men beschuldighde / 't laetst ontdekte Verraet gesmeet te hebben : Den Lord Gray / Sr. Thomas Armstrong / &c. wierden hierom gebannen / en hare Goederen verbeurt verklaert; en men socht een Confessie by Geschrift van die geene / die men daer van verdacht hielt / te krijgen / en / wijl 't Personen van den eersten Rang / als den Heer Hertog van Mommouth / weygerden / Menschen van minder qualiteyt daer toe te bewegen / gelijck oock by eenige uytgewerckt wiert.

Mr. Hambden ondertusschen / over dat Crimen te Recht gestelt / wiert / dewijl den Lord Howard alleen (alsoo den Heer Hertog van Mommouth / die daer mede toe versocht was / sig absenteerde) tegens hem ten principalen getuygde/ volgens de Wetten van Engelant / dat niemant over Hoog Verraet/ indien geen twee Getuygen tegens hem zijn / magh veroordeelt werden / aen High Misdemeanour, 't grootste Crimen / dat niet met de Dood gestraft wert/ schuldig verklaert / en in een Amende van 40000 Ponden Sterlings / en om Borgh voor sijn goet comportement in 't toekomende te stellen / gecondemneert.

De Lords/die in de Tour saten/en in't voorgaende Parlement van't Paepse Verraet beschuldigt waren / verdroot dit leven. Den Lord Peters / een van haer / overleed in 't midden van January ; doch had voor sijn doodt een Geschrift / vol van Protestatien van onschult / opgestelt / om aen den Coningh te presenteren. D'andere sochten onder Borgtocht ontslagen te werden / en lieten daer toe den Grave Danby / die nu al menighmael onder een Habeas Corpus voor 's Coninghs Banck te vergeefs verscheenen was / yverig arbeyden / op hoope / dat sy na sijne loslatingh de hare lichtelijk souden verwerven / gelijck de uytkomst ook geleert heeft ; want/ als den Grave den 14 Februarý door sijn Advocaten Mrs. Pollexfon / Wallop en Holt / en daer na self sijn versoeck gereitereert had / seggende / dat hy van alle Offencien / die hy tegen den Coning begaen had / sijn Pardon / 't welck hy produceerde / verkregen had / en dat de Rechters noch difficulteerden / sijn begeerte in te willigen / om dat hy van het Parlement beschuldigt was / en hem echter toestonden/ het op nieuw te konnen versoecken/

versoecken / wiert hy den 22 / den laetsten dag van den Term / weder voor de Banck gebracht / en onder Borg / waer voor de Hertogen van Somerseth en Albemarle en de Graven van Orford en Denbig / sig verbonden / dat hy in de eerste Sessien van 't Parlement soude compareren / los gelaten. Immediate daer na verscheenen oock den Grave van Powis / den Lord Bellasis / den Lord Arundel van Wandour en den Grave van Tyrone / en verkregen alle onder deselve Cautie haer vryheyt.

Ten selven dage wierden den Lord Brandon / Srs. Booth / Trenchard / Wyldman en Charleton / die men van de laetste Conspiratie beschuldigt en op Borgtocht los-gelaten hadde / van de Borg ontslagen.

Den Secretaris van Staet Jenkins quiteerde omtrent dese tijt dit Ampt / en wiert van den Heer Sidney Godolphin / en die kort daer na van den Grave van Middleton / gesuccedeert. Den Lord Dartmouth arriveerde oock met sijn Vloot van 't demoliëren van Tanger te rugh.

Onder die geene / die 't Complot bekenden / waer van wy aengeroert hebben / was Holloway / dewelcke een ampel Verhael opstelde / alleen op hoope van Pardon; gelijck voor en achter uyt sijn Relaes; uyt sijn verantwoordiging in sijn te Recht-stelling / van schuldigh te zijn / maer op Pardon te hoopen; door een Brief na sijn Condemnatie / om gehangen en gevierendeelt te werden / uyt den Tour aen den Coningh geschreven; ende uyt de redenen / met de Sherifs by Tyburn / even voor de executie / verwisselt / overbloedigh blijkt: doch hy bereyckte sijn oogmerck niet; maer wiert / volgens de Sententie / den eersten Mey / na dat hy 't volgende Geschrift overgegeven had / geëxecuteert.

Papier, aen de Sherifs overgegeven.

OM alle Pasquilleerders en Nieus-schrijvers, die door hare onbeschaemde pogingen, om alle Complotten te verkleynen, en het Landt met vals Nieus te vervullen, aen sijn Majesteyt en de Coningrijcken meer schade toebrengen, als sy oyt machtig zijn, te vergoeden, de Mont te stoppen, en alle, die my overleven, te voldoen, heb Ik nut geoordeelt, een kort Verhael, van 't geen Ik van 't laetste Protestantse Complot weet, op te stellen; hoe Ik daer in geraeckt ben; wat my daer toe bewogen heeft; hoe ver Ik daer in begrepen ben; en daer benevens oock mijn gevoelen over 't selve, &c.

't Was mijn ongeluck, dat Ik, een Man van mijn vermogen, my met publijcke saken hebbe willen bemoeyen, en, soo dra Ik een vry Man was geworden, het welvaren van den Coning en 't Coningrijck hooger in achting nemen, als mijn eygen; want, zijnde eenigsints in de Lywaten ervaren, trachte Ik, op 't Verbod van 't Frans Lywaet, de Lywaet Manufacturie in Engelant tot de hoogste Trap van volmaektheyt te brengen, tot groot voordeel van de Armen, en nam daerom eenige Preuven daer van te Warwitshire, alwaer ick eenige honderden arme Menschen gebruyckte, en bracht het binnen de tijt van vijftien Maenden soo ver, dat Ik soo goet Lywaet, als

de Franſſen, maken konde, en 't ſelve ſoo wel na-apen, dat weynige het van Frans onderſcheyden konden; maer het Verbod, ſoo ſtrict niet, als eerſt ſcheen, te ſullen geſchieden, onderhouden werdende, wiert het Franſſe Lywaet ſoo ſterck, als oyt, verkocht, ſoo dat Ik gedwongen wiert, het mijne met ſchade my quijt te maecken; maer hoopte, dat by een Acte van het Parlement, tot opwecking van dien, op een manier, daer Ik mijn gedachten over had laten gaen, het ſelve mocht gebracht werden tot meerder voordeel voor den Coningh en het Coningrijck, om daer door des Conings Revenue omtrent 200000 Ponden te avanceren, en 80000 arme Menſchen in den Arbeydt, en omtrent 40000 Mergen Lants beſlagen, te houden; over 't welck Ik omtrent Juny, 1680, na den Grave van Eſſex ging, aen wien Ik de gantſe ſaeck verhaelde: hy ſont my aen den tegenwoordigen Grave van Rocheſter, doen Præſident van de Theſorie, en die ſtierde my na Sr. Edward Deering, welcke (als hy mijne voorſlagen hoorde) my eenige ſaken gaf, om mijn meening op te ſtellen, en my aenmoedigde, om het naeſte Parlement af te wachten, en dan de voortgang van dien te beſorgen, 't welck Ik meeſt de gantſche Seſſien door ondernam; en in de Spreeckers Kamer wierden eenige Stucken gebracht, en met 't Frans getoetſt, &c. en het voornemen by yder een voor goet gekeurt, het welck my, voor een van mijn gelegentheyt, in veele ſaecken ſleepte: Ter dier tijdt (als doen voor mijn Intreſt wakende) hoorde Ik veel van de beſigheden, die toe, rakende het Paeps Complot, onderhanden waren, het welck verhinderde, op ſaken, als mijn voornemen was, te dencken. Daer na wiert Ik aengeport, om het Oxfordſe Parlement af te wachten, 't welck Ik deed. Ter dier tijt verſochten den Grave van Clarendon en andere, om een Bil te prepareren, welckers Hooft-poincten Ik opſtelde, hoewel Ik wiſt, dat niet, als met mijn eygen verderf, ten eynde te konnen brengen: Ik wenſchte, dat den Coning en 't Lant de vrucht, van 't geen Ik ſoo duur kocht, mochten genieten. Hoe meer Ik, gedurende het opwachten van deſe twee Parlementen, vernam, hoe meer Ik wenſchte te vernemen; en ging ten dien eynde by eenige Schrijvers en Nouvelliſten, om continueel de meeſte publijke ſaken, die verhandelt wierden, t'onderſoeken, welke ſy na haer eygen ſinlijckheydt voordroegen; werdende verſcheyde daden aengebracht, als onwettelijck, gantſch tegens het Proteſtantſe Intreſt, &c. als dat het Paepſe Complot verkleynt, en kleyne Complotten op de Proteſtanten geworpen, de Rechten en Privilegien van de Onderdanen misbruyckt wierden, de waerheyt van 't welcke Ik aen yders oordeel laet; maer Ik, veele ſulcke ſaecken hoorende, wiert lichtelijck bewogen, om in het Complot, ſoo als het my voorgeſtelt wiert, te bewilligen.

Omtrent July, 1682, reyſende met een Man, die doe van Londen quam, gaf hy my een breede Relatie van de Verkieſing van de Sherifs, die in Juny geſchiet was; de manier van welcke aen yder wel bekent is: hy droegh my dat voor, als een ſeer onwettige Actie, en dat een Duyvels Deſſeyn van de Papiſten daer in verborgen lag, om 's Conings Vrienden, die Mannen, die in beyde de laetſte Parlementen op het vervolgen van het Paepſe Complot aengedrongen hadden, welcke Ik altijt als de Vrunden, beyde van den Coning en de Natie, erkent hebbe, te verderven. Dat de Getuygen, om tegens haer te ſweeren, langen tijt gereet geweeſt waren; doch dat

ſy geen Rechters, die deſelve ſouden geloven, konden vinden: dat ſy nu door dwang van Wapenen, &c. Sherifs gekregen hadden, die wel Rechters ſouden uytdencken, welcke haer geloven ſouden, en deſe alſoo na haer welgevallen laten ophangen: dat den Coningh alleen quade Raden, die alle ſaecken voor hem verholen hielden, had; en dat, ſoo ſy voort gingen, met North en Rich op St. Michiels-dag te beſweeren, en met een Lord Mayor, gelijck ſy de Sherifs gedaen hadden, te verkieſen, de Proteſtantſe Adel (waer van hy eenige noemde) voorgenomen had, het geen onderſtaen ſoude werden, door een Opſtant in verſcheyde kanten van Engelant te verhinderen, en, ſoo 't mogelijck was, den Coning van ſijne quade Raedgevers te ontlaſten, en alle de Misdadige te recht te ſtellen; ſeggende, dat ſy verſeeckert waren, dat, ſoo den Coning de occaſie van haer Opſtant wiſt, hy aenſtonts alle de Misdadige overgeven en tot haer komen ſoude. Dat het in November te Londen, Briſtol, Exeter, Taunton, Cheſter, Yorck en New-Caſteel, ſtont te beginnen, en dat wy binnen den tijt van een Maent meerder daer van ſouden hooren; waerom hy verſocht, dat wy wilden overleggen, hoe men 't te Briſtol in 't werck ſoude ſtellen, 't welck wy deden, en beſloten, dat Briſtol by-een verraſſing, met 350 Man, ſonder Bloetſtorting van een Menſch, verſeeckert konde werden. Omtrent een Maent daer na quam den Perſoon ſeggen, dat wy 'er haeſt meerder van hooren ſouden: maer dat hy niet meer, als laetſt geſeght had, konde melden; als alleen, dat het Deſſeyn verandert was, en dat daer van tijdelijck aen alle kanten kennis gegeven ſoude werden; doch wy vernamen niets, als van Uytſtellen en Dilayen, alſoo het ſelve van tijt tot tijt verſchoven wiert. In April hoorde Ik van een ander Deſſeyn tegens den Coningh en den Hertog van Jorck, wanneer ſe omtrent half Maert van Newmarket quamen; doch bevont, doen Ick daer na onderſocht, dat het alleen door 3 of 4 geſmeet was, en konde noyt meer Namen van die geene, die'er voor waren, hooren, als drie. Als Ik 't verſtont, bewees Ik mijn afkeer van diergelijcke daet, en dat Ik verſeeckert was, dat niemant in onſe Lantſtreeck voor ſulcke laf hertige Actie ſoude weſen. Daer na onderſocht Ik het nauwer, en ontdeckte, dat, alhoewel voorgenomen was, dat 6 Weecken te vooren te doen, ſy nochtans alleen weynig Wapenen gereet hadden, ſonder echter Volk of Paerden by der hant te hebben, hoewel een ſeyde, dat, ſoo ſy 6 of 800 Ponden by malkanderen hadden konnen brengen, om Paerden, en daerbenevens eenige kleynigheden, tot aenmoediging van 't Volck, te koopen, ſy Volck genoeg gehad ſouden hebben, ſoo dat Ik vermerckte, dat dit alleen het voornemen van 5 a 6 Perſonen was, en dat het oogenſchijnlijck niet volbracht konde werden. Edoch het algemeen voornemen van de Opſtant wiert by andere voortgeſet; welcke, hoewelſe een groote opſchuddingh onder de Natien gemaeckt, de genegentheden van 't Volck getoetſt, en, ſoo my ter ooren gekomen is, met Schotten en Yren, die ter ſelver tijt gereet ſouden weſen, gehandelt hebben, nochtans tot geen Reſolutie, 't zy over de tijt, of manier, gekomen zijn, voor dat alles ontdeckt is, onaengeſien ſy elf Maenden, zedert dat Ik 'er eerſt van hoorde, daer over beraetſlaegt hebben. Dit wil Ik hopen, genoeg te zijn, om 't Volck te overtuygen, dat 'er een Complot is; Ik reppe hier geen Namen, alſoo Ik aen ſijn Majeſteyt een wijtluftiger Verhael, van 't geen Ik daer van weet, gegeven, en de Namen van alle

die

die geene, die Ik daer aen hantdadig kenne, gemelt hebbe. Dese voorverhaelde redenen, nevens meenige andere van die sin, beweegden my niet alleen terstont; maer deden my oock herdencken, dat het mijn plicht was, te doen, wat Ik konde, tot de beschermingh van mijn Coningh en Lant, als zijnde doe volkomentlijck van gedachten, dat men niet alleen op de Papery, maer op een arbitrair Gouvernement doelde, sonder dat Ik my echter te binnen bracht (gelijck Ik daer na wel gedaen hebbe) hoe veel bloetstortingh het onder de Natie verweckt sóude hebben; want Ik dacht doenmaels, dat alles in een korten tijt volbracht soude zijn geweest, alsoo Ik vast stelde, dat alles stont, als my aengebracht was. Maer Ik verklare nu mijn hertelijcke droefheyt, dat Ik my daer toe begeven heb, en daer in mede plichtig ben geweest, en, hoewel Ik wel veyliglijck seggen kan, dat Ik niet genegen geweest ben, om den Coning het Leven te benemen, maer in tegendeel, om het selve te beschermen, soo ben Ik nochtans wel verseeckert, dat het veel bloedstortingh onder de Natie verweckt soude gehad hebben, en verheuge my, dat het niet volbracht is. Ik verklare oock, dat Ik bewust ben, dat het een seer groote Sonde tegens God is, alsoo wy niet alleen sijn Voorsienigheyt wilden verydelen; maer oock uyt sijn handen, die de herten, gedachten en wercken van yder een kent, sonder dat hem oyt iets verholen is, het werck nemen, wiens genade en quijtscheldingh Ik seer ootmoedigh bidde, en vertrouwe, te sullen bekomen, en kan door de hoope daer op, voor de bloedige verdiensten van onsen Heer en Saligmaker Jesus Christus, willig sterven. Over niets (nevens dese en alle mijne andere sonden) ben Ik meer geraeckt, als hoe Ik, stervende, alle mijne Reeckeningen en Vrunden in verwarring over mijne wereldlijke saken laet, in hoedanigen ongeval sy, soo Ik niet ongeluckig hier ingewickelt was, niet geweest souden hebben; soo dat door mijn doot mijn waertste Vrunden niet alleen in groote verwarring nagelaten sullen werden, maer oock onder de Censure van veele, niet onderstaende, hoe de saken zijn, leggen; mijn Vrouw en Kinderen bedorven zijn, en mijne Schuldeysschers groot verlies hebben; daer Ik, indien Ik waerdig geacht was geworden te leven, haer alle buyten onlust gestelt soude hebben, en hoopte, met 'er tijt yder een tot een Penning te voldoen; want Ik kan van gantscher herten seggen, dat, als Ik op mijn behoeding dacht, Ik geensints op bedrogh tegens iemant toeleyde; maer om yder een, 't geen hem toequam, te betalen. My is ter ooren gekomen, dat eenige gesegt souden hebben, dat Ik Geldt op Intrest, om 't Complot voort te setten, genomen heb, het welck Ik ontken; want Ik wiert daer in noyt, als met de gemeene kosten, belast, noch hoorde noyt van eenig Gelt, ten dien eynde opgenomen; maer Ik hebbe wel verstaen, dat 10000 Ponden voor de Schotten by-een gebracht stonden te werden, dan meene, dat het niet in 't werck gestelt is. Ik danck God, dat Ik volkomentlijck wel vergenoegt ben, en hoope, het geheelijck in mijn aenstaende staet te sullen wesen, en kan gewilliglijck de Wereldt verlaten: maer op de herdencking van mijne Vrunden en Schulteysschers, overwegende de staet, waer in sy gelaten werden, soude Ik liever noch eenigen tijt geleeft hebben, om de blame, die men op my sal werpen, als Ik overleden ben, te weeren: maer God kent mijn hert, dat Ik van alle gedachten van bedrog en misleyding vry ben, en altijt geweest hebbe.

Ik

Ik ben verseeckert, dat alle middelen, die men heeft konnen uytdencken, gebruyckt geweest zijn, om uyt my soo veel, als mogelijck, te trecken; maer 't is mijn voornemen noyt geweest, alles, het geen Ik, raeckende het Complot, wist, t'ontdecken; maer alleen voor te komen, voor soo veel Ik kon, alle Complotten in het toekomende, op dat'er een eynde van alle de haet, verschillen en gramschap, die d'eene tegens d'andere opvat, mocht wesen, en sijn Majesteyt en sijne Onderdanen in sulcke Liefde en Eendracht, als tusschen een Prins en sijne Onderdanen behoort te zijn, leven. Ik hebbe niet geschreven, dat Ik wel geseght hebbe; want Ik ben noyt een Man geweest, om iets door dwang op 't Papier te brengen, en, 't geen Ik geschreven hebbe, is niet sonder rijpe overlegging geschiet, en alle 't selve is waer. Ik dacht, dat, soo Ik sulcke breede en wijtluftige Ontdecking deed in het begin, sommige uytdruckingen, die in mijne Brieven, welcke Ik verstont, onderschept te zijn, aengemerckt mochten werden, eenige gedachten konden veroorsaken, dat Ik eenige Persoonen niet aen den dag brengen wilde; maer, alsoo Ik mijne ontdecking niet spoedig dede, had Ik eenige Weecken tijt ter Zee, om alles my te binnen te brengen; en, voor soo veel de Persoonen aengaet, heb Ik een waer Verhael overgegeven, en oock van alle de Voorvallen, die my te binnen quamen. 't Geen Ik vast stelde, is geobserveert, dat in mijne Brieven eenige verkeerde uytdrucksels, rakende eenige van mijn goede Vrunden, gevonden mochten werden, en dat Ik geen Vrunt verraden wilde, meenende, dat geen dwang my bewegen soude, iemant van mijn Vrunden, om my selfs te behouden, valschelijck te beschuldigen, hoewel (indien Ik gedacht had, dat de aenklagingh van een groot getal Persoonen mijn Leven bewaert soude hebben, en Ik de eenigste geweest was, die, om 't Leven te salveren, diergelijcke saeck onderstaen wilde) Ik meerder reden, als iemant, vont: want, als Ik my eerst verberghde, weygerden die te Bristol, en elders, dat mijn vertrouwste Vrunden waren, iets voor my in 't werck te stellen, geensints mijn Brieven, als Ik aen haer schreef, ontfangen willende, vreesende, dat sy bevonden souden werden, Correspondentie met my te houden. Doen Ik mijn Ontdeckingh overgaf, stont Ik niet in termen van Pardon; maer verseeckerde my, dat, soo waerheyt eenige genade by den Coning verdiende, Ik sijn Pardon soude hebben, en dat dat de eenige weg was, om versoening met Godt te genieten. Ik bevinde, dat het Volck alreets haer Vonnis over my velt, eenige dus, andere soo, voor my niet pleytende, ende een gantsch andere te Recht-stellingh, als geschiet is, sigh voor oogen stellende, seggende, dat Ik het gantsche Indictement bekent hebbe, 't welcke Ik loochene; want Ik seyde dus; wat Ik schuldig was, van 't geen Ik aen sijn Majesteyt bekent hadde, ende gantsch op sijn Pardon hoopte, behalven dat Ik eenige andere redenen had, waerom Ik my niet verweerde, dewelcke Ik tegenwoordigh verswijge, en alsoo waerom Ik niet sprack, het geene Ik meene. Meer sal Ik op de plaets van 't Gerecht, voor dat Ik de Werelt verlaet, seggen, na dat Ik de saecken gestelt vinde; maer een ontdecking van meerder Persoonen, als Ik bereyts verhaelt heb, kan Ik niet doen. Soude Ik aenroeren van iemant, die Ik dacht, dat wel geconcerneert mocht zijn, mocht Ik haer valsch aenklagen, alschoon Ik gelove, dat veele duysenden onder de Natie, om de boven-gemelde redenen, die my daer ingewickelt

wickelt hebben, toegevloeyt souden zijn. Ick twijffele niet,of veele,daer aen schuldigh, welcke, of door gebreck van overvloedig bewys tegens haer of door sijn Majesteyts genade vry verklaert sullen werden,sullen my lasteren, 'om dat Ick,'t geen Ick wist,beleden hebbe,en niet seer bedroeft zijn, dat Ick geen Pardon verworven hebbe, noch over mijn dood. Edoch Ick herroep de Ontdecking niet; en,konde Ick meerder openbaren, Ick soude het gaerne doen, al vont Ick geen Genade by iemant.

JACOB HOLLOWAY.

Den Heer Thomas Armstrong/ een van de gevluchte Engelsse Heeren/ die genoegsaem in Brandenburgsen dienst was overgegaen; maer noch eens met eenige van sijn Vrunden wilde aboucheren/ en ten dien eynde hier te Lande gekomen was/ wiert den 14 Juny door den Schout van Leyden/ Cornelis Paeds/ op 't versoeck van den Secretaris van den Heer Chudley/ soo gesegt wert/ voor een Somma van 5000 Guldens/ geapprehendeert/ en aen de Engelssen overgegeven.

De Heeren Staten van Hollant namen hier in/ als buyten haer kennis gedaen/ geen genoegen;en sonden aen alle Schouten en Bailliuwen bevel/dergelijke emprisonnementen voortaen niet meer/ als op haer expresse ordre/ te doen.

Maer de Engelssen vervoerden Armstrongh/ soo dra se hem in haer macht hadden/ in een Jacht na Engelant over; 't selve arriveerde den 20 Juny tot Greenwich: hy wiert 's anderen daegs in Newgate gebracht/ en den 24 te Recht gestelt/ en gevraegt/ wat tot sijn verschooning had/ om niet geëxecuteert te werden/ alsoo hy op de indagingh niet verscheenen/ en daer door van 't recht der Wet versteecken was? Hy versocht/ dat een Statut/ in het seste Jaer van Coning Eduard de VI. gemaekt (waer by voor die geene/ die 't beneficie van de Wet door 't niet compareren op de Indaging verloren heeft/ het selve Recht weder gerecupereert wert/ soo hy binnen een Jaer na de uytsluyting sig aen den Opper-Rechter in Engelant aengeeft/ en aenbiet/ de beschuldiging te traverseren/ of te appelleren van 't geen/ waer op de uytsluyting is uytgesprooken) gelesen mocht werden; 't welck geschiede: Armstrongh sustineerde/ dat dit Statut/ om dat het Jaer niet verstreecken was/ ten sijnen voordeel quam/ en seyde/ sigh selfs nu aen te geven: maer de Rechters oordeelden 't contrarie/ en ordonneerden/ de executie voortgangh te doen nemen; dit wiert den 30 Juny volbracht/ na dat hy 't volgende Geschrift aen de Sherifs overgelevert had.

Het Geschrift, 't welck Sr. Thomas Armstrong aen de Sherifts heeft overgelevert.

ICk danck den Almachtigen Godt (hoewel my maer een kleyne tijdt is toegestaen geweest) dat ick my selfs geprepareert tot de Doodt vint, en mijn gedachten op een andere Werelt en mijn betrouwen op Godt geset heb, wel verre van mijn

mijn Hert op dese te hebben gestelt; doch ick kan echter niet nalaten, om een weynig van mijn kleyne tijdt te besteden, om mijn Antwoorden op eenige Calumnien, die sedert mijn beslooten Gevangenis zijn ontstaen, gelijck oock op 't geene, daer mede den Heer Advocaet my voor de Banck beschuldigt heeft, te schryven. My is verhaelt, dat een seer groot Persoon van my seyde, dat ick een Spion van Cromwel was; maer ick wierdt door de beste en considerabelste Vrunden, welcke den Coningh doen hadde, uyt Engelandt met Wissel-Brieven tot sijn Majesteyts gebruyck gesonden, gelijck oock met Brieven van seer groote importantie aen sijn Majesteyt, alsdoen tot Brussel zijnde. Ick beroep my op sijn Majesteyt, of ick hem die niet veylig overleverde, gelijck oock sijn Antwoorden, doen ick weder keerde, te rug bracht; doch ick was nauw 6 dagen weder gekeert, of ick wiert 10 Weken lang in een stricte Gevangenis in Gatehouse geset, waer ick in geen kleyn gevaer van mijn Leven, wegens dese Reyse, was. Voor dees tijdt heb ick ten minsten een gants Jaer gevangen in Lambet-house geweest; en na dese twee tijden oock een Gevangen in den Tour, als wanneer den Usurpateur overleed, en met sijn Doodt elck der sijne; waerlijck quade tractamenten voor een Spion en een Loontrecker; Mylord van Oxford en veele andere van qualiteyt sullen, na ick geloof, mijn onnoselheyt hier in konnen getuygen; want ick protesteer voor Godt, dat ick noyt een Spion van Cromwel of van iemandt anders ben geweest. Op Saturdag laetst ben ick voor 't Hof van des Conings Banck gebracht op een uytbanning, die tegens my als wegens Hoog Verraet was geschiet: My wiert gevraegt, wat ick voor my selfs te seggen had, dat het Vonnis des Doots niet gevelt soude werden. Ick was over Zee, doen dese uytbanning geschiede: Ick dacht om een Geschrift van Erreur, om dit te vernietigen, 't welck de Wet toestaet: Ick versocht, dat'er een te rechtstellinge van mijn Leven, volgens de Wetten van 't Landt, gehouden mocht werden. Ick bracht by het Statut van Eduard de VI., dat expresselijck daer voor is, als zijnde door dit Statut sulcks binnen de 12 Maenden toegelaten; dit werckte echter niet uyt, en wiert ick met een ongewoonlijcke straf heyt gecondemneert, en tot een Voorbeelt van andere gemaeckt, alhoewel aen Mr. Holleway sulcks een weynig te vooren was geoffereert, so dat ik niet kan denken, of de gantsche Werelt sal mijn saek daer van seer different oordelen; anders, wie weygert my? Den Heer Advocaet seyde, dat ik eene der gener was, die den Coning wilde vermoorden, so als hy van Newmarket quam, na dat de Brant daer was voorgevallen; doch ick neem God tot Getuygen, dat ick noyt eenig Desseyn heb gehad, noch ook oyt sodanige gedachten, om den Coning van 't Leven te beroven: Ik was ook nimmer in eenig Desseyn, om 't Gouvernement van Engelant te veranderen. Van 't geen, daer ik verder van beschuldigt ben, weet ik niet meer af, als by rapporten of gedrukte dingen, welke ik als voor onseker opnam, so dat het met reden niet verwacht kan werden, dat ick soo particulier soude antwoorden. Indien ick te recht gestelt hadde geworden, konde ick bewesen hebben, dat de slechte reflectien van Mylord Howard op my van een notoire valsheyt waren; want ick weet, dat'er meer als 10 Edelluyden, behalvens alle de Dienaer van 't Huys, zijn, die getuygen konnen, dat ick daer dien dagh heb gegeten. Ick heb geleeft en sterf nu in de Gereformeerde Religie; een ware en oprechte Protestant, en in de Communie van de

Kerck van Engelandt; Ick wenschte echter wel hartelijck, dat ick nauwer in de Relige, die ick geloofde, had geleeft; doch ick heb weder de groote troost van de Liefde en Genade van God in en door mijn gesegenden Verlosser gevonden, op welcke Ick oock alleen betrouw, en Ick hoope oock waerlijck, dat Ick ga, om dese volheyt van Vreugde, die in sijn tegenwoordigheyt is, met hem deelachtig te werden, en dese hoope verheugt my oneyndelijck. Ick danck God, dat Ick geen murmuratie in mijn Hert heb, want de conditie mijner Sonden heeft dit verdienstelijck op my gebracht. Ick heb noch veel meerder door Godts Handen verdient, soo dat Ick my seer gaerne aen sijn Straf gedraeg, als werdende maer een kleyne tijd eerder weg-geruckt. Ick vergeef waerlijck aen yder een alles, selfs aen de geene, die geconcerneert zijn in de saeck, dat Ick mijn Leven moet verliesen; want, wat de Sententie des Doods, die tegens my gevelt is, belangt, soo kan Ick die niet, als voor seer swaer, oordelen, zijnde daer in, na Ick meen, de Wetten van 't Lant gedenieert. Om te besluyten, gelijck als Ick noyt eenig Desseyn tegens 't Leven van den Coningh, noch tegens dat van iemant anders, heb gehad, soo ben Ick oock noyt in een Desseyn geweest, om de Monarchy te veranderen. Ick sterf in Liefde met yder een; en derhalven bid Ick God, dat hy de Christelijcke Kerck, dese arme Natien en des Conings Majesteyt wil zegenen; en Ick beveel oock hertelijck mijn Ziel aen Gods oneyndelijcke Genade door mijn gezegenden Zaligmaeker Jesus Christus.

THOMAS ARMSTRONG.

Den Hertog van Jorck ontsloeg Sr. Pilkington van de Boete, waer in hy over 't Scandalum Magnatum, tegens sijn Hoogheyt begaen, voorheen gecondemneert was: Maer hy liet den bekenden Oates van dat Crimen aenklagen, en kreeg hem in 100000 Ponden veroordeelt. Naderhant wiert deselve Oates van een andere kant van Meyneedigheyt beschuldigt; dan 't Proces had dit Jaer geen voortgang.

Den Coningh vernietigde de Committé van de Ecclesiastique saecken, bestaende in den Marquis van Hallifax, den Bisschop van Londen en noch twee andere, zijnde geresolveert, alle Ecclesiastique Bedieningen sonder Preadvys te vergeven.

Den Ridder Prichard moveerde tegens de Heeren Papillion en du Bois een Proces, om dat sy hem, geduerende 't bekleeden van 't Lord Mayorschap der Stad Londen, wijl hy haer tot het Sherifs-Ampt, waer toe sy wettigh meenden verkooren te zijn, niet wilde admitteren, gearresteert hadden: de laetste overleed voor dat het Vonnis uytgesprooken was, en de eerste wiert in 10000 Ponden, ten voordeele van den Heer Prichard, gecondemneert; dan retireerde sigh buyten 's Lands.

Van andere Gevangens, noch van de verwarde tijdingen, die men uyt Schotlant wegens 't vervolgen der Rebellen gekregen heeft, sullen wy desemael niet spreecken.

Uyt Vranckrijck, daer eertijts het Licht van de Reformatie soo helder doorgebroocken

gebroocken is geweest / vernam men niet / als dicke duystere Nevelen van Verdruckingen / door de Roomsse Geestelijckheyt gesmeet / Kerck op Kerck / op de minste blick van schijn-reden / gesloten / en tot Puynhopen gemaeckt / Predicanten geschopt en verjaegt / de Gereformeerde het vertrecken buyten 's Lants verhindert / en gedwongen / 't zy met of tegen haer gemoet / Mede-leden van de Roomsse Kerck te werden: en dat soo ver / dat het kleyn overschot van die Religie / soo 't God niet verhindert / in 't kort / t'eenemael verdelgt sal werden.

Met Algiers maeckte die Kroon / op seer voordeelige Conditien / de Vrede / bevestigt door een seer humble Aenspraeck aen sijn Majesteyt door een gesonden Ambassadeur van die Regeering.

Madamoiselle / Dochter van den Hertogh van Orleans / wierdt aen den Hertogh van Savoyen / volgens sijn versoeck / uytgehuwt. Het Huwelijck wiert met weynig Ceremonie volvoert. Sy vertrock den 9 April van Parijs met vry wat Suite / en wiert van den Hertogh op de Grensen van sijn Landt ontfangen.

De Princesse Palatine Anna de Gonzagues en Cleves overleed / 68 Jaren out / den 6 July / tot Parijs: Sy was de Dochter van Charles de Gonzagues en Cleves / en in den Jare 1645 aen den Prince Edouard van Beyeren / Paltzgraef aen den Rhijn / en Soon van Fredrick V., Paltzgraef aen den Rhijn en Coningh van Bohemen / gehuwt.

Het Hof van Spangie had al een geruymen tijt met leetwesen gesien / dat de Barrios / of de Buurten / van de vremde Ministers / en andere / het grootste gedeelte van Madrid van des Conings Jurisdictie eximeerden / daer in veele Crimineele de Justitie ontvluchteden / en eenige saken tegens de Wetten van 't Lant getolereert wierden. Den Raed / om dese ongemacken voor te komen / resolveerde / de uytheemsse Ministers van 't recht der selver te priveren; waer van den Marquis de Manzera door Biljetten alomme kennis gaf. Dat aen den Heer van Heemskerck was van de volgende inhout:

Aen den Heer Coenraet van Heemskerck.

MIJN HEER:

DEn Coning, mijn Meester, dien God beware, voor oogen hebbende de groote inconvenientien, die sig opdeden, soo tegens God, als den dienst van sijn Majesteyt, en oock tegens het administreren van de Justitie om sijn Hof ter oorsaecke van de immuniteyten, die de uytheemsse Ministers pretenderen, niet alleen in hare Huysen; maer oock in hare Buurten, waer na toe veel Schelmen en meer Volck van quaet leven, oock gefailleerden, vluchten, versekert, van dat sy aldaer door de Justitie niet en sullen werden geapprehendeert, waer uyt dan voortkomt, dat hare Misdaden blyven ongestraft, en hare Crediteuren sonder behorelijcke satisfactie, tot publijk scandael en overgroote schade van 't gemeen. Tot voorkominge van 't welck sijn Majesteyt

Majesteyt gelieft heeft, te declareren, dat d' immuniteyt, daer van de bovengemelde Ministers sullen jouisseren, sal zijn en verstaen moet werden alleen binnen de Deuren van hare Huysen, alwaer sy woonen, en niet verder; ende dat derhalven de Dienaers van de Justitie, soo wel by dage als by nacht, met hare Roeden publijck in de naest aengelegene Straten en in de gantsche Buurten sullen mogen doen alle 't geen, waer toe haer plicht haer verbint, 't zy ter requisitie van 't Civiel of Crimineel, soo als sy oordeelen, te behoren tot beste uytvoeringe van haer Ampt, ende dat een yder gewaerschout zy van dese vaste en onverbreeckelijcke Resolutie; oock dat na verloop van twee dagen na de bekentmaeckinge van dese deselve sal werden geëxecuteert indispensabelijck tegens een iegelijck. Ick geve hier van aen Uw Excellentie kennisse, op dat hy het weete, en wensche, veele occasien te mogen hebben, om hem aengename diensten te doen. God beware Uw Excellentie veele Jaren, gelijck hy kan. Buen Retiro den 6 Augusti, 1684. Onderstont. Uw Excellenties meesten Dienaer.

Geteeckent,

El Marquez de Manzera.

Waer op sijn Excellentie het volgende Antwoort gaf:

Antwoort van den Heer van Heemskerck.

MIJN HEER:

DOor het Biljet van Uw Excellentie van den 6 van dese lopende Maent wert my bekent gemaeckt de Resolutie van sijn Majesteyt, om die immuniteyt van de Barrios, daer van de uytheemsse Ministers jouisseren, te niet te doen, verklarende, dat van nu af aen die immuniteyt verstaen moet werden alleenlijck binnen de Deuren van hare Huysen, daer sy woonen, ter oorsaecke van de inconvenienten en onredelijckheden, die uyt het misbruyck voortkomen, soo tegens God, als den dienst van 't gemeen. Waer op Ick niet kan nalaten, t' antwoorden (perfecterende de veneratie en het respect, met dewelcke Ick d' ordres van sijn Majesteyt ontfange, voor alle dingen) dat Ick niet en wil inquireren noch examineren, 't geen raeckt het Recht van de voornoemde Ministers hier omtrent, 't zy dat het is privatif door sijn natuurlijcke eygenschap, 't zy dat het is uyt krachte van een milde genegentheyt geauthoriseert in eenige occasien door speciale Declaratien. Maer Uw Excellentie sal wel konnen oordelen, dat (hoewel mijn inclinatie is, om de bevelen van sijn Majesteyt te embarasseren, ende te bevorderen, 't geen is van sijn Conincklijcke believen en dienst.) Ick (sonder alvorens reeckenschap te geven aen de Heeren Staten, mijne Meesters, van dese Nieuwigheyt) niet kan consenteren in de abolitie van eene soo singuliere præeminentie, hoewel Ick my oock niet sal stellen tegens de executie, geresolveert zijnde, met indifferentie aen te sien, 't geen daer uyt sal komen te resulteren, tot dat my de ordres van mijne Meesters sullen toegekomen zijn, sonder daer omtrent eenigen andere raet te nemen, als te faciliteren door mijne officien haer Hoog Mog: concurrentie tot het geene, my is bekent gemaeckt, te zijn de wille van sijn Majesteyt; ende, gepresupponeert, het selve is een saecke t'eenemael generael, soo twijffele Ick niet, of haer

haer Hoog Mog: sullen, volgens haer gewoone maxime, toetreden in alles, wat redelijck is, en trachten, sig te conformeren met de begeerte van sijn Majesteyt.

Maer, mijn Heer, indien dit is een saecke, soo seer geopposeert aen den Godlijcken dienst, en van een publijck scandael, so is het te verwonderen, dat selfs de Dienaers van God, zijnde natuurlijcke Subjecten van dit Rijck, met soo veel tegenstreven maintineren dit misbruyck, gelijck men het noemt; en kan Ick seggen, dat de geallegeerde redenen, om den voornoemden immuniteyt weg te nemen, omtrent my qualijck zijn geappliceert, dewyle over de Barrio, die Ick maintinere, sonder jactantie gesproken, Ick een yder stelle tot Fiscael, om my te beschuldigen van een eenig misbruyck, gedurende de 4 Jaren, dat Ick hier aen 't Hof heb geweest, waer door Ick soude hebbe veroorsaeckt soo swaerwichtige redenen ende motiven, waer op men die bekentmaeckinge fondeert; maer sal men veel-eer vinden, excessen begaen te zijn door die geene, dewelcke op andere Plaetsen door de Dienaers van de Justitie selfs werden toegelaten. Het kan zijn, dat de immuniteyt van de Barrios ten deelen oorsaeck is van diergelijcke desordres; maer d'inconvenienten, soo seer tegens den dienst van God en die van sijn Majesteyt, komen seeckerlijck voort uyt andere differente oorsaecken.

Dit is, 't geen Ick voor als-nu op dese materie te seggen hebbe aen Uw Excellentie, aen wien Ick altijt met gehoorsaemheyt blijve geresigneert, wenschende, veele occasien te hebben, om 't selve te betuygen. God beware Uw Excellentie veele Jaren in geluck. Madrid den 8 Augusti, 1684.

Geteeckent

C. v. Heemskerck.

Op dusdanigen manier antwoorden de Keyserse en Venetiaense Ambassadeurs oock; doch/ alsoo de Barrios niet uyt kracht van eenig Recht/ maer alleen/ om dat de uytheemsse Ministers/ en insonderheyt die met de Caracter van Ambassadeur/ van immemoriale tijden daer van in possessie geweest hadden/ konden gepretendeert werden/ wachteden de Spaenssen na geen antwoort uyt Duytslant/ Venetien en Hollant; maer lieten den 17 Augustus tot een begin een Alcalde/ verselt met verscheyde Ministers van de Justitie/ met opgeheven Roeden/ recht door de Quartieren van den Keyser/ Venetien en desen Staet/ rijden/ en possessie nemen van judiciële executien; waer in sy naderhant gecontinueert hebben.

De Coninginne van Portugael/ Maria Elisabeth Francoise van Savoyen/ twede Dochter van Carel Amadeus van Savoyen/ Hertogh van Nemours en Aumale/ eerst gehuwt aen Alphonsus de VI., en daer na/ met inwilliging van den Paus/ by sijn leven/ met Don Pedro/ doe Prince Regent/ en nu Coning/ was den 21 December/ 1683/ tot Pagliavam/ een Dorp na by Lissabon/ overleden/ en wiert in de Kerck van de Capucijnen tot Lissabon geëxponeert.

Tot Leuven ontstont vry wat brouillerie. Den Raetsheer Vaes wiert van den

den Marquis de Ozana gedeputeert/om middelen upt te vinden tot het betalen der Schulden van die Stad / ten welcken eynde hy bequaemst oordeelde / een nieuwe Oplage op te stellen; maer 't Volk wilde dit niet gedogen/en dwong dien Raetsheer/ sig/ niet buyten gevaer van sijn leven/te retireren: dit bequam haer echter niet wel; want de Stad wiert met veel Cavallery belept / eenige der voorbarigste gevangen genomen / en (hoewel de Gedeputeerden / van daer afgesonden / de ontslagingh en vrystellingh / om dat men de misslag soo groot niet / als men eerst uytgekreten had / en geen gemeenschap met gequetste Majesteyt te hebben / bevont / seer ernstigh versochten) terwijl andere eschappeerden / op den eersten September een onthooft / een gehangen / een gegeesselt / een fugitijve gebannen / een in effigie onthooft / en vier in effigie opgehangen. De Cavallery trock / na dat dit volvoert was / allengskens van daer / en sijn Excellentie consenteerde het volgende Jaer een generale Amnestie voor alle geëxileerde / en verder aen die Brouillery handdadige.

Tot Brussel ontstonden kort daer na oock geen geringe Differenten. De negen Natien vergaderden den 12 December / om / volgens gewoonte / de kleyne Impost / genaemt het Negenmanneken / voor drie Maenden te consenteren; maer / alsoo die van Antwerpen den grooten Impost op de vier Spetien van Consumtie niet hadden toegestaen / als onder bedingh / dat de excessive Rechten op de inkomende Goederen aen het Fort St. Mary tot op den ouden voet vermindert souden werden / conformeerden die van Brussel sig met dit advys / en pretendeerden boven dien / dat de Comptoiren van de Imposten ten eersten / volgens de Privilegien / dat de 3 Hooft-steden van Brabant / Leuven / Antwerpen en Brussel / de Lasten / eer men se vorderen kan / eenparigh moeten toestaen / gesloten souden werden: sy begeerden oock 't Stadhuys / voor contentement te hebben / niet te verlaten. 't Hof / om dat het niet sonder groote prejuditie dese begeerte konde inwilligen / wijl alle Rechten en Licenten eerst in Mey van 't aenstaende Jaer stonden te expireren / wilde hier na niet luysteren / en liet in tegendeel 't Regiment Spangiaerden / het Regiment Dragonders / de 3 Compagnien Guardes / en de Compagnien van den Drossaert / Roode Roede / en de Provoost / alle daer in Guarnisoen leggende / patrouilleren / en oock eenige Regimenten te Paert van Leuven komen. De Natien bleven echter onveranderlijck. Den 17 / 's avonts / rechteden eenige van 't Gepeupel vry wat moedwil op 't Stadhuys aen: twee van de Magistraet verfoegden sig daer op aenstonts ten huyse van den Baron du Fay / versoeckende hulp: sonder tijt-versuym steeg hy te Paert / reed met de Guardes en Dragonders / die voor sijn Huys stonden / 200 sterck / na de Marckt / alwaer sijn Ruyterey rangeerde / en de Burgerlijcke Wacht / in 16 Man bestaende / aentaste; drie van deselve wierden gequetst; de andere stelden sigh in defensie / sloegen de Trommel / wilden de Klock / tot teecken van Allarm / luyden; dan 12 Spangiaerts / door den Mayor Sterckx op den

Toorn

Toorn van St. Nicolaes gelegt/ verhinderden de Burgers/na dat sy de Deur opgelopen hadden / door 't werpen van Granaden van de Trappen / de verdere toegang. Ondertusschen wiert dapper op de Marckt gevochten: de Burgery quam derwaerts op 't gerucht aen / en sloeg / eer se noch meer / als omtrent 100 sterck in de Wapenen was / de Ruytery / die sig op de vlucht begaf: het Paert van den Baron du Fay wiert gequetst; hy / onder de voet geworpen / verloor sijn Hoet en Paruyck / en had groote moeyte / om weder op 't Paert te komen: sijn Knecht wiert naest sijn zijde doot geschooten; sijn Palfrenier gequetst / en veele Soldaten oock gedoot en gequetst. Middelerwijl quam de Burgery van alle kanten in de Wapenen / en attacqueerde de Soldaten over-al / waer sy se vonden. Den 18 / 's morgens vroeg / liet de Pastoor van St. Nicolaes de Soldaten / die op de Toorn waren / om uyt handen der Burgers (die / vergramt / uyt oorsaeck / dat eenige door de geworpen Granaden gequetst waren / haer beneden wachteden) te redden / in 't stille door de Kerck wegh gaen. Dien ochtent wierden de 5 Gildens / die 't toekomt / de Marckt en 't Stadhuys te bewaren / in de Wapenen gecommandeert. De Jongens versamelden sigh in groote menigte by-een / namen de Deur van de Toren van St. Nicolaes / droegen die door de Straten op hare Schouders: boven op stont een Jongen met een stok in de hant: dus gingen sy / na de Stad doorwandelt te hebben / voor 't Hof: daer gekomen / nam de Jongen / die boven op stont / een Hoen / pluckte 't / en wilde 't met een verroest Mes keelen. De Burgers versterckten de Wachten aen de Poorten / die gesloten bleven / en maeckten sig Meester van de Batteryen en secreete uytgangen. Op de middagh ontstont op 't Stadhuys brant; de Burgers / op St. Nicolaes Toorn geklommen / klepten de Klocken; en de Geestelijcke bluschten het vuur / terwijl dat 30000 Burgers in de Wapens gereet stonden. Ten 3 uren ontbood den Heer Marquis de Grana / om verder ongemack te verhinderen / eenige Gedeputeerden van de 9 Natien ten Hove / en / haer hebbende hooren spreken / seyde: Is het anders niet? dat sal U L. geworden; en men sal den Tarif op de voet van die van den Prince van Parma stellen, volgens Uw versoeck; maer Uw Magistraet hadde my gesegt, dat U L. alle de Rechten woudet vermindert hebben, 't geen in mijn macht niet is. Sijn Excellentie gaf haer een Acte hier van/ met verklaring / dat men die selfs by dese Vredens-tijt vermindert soude hebben / en dat se alleen / om de Oorlogs onkosten te dragen / opgestelt was. Hier mede keerden sy na 't Stadhuys; maer quamen / als men sagh / dat de dagh/ wanneer 't stont te beginnen / niet uytgedruckt was / weder ten Hove / alwaer haer terstont een andere / en meer geëxtendeerde / Verklaringh toegevoeght wiert. 's Avonts publiceerde men de Acte noch met Flambeauwen van de Puye / en 's anderen daeghs consenteerden de Gildens 't Negenmanneken / en confirmeerden haer voorheen gedragen Consent op de vier Spetien van Consumptie.

De Stad Luyck had voorleden Jaer sig met haren Prins / den Ceurvorst van Ceulen / geaccommodeert / en sont in 't begin van dit Jaer eenige Gedeputeerden na Ceulen / om 't Accoort te bevestigen / en de eerste Pape van 't beloof de Gelt te betalen. Maer / soo dra de Magistraet / niet sonder onlust / verandert was / verwijderden de Differenten op nieuw / alsoo deselve het gesloten Accommodement niet nakomen wilde ; waerom den Ceurvorst resolveerde / de Stad door gewelt tot gehoorsaemheyt te brengen ; en stierde den Heer Ducker / om de aggreatie van sijn Alderchristel: Majesteyt te hebben / na Parijs / welke met de gewenschte Antwoort te rug quam.

Van dit voornemen gaf den Heer Norf by Memorie oock kennisse aen haer Hoog Mogende : met versoeck / dat desen Staet daer over geen Ombragie gelief de te scheppen / en aen den Gouverneur of Commandant van Mastricht ordres te senden / dat geen van hare Troupen (gelijck eenige der voornaemste Renitenten van Luyck opentlijck vanteerden / ingeval van inlogeringh der Ceurvorstel: Troupen in 't Sticht van Luyck te sullen geschieden) derwaerts mochten marcheren. Hier op wiert geantwoort / dat haer Hoog Mog: noyt eenige occasie tot turbatie der Rust in de Nabuurschap aen de hant souden geven / en dat sy mede versochten / dat door 't inlogeren der Ceurvorstel: Troupen in 't selve Sticht het Territoir van den Staet en de goede Ingesetenen van dien niet geincommodeert mochten werden.

In tegendeel socht de Regeeringh van Luyck haer door de entremise van Vranckrijck voor de Desseynen van haren Prins te beschermen / en sont de volgende Brief aen sijn Majesteyt :

Brief van de Regeering van Luyck aen den Coning van Vranckrijck.

SIRE:

WY ignoreren niet, dat het Verschil, het welcke eenige Jaren tusschen sijn Hoogfurstelijcke Doorl. van Luyck, onsen eerwaerdigen Bisschop en Prins, en dese Stadt gesweeft heeft, ter ooren van Uw Majesteyt gekomen is, en dat hy wel geinformeert is, dat het geen, het welck sulckx veroorsaeckt, niet anders is, als de Conservatie van de Privilegien, van welcke de Volckeren gewonelijck seer jaloers zijn. 't Is wel waer, Sire, dat voor omtrent 5 Maenden een soort van een Accommodement geslooten is, in het welck de 32 Gildens, nochte over de materie, nochte over de form, haer satisfactie gevonden hebben, alsoo eenige Burgers, om haer particulier Intrest, soo aen sijn eerwaerdige Hoogfurst: Doorl. van Luyck, als aen sijn Hoogfurst: Doorl: van Straetsburg, die met dese saecken is bemoeyt geworden, hebben doen geloven, dat het grootste gedeelte van de Gildens soodanig Accommodement geweten en aengenomen had ; van 't welck en van veele violentien de 32 Gildens en Corps ter eerster gelegener occasie in April begonnen en tot in July laetstleden gecontinueert hebben, aen haren eerwaerdigen Bisschop en Prins respectivelijck haer klachten te doen, en haer Grieven te representeren, om daer tegens hulp te verkrijgen, sonder dat sy tot noch toe d'eer hebben konnen genieten, om gehoort te werden,

den,niettegenstaende Wy niet weten, dat de Gemeente buyten haer devoir en respect in eenige van haer Conduiten heeft gegaen, veel min een quaet tractament door de weg van Wapenen,waer mede Wy gedreygt werden,gemeriteert.

De Rechtvaerdigheyt, Sire, die de Glorie aen Uw Majesteyt geeft, nodigt Ons,en schijnt Ons aen te porren,Uw Majesteyt lastig te zijn,om hem te verseeckeren,gelijck Wy met alle respect doen,dat onse intentie niets anders is, als 't geluk van een oprecht Accommodement met onsen eerwaerdigen Bisschop en Prins te bekomen,in het vertrouwen,'t welck Wy hebben,dat het bequaemste middel, om het durabel en nut te maecken,bestaet in de Conservatie van de Privilegien der Stad, voor welcke Uw Majesteyt en de Coningen,sijn Predecesseurs, sig meenigmael geëmployeert hebben.

Wy komen dan,Sire, met alle veneratie Uw Majesteyt seer ootmoedelijck bidden, dat hy om sijn grootheyt sijn Conincklijcke gunst, welcke hy aen niemant weygert, aen 't Volk van Luyk gelieve toe te staen,Ons betrouwende,dat hy door dat weynige, dat hy by onsen eerwaerdigen Bisschop en Prins sal gelieven in 't werck te stellen, sal verkrijgen, dat Wy op onse klachten gehoort, en de Desseynen, contrarie de natuurlijcke benigniteyt van desen Prince, gestilt werden. Dit is de onderdanigste Bede, welcke doen,

SIRE;

Van Uw Majesteyt

De seer Onderdanige en seer Gehoorsame Dienaren;

De Burgermeesters, Gesworenen en Raed der Stad van Luyck.

Ter Ordonnantie van mijn voorsz. Heeren.

Was geteeckent,

CASTELAIN, pro de MOULIN, *absent.*

Sy beloofden oock aen een voornaem Minister van die Kroon een groote Somme Gelts / soo hy konde te wege brengen / dat den Coningh haer Stad onder sijn Protectie wilde nemen ; aenbiedende / 2 a 3 Poorten der Stad aenstonts in te ruymen onder sekeren Tribuyt / jaerlijcks voor de Protectie te betalen. Maer sijn Majesteyt wees dit versoeck van de hant / en belaste sijn Resident / de Magistraet aen te dienen ; Dat Hy niet alleen den Heer Ceurvorst in sijn rechtvaerdig voornemen tegens de Stad niet soude beletten ; nemaer oock gehouden was, sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt, indien hy alleen niet machtig genoeg soude wesen, om de Stad onder sijn Gehoorsaemheydt te brengen, met sijne Volkeren te assisteren.

Aen haer Hoog Mog: quam de volgende Missive:

Missive van de Stad Luyck aen haer Ho: Mo:, de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

DE voorgaende Magistraet sal ongetwijffelt aen Uw Hoog Mo: kennisse van een Accommodement van de differenten tusschen sijn Ceurvorstelijcke Doorl., onsen eerwaerdigen Bisschop en Prince, in 't laetst van de voorleden Maent Fe-

 bruary

bruary gesloten, gegeven hebben; maer, alsoo weynig tijts daer na de 32 Gildens, dewelcke de Generaliteyt van 't Volck representeren, geen volkomene satisfactie hier in genomen hebben, dat sulckx tot prejuditie van de Rechten van de Stad gepractiseert is door eenige gepassioneerde Burgers, dewelcke met surprisen en violentien, die sy gebruykt hebben, ook onsen eerwaerdigen Prince en sijn Hoogfurst. Doorl. van Straetsburg gepersuadeert hebben, dat het Volck by meerderheyt van Gildens geconsenteert had; over al het welcke en andere Grieven sy tot sijn voorsz. eerwaerdige Hoogfurst. Doorl. haer toevlucht genomen hebben; na 't welcke sy gedaen hebben, gelijck wy continuëren te doen, seer ernstige instantien, en versoecken, om gehoort te werden: des-niettegenstaedde hebben Wy tot noch toe niets konnen obtineren: in tegendeel werden Wy, volgens 't gemeen gerucht, door wegen van gewelt door de Troupen van sijn Hoogfurst. Doorl., welcke den Heer Ducker aen den Alder-Christ: Coning gesonden heeft, om desselfs aggreatie hier op te hebben, gedreygt. Dit verplicht Ons, Mijn Heeren, Uw Hoog Mog: seer ootmoedig te versoecken, dat deselve Ons hare favorabele entremise gelieven t' accorderen, op dat sijn Hoogfurst. Doorl: na soo veele instantien en versoecken eenmael de Grieven van sijn Volck gelieve te hooren, en eenige Commissarissen te stellen, ten eynde, om de violente wegen van gewelt, die oock soo aen den eenen als den anderen van de Naburen prejudiciabel sullen zijn, te postponeren, nademael Wy van geen ander Crimen weten, als dat, van onse Rechten, Privilegien en Vryheden met alle respect, 't geen Wy aen onsen eerwaerdigen Bisschop en Prince continuëren toe te dragen, te maintineren.

Ende, terwijl Wy hoopen, dat Uw Hoog Mog: de goede Nabuurschap en Vruntschap, de Negotie en 't gemeene Intrest sullen erkennen benevens de Neutraliteyt van dese Stad, soo, gelijck sy erkent hebben door haer Declaratie van den 29 April, 1679, sullen sy Ons oock toelaten te seggen en te zijn,

MYN HEEREN;

Van Uw Hoog Mog:

De seer Onderdanige en Gehoorsame Dienaers en goede Vrunden.

De Burgermeesters, Geswor ens en Raed der Stad Luyck.

Luyck, den 18 Augusti, 1684.

Ter Ordonnantie van de voorsz. Mijn Heeren.

Was geteeckent,

CASTELAIN, pro du MOULIN, *absent.*

Een Copy van 't bovenstaende sonden haer Hoog Mog: aen den Ceurvorst van Ceulen, benevens een Missive, van inhout; Dat sy niet liever souden sien, als dat de geresen Differenten in der minne mochten werden geassopieert: Dat sy, by Missive versocht zijnde, by sijn Ceurvorstel: Doorl: te intercederen, echter haer omtrent dat versoeck niet konden inlaten, voor dat van sijn Ceurvorstel: Doorl: verstaen hadden, of 't selve hem aengenaem soude zijn; en indien Ja; dan alles, wat mogelijck, te willen contribuëren. Aen de Regeering van Luyck wiert geschreven; Dat haer Hoog Mog: seer gaerne de

Differenten

Differenten tusschen den Ceurvorst van Ceulen en die Stad bygelegt souden sien / wenschten / dat de Confidentie / die sy op haer Mog: intercessie stelde / daer toe iets mocht contribuëren; aen den Ceurvorst / om sijn sentimenten te verstaen / geschreven hadden / en verwachteden / dat de Magistraet van haer kant alles tot het Accommodement by-brengen soude.

Voor 't ontfang van haer Hoog Mog: Rescriptie was men door de Antwoort van den Franssen Resident / Monsr. de la Rondiere / op 't gedaen versoeck gegeven / daer toe al geresolveert: ten dien eynde wierden eenige Gedeputeerden na den Bisschop van Straetsburg / die de aennaderende Ceulsse Troupen commandeerde / en te Viset gecampeert lag / gesonden. Na gedane Voorslag schreef hy haer dese Conditien voor: 1. Dat die van Luyck souden moeten betalen alle de kosten van de Marsch van 't Leger. 2. Dat souden hebben over te leveren 30 Personen, by sijn Ceurvorstel: Doorl: te nomineren, om, andere ten exempel, gestraft te werden: En eyndelijck 3, dat gehouden souden zijn, soo veel Militie in te nemen, als sijn Ceurvorstel: Doorluchtigheyt soude believen goet te vinden.

Maer / alsoo de Luyckenaers sig niet spoedig genoeg dese Conditien onderwierpen / trocken 6 a 700 Dragonders en Ruyters van de Armee (in 't geheel / soo Ceulsse / als Munsterse Troupen / 5060 Man sterck / en 8 Veltstucken van 3 Pont by sig hebbende / behalven de Detachementen / en eenigh Volck / dat 6 Mortieren en 20 Stucken Canon convoyeerde / bestaende in 4 a 500 Man) den 26 Augustus voor de Stad Luyck / vragende de Burger-Wacht / of sy de Poort voor haer wilde openen? en kregen tot antwoort / ja: die van binnen liepen aenstonts om de Sleutels. De Burgermeesters / die dit niet verwacht hadden / versochten / dat men de Stad alleen 24 uren soude houden / om / soo veel doenlijck / een Capitulatie te maken; Maer de Burgers / daer na niet luysterende / deden de Poorten op / en lieten de Militie binnen / die sig datelijck op de beste Posten begaf: den Bisschop van Straetsburg quam oock in de Stad / en wiert van de rest der Armee / die hy by de Burgers en in het Sticht logeerde / gevolght. Dus geraekte die considerable Stad / die op soo veel gewapende Burgers stofte / sonder slagh of stoot in handen van haren Prins.

Den Burgermeester Giladon echappeerde; maer de drie andere / Ernest de Plenevaux / Renardi en Macors / wierden / benevens haer aenhangh / vast-geset / en binnen weynigh tijdt gecondemneert. Plenevaux / sieck zijnde / kreegh verlof / om / door Guardes bewaeckt / sijn Huys tot een Gevangenis te mogen hebben; dan echappeerde: de twee andere / Renardi en Macors / wierden den 9 October publijck op een opgerecht Schavot op de groote Marckt onthooft. Dien namiddagh dede den Ceurvorst van Ceulen daer sijn publijcke Intrede / schickte alles na sijn welgevallen / stelde Impositien op Geestelijcke en Wereltlijcke / gaf ordre tot het bouwen van een nieuwe Citadelle / op de plaets / daer de oude gestaen hadde / en vertrock /

trock / na een generale Amnestie / uytgesondert eenige Personen / toegestaen te hebben / weder na Bon.

De Munsterse Troupen reverteerden oock na huys; maer de Ceulsse hielden sig in en omtrent Luyck.

Ceulen bleef in sig selven seer ontrust. De nieuwe Magistraet ging met het executeren der oude voort / sonder op Keyserlijck bevel of voorslagen van Accommodement reflexie te nemen / en liet hare Gedeputeerden vroeg in 't Jaer van Lintz t'huys komen.

Den eersten Augustus gelagh de Coninginne van Sweden / op de Reys na Jacobs-dael / in 't Kraem-bedde van een jonge Prins / die in den Doop Ulrich genaemt wiert.

Tot Hamburg ontstont den 4 July op de Scheepmakers Brugh een groote en vehemente Brandt / welcke dese Straet aen beyde de zijden / 't meeste gedeelte van de Keerweder / de Broeck en de gantsche Picktuynen / veele Packhuysen met Graen en Suyckerbackeryen / consumeerde: 1500 capitale Wooningen / en / soo sommige seggen / noch meerder / souden geruineert zijn geworden.

De Velttocht in Ongaryen was voorleden Jaer geluckigh geëyndigt / en / gedurende de Winter / wende men veel vlijt aen / om Gelt-middelen by-een te brengen / de Ongaren van de Porte af te trecken / en nieuwe Alliantien te maecken.

Omtrent het eerste wiert alleen by den Paus geluckigh gearbeyt; alsoo de andere Europeesse Vorsten (behalven / dat de Evangelische niets ten voordeel van de Religie / onaengesien hare groote beloften in sulcken geval / konden verwerven) met haer selven genoeg te doen hadden / soo langh d'onlusten met Vrankrijck niet bygelegt waren: Hierom wiert oock den Envoyé van Polen / ten desen eynde herwaerts gekomen / met een beleeft Antwoordt van haer Hoog Mog: afgeset.

Tot volvoeringh van 't twede sont den Keyser / op 't gedurigh aensoeck van den Coning van Polen / de volgende Amnestie na Hongaryen.

Generale Amnestie voor de Ongaren, met de vrye Exercitie van de Religie, en Restitutie van de Goederen.

WY Leopoldus, by der Genade Godts, verkoren Rooms Keyser, altijt Vermeerder des Rijcks, en Coningh van Duytslant, Hongaryen, Bohemen, Dalmatien, Croatien en Sclavonien, &c. Aerts-Hertog van Oostenrijck, Hertog van Bourgondien, Brabant, Styrien, Carinthien, Carniolen, Marck Graef

van

van Moravien, Graef van Habspurg, Tyrol en Goritien, &c. Aen allen ende een yder van wat Staet en Ordre, namentlijck Prælaten en Baronnen, Magnaten en Edelen, als oock Vrye en Konincklijcke Steden, ende d'andere Inwoonders van ons Koninckrijck Hongaryen, en de Deelen, die daer aen geannexeert zijn, aen welcke 't toekomt, van wat Staet, Graet, Orden en Conditien zy zijn, maken wy door den inhout defes bekent.

Dat de geheele Chriften Werelt weet, met hoe overvloedige en gantfch Vaderlijcke forg wy tot nu toe gearbeyt hebben, om ons Koninckrijck Hongaryen, in Binnenlantfe oneenigheden ingewickelt, en daer door tot d'uytterfte miferien gebracht, in een vreedfame en bloeyende ftaet t'herftellen: Dat felve getuygen foo veel door feer voortreffelijke en vredelievende Perfoonen aengeftelde Commiffien; en foo veel Conditien aen de afdwalende van de Koninckl: gehoorfaemheyt, in verfcheyde tijden geoffereert; en eyndelijk felfs de Vergadering tot Edenburg, dewelke wy ten defen eynde, als het eenigfte middel, om de faecken te vereffenen, aengeftelt, en, niet fonder manifefte krencking van onfe gefontheyt, in Perfoon bygewoont hebben, fteunende op d'ontwijffelbare hoop, dat onfe gedurige arbeyt en vigilantie, om het voortreffelijcke Rijck tot de oude gehoorfaemheyt van fijn wettigen Coning en de herftellinge van deffelfs ruft te brengen, tot veel vrucht ende profijt foude gedyen; maer de quaetwilligheyt van de Ongetrouwen heeft geprævaleert, en de verderffelijcke ambitie van weynige heeft door opfettelijcke boosheyt de fincere en opereufe naerftigheyt, die ten goede ftreckte, vernietigt; want foo ver is de halfterrige ftoutigheyt van de Hoogfte Macht-fchenders bereyts geklommen, dat fy door valfche perfuafien feer veel andere van de Inwoonders van 't Koninckrijk verkeerdelijck tot haer Party gebracht, door openbaer Verbont dit Apoftolijcke Rijck aen 't Turckfe Jock belooft, met de grootfte, ja Erf-vyant van de Chriftenheyt fig actueél geconjungeert, en te gelijck met haer eygen Vaderlant onfe andere getrouwe Provintien wredelijck te Vier en te Swaert verwoeft hebben, tot dat Wy, Godt de Rechtvaerdige faeck helpende, de Turcken gelijckelijck met de Hoogfte Macht-fchenders met een dubbelde Victorie verflagen hebben. Wat Coning of Prins kan de wederfpannigheyt en Sacrilege Wapenen van foodanige Onderdanen, tegen haer Coning gekeert, met goeden gemoede dulden? En wil niet liever alderhande geftrengigheyt, om de Godlofe te ftraffen, fpoedig oeffenen? Wy werden nochtans, alhoewel wy de loop van onfe Victorieufe Wapenen, om haer te ftraffen, rechtvaerdelijk fouden konnen gebruyken, aengeport door onfe aengeborene goetheyt en byfondere affectie van Liefde, met welke wy tegens dit outfte Rijk en Voormuur van 't Chriftelijke Volk aengedaen zijn, gelijk wy aengedaen werden, om de fachtigheyt voor de Straf te prefereren, en daer-en-boven alle middelen en wegen van benigniteyt, door welcke wy het onvoorfichtige Volck uyt de ftricken van gedurige infeliciteyt, namentlijck het Turckfe Jock, onder 't welcke de Hoofden van de Rebelly haer liftelijck pogen te brengen, hopen te redden, in te flaen.

Derhalven yder, met verkeerde inbeelding ingenomen, welcke wy bevonden hebben, dickwils door de onvoorfichtige gedwongen te werden, door een Vaderlijke wille trachtende te verfachten, omhelfen en nemen wy, na foo veele en verfcheyde,

om de afgedwaelde te recht te brengen, getenteerde middelen, door dese laetste uyt een Vaderlijck Hert vloeyende vermaning, allen en een iegelijcken, niemandt uytgesondert, aen de laetste Rebellye en afval schuldigh, welcke waerlijck oprechtelijck met gantscher herten, en stantvastelijck genegen zijn, sig te bekeeren, weder genadelijck aen; op 't Koninckklijck woort, ernstelijck en vastelijck belovende, dat sy, indien sy voor de laetsten dag van de toekomende Maent February, voor onse Commissarissen, met Volmacht voorsien, en in 't midden van die Maent, dese Functie tot Presburg sullende beginnen, de Nefarie Rebelly,* en de Godloose Societeyt met de Turcken, en verkeerde Hoogste Macht-schenders afgeswooren, en den Eed van getrouwigheyt, aen haren Coning schuldig, op nieu gepresteert sullen hebben, en sig voortaen als getrouwe Onderdanen stantvastelijck dragen, alle en een ieder van haer de Amnestie, of generale vergetentheyt, en daer-en-boven de Restitutie van den Ouden Adel, Faem en Eer, gelijck oock van hare Goederen, soo roerende als onroerende, noch in weesen zijnde, sullen ontfangen, en van onse Commissarissen, om dit te volvoeren gedeputeert, actuelijck in de possessie van het quytgeraeckte gestelt werden.

Ende, indien iemant van de wederkeerende Digniteyten, Ampten of Officien in het Rijck voorheenen bedient heeft, die sal sigh particulierlijck by de voorn. Commissarissen konnen insinuëren, dewelcke over 't herstellen in soodanige Digniteyten met hem tracteren, en onse Resolutie van onse Coninglijcke Throon over 't geene, sy hier van aen Ons sullen hebben laten weten, verwachten sullen. Ende, op dat de gemeyne Ongersse Soldaten, en derselver Officiers, voornamentlijck, eertijts van onse Coninglijcke Dienst gedimitteert, oock geen gebreck aen nootsakelijck onderhout mogen hebben, sullen wy door de meermaels gemelde onse Commissarissen besorgen, dat sy op 't spoedigste en dadelijck door de Generaliteyt, om Soldyen te verdienen, in de Rijcks-Guarnisoenen, of 't Ongarisch Velt-Leger, geaccommodeert werden.

Aen onse Graefschappen en Steden staen wy oock toe, door hare Gedeputeerde, met volkomen Volmacht voorsien, voor deselve Commissarissen te compareren, en de Acte van de Reconciliatie, gelijck deselve voor-af gesonden wert, te celebreren; aen welcke oock, gelijck aen andere in 't bysonder, tot de Commissie komende, van onse Krijgs-Overstens vry Geleyde, en getrouwe Securiteyt, in 't gaen en keeren, en dat voor niet, gegeven sal werden.

Daer-en-boven (alsoo wy aen de soo dickwijls gemelde onse Commissarissen onder anderen aenbevolen hebben, dat aen alle die geene, die klaegt, volgens den inhout en præscriptie van de laetste Edenburgse Vergadering (dewelke wy gantschelijck begeeren, dat gesalveert en in 't geheel nagekomen sal werden) sijn Recht, volgens dien competerende, of de restitutie, soo van de Goederen, ofte Eer, of, volgens het vijf-en-twintigste en ses-en-twintigste* Articul van 't ged. Vergaderings-Tractaet ende Besluyt, in de vrye exercitie van de Religie, of Assignatie van de Kercken en Scholen, noch niet ontfangen te hebben, aenstonts van deselve de actuële Executie getribueert sal werden) sal soodanige Prætendent, die de hulp van dese onse

* *Dese gaen hier nevens onder A.*

onse Commissarissen imploreert, sonder uytstel, de actuële Executie van dat geene, dat hem toekomt, als hy 't geprobeert heeft, verkrijgen.

Nademael wijders het Diploma, in onse Krooning in 't Jaer duysent ses-hondert vijf-en-twintig geëmaneert, in de mont van alle soo overvloedig en gefrequenteert, door soo verre insluypingh van eenige ambiguiteyt ende obscuriteyt van verscheyde interpretatien, soo gedistraheert wert, dat, na de opinie en uytlegginghh van eenige, het niet kan zijn, of de gront en 't fondament van de Coninglijke Digniteyt en Regeering moet verstoort, ja selfs de Staten en Inwoonders door tweedracht en nijt, gelijk de ondervinding geleert heeft, onder den anderen verder oneenig werden. Derhalven hebben wy aen onse Commissarissen bevolen, met ervarene en eendracht-lievende Ongaersse Mannen rijpelijck en ernstelijck te confereren en te consuleren, hoe de rechte sin van 't gesey de Diploma uytgevonden, en door een rechte interpretatie soo ver soude konnen gebracht werden, dat tusschen den Coningh en de Ingesetenen ('t welck in alle Coningrijcken het voornaemste is) een goet verstant en een duursaem fondament van de gemeene Staet, soo in 't Geestelijck, als 't Wereltlijck, vastgestelt, en daer-en-boven een billijcke administratie van Justitie in 't hooge en 't lage, en oock een seeckere manier en vaste ordre van onse Coninglijcke Kamer en Krijgs-saken, gestabileert magh werden: Op welcke voorgaende en præliminaire arbeyt en moeyte sal volgen, dat in de naestkomende Vergaderingh, dewelcke wy soo spoedig, als door 't cederen van de tegenwoordige Oproeren, met Gods hulpe, sal konnen bygebracht werden, sullen uytschrijven, het gem. Diploma door verdere Discussie en Consent van de Staten en Leden op een Vaderlijcke manier in een seker en soodanig altijt-durende Articul geredigeert sal werden, dat het voortreffelijcke Rijck en Natie de oude Glorie en Splendeur weder bekome, en alsoo de Inwoonders gelijckelijck met haren Coning met eendrachtige gemoederen en macht strijden, om haer, en d'Altaren, Vrouwen, Kinderen en 't Vaderlandt van 't seer onmenschelijcke Jok van den Turcksen Tyran te vindiceren. Op dat alle de Staten en Leden dese onse Godvruchtige en Vaderlijcke intentie ten besten accepteren, en sigh en de toekomende Posteriteyt heylsaemlijck consuleren, en niet met de listen van ambitieuse Menschen, haer voordeel alleen in onrust soeckende, aenspannen; maer in de seer goethertige Schoot van hare wettigen Coning, door tusschenkomen van een schuldige Gehoorsaemheyt, haer weder begeven, vermanen wy seer genadelijk, dat sy tot de restitutie van de langhdurige Rust coöpereren, en offereren ten dien eynde de gereetheyt van onse Coningl: en Vaderlijcke sachtmoedigheyt. Maer aen die geene, die binnen den voorsz. Termijn dese aenbieding van Genade en Reconciliatie niet omhelsen, en halsterrig weygeren, aen de bovengem. Commissie haer aen te geven, en alsoo volherden in de Samensweering tot het verderf van haren Coning ende het Vaderlandt en de gantsche Christenheyt, verkondigen wy alle rigeur en gestrengheyt van de Wetten; als zijnde door die daet tot de straf van de bekende eeuwige infideliteyt overwonnen en gecondemneert, en door de Coninglijke Indignatie gebannen. Waerom wy oock voor God, de Nakomelingschap, en de gantsche Christen Werelt, protesteren, dat wy aen alle ongevallen, verwoestingen en miserien, die daer uyt ons Coningrijck en de Inwoonders van het selve, en de na-by-

 gelegene

gelegene Provintien, en daer-en-boven de gantsehe Christenheydt, sullen overkomen, (alsoo wy niets nagelaten hebben, om deselve te verhinderen) seeckerlijk onschuldig en onnosel zijn; en dat se dienvolgende alleen t'imputeren zijn aen die geene, die, ontoombaer door private Ambitie of Roof-lust, de Republijck en het Vaderlant postponerende, de menighmael geoffereerde tijt, tot onse Coninglijcke en Vaderlijcke vermaning en reconciliatie, door onsinnige halsterrigheyt, veracht hebben. Gegeven in ons Casteel van Lintz, den 12 dagh van de Maent January, in 't Jaer onses Heeren een-duysent ses-hondert en vier-en-tachtigh: Van onse Rijcken, van 't Roomsse 't XXVI., Hongaryen en de andere XXIX., en Bohemen XXVIII. Jaer.

LEOPOLDUS. (L. S.)

JOANNES GUBASOCZY, *Bisschop van Neutra.*

JOHANNES MAHOLANY.

A.

Van de vrye Exercitie van de Religie.

HET XXV. ARTICUL.

EN dewijl, ten besten van de Vrede, en publijcke Tranquilliteyt van het Coningrijck, sijn Majesteyt verwaerdight heeft, goedertierentlijck in de saeck van de Religie sig te resolveren, derhalven insereren de Staten en Leden van 't Coningrijck deselve Resolutie in de Articulen: En wel voornamentlijck, om dat de vrye Exercitie van de Religie al voorheenen in den Jare 1606, uyt kracht van de Pacificatie van Weenen toegestaen, door dese Beroertens van de kant van veele geturbeert is geworden. Derhalven, geconfirmeert zijnde ter deser plaets het eerste Articul van de voorsz. Pacificatie, wert deselve Exercitie alle en overal door 't Rijck (behoudens nochtans het Recht van de Aertsche Heeren) volgens het eerste Articul van den Jare 1608, voor de Krooning verkondigt, vry gepermitteert, en de Predicanten, oock Schoolmeesters, andersints of uytgebannen, of, om eenige Reversalien, de Ampten van hare Professie niet exerceren konnende, een vrye wederkeering in het Coningrijck, en een vrye Professie en Exercitie van hare Religie, soo verre selfs haer Reversalien gecasseert werdende, toegestaen; en sal in 't toekomende geen van de Inwoonders in de vrye Exercitie van sijn Religie geturbeert, noch, die de Lutherse of Gereformeerde Religien toegedaen zijn, tot Ceremonien, contrarie haer Confessie, gedwongen werden.

Van de Assignatie van de Kercken en Plaetsen, om deselve te bouwen.

HET XXVI. ARTICUL.

BOven dien sullen de Kercken van die geene, die de Augsburghse en Switserse Confessien toegedaen, en met de Catholijcke Plechtelijkheden noch niet gereconcilieert

concilieeert zijn, door feeckere Commiffariffen defelve geaffigneert, en op andere plaetfen, volgens de goedertieren Refolutie van fijn Majefteyt, plaets tot het bouwen van Kercken en Scholen, en oprechten van Parochien, tot commoditeyt van defelve toegenegene tot de Augsburgfe en Switferffe Confeffien, op de ondergefchreven manier, door defelve Commiffariffen gedefigneert werden; gelijck oock in alle de Graeffchappen van 't Rijck, en wel namentlijk in 't Caftriferrifche Graeffchap voor die geene, die de Augsburgfe Confeffie volgen in Demök en Nemesczok; en voor die van de Switferfle Confeffie aen de Inwoonders van Felfo-ëor. In 't Edenburghfe Graeffchap in Vadosfalva en Nemeskér. In 't Presburgfe in Rhete en Puszta Fodémes. In 't Neutrafche Szerdahelii en Sztrafa by de Waegh. In 't Barfe in Simoniis en Szelczén. In 't Zolffe in Osztrô, Lukà en Garamszegh. In 't Turocyenffe in Netzpal en Juanka Falva. In 't Liptonfe in Hybe en Nagii Paluggia. In 't Aruenfe in Félfeö, Rubiny en Stebnie. In 't Frenchinife Szulow en Zai Ugroctz. In 't Scepufifche in Gergho en Toporrez of Batiftz Falva, niet tegenftaende eeniger Contradictie toegeftaen. Maer in andere Graeffchappen, als in 't Szaladinfe, Vefzprinfe, Raabfe, Comarife, Abanyvarienfe, Sarofienfe, Zemplinienfe, Ughocyenfe, Bereghienfe, Tornenfe, Gomorienfe, Borfodienfe, Hontenfe, Novigradfe, Szolnok en Heus, als oock Peft, Pilis en Soldth vereenigt. Item in 't Szabolezenfe, Ung en Szalmarienfe, nademael fy tegenwoordig in 't actuël gebruyck van by-na alle Kercken, daer wefende, zijn, foo werden defelve, om te gebruycken, aen hare actuële Poffeffeurs gelaten. Vorder in de Frontieren van 't Rijck, en wel in 't Generaelfchap by Canifcha in Szentgrod. In 't Generaelfchap Raab in Tihany, Vafon, Papa, Vefzprin, Raab en Comorra. In 't Berg-Graeffchap Lewenz, Carpona en Tulekini. In 't Generaelfchap van Opper-Ongaryen in Putnock, Onod, Zendro, Tokay, Kallo en Zathmar.

Maer in de Vry-fteden, als in Presburgh, werdt aen de toegenegene tot de Augsburgfe Confeffie toegelaten, in de Voor-ftad, op de Plaets, by defelve Commiffariffen te defigneren, een Kerck op hare koften te bouwen. Wijders fal de Stad Edenburgh in de Poffeffie en Exercitie, welcke fy tegenwoordig belijt, verblijven, en daer in niet geturbeert werden. En eyndelijck in de vrye en Berg-fteden, als Trenchin, Modra, Cremnicz en Neushol, en in alle foodanige Plaetfen in Opper-Ongaryen werden van gelijcken Plaetfen, die tot opbouwingh van Kercken, Scholen en Parochien geaffigneert fullen werden, toegeftaen.

Eyndelijck werden de Kercken, in welckers actuële Poffeffie defelve toegenegene tot de Lutherfe en Switferfe Confeffien de facto zijn, voor-af gaende de bekentmakingh van defelve, te gelijck met de Parochien en Scholen en de Provenuen van defelve, ten beften van de Vrede, namentlijck op dat fy geruftelijck en vredelijck leven, aen haer toegeftaen; het gebruyk van Begraeffeniffen ende Klocken voor de Catholijcken, daer woonende, even-gelijck voor haer vry gelaten werdende. Maer ondertuffchen fullen noch de Catholijcken aen de Minifters der Augsburgfe of Switferfe Confeffie, noch oock de Navolgers van defe aen de Catholijcke Plebendes, volgens de fin van 't elfde Articul, 1647, iets moeten betalen. Vorders ftaet aen alle Magnaten en Edelen, in 't Rijck woonende, vry, in hare Hoven en gewoone

 Refidentien,

Residentien, volgens de manier van yders Professie, Oratorien en Capellen te bouwen. Maer dat na desen geen verhinderingen van Kercken, Scholen en Parochien, of verstooringen van de Exercitien van wedersijds, op Pœne, in 't achtste Articul van 't sesde Decreet van Udislaus geëxpresseert, geschiede. En door dese articulaire Concessie wert aen deselve toegenegene tot de Augsburgse en Switserse Confessie de verdere weg, om hare instantien tot hare Pretentien in de aenstaende Vergaderingen voort te seten, (niet-tegenstaende de Contradictie van de Geestelijckheyt, en andere Catholijcke Seculairen) geensints geprecludeert, behoudens nochtans altoos de Wetten van 't Rijck, door 't Coninglijck Diploma bevestigt.

Den Keyser deputeerde den Hertog van Lotharingen tot eersten Commissaris / den Baron van Abele en eenige andere tot Mede-Commissarissen / om die geene / die sig voor haer te Presburg souden komen submitteren / te herstellen. De Conferentien begonden omtrent den 20 van Sprockel-maent / en duurden tot ruym half wegen Lente-maent. Verscheyde Ongaren amplecteerden de Keyserl: Amnestie / en verscheenen aldaer; maer wie / en hoe veel / konnen wy / doordien ons noyt een perfecte Lijst daer van ter hant gekomen is / niet seggen. Andere in Opper-Ongaryen lieten remonstreren / dat sy uyt vreese voor den Teckeley / welcke tot tweemael toe het Slot Ungwar / hoorende aen den Grave Humant / die van sijn Party afgeweecken was / met weynig glorie en groot verlies belegert / en andere Ongaren / die hem verlaten wilden / gemassacreert had / niet na Presburg dorsten komen; waerom haer toegelaten wiert / de Submissie aen den Grave Cziaky / Keyserl: Generael in Opper-Ongaryen / in de Fortres Zipserhau / in 't Graefschap Scepuse / te doen.

Den Teckeley gaf oock wel hoop / van een Accommodement te maecken / sont den Heer Jedenckzky na Lintz / om daer over te handelen / welcke het oock soo ver bracht / dat den Keyser hem door den Heer Hofman na huys liet accompagneren / om een geluckige uytkomst te besorgen; maer alles is in roock verdwenen.

Om het derde te volvoeren / liet men sijn gedachten meest gaen over een Verbondt met de Czaren van Moscovien en de Republijck van Venetien / tot welck beyde men oock eenige reden van hoop scheen te hebben; soo om het Intrest der Moscoviters en Venetianen; als om dat men meende / dat de Verschillen tusschen Polen en Moscovien wel haest bygelegt stonden te werden / en dat hare Czaersse Majesteyten door 't Huwelijck van den outsten / in 't begin van dit Jaer / met een Dame / Soltikoof genaemt / en aen veele Poolsse Familien vermaegschapt / vry geseglijck souden vallen; en dat men de Republijck van Venetien niet ongenegen bespeurde / om de hoon / haer in de Candische Oorlog aengedaen / te wreecken. Het laetste ging 't best; want / na dat eenige Voorslagen daer toe gedaen waren / willigde den Raed spoedigh in / dat haer Minister aen 't Keyserlijcke Hof die saken soude voltoyen. Dese

trad

trad met dit oogmerck den 2 van Lente-maent met Keyserl: Gedeputeerden/ den Nuntius van den Paus/ en den Poolssen Ambassadeur/ in Conferentie/ en sloot/ na eenige by-een-komsten/ een Tractaet/ tot genoegen der drie Principalen: waer van de Articulen zijn/ als volgt:

ARTICULEN van 't TRACTAET van de TRIPLE LIGUE,

Gesloten tusschen den Keyser, den Coning van Polen, en de Republijck van Venetien.

I.

DAt 'er een offensive Ligue tusschen den Keyser, den Coningh en de Republijck van Polen, en de Serenissime Republijck van Venetien wesen sal, gedurende den tijdt, dat dese tegenwoordige Oorlog duren sal, en dat deselve voor altoos defensijf zijn sal.

II.

Dat den Paus en alle Souveraine Priesters, sijn Successeurs, en de H. Stoel, Protecteurs daer van sullen wesen, ten eynde, om de Eendracht t'onderhouden, en de Capitulatien tusschen dese Partyen te doen observeren.

III.

Dat de Partyen sig onderling door Eede sullen verbinden, om, soo door haer, als hare Successeurs, na te komen al het geene, dat door dese tegenwoordige Ligue en door de Articulen is vast-gestelt.

IV.

Dat den Cardinael Pio voor sijn Keyserl: Majesteyt, den Cardinael Barberino voor den Coning en de Republijck van Polen, en den Cardinael Ottoboni voor de Republijck van Venetien, in de Handen van sijn Heyligheyt binnen twee Maenden sullen sweeren, t'observeren, 't geen de Ligue betreft, en deselve in alle hare Deelen confirmeren.

V.

Dat niemant, gedurende de Ligue, appart met de Turcken sal mogen tracteren onder pretext van eenige seer voordeelige Conditien.

VI.

Dat sijn Keyserl: Majesteyt dese Ligue maeckt als Coning van Hongaryen, Coning van Bohemen, en Aerts-Hertog van Oostenrijck, soodanig, dat die Coningrijcken en de Erflanden in dese Ligue begrepen zijn, en daer toe moeten contribuëren: den Coning van Polen met deselve Obligatie voor het Groot-Hertogdom van Littauwen; en de Republijck van Venetien voor alle hare Staten.

VII.

Dat dese Ligue nergens anders toe streckt, als om den Oorlog tegens de Turcken te voeren, en dat sy sig in geener manier tot andere Ligues sal konnen extenderen.

VIII.

Dat den Keyser en den Coning van Polen met al haer Macht te Lant sullen ageren; en de Republijck van Venetien met haer Zee-machten ter Zee, en met een Armee in Dalmatien; en dat sy hier toe al haer Macht, tot de Vrede toe, dewelcke God geluckig en favorabel wil verleenen, sullen employëren.

Oo 3 IX. Dat,

IX.

Dat, indien een van de Partyen door eenig accident sig in groot perijckel bevint, en het nootsaeckelijck is, dat hy door sijne Geallieerden geassisteert werde, sy beloven, na 't geen men van d'eene en andere kant sal konnen doen, hare Wapenen te conjungeren.

X.

Dat men deselve saeck elcke reys, als men het nootsaeckelijck sal oordeelen, in de Krijgs-Raed doen sal, en marcheren, met alle de Machten vereenigt: en de Partyen sullen capable Officiers, om in de Krijghs-Raed te komen, als hier toe expres gedeputeert, nomineren.

XI.

Dat den Oorlog by diversie gevoert sal moeten werden; te weten, dat den Keyser alle de Fortressen in Hongaryen sal trachten te recouvreren; den Coning van Polen de Fortresse van Caminiec, en de gantsche Ukranie; en de Republijck van Venetien alle het geene sy verlooren heeft; en dat alle, het welcke yder Party inneemt, aen hem verblijven sal, indien hy voorheen daer van in Possessie geweest is, wel-verstaende, dat alle, het geene de Venetianen in Dalmatien vermeesteren sullen, aen haer verblijven sal, hoewel het eertijts aen den Keyser toebehoort heeft.

XII.

En eyndelijck, op dat de Expeditien geluckig mogen zijn, sal men dese Ligue spoedig ratificeren, en alle Jaren over de Operatien van de Campagne concerteren en successivelijck adviseren, om alle de gebreecken te remediëren.

XIII.

Dat men trachten sal, alle de andere Christene Princen, en voornamentlijk de twee Czaers van Muscovien, in dese Ligue te trecken; en dat men, dit gedaen werdende, daer toe eenparig consent geven sal.

XIV.

Dat de tegenwoordige Ligue geen præjuditie sal geven aen alle die, welcke voorheenen tusschen de Partyen gemaekt zijn; maer dat die in tegendeel hier door geconfirmeert en geratificeert werden.

XV.

Dat dese nieuwe Ligue oock geenige præjuditie sal geven aen die, welcke sijn Keyserlijcke Majesteyt het voorleden Jaer met den Coningh en de Republijcke van Polen gesloten heeft; maer dat d'eene en d'andere in alle sijne Poincten sal onderhouden werden.

XVI.

Dat de Plenipotentiarissen binnen den tijt van een Maent de uytwisselingh van de Ratificatien sullen doen.

Na der Muscou wierden de Baronnen van Blomberg en Zierowsky gesonden. Sy deden onderwegen Radsin/de Conferentie-Plaets tusschen de Polen en Muscoviters (welcke uyt waren geweest/om een eeuwigdurende Vrede met den anderen te maecken; maer veel verschil over 't Hertogdom van Severien

verien en de Steden Kiow en Smolensko gehad / en eyndelijck een negenjarig Bestant gemaeckt hadden) aen; maer verborderden/dit vernomen hebbende/ haer Reys aenstonts na der Muscou; alwaer den Baron van Blomberg den 28 van Bloeymaent de volgende Aenspraeck aen hare Czaersse Majesteyten deed:

Oratie, welcke 't Keyserlijck Groot Gesantschap door den Heer Baron van Blomberg den 28 Mey by hare Czaerse Majesteyten in de Latijnsse Tael gedaen heeft.

SYn Rooms Keyserlijcke Majesteyt, onsen aldergenadigste Heer, bevlytigt sigh, om Broederlijcke teeckenen van sijn oprecht Broederlijck Gemoet overvloedig te toonen, niet twijffelende, of Uw Czaersse Majesteyten sullen, tot navolgingh van hare loffelijcke Voorvaderen, van gelijcken tot alle Liefde en Vruntschap genegen zijn. Hier toe zijn nu bequame tijden voor handen, soo dat de tijden met de tijt geconformeert konnen werden. Sweden heeft een eeuwige Vrede en Polen een seeckere Stilstant gemaeckt. De slechte toestant van de Ottomannische Porte en dessels uytgemergelde macht geven te kennen, dat het met deselve haest gedaen is. Nae de Slag, die omtrent Weenen geschiet is, zijn hare Krachten niet meer als Muggen te achten: een onvoorsiene schrick heeft hare Levens-Geesten uytgebluft, en de schandelijcke Vlucht heeft haer Bloet aengestoocken ende bedorven, waer uyt dan hare Sieckte ontstaen is, soo, dat sy niet weder bekomen sal. De Kern van haer beste Manschap is by Barcan geslagen, en, wat noch vluchten wilde, heeft den Donauw verslonden. Wat is dan noch overig? anders niet, als een Vleesch sonder Been, een Lijf sonder Lijf en een Hooft sonder Hooft. De eene Arm, welcke de Morlacken, Croaten en Albaniers, ende d'andere, welcke de Moldaviers ende Wallachiers maeckten, zijn van de Venetianen en Sarmatianen afgesneden. Het schijnt, dat de Last van 't Ottomanisch Rijck, als sig selfs te swaer, 'er onder versticken en omkomen sal, en haer te veel overladene en versadigde Maeg sig vermoeyt heeft, en datse het te veel ingenomene niet sonder ontroering des gantschen Lichaems weder uytbraecken kan.

Nu is het de aldergewenschte en bequaemste gelegentheyt, dewelcke met handen wijst, door welcke weg de weg na den Pontus Euxinus geopent kan werden, terwijl voor de Scytische Zee seer weynig, en voor de Swarte Zee by-na niets in de weg legt. Het Roode Meer verlangt, U L. met uytgestreckte Armen t' ontfangen: Gantsch Grieckenlant en Asien verwachten U L., en, daer 't U laetstmael swaer gevallen heeft, in de Krim te komen, kont U L. 't nu gemackelijck doen. Nu is 't de tijdt, om dien Roofvogel en die moorddadige Volckeren onder Uw Gebied te brengen, en tot Aenbidding van Uw Scepter dwingen. Hoe lang sult U L. dulden, dat de Krimsse Tartars Uw Gedult misbruycken? Legt den Wolf een Toom in de Muyl, op dat U L. niet opgegeten wert. Uw Stad Czechrin is bereyts verslonden en Asop geruineert. Sy trachten nu, tot het binnenste Uwer Gedarmte te komen. Grijpt dan, op dat U L. niet gegrepen wert, den Turck, beroert van d' eene kant in 't Oosten, en van de andere in 't Westen, niet wetende, van waer de Glans van soo grooten God ontstaet.

Indien

Indien den Hemel gewilt had, dat sijn Lijf de Begeerlijckheyt sijns Gemoet gelijck wesen soude, soude de gantsche Werelt hem niet vervullen noch begrijpen konnen. Hy speelt met de Eeden als met Dobbelsteenen; hout noch Vrede noch Stilstant; nadien hy aenstonts na den Ongarischen Oorlogh Candia overvallen heeft, niet als een eerlijck en oprecht Potentaet. Doe Candia naeulijcx verovert was, viel hy in Podolien: als men dit noch niet ten vollen gestilt had, heeft hy U L. geen geringh gedeelte Lant afgenomen: Daer den Stilstant noch niet verstreecken was, heeft hy Oostenrijck met het schoone, vette en vruchtbare Ongaryen met Swaert en Vuur verheert en in d' Assche gelegt. Nu is dat gewenschte eynde genadert, om sulcken valschen God met Voeten te treden, ende desselfs Glans te verdelgen. Des halven Maens Licht is van Leopoldus bereyts verduystert. Luna, de Maen, is gesegt per Anagramma Ulna, een Elle, welcke, wijl de Maen half, en dese oock half, is, lichtelijck afgemeten kan werden. De halve Maen weet van geen Duysternis; maer wil eer verdwijnen. Haer halfheyt moet af, ende Uwen Gans wederom toenemen. Soo U L. Uw dappere Elle weder uytstreckt, sult U L. daer door maecken, dat de Ottomannische Draeck tot de helft der Elle gebracht werdt. Het Ys is nu gebroocken: de Leeu is tot Spijse voor den Adelaer veroordeelt. Des Sultans Swaert begint stomp te werden: gelooft en hout voor gewis, dat de tegenwoordige Sultan is, als een Out Wijf, dat niet sweten; maer wel wenen kan. Laet door de sterkte uwer Armee de Porte verbroken werden: Laet door Uw Geweer en Wapenen de Deur tot groote Landen openen. Niet sonder bysondere en verborgene Voorsienigheyt des Alderheyligsten Drievuldigheyts zijn twee Broeders, Johannes en Petrus, tot Regenten gestelt en verordineert geworden; waer uyt af te meten is, dat, gelijk onsen Heylant twee Discipulen van dese Namen tot de eeuwige Wellust en tot verrichting van grote dingen verkoren had, alsso ook besloten is, dat door de Groote Czaers iets groots geschieden en deselve seer Groot werden sullen. Den eenen heeft hy sonder twijffel tot het Gebed ende 't Gerecht, ende den anderen tot het Velt, verordonneert; den eenen tot een Krijgs-Kleet, en den anderen tot den Tabbaert; den eenen tot Wijsheyt, en den anderen tot den Oorlog. Beyde de Lichamen is een eenparige, een eendrachtige; maer niet tweedrachtige ofte onsinnige Ziel ingestort. Wie durft en wie soude sig nu tegens sulcke twee stellen? De Grootmachtigste Roomsse Keyser wenscht haer alles groots: Hy wenscht, dat, wat Uwe Voorvaders in 't bysonder gehad ende beseten hebben, van U L. gelijckelijck beseten mag werden. Hy wenscht U L. den Hemel altijt klaer en schoon, en nimmer vochtig of betrocken. Hy wenscht U L. een vaste Zetel, Sitplaets en Throon, sonder twist of moeyte; maer met grooten Buyt van den Vyant. Hy wenscht beyde een Kroon sonder Doornen en een Zeegachtige heerlijcke Scepter. In 't kort, hy wenscht beyde allenthalven alles geluckfaligs. Maer Wy, nae de gewoonte van Basilius, die in Voortijden de Grieckse Coningen pleeg raet te geven, wenschen, dat Uw Hert met Wijsheyt vervult mag werden, gelijck den Euphrates den Jordaen in de tijdt van den Oogst en de Nijl in de Herfst overstroomt. Betuygt voor den Herfst Uw wil, die met Uwe krachten gelijckformig is. Laet hooren Uwe Pijpen en Trommelen. Wee dien Coning en Vorst, die het Bloet sijns eerste Jeugts laet slap werden, de Bloem van sijn wassende Jaren verwelcken en de Vruchten van

sijn

sijner Manlijkheyt verdorren! Op dat Christi Rijck vermeerdert werde, moet men het Bloet, de Bloem en de Vruchten opofferen.

Uwe Macht is grooter, als uwe Wil; wiert Uwe Wil met de Macht vereenigt, soudt U L. de Godheyt gelijck werden, dewijl Gods Macht en Wille God selfs is. Soo U L. sulkx niet doet, sult U L. geen Goden; maer noch minder zijn, als U L. nu zijt. Dit staet niet fraey. De Wil, die geringer is, als de Macht, is loflijcker, als de Macht, die grooter is, als de wille. Alle Christelijke Potentaten bevlytigen haer tegenwoordig, om de Hoornen van de Turckse Maen te verbreken. Wilt U L., die U oock beroemt, gantsch alleen uyt de Christelijcke Gemeenschap schandelijck uytgesloten zijn. Wat voor een Tytel sult U L. verdienen, als U L. niet zijt onder 't getal der strydende Christenen? U L. sult niet voor een Sultan, als een ander, maer voor een Satan uytgeroepen werden, en wel te recht en billick, niet tegenstaende U L. onbillick daer tegens protesteert. Als den eenen Christen den anderen tegens der Christenen Erf-Vyant niet helpt, is hy selfs Vyant. Niemandt moet grooter Vrient zijn, als den eenen Christen den anderen; want, als hy sijner Leden niet gedenckt, is hy, als een doot Lijf: Sult U L. toestaen, dat Uwe Leden, die Christus aengenomen hebben, onder het Tyrannisch Jock verdruckt werden? Die sijn Vrunt (als hy kan) tegens desen Vyant niet verdedigt, vertoornt Godt; want die iets verhoeden kan, en dat geschieden laet, doet soo veel, als of hy 't selver deede. Stryt voor Christi Kruys, gaet voor aen, op dat die grousame Menschen verdreven werden. Red Christi Kruys, en ontsteeckt dit Licht. Neemt Constantinopolen in, alwaer Uwe Patriarchen behoren te woonen. 't Is een schande, dat men van een Ongelovige, die Uwer Kercken Bederver is, en aldaer de Stoel van Afgodery geset heeft, de Richt-snoer van 't Geloof ontfangen sal. Wie kan en niet wil, en iets nalaet, daer toe hy verplicht is, begaet een dubbele Sonde. Indien U L. begeert van de Christenen, van welckers Gods-dienst en Licht U L. mede zijt, bemint te werden, soo moet U L. weder beminnen. Men moet niet de Naem, maer de Daet van een Christen voeren. U L. sult een teecken van Liefde geven, wanneer U L. niet twijffelt, te begeren, waer mede U L. verkrijgt, en te soecken, waer mede U L. vint. Soo gy vluchtende soecken wilt, sult U L. nimmermeer vinden. Laet de innerlijcke begeerte U aenporren, om dat selve, dat U L. verloren hebt, weder te veroveren. Stryt, als dan sult U L. groote Czaren, der gantsche Christenheyt Phari of Thurns, waer in de Nacht-lichten gehouden werden, genaemt wesen. Stryt op Aerden, op dat U L. in den Hemel triumpheert. Handelt recht, op dat U geen onrecht geschiede. Met Uwen Broeder Leopoldus moet U L. Broederlijck om gaen: soo U L. hem verlaet, sult U L. weder verlaten werden, en soo U L. niet helpt, sult U L. niet geholpen werden. Catalina, Verres en Sylla sitten in de Schoot uwes Rijckx, welckers vyandlijck en woedent Vergif niet op U L., maer op den Mahomet, uytgeworpen moet werden. De quade en onbehoorlijcke smert in 't Schip Uws Rijckx stort sig noch uyt; maer kan voortaen met een Oorlog tegens de Turcken weder weg-geworpen werden. Men moet sigh Vrunden maecken, op dat men den Vyant niet te vresen heeft. Soo Uw Schip begint onbequaem en leck te werden, waer en werwaerts sal men Plaetsen vinden,

om Uw Krijgsvolck op het drooge te voeren. Waer zijn de t'saem-gehechte Trauwanten, de Barbarise spraeck-redende Schippers? Als de Zee stil is, moet men op het Ancker, op het Seyl, dat beneden en boven het achter-deel van 't Schip gespant wert, en in 't voorste gedeelte des Schips op een stock, waer in een Pongiaert steekt, bedacht zijn. Wie sal op Uw aensoeck opgeweckt werden, als U L. in de ongestuymige Zee uwer Vrunden de behulplijcke hant niet bied? Gordet aen de rechte zijde 't gewicht uwer aenslagen, op dat U L. aen de slincker niet overvallen wert. Wacht U, dat de scherpte Uws Verstants door al te subtile spitsvindigheyt niet begint stomp te werden. U L. siet wel, maer onderscheyt niet, wie het aengaet. U L. hebt wel verstant; maer laet U door valsheyt vervoeren. U L. begeert, wat lieflijck en duur is; maer U L. verwisselt en geeft het goede voor het quade. Het goede betracht U L. wonderlijck; maer weet het quade niet wel te mijden. Soo U L. niet in 't Velt wilt, soo sult U L. niet opdoen. U L. vreest de Val, en volght de schadelijcken Afgront. In d'Alliantie, te Wapen, gort het Schild aen, soo sult U L. heerschen over de Zee en over de Aerde. De Zegen is sekerlijck de Uwe, alsoo U L. met vreesachtige en niet met Leeuwen te strijden sult hebben. U L. sult Sabel en Swaert sien, die U echter niet verhinderen sullen: U L. sult voor U krijgen veel Krachten; maer sonder Mannen, welckers Hert in 't Werp-spul en niet in de Helm steeckt. Daer sal veel Volck, maer ongeoeffent, wesen. Daer sal een groote Tros voor handen zijn; maer de bestieringh sal ontbreecken. Grijpt nu het geluck aen, 't welck U hier na ontvlieden sal. De Venetianen en Polen staen gereed, om te helpen: Beyde zijn sy even kloek, machtigh en belliceus. Scheept U in des Keysers Schip: de Engelen zijn de Stuurluyden, en Christus de Schipper, ja de Haven. Versuymt U L. dese gelegentheyt, en laet ons (daer wy U bidden, dat U L. Uw geluck najagen wilt) onverrichter saecken weder vertrecken, sult U L. Uw goede Naem en geluk verliesen. Wy bidden gehoorsaemst, wilt ons spoedig, na wensch en verlangen, afvaerdigen; op dat wy ons verheugen, en vrolijck seggen mogen; Leef lang, en blijft gesont.

Maer alles was vergeefs / alsoo dat Hof na geen Alliantie wilde luysteren; waerom dese Ministers oock in 't Najaer onverrichter sake na huys mosten vertrecken.

De Keyserlijcke Hooft-Armee trock in 't begin van Somermaent / 30000 Man sterck / waer by naderhant de Troupen van den Vorst Lubomirsky en den Grave Mercy sig oock vervoegden / na de generale Rendevous / tusschen Schinta en Schella / by een / vertoef de daer weynig dagen / en passeerde by Gran den Donau. In 't eerst meende men wel / dat Nieuhuysel / een vaste en stercke Plaets / de Stad was / waer op men het Desseyn geformeert had / alsoo de geruchten zedert langen tijdt gelopen hadden / dat de Keyserse onder den selven Generael Mercy / omtrent 12000 Man sterck / door 't dagelijcks slaen van Turckse Convoyen / het Guarnisoen alle Proviant / daer se groot gebrek aen soude geleden hebben / ontrocken / en in staet van vrywillige overgaef gebracht hadden; maer men bevont wel haest / dat de Belegering van Offen / een saeck van grooter gewicht / in de sin speelde; want d'Armee trock ten eersten /

sten /

sten / om geen Plaetsen achter sigh te laten leggen / sonder Bagagie / welcke men onder 't Geschut van Gran gestelt had / den 16 voor Vicegrad / een Plaets aen den Donau gelegen / en bemachtigde / sonder veel moeyte / de Stad ; de Turcken / op 't Casteel / capituleerden 's anderen daegs / en trocken / 740 Man sterck / met Wapenen en Bagagie uyt. Ondertusschen hadden de Vyanden in de naeste Guarnisoenen kennis gekregen / hoe 't by Gran geschapen stont ; waerom in aller yl 6000 Man by-een quamen / en de Bagagie aentasteden ; maer wierden soo gehavent / dat sy / met verlies van 200 Man / en 4 Standaerden / de vlucht mosten nemen.

De Armee repasseerde den Donau / en begaf sig na de kant van Novigrad ; maer den Hertog van Lotthaaingen / ontdeckende / dat de Turcken veel Volk uyt hare Guarnisoenen gelicht hadden / en versamelden / om Offen te defenderen / resolveerde / nevens de andere Generaels / den Vyant op te soecken / en Slag te leveren / niet twijffelende / of menigte van kleyne Plaetsen souden / na verkregen Victorie / sig willigh onder zeeghaftige Wapenen buygen. Hy ontmoetede hem den 28 van Somermaent by Waitzen in Bataillie / op seer steyle Hoogtens / waer nevens ter lincker-hant een Maras lag / en stelde aenstonts de Armee in ordre / de rechter Vleugel na den Donau / en de lincker na 't Gebergte ; de Gront was seer moeyelijck / en de Christenen mosten door een defilé opkomen. Ten elf uren begonden sy t' avanceren / passeerden de Maras / sonder dat de Turcken iets deden / voor dat sy haer Vyant op de Hoogte sagen / als wanneer sy met groote furie hem op 't Lijf vielen : driemael attacqueerden sy hem ; maer wierden driemael / en ten laetstemael soo / gerepousseert / dat se / met achterlatingh van veele Dooden / en daer onder de Vizir van Buda / en eenige voorname Bassaes / de Janitsaren / die in stucken gehouwen wierden / al 't Canon / en veele Vendelen / schandelijck de vlucht verkooren. Haer Infantery / die op 't Casteel van Waytzen geretireert was / most / na een verweering van drie uren / sig op discretie overgeven. De Keyserse / moedig op dese Victorie / waer in sy soo veel Buyt / en tusschen de 12 en 1500 Gevangenen / bekomen hadden / vervolgden haer Marsch na Pest / en wierpen / even na haer aenkomst / een groote menigte Bomben daer binnen / 't welck sulken succes had / dat de Turcken / Brant aen verscheyde oorden ontstaen siende / haer met de meeste Kostelijckheden / na noch een menighte Huysen in Koolen gebracht te hebben / over de Brugh / die sy mede met Vuur verteerden / na Offen retireerden. De Keyserse namen Pest daer op in besetting / en leschten / soo veel mogelijck / de Brant / begonden de Fortificatien een weynig te repareren / en op de Turcken aen de over-zijde uyt het Canon / dat sy aldaer vonden / te speelen.

Tot hier toe lachte de Fortuyn de Duytse Wapenen soo gunstig toe / dat men sig begon in te beelden / dat niets onwinbaer soude wesen. Dit deed met groote couragie de Donau overtrecken / en / na dat wederom de Turckse Armee / by Buda in Bataillie gestelt / met verlies van 800 Man / verdreven was /

de Belegering van ‡ Offen ondernemen. Pater Marcus d'Abiano verklaerde oock/om 't Volck noch meer aen te moedigen/van gedachten te zijn/ den eersten Augustus in de Stad het Te Deum te singen.

Den 14 van Hooymaent wiert het berent. Den 16 liet den Hertog van Lotharingen eenige Turckse Cavallery in het Eylant St. Margriet / by Offen geretireert / van daer verjagen. Den 18 wiert de Voorstad verobert / en den 19 het Blockhuys op de Gerards Berg / door de Turcken verlaten / in besettingh genomen. Den 20 begon men Bresch te schieten ; maer / alsoo 20000 Ottomannen naderden/ trock den Hertog van Lottharingen met 15000 Man/ terwijl de overige met schieten voortgingen / den 21 / 's nachts / deselve te gemoet / quam den 22 by haer Leger / taste haer met wackere kloeckmoedigheyt en goet succes aen / soo als uyt de volgende Brief / door hem met den Graef Carolo di Magni aen den Keyser gesonden / blijckt.

Copye van een Brief door den Heer Hertogh van Lottharingen aen sijn Keyserlijcke Majesteyt geschreven.

ALDERGENADIGSTE KEYSER EN HEER:

VErmits den Almachtigen God gisteren avont, zijnde het Feest van St. Maria Magdelena, aen Uw Keyserlijcke Majesteyt een soo glorieuse en zeeghaftige Victorie heeft gegeven, soo heb ick niet konnen nalaten, Uw Keyserl: Majest: met onderdanige plicht door Brenger deses, den Cavalier Carolo di Magni, Overste van de Dragonders, te berichten, hoe dat ick den voorleden avond, op sekere bekomene kondschap van den Vyant, heb besloten (de gantsche Infanterye en de nootwendige

‡ Buda of Offen, een seer oude Stad, is van langen tijdt een aensienelijcke Residentie van de Coningen van Ongaryen geweest ; en soo een Stadt, van welcke de Pretentie des gantschen Rijckx hangt. Sy is in 't Jaer 1528, ten tijde van Ludovicus II. ; Coning van Ongaryen, na dat hy selfs in een ongeluckige Veltslag sijn leven in een Moeras geëyndigt had, door den Turcksen Keyser Soliman ingenomen ; welcke aen d'Ongaren toeliet, een nieuwen Coning te kiesen. Ferdinand van Oostenrijck, met Anna, Suster van den overleden Coning, gehuwt, pretendeerde, de naeste te zijn ; maer Johannes Zapoliha, Vorst van Zevenbergen, bracht te weeg, dat de Keur op hem viel. Ferdinand, hier door vergramt, belegerde en bemachtigde dese Vesting, en verjoegh sijn Tegenparty uyt het grootste gedeelte van 't Rijck. Johannes ging hulp soecken by de Turcken, en verworf, dat Soliman met sijn Armee het volgende Jaer de Belegeringh ondernam, en kreegh na de Veroveringh de Kroon op 't Hooft. Ferdinand poogde kort daer na wel, Buda door een machtigh Heyr te dwingen ; maer vruchteloos : en had geen beter succes, doe hy 't na de doot van Johannes, die alleen een Soon onder de Tutele van Elisabeth, Dochter van Coning Sigismundus I. van Polen, naliet, ondernam; want Elisabeth imploreerde ook Secours van de Porte, en Mehemet Bassa, van Soliman afgesonden, sloegh het Duytse Leger, en maeckte sig t'eenemael Meester van de Stad, veranderende de Kercken in Mosqueen, leggende een goet Guarnisoen daer in, en latende de Coninginne met haer Soon na Zevenbergen, onder de Protectie van den Grooten Heer, gaen. De Stad, Pest daer by gereeckent, wert in 6 Deelen verdeylt : Het eerste, vry groot, wert het Slot genaemt : Het twede, in de langte, op een Heuvel, leggende, de Opper-stad : Beneden tegens 't Geberghte leght voor het Slot en de Opper-stad de Voor-stad : Aen den Donau is het grootste Gedeelte de Water- of Joden-stad geheten: Voor deselve siet men noch een andere Voorstad ; En aen de over-zijde Pest.

A. 't Slot.
B. Opper-Stad.
C. Iooden of Water-Stad.
D. Voorstad.
E. Blockhuys op de Gerards-Berg.
F. Pest.
G. Rondeel, dat de Beyersse geattaqueert hebben.
H. Gesprongen Mynen.

OFFEN

wendige Cavallerye tot voortsetting van de Belegering van Offen achterlatende) met de overige Cavallerye en duysent Man te Voet, onder 't Commando van den Grave van Auersperg, gelijck oock 2500 Hussaren van den Vice-Generael tot Raab, den Grave Johan Esterhasi, den selven Vyant tegens te gaen, welcke 2 Mijl van hier omtrent Hansehabetz sijn Leger hielt: Ik heb aldus de gantse nacht gemarcheert, en ben met het aenbreken van den dag een half uur van sijn Leger aengekomen; en, of wel de Turcken; op het aennaderen van Uw Keyserl: Majesteyts Volckeren; die in volle Batallie stonden, om den Vyand t'attacqueren, uyt haer getrancheert Leger quamen, sigh in Batallie stelden, om 't selve te defenderen, en wel 4 uren lang alle poging deden; om in de Flancken te komen, zijnde zy 15 a 20000 Man sterck, soo hebben wy echter van onse zyde alle mogelijcke vlyt aengewent, om des Vyandts desseyn soo lang te verhinderen, tot dat wy aen den ander mochten komen, gelijck oock in dier voegen is geschiet, dat den Almachtigen God door sijn oneyndelijcke goetheyt ons de Genade gedaen heeft, dat wy haer in confusie brachten, en soodanig vervolgden, dat wy niet alleen (gelijck in 't Ontset van Weenen) haer gantse Leger met alle de Tenten, Bagagie, Stucken, Haaf en Goedt hebben verovert; maer oock ten minsten 4000 van deselve ter neder gemaeckt, ende seer veel gequetst, behalvens 't geen de Ongaren en de Polen van Lubomirsky in 't nasetten daer van noch nedergehouwen en gevangen genomen hebben. Den Vyand heeft over de 1000 Janitsaren by sig gehad, welcke alle zijn nedergemaeckt. Behalven dien hebben wy oock de groote Vaen of Standaert, die den Grooten Heer aen den Primo Vizir plag te geven, op dat hy het Hooft-Commando soude aennemen, bekomen. Van gelijcken hebben wy oock de Tent van den Seraskier, welke dese Armee commandeerde, gekregen, soo dat Uw Keyserl: Majesteyts Victorie, voor dese mael bekomen, (God zy eeuwig lof) t'eenemael volkomen is geweest, en hoop ick, dat dit een seer groot voordeel aen onse tegenwoordige Operatien en de Belegering van de Opperstad en 't Slot van Offen sal geven. Den Prins Louis van Baden heeft met de Regimenten van Gortz en Savoyen den Vyand meer als een Mijl afwaerts vervolgt, en sijn Stucken verovert; dan de Ongaren en Troupen van Lubomirsky zijn noch verder gegaen. Ick versekere alderonderdanigst aen Uw Keyserlijcke Majesteyt, dat ick de dapperheyt en stantvastigheyt van de Ruytery, welke deselve doen bewees, gelijck oock van der selver Officieren, die sekerlijck in dese Actie meer gedaen hebben, als men van haer had konnen verkopen, niet genoeg kan roemen. Niet minder moet ick oock bekennen van den Generael Velt-Marschalck Caprara, Prins Louis van Baden, Prins van Salm, en met een woort, van alle d'Officiers, die haer by dese Actie bevonden. Op heden sal ick hier in het Leger het Te Deum Laudamus over dese geluckige Victorie laten singen, en referere my verders aen de mondelijcke wytlopige Relatie, die den Oversten Graef Magni aen Uw Keyserlijcke Majesteyt sal geven. Verblijve Uw Keyserlijcke Majesteyts alderonderdanigste en gehoorsaemste,

In 't Velt-Leger tot Offen,
den 23 July, 1684.

KAREL, *Hertog van Lotthbaringen.*

Soo verhaelt wert / soude den Hertog van Lotharingen hier op de Stad door twee gevangene Turcken / die hy na binnen stierde / opgeëyscht / maer door haer tot antwoort gekregen hebben / dat den Commandant 40 Christene Slaven aen stucken had laten houwen; seggende / te wenschen / soo met de gantsche Christelijcke Armee te doen.

Den 24 deden de Keyserse een Storm; maer wierden afgeslagen: dan wonnen den 25 stormenderhant de Water-stad / wierpen den 26 een Battery van 24 Stucken Geschut en 17 Mortieren daer in op / en begonnen van daer en de Gerards-Bergh dapper te schieten; waer mede de Belegerde / door de Joden gedurig met Gelt opgeweckt / niet schuldig bleven. Den 28 deden sy een schadelijcke uytval voor de Keyserse / alsoo veele voorname Officiers sneuvelden. Den 31 begon men gebreck van Voeragie in 't Leger te krijgen / en sloegh een Brugh op 't Eylant Margariet / om van alles van daer voorsien te werden.

De Keyser begaf sig / om de Armee soo veel nader te zijn / nevens de Keyserinne en den Aerts-Hertog Joseph / den 13 Augustus na Weenen / alwaer sy den 5 arriveerden; maer hadden onderwegen het overlijden van den Aerts-Hertogh Leopoldus / die sy dood-kranck achter-gelaten hadden / al verstaen. De Keyserin gelagh in tegendeel op den 22 van een jonge Princes in de Kraem / die in den Doop Maria-Theresia-Josepha-Anthonia-Xaveria genaemt wiert.

Den 5 van Oogst-maent sagen sig de Christenen voor Offen tot aen de Muren geavanceert; maer dorsten / uyt vrees voor Mijnen / niet stormen. Den 7 staken sy by 't groot Rondeel een Mijn aen; maer sonder effect: Sy werkten oock langen tijdt vruchteloos / om de Turcken het Water uyt den Donau te ontnemen. De Belegerden deden dien en de volgende dagh uytvallen / met groot verlies van beyde zijden. 's Nachts vatteden de Keyserse by de Muren post: van waer de Turcken haer den 9 wel pooghden te verdrijven; dan te vergeefs. Den 10 had men een Bres van 30 Schreden gemaeckt / en 3 Mijnen gereet. Den 12 dede men een Mijn by den grooten Toorn springen / wel van goet effect; maer men bevont / dat de Turcken noch te wel voorsien waren / om een storm te wagen. Den 14 storf den Vizir van Offen / Kara Mehemet / van een quetsuur / in 't aengesicht gekregen / en den Seidan Ephraim Bassa succedeerde in sijn plaets. Den 15 lieten de Belegeraers weder twee Mijnen / maer sonder vrucht / springen. Twee Fransse Ingenieurs liepen over / en maeckten aen de Turcken de toestant van 't Leger / en alles / bekent. Den 16 deden de Belegerde met groote schade / wijl de Belegeraers daer op verdacht waren / een uytval; welcke sy 's anderendaegs en den 18 beyde de reysen met wat meerder succes hervatteden. Den 22 lieten de Keyserlijcke 3 Mijnen vruchteloos springen. Den 24 en 25 deden de Turcken met groot verlies van beyde zijden uytvallen. Den 26 quamen drie Overlopers uyt de Stad / de Belegeraers met veele valsheden troetelende.

Ondertusschen

Ondertusschen was den Seraskier Bassa bedacht / om van een andere kant wat diversie te maecken; toog derhalven na de Grensen van Croatien/ alwaer den Generael Leslé gecampeert lagh; die Generael/ die den 11 van Hooymaent Verovitiza / of Verzeche / niet ver van de Esegger Brug / belegert / het Secours / tot ontset / in twee Partyen komende / om sig te conjungeren / d'eene Party na den anderen / met verovering van veel Buyt en eenige Vendels / geslagen / en den 26 de Plaets met accoort ingenomen / en Bresowitz / of Versawitz / twee Mijl van daer / sonder veel moeyte / gesubjugeert had: Hy/van 't Desseyn des Seraskiers bewust/ ging een half uur buyten sijn Leger-plaets by een Brug / te Turanowitz over den Drau geslagen / sig seer voordeelig posteren. Den 19 Augustus sag hy de Turcken naderen / welcke den 20 800 Croaten / die vers by de Keyserse aengekomen waren / met groote furie / maer te gelijck met het gewoone ongeluck/ attacqueerden. Aenstonts daer na herbatten sy 't Gevecht met meerder Volck / en dwongen de Croaten/ met achterlatingh van drie Standaerden / te retireren; en verder willende gaen / tasten sy de Keyserse in haer voordeelige Posten aen; maer wierden soo gehavent / dat se / met verlies van 500 Man / het Hase-pad kosen. De Christenen hadden 200 dooden.

Den 28 meenden de Belegeraers voor Offen haer aen de Onderwal te verschanssen; maer wierden door een groot getal Kogels / Bomben en Granaten der Belegerde / met achterlatingh van 300 Dooden / verdreven. Den 30 dwongen de Turcken in een uytval den Hooftman van 't Metternische Regiment / sijn Post te quiteren; doch wierden aen een andere kant / daer sy 't mede sochten t'ondernemen / geslagen / en na binnen gedreven. Den eersten van Herfst-maent begon men een nieuwe Attaque van de Water-kant. Den 2 geschiede een seer bloedige en voor de Keyserse disavantagieuse uytval/ gelijk tusschen den 3 en 4 des nachts/ en den 4 des daegs/ sonder dat anders wat passeerde / als dat veel Sieckten in 't Leger begonden te regneren/ en al eenige dagen veel regen gevallen was. Den 5 arriveerden de meeste Ceur-Beyerse Volckeren; maer Franckische en andere / die mede stonden te komen / waren gecontramandeert. Een Constapel / om alles te verspieden/na binnen overgelopen/begaf sig weder na buyten/en rapporteerde/ dat gebreck van Victualien en een groote stanck van 't dood Vee in de Stad was. Den 6 wiert noch een nieuwe Attaque begonnen / en dien dagh en den 8 vielen de Belegerde weder uyt / doodende d'eerste-mael omtrent 200 der Belegeraers.

Den Hertog van Lottharingen/ onpasselijk wordende/ ging in 't begin deser Maent na Out-Offen/ om sig te laten cureren/ terwijl den Generael Rabatta 't Opper-Commando voerde; maer reverteerde in weynig dagen in 't Leger.

Den Ceurvorst van Beyeren arriveerde den 9 met sijne overige Troupen voor de Stad / en sont even na sijn aenkomst een Corporael en een gevangen Turck na binnen/ om aen den Vizir/ soo te Weenen ten Hove gesegt wiert / te remonstreren/

remonstreren / dat hy / met een notabel Secours in 't Leger gekomen zijnde / en dagelijcks noch meerder verwacht werdende / insonderheyt wijl geen hulp voor de Belegerde te hoopen was / hem liet bedencken / of hy niet best soude doen / soo hy tot de overgaef resolveerde ? en dat hy in sulcken geval hem favorabele Conditien wilde te weeg brengen: Dan dat hy door een Tolck antwoorde / dat hy den Ceurvorst seer bedanckte voor sijn beleefde aenbiedinge; doch dat hy noch in geen staet was / om tot een overgaef / als Manschap / Victualie en Ammunitie / tot defentie van de Plaets / genoeg hebbende / te konnen verstaen; niettemin den Heer Ceurvorst wilde gebeden hebben / by dese sijne beleefde aenbiedinge te volherden / om sig in tijd en wijlen / als hy soude resolveren / daer van te bedienen; en dat hy / gevende eenige Ducaten aen den Corporael / hem daer mede gedepescheert had: Maer te Weenen in de Stad wiert verhaelt / dat den Ceurvorst den Vizir had laten seggen / dat hy met 30000 Man ('t geen hem niet onbewust kon zijn) den Roomsen Keyser voor Offen te hulp gekomen was; derhalven tot de overgaef liet aenmanen / onder goede Conditien / daer hy hem toe wilde helpen; andersints / dat men hem soodanigh soude toesetten / dat hy genootsaeckt soude werden / daer toe te verstaen onder veel slechter Conditien / als hy tegenwoordig bekomen konde: Doch dat den Vizir had geantwoordt / dat hem niet onbewust was / dat een kleyn Duyts Coningsken met 3000 Man aengekomen was; maer daerom niet tot de overgaef / als van alles wel voorsien / konde verstaen; en / soo men hem stercker / als tot noch toe / soude willen toesetten / hy se met meerder dapperheyt / als voorheen / soude bejegenen.

Den 10 deden de Turcken nochmaels een uytval; maer met groote schade voor haer. Den 12 trachteden de Keyserse sig / dan vruchteloos / en met verlies van 300 Man / aen de Onderwal te verschanssen. Den 13 rapporteerde een Overloper de doodt van verscheyde Turckse Overstens in de Stad. Den 17 deden die van binnen een bloedige uytval. Van den 18 af begon den Seraskier sig in 't gesicht van 't Keyserlijck Leger te vertoonen / 't welck hy tot het opbreecken van de Belegering gedurig in Allarm gehouden heeft / sonder dat 'er iets / als kleyne Rencontres / passeerde; als des anderen daeghs / wanneer een Party de Keyserse rechter Vleugel aentaste / en na eenige schermutselingh wel retireerde / maer wederom aenviel / en / door een uytval der Belegerde geholpen / over de 1000 Man versch Volck in de Stad bracht. Van den 21 tot den 28 geschieden niet als Uytvallen / nu voor de Belegeraers / dan voor de Belegerde / geluckigh. Den 30 quamen 4000 Turcken en Malcontenten van de kant van Pest met 5 kleyne Schepen over-varen / brachten in Offen veel Proviant / en namen in tegendeel eenige andere saken / die daer binnen niet dienstig waren / weder te rugh. Den 3 van Wijn-maent vielen de Belegerde op de Beyerse Troupen en Approches uyt / en 's anderen daegs wederom na een andere kant. Den 4 begonden de Beyersen onder een Rondeel / by 't Slot / te mineren; en den 5 van een Batterey met 6 Cartouwen de

Plaets

Plaets te beschieten. Den 6 vielen sy weder op 't Beyersse Quartier / maer met groot verlies door haer / uyt; den 7 driemael; den 8 tweemael / en den 9 / wanneer de Beyersse Aprochjes ten eynde gebracht waren / een groote Bres in 't Rondeel gemaeckt was / en die Volckeren aenvingen / te stormen / driemael / op de Beyersse / Keyserse en de Batteryen; en dwongen de Christenen / die al op 't Rondeel stonden / met achterlating van 300 dooden / te retireren. Den 10 wiert echter 't Rondeel van de Beyersse bemachtigt. Den 12 verowerden de Belegerde twee groote Schepen / met Proviant geladen / en na 's Keysers Leger gedestineert. Den 13 quam den Palatijn met eenig versch Volck voor de Stad aen. Den 15 gingen eenige Troupen over na Pest / om de Turcken / die gedurigh Correspondentie met de Belegerde hielden / op te soecken / en haer sulcks in 't toekomende te verhinderen; maer wercktten niets uyt. Den 17 wierden eenige Turckse Mijnen van de Beyersse onder haer Quartier ontdeckt; en den 20 van de Belegerde eenige Beyersse / en deden eenige uytvallen: en de Beyersse bevonden / dat hare overige Mijnen door veel vuyl Water bedorven waren. Den 21 en 23 deden de Turcken stercke uytvallen / en ruineerden de laetstemael de meeste Beyersse Wercken. Den 25 quam den Seraskier / met 10000 Tartaren op nieuws versterckt / op het Keyserlijck Leger af / maeckte de Feinte / van de rechter Vleugel te willen attacqueren; maer sont eenige Troupen na de lincker; welcke 600 Ongaren / en soo veel Paerden / daer staende / voor een gedeelte ter neder-hieuwen / en voor een gedeelte gevangen kregen; oock de Bagagie van den Oversten van Styrum weg-namen. Den 26 quamen den Generael Krijgs-Commissaris Breuner en den Baron d'Abele (alsoo men wel te gemoet sagh / dat men de Belegering soude moeten opbreecken) met de Repartitie der Winter-quartieren in 't Leger aen; waer op alle de Ongaren aenstonts van selfs en sonder ordre vertrocken. Den 27 hielt men Krijgs-raed; waer in veele de opbreeckinge nootsakelijck achteden / soo om de swackheyt der Armee / en de na-byheyt des Seraskiers / als 't quade Weer / en 't bederven der Mijnen. Den 28 liep een Ingenieur in de Stad over / die de ellendige toestant in 't Leger aen de Turcken bekent maeckte. Den 30 vielen scherpe Schermutselen tusschen den Seraskier en 't Leger voor; en den 31 quam de Bassa van Erla met een stercke Corps van de kant van Pest / en bracht 7 Schepen met Ammunitie in Offen / terwijl eenige van sijn ander Volck / aen Landt geset / de Beyersse Wercken / die noch niet voltoyt waren / ruineerden / en 2 Compagnien Musquettiers / die in de Approches lagen / massacreerden / en verder tot in de Stad doorbraken; na welckers aenkomst de Belegerden een generalen uytval in 't werck stelden / waer in sy alle de Aprochjes ruineerden / en de Mijnen ontdekten. Den eersten van Slacht-maent liet de Keyserl: Armee / na dat daegs te vooren de Bagagie / Krancken en eenig Geschut / na 't Eylant St. Andries voor af gevoert had / het groot Geschut / Munitie en noch eenige Bagagie / door gebreck van Paerden / te Water wegh brengen / en tot meerder

veyligheyt van eenige Cavallery en Infantery convoyeren / en trock self vervolgens volkomentlijck af na hare Quartieren: De Beyersse na Opper-Ongaryen / en de Keyserse / volgens de Repartitie / in Opper- en Neder-Ongaryen / Bohemen / Silesien / &c.

De Turcken tenteerden niets op de Armee; maer brachten eenige 1000 Man uyt 't Eylandt St. Margriet / die daer gebleven waren / gevangen na Offen.

Dus eyndigde die bloedige Belegeringh / die den Keyser / na de gemeene advysen / 20000 Man / en daer onder seer veele Officiers / gekost heeft. Van de Hooft-Officiers bleven de Graven van Altheym / Paul Jacob van Starremberg / Lodewijck van Starrenberg / en noch een van die naem / Carlowitz / Richtari / Hohen-Zolleren / van Furstenburg / van Nassau / Durheym / Chrininz / en de jonge Graven van Harrah / en Cobbo / en een groote menigte andere Officiers.

Den Ceurvorst van Beyeren vertrock na sijne Staten.

Pest en Waytzen kregen de Turcken met weynigh moeyte weder in haer macht.

In tegendeel nam den Grave Zober het Slot Suran / by Nieuhuysel / in.

In Opper-Ongaryen had den Teckeley in de Voor-somer het geluck / om 't Slot Ungwar / dat hy voor de derde-mael belegerde / nevens noch eenige kleyne Plaetsjes / in te nemen; maer den Generael Schultz / aen wien 't Commando in plaets van den Generael Caprara opgedragen wiert / sijn macht ontgroeyende / socht hem / na Zeben ingenomen te hebben / te rencontreren / ontmoete hem by Esperies / en sloeg sijn Leger / 7000 Man sterck / in route / doodende 500 Man / veroverende sijn Cancelery / de Bagagie / en 22 Standaerden en Vaendels / en dwong hem / sig in 't Hembt met de vlucht te salveren. Naderhant verstroyde die Generael noch eenige Partyen / en machte sig / voor in de Winter-quartieren te trecken / Meester van Bartfelt / Makowitz / Stropko / Dunawitz / en andere Steedjes en Sloten van weynig belangh.

De Republijck van Venetien had een geluckiger Jaer. Den Raed / die / na dat den Heer Marco Antonio Guistiniani den 26 van Lou-Maent tot Hertogh / in plaets van den Overleden / verkoren was / sont / even na het voltrecken der Alliantie met den Keyser en Polen / ordre aen haren Secretaris Capello aen de Ottomannische Porte / om den Oorlogh tegens de Turcken te declareren / en sig / soo hy best soude konnen / te salveren; gelijck oock geschiede; want nauwlijcks had hy de verklaringh gedaen / of verliet Constantinopolen in een Zeemans Habijt / en embarqueerde sig op een Frans Schip: maer 's anderendaegs wierden 2 van sijn Domestijcken en 6 andere Dienaers gevangen genomen / terwijl de meeste Kooplyden sig in 't Logement van den Franssen Ambassadeur begaven. De Caimacam van Constantinopolen

stantinopolen begeerde daer op wel te ondersoecken / of den Heer Capello daer oock was ; maer den Ambassadeur antwoorde ; dat / soo hy daer sonder ordre van den Grooten Heer eenige recherche quam doen / hy groot berou soude hebben ; 't welck hem soo ontsette / dat hy niet alleen niets ondernam / maer oock veele excusen maeckte.

Den Raed verkoor mede een meenigte nieuwe Hooft-Officiers / daer onder den Heer Francisco Morosini tot Capiteyn Generael : Dominico Mocenigo tot Opper-Procurateur in Dalmatien : den Prins van Parma tot Generael van de Infantery : de Heeren Alexandro Molino en Antonio Bembo tot Capiteyns extraordinaris der Schepen : de Heeren Paolo Michieli / Mattheo Pisani en Giovanni Morosini tot extraordinaris Commandeurs der Galeazzen / &c. Den Generael Strazoldo ging uyt Duytse in Venetiaenssen dienst over.

De Morlacken vielen voor een groot gedeelte de Venetianen oock toe / hielden van haer kant / gedurende de gantsche Somer / dag op dag de Turcken in Alarm / en maeckten meenigmael considerabele Buyt.

Na dat de meeste Officiers met aensienelijcke Esquadres na de Levant vertrocken waren / verliet den Generalissimus Morosini den 10 van Somer-Maent / met 5 Galeazzen / 2 Galeyen / en 16 Schepen / de Italiaensche Stranden / en stack vlack na Corfu over / alwaer hy eenige Pauffelijcke / Toscaensse en Maltheesse Hulp-Galeyen vont / en hielt aldaer den 15 van Hoy-Maent generale Krijgs-Raed / met bywoning van den Provediteur Generael Cornaro / de Hoofden van de Hulp-Esquadres / den Generael Strazoldo / en andere Officiers / in welcke besloten wiert / het Eylant ‡ St. Maura t'attacqueren. Ten dien eynde deed den Generael Morosini de Revue van alle de Troupen / tot het debarquement gedestineert / bestaende uyt twee Bataillons / yder in 600 Man ('t eene Volckeren van den Paus / en 't andere van Maltha / waer onder 100 Ridders) en uyt noch 800 Man andere Troupen. Den 19 ging de Armee t'zeyl / arriveerde 's anderendaegs een weynig verder als een Canon-schoot van de Stadt / en anckerde daer. Den 25 zeylde de gantsche Armade in de Haven van Dameta / na 't Oosten gelegen / waer in veel Schepen

‡ 't Eylant St. Maura, eertijts een van de Griekse Eylanden gerekent, was in oude tijden onder de Naem van Leucade bekent, maekte een gedeelte van 't Rijk van Ulysses, en is niet ver van Itaka, de Residentie-Plaets van desen Prince met sijne Gemalinne Penelope, gelegen. 't Raeckt by-na aen Epirus, is omtrent Morea, aen de Mont van de Golf van Lepanto, en leyt van 't Oosten op een Hoeck Lants, en een Watergangh van 360 verwulfde Bogen, op de manier van een Brug, alleen 3 a 4 Voeten breet, voegt het ten Noorden, en een houte Brugh, in 3 gedeelt aen 't Oosten, en 't Westen aen 't vaste Lant. Het heeft een vry Lant, half Eylant ; waer van het Hooft de naem van St. Jan voert : De Zee omringt de rest. De Fortresse is een irreguliere vijf-hoeck, welckers Hoecken groote Torens flancqueren : Twee andere Torens, in 't midden der Courtynen aen beyde zyden, fortificeeren het grootste Face, tegens het Westen gelegen. De Stad St. Maura wiert in 't Jaer 1502 onder de Gehoorsaemheyt van de Venetianen gebracht ; maer in 't maken der Vrede weder afgestaen : waer toe de Republijck t'eerder resolveerde, om dat se 't Eylant Cefalonien bleef behouden.

pen konnen verblijven / en de Landing wiert in 't werck gestelt. Den Heer Morosini trad mede te Lant / en visiteerde de Plaetsen die men ontdeckt had/ oock onder anderen een Logement/ door den Capiteyn Maneta in een Plaets/ Chiebe genaemt / van hem verovert/ gemaeckt; maer niet willende de wegen van gewelt gebruycken/ voor dat hy den Commandant gesommeert had / sont een Brief aen hem / representerende / de Rechtvaerdige redenen, die de Republijck had, om een stercke Armee te vergaderen, na dat de Turcken de Vrede verbroken hadden, met Schuyl-plaetsen aen de Corsaren van Barbaryen te geven, en Hostiliteyten tegens de Venetiaensse Onderdanen te plegen, en dat, soo hy sig niet voor 's anderendaegs morgens over wilde geven, hy de Goedertierenheyt van een Overwinnaer, niet aen hem soude betonen, noch iemant, van wat Sex of Jaren, sparen. Den Commandant liet antwoorden; Dat de Fortres niet hem, maer den Grooten Heer, toequam, en dat de Belegerde verplicht en genegen waren, haer tot de doot toe te defenderen: dat hem geen Munitien ontbraken: dat het niet wel was, iemant uyt sijn Huys te verjagen; insonderheyt, wanneer hy geen reden gaf; en dat God de Republijck, om 't pretext, dat sy nam, om den Grooten Heer den Oorlog te declareren, soude straffen. Hier op begon men uyt de Galeyen en Galeazzen de Fortres te beschieten / en beschadigde wel haest de Huysen en Fortificatien/ en ruineerde een Mosquee; en/ hoewel de Turcken niet schuldig bleven / konden sy niet verhinderen / dat de Pausselijcke/ Toscaensse en Maltheesse Troupen / in de Voorsteden quamen logeren / en dat de Belegeraers eenige Batteryen opwierpen / van waer de Muren seer beschadigt wierden / en door de Bomben een groote disordre in de Stad veroorsaeckt. Den eersten van Ooghst-Maent lagh een Bolwerck onder de voet / de Bresch/ die al seer considerabel was / wiert veel grooter / 4 Stucken Geschut der Belegerde bedorven / en door de Bomben aen verscheyde kanten Brant in de Stad verweckt; onder faveur van alle het welcke de Venetianen haer Wercken soo ver avanceerden / dat sy de Grachten begonden te vullen / en alles tot stormen gereet te maecken. Den 6 / 's avonts / sont den Heer Morosini na binnen een Brief / van inhout: Dat hy door een ongewoone en van haer niet verdiende soort van goedertierentheydt haer versocht, om over te geven, schoon se grooter kastijdingen verdient hadden: dat hy haer met gemak kon Meester werden, als hebbende een wijde Poort, om in de Fortres te komen, open; en dat se sijn barmhertigheyt, terwijl 't noch tijdt was, niet behoefden te misbruycken, alsoo hy daer na niemant soude sparen. 's Avondts staecken de Turcken een wit Vaendel uyt / en sonden 's nachts ten een ure 3 Gedeputeerden / om bekent te maken / dat men genegen was/ sig over te geven / op Conditie/ van alle de Goederen mede te nemen; maer sy verkregen alleen de vryheyt van uyt te trecken met hare Familien / en 't geen sy dragen konden. De Ostagiers wierden 's anderen daeghs gesonden / en alle Slaven in de Plaets los gelaten / onder bedingh / dat sy een Jaer op de Republijcks Galeyen / als Matrosen / souden dienen. 't Guarnisoen / 700 Man / die Sabel en Musquet voerden /

voerden / sterck / trock 's avonts uyt de Wester-poort / en wiert aen 't vaste Landt geset. De Venetianen quamen in tegendeel door de Bres in de Stad / vonden veel Provisie en 80 Stucken Geschut; sy hadden 200 dooden in dese Belegering gehad/en den Sergeant Generael van de Batailie Jouy gequetst. Den Generael Morosini deed aenstonts de principale Mosque zegenen / en daer in het Te Deum singen. Hy gaf het extraordinaris Provediteurschap aen den Heer Lorenzo Venier / en 't ordinaris aen den Heer Philippo Panita.

Na dat de Fortificatien van dese Plaets weder wat opgemaeckt / en het Guarnisoen van alles wel voorsien was / verkoor den Generael 2000 Venetianen / die / alsoo veel Siecktens regneerden / veele door de fatigues mosten rusten / en eenige St. Maura besetten / alleen in staet / om te marcheren / waren; sont den Colonel Angelo della Decima / om alle Griecken te versamelen / die hy konde; en gingh selfs na de Haven van Pettala / om 't succes van d'onderneming van desen Collonel te verwachten. Van daer gingh hy in de Haven van Dragomestre ten Ancker / en dede een landingh met 2000 Venetianen/ en 1000 der Auxiliaire Volkeren/ waer by haer 15 a 1600 Griecken voegden. Dese Troupen trocken langs het platte Lant / verdreven de Troupen / die Saban Bassa / Gouverneur van Preveza / op eenige Posten / om de Christenen te observeren / gelegt had / lockten den Saban Bassa selfs te Velt / verbranden eenige Dorpen / en gingen in de Haven van Pettala / na 't Lant 5 dagen geplondert te hebben / weder scheep / en quamen in de Haven van Dameta. Den Generael Morosini vergaderde den Kryghs-raet / by welcke vast-gestelt wiert / ‡ Preveza / de eenigste Plaets / om St. Maura te decken / te attacqueren. Met dit oogmerck liet hy 5 Galeyen en 6 Galeassen de Casteelen / le Gomenizze genaemt / in 't gesicht dier Fortres naderen / om de Turcken haer Macht te doen verdeelen / 't welck oock geluckte; want sy / meenende / dat het Desseyn op de Torens was / sonden haer meeste Troupen derwaerts. De Armee vertrock den 20 September van Dameta / en anckerde 's avonts aen de Mont van de Golf Larta. 's Anderen daeghs debarqueerde den Capiteyn Maneta / die met 24 gearmeerde Barcken en Brigantijns gekomen was / sijne Troupen / 't welck de Galeyen door hare aennaderingh seer faciliteerden / en de Turcken verhinderden / aen den Oever te naderen / voor dat de Venetianen / onder den Generael Strasoldo / al in Bataillie stonden / en 500 Spahis / die op haer aen quamen / deden wijcken. Sy vermeesterden

‡ Preveza is niet in oude, maer alleen jonger, Historien met die naem bekent; en 't staet aldus daer mede: De Golf, by de Oude Ambracia, en heden L'Arta of Preveza, genaemt, is 12 Mijl van St. Maura. L'Arta of Ambracia, een Stad van Epirus, weleer een Bisdom geweest, legt aen 't eynde der Golf, die 25 Mijl in 't ront is, en veel Schepen ontfangen kan. Dit was de Coninglijcke Zetel van Pyrrhus. De Golf van Ambracia is vermaert door de Victorie, die Augustus op Antonius den 2 September, 723, ab Urbe Conditiâ, en 31 Jaren voor de Geboorte onses Heeren by 't Promontorium Atticum bevocht, tot welckers gedachtenisse hy aen dese kant een Stad, met de naem Nicopolis, liet bouwen; op welckers Ruinen tegenwoordig de Fortresse Preveza, wel kleyn, maer considerabel, om dat se de Mont van de Golf commandeert, gelegen is.

vermeesterden sonder moeyte de Burgh / en posteerden sigh op de Heuvel van Mehemet Effendi / die de Stad commandeert. Den Generael Morosini eyschte by Missive de Plaets op; maer den Officier / die in afwesentheyt van Saban Bassa het Opper-Commando voerde / weygerde / de Brief te ontfangen / en liet op den Brenger schieten; niet twijffelende aen Secours van sijn Gouverneur. Den Generael Morosini liet eenige Canonnen en Mortiers debarqueren / 's anderen daegs op de Batteryen planten/ en een begin van schieten maken. Wel haest lagen eenige Huysen onder de voet/ en wierden alle vyantlijcke Stucken Geschut op een na vernagelt / sonder dat de Venetianen meer als een Soldaet verlooren en 8 gequetst hadden. Den 24 wiert op ordre van den Generael de nederdaling in de Gracht gedaen / en men bracht 's nachts de Mijn onder de groote Toorn. Den 26 was de Bres seer groot. Den 28 maeckte men een Logement in de Gracht / en wiert ordre gegeven / om een storm / na dat de Mijne / die gereet was / gesprongen soude hebben/ te doen: Maer de Turcken staken alvoorens een wit Vaendel op/ om te parlementeren. Sy versochten de Conditien / die die van St. Maura verkregen hadden; maer den Heer Morosini stont alleen toe / dat 30 van de principaelste Wapenen en Bagagie / en d'andere maer/ 't geen yder dragen konde/ mede souden nemen; mits dat alle Christene Gevangenen ontslagen souden werden. 't Guarnisoen trock den 30 uyt / en wiert eenige Mijlen ver geleyt. 46 Stucken Geschut en veel voorraet vont men daer binnen.

Hier na vertrocken de Hulp-Galeyen na Huys / en de Venetiaensse na hare Eylanden / om te overwinteren.

Den nieuwen Provediteur in Dalmatien Valier maeckte sigh op 't laetst van 't Jaer Meester van Narenta.

De Cosacken / verhit op de Roof / sochten de Turcken / waer se konden / een voordeel af te sien. Sy trocken in 't begin van dit Jaer onder haren Generael Kunicky / met Moldaviers en Wallachiers versterckt / na den Donau/ daer se in de swarte Zee valt / en sloegen by de Stad Strabico een Corps van 10000 Turcken en Tartaren gantsch in route. Kort daer na wierden sy besprongen van den Hospodar Duka / en gedwongen / wat te retireren / waerom haer Generael met de lichte Ruyters sig op de vlucht begaf; maer d'Infantery hielt stant / sloeg de Turcken en Tartaren / nam Jas / de Residentie van den Hospodar / in / en hem selfs gevangen. Maer sy / onvernoegt over haren Generael Kunicky / setten hem af / en verkooren in dessels plaets Mohila; en / alschoon daer na door intercessie van den Coningh van Polen den ouden Generael herstelt en den nieuwen het Commando onder hem gegeven wiert / bleven de Cosacken onvergenoegt / sloegen hem eyndelijck doot / en gaven den Mohila het Opper-Commando / waer na sy in hare Excursien en Stroperyen met goedt succes continueerden / sonder echter eenige vastigheden aen te tasten.

Den

Den Coning van Polen quam met sijn Armee / waer by sijne Troupen / die voorleden Jaer in Opper-Ongaryen gelegen hadden / en eenige Brandenburgse / haer verboegden / eerst half Oogst-maent te Velt. Den 22 deed hy by Buzac de Reveue. Den 23 sont hy eenige Troupen / om de Vesting Jaslowitz / twee Mijl van daer / t'investeren / werwaerts hy des avonts met het gantsche Leger wende / en liet se na sijn aenkomst opeysschen; maer / alsoo den Commandant antwoorde / dat de Plaets hem van den Grooten Heer toevertrouwt was / en hy sigh ten uytterste soude defenderen / eenige Batteryen opwerpen / van welcke den 24 en 25 wacker geschooten wiert / tot dat de Turcken versochten / te capituleren. De Ostagiers wierden uytgesonden / en de Conditien geteeckent. Den 26 trock volgens dien het Guarnisoen / 500 Man / met haer Wapenen uyt. Van hier begaf sig den Coningh na Swaniec / by den Niester / over welcke hy een Brug dede slaen / en sijn Armee passeren; maer binnen weynig dagen repasseren / op de tijding / dat 30000 Tartaren over die Rivier gekomen waren / en een Invasie in 't Poolsse Lant meenden te doen. Sijn Majesteyt socht de Tartaren op / en had 't geluck / van omtrent 4000 ter neder te maecken; maer konde niet in volle Bataillie komen / alsoo sy niet bleven staen: waerom / en om dat 't Saysoen verlopen was / hy goet vont / sijn Volckeren in de Winter-quartieren te leggen.

E Y N D E.

Druck-

Druck-fauten en Mis-ſtellingen.

Pag.	*Lin.*	
41	28	aen haer / leeſt, en aen haer.
64	17	moſt te doen / leeſt, moſt doen.
ib.	19	lieten / leeſt, liet.
ib.	30	Maends, goed-gevonden is, *leeſt*, Maends, dat goed-gevonden is.
70	3	ſont / leeſt, ſonden.
75	25	genomen, nu ſoo veel, *leeſt*, genomen na ſoo veel.
92	1	Sy lieten / leeſt, Sy liet.
97	34	had getaſcheert / leeſt, gedetaſcheert.
ib.	35	de Franſſen 120 Man / leeſt, de Franſſe Voor-troupen / die hy ontmoet had / 120 Man.
99	35	om het Regensburg, *leeſt*, om het te Regensburg
106	23	Saxen / Weymar en Gotha / leeſt, Saxen-Weymar en Gotha.
112	14	dat de gehoudene, *leeſt*, de gehoudene.
133	29	Hier op voerde ſijn Majeſteyt hem / &c. leeſt, voerde ſijn Majeſteyt hem / &c.
135	41	geen Ick U tegenwoordig, *leeſt*, geen Ick tegenwoordig.

Mindere Fauten, die hier en daer ingeſlopen zijn, gelieve den goetgunſtige Leſer ſelfs te corrigeren.

REGISTER.

REGISTER.

A.

B.

C.

van

I.

in

Eynde van 't Register.